

ALİYE ÖTEN	T.C. MARMARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI
ARŞİV BELGELERİNE GÖRE SULTAN AHMED KÜLLİYESİ VE İNŞÂSİ	ARŞİV BELGELERİNE GÖRE SULTAN AHMED KÜLLİYESİ VE İNŞÂSİ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI	Doktora Tezi
İstanbul 2017	Aliye Öten
	İstanbul-2017

TC.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

**ARŞİV BELGELERİNE GÖRE SULTAN AHMED KÜLLİYESİ VE
İNŞÂSI**

Doktora Tezi

Aliye Öten

Danışman:
Doç. Dr. Aziz Doğanay

İstanbul-2017

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

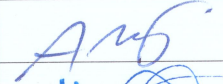
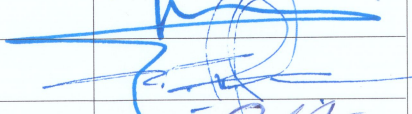
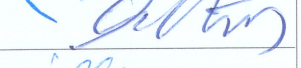

TEZ ONAY BELGESİ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Anabilim Dalı İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi ALİYE ÖTEN'nin ARŞİV BELGELERİNE GÖRE SULTAN AHMED KÜLLİYESİ VE İNŞÂSI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 5.07.2017 tarih ve 2017-15/23 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi .....22/.....28/.....2017.....

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Doç. Dr. AZİZ DOĞANAY	
2. Jüri Üyesi Prof. Dr. M.HÜSREV SUBAŞI	
3. Jüri Üyesi Prof. Dr. ZİYA YILMAZER	
4. Jüri Üyesi Prof. Dr. ABDÜLHAMİT TÜFEKÇİOĞLU	
5. Jüri Üyesi Prof. Dr. İLKNUR AKTUĞ KOLAY	

GENEL BİLGİLER

Ad ve Soyadı : Aliye Öten
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Programı : İslam Tarihi ve Sanatları
Tez Danışmanı : Doç.Dr. Aziz Doğanay
Tez Türü ve Tarihi : Doktora - Haziran 2017

Anahtar Kelimeler : Sultan Ahmed Camii, İnşâ defterleri, Mimarlık Tarihi, Yapı ve Yapı Malzemeleri Tarihi, Osmanlı mimarlığında kullanılan inşâ teknikleri, Osmanlı XVII. yy. mimarlık teşkilatı, Mimar Mehmed Ağa, Sultan I. Ahmed Han, Sultan Ahmed Camii belgelerine göre öne çıkan isimler ve meslekler, Vakfiye, Sanat Tarihi, İktisat Tarihi, Meslek Grupları, İş nizâmı, bürokratik aşamalar, Diplomatik, Nümizmatik, Paleografya, XVII. yy. alan ve ağırlık ölçü birimleri, cami inşâ kronolojisi, emtia ve satın alım ilişkileri.

ÖZET

ARŞİV BELGELERİNE GÖRE SULTAN AHMED KÜLLİYESİ VE İNŞÂSİ

Osmanlı Devleti'nin yönetenden yönetilene hizmet verme ve bu hizmetin verilisinin merkez tarafından kontrol ve takip edilmesine dayalı hiyerarşik yapısı, düzenli kayıt tutulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bunun sonucunda tahrir, icmal, yevmiye, sicil, inşâ defterleri gibi oldukça ayrıntılı ve özenli bir şekilde kayıtlar tutulmuştur. İnşâ defterleri, yapıların inşâ süreci; çalışanların ödemeleri, çalıştıkları ve çalışmadıkları günler ve milliyetleri; kullanılan malzemenin temin yeri, temin edilişi ve nerelerde kullanıldığı, yapının inşâ şekli, kronolojisi; vasıflı ve vasıfsız işçilerin verdiği hizmetler hakkında değerli bilgiler ihtiva etmektedir.

Ömer Lütflü Barkan'ın iki mesai arkadaşıyla birlikte tamamladığı iki ciltlik "Süleymaniye Camii ve İmâreti İnşaatı" gibi bir kaynak eserin yanında, özellikle sanat tarihine hizmet edecek kaynakların devamı niteliğinde bir çalışmayı Sultan Ahmed Camii inşâ faaliyetleri üzerinden ele aldık. Bu amaç doğrultusunda ele alınan inşâ defterleri, vakfiye, yevmiye defterleri, rûznâmçe ve satın alma belgelerinin değerlendirilmesiyle ortaya böyle bir çalışma çıkmış olup; bu çalışma XVII. yy. başı itibariyle inşaatına karar verilen Sultan Ahmed Camii'ni bânîsi, mimarı ve yer seçiminden kaynakların aktarımına, malzeme ve hizmet satın alımından inşaat görevlilerinin tespitine, tutulan kayıtlardan inşâ kronolojisine, malzemedeki teknik ve sürece kadar pek çok alanda, pek çok önemli bilgiyi dönemin en muteber kaynağının dilinden anlama imkânı sunmaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Aliye Öten

Field : İslamical History and Arts

Programme : İslamical History and Arts

Supervisor : Doç. Aziz Doğanay

DegreeAwarded and Date : Doctor – Haziran 2017

Keywords : Sultan Ahmed Cami, İnşâ Defterleri, Architectural History, Yapı ve Yapı Malzemeleri Tarihi, Osmanlı mimarlığında kullanılan inşâ teknikleri, Osmanlı XVIII. yy. mimarlık teşkilatı, Mimar Mehmed Ağa, Sultan I. Ahmed Han, Külliye yapım kronolojisi, Sultan Ahmed Camii belgelerine göre öne çıkan isimler ve meslekler, Vakfiye, Sanat Tarihi, İktisat Tarihi, Meslek Grupları, İş nizâmı, bürokratik aşamalar, Diplomatik, Nümizmatik, Paleografya.

ABSTRACT

SULTAN AHMED COMPLEX AND CONSTRUCTION ACCORDING TO ARCHIVAL DOCUMENTS

The Ottoman Empire controlled and managed by the centre of service delivery and service delivery to yonetend to be tracked based on the hierarchical structure, has mandated that a record be kept regular. Tahrir as a result of this, summary, general, registration, books and records have been kept quite detailed and elaborate in a manner as build. Built notebooks, the process of building structures; payments to workers, they work and they work days and nationality; how and where the place of supply of the material used was supplied where it is used, the shape of the building structure, chronology, contain valuable information about the services of skilled and unskilled workers.

Ömer lütfi barkan along with two colleagues completed the two-volume "the Suleymaniye Mosque, the construction of the soup kitchen" next to a resource, such as the work of especially art history as a topic that will serve as a continuation of the Blue Mosque-building activities needed to be addressed. For this purpose, building, books, Charter, general Journal, purchase timar daily registers and documents the evaluation of this study; XVII. yy. as the beginning which decides the construction of the Blue Mosque, is related to. The patron of this work, the transfer of resources from the architect and site selection, identification of construction personnel from the purchase of goods and services, to build a chronology of record-keeping, material and technical process in several areas, the most credible source of important information from the language of many of the era offers the possibility of understanding.

ÖNSÖZ

Tarihî olayları incelerken bugünün penceresinden bakarak elde edilen yargılar, genel geçerlikten uzak olur. Çünkü o günün şartları, sebep-sonuç ilişkileri insanın yapısı kadar karmaşıktır. Bu nedendir ki; tarihe ait, insanın dokunduğu ne varsa her yönden defaatle incelenmeli ve objektif sonuçlara ulaşılmaya çalışılmalıdır. Bu noktadan hareketle bir sanat tarihçisinin duracağı noktaya konumlanıp, tıpkı Üsküdar Salacak'tan bakıyor gibi Ayasofya merkezinde oluşan o pırıltılı İstanbul silüeti tâcında Süleymaniye Camii ile aynı ağırlıkta yükselen o muhteşem Sultan Ahmed Camii'ne bakıyormuş gibi yazıyorum; uzaktan ve hayran. Sonra temeldeki taşından, minaresindeki külâhı yapan ellere kadar yaklaşıyorum.

Her taşın, ahşabın, metalin, tezyînâtın ve rengin inşâ sürecine dâhil olduğu andan itibaren yaşadığı serüveni, olayın şahitlerinden naklederken; ortaya kronoloji, malzeme ve yapı elemanları ile birlikte Sultan Ahmed Külliyesi yapılarını ele alan bu çalışma çıkmıştır. Terim, tarif ve teknoloji açısından bizi külliyenin yapıldığı yıllara götüren bu çalışmayla; Osmanlı mimarlığında XVII. yy, bânî-eser-mimar-bürokrasi ilişkisi ve sanat-zanaat işlerine dair genel-geçer bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu hususta 400. yılında halen ayakta ve güzel bu evkafı bize hediye eden, bânîsi Sultan Ahmed Han başta olmak üzere tüm inşâ organizasyonu üyelerine; ilgisi, bilgisive yardımını asla esirgemeyen danışmanım, çok kıymetli hocam Doç. Dr. Aziz Doğanay'a baki şükran ve hürmetlerimi sunarım.

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, Vakıflar Bölge Müdürlüğü, İSAM Kütüphanesi ve çalışanlarına güler yüzleri ve yardımları için şükranlarımı sunarım. Tez takibinde isabetli yönlendirmeleri, kaynak tespiti ve teminindeki yardımları için tez izleme jürisi üyeleri ve diğer kıymetli hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Tez yazım sürecinde her kışını okul ve kursta; her yazını da İstanbul kütüphanelerinde ve yolda geçiren çelebi oğlum Mustafa Kerem'e ve fedakâr eşim Salih Öten'e sabır ve destekleri için teşekkür ederim. Ayrıca bu tezin hazırlanmasına SOS-C-DRP-120514-1290 proje no'suyla destek olan Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu'na da teşekkür ederim.

İstanbul, 2017

Aliye Öten

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ	1
A. TEZİN KONUSU VE MAHİYETİ	1
1. Ana Kaynaklar	2
2. Basılmış Birinci Derece Kaynaklar	6
B. METOT VE DÜZEN	13
II. CAMİNİN BÂNİSİ VE Mİ'MÂRİ	16
A. CAMİNİN BANÎSİ SULTAN AHMED HAN	16
B. CAMİNİN MİMARİ SEDEFKÂR MEHMED AĞA.....	22
C. SULTAN AHMED CAMİİ İNŞÂSINA KARAR VERİLMESİ VE TEMEL ATMA HAZIRLIKLARI.....	30
III.SULTAN AHMED KÜLLİYESİ PROGRAMI, CAMİ VE DİĞER YAPILAR 51	
A. KÜLLİYE PROGRAMI.....	51
B. KÜLLİYE YERLEŞİMİ VE MEVCUT YAPILAR	58
C. KÜLLİYE MEKÂN VE YAPILARIN TASVİRİ.....	61
1. Câmi Mekân Tasvîri.....	61
2. Cami Yapı Tasvîri.....	97
3. Mimari Tezyînât.....	165
4. Külliye'nin Diğer Öğeleri.....	173
IV. YAPI MALZEMELERİ	210
A. SENG (TAŞ) YAPI MALZEMELERİ.....	210
1. Seng-i Âteş	212
2. Kefeki Taşı	213
3. Marmara Mermeri	216
4. Hereke Pudingi	218
5. Somaki	219
6. Diğer Taşlar	226
B. PİŞMİŞ TOPRAK YAPI MALZEMELERİ	228
1. Düşey Taşıyıcılarda ve Kemerlerde Kullanılan Tuğlalar.....	228
2. Örtü Sisteminde Kullanılan Tuğlalar.....	230

H. DİĞER MALZEMELER.....	402
1. Bûriyâ (Hasır).....	402
2. Şem' (Mum).....	403
V. İNŞÂ ORGANİZASYONU VE ÇALIŞANLAR	406
A. BÂNÎ VE HASSA (ÜST DÜZEY) İNŞÂ GÖREVLİLERİ.....	407
1. Bânî (Padişah).....	407
2. Dârüssaâde Ağası	411
3. Binâ Emîni.....	413
4. Mi'mârbaşı	414
B. DÂİMÎ GÖREVLİLER	443
C. VASIFLI (KALİFİYE) İŞÇİLER	480
1. Esnâf Birlikleri	480
2. Esirler	530
3. Yeniçeriler.....	547
D. VASIFSIZ İŞÇİLER.....	550
1. Gilmânân-ı Acemiyân	550
2. Esirler	552
3. Gündelikçiler	552
4. Irgâdân.....	552
VI. KÜLLİYE İNŞÂ KRONOLOJİSİ.....	554
VII. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	692
KAYNAKÇA.....	727
SÖZLÜK	735
DİZİN	752

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Sultan Ahmed Camii rûznâmçeler hariç arşiv belgeleri konu ve tarih çizelgesi	55
Tablo 2. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst orta sofa sütûn ve kemerlerinin ölçümü	71
Tablo 3. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi alt orta sofa sütûn ve kemerlerinin ölçümü	71
Tablo 4. Sultan Ahmed Camii 28 Mayıs 1614 itibariyle ücretleri ödenen yonma (yarım) ve tam pâyelerin sengtraşları (ustaları)	112
Tablo 5. Sultan Ahmed Camii 25 Haziran 1615 tarihi itibariyle ücretleri ödenen yonma (yarım) ve tam pâyelerin sengtraşları (ustaları).....	114
Tablo 6. Sultan Ahmed Camii rûznâmçesinde geçen pâyelerin sınıflandırılması.....	115
Tablo 7. Sultan Ahmed Camii inşâsında 25 Haziran 1615 tarihi itibariyle yarım yonma pâyelerin ustaları ve özellikleri.	116
Tablo 8. Sultan Ahmed Camii duvar ustaları ve eserleri.	129
Tablo 9. 1021-1023 arası Sultan Ahmed Camii'nde yapılan kemerler ve ustaları.	132
Tablo 10. 28 Cemâziyelâhire 1024/25 Temmuz 1615 itibariyle sengtraşların yaptığı cami örtü sistemi öğeleri.	135
Tablo 11. 28 Cemâziyelâhire 1024/25 Temmuz 1615 itibariyle götürücü sengtraşların yaptığı cami örtü sistemi öğeleri.	137
Tablo 12. Sultan Ahmed Camii kemer çeşitlerini gösteren tablo.	137
Tablo 13. Sultan Ahmed Camii'nde kullanılan taşlar ve kullanım yerleri.	211
Tablo 14. Serçeğözünden mamül yapı taşları için sengtraşlara ödenen ücretleri gösteren tablo.	222
Tablo 15. Mimarbaşı eliyle serçeğözü sütûn alımını gösterir tablo.....	223
Tablo 16. Mimarbaşı eliyle serçeğözü sütûn alımı için ödenen ücretleri gösterir tablo.	225
Tablo 17. Mimarbaşı eliyle serçeğözü sütûn alımı için ödenen ücretleri gösterir tablo.	225
Tablo 18. Sultan Ahmed Camii örtü sistemi için 1025/1616 yılı ikinci yarsında alınan tuğla çeşitlerinin miktar ve bedelleri.	231
Tablo 19. Sultan Ahmed Camii yapım aşamasında kireç kuyuları açılmasını gösterir belge.	236
Tablo 20. 5 Cemâziyelâhire 1019/Ağustos 1610 tarihi itibariyle Anadolu'dan gelen kireç ve getiren üreticiler.....	236
Tablo 21. 11 Cemâziyelâhire 1019/31 Ağustos 1610 tarihinde Rumeli'den gelen kireçler ve üreticiler tablosu.....	237
Tablo 22. 26 Şâban 1019/13 Kasım 1610 itibariyle Anadolu kireç getirenler.....	238
Tablo 23. 1023 Recep-Ramazan arası kâtip Mustafa defterine göre Rumeli kireç ocak işletmecileri ve alımlar.....	239
Tablo 24. Mustafa el-kâtib defterine göre 13 Şevval-6 Zilhicce 1019/29 Aralık 1610-19 Şubat 1611 tarihleri arasında külliye için alınan horasan kaydı.	240

Tablo 25. 1023 Muharrem-Recep/1614 Mart-Ekim aylarında Katip Musli defterine göre horasan alımı. Kaynak: BOA, D.35, v.180.	241
Tablo 26. 1024 Safer/1615 Mart'ı itibariyle Sultan Ahmed Külliyesi horasan alımı.	241
Tablo 27. Rûznâmçe defterine göre 1615 Mart ayı sonrası yapılan horasan alımlarının kaydı tablosu.	243
Tablo 28. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde numaralı deftere göre kettân alım faaliyeti.	245
Tablo 29. Sultan Ahmed Külliyesinde alçı etkinliği.	246
Tablo 30. Sultan Ahmed Külliyesi'nde kullanılan ahşap materyaller ve temin edilmelerine ilişkin bilgiler.	271
Tablo 31. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan çubuk çeşitleri ve bazı bilgiler.	272
Tablo 32. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında sütûn çeşitleri ve bazı özellikleri.	274
Tablo 33. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kaydedilen taban çeşitleri ve özellikleri.	280
Tablo 34. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan mertek çeşitleri ve özellikleri.	281
Tablo 35. Sultan Ahmed Camii inşâsında kaydedilen verke çeşitleri ve özellikleri.	282
Tablo 36. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan elvâh çeşitleri.	289
Tablo 37. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan ölçüleri verilen ahşap malzeme çeşitleri.	292
Tablo 38. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan âhen ve âhen ürünlerini (kiriş, kened, mismâr) ifade eden tablo.	347
Tablo 39. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında sürb (kurşun) etkinliği.	362
Tablo 40. Bütün perakende defterlere göre Sultan Ahmed Külliyesi binâlarında kurşun etkinliği.	364
Tablo 41. Arşiv belgelerine göre Sultan Ahmed Külliye inşâsında nühâs ve nukra etkinliği.	365
Tablo 42. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında tunç etkinliği.	366
Tablo 43. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ faaliyetlerinde kullanılan pirinç ham madde temini ve kullanımı.	368
Tablo 44. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kalay etkinliği.	369
Tablo 45. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında çıkarılan, depolanan ve takılan kâşî etkinliğini gösterir tablo.	374
Tablo 46. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında cam etkinliği.	382
Tablo 47. Sultan Ahmed Külliyesi hat eserleri ve hattatlarını gösterir tablo.	388
Tablo 48. Sultan Ahmed Külliyesi nakş (kalemişi) etkinliği.	397
Tablo 49. Sultan Ahmed Külliyesi tezyînâtında sadef, fildişi ve sedefkâr etkinliği.	400
Tablo 50. Sultan Ahmed Camii'nin kullanılan hasırların temin süreci.	403
Tablo 51. Sultan Ahmed Camii şem' alımı ve ücretleri.	405
Tablo 52. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında padişâh fermanları.	409
Tablo 53. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde Sultan Ahmed'in faaliyeti.	411
Tablo 54. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında mimarbaşı faaliyetlerini gösterir tablo.	437
Tablo 55. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında çalışan düzenli işçilerin sayıları, çalışma süreleri ve ücretleri.	476

Tablo 56. Mîrî kârhâneler ve esnâf gruplarının başlarını ve hiyerarşide görevlerini gösterir tablo.....	497
Tablo 57. Sultan Ahmed Camii inşâsında minare, duvar ve kemer ustaları (sengtraşları).....	518
Tablo 58. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında taş ustaları etkinliği.....	527
Tablo 59. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında taş atölyesi ustaları özel işaretleri ve faaliyetleri.	529
Tablo 60. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında esirlerin faâliyeti.	547
Tablo 61. Vasıflı işçilerden yeniçeri sengtraşların inşâ etkinliği.	549
Tablo 62. Acemioğlanları için yapılan yemek etkinliği.	551
Tablo 63. Sultan Ahmed Camii'ni kubbeye doğru yükselten inşâ aşamalarını ve evraklarda külliyenin diğer yapılarının inşâsını görmekteyiz.	702
Tablo 64. Sultan Ahmed Külliyesi bazı yapılar maliyet tablosu.....	724

RESİM LİSTESİ

Resim 1. Solda Sultan Ahmed Camii binasının vâridât ve masârif defteri olduğunu bildirir özet sayfa, sağda Sultan Ahmed Camii ve Külliyesi inşâsını ele alan özet rûznâmçe cildi.	4
Resim 2. New York The Metropolitan Museum of Art'ta sergilenen Sultan Ahmed Han'ı gösteren bir miyatür.	20
Resim 3. Sultan Ahmed Camii'nin Atmeydanı girişindeki türbeye bitişik kapısının sağındaki kitâbe.	26
Resim 4. Sultan Ahmed Han'ı tahta ilk çıktığı dönemde tasvir eden bir minyatür.	33
Resim 5. XX. yy. başında yangından harap olan arasta tarafından Sultan Ahmed Camii.	36
Resim 6. XX. yy. başında yangından kible tarafından zarar gören Sultan Ahmed Külliyesi	37
Resim 7. Bizans dönemi saray yerleşimi ve hipodromun konumunu gösterir temsili bir rekonstrüksiyon denemesi.	38
Resim 8. Parvinio tarafından yapılan gravür (1450?).	40
Resim 9. Matrakçı Nasuh'un İstanbul tasvîrinden bir detay (XVI. yy).	40
Resim 10. Celal Esat Arseven'in çizimiyle Bizans sarayları	41
Resim 11. Sultan Ahmed Külliyesi yapıları hakkındaki planlamayı içeren evrak.	52
Resim 12. Doğu cephesinden Sultan Ahmed Külliyesi.	59
Resim 13. Sağda hatip kapısı, solda caminin batı cephesi genel girişi.	63
Resim 14. Sağda caminin iç ve dış sofalarına çıkan helezonik merdivenler, solda ise hünkâr mahfil-i düz merdiveni görülmektedir.	65
Resim 15. Sultan Ahmed Camii doğu duvarındaki kemer, sûtûn dizileri sıralanışı ve harem-i enderun genel görünümüdür.	66
Resim 16. Sultan Ahmed Camii batı cephesinde dış sofalar.	70
Resim 17. Sultan Ahmed Camii hünkâr mahfil-i	72
Resim 18. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn beden duvarı içinde yapılmış inzivâhâne bölümü.	73
Resim 19. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn girişinde soldaki pencere kanatları.	74
Resim 20. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn'da renkli taşlarla oluşturulan hendesî bezemelerden biri.	75
Resim 21. Sultan Ahmed Camii müezzin mahfil-i (XIX. yy).	76
Resim 22. Sultan Ahmed Camii kuzeybatı minaresi girişi	77
Resim 23. Kuzeybatı minaresi ikinci girişi ve sol batı cephesi orta minare girişi.	78
Resim 24. Sultan Ahmed Camii'nin İbrahim Paşa Sarayı Vakfı'ndan minareleri ve genel görünümü.	79
Resim 25. Sultan Ahmed Camii kuzeybatı minaresi avludan görünümü.	80
Resim 26. Sultan Ahmed Camii harem-i enderûnunda mihrâb duvarını gösterir.	81
Resim 27. Sultan Ahmed Camii mihrâbı.	82
Resim 28. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn mihrâbı.	83

Resim 29. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn mihrâbında mukarnaslı kavsara bölümü.	84
Resim 30. Medhâl sofası mihrâb nişi ve mukarnaslı kavsarası.	84
Resim 31. Sultan Ahmed Camii giriş cephesi ve avlu kapısı.	85
Resim 32. Sultan Ahmed Camii batı cephesi abdest mahalli ve üst katının görünümü.	87
Resim 33. Sultan Ahmed Camii şadırvanlı avlusu, harem-i bîrûn yukarıdan görünümü.	87
Resim 34. Harem-i bîrûn ortasındaki şadırvan içindeki fıskiye.	88
Resim 35. Sultan Ahmed Camii arşiv kayıtlarına göre İstolni veya Zıştovi (Belgrad)den gelen tunç kapılardan ana avlu kapısı tezyînât detayı.	89
Resim 36. Sultan Ahmed Camii arşiv kayıtlarına göre İstolni veya Zıştovi (Belgrad)den gelen tunç kapılarından ana avlu kapısı çivili tezyînât detayı.	89
Resim 37. Sultan Ahmed Camii avlu şadırvanı.	90
Resim 38. Sultan Ahmed Camii giriş zeminini süsleyen renkli taşlı hendesî tezyînâtıyla şadırvanlı avlusu.	91
Resim 39. Avlu revaklarını çeviren duvarlarda iki katlı pencere sistemi.	92
Resim 40. Sultan Ahmed Camii medhâl sofası ve giriş cephesi görünümü.	94
Resim 41. Sultan Ahmed Camii şâh-pâyelerinden biri.	105
Resim 42. Sultan Ahmed Camii pâyeleri, alt kat çokgen ve üst kat silindir profilleri.	106
Resim 43. Kuzeydoğu kubbeyi tutan köşe kubbesi pâyesi, payanda ve duvarlar.	107
Resim 44. Sultan Ahmed Camii taşıyıcı sistem ve örtü sistemi arasındaki ilişkiyi gösterir.	109
Resim 45. Sultan Ahmed Camii giriş cephesi istikametindeki iki şâh-pâye çeşmesinden biri.	111
Resim 46. Şadırvan sütûnlarında somaki mermerler ve beyaz mermer, sağda cami batı girişinden kırmızı granit.	118
Resim 47. Hünkâr mahfilini taşıyan breş ve puding sütûnlar.	119
Resim 48. Hünkâr mahfili sütûnlarında breş ve koyu mermer.	119
Resim 49. Sultan Ahmed Camii harem-i enderûna hâkim sütûn başlıklarına bir örnek.	120
Resim 50. Cami Ayasofya'ya bakan cephesinde alt yan sofalarda kullanılan sütûn başlığı örnekleri.	121
Resim 51. Sultan Ahmed Camii harem-i bîrûnunda kullanılan sütûn başlıkları.	121
Resim 52. Sultan Ahmed Camii şadırvanında kullanılan sütûn başlıkları.	122
Resim 53. Sağda abdest mahalli ile birlikte üstteki dehlizin cephe görünümü, solda dehliz ve sütûnlar.	124
Resim 54. Harem-i enderûn batı duvarında kubbe, kemer, duvar ve pâye ilişkisi. ...	126
Resim 55. Sultan Ahmed Camii harem-i enderûn mihrâb duvarı ve pâye-kemer ilişkisi.	129
Resim 56. Sultan Ahmed Camii, kuzey cephesi ana giriş içeriden payanda ve mesnetleri.	130
Resim 57. Sultan Ahmed Camii örtü sisteminde ana kubbe ve askı kemerleri.	138

Resim 58. Sultan Ahmed Camii örtü sisteminde nîm kubbenin yükünü taşıyan tahfif (boşaltma) kemerleri.....	139
Resim 59. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn doğu cephesi pencere dizisi ve yarım kemer.....	139
Resim 60. Sultan Ahmed Camii harem-i enderûnunda üst sofayı çevreleyen sütûnlar ve zaviyeli (mümas) kemerleri.	140
Resim 61. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst sofa kemerleri	141
Resim 62. Sultan Ahmed Camii harem-i bîrûn kemerleri.....	142
Resim 63. Sultan Ahmed Camii avlu abdest mahalli üstü yekpâre yonma kemerleri.....	142
Resim 64. Kubbe-i meyâne ölçeğinde mukarnaslı geçiş öğeleri.....	143
Resim 65. Sultan Ahmed Camii kubbe-i kebîr kasnağından kemerlere geçişte kullanılan koltuk (arslangöğsü).	144
Resim 66. Mahfil-i Hümâyûn'un üstüne rastlayan köşe kubbesi.	144
Resim67. Sultan Ahmed Camii kubbe egemen örtü sistemi.	145
Resim68. Sultan Ahmed Camii kubbe-i kebir, yarım kubbeler ve meyane kubbeleri ilişkisi.....	146
Resim69. Sultan Ahmed Camii minaresinden örtü sistemi.	147
Resim70. Sultan Ahmed Camii avlu istikametinden örtü sisteminin görüntüsü.	148
Resim 71. Sultan Ahmed Camii örtü sisteminde ana kubbenin hemen alt seviyesini oluşturan yarım kubbe ana kubbe ve kuleler ilişkisi.	149
Resim72. Sultan Ahmed Camii örtü sisteminde kasnak ve kasnak pencereleri ile köşe kubbelerinin dış görünümü.	150
Resim73. Sultan Ahmed Camii giriş cephesinden görünümü.....	153
Resim74. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi.....	155
Resim75. Sultan Ahmed Camii kible cephesi.	156
Resim76. Atmeydanı tarafından girişi ve ihata duvarlarıyla Sultan Ahmed Camii (XIX yy.).....	158
Resim 77. İhata duvarlarını süsleyen rûmîli kabartmalı kompozisyon.	159
Resim 78. Sultan Ahmed Camii meydan tarafından hareme (avlu) giriş zemininde hendesî tezyînât.	160
Resim 79. Cami harim girişindeki hendesî tezyînât.....	161
Resim 80. Cami mihrâb duvarı alt pencere önlerinde kullanılan hendesî tezyînât. ...	162
Resim 81. Cami mihrâb duvarı alt pencere önlerinde kullanılan hendesî tezyînât. ...	162
Resim 82. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn pencere önlerinden mihrâb yanındaki kompozisyon.	163
Resim 83. Sultan Ahmed Camii mihrâb cephesi, alt kat pencereleri boyunca devam eden hendesî kompozisyon.....	163
Resim 84. Mahfel-i hümâyûn yüksek korkulukları mermer oyma tezyînâtı.	166
Resim 85. Mahfel-i hümâyûn kapı girişindeki mermere işlenmiş rûmî kompozisyon.	167
Resim 86. Mahfel-i hümâyûn'da tefekkür yerinin girişinde yer alan sedef kakma künde-kârî kapıların iç kısımlarındaki tezyînât.....	168
Resim 87. Mahfel-i hümâyûn sedef kakma ve künde-kârî tezyînâtlı ana kapısından bir detay.....	168

Resim 88. Mahfel-i hümâyûn altında ahşap üzerine kalemişi yapılan bölüm.....	169
Resim 89. Sultan Ahmed Camii müezzinân mahfili altındaki dolap tezyînâtı detayı. ..	169
Resim 90. Mahfel-i hümâyûn çini hat kuşağı.	170
Resim 91. Sultan Ahmed Camii harimi kalemişlerinin 1880 yılındaki durumu.	171
Resim 92. Sultan Ahmed Camii kubbe hatlarından bir örnek.....	172
Resim 93. Hünkâr kasrı'nın cami ile ilişkisi.....	173
Resim 94. Kible cephesinden camiye bitişik kasr-ı hümâyûn.....	174
Resim 95. Sultan Ahmed Külliyesi imâret-i âmire binâları.	179
Resim 96. İmaret yapılarının olduğu yerden Sultan Ahmed Camii'nin konumu.	179
Resim 97. Sultan Ahmed Külliyesi imâret yapılarından matbah kubbesi.	180
Resim 98. Sultan Ahmed Külliyesi imâret yapılarından matbah baca sistemi.	181
Resim 99. Sultan Ahmed Camii taşra haremi duvarlarına bitişik sıbyan mektebi.....	183
Resim 100. Sıbyan mektebi doğu cephesinde yıkılmış ihata duvarı izi.	184
Resim 101. Sıbyan mektebi tarafından medrese-i tayyibe kible cephesi.	186
Resim 102. Sultan Ahmed Külliyesi Ayasofya'ya bakan cepheye bitişik medrese, türbe ve dâr-ı kurra yapıları.....	186
Resim 103. Sultan Ahmed Han'ın türbesi.	191
Resim 104. Sultan Ahmed Külliyesi doğu cephesi yapıları ve Ayasofya ile ilişkisi.	193
Resim 105. Dârü'l-hadis olması muhtemel alanlardan külliye batı yönünde imâret yapılarının hemen önceki bölümünü gösteren 1850-80 James Robertson fotoğraflarından biri.	194
Resim 106. İbrahim Paşa Sarayı hizâsında hipodrom kalıntılarında Atmeydanı.....	194
Resim 107. Mehmed Paşa Sarayı binası iken Sultan Ahmed Külliyesi bünyesine dahil olan hamamın kalıntıları.	196
Resim 108. 1875 yılında çekilmiş Sultan Ahmed Meydanı'na ait bir fotoğraf.	197
Resim 109. 1956 Sultan Ahmed ve çevresi hava fotoğrafı.....	198
Resim 110. 1967 yılına ait Sultan Ahmed Meydanı resmi.	199
Resim 111. Türbe Atmeydanı ihata duvarında yer alan ancak restorasyon nedeniyle yerde bekletilen sikaye.....	202
Resim 112. Türbe Atmeydanı tarafındaki ihata duvarı ortasında yer alan sikaye aynası	203
Resim 113. James Robertson'un çektiği yangın sonrası arasta görünümü 1850-80. 205	
Resim 114. Sultan Ahmed Meydanı Binbirdirek Mahallesi İbrahim Paşa Sarayı yanında inşa edilen olası Dügümlü Baba Tekkesi, 1930 öncesi bir kare.	206
Resim 115. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında ele alınan yıkılıp yeniden yapılan İbrahim Paşa Sarayı ve Üçler Mescidi denilen hemen arkasındaki alan.	207
Resim 116. 29 Ocak 1928'de batı cephesinden Sultan Ahmed Camii ve önünde Kanlı Mescid minaresi ve bir kat seviyesinde mescid beden duvarları.	208
Resim 117. 1967 Sultan Ahmed Camii Arasta batı girişindeki sebil ve çeşme ilişkisi	208
Resim 118. 1912-20 (?) Sultan Ahmed Külliyesi kuzeydoğu cephesi sebilinden kalan çeşme.....	209
Resim 119. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst mahfelin döşeme altında sıvası dökülen kısmından demir hatillar	348

Resim 120. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst mahfeli gergi ve bilezik ilişkisi. ...	349
Resim 121. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst sofasında çerçeve deformasyonu, pencere demirleri ve yerleşimi.	349
Resim 122. Sultan Ahmed Camii'nde üst sofa girişin üstündeki bölümde kullanılan kâşî kompozisyon.	375
Resim 123. Sultan Ahmed Camii mihrâb duvarı ve minberi XIX. yy. hali.....	384
Resim 124. Sultan Ahmed Camii mihrâb duvarı ikinci kat seviyesi mihrâb yanı revzenlerinden biri.	385
Resim 125. Sultan Ahmed Camii'nin kendisi örnek alınarak yapılan Süleymâniye Camii'nde mihrab üstü revzenlerden biri.....	386
Resim 126. Sultan Ahmed Camii giriş cephesi medhâl sofası üstündeki kitâbe.....	389
Resim 127. Sultan Ahmed Camii cümle kapısı sol taraftaki kitâbe.....	390
Resim 128. Sultan Ahmed Camii cümle kapısı sağ taraftaki kitâbe.....	391
Resim 129. Sultan Ahmed Camii avlu ana girişi üstündeki kubbenin arslangöğsü bölümlerinde mala-i aşî (malakârî).	401
Resim 130. Sultan Ahmed Camii üst kat sofalara çıkan merdiven boşluğunda bulunan işaretlerden biri.	528
Resim 131. 1918 Sultan Ahmed Külliyesi ve Ayasofya başta olmak üzere Sarayburnu'nu gösteren hava fotoğrafı	696
Resim 132. İmaret yapıları, Atmeydanı ve İbrahim Paşa Sarayı altındaki sekiyi oluşturan hipodrom sfendonuna ait kemer sistemi	704
Resim 133. İbrahim Paşa Sarayı ve Dügümlü Baba Tekkesi (1860-90).....	706

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Hipodrom kalıntıları planı.....	39
Şekil 2. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsı için alınan yerlerin temlik kayıtlarına göre Ekrem Hakkı Ayverdi haritasında işaretlenmiş hali	45
Şekil 3. Sultanahmed Külliyesi yerleşim planı	60
Şekil 4. Sultan Ahmed Camii, plan ve kesiti	62
Şekil 5. Sultan Ahmed Camii harem-i enderun ve üst kat sofaların planı.	67
Şekil 6. Cami hariminde kullanılan renkli taş ve mukarnaslı sütûn başlıklarını gösterir plan.....	69
Şekil 7. Cami dış sofalarında kullanılan renkli taş ve mukarnaslı sütûn başlıklarını gösterir plan.....	72
Şekil 8. Avlu yan kapı silmelerinin planı.	86
Şekil 9. Şadırvanlı avlu renkli mermer ve sütûn başlığı planı	93
Şekil 10. Sultan Ahmed Camii bodrum kat ve şâh-pâye planı.....	95
Şekil 11. Jeoradar tekniğinde kullanılan Sultan Ahmed Camii gözlem noktaları.	98
Şekil 12. Sultan Ahmed Camii'nden toplanan jeoradar tekniğiyle elde edilen profillerin derinlik ifadesi.	99
Şekil 13. Hareme yönelik yapılan jeoradar çalışmalarında elde edilen derinlik haritası,soldan birincide su boruları görünmektedir.	101
Şekil 14. Sultan Ahmed Camii içi jeoradar profillerinin oturumunu gösteren plan	102
Şekil 15. Sultan Ahmed Camii harim ve haremde kullanılan pâyelerin taş türüne göre tasnifi.	117
Şekil 16. Cami ölçeğinde, pâyve başlıklarını şekil ve yerlerine göre gösterir plan.....	123
Şekil 17. Avludan Sultan Ahmed Camii giriş cephesi planı.....	152
Şekil 18. Sultan Ahmed Camii aksonometrik plan.	154
Şekil 19. Sultan Ahmed Camii ana giriş zemininde yer alan kompozisyon çözümlemesi	164
Şekil 20. Kasr-ı Hümayûn planı.....	175
Şekil 21. Mutfak kesit ve planı, sağda fırın ve kilerin planı	177
Şekil 22. İmaret yapılarından me'kel planı	178
Şekil 23. Sultan Ahmed Külliyesi Sıbyan Mektebi planı.	182
Şekil 24. Sultan Ahmed Külliyesi Medresesi planı.	185
Şekil 25. Sultan Ahmed Külliyesi binâlarında iş yapan nakkâş ücretleri.	398
Şekil 26. İbrahim Paşa Sarayı mevcut yapı 1.- 2. kat ve aksonometrik planı.	705

KISALTMALAR

A.DVN.NMH.: Sadaret Divân-ı Hümâyûn, Nâme-i Hümâyûn.

A.MKT. NZT. : Sadaret Mektûbî Kalemi, Nezâret ve Devâir Yazışmaları.

Ar. : Arapça'dan.

bknz. : Bakınız.

BOA. : Başbakanlık Osmanlı Arşivi.

C. : Cemâziyelâhir.

Ca. : Cemâziyelevvel.

çev. : Çeviren.

D. : Topkapı Sarayı Müzesi Osmanlı Saray Arşivi Defter fonu.

- DH. MKT : Dahiliye Nezâreti, Mektûbî Kalemi.
- DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi.
- dzl. : Düzenleyen.
- E. : Evrak.
- ed. : Editör.
- F. : Farsça'dan.
- FBE : Fen Bilimleri Enstitüsü.
- HAT. : Hatt-ı Hümâyûn.
- hzl. : Hazırlayan.
- İE. ADL. : İbnü'l-emin, Adliye.
- ö. : Ölümü.
- R. : Rebûlâhir.
- Ra. : Rebûlevvel.
- SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TSMA : Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi.
- v. : Varak.
- vb. : ve benzeri.
- vd. : ve diğerleri.
- VGM : Vakıflar Genel Müdürlüğü.
- YKY : Yapı Kredi Yayınları

I. GİRİŞ

A. TEZİN KONUSU VE MAHİYETİ

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur." Tevbe Suresi, 18¹

Bir mabedin yapımı, banilerinin iç saiklerinden doğsa da; her dinden ve milliyetten insanı kendine çekecek kadar ihtişamlı bir eserin meydana gelişi, en küçük yapı taşından en üst merci sorumlusuna kadar ileri düzey bir organizasyon becerisi ve mali imkân gerektirmektedir. Osmanlı mimari klasizminin en prestijli eserlerinden biri olan Sinan eseri Süleymaniye ile Sinan'ın öğrencisi olan Mehmed Ağa'nın ekolden ayrılan bazı özellikleriyle neredeyse döneme nokta koyan Sultan Ahmed Camii eseri, Osmanlı Mimarlık Tarihi açısından fevkalade önemlidir. Bu eserlerin altyapısını oluşturan mimarî, teknik ve bilimsel ortak payda pekçok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden Sultan Ahmed Camii gibi, gerek külliye gerek tek eser bağlamında birinci elden kaynaklar başta olmak üzere çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Arşiv

---

¹Hayrettin Karaman vd., **Türkiye Diyanet Vakfı Kur'an-ı Kerim Meali**, Tevbe, 18.

belgeleri ve rûznâmçe defterleri incelenmek suretiyle kaynak eserlerden sondajlar yaptığım bu çalışma da, umarım yarının araştırmacılarına faydalı bir kaynak olacaktır.

Tezin amacı, Sultan Ahmed Külliyesi'nin tüm inşâ sürecini aydınlatan Rûznâmçe² başta olmak üzere, vakfiye ve satış evrakı dâhil tüm arşiv belgelerinden faydalanarak mimari ve mimarlık tarihine ışık tutacak verileri formel bir şekilde sunmaktır. Osmanlı mimarisinde klasik dönem yapılarından bânîsi padişah olan sonuncusu ve geçiş dönemi eseri olarak çokça dikkat çeken Sultan Ahmed Camii'nin vakfiyesi, inşâ süreci, iş nizamı, çalışanlar, yapı malzemeleri tedariki ve kullanım yerlerini tespit etmek öncelikle ele alınacak konulardır. Bu konularda şematik bilgi vermek ve sanat tarihi çalışmalarına ışık tutacak kaynak bir eser meydana getirmek nihai hedefimizdir. Bu konuda çalışmanın sınırlarını Sultan Ahmed Külliyesi'nin inşâ kronolojisi, malzeme, teknik ve organizasyon şeması olarak çizmiş bulunmaktayız.

Çalışmada özellikle dönemin mimârî ve yapı terimlerini kullanmaya dikkat etmemizdeki ana saik, o dönem ele alınan kaynakların bugün yanlış değerlendirilmesinin önüne geçmek ve bu sayede mimarlık tarihine genel-geçer bilgiler sağlamaktır. Genel başlık olarak inşâ defterleri ile ilgili, özel başlık olarak da Sultan Ahmed Camii hakkında yapılan yol gösterici çalışmalar, ana kaynaklar ve basılmış birinci derece kaynaklar olarak aşağıda zikredilecektir.

1. Ana Kaynaklar

Sultan Ahmed Külliyesi ile ilgili kaynaklar esas itibariyle Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde mevcuttur. Dijital aktarım anlaşması çerçevesinde Osmanlı Arşivi'nde taranan ve dijital olarak hizmete sunulan evraklar, 2.250 varak kadardır. Süleymaniye inşâ defterleri istinsah edilerek örnek alındığı bilinen ve gelişmiş bir organizasyon şemâsı dâhilinde ele alınan bu evraklar, Sultan Ahmed Külliyesi öncesi ve sonrası pek çok yapının belgelerinden daha kapsamlıdır. Bu evraklarda, kullanılan malzemeler, inşâ süreci, organizasyon şeması, kaynak ve sanatkârlar hakkında muhtelif bilgiler mevcuttur. Çalışmanın kapsamı belirlenirken, tüm bu verilerin aydınlatılması hedeflendiği için Rûznâmçe ve tezkire metinlerine odaklanılmıştır. Bu sayede çalışma sahası olarak, külliye inşâ kronolojisi, kullanılan malzemeler, teknolojik destek ve

---

²BOA, Topkapı Sarayı Müzesi Osmanlı Saray Arşivi Defter fonu, 35.

organizasyon çerçevesinde kıyas imkânı verecek bilgilere daha çabuk ulaşma imkânı elde edilmiştir.

Bu evrakın biri özet olmak üzere iki rûznâmçesi mevcuttur. 'Rûznâmçe' defterleri günlük tutulan yevmiye defterlerini ifade eder. Bu isme uygun olarak Osmanlı idarî işlerinde kullanılan tımar, inşâ, teşrifatçı defterleri gibi birçok deftere bu ad verilmiştir. Osmanlı devlet teşkilatında bu defterler, genellikle ait oldukları kalemin ismiyle anılırken; merkezî hazineye ait gelir-gider kayıtlarının tutulduğu defterlere sadece 'Rûznâmçe' denirdi³.

Bu aşamada ele aldığımız ilk kaynak BOA. D.35 nolu Rûznâmçe⁴ defteri olup, semseli deri ciltte, başı ve son kısmı ebrulu 14.5x41 cm ebadında 249 varaktan ibâettir (bknz. Resim 1). Girişinde Resim 1'de görüldüğü üzere içerik hakkında bir özet niteliği taşıyan sayfası mevcuttur. Gelen miktarın îrâd geliri olarak kaydedildiği ve kronolojik bir sıralama ile mal ve hizmet alımı için yapılan harcamaların ilgili kalemle ele alındığı düzenleme mevcuttur. Kayıtlar günün tarihi ile başlamakta, alt satıra eğer 'gelir' ise; 'an tahvil' kaydı ile gelir kaynağının işletmecisi, ya da geliri toplamakla görevli memurun adı (emin, âmil, mültezim ve kâtib gibi) ve ünvanı, gelirin cinsi, bölgesi ve dönemi, gelirin miktarı kaydedilmektedir. Bunları takip eden satırda da 'el-masraf' başlığı altında bu gelirin hangi gider birimine ait harcama kalemine aktarıldığı, harcamanın kimin eliyle yapıldığı ve miktarı yazılmaktadır. Rakamlar için bazı defterlerde divanî yazı stili kullanılmıştır. Bir günlük kayıtlar bu şekilde alt alta sıralandıktan sonra en sonda "cem'an" başlığı ile toplam rakamlar verilmektedir.

---

³Mehmet İpçioğlu, "Rûznâmçe Defterlerinin Osmanlı Sosyal Tarih Çalışmaları Açısından Yeri ve Önemi", <http://www.os-ar.com/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=501772>, (10,05,2016).

⁴BOA, Topkapı Sarayı Müzesi Osmanlı Saray Arşivi Defter fonu, 35.

Resim 1. Solda Sultan Ahmed Camii binasının vâridât ve masârif defteri olduğunu bildirir özet sayfa, sağda Sultan Ahmed Camii ve Külliyesi inşâsını ele alan özet rûznâmçe cildi.
Kaynak: BOA, D. 35, BOA, D. 211.0001.00.

Sultan Ahmed Camii ve Külliyesi inşâsı ile ilgili bütün olarak ele aldığımız diğer kaynak ise özet mâhiyetindeki ikinci rûznâmçedir. BOA. D. 211.0001.00 no'lu defter olup, 20x49 cm ebadında şemseli deri cildinde 16 varaktan müteşekkildir. İrad ve giderlerin aylık periyotlar halinde ve genel başlıklarda zikredildiği bu risalede; binâ sorumlusu Kalender Efendi ve onun vefâtından sonra göreve gelen Hüseyin ve İdris Efendiler'in harcamalarını karşılar bir düzen sözkonusudur.

Bunların yanında pek çok perakende defter ele alınmış olup, bu defterler ve içerikleri Tablo 1'de inşâ sürecini açıklayacak şekilde gösterilmiştir. Sadece defter fonlarıyla göstermek suretiyle ele aldığımız belgeleri kısaca şu şekilde sıralayabiliriz: D. 03684.0001.00, D. 5112.0004.00, D. 5112.0005.00, D. 05112.0006.00,D. 05112.0007.000, D. 05112.0008.00, D. 3684.0009.00, D. 5112.0010.00,D. 05112.0011.000, D. 5112.0012.00, D. 03684.0013.00, D. 03684.0014.00,D. 03684.0015.00, D. 03684.0016.00, D. 3684.0017.00, D. 10748.0001.00.

Bunların haricinde kefeki taşlarının ölçü, sipariş, temin ve taşınma süreciyle ilgili D. 00036.0001.00.0001 ve D. 00037.0001.00.001 numaralı defterler, mermer-i sefid detaylarıyla ilgili D.00038.0001.00.000 defter, D. 00040.0001.00.000 numaralı çeşitli taşların müfredat defteri gibi derin muhtevası ile konunun sınırları dışında kalan farklı defterler de mevcuttur.

İnşaatın günlük mâlî seyrinin ortaya konulduğu bu belgeler, çalışmamıza ana kaynak teşkil etmektedir. Bu evrak hâricinde işletilmeye başlanan taş ocaklarının sipariş üzere ürettiği çeşitli mermer ve diğer taş malzeme kayıtlarını ele alan mufassal defterler, ayrı kalemlerde malzemelerin siparişi, temini ve kontrolüyle ilgilenen kâtip defterleri, mimarbaşı tezkiresi bölümleri, temlik belgeleri, vakfiye ve yarım risâleler bulunmaktadır.

2. Basılmış Birinci Derece Kaynaklar

Sâî Çelebi, **Tezkiretü'l-ebniyye ve Tezkiretü'l-bünyân**, (1586): Mimarbaşı Sinan'ın dikte ile Sâî Mustafa Çelebi'ye yazdırdığı iki otobiyografik el yazması, Hayati Develi'nin yeni Türk alfabesine aktarımı ve notlarıyla, son bölümü oluşturan tıpkıbasımıyla yayınlanmıştır⁵. Eserde Osmanlı coğrafyasının dört bir yanında yapılan eserler, mahalleri ile birlikte tipolojik ayrımla listelenmiştir. 1. bab camiler, 2. bab mescitler, 3. bab medreseler, 4. bab darülkurra ve mektepler, 5. bab türbeler, 6. bab imâretler, 7. bab darüşşifalar, 8. bab su kemerleri, 9. bab köprüler, 10. bab kervansaraylar, 11. bab saraylar ve köşkler, 12. bab mahzen ve anbarlar, 13. bab ise hamamlar hakkındadır.

Ca'fer Efendi, **Risâle-i Mi'mâriyye**, (1614): Risale-i Mi'mâriyye'nin tammetninin ilk defa Latin harfleriyle yayınlanması 2005 yılında Aydın Yüksel tarafından gerçekleştirilmiştir⁶. Yüksel, kısa giriş yazısında Türk mimarları üzerine olan kaynakların eksikliğine değinir. Bu kaynaklar arasında Tezkiretü'l-ebniyye ve Tezkiretü'l-bünyân, Mimar Sinan'a adanması hatta tek bir mimara adanan eser olması nedeniyle mimarlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. Mimar Sinan'a dair yazmalar yanında, Cafer Efendi'nin 1614 yılında tamamlamış olduğu Risale-i Mimariyye adlı kitabı, bu konu üzerine yazılmış diğer önemli kaynaktır. Mehmet Tahir, Franz Babinger ve İkdâm gazetesinde 1926 yılında "Kitabü'l-Mi'mâriyye ve Safânâme" başlığı altında Risale'den kısa bölümler yayınlayan Ahmet Cevdet Bey Risale'den bahseden ilk yazarlardır. Topkapı yazmasının dışında Millet Kütüphanesinde 'Kitab'al-Mi'mâriyye ve Safânâme' adıyla kataloglanmış bir nüshası daha bulunmaktadır. Gökyay, Risale-i Mi'mâriyye ile ilgili makalesinde, Mimar Sinan'ın yaşamı ve eserleri üzerine bir kitap olan Tezkiretü'l-bünyân'dan sonra Risale'nin, mimarlık üzerine olan kaynakların ikincisi olduğunu beyan eder.⁷ Topkapı Sarayı Müzesi'nin ilk direktörü olan Tahsin Öz'ün Arkitekt dergisinde Risale üzerine yayınladığı makaleleri toplu olarak bir metin halinde basılmıştır⁸.

⁵Sâî Mustafa Çelebi, **Yapılar Kitabı, Tezkiretü'l-Bünyân ve Tekiretü'l-Ebniye**, (Mimar Sinan'ın Anıları), Hayati Develi (çev.), İstanbul: Koçbank, 2002.

⁶Ca'fer Efendi, **Risâle-i Mimâriyye**, İ. Aydın Yüksel (hızl.), İstanbul: Fetih Cemiyeti, 2005.

⁷Orhan Şaik Gökyay, "Risale-i Mimariyye, Mimar Mehmet Ağa, Eserleri", **Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976.

⁸Tahsin Öz, **Mimar Mehmet Ağa ve Risale-i Mimariyye**, İstanbul: Arkitekt Yayınları, 1944.

Howard Crane'in de risaleyi ele alan bir kitabı mevcuttur. Risaleyi batıdaki biyografik eserlerle karşılaştıran Crane'ineseriyle ilgili yazısında Necipoğlu, Osmanlı toplumunda mimarlığın ne Ortaçağ'daki gibi ne de Rönesans'taki gibi bir konumda olduğunu hatırlatır. Risale ne mimari prensipleri sunmak için ne de mimarları ya da eğitimli patronları bilgilendirmek üzere yazılmıştır. Buna rağmen Osmanlı mimarlarının tutarlı tasarım prensipleri ortaya koyamayacakları şeklinde bir sonuca varılmaması gerekir. Necipoğlu, İslam dünyasında, mimari söylemlere model olan Vitruvius'un kitaplarının benzeri bulunmadığını, bunun yerine mimarlık üzerine bilgilerin dolaylı olarak şiir, biyografi ya da geometri ve matematik üzerine teknik el kitaplarında ortaya çıktığını vurgular⁹. Risale-i Mi'mâriyye Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın hayatıyla ilgili tam bir bilgi vermemesiyle, batı ölçeğinde biyografik bir eser sınıfına dâhil edilemez. Fakat o günün şartlarını, fikir dünyasını, ilmî bakış açısını, kullanılan dili ve terminolojiyi yansıtmaya biyografik bir eserin kazandıracağı bilgilerden çok daha fazlasını sunmaktadır.

Evliyâ Çelebi, **Seyahatname**, (17. Yüzyıl):XVII. yy. Osmanlı coğrafyasını gezerek adeta bir ansiklopedi oluşturan Evliyâ Çelebi, İstanbul'un Bizans öncesi de dâhil tarihçesinden başlayarak bu şehrin yaşadığı zamana kadar geçirdiği tüm mühim olaylarına ve eserlerine kitabında yer verir. Osmanlı başkentinin tarih ve kültür dokusunu engin bilgi ve görgüsüyle aktarır. Sadece İstanbul'u değil, şefaathane diyebileceğine seyahat dediği rüyanın berekâtıyla gezdiği tüm Osmanlı coğrafyası hakkında derin bilgiler sunar.

Çalışmamıza katkısı ise Sultan Ahmed Camii mekân tasviri, bulunduğu alan, hipodrom, kârhaneler ve dönemin esnaf birlikleri hakkında geniş bilgiler vermesidir¹⁰. Evliyâ Çelebi, Sultan Ahmed Han dönemi ile ilgili hem ulema ve ekabir, hem de halk nezdindeki geniş bilgileri eserinde yer yer zikretmiştir. Bizans kalıntılarından, yer altı mağaralarına kadar hem zemin hem mekân bilgilerinin yer aldığı bölümler yanında; cami inşâsında dönemin ritüellerine göre ön plana çıkan bazı törenlerin de detaylı anlatımı mevcuttur. Cami tasviri ve karşılaştırmaları da hayli ilgi çekicidir.

⁹ Gülru Necipoğlu, "Risâle-i Mi'mâriyye: An Early Seventeenth-Century Ottoman Treatise on Architecture, Ca'fer Efendi", **The Journal of the Society of Architectural Historians**, Howard Crane (ed.), C. XLIX, S. 2, June, 1990.

¹⁰ Evliyâ Çelebi, **Seyahatname**, Yücel Dağlı/Seyit Ali Kahraman (çev.), İstanbul: YKY, 2013.

Hüseyin Ayvansarâyî-Alî Sâtî' Efendi-Süleyman Besîm Efendi, **Hadîkatü'l-Cevami'** (**İstanbul Camileri ve Diğer Dîni-Sivil Mi'marî Yapılar**), (1781-1860): Ayvansarâyî Hüseyîn, Alî Sâtî' ve Süleyman efendilerin kaleme aldığı, İstanbul'da bulunan camiler, mescitler, tekkeler ve diğer sivil yapılarla ilgili Hadîkatü'l-Cevâmi' adlı eserde isim sırasına göre XVI. yy. İstanbul'unun yapıları tanıtılmıştır. Eserler banîsi, mimarı, türbe vs. birleşik yapıları ve mahâleriyle ele alınmıştır. Hatta mimarı veya bânîsinin kabri yahut tarih düşürülmüş beyitler gibi gerekli bilgiler de metinde yer alır. Bazen bir yer tarif edilirken diğer eserlerle de bağ kurulur. Bu yüzden eserin ele alınışı itibarıyla günümüze ışık tutacak pek çok bilginin ya anahtarı, ya kapısı ya da bizzat kendisi olduğunu belirtmek isterim. Sultan Ahmed Camii ve mimarı hakkında da gerekli bilgiler mevcuttur ve bölümler içinde bunlara değinilecektir¹¹.

Celâl Esad Arseven, **Türk Sanatı Tarihi**, (1928):Türk Sanatı Tarihi isimli kitabında Arseven, "Camiler" başlığı altında Mehmet Ağa'nın yaptığı Sultan Ahmed Camii'ni 'Tecdüt Devri (1603-1702)' dönemine ait bir eser olarak tanıtır¹². Yapının planını, minarelerini, kubbesini ve yarım kubbelerini, iç ve dış mekânlarının biçimsel analizini yaparak tartışır. Caminin klasik devir ölçülerinden sapan özelliklerini; bütünüyle daha yüksek ve daha aydınlık bir yapı olması, büyük ve yuvarlak fil ayakları, pencere ve kemer genişliklerindeki farklılıklar şeklinde sıralar. Mehmet Ağa'nın mimaride başarı anlamına gelen mimari elemanların ritmik bir organizasyonuyla güzel bir bütün oluşturma çabasını geride bırakan, çininin yaygın kullanımına dayalı yüzeysel süslemeyi tercih etmesini yadırgar. Arseven yapının mimarisinin Mimar Sinan üslûbundan bir sapma olduğunu ileri sürer. Ancak Arseven'e göre Yeni Cami'de geleneksel üsluba dayalı mimari başarı elde edildiyse de, Avrupa'da Rubens denilen, ülkemizde de yükseklik ve diğer ölçülerin değişimine dayalı farklı bir üslûbun yolu açılmıştır.

Camiden çok, mimarı Mehmet Ağa'dan bahseden Celal Esat Arseven, mimarlar üzerine kitap yazma geleneği çerçevesinde Mehmet Ağa'nın arkadaşı Cafer Efendi'nin Risale-i Mimariyye'yi yazdığını ifade ederek, risale hakkında bilgiler verir¹³. Bu risalede mimarın yetişmesi sürecinden, sanatındaki ustalığından, eserlerinden ve dönemin

¹¹ Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi-Alî Sâtî' Efendi-Süleymân Besîm Efendi, **Hadîkatü'l-Cevâmi'** (**İstanbul Câmileri ve Diğer Dîni-Sivil Mi'mârî Yapılar**), Ahmed Nezih Galitekin(hzl.), İstanbul: İşaret Yayınları, 2001, s.57-61.

¹² Celâl EsadArseven,**Türk Sanatı**, İstanbul: Akşam Matbaası, 1928, s.158.

¹³Celâl Esad Arseven, **Türk Sanatı**, s.158-159.

mimarlık terimlerinden bahsedildiğini vurgular. Hadîka'da geçtiğini belirttiği bir önemli ayrıntı da, evinin yeridir. Burayı, Cibali yangınında yanan, Zeynî Mehmed Efendi Mescidi yerine, bizzat kendisinin tekrar inşâ ettiği cami karşısı olarak tarif eder¹⁴. Mehmet Ağa'nın İbrahim Paşa Sarayı'nın tamirinden sorumlu olduğunu ve Kasr-ı Hümâyûn için çini ustası Hasan Usta'nın yaptığı çinilerin "tasarımlarını" çizdiğini söyleyerek Mehmet Ağa üzerine olan bölümünü sonlandırır¹⁵.

Zeynep Nayır (Ahunbay), **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası(1609-1690)**, (1975):Zeynep Nayır (Ahunbay), doktora tezinde 17. yüzyıl Osmanlı mimarlığını Sultan Ahmed Külliyesi bağlamında araştırmıştır¹⁶. Bu dönemin objektif bir değerlendirmesini yapmak istediğini belirtir. 17. yüzyıl döneminin çöküş söylemlerinden dolayı büyük oranda araştırmalarda ihmal edildiğini söyler. İlk bölümde, Osmanlı mimarlığının Mimar Sinan'dan itibaren gelişimini, kubbeleri, plan şemalarını ve mimari elemanları karşılaştırarak tartışır. Mimar Sinan'ın mi'mârî karakter anlayışının gelişmesindeki ve biçimlere dair kavramların oluşturulmasındaki etkisini vurgular. Ahunbay, Risale-i Mimariyye'yi Sultan Ahmed Camii'nin inşâsı ile ilgili önemli bir belge olarak sunar. Topkapı Sarayı Kütüphanesi'ndeki yazmaya ve Tahsin Öz'ün makalelerine dayanarak bölümler alıntılar. Sultan Ahmed Külliyesi'nin yapımının arkasındaki mimari düşünceleri anlamak için Osmanlı binalarında kubbe kullanımını araştırır ve mimari elemanlara bakarak yapının strüktürel analizini yapar. Külliye yapısında kullanılan malzemeleri kategorize ederken ve taşlar üzerine bilgi almak için Risale'ye başvurur. İnşâ defterlerinde geçen taşlarla, Risale'de anlatılan taşlar arasında farklar olduğunu yazar. Külliye'nin yan cephesini anlatırken, Rudolf Wittkower'ın Palladio'nun binaları ve müziksel oranlar arasında kurduğu ilişki gibi, Ahunbay da ritmik bir düzenin kolonlarda 2/3/2 oranıyla gözlenebildiğini yazar. Ahunbay, bu durumun müzikle ilişkili olabileceğini vurgulasa da daha biçimsel benzetmelerin ötesinde detaylı bir yorum yapmaz.

Ömer Lütfi Barkan, **Süleymaniye İnşâ Defterleri**, (1979):Ömer Lütfi Barkan'ın iki mesai arkadaşıyla birlikte tamamladığı iki ciltlik Süleymaniye İnşâ

¹⁴Celâl Esad Arseven, **Türk Sanatı**, s.159.

¹⁵ Celâl Esad Arseven, **Türk Sanatı Tarihi: Menşinden Bugüne Kadar**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1961, s.158-160.

¹⁶ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası: (1609-1690)**, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, 1975.

Defterleri, bu alandaki en önemli örnektir¹⁷. Bu eserde önce kaynaklar tanıtılmıştır. Birinci ciltte inşaatın başlangıcı ve bitişi, iş nizamı ve çalışanlar, işçilerin yevmiye, sosyal hak vb. durumu ve bunun grafik ve cetvellerle görsel açıdan desteklenmesi, yapı malzemelerinin tedarik edilme süreci ve kullanımı konuları yer alır. İkinci ciltte ise inşâ sürecine merkezin doğrudan müdâhalesi veya katkısı olan emir ve fermanlar nakledilir. Ömer Lütfi Barkan önsözde, eseri yapı ve yapı malzemeleri tarihi, iktisat tarihi vb. bilim dallarıyla ilişkilendirir. Sanat tarihi ile ilgili bilgiler ise; Süleymaniye Camii kitâbesi, yapılaş özellikleri ve külliyesi gibi başlıklar altında farklı kaynaklarda değerlendirilmiş, sözkonusu eserde ele alınmamıştır.

Tahsin Öz, **İstanbul Camileri**, (1987):İstanbul Camileri isimli kitabında Öz, önce yapısı ve büyüklüğü açısından sınıflandırma yapar, sonra da bu sınıflandırma içerisinde İstanbul'daki camileri mahalleri içerisinde anlatır. Sultan Ahmed Külliyesi ile ilgili detaylı bilgiler verir. Mimarın Marmara Denizi'nden ve Boğaz'dan görünebilecek Hipodroma yakın uygun bir alan seçtiğini yazar¹⁸. Bu alanda, yapılan kazılarda ortaya çıkan mozaik zeminden de anlaşılacağı gibi eskiden Bizans kalıntılarının bulunduğunu ifade eder. Mehmet Paşa Sarayı ve Arslanhane'nin ve bazı binaların da arşiv kayıtlarına göre yıkıldığını bildirir. Bu bilgilerden sonra yapının mimarı Mehmet Ağa'yı ve aldığı eğitimi anlatır. Öz, Risale'ye referans vererek Mehmet Ağa'nın caminin planlarını nasıl tasarladığını anakronik bir yaklaşımla göstermeye çalışır. Mehmet Ağa'nın bir plan hazırladığını ve Sultan Ahmed'in de bu planı onayladığını ileri sürer. Ancak Öz'ün plan çizimine bu yaklaşımı tarihi modern kavramlarla açıklama çabalarının bir yansıması gibidir. İlk defa altı minareli bir cami inşâ edilmesini açıklamak için Risale'ye başvurur ve Cafer Efendi'nin Sultan Ahmed on dördüncü padişah olduğu için on dört şerefenin bunu sembolize ettiğini yazdığını belirtir. Ancak Sultan Ahmed Camii on altı şerefeye sahiptir ve Öz' e göre bu fark daha sonra yapılan tamirler sırasında diğer iki şerefenin eklenmesiyle ortaya çıkmıştır¹⁹.Bu ve benzeri farklı görüşler, ilerleyen bölümlerde zikredilerek bir karşılaştırma imkânı sağlanacaktır.

Ahmet Vefa Çobanoğlu, **Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri** (1987)-**İstanbul'da XVII. yy. Külliyesi**, (1996):Sultan Ahmed Camii'nin mimari yönü,

¹⁷ Ömer Lütfü Barkan, **Süleymaniye Camii ve İmareti İnşaatı, (1550-1557)**, Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi, 1979.

¹⁸Tahsin Öz, **İstanbul Camileri**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987, s.125.

¹⁹Tahsin Öz, **İstanbul Camileri**, s.128.

Ahmet Vefa Çobanoğlu'nun yüksek lisans ve doktora çalışmalarında yer almıştır. "Mimar Mehmed Ağa'nın Eserleri" adlı yüksek lisans çalışmasında on iki cami ve mescit, sekiz türbe, iki medrese, iki hamam, üç saray ve köşk, bir köprü, yüzden fazla çeşme, on bir sebil ve bir kervansarayla birlikte Sultan Ahmed Camii de yer almıştır²⁰. Çobanoğlu, XVII. yy. külliyelerini incelediği doktora tezinde yüzyıla damgasını vuran 11 külliye ile birlikte Sultan Ahmed Külliyesi'ne de yer vermiştir. Plan ve kesitlerle zenginleştirdiği çalışmasında külliyelerin karşılaştırmasını yaparak, Sultan Ahmed Külliyesi'nin dönemin diğer külliyelerinden farklarını ve benzerliklerini ortaya koymuştur. Sultan Ahmed Camii'nin bina okuması ve külliye olarak yüzyılın diğer eserleriyle mukayesesi, mimarîsi ön plana çıkacak şekilde ele alınmıştır²¹.

Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, (2009):Kendi deyimiyle donatıldığı Roma ve Bizans sütunlarıyla Kanuni'nin parlak zaferlerini taçlandıran sembolik bir albüm olan Süleymaniye Camii'nin yapı ve mekân tasvirleriyle birlikte, kullanılan malzeme ve teknik, inşâ süreci aynı zamanda malzemelerin yerinde tespitini sağlayan fotoğraf, plan, kesit ve rölöve çalışmalarıyla zengin bir kaynak hazırlamıştır²². Süleymaniye Camii'nin yapı ve mekân tasvirini zengin bir fotoğraf, kesit ve plan malzemesi eşliğinde sunarak ilk bölümü bitirir. Yer yer farklı eserlerden verdiği örneklerle birlikte, kullanım yerlerini fotoğrafladığı mimari elemanlar ve malzemeler konuya açıklık getirir. Belgelerden yaptığı tespitleri, yerinde inceleme metoduyla görsel malzemeyle destekleyerek, işin gerçeklik boyutunu değiştirmiş ve arşiv kayıtlarını şemalarla açıklayarak daha kesin sonuçlara ulaşmıştır. Elindeki tüm zengin belge ve şema imkânlarını değerlendirerek Mimarlık Tarihi'ne ışık tutan güzel bir çalışma yapmıştır.

Godfrey Goodwin, **A History of Ottoman Architecture**, (2012):Goodwin Osmanlı mimarlığında Sultan Ahmed Camii'nin yerini tartıştığı bölümde, Mehmet Ağa'yı Mimar Sinan'ın mirasını devam ettiren kişi olarak tanıtır²³. Ancak Goodwin'e göre

---

²⁰ Ahmet Vefa Çobanoğlu, *Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1987.

²¹ Ahmet Vefa Çobanoğlu, *İstanbul'da XVII. yy. Külliyesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1996.

²² Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009.

²³ Godfrey Goodwin, **Osmanlı Mimarlığı Tarihi**, Thames and Hudson (ed.), Müfit Günay(hzl.), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2012, s.428.

Mehmet Ağa, 'iyi mühendis fakat pek yetenekli olmayan mimar' olarak tanımladığı Dalgıç Ahmet Ağa'nın emekliliğe ayrılmasından sonra, göreve gelmiş ve 'Ahmediye' dediği Sultan Ahmed Camii'ni yapmıştır.²⁴ Ona göre Mehmed Ağa Sinan'ın yaratıcı düşünce gücünden doğan ekonomik yaklaşımına sahip değildir. Çünkü dışarıdan bakıldığında azametli, görkemli bir yapı olarak yükselen cami ekseni külliye, içeriden fazlaca süslenmiş ve sadelikte zerafeti yakalayan Osmanlı klasik üslubundan fazlaca uzaklaşmıştır. Mehmet Ağa'nın mimarbaşı olmasını ve yaşamını kısaca, çok önemli bir kaynak olmadığını söylediği Cafer Efendi'nin kitabına referans vererek anlatır. Mehmet Ağa'nın ne zaman yeniçerilikten ayrılıp mimarlık eğitimi aldığı konusunda şüpheler olduğunu belirtir. Mehmet Ağa'nın İstanbul dışında vilayetlerde görev almasını bir sürgün olarak yorumlar çünkü Goodwin'e göre bu bir mimarın işi değildir²⁵.

Sultan Ahmed Camii'nin Zitvatoruk Anlaşmasının küçük düşürücü sonuçlarını hafifletmek için yapıldığını ileri süren Goodwin, bunu Osmanlı'nın çöküşünün simgesi olarak görür. Bu yenilgiden sonra Sultan Ahmed, Tanrı'ya büyük bir cami adamak istemiş, ancak diğer yandan da zevklerinden vazgeçmemiştir, diye yazar. Ona göre, Şeyhülislam önderliğindeki ulema cephesi, caminin fetih gelirleriyle yapılması gerekirken, yenilginin getirdiği sıkıntılı koşullarda çok para sarf edilerek yapılmasına karşı çıkmıştır.²⁶ Goodwin yapıların arkasındaki sosyal bağlamı anlamaya çalışsa da, aradığı net tarihi kanıtlar pozitivist yargılara neden olur. Bu dünyada zevk ve spiritüel

²⁴Godfrey Goodwin, **Osmanlı Mimarlığı Tarihi**, s.428-429. Goodwin, idam dışında görevinden mahrum kalan çok az hassa mimarı olduğunu söyler. Genellikle ölene kadar görevinde kalan hassa mimarları, nadiren emekliliğe erişmişlerdir. Bu yüzden Dalgıç Ahmed Ağa ya sağlığı elvermediğinden yahut da yeni caminin planını hazırlayan Mehmed Ağa'nın padişah tarafından bu göreve layık görülmesi olabileceğinden bahseder. Yüksek Mimar Halil İbrahim Düzenli doktora teinde, M. Zeki Pakalın'ının tespitlerinden hareketle, kaynaklarda mimarlığa has ünvanların içinde 'paşa' ünvanının sadece Dalgıç Ahmed Ağa'ya verilen bir ünvan olduğunu ifade eder (bknz. Y. Mimar Halil İbrahim Düzenli, *Mimar Mehmed Ağa ve Dünyası: Risâle-i Mi'mariyye Üzerinden 16. ve 17. Yüzyıl Zihniyet Kalıplarını ve Mimarlığını Anlamlandırma Denemesi*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi FBE, Trabzon, 2009, s.118). Bu ünvan, sivillerle askerlerin ileri gelenlerine verilen bir ünvanıdır (bknz. M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, c.III, İstanbul: MEB Yayınları, 1993). Buradan hareketle bir mimarın mimarlık faaliyetiyle birlikte, yönetimde vazife üstlenmesi ve gerektiğinde görevden alınması Osmanlı Devlet Teşkilatı kuralları içinde açıklanabilen bir durumdur. Bu derece siyasi etkinliğin içinde bulunan, ünvan sahibi bir mimarın da ağır hastalık veya inşâsı istenen cami için tüm vaktini imara ayırabilecek bir mimar olmaması nedeniyle emekliye ayrılabilmesi; Uzunçarşılı'nın vefasız olduğunu ifade ettiği Sultan I. Ahmed için geçerli bir durum olabilir (bknz. Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, CiltIII, KısımI, Ankara: TTK Yayınevi, 1973, s.116-117).

²⁵Fakat Osmanlı mimarlık sistemindeki ünvanların, görevlerle bağdaşmadığı çokça görülür. Bu konuda uygulama açısından çok keskin sınırların olmadığını söylemek mümkündür (bknz. Y. Mimar Halil İbrahim Düzenli, *Mimar Mehmed Ağa ve Dünyası: Risâle-i Mi'mariyye Üzerinden 16. ve 17. Yüzyıl Zihniyet Kalıplarını ve Mimarlığını Anlamlandırma Denemesi*, 2009, s.112-113).

²⁶ Godfrey Goodwin, **Osmanlı Mimarlığı Tarihi**, s.430-431.

arayışlar uzlaşmaz, ya da yeniçeri olan mimar olamaz. Mehmet Ağa'nın eski kayıtları inceledikten sonra planları çizdiğini yazar. Mehmet Ağa'yı, zayıf ve yetersiz olmakla ve "sade, süssüz rasyonel bir şekilde oranlı eserler" yapmayı ustasını takip etmemekle suçlar. Goodwin'in bu yaklaşımı etkisini sürdürmeye uzun yıllar devam etmiştir.²⁷

Osmanlı mimarlık tarihi, Süleymaniye Külliyesi, inşâ evrakları ve Mimarbaşı Mehmed Ağa ile ilgili yapılmış çalışmalardan hareketle ele alınan bu tezde, Sultan Ahmed Külliyesi'nin arşiv kayıtlarına göre incelenip, malzeme, teknik ve sürecine dair bilgi verme hedeflenmiştir. Böylece bu çalışma ile; Mimar Sinan döneminin kapanışına düşülen bir kayıt niteliğindeki Sultan Ahmed Külliyesi'nin ana kroniklere göre nasıl ele alındığı çözülmeye çalışılmıştır. Osmanlı inşâ defterlerinin, diğer evrak ve malzemelerinin incelenmesi suretiyle meydana getirilen yukarıda zikredilmiş çalışmalar yekûnu, inşâ süreci hakkında bilgi vermekle kalmaz; Osmanlı mimarisinde tüm klasik döneme ışık tutar. Sultan Ahmed Külliyesi arşiv belgelerinin okunması ve elde edilen bilgilerin değerlendirilmesiyle meydana gelecek bu çalışma da, 1609-1616 yılları arasında cereyan eden süreçle ilgili bilgi verecektir. Bunun yanında, aradan geçen zaman zarfında inşâ süreci, Hassa Mimarlık Ocağı, sanatkâr ve zanaatkârlar, süreç ve malzemede ne gibi değişikliklerin olduğunu bize gösterecektir. Sultan Ahmed Camiiirûznâmçe defteri öncelikli bu çalışmada; inşaatın başlangıcı ve bitişi, yapı malzemelerinin tedarik edilme süreci ve kullanımı, merkezi otoritenin müdahalesi konuları açıklık kazanacaktır. Böylece sanat tarihi yanında; yapı ve yapı malzemeleri tarihi, iktisat tarihi, mimari tarihi vb. bilim dallarıyla ilgili malûmât elde edilecektir.

B. METOT VE DÜZEN

Osmanlı Devleti'nin yönetenden yönetilene hizmet verme ve bu hizmetin verilisinin merkez tarafından kontrol ve takip edilmesine dayalı hiyerarşik yapısı, düzenli kayıt tutulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bunun sonucunda tahrîr, icmâl, yevmiye, sicil, inşâ defterleri gibi oldukça ayrıntılı ve özenli bir şekilde kayıtlar tutulmuştur.

---

²⁷Gül Kale, 'Osmanlı Mimarlık Tarihi Yazımında Risale-i Mimariyye', **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, cilt 7, sayı 13, 2009, s.405-423.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi defterleri arasında bulunan rûznâmçeler Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik yapısı ve teşkilât tarihi açısından oldukça önemli bilgiler içermektedir. İnşâ defterleri, yapıların inşâ süreci; çalışanların ödemeleri, çalıştıkları ve çalışmadıkları günler ve milliyetleri; kullanılan malzemenin temin yeri, temin edilişi ve nerelerde kullanıldığı, yapının inşâ şekli, kronolojisi; vasıflı ve vasıfsız işçilerin verdiği hizmetler gibi değerli bilgiler ihtiva etmektedir. Bu belgelerdeki bilgilerin değerlendirilmesi, Sanat Tarihi, İktisat, İktisat tarihi, Paleografya ve Nümizmatik bilim dallarına; mimarlık tarihi, yapı ve yapı malzemeleri tarihi, Osmanlı dönemi mimarlık teşkilatı ve meslek örgütlenmeleri gibi konulara ışık tutmaktadır. Bu nedendir ki, birinci elden kaynak olmaları hasebiyle makale ve tez düzeyinde özellikle inşâ defterlerini konu alan ilk bölümde zikrettiğimiz pek çok çalışma yapılmıştır. Osmanlı Arşivi'nde hâlihazırda XVI. yy. a kadar giden evrak olmadığı düşünülürse böyle bir çalışmanın anlamı ve değeri daha iyi anlaşılabilir.

Sultan AhmedKülliyesi ile ilgili arşiv kayıtlarına dayanan bu çalışma için incelediğimiz evrak, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nden Osmanlı Arşivi'ne getirilerek bakıma alınan 50 defter ve 2250 civarında varak olup, şemseli ciltlerde farklı adetlerde sayfeleriyle yıllara göre tasnif edilmişlerdir. Mühimme ve ahkâm sicillerinde o yıllara ait kayıtlara rastlanmamıştır. Divânî, Rik'a, Siyakat gibi değişik yazı türleriyle kaleme alınmış mevcut belgelerde, rakamlar çoğu yerde siyakat harfleriyle belirtilmiştir. Bu belgelerde külliye temelini atılacağı arsa için satın alınan yerler hakkında bilgiler, masraf defterleri, inşâ sürecine ilişkin detaylar ve vakfiye bulunmaktadır. Yine özellikle vakfiye ve temlik belgelerinde; külliye yapılıması için hazırlık olarak satın alınan yerler hakkında bilgiler, masraf defterleri, inşâ sürecine ilişkin detaylar, inşâ malzemeleri, inşâ teknikleri, vasıflı-vasıfsız işçiler, inşâ süreci ve inşâ kronolojisi bulunmaktadır. Bu bilgiler yeni Türk alfabesine çevrilerek önce kayıt altına alınmıştır. Bu bilgilerin iyice anlaşılması ve değerlendirilmesi için Paleografya, Diplomatik, Numizmatik bilimleri ile ilgili kaynaklar tespit edilmiş ve incelenmiştir. Ayrıca o gün külliye müstemilâtında var olan ve bugün bulunmayan yapılarla ilgili bazı yazılı ve görsel materyaller araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma, giriş, caminin yapı-mekân ilişkisi içerisinde binâ okuması, kaynak ve taşınma süreci dâhil yapı malzemeleri ve kullanım alanları, mimari örgütlenme ve yapı ustaları, inşâ kronolojisi, sonuç ve değerlendirme bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde tezin mahiyeti faydalanılacak kaynaklardan özetlerle anlatılarak, konunun sınırları çizilmiştir. Metot ve düzen kısmında ise, birinci ve ikinci dereceden kaynaklardan nasıl faydalanılacağı ve tezin bölümleri özetlenmiştir.

İkinci bölümde, caminin bânîsi ve mimarı hakkında genel bilgiler ve tarihi belgeler sunulacaktır. Ayrıca caminin inşâ yerine karar verme süreci, inşâ mahallinin tarihi ve fiziki konumu, temel için yapılan istimplâklar hakkında bilgiler verilecektir.

Üçüncü bölümde caminin başta Rûzname olmak üzere, arşiv kayıtlarında geçen yapı ve mekân okuması yer almaktadır. Özellikle kayıtlarda belirtilen od taşı, renkli mermer, kesme kefeki gibi malzemelerin vepâyeye, kemer, döşeme, duvar gibi kullanıldıkları yerlerin tespiti de yapılmıştır.

Dördüncü bölümde, arşiv kayıtlarında geçen çûb, ahşap, taş, demir, kireç, alçı, keten, pamuk gibi tüm malzemelerin sınıflandırılması sözkonusudur. Böylece çeşitleri, kaynakları, getirilişi, kullanım alanları, miktarları, boyutları, bedelleri ve yerleştirilme süreçleri ve devşirme olup olmadıkları ortaya konulmuştur.

Beşinci bölümde, özellikle daimi görevli ekip başta olmak üzere, mimarlık teşkilatı, esnaf birlikleri, vasıflı ve vasıfsız işçilerin organizasyonu ve atölye işleri hakkındaki veriler ile adları geçen önemli ustalar değerlendirilmiştir. İnşâ malzemelerini temin, bunları taşıma ve uygulama noktasındaki örgütlenme de anlatılmıştır.

Altıncı bölüm, inşâ sürecine ışık tutacak önemli olayların ele alınması sûretiyle oluşturulan inşâ kronolojisidir. Bu kronolojinin oluşturulmasında; mimarlar, malzemeler, gelirler ve harcamalar, mimarbaşının tasarrufları, istimplâk, yıkım, ve inşâ aşamaları gibi bazı parametreler kullanılmıştır. Böylece cami eksenli yazılmış evraktan, süreç hakkında formel bir kayıt düşülmüştür.

Yedinci bölüm, çalışmadan elde edilen bulgular ve yapılabilecek çalışmalara referans olması umulan sonuçlardan oluşmaktadır.

II. CAMİNİN BÂNİSİ VE Mİ'MÂRI

A. CAMİNİN BANİSİ SULTAN AHMED HAN

*Ol Süleymân gibidir câmi-i Beytü'l-Makdis
Ki binâsında karınca gibi çoktur neccâr²⁸*

Sultan I. Ahmed Han,(Ahmed-i evvel, mahlası Bahtî;ölümü 23 Zilkade 1026/22 Kasım 1617), İstanbul) 14. Osmanlı padişahı, 93. İslâm halifesidir²⁹.

I. Ahmed12 Cemaziyelahir 998/18 Nisan 1590tarihinde babası Şehzade Mehmed'in sancak beyi olduğu Manisa şehrinde doğdu.Annesi Handan Valide Sultan'dır. 1595 yılına gelindiğinde dedesi III. Murad vefat edince; babası III. Mehmed ile beraber İstanbul'a geldi. Kendisinden önce Selim, Cihangir ve Mahmud isminde üç ağabeyi daha olan Şehzade Ahmed, Şehzade Selim ve Şehzade Cihangir'in erken ölümüyleikinci varis olmuştur. Şehzade Mahmud, III. Mehmed'in emriyle 7 Haziran 1603'te dairesinde boğdurulunca Şehzade Ahmed tahtın tek varisi olmuştur. Aradan 6 ay kadar geçtikten

²⁸Ca'fer Efendi, **Risale-i Mimariyye**, s.68.

²⁹ Naimâ, **Nâimâ Tarihi**, İstanbul, h. 13 Rebîu'l-evvel 1371, s.154.

sonra da babası Sultan Mehmed aniden hayatını kaybetmiş ve hemen ertesi gün apar topar vuku bulan cülûs töreniyle³⁰ Recep 1013/22 Aralık 1604³⁰'te tahta oturmuştur.

Babası kendinden evvelki sultanlara nazaran en genç yaşta hayatını kaybetmiş hükümdar olan I. Ahmed, o vakte kadar babasının vefatıyla tahta geçenlerin arasındaki en genç hükümdardır. Eyüp Sultan'da kılıç kuşanarak tahta geçen ve Kanunî Sultan Süleyman'dan sonraki padişahlar içinde devlet işleriyle yoğun şekilde uğraşan ilk padişah olarak kabul edilen I. Ahmed, ilk yıllarında daha pasif bir padişahlık sürdürmüştür.Şehzade Ahmed kendisini yetiştiren ve ilk yıllarında naipliğini yapan annesi sebebiyle oldukça dindar bir padişah olarak bilinir ve yaptırdığı Sultan Ahmed Camii de bunun bir nişânesidir.

Sultan I. Ahmed tahta çok küçük yaşta çıktığı için yarı naibe rolüyle Handan Sultaninoğlu için bir öğretici olduğu,çok güçlükişiliğiyle tecrübesiz oğlunapek çok şeyi aşladığı ve geri planda devleti yönettiği varsayılmaktadır³¹.Fakat çocuk denecek yaşta bulunmasına rağmen; Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında ve gündemi yoğun olan devlet işlerinde oldukça aktif bir rol oynadığını bizzat imâm-ı sultânî olan Mustafa Sâfî'den öğrenmekteyiz³².

Sultan I. Ahmed tahta geçtiği sırada, Osmanlı Devleti batıda Avusturya, doğuda Safevi devleti ile savaş halindeydi. Osmanlı kuvvetleri Belgrad'dan Budin'e doğru ilerlemekteydi. Peşte ve Hatvan kaleleri savaş yapılmadan kolaylıkla ele geçirildi(1 Cemaziyelevvel 1013/25 Eylül 1604). Osmanlı ordusu ilerleyerek Budin'in kuzeyinde bulunan Vaç kalesini ele geçirdi(22 Cemaziyelevvel 1013/16 Ekim 1604). Osmanlı ordusu, Sultan I. Ahmed'in buyruğu üzerine Belgrad üzerinden Budin'e yürüdü. 14 Rebiulahir 1014/29 Ağustos 1605'deEstergon Kalesi kuşatıldı ve tam karşısındaki Ciğerdelen Kalesi fethedildi. 8 Eylül'de Vişegrad, 19 Eylül'de Tepedelen kaleleri fethedildi. 20 Cemaziyelevvel 1014/3 Ekim 1605'deise Estergon Kalesi teslim alındı. Devam eden zorlu seferler Osmanlı Devleti'nin belini bükünce artık paşalardığer devletler ile daha iyi ilişkiler kurma yoluna girmek istediler.

³⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. III, s.139.

³¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. III, s.127-129.

³² İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfî'nin Zübdetü't-Tevârih'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, C. I, s.46-55.

Osmanlılar da, Avusturyalılar da art arda yapılan bunca savaştan dolayı sosyal ve ekonomik yönden çok yıpranmışlardı. Daha önce yapılan barış görüşmelerinden bir sonuç çıkmamıştı. İki tarafın da beklentileri vardı. Osmanlı elçilerinin hedefi Estergon’u elde tutmakken; Avusturya(Nemçe) elçileri senelik verginin kaldırılmasını, Erdel’in Avusturya’ya aidiyetini ve Eflak’ın tarafsızlığını kabul ettirmek istiyorlardı. 10 Recep 1015/11 Kasım 1606’da Estergon-Komorom arasında Zitva suyunun Tuna Irmağına döküldüğü yerde³³ imzalanan Zitvatorok Antlaşmasıyla barış sağlandı. Antlaşmaya göre Eğri, Estergon, Kanije kaleleri Osmanlılarda, Raab (Yanikkale) ve Komarom kaleleri Avusturyalılarda kalacaktı. Avusturya bir kereye mahsus olmak üzere 200.000 altın savaş tazminatı ödeyecekti. Avusturya Arşidükü protokolde Osmanlı Padişahına eşit sayılacak ve Osmanlı padişahı Avusturya Arşidüküne yazışmalarda Kutsal-Roma İmparatoru (Sezar/Kayser) unvanıyla hitap edecek, her üç yılda bir karşılıklı armağanlar gönderilecekti. Avusturya'nın Macaristan için ödemekte olduğu yıllık 30.000 altın vergi ise kaldırılacaktı. Böylece Macaristan’ın idaresinde kalan yerlerin vergisinden vazgeçilmesiyle, Osmanlı Devleti bu toprakları ismen de terk etmiş oluyordu. Zitvatorok Antlaşması, Osmanlıların lehine gibi görünse de Osmanlı Devleti artık Kanuni devri enerjisini kaybetmiştir. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin Avusturya karşısındaki üstünlüğü sona ermiş, siyasi dengeler Osmanlı aleyhine bozulmaya başlamıştır³⁴.

Yavuz Sultan Selim döneminde binlerce taraftarı ile ayaklanan Bozoklu Celâl, Osmanlı Devleti için büyük problem olmuştu. Bu isyanlar bastırıldı ise de Anadolu’da meydana gelen iç isyanlar ve karışıklıklara yine Celâlî İsyancıları denildi. Sultan I. Ahmet döneminde Celali İsyancıları tekrar patlak verdi. Tavi Ahmed, Canboladoğlu, Kalenderoğlu ve Deli Hasan ayaklanmaları bunlardan en önemlileridir. Sadrazam Kuyucu Murat Paşa'nın ısrarlı ve sert politikaları sonunda Celâlî İsyancıları zor da olsa bastırılmıştır. İran seferine çıkmadan önce Anadolu’yu Celâlîler’den temizlemek gerektiğini ifade eden Murad Paşa, 9 Ramazan 1017/18 Aralık 1608’de Üsküdar’a geldiğinde beraberinde Celâlîler’e ait dört yüz bayrak getirmiştir ki, ne kadar büyük bir isyan olduğunu gösterir³⁵.

---

³³ Bu konuda Nâima, antlaşmanın suyun üzerinde, kayıklarda yapıldığını belirtir (bknz. Nâima, **Nâimâ Tarihi**, s.436).

³⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. III, s.108-112.

³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. III, s.110.

Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'da devam eden Avusturya Savaşı ve iç isyanlarla uğraştığı için İran cephesinde başarılı olamıyordu. Murad Paşa, İran seferi bahanesiyle Üsküdar'da, kalan Celâflileri temizledikten sonra; yenilgiye uğrayan Sinan Paşa yerine Osmanlı ordusu'nun başına geçti ve Şah Abbas'ın aldığı Şirvan, Şamahı ve Gence'yi ele geçirmek ve İran Şahı'nı Amasya Antlaşması'nın(1555) şartlarına uymaya mecbur etmek üzere Tebriz'e yürüdü. Fakat iki taraf da savaşı göze alamayınca; geçici bir sulh yapıldı. Tebriz dönüşü Diyarbakır'da Kuyucu Murad Paşa vefat etti³⁶. Nasuh Paşa vezir-i âzam olunca, işgal ettiği yerler karşılığı her yıl iki yüz yük ipek vermeyi kabul etmesi karşılığında İran Şahı ile barış antlaşması imzalamıştır(26 Ramazan 1021/20 Kasım 1612). 1612 yılında yapılan Nasuh Paşa Antlaşmasıyla 9 yıl süren Osmanlı-Safevi Savaşı sona erdi. Yapılan antlaşmayla, Safeviler Osmanlı Devletine 200 deve yükü ipek vermeyi kabul ettiler. 1615 yılına kadar süren barış dönemi Şah Abbas'ın antlaşmayı bozması üzerine sona erdi. Yapılan savaşlarda Osmanlılar çok kayıp verdi. Sultan II. Osman (Genç Osman) döneminde, Nasuh Paşa Antlaşması temel alınarak yapılan Serav Antlaşması ile barış tekrar sağlanacaktır (6 Şevval 1027/26 Eylül 1618).

Anadolu beyliklerinin en uzun ömürlülerinden birisi olan Ramazanoğulları Beyliği, Yavuz Sultan Selim döneminde 1514 yılından sonra ise Osmanlılar'a tabi olmuştu. I. Ahmet dönemine denk gelen 1608 yılından sonra Adana'nın Halep'e; Sis ve Tarsus'un da Kıbrıs Beylerbeyliğine bağlanmasıyla Ramazanoğulları Beyliği sona ermiştir. I. Ahmet, böylece Ramazanoğulları Beyliği'ne resmen son vermiş oldu.

I. Ahmed saltanatında hanedan veraset sistemini değiştirip kardeş katli kanununu kaldırmıştır. Yerine ailenin akli başındaki en büyük üyesi padişah olur sistemini (Ekber ve Erşet sistemi) getirmiştir. Bu yeni kanunun şehzadeler arasındaki rekabetin ve taht kavgalarının taht için gerçekleştirilen kardeş katlinin önlenmesi açısından Osmanlı Tarihi'nde çok büyük önemi vardır. Sultan I. Ahmed yakalandığı tifüs hastalığından kurtulamayarak 21 Kasım'ı 22 Kasım'a bağlayan gece 1617 yılında 27 yaşında vefat etmiştir. Sultan Ahmed, camisi yanındaki türbesine defnedilmiş ve kendisinden sonra, getirdiği sisteme uygun olarak kardeşi I. Mustafa tahta geçmiştir.

---

³⁶İsmail Hakki Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.III, s.66.

Resim 2. New York The Metropolitan Museum of Art'ta sergilenen Sultan Ahmed Han'ı gösteren bir miyatür.

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/157485318195783543/>, (19.05.2016).

Mimari eserleri arasında Sultan Ahmed Camii çok önemlidir. İstanbul'daki tarihî yarımada, Mimar Sedefkâr Mehmet Ağa'ya yaptırılmıştır.⁹ Recep 1018/7 Kasım 1610'da altı büyük minareli ve 16 şerefeli Sultan Ahmed Camii'nin temel atma merasimi yapılmıştır³⁷. Dinine bağlı bir insan olan Sultan I. Ahmet Han, terleyinceye kadar temel

³⁷İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, s.554. Bu çalışmanın altıncı bölümünü oluşturan kronolojide belirtildiği üzere temelin kazılmaya başlanması, temelin yer hizasına gelmesi, sütunların dikilmesi, kubbelerin ve katların çıkılması gibi bazı önemli aşamalarda kurban kesilmek sûretiyle tören yapılmıştır. Bu yüzden inşaaata başlama tarihi kaynaklarda farklı geçmektedir. Uzunçarşılı'nın verdiği tarih ise, Evliyâ

kazmıştır.4 Cemaziyelahir 1026/9 Haziran 1617'de inşaatı biten Sultan Ahmed Camii ibadete aılmıřtır³⁸.Ayrıca şehzadebaşı Kuyucu Murat Paşa Kllyesi, Ekmekçizâde Ahmed Paşa Kllyesi onun zamanında yaptırılan önemli mimari eserler arasındadır.

Çelebi'nin de belirttiği gibi, zeminin kazılıp temelini yer hizasına kadar yükseltildiği bir yıllık bir inşaat faaliyetinden sonraki törene aittir.

³⁸İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. III, s.554. Caminin inşaatı bu tarihte bitse de, kllyenin inşaatı 1620'lere kadar devam etmiştir.

B. CAMİNİN MİMARİ SEDEFKÂR MEHMED AĞA

Sedefkâr Mehmet Ağa'nın kimliği ve mimarlığı üzerine yazılanların sınırlı kaynaklara dayanmasının nedeni; hiç kuşkusuz mimarbaşının yaşamı ve çalışmaları hakkında kaleme alınan Ca'fer Efendi'nin Risâle-i Mi'mâriyye'sinden başka birinci elden kaynak bulunmadığıdır. Ca'fer Efendi,döneminde önemli şahsiyetlerin ele alındığı tezkire geleneğini devam ettirerek³⁹,cömertliği ve hayırseverliği pekçok kaynakta zikredilen Mehmet Ağa'yı ve onun en önemli eserini nazım halinde aktarmakla kalmamış;dönemin düşünce yapısı, mimarlık terimleri, malzeme bilgileri ve esnaflar ile ilgili son derece önemli bilgileri de kaydetmiştir.Gülru Necipoğlu, İslam mimarlığı üzerine sadece iki tane tarihi kaynak bulunduğunu ve Risale'nin bu kaynaklardan birisi olarak önemli olduğunu vurgular⁴⁰.Onbeş fasılda Mehmet Ağa'nın tüm yaşamıyla ilgili bilgiler sunulan risalede; müzik, sedefkârlık ve mimarlık sanatlarının temeli olarak hendese ilmi ile ilgili önemli bilgiler de bulunur.

Risâle-i Mi'mâriyye'de Hassa Mimarbaşı Mehmet Ağa'nın, Mimarbaşı Dalgıç Ahmet Paşa'dan sonra mimarbaşı olduğu zikredilir(1015/1606). Bu süreç Rumeli'den acemioğlanı olarak Sultan Süleyman zamanında 970/1562'de devşirilmesiyle başlar. Ca'fer Efendi'nin "Mehmet Ağa ibn-i Abdülmuin" olarak zikretmesine bakılırsa mimarbaşının devşirme olduğu açıktır. Mehmet Ağa devşirildikten sonra acemi oğlanı olarak beş yıl kadar ulufesiz olarak durmuş, altıncı yılda ulufeye yazılmış ve daha sonra da bir sene –herhalde henüz yapılan– Sultan Süleyman Türbesi'nde bahçe bekçiliği yapmış, nihayet 976/1568'deHasbahçe'ye alınmıştır⁴¹.

Enderûn'da terbiye ve tahsil gördüğü sırada önce mûsıkîye heves etmiş, fakat bu sırada gördüğü bir rüya üzerine, mûsıkî ile uğraşmaktan vazgeçmiştir. Aynı zamanda Hasbahçe'de elinde bir hendese kitabı ile ders veren bir kimseyi görerek bu sefer hendese, mimarlık ve sedefkârlık öğrenmeye başlamıştır. Ca'fer Ağa onun yirmi sene 977/1567'den 997/1589'a yani Mimar Sinan'ın vefatına kadar Mimar Sinan'a ve o sırada

³⁹Celal Esat Arseven,**Türk Sanatı**, s.158.

⁴⁰ Gülru Necipoğlu, Eleştiri Yazısı: "Risâle-i Mi'mâriyye: An Early Seventeenth-Century Ottoman Treatise on Architecture, Ca'fer Efendi", **The Journal of the Society of Architectural Historians**, Howard Crane (ed.), C. XLIX, S. 2, June, 1990.

⁴¹ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultanahmet Külliyesi ve Sonrası**, s.39.

bahçe halifesi olan Üstâd Mehmet'e hizmet ettiğini ve onlardan hendese ve mimarlık tahsil ettiğini yazar⁴².

Nihayet 998/1590'da Sultan III. Murad'a sedef kakmalı müzeyyen bir tilâvet rahlesi hazırlamış ve sunmuştur. O sırada "Sedefkârîler Halîfesi"dir. Sultan III. Murad bu hediyeyi çok beğenmiş ve mukabilinde kendisine, o zamana kadar başına giydiği acemioğlanı külahı yerine zerrin bir üsküflü külah giydirterek "Kapıcıbaşılık" ihsân etmiştir. Bundan cesaret alan Mehmet Ağa iki yıl sonra bu sefer çok müzeyyen bir yay mahfazası (kemandân) hazırlayıp Bâbüssaade Ağası vasıtasıyla Padişaha sunmuş ve buna karşılık olarak kendisine "Muhzırbaşılık" mevkii verilmiştir. Bu arada iki yıl kadar "kulle sûfisi"⁴³ olduğu da zikredilir.

Bu sırada Mehmet Ağa'ya İstanbul dışında çeşitli vazifeler de verilmiştir. Önce Şehla Mahmut isminde birini mahfaza altında Mısır valisi olan Üveys Paşa'ya teslim ettikten sonra Arabistan'ın bazı yerlerini ve bazı enbiya ve evliyâ kabirlerini ziyaret etmiştir. Daha sonra da teftiş maksadı ile Rumeli'ye, Bosna ve bütün serhat boylarındaki kasaba ve şehirlere, hatta Kefe ve Kırım'a kadar gönderilmiş, oradaki kaleleri, kale erenlerini görmüş ve dönüşünde de teftişini bir rapor halinde sunmuştur. Arkasından Şam Beylerbeyisi olan Hüsrev Paşa'nın yanına ve daha sonra Haleb'e giderek hac yollarının asayişini temin için sefere çıkmıştır. Bu işinde de muvaffak olarak İstanbul'a dönmüştür⁴⁴.

Bunu takiben 1006/1597'de "Su Nazırı" olmuş ve 8 yıl bu vazifede kaldıktan sonra da 8Cumadelahire1015/11Eylül1606 Pazartesi kendisine mimarbaşılık tevcih edilmiştir. Goodwin, Mimar Sinan 17 Temmuz 1588'de öldüğünde Dalgıç Ahmed Ağa ile aynı eğitimi alan ve Manisa Muradiye'nin teftişini yapan Sedefkârın da Hassa Mimarbaşılığı'na aday olduğunu fakat o dönemin Su Nazırı olan Davut Ağa'nın Siyavuş Paşa etkisiyle Mimarbaşılığa getirildiğini yazar⁴⁵. Dönemin mimarlık eğitimi hiyerarşisine bakıldığında bunun kişisel bir çekişmeden öte, başarılarla dayalı verilen aşama ve ünvanları geçilerek ulaşılabilecek bir mertebe olduğu görülür. Ayrıca Hassa mimarlık teşkilatında usta-çırak ilişkisinin de önemli olduğunu ve bir mimarın Osmanlı

⁴² Ca'fer Efendi, **Risâle-i Mi'mariyye**, s.27.

⁴³ Kulle sûfisi, harem kapılarını korumakla görevli hizmetliye denir.

⁴⁴ Ca'fer Efendi, **Risâle-i Mi'mariyye**, s.31-32.

⁴⁵ Godfrey Goodwin, **Osmanlı Mimarlığı Tarihi**, s.421.

coğrafyasını hem eser, hem de müessirler açısından gezip incelemekten tecrübe sahibi olamayacağını da hesaplamak gerekir.

Mehmet Ağa mimarbaşı olduktan sonra; padişahın emriyle kutsal topraklardaki tamiratlar için görevlendirilir. Kâbe'nin altın ve gümüş kuşaklarla sağlamlaştırılmasını sağlar; altınoluğunu, kilitlerini ve pencere demirlerini hazırlatıp yerine taktırır. 1018/1609 yılında ise en büyük eseri olan Sultan Ahmed Külliyesi'nin yapımına girişir. Ca'fer Çelebi bir vesile ile Sultan Ahmed Camii'nin Mimarbaşı Mehmet Ağa tarafından yapılmış tasvirini görenlerin anlattıklarına dair bir kaside yazdığını belirtir ve bu kasideyi risâlesinde kaydeder⁴⁶. Sultan Ahmed Camii'nin tasvir olarak adlandırılan çizimlerin bulunduğu dair, rûznâmçe kayıtlarında ifadeler mevcuttur. Bunlardan ilkinde göre, 11 Receb 1019/10 Ekim 1609'da câmi-i şerîf'in "resm"i, nakkâşların ücreti ve diğer masraflar için bizzat Ser-mî'mârân-ı Hâssa Mehmed Ağa tarafından 5.130 birimlik harcama yapılmıştır⁴⁷. Yine caminin "resm"i için iki kere daha kırtas alınmış, iki kere de çinilerin "resm"i için kırtas alınmış, bir kere camlar, bir kere de kubbe hatlarının "resm"i için kırtasiye malzemesi satın alınmıştır⁴⁸. Mustafa Sâfi'nin belirttiği üzere bu "resm"lerden biri dört duvarı ve örtü şekliyle yükselen makettir⁴⁹.

Sedefkâr Mehmed Ağa'nın çini ile de meşğûl olduğu bilinmektedir. Buna göre Mehmed Ağa Topkapı Sarayı'nda Enderun Camii yanındaki kasr-ı hümâyûn'un çinilerini çizerek kâşîci Hasan Usta'ya yaptırmıştır⁵⁰.

Sultan Ahmed Camii 1026/1617'de bitmiş ve külliyenin tamamı ise 1029/1620'lere kadar sürmüştür. Mimarbaşı Mehmet Ağa aynı zamanda külliye ile birlikte birçok perakende inşaat işi ile de uğraşmaktadır. Öyle ki bu işlerden çok yararlandığını ve sıkıldığını Ca'fer Efendi'ye naklettiği görülmektedir⁵¹.

Mehmet Ağa'nın nerede oturduğuna ilişkin bir kayıt risalede yer almaz. Fakat Arseven, uzunca bir dipnotla tanıttığı Mehmed Ağa'yı sedef işlerini satarak hayır,

⁴⁶ Ca'fer Efendi, **Risâle-i Mî'mâriyye**, s.66-68.

⁴⁷ Kronoloji, v.5b.

⁴⁸ Kronoloji, v.188b, 195a, 218a, 229b, 243a, 244b.

⁴⁹ İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, C. I, s.52-53.

⁵⁰ Çobanoğlu, **Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri**, s.225. Çobanoğlu, belirtilen kasr-ı Hümâyûn'un bugünkü Hırka-i Saadet ve Kutsal Emanetlerin sergilendiği bölüm olabileceğini belirtir. Buradaki çini örneklerinden hangilerinin Mehmed Ağa tarafından çizildiğinin tesbit edilemeyeceğini de ekler.

⁵¹ Ca'fer Efendi, **Risâle-i Mî'mâriyye**, s.71.

hasenatta bulunan biri olarak tanıtırken; oturduğu yer hakkında da not düşer. Buna göre Sedefkâr Mehmed Ağa, Cibâli yangınında yok olan Zeynî Mehmed Efendi Mescidi yerine, bizzat kendisinin yeniden yaptığı cami karşısında olduğunu Hadîkatü'l-Cevâmî'den naklederek yazar⁵².

Sedefkâr Mehmed Ağa'nın ne zaman ve nerede vefat ettiği ve kabrinin nerede olduğu hakkında kaynaklarda net bir bilgi mevcut değildir. Sadece Hadîka'da Mehmet Ağa'nın türbe duvarına hakkedilen bir Nefî şiiri mevcuttur. Buraya aynen alıyorum⁵³:

"Cami-i Şerîfin mimarı Mehmed Ağa'nın türbesi divarında
mevdû' olan taşda mahkûk târih ber vech-i âtîdir:

*Hayr eden dâr-ı na'im içre ebed mesrûr ola
Yazılıp a'mâl-i hüsnü deftere, mestûr ola
Câmî-i Han Ahmed'in bânî-i â'lî-meşrebi
Hazret-i mi'mârbaşı âhiri ma'mûr ola*

*Kim Mehemed'dir onun nâmı ve âlî himmeti
Etdi bu ra'nâ binâyı, haşre dek meşhûr ola
Olmamıştır, dahî olmaz böyle bir â'lî binâ
Bir eser konmuştur ki, dem-be-dem mezkûr ola
1026'*

Caminin Sultan Ahmed Meydanı girişinin sağ tarafında bulunan bu kitâbe bu konuda düşündürücüdür. Eğer Mehmed Ağa'nın inşâ ettiği türbe içinse, neden şu an caminin girişinde duruyor? Mimar Ağa'ya ve bânîye duaların ifade edildiği Nefî'yeait olduğu hemen bir alt satırında ifade edilen bu şiir, Mehmed Ağa'nın türbesineaitse acaba nereden getirildi? Kitâbenin, bulunduğu sebil yüzeyine tam uyumuna bakılacak olursa; sonradan getirilip monte edilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Caminin

⁵²Celal Esat Arseven, **Türk Sanatı**, s.158. Bu noktada Mehmed Ağa'nın nerede oturduğundan ziyâde Zeynî Mehmed Efendi Mescidi'nin mimarı olup olmadığı tartışılmıştır. Bu konuda Ayvansarâyî (bknz. Ayvansarâyî, **Hadîkatü'l-Cevâmî**, s.195-196), Tahsin Öz (Tahsin Öz, **İstanbul Camileri**, C. I, s.105.) ve Celal Esat Arseven (Celal Esat Arseven, **Türk Sanatı**, s.158) bu mescidin Sedefkâr Mehmed Ağa'ya ait olduğunu ifade ederken, Ahmet Vefa Çobanoğlu (bknz. Ahmet Vefa Çobanoğlu, **Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri**, s.236-238) Ayvansarâyî'nin mescidin yeniden yapılmasına yol açan Cibâli yangını hakkındaki olasılıkları değerlendirerek bu mescidin aslında Kayserili Mehmed Ağa'nın eseri olabileceğini ifade eder, fakat sözkonusu tezinde bu yapıyı Sedefkâr Mehmed Ağa'nın eserleri arasında zikretmiştir. Ancak metinde geçen 'Koca Mehmet Ağa' ifadesinin, Muzaffer Erdoğan'ın kaleme aldığı Kayserili Mimar Mehmed Ağa ile ilgili eserde (bknz. Muzaffer Erdoğan, **Lale Devri Baş Mi'marı Kayserili Mehmed Ağa**, İstanbul: Baha Matbaası, 1962, s.5-45) bahsi geçen hiçbir yapıda mimarın adının zikredilmemesi, en azından üslûp ve genel temâyül bakımından bu bilginin geçerliliğini gösterir. Ne yazık ki Risale'de bu konuda bilgi mevcut değildir.

⁵³ Ayvansarâyî, **Hadîkatü'l-Cevâmî**, s.61.

Atmeydanıtarafındaki ilk girişinde bulunduğundan, buradaki sebil kompozisyonuna daha dikkatli bakmak gerekecektir. Sebilin bulunduğu kemerin yanında giriş dehlizini oluşturan aynı ebatta bir kemer daha bulunmaktadır. Yapının eski fotoğraflarında ise, caminin Atmeydanı yönündeki köşelerinde üç kemerli ve sebilli yapılar dikkat çekmektedir. Şu an iki köşe sebilinin bulunduğu girişler, köşelerden birer kemer yıkılarak bozulmuştur. Yıkılan kemerlerin izlerinin bulunduğu görülmekte olup, kitâbenin bulunduğu girişin Dâr-ı Kurra, Türbe ve Dârü'l-hadis'e bitişik hazîrenin yanındaki üçüncü kemerinin yahut türbe ve dâr-ı kurra yapılarını içine alan avludaki kabirlerden birinin bahsi geçen türbe olma ihtimali mevcuttur.

Resim 3. Sultan Ahmed Camii'nin Atmeydanı girişindeki türbeye bitişik kapısının sağındaki kitâbe.
Kaynak: http://osmanlicalisani.blogspot.com.tr/2012_07_01_archive.html, (21.05.2016).

Arşiv belgelerinde bulunan bir atama kaydına dayanılarak Mehmet Ağa'nın 1032/1623'e kadar sağ olduğu ileri sürülmektedir⁵⁴. Ancak, kendisinden sonramimarbaşı olan zatın kimliği ve mimarbaşı olduğu tarih kesin olarak bilinmediğinden, bu hususta bir şey söylenememektedir. Ca'fer efendi Mehmed Ağa'dan mütevazı, kendini övmeyi sevmeyen ve o derece de maharetli, sanatkâr birisi diye bahseder. Risâleden bir oğlu olduğu anlaşılmaktadır.

Mehmet Ağa'nın mimarbaşı olduğu yıllarda yapıldığı bilinen ve bir kısmı kesinlikle ona atfedilen yapılar şöyle sıralanabilir:

⁵⁴Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)**, s.41.

Külliyyeler: Kuyucu Murad Paşa Külliyesi, Kuyucu Murad Paşa'nın yaptırdığı medrese, türbe, sebil, sıbyan mektebi ve dükkânlar şeklinde programlanmıştır, XVII. yy. başı olarak tarihlendirilmektedir. Diğer bir külliye de Ekmekçioğlu Ahmed Paşa Külliyesi olup, Defterdar Ekmekçioğlu Ahmed Paşa'nın yaptırdığı, medrese, türbe ve sebilden müteşekkil 1027/1617 öncesine tarihlenir.⁵⁵ Bu külliyelerin mimarı ve inşâ yılı tam olarak bilinmemekle birlikte iki yapının da özelliklerine bakılarak mimarının aynı olduğunu söylemek mümkündür. Bânîlerinin görev yaptığı dönem itibariyle Sedefkâr Mehmed Ağa dönemine rastlaması bu yapıların mimarının Mehmed Ağa olabileceğini akla getirmektedir⁵⁶.

Cami ve Mescidler: Bu dönemde Sultan Ahmed Camii dışında, Samsun Lâdik'te Sultan I. Ahmed Camii yapılmıştır⁵⁷. Ayasofya'nın onarımı (1609) ve Haseki Camisine kubbe eklenmesi (1611) gibi tamir işleri dışında kalan yapım faaliyeti çoğu ahşap örtülü mescitler konusunda yoğunlaşmıştır. Bunlar Üsküdar'da Kavak Sarayı Mescidi (?)⁵⁸, Kasımpaşa'da Kürt Çelebi Camii (1611), Edirne Sarayı'nda Sultan

⁵⁵Çobanoğlu, **Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri**, 1987, s.226-228.

⁵⁶Çobanoğlu, **Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri**, 1987, s.226-228.

⁵⁷Ahmet Vefa Çobanoğlu, 'Mehmed Ağa (Sedefkâr)', **DİA**, C. XXVIII, s.431. Bu camiler dışında külliye ebadında büyük hacimli eser inşâ edilmemesinin nedenini Goodwin, Sultan I. Ahmed'in Sultan Ahmed Camii bitene kadar taş, mermer ocakları ve çini atölyelerini tekeline almasını gösterir. Hatta İznik çini atölyelerinin bir bir kapanıp, İznik çiniciliğinin ölmesinin nedenini I. Ahmed'in bu yasakçı tutumuna bağlamıştır. Bir sonraki sayfada ise yüzyılın ilk çeyreğine taş, mermer ve çini tekeliyle diğer işlere engel olan Sultan Ahmed Camii damgasını vurmuştur diyerek, dönemin diğer imar faaliyetlerindeki durgunluğa atıfta bulunur (bknz. Goodwin, **Osmanlı Mimarlığı Tarihi**, s.438). Aslında çinide önceliğin Sultan Ahmed Camii'ne verilip bu iş bitene kadar başka kimseye çini satılmaması konusundaki yasak, caminin tamamlanmasını çabuklaştırmaya yönelik bir adımdır (bknz. Ahmet Refik, **İstanbul Hayatı, Hicri On Birinci Asırda (1000-1100)**, s.33). Cami mimarisine bakarsak, normalde pencere seviyesine kadar duvarların kirlenmemesi için çini yapılması gerekirdi. Fakat pencere üstlerine kadar duvarda mermer kaplama mevcuttur. Caminin dört cephesinde giriş katında sadece pencere üstlerindeki yarım metre ve pencere altlarındaki 5 cm'lik alanın çini (zîr-i kâşî şeklinde arşiv belgelerinde kaydedilmiştir bknz. **BOA**, D. 05112.0006.00) ile kaplandığını görüyoruz. Sedefkâr Mehmed Ağa, bu sayede ekonomik kullanıma uygun olması nedeniyle ikinci katı üç cepheden iki kat çini panolarla süslemiştir. Mermer ve taş yasağına ilişkin bir kaynak göstermeyen Goodwin'in bu konudaki düşüncesi, dönemin tüm kaynaklarının bu işe seferber edilmesi olabilir. Bu konuda herhangi bir yasak yoktur, sadece ahalinin etrafında boşa bulunan kefeki taşlarını cami inşaatına teslim etmesine dair bir emir mevcuttur. Bununla birlikte, devlet doğuda Safevîler, batıda Avusturya (Nemçe), içeride de celâlî isyanları ile uğraşırken; ekonominin bozulmuş ve inşâ faaliyetlerinin aksamış olması pek tabiidir. Külliye inşaatı, Sultan I. Ahmed'in rûştünü isbatından ziyade, dönemin artık mahalle kurma fikrinden uzak olması ile açıklanabilir.

⁵⁸İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârîh'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, s.47. Hadîka'da Üsküdar'da yapılan bu mescidin Kavak Sarayı Mescidi olduğu geçer. Mahfil-i hümâyûn ve levâzîmât-ı sâiresinin de bulunduğu belirtilen mescidin vakfının Sultan Ahmed Camii Vakfı'na bağlı olduğu belirtilmiş ancak, yeri ve inşâ tarihi hakkında bilgi verilmemiştir. Bugünkü Selimiye Kışlası'nın bulunduğu yerde olması kuvvetle muhtemeldir. Sadrazam, Damat İbrahim Paşa zamanında Şemsi Paşa semtindeki Şerefâbâd Kasrı yeniden inşâ edilirken yaptırılan su yollarını gösteren haritada, bu sarayın ve mescidin resimleri görülmektedir. Resimdeki bir ve iki katlı ahşap yapıların sağ tarafındaki tek kubbeli ve minareli mabet, Kavak Sarayı Mescidi'dir. Sultan I. Ahmet devrinde (1603-1617) kesme taştan yapılmış

AhmedMescidi (1021/1612), Kadıköy'de Osman Ağa Mescidi(1021/1612), Beylerbeyi'nde İstavroz Mescidi(1022/1613), Yedikule Caddesi'nde Kürkçübaşı Mescidi(1022/1613), Eminönü'nde Arabacılar Mescidi(1614), Kasımpaşa'da Kara İmam Mescidi(1615), Fatih civârında Halil Paşa Camii (1026/1617), Kasımpaşa'da Gedik Abdi Mescidi(1621), Fındıkzâde'de Gülşeni Tekkesi Mescidi(1622) ve Beşiktaş'ta Sormagir Odaları Mescidi(1622)'dir⁵⁹.

Türbeler: Mehmet Ağa'nın mimarbaşı olduğu dönemde yapılan külliyeler içinde yer alan türbelerin başlıcaları; Kuyucu Murat Paşa, Ekmekçioğlu Ahmet Paşa ve Sultan Ahmed türbeleridir. Ayrıca, Sultan Ahmed tahta çıktıktan sonra bitirilen III. Mehmet türbesi, Sadrazam Halil Paşa, Nakkâş Hasan Paşa, Güzelce Ali Paşa ve Destarî Mustafa Paşa türbeleri de Mehmet Ağa'ya atfedilebilir.⁶⁰

Hamamlar:İstanbul'da 1606-1620 yılları arasındaki dönemden bugüne kalan tek hamam Sultan Hamam Külliyesi içinde yer almaktadır. Mehmed Paşa Sarayı'nın hamamı da, saray yıkılmasına rağmen bırakılarak dârü'l-hadis'e tahsis edilmiştir. Ayrıca İbrâhim Paşa Sarayı hamamı da,Mimarbaşı Mehmed Ağa eliyle yeniden yapılmıştır⁶¹.

Saray ve Köşkler: Topkapı Sarayı haremindedir, III. Murat dairesine bitişik olarak yapılan I. Ahmet odası (1017/1608), bugüne ulaşan tek köşk yapısıdır. 1613 yılında Haliç'te Tershane bahçesinde yapılan "Kasr-ı Ali" ve Beylerbeyi sırtlarında yer alan İstavroz Sarayı'ndan iz kalmamıştır.

Köprü: Bu dönemin başlıca köprüsü Edirne'de Tunca üzerinde yer alan Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Köprüsü'dür. Kayıtlara göre 1028/1618 yılında Silivri yolunda yapılan dört gözlü köprü'nün adı ve tam yeri belirlenememiştir.

Çeşme: Su nazırlığından yetişen Mehmet Ağa'nın bu konudaki başlıca uygulamaları çeşme ve sebil üzerinde yoğunlaşmıştır. Ca'fer Çelebi'nin "yüzden müteceviz çeşme – kimisi gayri kimesneler malile ve bazısını dahi kendi binâ ve ihdâs etmiş" olduğunu belirtmektedir⁶². Topkapı Sarayı'nın Gülhâne girişinde (1015/1606) ve

---

olan mescidin tam inşâ tarihi bilinmemektedir.Fakat Mustafa Sâfi bu mesvid biter bitmez Sultan Ahmed Camii inşâsına başladığını bildirdiğinden bu tarihin 1018/1609 olması muhtemeldir.

⁵⁹Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)**, s.42.

⁶⁰ Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı**, İstanbul:Remzi Kitabevi,1993, s.274.

⁶¹BOA, D.11-13-14-16-17.

⁶²Çobanoğlu, **Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri**, 1987, s.226-228.

Tophane'de Sultan Ahmed (1021/1611) çeşmeleri, Üsküdar'da Aziz Mahmut Hüdayi (1019/1610), Kabataş'ta Esat Mehmet Efendi (1022/1612), Edirnekapı-Rami arasında Mehmet Paşa (1027/1617) ve İlbasan'daki kırk çeşme, Mehmet Ağa'nın yaptığı çeşmeler olarak kabul edilebilir.

Sebiller:Üzerindeki yazıtta Mehmet Ağa'nın adı geçen tek sebil, Sultan Ahmed Camii'nin kuzeydoğu yönündeki dış avlu girişi yanında yer almaktadır. Kitâbeleri olmayan fakat Sedefkâr Mehmet Ağa'nın mimarbaşılığı sırasında yapıldıkları kabul edilen sebiller; Vezneciler'de Kuyucu Murat Paşa, Üsküdar'da Halil Paşa, Saraçhanebaşı'nda Canfeda Kadın Sebilleridir. Bu dönemin diğer sebilleri, Eyüp Sultan Türbesi yanında Sultan Ahmed Sebili (1022/1613) ve varlıkları tarihi belgelerden ve Evliyâ Çelebi'den öğrenilen Musanna Sebil (1015/1606), Çinili Sebil (1016/1607) ve Ayşe Sultan (1028/1618) Sebilleridir.

Kervansaray: 1609 yılında Edirne'de yapılan Ekmekçioğlu Kervansarayı, Mehmet Ağa'nın günümüze ulaşan en önemli eserlerinden biridir. Edirneli mimar Hacı Şâban'la birlikte meydana getirdiği bu eser, çifte han, imâret ve dükkânlardan oluşmaktadır. Seyahatname'de Sultan Ahmed Han'a bağışlanan bir handan bahsedilmektedir. İki yüz ocaklı, bin at, yüz katır katırı kapasiteli kale misali bu han, aslında Eşe Kadın Hanı olup Ekmekçioğlu Ahmet Paşa tarafından yıktırılmıştır. 1018/1609-1610'da tamamlandıktan sonra Sultan Ahmed'e hibe olunmuştur⁶³.

---

⁶³Evliyâ Çelebi, **Seyahâtname**, C. III, 2011, s.257.

C. SULTAN AHMED CAMİİ İNŞÂSINA KARAR VERİLMESİ VE TEMEL ATMA HAZIRLIKLARI

Osmanlı Devleti'nde saray ve idari teşkilâtlanmanın zirve yaptığı XVI. yy. ve XVII. yy. da sultan ve ailesi, vezirler ve kumandanlar başta olmak üzere saraya mensup üst düzey görevli pozisyonundaki bânîler, ellerindeki politik ve ekonomik gücü en iyi şekilde değerlendirmek için vakıf sisteminden de yararlanarak Osmanlı topraklarındaki îmar faaliyetlerinde birinci derecede rol oynamışlardır⁶⁴.Yapı eylemine girişen bânî dediğimiz hanedana mensup olanlar ve devlet büyükleri, mimaradoğrudan müdahalede bulunmamakla birlikte;yapıyı finanse ettiği gibi ebat, malzeme, bezeme konusunda da özel taleplerde bulunabilmekteydi⁶⁵. Bu özel isteklerin yapıda hangi oranda gerçekleştiği, dışarıdan bakarak anlaşılacak bir şey değildir. Bu tür talepleri (eğer varsa) târihî kayıtlardan elde etmekteyiz.

XVII. yy.'ın başında yaptırdığı Sultan Ahmed Camii ile îmar açısından yüzyıla damgasını vuran Sultan Ahmed Han,30 Recep 1013/22 Aralık 1604'te 14 yaşında tahta çıktığında; isyanların yorduğu Osmanlı coğrafyası, doğudan ve batıdan tehdit altındaydı. Dünya siyasetine yön veren uygulamalarıyla Kanuni'nin damga vurduğu bir yüzyılın ardından; yerleşik bir sistemin etkisiyle çocuk yaşta olduğu halde, devletin bekası için pek çok adım atmıştır. Nitekim Sultan Ahmed Camii'nin yeri konusundaki kararı ve inşaatı yakînen takip etmesi; bu konudaki kararlılık ve azmini, aynı zamanda padişah olduğunu kanıtlamak isteyen bir gencin attığı adımları göstermektedir.

Siyâsî faaliyetleri kadar îmar faaliyetleri ve bu alandaki tutumları da önemlidir. Mustafa Sâfî, pek çok mescidin inşâsını gerçekleştiren Sultan Ahmed Han'ın îmar faaliyetlerini överken, Üsküdar bahçesinde yaptırdığı caminin inşâsı tamamlandıktan sonra; Tevbe Sûresi 18. Ayet'ten hareketle İstanbul sınırları içinde bir cami yaptırmasını tavsiye ettiğini bildirir. Padişâhın hil'ât gibi atıyye ve ihsanlarda bulunması ile bu kararın zaten verilmiş olduğu izlenimi edinen Mustafa Sâfî, Sultan Ahmed Han'ın yer seçimi konusundaki hassâsiyetini de nakleder. Buna göre kendisine pek çok yer gösterilen

⁶⁴ Aysun Aydın, *XVI. yy. Osmanlı Yapılarını Etkileyen Bânî-Sanat-Sanatçı İlişkisinin İstanbul Camileri Özelinde İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi FBE, İstanbul, 2004, s.54.

⁶⁵ F. Müderrisoğlu, "16. Yüzyılda Osmanlı imparatorluğu'nda Bir Grup Bâninin İmar Faaliyetleri", **İnternational Congress of Turkish Art XI**, Utrecht, 23-28 August 1999.

Sultan Ahmed Han, görkemli camisi için her birine itiraz eder. En son İbrahim Paşa Sarayı'nın olduğu yerin kendisinin istediği gibi bir yer olduğu takdim edildiğinde bu sefer de, pek çok mahallenin bulunduğu bu alanda hem arsa temini hem de inşâ faaliyetinin halka vereceği huzursuzluktan sakındığını ifade ederek buranın kible tarafındaki Ayşe Sultan Sarayı'nın bulunduğu yere karar verir⁶⁶. Bunun nedenine İbrahim Sâfi, Sultan Ahmed Han'ın ifadeleriyle eserinde yer verir;

"Binâsı maksûd olan cami-i şerîfe andan enseb mekân ve anun yirinden evfak bir mahall ü mekân olmaz. Şöyle ki, sarf-ı himmet ve bezl-i inâyet olunmak ile sath-ı ferşi bir miktar ref' oluna. Deryâyâ müşrif ü rûşen ve hevây-ı hûb ile mânend-i gülşen bir makam-ı âli senâm olduğundan maadâ dâhil-i haremde vüs'at ve hâricinde dahî seat ü füşhat mertebe-i nihâyetde olub, kimseye muzâyaka ve bir ferde müzâhamesi olmaduğundan kat-ı nazar sarây-ı âmire kurbu olduğu haysiyyet ile şehrin be-gâyet ma'mûr yiri ve kesret-i nâsdan kat-ı nazar âsitâne-i devlet magnâtis-i ehl-i âlem ve kehrübây-ı kulûb-ı benî âdem olub, her cânibtenefrâd-ı nâs ol tarafa müncezib ve her taraftan esnâf-ı ecnâs ol cânibe mütehavvil ü münkalib olmagla niçe Ayasofya gibi cami-i memlû ve her köşeleri cemaat ile tolu olmak mukarrerdur. Ve bi'l-cümle belde-i Konstantîniyye şânehA'llâhü Teâlâ anî'l beliyyeti ve cealehâ anî'l-âfâti mahmiyye bi fazli'llâhi ve ni'metihi bir belde-i ma'mûredir ki, fi'l-mesel anda cevâmi-i şerîfe birbirine mütelâsik ve mahrûse-i Mısır câmileri gibi mütelâhık ve mütenâsik olsa yine cemaatlerinde kesret ve musallîlerinde vefret mukarrardır⁶⁷".

Bu ifadelerin hemen devamında Sultan Ahmed Han'ın ikinci vezir Muhammed Paşa ve Dârüssaâde Ağa'sı Mustafa Ağa ile bahsi geçen yerde şeyhülislam ile buluşup ondan cevâz aldığı nakledilir. Bu sırada Sultan Ahmed Han'aŞeyhülislam tarafından bu caminin cemaatinin az olabileceği hatırlatıldığında;Sultan Ahmed Han'ın haneler yıkılmayıp saraylar gidecekken bu mahallede niye cemaat az olsun mealinde cevap verdiği ve sonrasında cevâz

⁶⁶ İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, C. I, s.46-48. Mustafa Sâfi, Sultan Ahmed Han'ın kendisine sunulan, şairlerin sultan Âsâfi tarafından kaleme alınan Celâl ü Cemâl adlı eserin manzum tercümesini yaparak Ramazan 1017/ Aralık 1608'de 'imâm-ı sultânî'liğe (sultan imamlığı) getirildiğini eserinde ifade eder. Sultan Ahmed Han'a bu derece yakın olması ve yazdığı târih kitabı Sultan Ahmed Külliyesi tarihçesi için önem arz etmektedir. (bknz. İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, C. I, s.20).

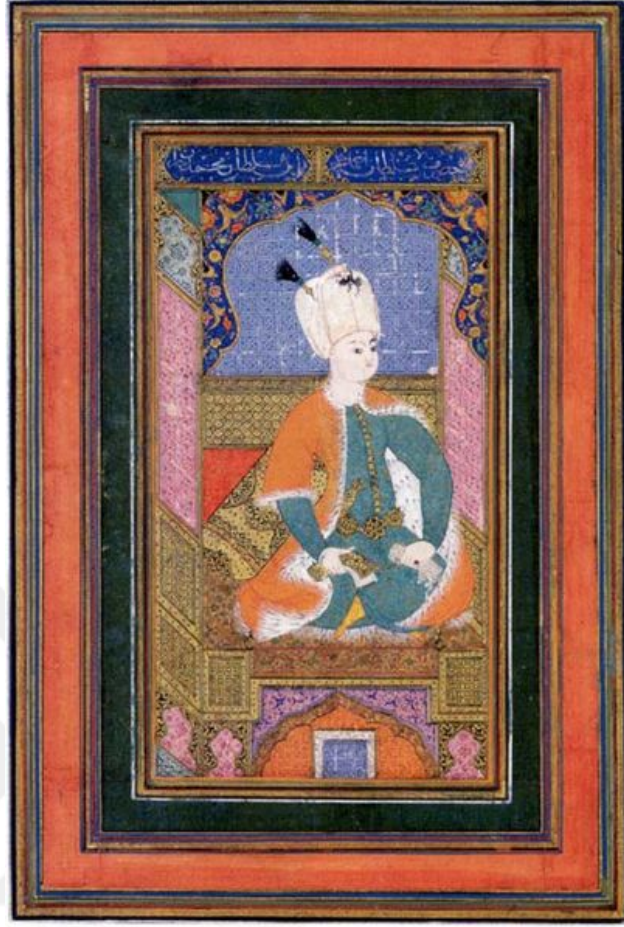
⁶⁷İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, C. I, s.48-52.

alabildiği de kaydedilir⁶⁸. Sonrasında zîc ü takvim ashabı ve tencim ehli 8 Recep 1018/8 Ekim 1609 Perşembe gününü inşâ töreni için mübarek bir vakit olarak belirler. Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın getirdiği nakş-ü tasvîr (bahçe içinde dört duvarı, mihrâbı, mahfil sûtûnları ve diğer detaylarından bahsedilen bir maket olmalıdır) üzere caminin planı netleşir ve kazıya başlanır. Padişahın izlemesi için yapılan yüksek bir kasırdan, Sultan Ahmed Han'ın Şeyhülislam başta olmak üzere sadrazam, vezirler, ulema, meşâyih ve kazaskerlerin de bulunduğu dualarla temel kazmalarını seyrettiği sonra arsaya inip bizzat kazma alarak törene iştirak ettiği kaydedilmektedir. Şeyhülislam, ulema ve vezirlerin de ellerinde kazmalarla dua ederek başlattıkları temel kazısında, bir sonraki aşama kurbanların kesilmesi ve yemek verilmesi olmuştur. Bir gün yeniçeriler, bir gün sipâhiler, bir gün de vüzera ve devlet adamlarının kendi adamlarını göndermesiyle devam eden kazma ve toprak çıkarma faaliyeti, temelde dört tarafın kazıldığı ve temiz suyun çıktığı 14 Şaban 1018/ 16 Kasım 1609'a kadar sürmüştür. Bu aşamada ise rutubetten etkilenmeyecek ahşap kazıkların inşâ sahasının her yerine kakıldığı bildirilmektedir⁶⁹. Verilen tarihler temel inşâsında bahsettiğimiz kronolojide geçmemektedir. Cemâziyelevvel başında kayıt tutulmaya başlanan faaliyette aradaki sürecin inşâ organizasyonunun belirlenmesine imkân tanıdığı düşünülebilir. 14 Şaban 1018/16 Kasım 1609 tarihinde ise inşâ sahasına başta ahşap olmak üzere pek çok malzemenin getirildiği ve üç gün sonra da yemek için ücret ödemesi yapıldığı arşiv belgelerinde geçmektedir. Mustafa Sâfi'nin verdiği bilgiler rûznâmçenin alacak verecek ilişkisi temeline dayalı sistemine uygundur.

---

⁶⁸İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, C. I, s.50.

⁶⁹İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, C. I, s.52-53.

Resim 4. Sultan Ahmed Han'ı tahta ilk çıktığı dönemde tasvir eden bir minyatür.

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b9/I_Ahmet.jpg (9.11.2016).

Uzunçarşılı, dışarıda savaşların ve içeride karışıklıkların çözümlendiği dönemde Sultan Ahmed'in giriştiği inşâ faaliyetini şöyle aktarmaktadır⁷⁰:

"Sultan I.Ahmed, Zitvatoruk Muahedesi'ni yapıp celâî isyanlarını da bastırdıktan sonra bir cami yaptırmayı arzu etmiş, evvela Eminönü'nde temelleri yükselmiş olan camii tamamlamak istemiş ise de (Abdülkadir Efendi, Vekayi-i Tarihiyye, s.152-153.)⁷¹sonra vazgeçmiş ve kendisine Ayasofya'da ibtida Rüstem

⁷⁰İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi (III. Cilt, 2. Kısım, XVI. Yüzyıl Ortalarından XVIII. Yüzyıl Sonuna kadar)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu, C. III, 1954, s.553-554.

⁷¹ Abdülkadir Efendi, XVI-XVII. yy'da yaşamış Topçular kâtibi olarak bilinen Türk Tarihçisi'dir. Topçu ocağında yetişti. 1595'te topçular kâtibi oldu. Eflak seferine (1595) katıldı; Eğri, Haçova savaşlarında (1596), Budin savunmasında (1601), istoni-Belgrad'ın geri alınmasında (1602) bulundu. Kuyucu Murat Paşa'nın ve IV. Murat'ın İran seferlerine katıldı. 1591-1644 yılları olaylarını kapsayan 'Tevarih-i Âl-i Osman' ya da 'Vekayi-i tarihiye' adıyla bilinen eserinde, ordunun işe ve ibatesi hakkında detaylı gözlemlerini paylaşır. Ordunun, başta top olmak üzere savaş gereçleri hakkında bilgi verir; katıldığı savaşları gözlemlerine dayanarak anlatır (bknz.**Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi Tarihi**, Ziya Yılmaz (hızl.), Ankara: TTK Yayınları, 2003). Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi, Uzunçarşılı'nın işaret ettiği eserinde bu konuda Sultan Ahmed Han'ın caminin yerini tayin ederken nasıl bir karar verme sürecinden geçtiğini tafsilâtıyla anlatır. Buna göre padişah önce Safiye Sultan'ın emriyle başlatılıp pencere hizasına kadar geldikten sonra III. Mehmed'in ölümüyle yarım kalan Yeni Camii'ye bakarak, buranın ihyasını ister; fakat

Paşa Sarayı'nın bulunduğu yer teklif edilmiştir. Padişâh burasının yüksek, havadar ve saraya yakın olduğunu fakat orada sık bir halde evler ve dükkânlar bulunup bina levâzimatıyla yolların kapanarak halkın uzun zaman zor duruma düşeceklerini ve bir cami yapayım derken birçok kalbin kırılacağını söyleyerek başka bir yer arattırması ve Atmeydanı'nın kible tarafında Ayşe Sultan'ın mülkü olan yeri –ki Ahmed Paşa Sarayı da denilirdi- münasip görüp otuz bin altın vererek⁷² burasını ve Sokullu Sarayı'nın ve Atmeydanı'ndaki eski Aslanhane ile mîrî anbarı ve bazı dükkânları (vekayi-i tarihiyye) satın almış ve yanındaki Mehmed Paşa Sarayı ile bazı konakları da istimplâk ettirmiştir⁷³.

Caminin inşasına 9 Receb 1018/7Kasım1609'da başlanmış⁷⁴ ve pâdişâh terleyinceye kadar temel kazmıştır⁷⁵. Caminin açılış resmi4 Cemaziyelahir 1026/9 Haziran1617'deyapılmıştır; caminin mimarı hassa mimarbaşısı Mehmed Ağa'dır. Mehmed Ağa Sinan üslûbundan bazı noktalarda ayrılmıştır.

Sultan Ahmed Camiile, camiye bitişik kasrı- hümâyûn, hastane⁷⁶, türbe, mektep, sebil, odalar, dükkânlar ve büyük bir han ile beraber bütün inşaatın hepsi Zilkade 1026/Kasım 1617'de sona ermiştir. Bu caminin çinileri tenevvü itibariyle fevkalade olup⁷⁷, tezyînî hususiyetleri cihetinden başta gelmiştir. Cami hakkında Evliyâ Çelebi'de epey malûmât vardır.⁷⁸

---

sonra, Atmeydanı tarafının şenlikli ve geniş olmasından dolayı caminin şimdiki yerine karar verir. Eserde bu aşamadan sonra, gerekli satın almalar ve istimplâklar yapılarak camiye başlandığı belirtilir. Bugünkü Eminönü, o günkü Bağçekapısı mevkiî ticaret yoğunluğu nedeniyle Yahudi yerleşiminin yaygın olduğu mahaldir. Bu yüzden cemaatin az olacağı endişesiyle burası tercih edilmemiş olabilir. Nitekim Yeni Cami tamamlanmadan önce de Yahudi evlerinin Köprülü Mehmed Paşa tarafından istimplâk edildiği kaydedilmiştir (bknz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi (III. Cilt, 2. Kısım, XVI. Yüzyıl Ortalarından XVIII. Yüzyıl Sonuna kadar)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu, C. III, 1954, s.555). Rüstem Paşa Sarayı'nın tercih edilmemesi ise yerleşimin yoğun olması nedeniyle ahalinin rahatsızlığına sebebiyet vermemek kadar, araç gerecin taşınmasında zorluk yaşamama isteği olmuştur. Nitekim hipodromun güney ve batısında kalan civarın tercih edilme sebeplerinden biri de malzemelerin deniz yoluyla da taşınabilmesindeki kolaylıktır. Ayrıca sık evlerin istimplâk ve yıkım giderlerini artıracak olması da bu kararda gözetilen durumlardan biri olmalıdır.

⁷² (Rüstem Paşa kızı Ayşe Hanım Sultan sarayını ki –Vezîr-i A'zam Ahmed Paşa zevcesidir- hanım sultandan otuz bin tammü'l-vezn kâmilü'l-ayar sikke-i haseneye satın almış ve otuz bin sikke-i filoriyi yeden-be-yed tamamen Ayşe Hanım Sultan'ın vekîli olan oğlu Abdurrahman Beğ'e verilmiştir. Bir filori yani altınXVII. asır başında takrîbî 65 akçe idi.)

⁷³Evliyâ Çelebi bu caminin yerinde beş büyük saray bulunduğunu yazıyor.

⁷⁴ Vekayi-i Tarihiyye 1018 Zilkade ibtidâsında işe başlanarak saraylar ve istimplâk edilen diğer yerlerin yıkılıp 1019 Muharrem'de temel atıldığını yazmaktadır. Metindeki malûmât pâdişâhın imamı Mustafa Sâfi Efendi'nin Zübdetü'l-Vakayi'inden alındı.

⁷⁵ Temel kazmasında Şeyhülislam Mehmed Efendi, Üsküdârî Aziz Mahmud Hüdayî Efendi, Vezîr-i Azam Kuyucu Murad Paşa ilk kazmayı vurmuşlar ve sonra orası ahalden tahliye olunarak pâdişâh yeni yapılan kasırdan inerek eline altın kazma alıp terleyinceye kadar kazmıştır. Bu kazmanın sapı kadife kaplı olup Topkapı Sarayı Müzesi'nde teşhir edilmektedir. Üçüncü Ahmed de saraydaki meşhur kütüphanesini yaptırırken büyük cediti I. Ahmed'in kullandığı bu kazma ile temele vurmuştur. Sultan Ahmed Camii temelini birer gün yeniçeriler, sipahiler, vezirlerle maiyetleri kazıp toprak atmışlardır. Temel kazma işi bu suretle bir aydan fazla yani 14 Şubat'a kadar 36 gün sürmüştür.

⁷⁶ Vakfiyesi mücibince hastahane bir hekimbaşı, iki hekim, iki göz hekim, iki cerrah, iki hekim şakirdi, iki ilaç yapıcı, bir vekilharç, bir kilerci, bir kâtip ve saire vardı. (Topkapı Sarayı Arşivi, 1906 numaralı defter).

⁷⁷ Süleymaniye Camii ile türbelerine dört bin üç yüz kusur çini sarfedildiği halde Sultan Ahmed Camii'ne yirmi binden fazla çini girmiştir. Bu hususta fazla malumat için Tahsin Öz'ün Vakıflar Dergisi'nin ikinci numarasındaki Sultan Ahmed Camii makalesine bakınız.

⁷⁸Evliyâ Çelebi, **Seyahatname**, C.I, s. 216.

Uzunçarşılı ve Mustafa Sâfî'nin de belirttiği gibi, Celâlî isyanlarının bastırılıp Zitvatorok Antlaşması'nın yapıldığı bir huzur atmosferinde caminin yapılmasına başlanmıştır. Caminin yeri konusunda birkaç yerin ön plana çıktığı fakat en son hipodromun güneyini kaplayan alanın tercih edildiğini görüyoruz. Bu noktada yeni ve cemaati Ayasofya gibi çok olan bir cami yaptırma endişesi ile hareket edildiği ve caminin yerine; arsa temininde yapılacak istimlakler ve inşâ faaliyetinin yoğunluğunun halkı rahatsız etmemesi gibi hususları dikkate alarak kararı bizzat padişahın verdiği görülmektedir⁷⁹. Öncelikle İbrâhim Paşa Sarayı'nın inşâ edilmesi, bu sayede padişahın sık sık kontrole gelip inşaatı takip etmesi de bu işin bânî tarafından ne kadar sahiplenildiğini anlatır.

Caminin inşâ yeri, "Atmeydanı" olarak bilinen bölgedir. Sultan Ahmed Camii ve Külliyesi'nin burada kurulmasından sonra, "Sultan Ahmed Meydanı" olarak kabul edilmiştir. Bu bölgenin o günkü durumu ile ilgili elimizdeki bilgiler oldukça sınırlıdır. Atmeydanı Bizans döneminde hipodrom ve yönetimin merkezi saraylarla birlikte şehrin en önemli yerleşim yerini teşkil ediyordu. Osmanlı döneminde at yarışlarının ve cirit oyunlarının yapıldığı bir yer olarak varlığını sürdürmüştür. Topkapı Sarayı'na yakınlığı sebebiyle çevresine inşâ edilen önemli yapılarla yeni bir görünüm kazanmış, bayram şenlikleri ve saray düğünleriyle şehir hayatının merkezi haline gelmiştir. Atmeydanı'nı ilk şekillendiren îmar faaliyetleri; Divanyolu girişine 1491'de Firuz Ağa Camii, batısına XVI. yüzyıl başında İbrahim Paşa Sarayı, Kanûnî Sultan Süleyman devrinde Mimar Sinan'ın yaptığı su yoluna ait bir sıra çukur çeşme ile bunun üst tarafına Oğlan Şeyh olarak tanınan İsmail Maşukî'nin makamı ve Üçler Namazgâhi (sonra camii), doğusuna 1553'te Haseki Hamamı yapılmasıdır⁸⁰. Ayrıca Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde, Sultan Ahmed Camii inşâsında yıkılan Mehmed Paşa ve Ahmed Paşa Sarayları'nın da Mimar Sinan eseri olduğunu belirtir⁸¹.

1930-31 yıllarına ait bir belgede Kabasakalmahallesinde Rus eski eserler enstitüsüne bağlı bir grup araştırmacı Bizans İmparatoru Constantin dönemine ait

⁷⁹ İstanbul'da Fethiye Camii etrafındaki boş yerlerin, fazla cemaat olmak için, ahalden isteyenlere birer ve yarım evlek taksim olunmasına dair Sultan Ahmed Han'ın bizzat İstanbul Kadısı ve Mimarbaşı'na 28 Cemâziyelevvel 1020 emri vardır. Evkafa dair muamelet bahsinde geçen bu ferman, bu konudaki devrin temâyülünü göstermesi açısından önemlidir (bknz. Ahmet Refik, **İstanbul Hayatı, Hicri On Birinci Asırda (1000-1100)**, s.14).

⁸⁰ Tanju Cantay, "Atmeydanı", **DİA**, C. I, s.82.

⁸¹ Evliyâ Çelebi, **Seyahâtname**, C. III, 2011, s.257.

Bizans surları ile ilgili tetkikatta bulunmak, bölgenin plânlarını çizmek ve fotoğraf çekmek gayesi ile izin almışlardır. Nitekim O yıllarda İstanbul'da ortaya çıkmış olan yangın sonucunda bazı eski kalıntılar ortaya çıkmış ve bunun üzerine Rus heyeti Yeni Mahalle İshak Paşa ve Kabasakal mahallesinde araştırmalar yapma talebinde bulunmuşlardır⁸².

Resim 5. XX. yy. başında yangından harap olan arasta tarafından Sultan Ahmed Camii.
Kaynak: Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi (2015).

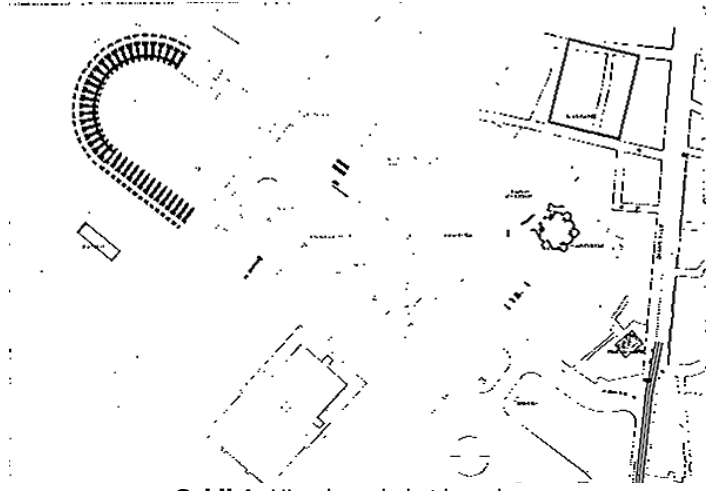
⁸²Celal Esat Arseven'in çizimiyle Bizans Sarayları (bknz. Celal Esat Arseven, "Sultan Ahmed Meydanı Hafriyatı sebebiyle İstanbul'da Bizans Sarayları", **Hayat Mecmuası**, C. I, S.24,1927, s. 370; **TSMA**, D.5392; **BOA.C.EV**,188/936; **C.MF**, 7/323 ve 115/5742; **EV.d**, 10992; **DH.MKT**,1570/82 ve1793/156; **İ.OM**,10/33; **İ.DH**, 507/34513.

Resim 6. XX. yy. başında yangından kible tarafından zarar gören Sultan Ahmed Külliyesi
Kaynak: Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi (2015).

Sarayların konumunu, Sultan Ahmed Camii'nden denize ve Topkapı Sarayı'na kadar olan yaklaşık 100.000 metrekarelik alandır. İstanbul'da Bizans imparatorlarının XI. yy.a kadar kullandıkları saray, Latince 'Palatium Magnum' yani Büyük Saray olarak adlandırılmıştı. İlk binâları I. Konstantinus(324-337) tarafından yapılan sarayın, en önemli kısımları Daphne, Magnatura ve Khalke Sarayları'dır. X. yy.a kadar çeşitli yapılarla zenginleştirilen saray, mozaiklerle de süslenmiştir. XI. yy. sonlarında itibaren,

Şekil 1. Hipodrom kalıntıları planı.

Kaynak: Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi (2015).

Önceleri güzelliği ve rahatlığı sebebiyle bu burna yapılan sarayların, güvenlik ve doğal afetlerin vereceği zarar endişesiyle Balat üstüne taşınmıştır. Buradaki saraylar hakkındaki bilgiler, X. yy.a ait Törenler Kitabı kaynaklı olup, bunların pek çoğu farazî kalır. Çünkü özellikle kalıntılara dayanan çalışmalar, kuşkusuz sarayın gerçek durumu hakkında daha fazla bilgiye imkân verecek niteliktedir. Bu noktada ilk çalışmaları yapan J. Ebersolt ve A. Thiers'in eserlerini göz önünde bulundurarak, Celal Esat Arseven de bir makale kaleme almıştır. Bu makalede Arseven, Ayasofya ve İshak Paşa yangınından sonra, sarayın temelleri üzerine kurulmuş 2000'i aşkın ahşap evin yandığını; böylece sarayın sınırlarını belirleyen duvar ve temellerin açığa çıktığını ifade eder. Yangından geriye, kemerleri, temelleri, duvar ve bodrumlarıyla sarayın dayanıklı taş bakiyesi kalmıştır. Her ne kadar afaki olsa da Celâl Esat Arseven, sarayın genel görüntüsü ve önemli yerleri hakkında bir fikir vermesi için J. Ebersolt ve A. Thiers'in planı dâhilinde sarayların çizimini gerçekleştirmiştir⁸⁵. Bu konuda atılan adımları aşağıda verilen şekillerden takip mümkündür.

⁸⁵Celal Esat Arseven, "Sultan Ahmed Meydanı Hafriyatı sebebiyle İstanbul'da Bizans Sarayları", **Hayat Mecmuası**, C. I, S. XXIV, 1927, s. 369-371.

Resim 8. Panvinio tarafından yapılan gravür (1450?).
Kaynak: 1580pic.twitter.com/X3MHKseZjX, (20.06.2017).

Resim 9. Mitrakçı Nasuh'un İstanbul tasvîrinden bir detay (XVI. yy.).
Kaynak: blog.milliyet.com.tr/mitrakci-nasuh/, (20.06.2017).

Resim 10. Celal Esat Arseven'in çizimiyle Bizans sarayları

Kaynak: "Sultan Ahmed Meydanı Hafriyatı sebebiyle İstanbul'da dönemi hipodrom ve saraya dair rekonstrüksiyon: Bizans Sarayları", **Hayat Mecmuası**, C. I, S. XXIV, 1927, s.370.

Buna göre, Sultan Ahmed Camii'nin mahallinden üç sekide deniz seviyesine kadar inerek yerleşen sarayın durumu hakkında şu sonuçlara ulaşmaktayız⁸⁶. Panvinio'nun çizimlerinde saray zaten yıkıktır ve etrafında yerleşim bulunmadığı görülmektedir. Evliyâ Çelebi'nin verdiği bilgiler ve Matrakçı'nın tasviri bunu destekler niteliktedir⁸⁷. Tek fark aradan geçen yüzyıllarda hipodromun güneyindeki alanın yeni yerleşimlerle dolmuş olmasıdır. Celal Esat'ın yakaladığı yangın alanı çalışmalarının meyvesi olan çizimler ise, Mehmet Ziya Bey'in ve A. Muslubaş'ın çizimleriyle örtüşmektedir. Celal Esat'ın tespit ettiği gibi, Hipodromun yaklaşık 370 metre uzunluğundaki güney duvarının bir kısmının Sultan Ahmed Camii avlusuna rastladığı, yapılan ölçümler neticesinde de öne sürülmüştür. Teknolojinin son imkânları kullanılarak yapılan arkeojeofizik araştırmalarda, Bizans öncesi döneme ilişkin bir şey bulunamamıştır⁸⁸. Arkeojeofizik çalışması sırasında cami avlusunun batısında bulunan ve düzenli şekilde doğu-batı istikametinde ilerleyen kalıntının, hipodrom güney duvarıyla

⁸⁶Semavi Eyice, "İstanbul'da Bizans İmparatorlarının Sarayı: Büyük Saray", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, c.1, s.3, 1988, s. 3-36.

⁸⁷Evliyâ Çelebi, **Seyahatname**, C. I, 2011, s.30. Evliyâ Çelebi Sultan Ahmed Camii imâreti altında bulunan büyük mağaralardan bahseder. Hatta sarayın terk edilmesinden sonra buraların barut deposu olarak kullanıldığını ifade eder. İstanbul'un fethinden hemen önce de, yıldırım isabet etmesi sonucu Üsküdar ve Tophane'yi bile etkileyecek bir yıkıma yol açan bu mağaraların istense yeniden ortaya çıkarılabileceğini yazar. Buna göre sarayın harap olma nedenlerinden biri de bu patlamalardır. Öyleki uzun süre yerleşim yapılamamıştır.

⁸⁸Emre Evren vd, "Sultan Ahmet Camii'nde Arkeojeofizik Çalışmalar", **Vakıf Restorasyon Yıllığı**, S. IV, 2012, s.100-112.

çakıştığı görülmekle, bu kalıntının hipodroma ait olduğu ispat olunmaktadır. A.Muslubaş tarafından yapılan bir çizimde de hipodromun güney duvarının uzantısı aynı konum ve doğrultuda görülmektedir. SultanAhmed Camii inşâ edilirken çıkarılan hafriyatın hipodroma döküldüğü, bazı mermerlerin de cami avlusunda, döşemede kullanıldığı bilinmekle birlikte biri de medresede kullanılmıştır⁸⁹. Cami hariminin hemen hemen ortalarına denk gelen noktada odaklanan kontur haritalarına bakıldığında,yaklaşık -7 m ile - 9,5 m arasında derinliklerde bulunan kalıntının ve düzensiz bazı izlerin de Konstantinos zamanında (324-337) hipodromun yanında inşâ edilen Daphne Sarayı'na ait olma olasılığı mevcuttur. Daphne Sarayının denize nazır olduğunu biliyoruz ki, meydanadaki en uygun yerin Sultan Ahmed Camii'nin oturduğu yükseltinin olduğunu söylemek mümkündür⁹⁰.Bu konuda Evliyâ Çelebi, Sultan Ahmed Camii'nin temelinin yeryüzüne çıkmasına dair Sultan Ahmed Han'ın düzenlediği bir törenden bahseder. Tören yerini tarif ederken cami haremının,yani avlusunun ortalarında geriye sadece nakışlı bir kasır kalan koskoca Sokollu Mehmet Paşa sarayının üzerine kurulan bir sultan çadırını anlatır. Bu da Sokollu Mehmed Paşa sarayının arsası değil de, saray kalıntılarının üzerine cami hariminin rastlamış olabileceğini gösterir. Fakat alanın büyüklüğü ve yıkılan sarayların konumu tam olarak bilinemediğinden, temeli kazıp yapıyı görmek mümkün olmadıkça bu konuda kesin yargıda bulunmak imkânsızdır.

Saraydan, hipodromdaki özel loca olan kathismaya gitmek için bir geçit mevcuttu. Zaten İmparator KonstantinosVII.Porphirogenetos da Törenler Kitabında, sarayın hipodroma bağlandığına değinmiştir. Sarayınmerasim salonları, daireleri ve müştemilatı mevcuttu. 532 yılında hipodromda başlayan Nika ayaklanması sırasında yıkılan saray, İmparator Justinianus tarafından yeniden yaptırılmıştır⁹¹. Muhtemelen Latin istilası sırasında yağmalanmış ve ardından terk edilmiştir. Osmanlı döneminde ise bugünkü Sultan Ahmed Camii Külliyesinin bulunduğu yerdeekabire ait çeşitli saraylar mevcuttu. Cami yapılmadan evvel bu sarayların satın alma yoluyla mülkiyeti sağlandıktan sonra yıkılmıştır. Son restorasyonlarda İbrahim Paşa Sarayıavlularından

---

⁸⁹ Ali Muslubaş, **Sultan Ahmet Tarihi Alan Araştırması Çevre Düzenlemesi Öncesi İnceleme ve Metot Önerisi**, İstanbul: Yay Yayıncılık, 2007, s. 69.

⁹⁰ Ali Muslubaş, **Sultan Ahmet Tarihi Alan Araştırması Çevre Düzenlemesi Öncesi İnceleme ve Metot Önerisi**, 2007, s. 69.

⁹¹ Semavi Eyice, "İstanbul'da Bizans İmparatorları'nın Sarayı: Büyük Saray", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 1988, s.3-36.

çıkan hipodrom tünel ve duvarlarına bakılacak olursa; o günkü İbrâhim Paşa Sarayı'nın yeniden inşâsı esnâsında burada kalıntıların mevcut olduğu görülür.

Caminin inşâ serüvenini ele alan Rûznâmçe'de, yer seçimi ve burada bulunan kalıntılarla ilgili doğrudan bir bilgi mevcut değildir. Fakat temelin hazırlanması esnâsında; büyük taş duvarlarının çıkarılması ve bu başarının kurban kesilerek kutlanması gösteriyor ki; külliye arsasında XVI. asır Osmanlı saray ve kasırların kalıntılarının başka, hipodrom ve Bizans Sarayları kalıntıları da mevcuttu⁹². Ayrıca Rûznâmçe, Ahmed Paşa Sarayı'nın yıkılmasıyla başlar. Bu durum, caminin ve külliyenin yerinin planlanmış olduğunu göstermektedir⁹³. Zaten külliyenin resminde bulunan binâların tamamı bu geniş meydan ve arsa düzenlemesinde en mâkul şekilde yerleştirilmişlerdir. Bu durumda inşaat faaliyetinin, temelin kazılacağı alanın Bizans bakiyesi hipodrom vb. kalıntılar yanında yıkılacak olan saraylarla birlikte çok geniş tutulmasının nedeni; bu faaliyetin sadece bir cami inşaatı olarak değil de, büyük bir meydan ve şehir düzenlemesi çerçevesinde ele alınmış olmasıdır diyebiliriz. Bu açıdan Sultan Ahmed Camii inşâsı ile XVII. yy. aslında şehirciliğin de dikkate alındığı bir yüzyıl olarak değerlendirilebilir.

Caminin inşâsı için görevlendirmeler yapıldığı ve gerekli malzemenin seçilip getirilmesi için adımlar atıldığı kronolojide görülmektedir. Satın alma ve istimlâk işlemleri yapılırken, bir yandan da binanın tasvirinin sunulmasıyla ilgili belgelere rastlıyoruz. 1018/1609 yılında Cafer Efendi, Risale-i Mimariye'de cami-i şerifin resmi için Ağa Hazretlerinin tasvîr ettiği eşkâl üzerine yazdığı kasideyi zikretmektedir.⁹⁴ 11 Receb 1019/10 Ekim 1609'da caminin resmi için nakkâşlara ve malzemelere bizzat Mimarbaşı Mehmed Ağa eliyle 5130 Akçe verildiğini görmekteyiz. Aynı şekilde 8 Zilkade 1023/10

⁹² BOA, D.35, v.11.

⁹³ BOA, D.10748 numaralı, Rebiu'l-âhir 1018/Temmuz 1609 tarihli belgeye göre temel için alınan ilk yer Atmeydanı'nda yer alan Ahmed Paşa Sarayı'dır. Mihrimah Sultan ve Rüstem Paşa'nın kızı olan Ayşe Sultan'ın mülkü olan, Semiz Ahmed Paşa Sarayı olarak bilinen bu konak 30.000 Floriye Sultan I. Ahmed'e satılmıştır. Bu sarayın yeri, Atmeydanı yakınında, Güngörmez Mahallesi'nde, batıdan Atmeydanı, doğudan Çarşınır Abdi Ağa mülkü ve Haremeyn-i Şerifeyn vakfı ve Karanlık Mescid, güneyden Mesih Paşa Sarayı ile çevrili olarak tarif edilir.

⁹⁴ Cafer Efendi'nin Risale-i Mi'mâriyye'de zikrettiği "Hâzâ Kasîdetün Esâsiyyetün" şeklinde başlayan 40 beyitlik bir eserdir. Bir bölümü şu şekildedir:

"Cânib-i kibleli deryâ, önü Atmeydânı
Mâ-adâ her yanı ma'mûre-i şehîr ü bâzâr
Çok yeri dahi kalır sonra yine câmi'den
Yapılınca mahallât ola a'lâ emsâr
Rûz u şeb işlenir oldu o binâ-i âlî

Muhkem akdâm-ı azîm üzre emîn ü mi'mâr" (bknz. Câ'fer Efendi, **Risale-i Mi'mâriyye**, s.67-69).

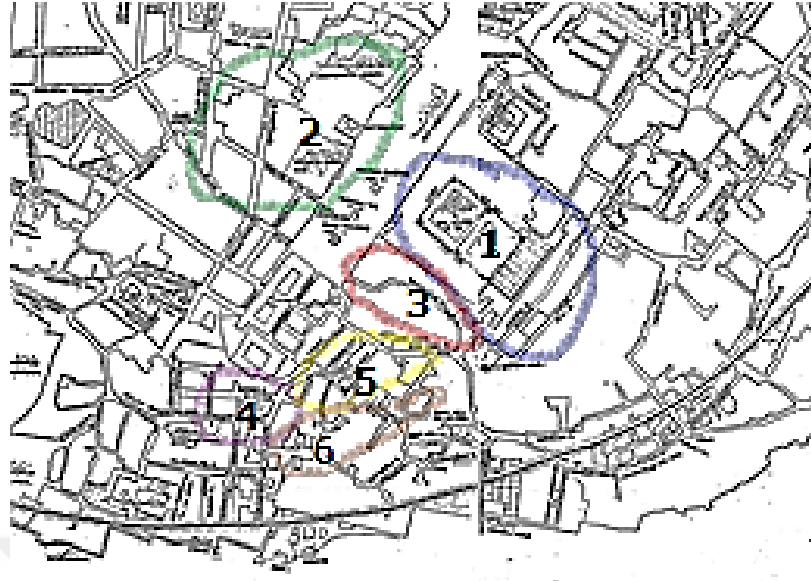
Aralık 1614'de aynı masrafın, aynı işlem için tekrarını görüyoruz. Mustafa Sâfi'nin ifadelerini de dikkate alırsak⁹⁵, önce bir plan oluşturulduğu, sonra da maketi yapıldığı sonucuna ulaşılabilir. Sonra belki değişiklikleri ifade etmek, yahut caminin kalan aşamalarını daha iyi anlatma amaçlı ikinci bir tasvir yapılmıştır. 8 Safer1024/9 Mart 1615'te de bu sefer Menteş Yahudi'nin⁹⁶caminin resmi için İstanbul'dankırtasiye malzemesi aldığı görülmektedir.Aynı şekilde kronolojide kâşîler, camlar ve kubbe hatlarının resmi için de muhtelif tarihlerde resimler yapılmıştır. Bunların nasıl olduğuna dair elimizde kesin bir belge bulunmamaktadır.

Gerek mülknâmeler gerekse rûzname ve masraf defterlerinde yapının ilk taşından son törenine kadar her anında mükemmel bir planlama ve örgütlenme göze çarpmaktadır. Yapı görevlileri satın alma işlemleri de dâhil işin her aşamasında takipçi olmuşlardır. Bu yüzden bu evraklarda zikredilen isimler, padişaha yakın olan kimseler olmaları hasebiyle önemlidir. Ahmed Paşa Sarayının Sultan I. Ahmed'e satılmasına dâir Rebûlâhir 1018/Temmuz 1609 tarihli belgede alınan yerlerin sınırları detaylı olarak verilmektedir. Kuzey tarafında bulunan Mesih Paşa Sarayı'ndan bahsedilmesi dikkati çeker. Batısı Güngörmez mahallesi, doğusu yol ve güneyinde Kanlı Mescid'le çevrelenmiş Ahmed Paşa Sarayı'nın alım satım (bey'ü iştirâ) işleminin altında 28 kadar önemli şahsiyetin isimleri yer alır. Bunlar dönemin Şeyhulislâmı Şeyhulislâm b. Şeyhulislâm "Mevlânâ Mehmed Efendi b.el-merhûm Sa'dettin Efendi", Reîsü'l-mimâriyyîn bi'l-Atebeti'l-Aliyye "Mehmed Ağa b. Abdüddâim", Defterî (yani devletin malî işleri sorumlusu) "Kalender Efendi" gibi dönemin önemli şahsiyetleri göze çarpar.XIX. yy. sokak isimleriyle Ekrem Hakkı Ayverdi haritasında bu sarayın alanı, 3 numaralı bölüm olarak evrakta geçen ifadelerle belirlenmeye çalışılmıştır. Ahmed Paşa Sarayı gibi İbrahim Paşa Sarayı ve Sokollu Mehmed Paşa Sarayı'nın da Mimar Sinan'ın eseri olduğundan Evliyâ Çelebi övgüyle bahseder⁹⁷.

⁹⁵ İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, C.1, s.52-53.

⁹⁶ Menteş Yahudi, inşâ evraklarında malzeme alımında adına sıkça rastlanan bir satıcı olmalıdır.

⁹⁷ Evliyâ Çelebi, **Seyahâtname**, C. I, 2011, s.153.

Şekil 2. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsı için alınan yerlerin temlik kayıtlarına göre Ekrem Hakkı Ayverdi haritasında işaretlenmiş hali

Kaynak: Ekrem Hakkı Ayverdi, **19. Asırda İstanbul Haritası**, İstanbul: Şehir Matbaası, 1958, B3 ve A3 Paftaları.

Caminin inşâsı için, Ahmed Paşa Sarayı'ndan sonra, Sokollu Mehmet Paşa Sarayı da mülkün sahibi, Sokollu Mehmed Paşa'nın oğlu tarafından Sultan Ahmed Han'a satılmıştır. Elimizdeki mülknâmede bu sarayın yeri ise Kabasakal, Sinan Ağa mahallesinde üç tarafı yola bakan, bir tarafı da İskender Paşa Türbesi ile Abdi Ağa evleriyle sınırlanmış olarak tarif edilmektedir⁹⁸. Şekil 2'de 1 numaralı bölümde sınırları çizilmeye çalışılan Mehmed Paşa Sarayı'nın çinili odaları, fiskiyeleri, ahırları vs. tüm detayları ile üç köşkü temlik kayıtlarında anlatılmaktadır. Ahmed Paşa'nın eşi, Rüstem Paşa kızı Ayşe Sultan olduğu için sarayın evraklarda Ayşe Sultan Kasrı, Rüstem Paşa Sarayı, Ahmed Paşa Sarayı gibi farklı isimleri de geçmektedir. Bu yüzden Evliyâ Çelebi'nin Sultan Ahmed Camii'nin inşâsı için yıkıldığını belirttiği yedi adet vezir ve ayan-ı kibar sarayından biri, belki de birkaçı burası olmalıdır⁹⁹.

Kızıl Maslak (veya musluk) yakınında İlmî Bey'in mahallesindeki merhum İbrahim Paşa vakfına ait menzil, ekleri ve bahçeleriyle birlikte Zilkade 1018/Ocak 1610 tarihli belgeye göre 60.000 sikke Floriye Sultan Ahmed Han'a satmıştır. Rûzname'de merhum İbrahim Paşa vakfı sarayı olarak geçen bu yer, Halil bin ibn-i Abdullah mülkü ve cadde, bir tarafından Saliha Hatun ibneti Abdullah mülkü ile, Kadı Şah-ı Mehmed Efendi mülkü

⁹⁸BOA, DH.MKT.,1570,s.82.

⁹⁹Evliyâ Çelebi, **Seyahâtnâme**, C. II, 2011, s.83.

ile, Osman bin Abdullah olarak bilinen sirâc-ı hassa mülkü ile, deli kadı diye bilinen Mehmed Efendi mülkü ile, Ahmed bin Veli nâm kimse mülkü ile, el-Hac Hamza Vakfı ile, merhum kethüdâ kadın vakfı ile, bir taraftan da Mustafa Efendi ibn-i Haydaru'l-Hattab mülkü, ana yol, iç ve dış ihata duvarları ile çevrilidir¹⁰⁰. Şekil 2'de bu alan 2 numaralı bölüm olarak gösterilmiştir. Kuyucu Murad Paşa, Kalender Efendi b. Haydar el-Defterî ve Reîsü'l-Mimârîn Mehmed Ağa b. Abdullah ve Dârüssaade ağalarından Hasan Bey b. 'Ali Sarrâc" ve diğerleri görülür. Şahitler arasında görülen bu isimlerin dönemin ileri gelenlerinin belirlenmesinde daima önemli bir gösterge olduğu açıktır. Meselâ adı geçen Kalender Efendi 1601'de Kanunî'nin yaptırdığı Süleymaniye Cami ve külliyesinin mütevellisi olarak görülür. Muhasebe işlerinde geniş bilgisi olan bu zat sonradan Sultan Ahmed Camii ve külliyesi yapımında binâ emini yani proje sorumlusu olarak görev almıştır¹⁰¹.

Cami inşaatı başlayalı bir yıl gibi bir süre geçmiş ve külliyenin diğer yapılarının da inşâsına başlanmıştır. Buraların yapımı için yeni istimlâkler ve yeni satın almalar sözkonusudur. Bubinaların yapımı için tayin edilen Bostancıbaşı Hüseyin Ağa b. Abdülmennân" dır (Abdülmennân gibi ata isimleri Osmanlı yazma eserlerinde devşirme ve mühtediliği işaret etmektedir). Yer alımları bu defa bu zâtın huzurunda tamamlanır. Bu da bize gösteriyor ki binâ emini ve diğer binâ sorumluları yapıların yer temininden başlayarak her adımından haberdâr olup, her işlemde yetki sahibidirler. Yusuf Ağa'nın yaptırdığı Bîmarhane ve İmâret için evâ'il-i Şevval 1025/Ekim ayının ilk yarısı 1616 itibariyle kayda geçen belgede bazı yerlerin arsaya dâhil edilmek üzere satın alındığı görülür. Nahilbend (Nakilbend) mahallesinde vaki' tûlen ve arzan hesab-ı satrancî¹⁰² otuz bin yüz yirmi iki zirâ" arsa üzerinde binâ edilmiş, kullanılan evler ki, bir tarafı Abdi Ağa vakfı, bir tarafı Ahmed Çelebi vakfı, bir tarafı İbrahim Beğ mülkü, bir tarafı tarik-ı amme ile mahdud olan yerlerdir. Bîmarhane ve imâretin civârında olduklarından cümle tevâbî' üç yüz altmış bin akçeye Sultan Ahmed Han'a satılmıştır. Yine bu civardaki Ahres bin Ali Ağa b. Abdullah emlâkinden tûlen ve arzan hesâb-ı satrancî üzere üç yüz seksen beş zirâ" arsa üzerine kurulmuş kasr, altmış bin akçeye Sultan Ahmed Han için satın

¹⁰⁰BOA, D.10748.0001.00, 1610, s.4.

¹⁰¹TsMA, D.1402.

¹⁰²Cafer Efendi tarafından satrancî hesap, zirâ' ve diğer ölçü birimleri üzerinden şekiller eşliğinde anlatılmaktadır. Buna göre satrancî hesap çeşitli uzunluk birimleriyle elde edilen alanın dört katı olarak hesaplanmaktadır (bknz. Cafer Efendi, Risale-i Mi'mâriyye, 2005, s. 85-90).

alınmıştır¹⁰³. Şekil 2’de 4 ve çevresi olarak gösterilen bu alan pek çok özel mülkün olduğu bir alandır.

Külliyе arsası sınırlarını tarif eden bir başka evrak da; İstanbul’da, Mahmiye-i Kostantîniyye’de, Kasap İlyas mahallesinden Cafer Ağa kızı Havvâ’nın Atmeydanı yakınındakinakkâşhânedede babasının yaptırdığı mescidi ve Ayasofya-i Kebîr evkafından bazı dükkânları odaları ile enkazını ve pencere demirlerini vekâlet yolu ile Sultan I. Ahmed’in vekiline 6.000 akçeye sattığına dâir Zilkade 1018/Mart 1610 başları tarihli belgedir. Burada bu dükkânların yeri Atmeydanı yakınında, bir tarafı Arslanhâne, bir tarafı bezirhâne, bir tarafı buzhâne bir tarafı da yola bakar şekilde tarif edilmiştir¹⁰⁴. Evrakın geri kalanında burada bulunan Ayasofya-i Kebîr evkafından dükkânlar ve İskender Paşa evkafından arsa ve bezirhânenin geri kalanının istimplâki anlatılır¹⁰⁵. Ayrıca Sultan Ahmed Camii gibi muhteşem bir eseri yapmaya niyet eden padişahın binâ emîni olarak tayin etmiş olduğu Kalender Efendi b. Haydar da zikredilmektedir¹⁰⁶. Mülknâmelerin devamında Atmeydanı yakınında bir tarafı Arslanhane’ye, bir tarafı Nakkâşhâne’ye, diğer tarafları da yola bakan Bezirhânenin yarısının yirmi bin akçe karşılığı vakfından Sultan Ahmed Han’a bağışlandığı görülür¹⁰⁷. Hemen akabinde Arslanhane alt kattaki dükkân ve mallarıyla birlikte Mimarbaşı

¹⁰³ BOA, D.10748.0001.00, 1610, s.5.

¹⁰⁴ BOA, D.10748.0001.00, 1610, s.175.

¹⁰⁵ BOA, D.10748.0001.00, 1610, s.175-176.

¹⁰⁶ BOA, D.10748.0001.00, 1610, s.5.

¹⁰⁷ BOA, D.10748.0001.00, 1610, s.175. Muharrem evâili 1019/Mart-Nisan 1610 tarihli bu belgedeki Arslanhane, hakkında çokça iddia ileri sürülen yapıdır. Bu yapının altı Arslanhane üstü Nakkâşhane olarak kullanılmış olabileceği yönündeki varsayımlar bulunmaktadır (bknz. Filiz Çağman, “Saray Nakışhanesi Üzerine Düşünceler”, **Sanat Tarihinde Doğudan Batıya, Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri**, 1989, s.40). Şüphesiz Evliyâ Çelebi’nin bu konudaki ifadeleri buna kapı açmaktadır. Evliyâ Çelebi 36. bölümde sunduğu Esnâf-ı Nakkâşân-ı Cihân bahsinde Arslanhânenin üst tabakalarının kat katnakkâş hücreleri olduğunu, burada bütün nakkâş üstadlarının oturduğunu haber verir. Bu civârda nakkâş kârhanelerinin yüz civârında olduğundan da bahsedilir. Devamında da nakkâş kategorisinde değerlendirilen mücellit, musavvir, sahâf, kağızçı vb. hangi meslek grubu varsa dükkân sayısı, kişi sayısı ve pîrleri bildirilir (bknz. Evliyâ Çelebi, **Seyahâtname**, C. I, 2011, s.330). Semavi Eyice buranın Bizans kilisesi olduğunu ve arslanhane ile nakkâşhanenin bu yapının bağlantılı bölümleri olabileceğini İnciyan’ın fotoğrafı ve saray detaylarından hareketle ifade eder. Ancak mülknâmelerde geçen ifadelerle bakılırsa Arslanhâne, Nakkâşhâne aynı sırada yer alan aralarında da Bezirhâne bulunan ayrı ayrı yapılardır. Arslanhâne ve Bezirhâne Sultan Ahmed Külliyesi inşası için satın alınıp yıkıldığı halde, yüzyılın geri kalanında nakkâşhânelerin devam ettiğini Evliyâ Çelebi’den öğrenmekteyiz (bknz. Evliyâ Çelebi, **Seyahâtname**, C. I, 2011, s.330-339). Arşiv belgelerindeki ifadelerle göre Arslanhane Nakkâşhaneden bütünüyle ayrı ve bodrum katı bulunan iki veya üç katlı bir yapıdır. Yıkılıp bazı bölümleri Sultan Ahmed Camii için kullanılmıştır. Selman Can’ın makalesinde işaret ettiği yapı ise Sultan I. Ahmed tarafından yıkılan bu bina karşılığı tahsis edilmiş olmalıdır (bknz. Selman Can, “Arslanhane Üzerine Yeni Bilgiler”, **İstanbul Üniversitesi 550. Yıl Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu (XV. Yüzyıl)30-31 Mayıs 2003**, İstanbul, 2004, s. 359-362). Bahsedilen baruthaneler ise o civârda mevcut, Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi’nde belirtilen mağaralar olmalıdır (bknz. Evliyâ Çelebi, **Seyahâtname**, C. I, 2011, s.30).

Mehmed Ağa ibn-i Abdü'l-Macid ve hassa mimarlarından üstâd Hasan bin Hüseyin ve diğer görevlilerle birlikte Cami-i Şerif arsasına ilhak olunmuştur. Tüm bu istimplâk faaliyeti şekil 2'de 5 numaralı alanla ifade edilmiştir. Bahsi geçen Ayasofya evkafı dükkânları olarak geçen bölüm ise 6 numaralı alan olabilir.

Bu belgeler, satın alma ve istimplâklerin pahalıya mâl olmasının ulema arasında huzursuzluk yarattığı, hatta caminin yapımında Şeyhülislam'ın işi ayaklandırmaya götürecektir kadar düşmanca davrandığına ilişkin Goodwin'ın iddialarını çürütmektedir¹⁰⁸. Bizzat Şeyhülislam'ın satın alma işlemlerinde bulunduğu, temelin devrin önemli ilim adamlarının huzurunda atıldığı bu belgelerde yer almaktadır. Fakat yazılmamış tarihin yapraklarından birinde, Evliyâ Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde, bizzat kendi babasından (ki babasının Sultan Ahmed'in kuyumcubaşısı olduğu bilgisi mevcuttur¹⁰⁹) duyduğu bir olayı nakleder¹¹⁰.

Evliyâ Çelebi'nin anlattığına göre, yedi adet vezir ve ayan-ı kibâr sarayları yıkılıp yerlerine temel kazılıp bir yılda yer seviyesine getirildikten sonra mihrâb tayin edilmek üzere kurbanların kesildiği bir tören yapılmıştır. Temel Nâzırı ve Mutemedi Kalender Paşa, Temel Kâtibi ve Kadısı Kara Sümbül Ali Efendi, Temel imamı Evliyâ Efendi, Temel şeyhi Mahmud Efendi ve Kara Mahmud Ağa ve kırk güzel sesli müezzinin iştirak ettiği ve tüm Osmanlı bürokrasisi'nin ağırlandığı bir tören gerçekleştirilmiştir. Caminin yıkılan Koca Mehmed Paşa Sarayı'nın olduğu yere denk gelen hariminde kurulan çadırda padişah tebrikleri kabul etmiştir. Tören bitiminde, Evliyâ Efendi ve Aziz Mahmud Hüdâyî Efendi Sultan Ahmed Han'a bu cami için ataları gibi bir yer fethedip (hatta Girit adasını adres gösterip) vakfetmesi telkininde bulunurlar ve dua ederler. Bunun akabinde Celâli isyanlarının bastırılacağı ve Girit'in fethi müjdelenir. Sultan Ahmed Han yine Aziz Mahmud Hüdâyî telkiniyle Girit'in teslimi için bir mektup yazmış fakat olumsuz cevap almıştır. Bu adanın fethi Sultan Ahmed Handöneminde gerçekleşmemiştir. Bu ifadelerden genel temayüle aykırı bir işe karşılık, devletin ileri gelenlerinin hoşnutsuzluğu sonucu çıkarılabilir. Fakat bu durum, devlet ebed-müddet anlayışının hâkim olduğu bir coğrafyada isyan vb. davranışlar beklemek en azından başkent ölçeğinde zordur. Fakat Sultan Ahmed Camii'nin bu durumu, artık fetih gelirlerine bağlı

¹⁰⁸ Godfrey Goodwin, **Osmanlı Mimarlığı Tarihi**, s.431.

¹⁰⁹ Tahsin Öz, "Sultan Ahmet Camii'nin Tezyinî Hususiyetleri II", **Vakıflar Dergisi**, C. II, Ankara, 1942, s.210-211.

¹¹⁰ Evliyâ Çelebi, **Seyahâtname**, C. II, 2011, s.83-84.

kalınmadan yürüyecek inşâ işlerine öncülük eder. Nitekim arşiv evrakının birinde "bin yirmi bir Rebiu'l-evvelininyirmi dokuzuncu günü Yemen hazinesinden Cami-i Şerif mühimmatıyçün yirmi iki bin kuruş alınmıştır¹¹¹" şeklinde başlayan bir ifadeyle cami için hazineden ve eyalet hazinelerinden harcama yapıldığı da kaydedilmiştir.

Sultan Ahmed Camii'nin Girit adasından vakfiyeleri olmamıştır. Fakat Evliyâ Çelebi'nin zikrettiği üzere Galata şehrinin hâs haracı ve pek çok evkaf bu görevlisi bol olan camiye vakfedilmiştir¹¹². Bu dönemde İspanya'da müslümanların katledilip kadın ve çocukların esir edildiği fakat, Osmanlı Devleti'nin sefer ve diğer gailelerle yardım işini Cezâyir Beylerbeyi Kılıç Ali Paşa'ya bıraktıkları fakat onun da çoğu zaman müdahaleye imkân bulamadığı bir kıyım süreci yaşanmaktaydı¹¹³. Belensiye ve İspanya'nın değişik bölgelerinden kaçan Müslüman ve Yahudiler'in de akın akın Afrika sahillerine geçirildiğini ve iskân edildiğini yine Evliyâ Çelebi'den öğrenmekteyiz.

Mühimme defteri, 78, s. 441 (1022)'deki bir hükümde şöyle deniyor: "Tunus Beylerbeğisine ve Tunus kadısına hüküm ki, gayret-i diniyye ve islamiyye muktezasınca İspanya vilâyetinden memâlik-i mahrûseme sığınan müdeccenler (Müdeccen, dağılmış, başı boş ve herc u merc olmuş halk demek olup buna Avrupalılar Mudayyar derler ki İspanyollaşmış Araplar demektir) taifesi âsitane-i saadetime gelip mekân-ı mukayyedleri olmamağla ekseri ehl u iyalden dur oldukları ecilden cümlesi bir yere gelip birbirine imdad ve îânet ile tedarik-i maişet ve ziraat ve haraset etmekliğe sebep olmağıçün memâlik-i mahrûsemde Adana ve Uzeyr ve Sis ve Trablus [Şam Trablusu] ve Kars [Zulkadriye] sancaklarında bazı mahaller kendülere yurt tayin olunup beylerbeği ve sancakbeği voyvodaları ve adamları ve ümera ve ummal taifesi ve gayriler min-ba'd dahi etmeyip ve beş seneye değün vukiyyeden muaf olup hasil eyledikleri meyve ve terekeden öşür ve resim taleb olunmayıp inşaallahu teala beş seneden sonra aşar-i şer'iyeleri halen İstanbul'da bina olunan cami-i şerîfim (Sultan Ahmed Camii) evkafına ilhak olunmak ve zabt u rabtı için taife-i mezbûreden dergâh-ı muallim muteferrikalarından olan kıdvetu'l-emâsil ve'l-akran Ali zide mecduhu sancakbeği tayin

¹¹¹BOA,D.05112.0003.00.

¹¹²Evliyâ Çelebi, **Seyahatnâme**, C. I, 2011, s.102.

¹¹³İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. II, s.196.

olunmak rica eylediklerinden mezid-i merhametinden vech-i meşrû üzere nihayet olunup ellerine nişân-ı hümâyûnum verilmiştir¹¹⁴.

Ahmet Refik'in kitabında yer aldığı üzere İstanbul'a mal getiren gemilerin vergi gelirinden artan masdariyelerinin de bizzat Sultan Ahmed Han tarafından vakfedildiği bilinmektedir¹¹⁵. Caminin açılış töreni de çok şaşalı yapılmış ve padişah pek çok hediyeler dağıtmıştır¹¹⁶.

---

¹¹⁴ **Mühimme defteri**, 78, 1022, s.441.

¹¹⁵ Ahmet Refik, **İstanbul Hayatı, Hicri On Birinci Asırda(1000-1100)**, s.96.

¹¹⁶ Mustafa Lütü Bilge, "Sultanahmed Camii ve Külliyesi: Kuruluş Öncesi ve Sonrası Belgeler", **UluslararasıOsmanlı İstanbulu Sempozyumu (29 Mayıs-1 Haziran 2013)**, İstanbul: 29 Mayıs Üniversitesi Yay., 2013, s.542-557.

III. SULTAN AHMED KÜLLİYESİ PROGRAMI, CAMİ VE DİĞER YAPILAR

A. KÜLLİYE PROGRAMI

Arşiv belgelerinden birinde külliye ile ilgili 'resm' olarak zikredilen program mevcuttur.¹⁷ Cemaziyevvel 1018/18 Ağustos 1609 tarihindeki îradla başlayan Rûznâmçe'de, bu 29 Şevval 1021/23 Aralık 1612 tarihli belgeye ve içeriğine dair bir ifade mevcut değildir.

Bu evrakta, henüz inşaat devam ederken külliye yer alan yapılar ve izin verilmesi halinde yapılacak olan hücreler gösterilmektedir. Buna göre bir dar'ül-hadis, matbahı, kileri, fırını, me'kel ve anbarı dâhil altı yapıyla imâret, bir sıbyan mektebi, bir medrese, bir tekke, bir darüşşifa, bir sikaye, dört sebil ve hafrına müsaade edilirse zemin düzeyinde 22 hücre yapılmakta veya tamamlanmış bulunmaktadır. Sayısından bahsedilmeyen dükkânlar için dokuz bin yetmiş altın verildiği kaydedilmiştir. Demek dükkânlar tamamlanmıştır. İmaret yapıları içinse kırk sekiz yük Akçe ve kırk bir Sikke-i Hasene bedel görünmektedir. Bu yapılarla birlikte iki kasır, dârü'l-hadis ve cami luğamanı için toplamda otuz dokuz yük seksen üç bin sekiz yüz seksen akçe maliyet hesabı ortaya çıkmıştır.

Külliyenin akarat-ı vakf-ı şerif defterinde geçen öğeleri ise şöyledir: Cami-i Şerif yakınında bulunan tek hamam, cami mihrâbı önünde bulunan 36 adet tek odalar, Mehmet Paşa Sarayı yerinde tahtani ve fevkani 18 adet oda, Mehmet Paşa Sarayı yerinde Ali Paşa Vakfı için yapılan 17 adet oda, Mesih Paşa Sarayı kapısı tarafındaki üç oda, cami yakınındaki kubbeli odalar altında yer alan 39 adet dükkân, Mehmet Paşa Sarayı yeri karşısındaki kubbeli odalar altındaki 33 adet dükkân, cami-i şerif mektephanesi yakınındaki fevkani ve tahtani 6 adet dükkân, dârü'l-hadis medresesi yakınındaki 11 adet oda, Atmeydanı tarafında türbeye bitişik 6 adet dükkân, yıkılan Arslanhane ve Abdülgani Efendi yerinde 5 adet..., Ali Çavuş evi yanında, Atmeydanı karşısında ve imâret yanında 4 adet odalar, evler, kasr-ı hümayûn altında, köşe çeşmesi yanında 7 adet dükkân, top arabacıları meydanı yakınında tahtani ve fevkani 20 adet oda, imâret-i amire duvarındaki 8 adet dükkân, 2 mahzen, darüşşifa hamamı ve iki adet oda¹¹⁷.

Akarat defterleri'nde görülen, ancak yapım aşamasında külliye programında yer almayan odalar, birtakım dükkânlar ve türbe sonradan yapılmıştır. Nitekim Evliyâ Çelebi, Sultan Ahmed Han'ın bu caminin taşra haremi, türbe ve medresesini tamamlayamadan terk-i dünya ettiğini belirtir¹¹⁸. 12 Şevval 1026/13 Ekim 1617 tarihinde biten Rûznâmçe defterine göre bu tarih itibarıyla külliye ana unsuru cami ve bazı yapılar tamamlanmıştır¹¹⁹. Esasen bu tarih Sultan Ahmed Han'ın vefatından bir ay öncesine tekabül etmektedir. Anlaşılan, sağlığının elvermediği dönemde defterler düzensizleşmiştir. 2 Ağustos 1609/12 Şevval 1026 arası inşâ işlerini kapsayan rûznâmçe hâricindeki evrakın tarih ve içerik listesi şu şekildedir.

¹¹⁷ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)**, s.44.

¹¹⁸ Evliyâ Çelebi, **Seyahâtname**, C. I, 2011, s.102. Buradaki taşra haremi dış ihata duvarlarının kapladığı ikinci avlu olarak tarif edilmiştir. Bu bölüm inşâ evraklarından büyük ruznamçede kapsadığı tarihin tutmaması nedeniyle yer almamaktadır. Bununla birlikte tezkire metinlerinden hünkâr kasrını ele alan bölümlerde aynı yerin adı olarak geçmektedir (bknz. **BOA**, D.05112.0006.00). Fakat Cafer Efendi'nin bu bölümü harim olarak nitelendirmesi ilgi çekici bir farklılıktır. Bu durum Cafer Efendi'nin mimari eğitim kapsamında terimleri kullanması ve arşiv evrakında ise güncel ifadelerin yer almasıyla açıklanabilir (bknz. Cafer Efendi, **Risale-i Mi'mâriyye**, s.94).

¹¹⁹ **BOA**, Topkapı Sarayı Müzesi Osmanlı Saray Arşivi Defter fonu, 35, s.247.

1026 (1617)	1025 (1616-1617)	1024 (1615-1616)	1023 (1614-1615)	1022 (1613-1614)	1021 (1612-1613)	Yıllar
D.5112.0007.00 D.5112.0010.00 Cami-i Şerif D.5112.0008.00 İmaret		D.03684.0001.00			D.5112.005.00 Külliyenin programı	Muharrem
						Safar
		D.05112.0006.00 Cami-i Şerif			D.5112.0004.00 Yemen hazinesinden cami	Rebiu'l-ewvel
D.5112.0008.00 İmaret-i Amire						Rebiu'l-ahir
D.3684.0009.00 Cami-i Şerif D.5112.0008.00 İmaret-i Amire						Cemâziyelevvel
D.5112.0012.00Cami-i Şerif D.05112.0008.00 İmaret-i Amire						Cemaziye'l-ahir
D.5112.0012.00 Cami-i Şerif D.03684.0013.00 İmaret-i Amire						Recep
D.03684.0014.00 İmaret-i Amire						Şâban
D.03684.0015.00 İmaret-i Amire						Ramazan
	D.05112.0007.006 Cami-i Şerif					Şevval
	D.05112.0007.00 Cami-i Şerif D.05112.0008.00 İmaret-i Amire					Zilkade
	D.5112.007 Cami-i Şerif D.05112.0008.00 İmaret-i Amire					Zilhicce

1030 (1620- 1621)	1029 (1619-1620)	1028 (1618- 1619)	1027 (1617- 1618)
	D.5112.0014.00 Tetimme-i Medrese, İmam odaları kahvehane ve dekkâkîn ve saire		
	D.5112.0014.00		
	D.5112.0014.00 Tetimme-i Medrese, İmam odaları, kahvehane ve dekkâkîn ve saire		D.03684.0016.00 İmaret-i Amire
	D.5112.0014.00 Tetimme-i Medrese, İmam odaları, kahvehane, dekkâkîn ve saire		D.03684.0016.00 İmaret-i Amire
	D.5112.0014.00 Tetimme-i Medrese, İmam odaları kahvehane, dekkâkîn ve saire		
	D.5112.0008.00 İmaret-i Amire		
	D.5112.0008.00 İmaret-i Amire		
		D.05112.0011.000 Türbe, Darü'l-Kurra, Dârü'l-hadis ve Sebilhane	
		D.05112.0011.000 Türbe, Darü'l- Kurra, Dârü'l-hadis ve Sebilhane D.05112.0013.00 İmaret-i Amire	
		D.05112.0011.000 Türbe, Darü'l- Kurra, Dârü'l-hadis ve Sebilhane	
		D.05112.0011.000 Tetimme-i Türbe, Darü'l- Kurra, Dârü'l-hadis ve Sebilhane D.3684.0017.00 İmaret-i Amire	
		D.3684.0017.00 İmaret-i Amire D.5112.004 Medrese, İmam odaları ve kahvehane	

Tablo 1. Sultan Ahmed Camii rûznâmçeler hariç arşiv belgeleri konu ve tarih çizelgesi

Buna göre caminin dış avlusu ve diğer eksikleri, 1026 Recep'ine kadar tamamlanmaya çalışılmıştır. İmâret-i âmire ise 1029 Cemâziyelâhîr'ine kadar yapılmaya devam edilmiştir. Türbe, darülkurra, dârü'l-hadis ve sebilhâne 1028 yılının Şâban, Ramazan, Şevvâl aylarında devam etmiş ve Zilkade ayında tamamlanmıştır. İmam odaları, medrese, kahvehâne ve dükkânların inşâsı ise 1028 Zilhicce'sinden başlayıp 1029 Cemaziyelevveline kadar sürmüştür ve tamamlanmıştır. Buna göre külliye'nin elemanları; cami, dâr'ül-hadis, (matbahı, kileri, fırını, me'kel ve anbarı dâhil altı yapıyla) imâret, bir sıbyan mektebi, bir medrese, bir tekke, bir darüşşifa, bir sikaye, dört sebil, türbe, kahvehane, imam odaları, dükkânlar, iki kasır, odalar ve iki mahzendir.

Belgede ismi geçen tekke ile ilgili rûznâme defterleri ve masraf defterlerinde başka herhangi bir bilgi verilmemektedir. Anlaşılan sadece planlanmış, yapımına izin çıkmamıştır. Bu da planın onaya tabi tutulduğunu göstermektedir. İbrahim Paşa Sarayı avlusunda bulunan tekke yapısı olma ihtimali de mevcuttur. Bu durumda planlanan bu yapının inşâsının gecikmesi, belki de padişahın vefatından sonraya kalması sözkonusudur. Külliye'nin 1912 İshak Paşa yangınında arasta tarafı hasar görmüştür. İstanbul'da XVII. yy.'da türünün tek örneği olan darüşşifa, XIX. yy.'ın ikinci yarısında sanat okuluna dönüştürülmüş ve bu esnada dükkânların çoğu, kira odaları, mahzen, Atmeydanına açılan kapılara bitişik evler yıkılmıştır. İmaretin kiler, mutfak ve fırın birimleri mevcuttur; darüşşifayla birlikte Sultan Ahmed Teknik Lisesi tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca bu iki evrakta da geçmeyen kervansaray ve muvakkithane de sonradan dâhil olmuş olabilir. Kervansarayın varlığını Evliyâ Çelebi'den öğrenmekteyiz. Kervansaray-ı Ahmed Han şeklinde bahsettiği kervansaray ile kapucular kervansarayını birlikte Ayasofya'nın yakınında ve karşılıklı iki büyük han şeklinde tarif etmiştir¹²⁰. Muvakkithânenin ise yıkılan sebil yerine inşâ edilmiş olabileceğini Çobanoğlu ifade etmektedir¹²¹. Külliye programında dört sebil ve bir sikayeden bahsedilmektedir.

¹²⁰ Evliyâ Çelebi, **Seyahatnâme**, C. I, 2011, s.155.

¹²¹ Çobanoğlu, şu anki muvakkithane yerinde bir sebil olabileceğine dair fikir beyan eder (bknbknz. Ahmet Vefa Çobanoğlu, **Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri**, 1987, s.101-103). Sultan Ahmed Camii giriş cephesindeki kitâbenin Ayvansarâyî'de türbe kitâbesi olarak geçmesi ve hakkında herhangi bir yazılı kaynak bulunmamasıyla birlikte C.Loos'un 1710 tarihli gravüründe t.P.Hilair'in 1783 tarihli gravüründen ve Mailing'in 1812 tarihli gravüründen teşhis etmeye çalışmaktadır. Gravürlerde bakış açısından dolayı dışa taşan ve üç cepheli olarak görülen sebilin üç, dört veya beş cepheye sahip olması muhtemeldir. Cepheler sütunlar tarafından taşınan sivri kemerlere sahiptirler. Fakat Sultan Ahmed Camii'nin belgelerinde dört sebil ve bir sikayeden bahsedilmektedir. Diğer dört sebil halen mevcut olduğuna göre bu yapının çeşme, kuyu veya havuz olma ihtimali de mevcuttur. Kitâbenin metin itibarıyla de bir mezar anıtına yakıştığı, üstelik türbeye

Sikaye, su içmek için vakfedilen kuyu, çeşme, havuz şeklinde tarif edilmektedir¹²². Buna göre ilk planlanan haliyle külliyyede dört sebil ve bir sikaye inşâ edilmiştir. Şu an dört sebil ve türbe duvarında sikaye mevcuttur. Ayrıca iki evrakta da inşâ kaydına rastladığımız fakat günümüzde mevcut olmayan Dârülhadis yapısının konumu da belirsizliğini korumaktadır.

---

ait olduğu düşünüldüğünde; bu sikayenin türbe duvarına bitişik yahut yakınında bir yapı olması muhtemeldir. Ayrıca yine aynı bölümde Çobanoğlu, Süheyl Ünver'in kaynak göstermeden verdiği bir bilgiyi nakleder. Buna göre Süheyl Ünver eserinde, 1022/1613 tarihli caminin vakfiyesinde muvakkithaneden bahsedildiğini, ayrıca eskiyen mevcut binanın Sultan II. Mahmud devrinde Evkaf Nazırı Ahmed Sadık Ziver Paşa zamanında tamir görerek 1243/1828 yılı ramazan ayının üçüncü gününden itibaren açılış töreninin yapıldığını bildirmektedir (bknz. A. Süheyl Ünver, "Osmanlı Türkleri İlim Tarihi'nde Muvakkithaneler", **Atatürk Konferansları, 1971-1972**, Ankara, 1975, s.234-235). Külliye Vakifiyesi'ne baktığımızda "... evkatı ezana alim ve saat-i mikatta câzim bir kimesne dahi muvakkit olup vaktinde müezzinini agah ede yevmi...akçe vazife verile" şeklinde bir ifade görmekteyiz (bknz. VGM defter 574-80-40). 1022/1613-1614 tarihli vakfiyede buraya bir muvakkit görevlendirilmiş olduğuna göre böyle bir yapı mevcut olmalıdır (bknz. Salim Aydın, "Osmanlı Devleti'nde Küçük Gözlemevleri, Muvakkithaneler", **Yeni Türkiye Dergisi**, C. XXXIII, Ankara, 2000, s.684-685). Bu makalede Aydın, muvakkit atanma sürecinden bahsetmektedir. Burada sadrazama yapılan atama başvurusunda istenen belgelerin, talep edilen muvakkithane hakkında vakıflardan belge, sonra da müneccimbaşından yeterlilik belgesi olduğunu bildirir. Demek oluyor ki, önce aletlerin konacağı bir mekâna ihtiyaç var. O zaman Sultan Ahmed Camii muvakkithanesinin de inşâ belgelerinin vs. kısmında yer tutmuş olabileceğini düşünmemiz mümkündür. Veyahut II. Mahmut döneminde muvakkithanenin yapıldığı veya yenilendiği de düşünülebilir. Bunun yanında, bahsedilen sikaye de türbe duvarına girişin iki tarafındaki ihata duvarlarındaki taş bloklar ve çeşme birimlerinden oluşan kısımlardır.

¹²² Türkçe Sözlük, <http://www.turkcesozluk.gen.tr/sikaye>, (01.06.2016).

B. KÜLLİYE YERLEŞİMİ VE MEVCUT YAPILAR

Sultan Ahmed Külliyesi, simetrik bir düzende olmayıp hipodromun bakiyesi meydan ve kuzey cepheden denize inen yüksek bir arazi üzerine kurulduğundan araziye göre yerleştirilmiştir. Caminin arasta tarafından hem yük iletimi hem de işlev ve görüntü açısından desteklendiğini görmekteyiz. Çobanoğlu, geniş bir arazi üzerine çevrenin durumu göz önüne alınarak başarılı bir şekilde yerleştirilmiş külliye binalarının ilk bakışta dağınık gibi görünse de kendi içlerinde fonksiyonları ile bir bütün oluşturduklarını söyler¹²³. Eğitim, sağlık ve gelir yapılarının gruplaşarak yerleştirildiği görülmektedir.

“Caminin kible ve batı yönlerindeki alt yapı strüktürleri ve istinat duvarları üzerinde yer alan dükkânlar ve odaların ve arasta olarak adlandırılan bölümünün yok olması, külliye tam değerlendirilmesini zorlaştırmakla birlikte daha önceki sultan külliyesiyle bir karşılaştırma yapıldığında, Sultan Ahmed Külliyesi’nde önceki kuruluşların önemli bir bölümü olan medreselerin sayısının azaltılmış olduğu, değişik işlevli yapılar arasındaki bağların çözülerek dağınık bir yerleşme düzeninin gerçekleştirildiği gözlenmektedir. Külliye yapılarının büyük bir kısmı, kible ve ona dik doğrultu esas olmak üzere yönlendirildiklerinden, temelde bir yön ve düzen fikri olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca, işlevsel kümeleşmeler yapılarak, camive hünkâr kasrı, imam odaları, eğitim yapıları, medrese, darülkurra, sıbyan mektebi, sağlık ve sosyal dayanışma yapıları darüşşifa ve imâret (mutfak, fırın, darüzziyafe) vakfa gelir sağlayan arasta, hamam ve kira odaları yakın ilişkiler içinde düşünülmüştür.

Külliye bir bakışta kavranamayan boyutlarda bir alana dağılması, bir kısım külliye öğelerinin yıkılıp, bir kısmının da sonradan yapılan binaların arkasında kalışı, külliye tüm öğelerinin katıldığı, bütünü değerlendirilmesini olanaksız kılmaktadır. Bugün külliye, kuzeydoğudan Ayasofya yönünden bakıldığında etkili bir perspektif içinde görülebilmektedir. Tüm öğeleriyle ayakta durduğu çağlarda, külliye Hipodrom ve Marmaradan görünüşünün de daha anlamlı olduğu muhakkaktır¹²⁴.

Külliye inşâ sürecinde şu anki yerinden çok daha büyük bir alanın kullanıldığı arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. Buna göre sadece dini, sağlık ve sosyal yardım binaları bütünü değil, İbrahim Paşa Sarayı’ndan Ayasofya önlerine ve kuzey cephesinden itibaren birkaç mahalle aşağıya kadar planlanmış bir çevre düzenlemesi şeklinde de

¹²³ Ahmet Vefa Çobanoğlu, **İstanbul’da XVII. Yüzyıl Külliyesi**, 1996, s.64-65.

¹²⁴ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)**, s.47.

bakılmalıdır. Bu şekilde hiyerarşide Ayasofya ön plandayken, şehrin merkezini biraz daha doğuya kaydıran bir meydan uygulaması yapılmıştır. Öyleki bugün bile dünya şehirlerinde görmeye alışkın olduğumuz meydan anlayışını karşılayan, sosyal hayatın aktığı yer Sultan Ahmed Meydanı'dır.

Resim 12. Doğu cephesinden Sultan Ahmed Külliyesi.

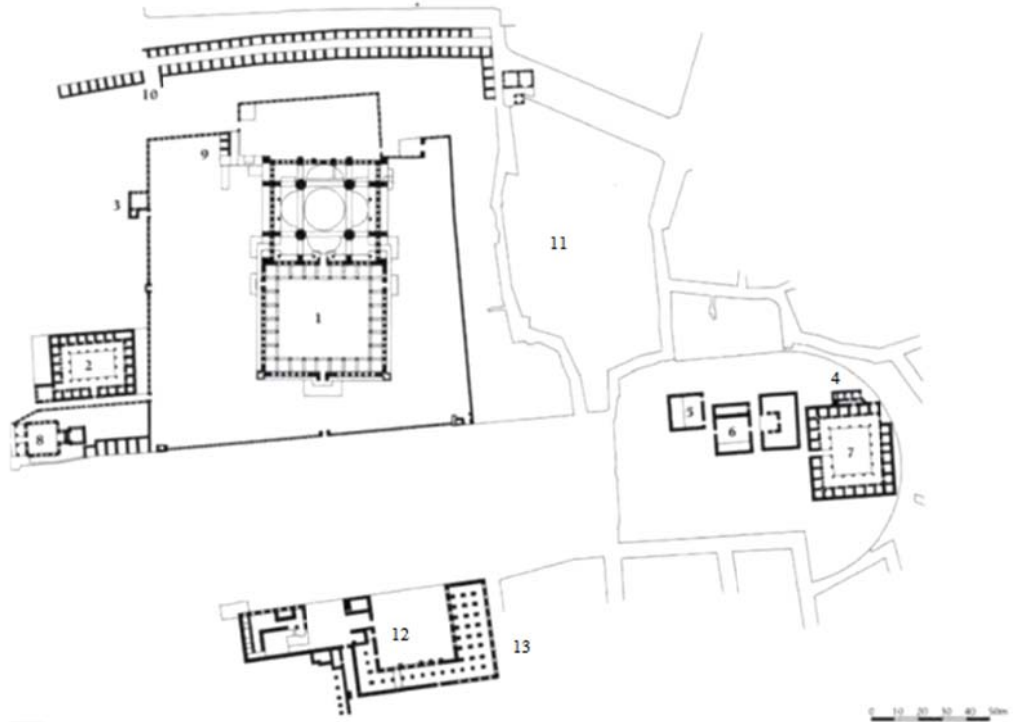
Kaynak:

https://yandex.com.tr/gorsel/search?p=13&text=sultanahmet%20k%C3%BClliyesi%20hava%20foto&img_url=http%3A%2F%2F40.media.tumblr.com%2F3e4cd3f72f3f6fe4b9478592f15b041d%2Ftumblr_npfdmcnPUE1tmm2yno1_1280.jpg&pos=409&rpt=simage, (30.05.2016)

Kible cephesine bitişik Hünkâr Mahfilisaraydan ulaşımındaki kolaylık gözetilerek Ayasofya istikametinde yapılmış ve avlu simetrisine uymayan bir yapıdır. Kible cephesinin hemen önünde devşirme taş vb. malzemelerin yer aldığı dış avlu, onun önünde de bu avlu boyunca karşılıklı uzanan arasta, odalar, sebil ve çeşme bulunmaktadır. Caminin Ayasofya'ya bakan doğu cephesinde, doğu duvarına bitişik sıbyan mektebi ve sebil bulunmaktadır. Ayasofya istikametinde, meydana paralel yerleşen medrese, darülkurra ve türbe çevre duvarıyla ayrılmıştır. Türbenin kuzeyinde, çevre duvarı üzerinde dükkânlar ve köşede sonradan inşâ edilmiş bir muvakkithane bulunmaktadır. Eğitim yapılarının çevre duvarlarının giriş cephesiyle birleşmesi, meydan ekseninde uzayan doğal bir bitiş ve cami girişine de azamet vermektedir. Darüşşifa, hamam ve imâret yapıları Atmeydanı'nı dar çevreden sınırlar. Sosyal yapıların bu civâra konması meydanın halka daha açık ve ulaşımın kolay olmasıyla açıklanabilir. Yine belgelere göre İbrahim Paşa Sarayı'nın bugünkü yerinde inşâsı meydanı diğer

istikamette sınırlandırmak ve Ayasofya karşısında şehrin merkezini düzenlemek olmalıdır.

Son asırlara damga vuran cami merkezli yerleşimlerin, artan nüfus yoğunluğuna göre ihtiyaçları karşılayamaması sonucu askerî, ilmî, sosyal yapıların ayrılıp daha büyük ve organize fonksiyonlarıyla inşâ edilmesi Sultan Ahmed Külliyesi üzerinden örneklendirilebilir. Bu külliye cami merkezli bir mahalle kurmaktan ziyade şehre hitap eden bir bütün teşkil etmektedir. Bu aşamadan sonra, ilerleyen yıllarda yapılar kendi işlevlerine göre neredeyse külliye ebadında şekillenecek ve mescidler bu yapının bir elemanı olarak kalmaya başlayacaktır¹²⁵.

Şekil 3. Sultanahmed Külliyesi yerleşim planı: 1. Cami, 2. Medrese, 3. Sıbyan mektebi, 4. Darüşşifa Hamamı 5. Fırın, 6. İmaret Mutfağı, 7. Darüşşifa, 8. Türbe, 9. Hünkâr Kasrı, 10. Arasta, 11. Dârü'l-hadis (?) 12. Sultan Ahmed Külliyesi'ne dahil edilen İbrahim Paşa Sarayı Kasrı ve Hamamı, 13. Dârü'l-hadis (?)

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)**, s.47.

¹²⁵ Aliye Öten, *Ahmet Lütü Paşa Tarihi'nde İmar ve İnşâ*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2008.

C. KÜLLİYE MEKÂN VE YAPILARINTASVİRİ

1. Câmi Mekân Tasvîri

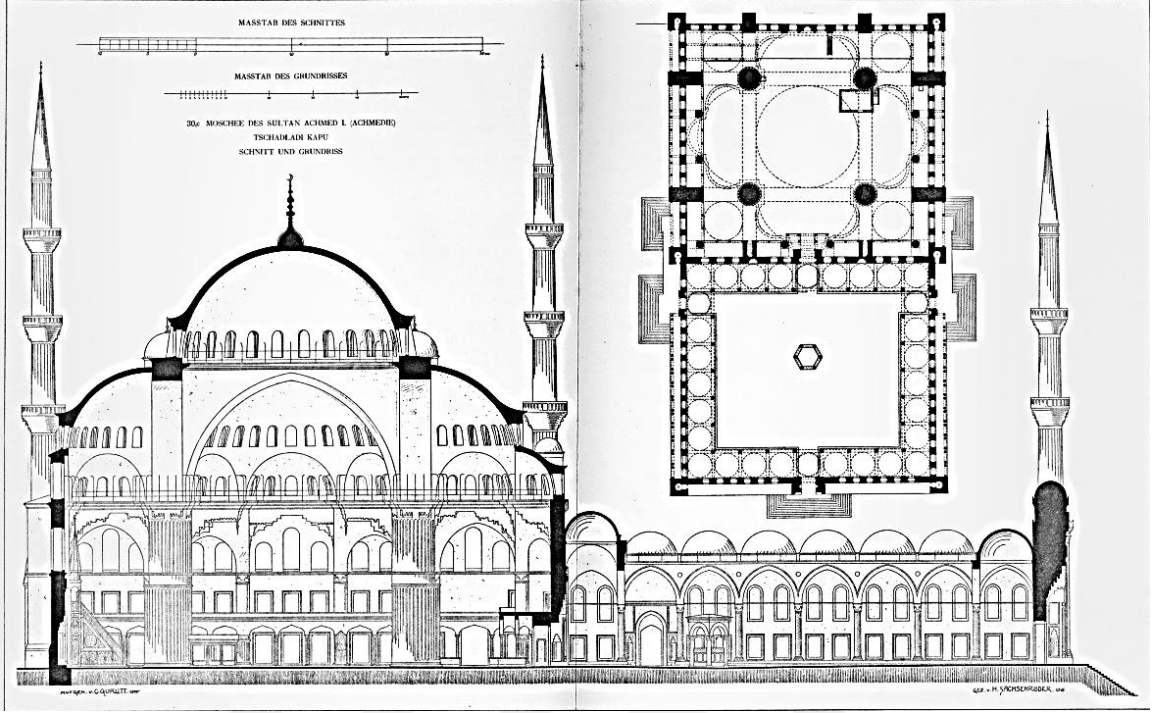
a) Câmi Planı

Osmanlı mimarisinde örtü sistemi özellikle Mimar Sinan'ın farklı ebatlarda deneyerek geliştirdiği, zenginleştirdiği ve klasik zirveye oturttuğu kubbe temellidir. Kubbe, Orta Asya Türk mimarisinde çadır kültürüyle filizlenip, Degaron Camii(X. yy.) Talhatan Baba Camii(XI. yy.) gibi ilk örneklerin görüldüğü zamanlardan itibaren Türk kültürü, kozmonolojisi ve inancıyla uyum içinde olmuştur. Kubbe formunu pek çok kültür ve medeniyet kullansa da, onu mimarının her alanında severek ve hâkim öge konumuna yükselterek kullanan yine Türkler olmuştur.

Tarihî serüveni içerisinde Osmanlı'da zirve yapan cami mimarisi formlarına göz atacak olursak; tek kubbeli, çok kubbeli, imâret camiler, sakıflı camiler, namazgâhlar, merkezî kubbeli camiler, Dört-altı-sekiz pâyeli, tek merkezî kubbeli camiler ve dört pâyeli, merkezî ve yarım kubbeli camiler şeklinde bir gruplandırma karşımıza çıkacaktır.

Merkezî kubbeli camiler ise, Osmanlı medeniyetinin mîmarî kimliğini ve klasizmini belirleyen eserlerdir. Piramidal yapıda en üstte yer alan büyük kubbenin, dört, altı veya sekiz ayakla çardak yapılarak yükseltildiği; böylece ağırlığın kemerler ve payandalarla temele indirildiği yapılardır. Böylece hem yüksek, hem geniş hem de yekpâre bir mekân oluşturulan camiler, İslam'ın yek-vücûd olma prensibinin somut ve dayanıklı bir şekli haline gelmişlerdir.

En çok tercih edilen bölümü merkezî kubbenin, dört pâyeye üzerinde yarım kubbelerle desteklendiği formdur. Eski Fatih Camii gibi bir tam ve kıbleye dik bir yarım kubbeli çeşidi olduğu gibi; ana kubbenin iki yönden desteklendiği Süleymaniye Camii gibi örnekler de mevcuttur. Mihrimah Sultan (Üsküdar) ve Muradiye Camii gibi, merkezî kubbenin üç yarım kubbeyle desteklendiği formda da pek çok eser mevcuttur. Dış ve iç uyumuyla en çok beğenilen plan ise, dört şâh-pâyeye ile yükselen merkezî kubbenin dört yönden yarım kubbelerle desteklendiği plandır. Şehzâde camii gibi olgun ve güzel örnekleri mevcuttur.

Şekil 4. Sultan Ahmed Camii, plan ve kesiti

Kaynak:<http://tr.sultanahmetcamii.org/yapi-ve-formu/>, (05.06.2016).

Sultan Ahmed Camii bu gelişme çizgisinin devamı olarak, merkezî kubbenin dört yanda dört yarım kubbeyle genişlediği plandadır. Bir strüktür sisteminin ve proporsiyonlarının olgunlaşması yüzyılları aşan bir gelişme eğrisi gösterir. Bu eğriyi birden doruğa çıkaran başarılı Şehzade Camii plan ve mekânı, Sultan Ahmed Camii'ni incelemek için en yakın referans olabilir. Cami duvarlarıyla sınırlanan ibadet alanı, biçim olarak kareye yakın bir dikdörtgendir (53.50 x 49.47 m.). Pâyeler ve destekleme öğeleriyle bölümlere ayrılan genel alanın, kubbeyi taşıyan çardağı oluşturan şâh-pâyelerle çevrelenen bölümü, payandalar ve yarım kubbeleri destekleyen pâyelerinin çizdiği sınıra uzanan dört açıklıkla genişletilmiştir. Köşe kubbeleri altında kalan bölümlerle bu alan kareye bütünlenmekte; payandalar arasındaki sofaların da eklenmesiyle kullanım alanı genişletilerek dikdörtgen çerçeve içine alınmaktadır.

b) Girişler

Atmeydanına paralel Medhal sofasına bağlı, kible hizasında ana girişten başka, yan duvarlarda önu revaklı ve bir köşesi minare girişine bakan birer giriş yer almaktadır. Cemaat tarafındankullanılan bu genel girişlerden ayrı olarak, Evliyâ Çelebi'nin zikrettiği sağ cephenin minber hizasında "hatip kapısı" girişi ve sol cephede hünkâr mahfili altında "imam kapısı" girişi bulunmaktadır¹²⁶. Mihrâb duvarına bitişeniki cephenin son üçlü revak sırasının başında yer alan bu kapılar, pencere sırasında ve aynı ebatta olduğundan dikkat çekmemektedir. Bugün hatip kapısı cenaze kapısı olarak kullanılmaktadır. Bu kapının dışarıdan üst kattaki hünkâr mahfili hizasındaki alana açılan bağlantısı bugün yoktur ve hemen yanındaki taşıyıcı duvara içi çinili, raflı bir dolap yapılmıştır.

Resim 13. Sağda hatip kapısı, solda caminin batı cephesi genel girişi.

¹²⁶Evliyâ Çelebi, **Seyahatname**, C. I, s.29.

c) Merdivenler

Caminin kot farkından dolayı, avluya üç girişle birlikte cami sağ ve sol cephelerindeki genel ve özel girişlere merdivenlerle çıkılmaktadır. Avlu merdivenleri geniş sahanlıklıdır, caminin yan giriş merdivenleri ise üç revaklı bölmelere çıkar. Ana giriş duvarının şâh-pâyelere bakan iki tarafında üst katlara çıkan helezonik merdivenler bulunur. Hünkâr mahfiline ise üç revaklı bölümün sağında, imam kapısının yanındaki girişten düz merdivenler ile ulaşılmaktadır.

Resim 14. Sağda caminin iç ve dış sofalarına çıkan helezonik merdivenler, solda ise hünkâr mahfili düz merdiveni görülmektedir.

d) İç Sofalar

Caminin üç duvarı boyunca yer alan sofalar, sütûn dizisi ve ayaklarla orta mekândan kısmen ayrılmaktadır. Kuzey duvarına bitişik sofalar, köşeleri dönerek yan girişlere kadar devam etmekte ve bir korkulukla orta hacimden ayrılmaktadır. Yan duvarlar boyunca, payandalar arasında yer alan sofalar, mihrâb duvarı ile bu yöndeki şâh-pâyeler arasındaki döşemeden daha alçaktadır. Mihrâb ve minberin yer aldığı bu alan, cami zemininden yükseltilerek yan sofa zeminiyle birleştirilmiştir. Sütûn ve kemer dizilerinin 3+2+3+2+3 şeklinde sıralanmasıyla güzel bir ritim yakalanmıştır. Aynı ritmi, caminin üst sofalarında ve dış alt sofalarda görmek mümkündür. Sütûn kemer dizilerinin alt kattan itibaren oluşturduğu ritmik düzen, caminin sofalarını cephe bütününde bölen pâyeler, en düşük seviyedeki kemer dizileri ve üçüncü seviyede kemer alınlığı oluşturacak şekilde dizilmiş pencere gruplarında da devam eder. Dış proporsiyonda da belirleyici olan bu ritmik düzen; revaklı sofalarda sütûn kemer ilişkisiyle, sofaların ve revaklı girişlerin duvar cephesinde yerleşiminde, minare ve şerefe diziliminde kendini gösterir.

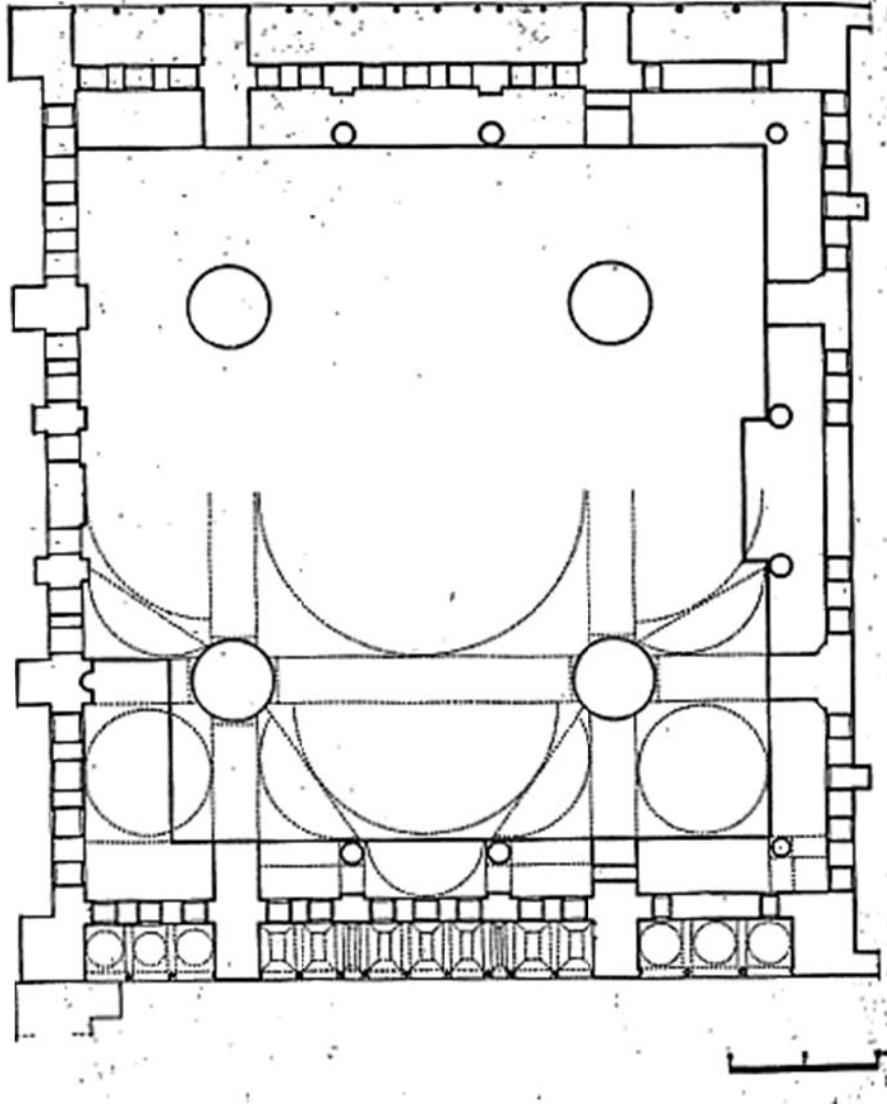

Resim 15. Sultan Ahmed Camii doğu duvarındaki kemer, sütûn dizileri sıralanışı ve harem-i enderun genel görünümüdür.

Kaynak: Aras Neftçi

Cami harem-i enderûnunun sivri kemerleri renkli taştandır ve zemine doğrudan oturan sûtûnları da renkli mermerden yapılmıştır. Alt kat sofaların pencere seviyesi üzerinden başlayarak üst kat zeminde sınırlanan bölümünde yaklaşık yarım metrelik bir alan çinilerle bezenmiştir. Üst katta ise 15 kadar yinelenen kompozisyonlarla iki kat halinde düzenlenmiş çini panolar mevcuttur.

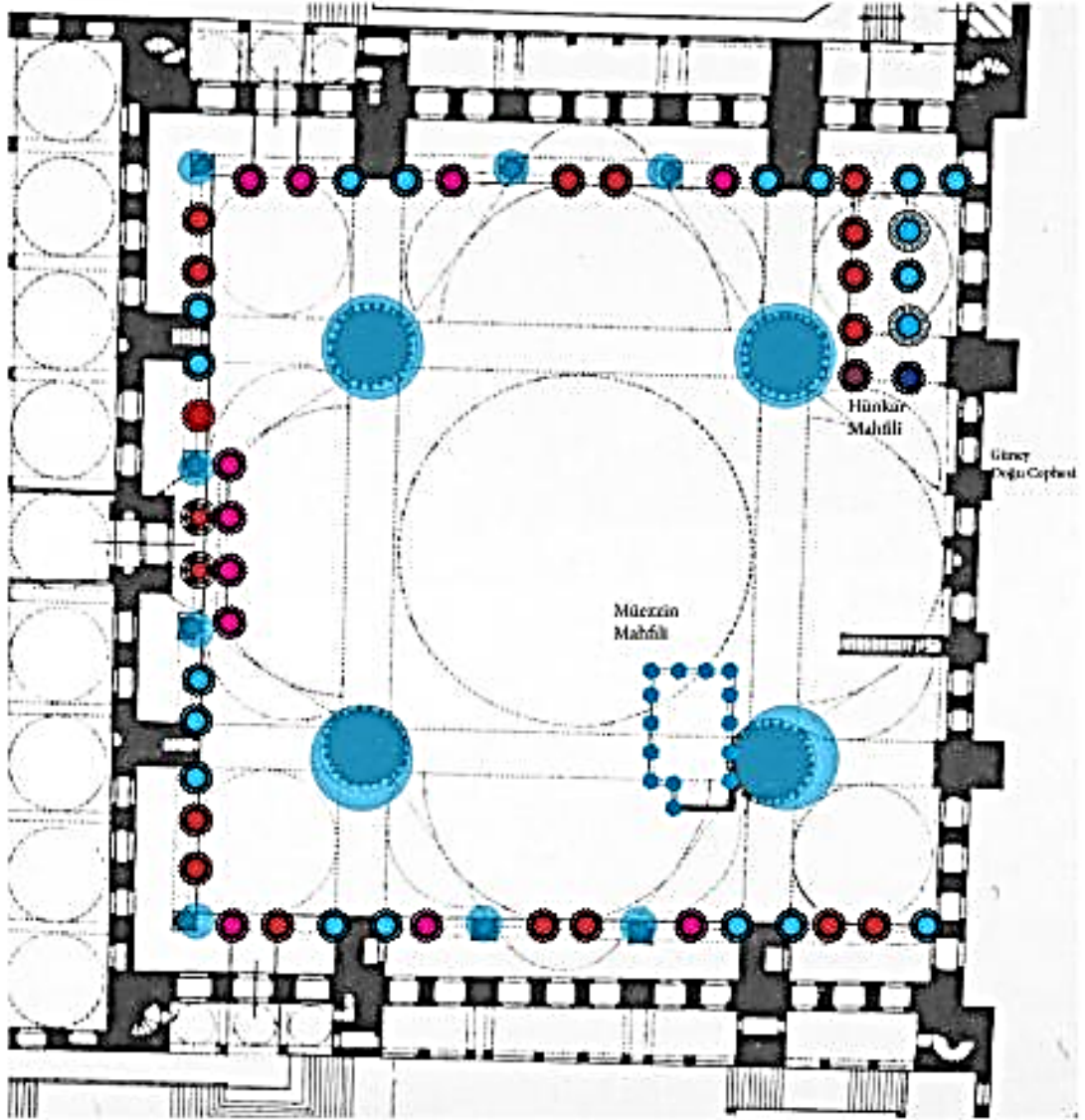
Şekil 5. Sultan Ahmed Camii harem-i enderun ve üst kat sofaların planı.

Kaynak: Metin Sözen, **Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan**, İstanbul, 1975, s.251)

Sultan Ahmed Camii Şekil 4'te gösterildiği üzere harem-i enderûnu mihrâb duvarı hâric üç yönden çevreleyen üst sofaları taşıyan sûtûn ve yonma sûtûnlar ise cami genelinde hissedilen ritmik düzene uygun yapılmıştır. Malzeme ve sûtûn başlığı gibi özellikleriyle sûtûnların harem-i enderûn'daki konumları, Şekil 5'te gösterilmektedir.

Yonma sûtûnlar ve kemerleri taşıyan sûtûnlar mermerken, aradaki sûtûnlar ritmik düzene uygun olarak puding yahut kırmızı granitten yapılmıştır. Sûtûn başlıkları da ana girişin iki yanındaki puding sûtûnlar ve mahfil-i hümâyûnu taşıyan sûtûnların orta sırasındaki mermersûtûnların hâricindeki sûtûnlar aynı sûtûn başlıkları ile kemerlere bağlanmışlardır.

 MERMER	 KUYU MERMER	 PUDİNG	 7.TİP MUKARNAS
 KIRMIZI GRANİT	 BRİS	 YEŞİL PORFİR (SOMAKI)	 8.TİP MUKARNAS
			 9.MUKARNAS

Şekil 6. Cami hariminde kullanılan renkli taş ve mukarnaslı sütûn başlıklarını gösterir plan.
Kaynak: Irmak Güneş Yüceil, *Sultan Ahmed Cami Sütûnları ve Sütûn Bilezikleri Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 2013, s.21.

e) Dış Sofalar

Payandaların duvar dışında kalan bölümleri arasında yer alan dış sofaların, iki payanda ile sınırlanan bölümleri, yangirişlerden geçilen ve taşra haremi tarafları korkulukla sınırlanmış alanlardır (bkz. Resim 16). Payandalarla minareler arasında kalan bölümlerde de giriş aksı dışında döşeme yükseltilmiş ve avlu yönü korkulukla 'kapatılarak sekiler oluşturulmuştur. Giriş cephesine yakın olan payandanın genel giriş olarak planlanmış, sol tarafı tek sıra üçlü, yüksek revaktan oluşmaktadır. İki payanda arasında kalan bölüm ve kible cephesiyle birleşen bölüm iki katlı revak dizisi olarak planlanmıştır. Özellikle ortadaki sofanın, haremdeki gibi bir ritme ele alındığı görülmektedir. Aradaki küçük kemerlerle, ikili-üçlü ve tekrar ikili olacak şekilde iki katta da tekrar eden kemerli revak dizisi bulunur. Mihrâb duvarına bitişen, payanda minare arasındaki bölümde ise aynı ebatta üçlü kemerli iki sıra revak yapılmıştır (bkz. Resim 13).

Resim 16. Sultan Ahmed Camii batı cephesinde dış sofalar.

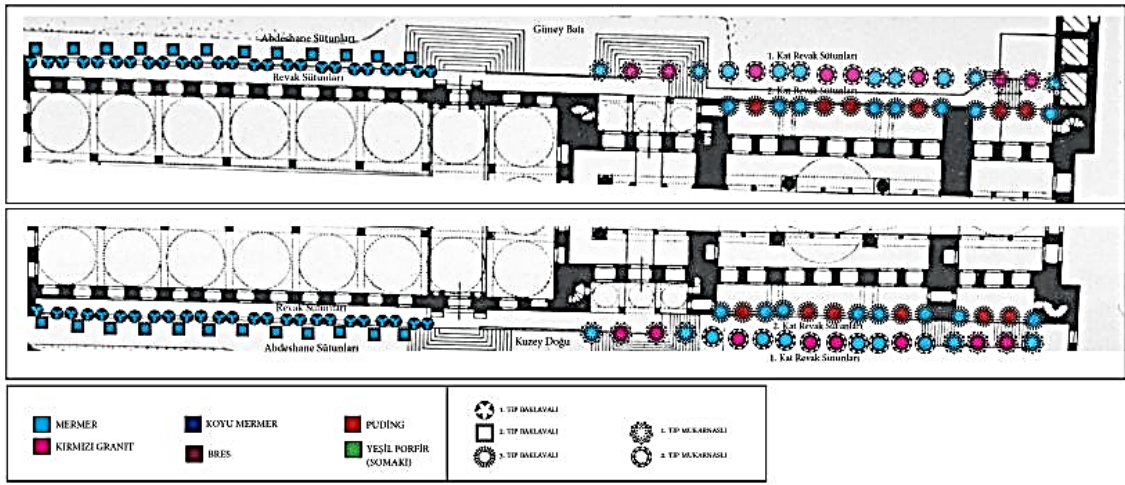
Dış sofaların hareketi, caminin pramidal yapısını destekleyen ve hareketlendiren bir özelliğe sahiptir. Kemerlerde kullanılan renkli taşlar ve kemer ritmiyle aynı düzende ikili ve tekli değişimlerle planlanmış mermer, koyu mermer, kırmızı granit, somaki, puding, breşten mamül sütûnlar cephedeki hareketi kuvvetlendirmektedir (bkz. Resim 16).

Sütûn Sırası (güneyden kuzeye)	Sütûn Arası Mesafe	Gergi Yüksekliği	Kemer Tepe Noktası
1	2.456 cm	2.654 cm	4.183 cm
2	2.490 cm	2.625 cm	4.180 cm
3	1.313 cm	2.619 cm	3.439 cm
4	2.478 cm	2.637 cm	4.177 cm
5	2.465 cm (+-5)	2.630 cm	4.176 cm
6	2.460 cm	2.604 cm (+-4)	4.167 cm
7	1.282 cm	2.616 cm	3.445 cm
8	2.496 cm	2.603 cm	4.158 cm
9	2.497 cm	2.500 cm	4.046 cm

Tablo 2. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst orta sofa sütûn ve kemerlerinin ölçümü

Sütûn Sırası (güneyden kuzeye)	Sütûn Yüksekliği	Sütûn Arası Mesafe	Gergi Yüksekliği	Kemer Tepe Noktası
1	2.582 cm (+-2)	2.393 cm	3.179 cm (+-1)	4.553 cm
2	2.566 cm	2.520 cm (+-2)	3.174 cm	4.537 cm
3	2.566 cm	1.225 cm (+-3)	3.168 cm	3.885 cm
4	2.563 cm	2.460 cm	3.172 cm	4.552 cm (+-2)
5	2.556 cm	2.474 cm	3.161 cm (+-1)	4.543 cm
6	2.609 cm	2.456 cm	3.172 cm	4.556 cm (+-1)
7	2.566 cm	1.227 cm	3.170 cm	3.886 cm
8	2.562 cm	2.562 cm	3.162 cm (+-2)	4.534 cm
9	2.566 cm	2.398 cm	3.168 cm	4.524 cm

Tablo 3. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi alt orta sofa sütûn ve kemerlerinin ölçümü

Şekil 7. Cami dış sofalarında kullanılan renkli taş ve mukarnaslı sütun başlıklarını gösterir plan.
Kaynak: Irmak Güneş Yüceil, *Sultan Ahmed Cami Sütunları ve Sütun Bilezikleri Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 2013, s. 12.

f) Mahfiller

Mihrâb duvarına bitişik Hünkâr Mahfili, cami dışında yer alan kasırla bağlantılıdır. Doğu duvarının kible yönünden payanda ayağı yanından başlayarak, batıya doğru uzanan ayak dizisi üzerinde yer alan mahfil, mihrâba bakan kısmı tamamı oymalı mermer; geri kalanı üstü metal kafesi, oymalı mermer korkulukla çevrelenmiştir.

Resim 17. Sultan Ahmed Camii hünkâr mahfili

Mahfilin kible istikametindeki pencerelerinin en solundaki sedef kakma kanatlar, pencere bölümünün hemen yanından mahfil seviyesinin altında konumlanan inzivâ odasına açılmaktadır. Duvar genişliği eninde ve bir pencere açıklığı derinliğindeki bu küçük bölüm ile ilgili evraklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Resim 18. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûnbeden duvarı içinde yapılmış inzivâhâne bölümü.

Sedefkârlığın nadide örneklerini teşkil eden pencere kanatları ve kapı tezyînatı hendesî tezyînat ve bitkisel kompozisyonların en güzel örneklerini taşımaktadır. Üst bölümlerine Sultan Ahmed Han'ın beyitlerinin hakkedildiği sedef kakma pencere kanatlarının iç yüzeyinde de Edirnekârî süslemeler mevcuttur.

Resim 19. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümayûngirişinde soldaki pencere kanatları.

Ayrıca çininin dış pencere ile pencere kanatları arasındaki duvar boşluğunda kullanıldığı mahfil duvarlarında, hendesî bezemelerle farklı taşların hâkimiyeti

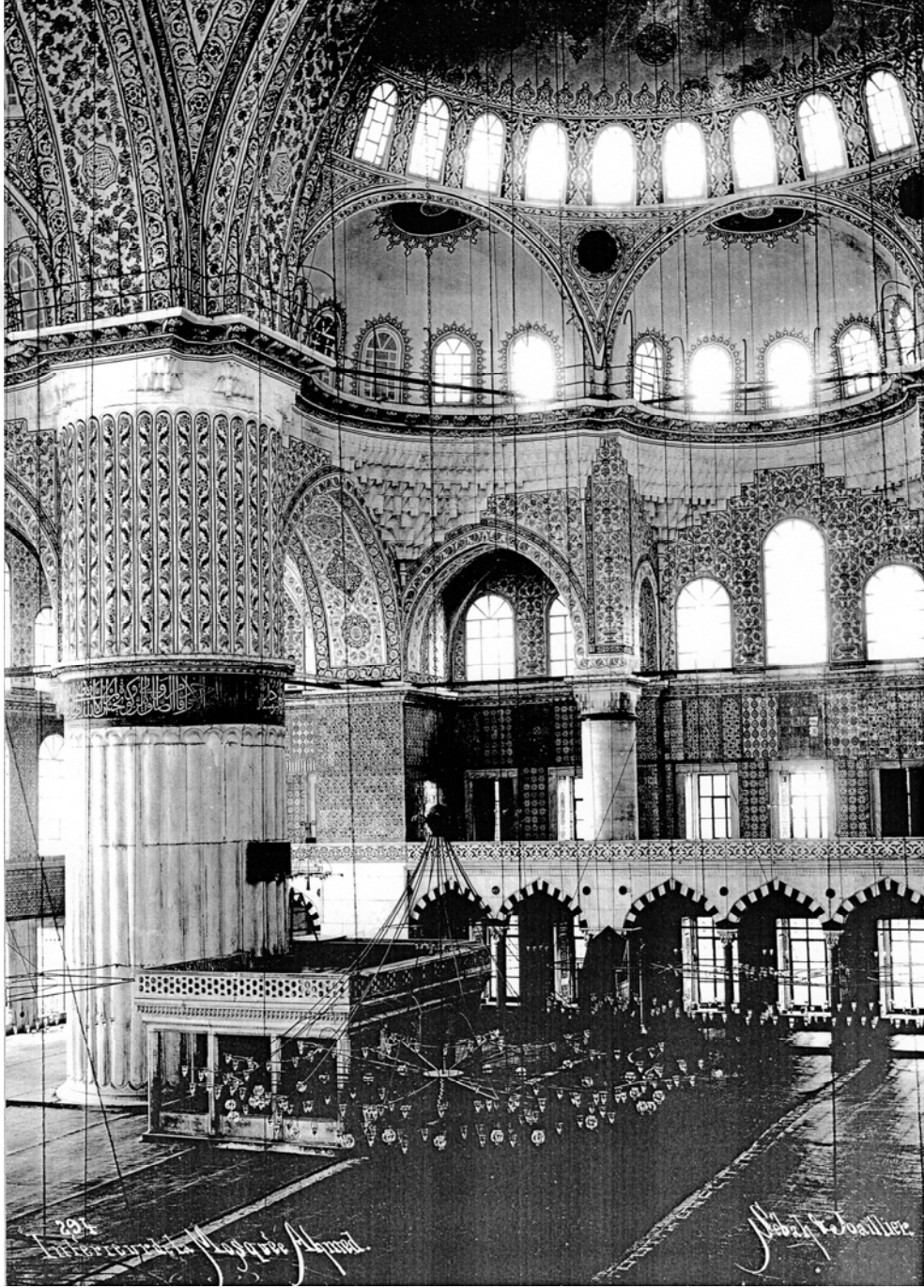

sözkonusudur. Taş süslemenin mihrâb ve pencere önü zeminlerinde de kompozisyon halinde ve süsleme amaçlı kullanıldığı görülmektedir.

Resim 20. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn'da renkli taşlarla oluşturulan hendesî bezemelerden biri.

Alt katı ibadet için kullanılan Müezzin Mahfili ise, güneybatı şâh-pâyeye bitişik olarak, alçak korkuluklarla birbirine bağlanmış 9 mermersütûn üzerinde orta mekânda yükselmektedir. Alt katında üç dolap ve sütûnların bittiği merdiveni içine alan mermer kütlenin giriş cephesine bakan yüzeyinde demir kapaklı bir bölüm yer almaktadır.

Resim 21. Sultan Ahmed Camii müezzin mahfili (XIX.yy.).
Kaynak: Sebah Joaillier Stüdyosu, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi (2015).

g) Minareler

Sultan Ahmed Camii Cumhuriyet öncesinde inşâ edilmiş altı minareli tek Türk camiidir. Minareler cami kütesinin dört köşesinde üçer şerefeli, avlu giriş duvarı köşelerinde iki şerefeli olmak üzere yerleştirilmişlerdir. Caminin mihrâb duvarı köşelerinde bulunan iki minarenin girişleri kaidelerinin kuzeye bakan kenarlarından, yan giriş revaklarından olmaktadır. Kuzey duvarına bitişik minarelere de cami yan girişleri önündeki revaktan, güney yönünden girilmektedir (bknz. Resim 23). Avlu kuzey duvarı köşesinde bulunan minareler, duvardan çıkıntı yaparak ayrılmakta ve avlu boyunca uzanan bir geçitle cümle kapısı sahanlığına bağlanmaktadır. Aynı zamanda abdest mahalli seviyesinde doğu ve batı cephesinde birer kapıları daha bulunmaktadır (bknz. Resim 22-23).

Resim 22. Sultan Ahmed Camii kuzeybatı minaresi girişi

Resim 23. Kuzeybatı minaresi ikinci girişi ve sol batı cephesi orta minare girişi.

Hepsi tek yollu olan minarelerin gövde, şerefe altı ve korkuluklarında taş bezeme bulunmaktadır. Bugün caminin yalnız yeniden yapılan güneydoğu minaresinde bulunan firuze çinilere ne kadar benzediğini bilinmemekle birlikte, ilk tasarımda diğer minarelerde de çini tezyinat olduğuna dair arşiv belgesi mevcuttur¹²⁷. Buna göre “ücret-i kâşî-yi minârehâ der zamân-ı Hüseyin Ağa ve İdris Ağa bahası On altı bin üç yüz yirmi”, şeklindeki ifadeyle arka arkaya bina emini olan Hüseyin Ağa ve halefi İdris Ağa zamanında minarelerin çini ücreti olarak toplamda 16.320 (Akçe) ödeme yapıldığı belirtilmektedir.

¹²⁷BOA,D.002110001.00.

Resim 24. Sultan Ahmed Camii İbrahim Paşa Sarayı Vakfı'ndan minareleri ve genel görünümü.

Özet rûznâmçe'de "Ücret-i zerkerân berây-ı tîle kerden (altın varak) elvâh-ı külâh-ı minârehâ ve alemhâ-i Câmi-i Şerîf ve alem-i kubbe-i yan ve gayrihî için On altı yük seksen beş bin yüz dört Akçe" şeklinde geçen ifadelerden ulaşıldığı üzere, tüm minâre külahlarıyla alemleri ve yan kubbe alemleriyle geriye kalan alemler için altın varak uygulaması yapılmıştır¹²⁸. Evliyâ Çelebi ise, caminin kendi döneminde dört köşesinde bulunan minarelerin külâh ve alemlerinin altın kaplı, avlu ucundaki minarelerin külâhlarının ise kurşun kaplı olduğunu belirtmektedir¹²⁹. Caminin beden duvarlarına bitişik minârelerin külâh ve alemlerinin altın varak ile vurgulanıp avlu giriş cephesindekilerin kurşun ile kaplanmasına ilişkin Evliyâ Çelebi'nin naklettiği bilgi, sonradan meydana gelmiş olabilecek bir değişiklik olmalıdır. Resim 24'e göre düşünüldüğünde tüm minarelerin altın varakla tezyîn edilmesi Sarayburnu'nun silüetini bir şamdan gibi süslemiş olmalıdır. Sultan Ahmed Camii ile ilgili arşiv belgelerinde minare külâh ve alemlerinin sayısı ile ilgili bir tercih sebebi belirtilmemiştir. Ayrıca iki ve üç seviye olarak belirlenen şerefelerin mukarnaslı süslemeleri de yükseklikle birlikte mukarnas dizileri artacak şekilde yapılmıştır.

¹²⁸ BOA, D.002110001.00.

¹²⁹ Evliyâ Çelebi, **Seyahatnâme**, C. I, s.29.

Resim 25. Sultan Ahmed Camii kuzeybatı minaresi avludan görünümü.

h) Mihrâb ve Nişler

Sultan Ahmed Camii mihrâbı, mihrâbduvarında alt ve üst sofa olarak iki kat düzenlenen ibadet mahallinin iki katını da temsil edecek yükseklikte yerleştirilmiştir. Şâh-pâyeler yüksekliğinde caminin iç hacmi üç kat şeklinde planlanmış ve pencere dizileri de bu seviyeleri belirleyecek şekilde düzenlenmiştir. Caminin ana mihrâbından başka, mahfil-i hümâyûnda padişah için yapılan bir mihrâb daha bulunmaktadır. Yine medhâlsöfasında ana girişin iki yanında birer mihrâb nişi bulunmaktadır.

Resim 26. Sultan Ahmed Camii harem-i enderûnunda mihrâbduvarını gösterir.

Kaynak: Aras Neftçi.

Arşiv belgelerine göre, ana mihrâbın temelini 21 Recep 1020/29 Eylül 1611 atıldığını ve kible istikametindeki birtakım saray vb. önemli yapıların ve mahzenin mihrâba göre tarif edildiğini görmekteyiz¹³⁰. Fakat ana mihrâbın ne zaman tamamlandığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Mahfil mihrâbının ise, 29 Rebûlâhir 1025/16 Mayıs 1616 tarihi itibarıyla Serhakkâkân Yusuf eliyle 1000 Akçe karşılığı traşı tamamlanıp ücretinin ödendiği rûznâmçede kaydedilmiştir¹³¹. Benzer tezyîni özellikler

¹³⁰ BOA, D.35, v.88b.

¹³¹ BOA, D.35, v.244a.

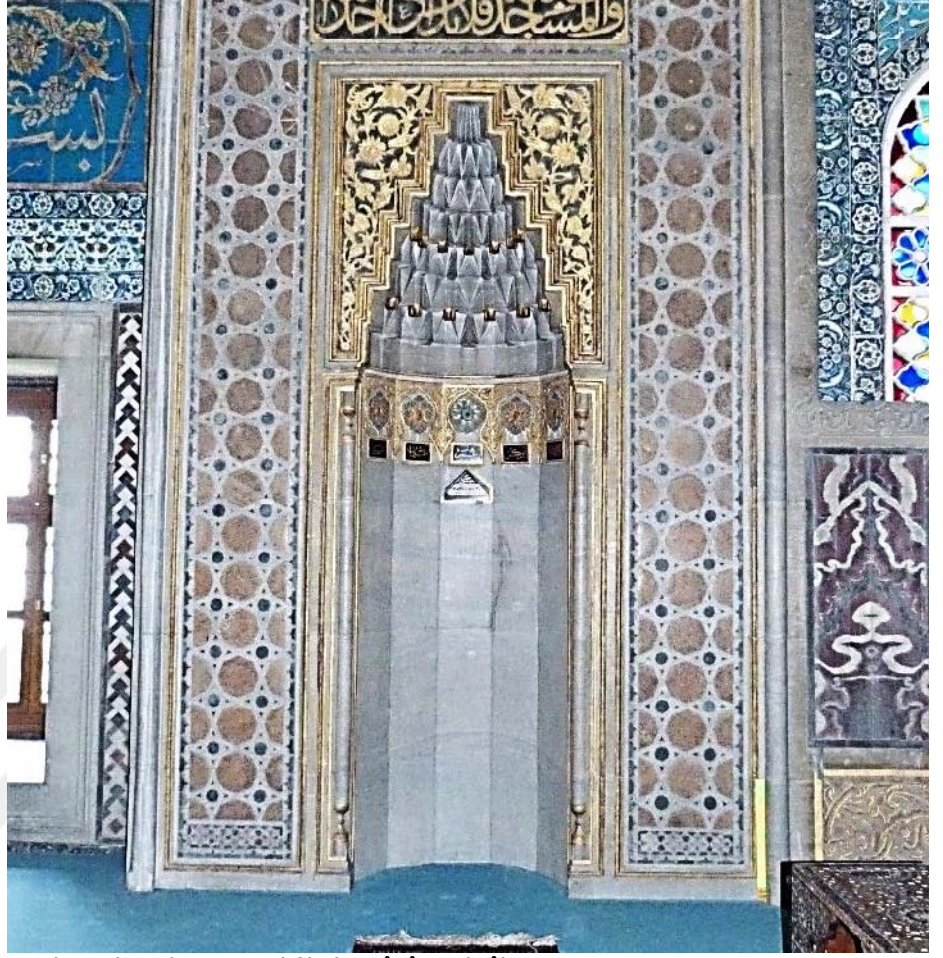
aynı elden çıkmış olabileceğini akla getirirse de, tezyînât programının belirlenip, aynı anda yapı öğeleri tamamlanacak şekilde uygulatılmış olması da imkân dâhilindedir. Ayrıca mihrâbkitâbeleri de pâye bedenlerindeki ve kubbelerdeki kitâbeler gibi Mehmed Efendi'ye aittir¹³².

Resim 27. Sultan Ahmed Camiimihrâbı.

¹³²BOA, D.35, v.244b.

Resim 28. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn mihrâbı.

Resim29'da görüldüğü üzere ana mihrâb tek renk mermer malzeme kullanılarak renkli sütûnçeler arasında daha sâde ve zarif bir karakter gösterirken; mahfil mihrâbı mahfilin genel programına uygun olarak renkli taşlarla tezyîn edilmiştir.

Resim 29. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn mihrâbında mukarnaslı kavsara bölümü.

Resim 30. Medhâl sofası mihrâb nişi ve mukarnaslı kavsarası.

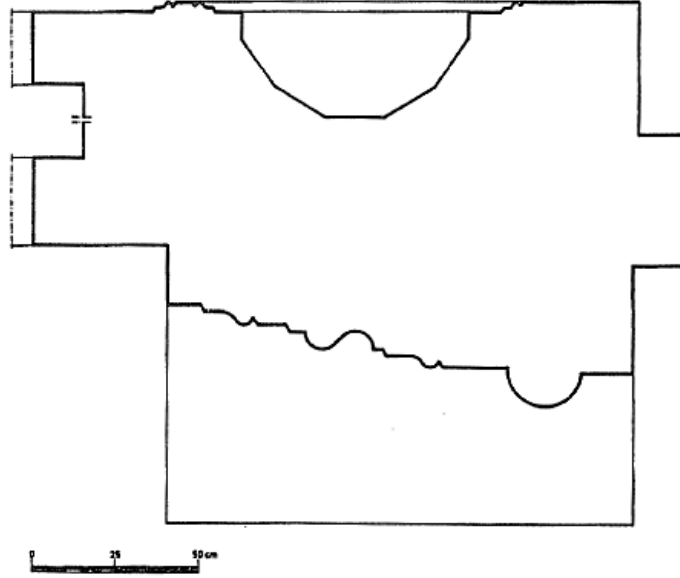
i) Harem-i Bîrûn (Avlu)

Medhâl sofası ve kuzey girişi boyunca dokuz, yan kenarlar boyunca sekiz açıklıklı bir revakla çevrilen avlunun planı 54.20 x 51.50 m. ebâdında kareye yakın bir dikdörtgendir. Doğalzeminden yükseltelen avluya, giriş cephesinden ve iki yan girişlerden geniş sahanlıklı merdivenlerle ulaşılmaktadır. Kütlesel çıkıntısı ve yüksekliğiyle kuzey duvarından taşan esas giriş, üzerine konulan dekoratif kubbeye de vurgulanmıştır.

Resim 31. Sultan Ahmed Camii giriş cephesi ve avlu kapısı.

Zengin silmelerle çerçevenilmiş ve tezyin edilmiş ana giriş hâricinde avluya açılan iki giriş daha mevcuttur. Avlu duvarıyla aynı yükseklikte tutulan bu yan girişler, esas girişteki gibi zengin silmelerle belirtilmekle birlikte, duvar yüzeyinden fazla çıkıntı yapmamaktadır.

Şekil 8. Avlu yan kapı silmelerinin planı.

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974, s. 34.

Sultan Ahmed Camii avlusunun geleneksel avlulardan ayrılan bir özelliği de, aynı seviyede yer alan kible cephesinde düzenlenen mahzen bölümü hariç, minareyle merdivenler arasında yapıyı üç yönden kuşatan ve neredeyse bir kat teşkil edecek yükseklikte bir galeriye yer verilmesidir. Temeli, abdesthaneler ve şadırvan isale hattını örten bu alan, cephe görüntüsünü bozmayacak şekilde mermer panolarla kenetlenmiştir. Galeri altına, dış avlu zemini ile aynı kotta abdest musluklarının yerleştirilmesi, bu alanların uygun bir fonksiyonla değerlendirilmesi de akılcı ve tasarruflu bir çözümdür. Nayır, Abdest alma fonksiyonunun yan duvarlardaki musluklarda çözümlenmesiyle, avludaki şadırvanın bir süs elemanı olan fiskiyeli havuza dönüştüğünü ifade eder¹³³. Caminin avludan bakıldığında, abidevî görüntüsünü bölmeyen bu zarif şadırvan, cami mimarisinde şadırvanlı avlu fikrinin yansımasıdır. Abdest mahallerinin üst katında bulunan dehlizler ise, zarif sütûnların bir dar alçak, bir sivri yüksek şeklinde düzenlenmiş kemer dizisiyle yükselmekte ve alt sıra pencereleri de içine alan eğik çatılı bir örtü sistemiyle tamamlanmaktadır. Evliyâ Çelebi cemaatin yoğun

¹³³ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, s. 53.

olduğu zamanlarda buraların da ibadet mahalli olarak kullanıldığını belirtir. Hind ve Özbek fukaralarının gece-gündüz mekânı olduğunu da ekler¹³⁴.

Resim 32. Sultan Ahmed Camii batı cephesi abdest mahalli ve üst katının görünümü.

Resim 33. Sultan Ahmed Camii şadırvanlı avlusu, harem-i bîrûn yukarıdan görünümü.
Kaynak: Aras Neftçi.

¹³⁴Evliyâ Çelebi, **Seyahatname**, C. I, s.29.

Şadırvanın altıgen planlı alt yapısı, tek basamaklı bir kaideüzerine oturtulmuş ve zemine yakın bölümünde kolonlar arası mermer korkuluklarla kapatılarak bir hazneye dönüştürülmüştür. Hazne üstü kotundan itibaren kolonların arasına konulan metal kafesler arasından, havuz ortasında yer alan fiskiye görülebilmektedir. İçte altı kemere oturan kubbeli şadırvanın, dış örtüsü de kubbedir. Abdest mahalleri fonksiyonel düzenlendiği için, bu çeşme abdest alma yeri olarak değil de, klasik şadırvanlı avlu planı anısını yaşatma amaçlı yapılmış olabilir. Ahmet Vefa Çobanoğlu, yangın çeşmesi olma ihtimaline de değinir¹³⁵.

Resim 34. Harem-i bîrûn ortasındaki şadırvan içindeki fiskiye.

Evliyâ Çelebi harem (avlu) beyaz mermerden bir sahra gibi görüldüğünü söyler¹³⁶. Gerçekten de, renkli taşlar avlu girişi ve avludan camiye ana girişteki renkli taştan hendesî zemin bezemeleri hariç, avlu bembeyaz bir çöle benzer.26 adet granit mermer ve porfir sütûna oturtulmuş, 30 kubbeli revak ile çevrilir. Mermer döşemeli bu geniş sahanın ortasında, altı mermer sütûnlu şadırvan yer alır. Şadırvanın kemerlerinde,

¹³⁵ Ahmet Vefa Çobanoğlu, "Sultan Ahmed Külliyesi'nde Sebiller ve Çeşmeler ", **17. Yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanatı Sempozyum Bildirileri 19-20 Mart 1998**, İstanbul, 1998, s.57-76.

¹³⁶Evliyâ Çelebi, **Seyahatname**, C. I, s.29.

kabartmarûmî kenar suyudolaşır. Şadırvan tıpkı Süleymaniye Camii avlusundaki gibi fiskiyeli bir havuz mahiyetindedir. İç avluya, biri cepheden ve ikisi yandan olmak üzere, her biri merdivenli üç kapıdan girilmektedir. Bu kapılar ve dış avlunun cümle kapısı, o zamana kadar benzeri görülmemiş bronz kapılardır.

Resim 35. Sultan Ahmed Camii arşiv kayıtlarına göre İstolniveya Zıştovi (Belgrad)den gelen tunc kapılardan ana avlu kapısı tezyînât detayı

Resim 36. Sultan Ahmed Camii arşiv kayıtlarına göre İstolni veya Zıştovi (Belgrad)den gelen tunc kapılardan ana avlu kapısı çivili tezyînât detayı.

Resim 37. Sultan Ahmed Camii avlu şadırvanı.

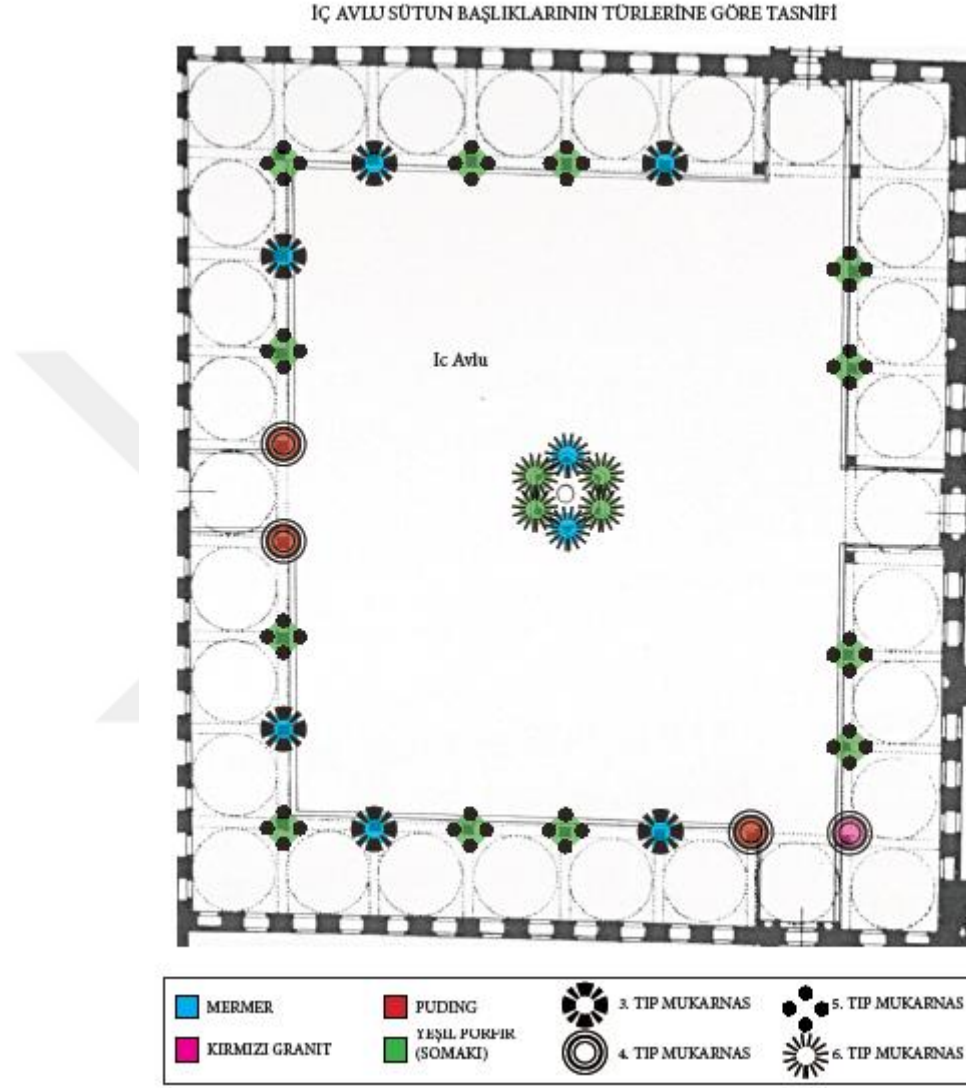
Resim 38. Sultan Ahmed Camii giriş zeminini süsleyen renkli taşlı hendesî tezyînâtıyla şadırvanlıavlusu.

Caminin avlu revakları iki kat pencere dizileriyle düzenlenmiştir. Alt pencereler, kareye yakın, ahşap kanatlı planlanmışken, üst pencereler dikdörtgen uzun ve sivri kemerli formlarıyla tuç kafesli revzenle düzenlenmiştir.

Resim 39. Avlu revaklarını çeviren duvarlarda iki katlı pencere sistemi.

Evliyâ Çelebi'nin altın tezyinatlı piriç kapılarını ve kubbelerindeki kalemişlerini övdüğü bu haremde (avlu), renkli sütûnlar da mevcuttur.

Şekil 9.Şadırvanlı Avlu renkli mermer ve sütûn başlığı planı

Kaynak: Irmak Güneş Yüceil, *Sultan Ahmed Cami Sütûnları ve Sütûn Bilezikleri Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 2013, s.16.

Medhâl sofası avlu duvarlarından farklı planlanmıştır. Yine iki kat pencere dizisi mevcut olmakla birlikte, üst kat pencereleri alt katın biraz daha küçük ölçeklidir. Üst katın son cemaat yerine doğru açılışı ise, payandalarlayan duvarlar arasına yerleştirilen mükebbirelerle olmaktadır. Parmaklığı takılmayan iki pencere kapı gibi kullanılarak bu balkonlara geçilmektedir.

Resim 40. Sultan Ahmed Camiimedhâl sofasive giriş cephesi görünümü.

İhata duvarları camiyi üç yönde çevrelemektedir. Taşra hareminin (dış avlu) esas girişi Atmeydanı yönündeki kuzey duvarının ortasındaki kapıdır; aynı duvarın doğu ve batı uçlarında, alt katlarında sebil ve tonozlu geçit bulunan kapı yapıları yer almaktadır. Dış avlu doğu duvarında üç giriş bulunmaktadır. Kuzeydeki birinci kapı, Evliyâ Çelebi'nin 'medresekapısı' olarak adlandırdığı ve türbe ile medrese arasındaki ara sokağa açılan yan kapıdır. Hemen yanındaki kapı ise, iç avlu duvarının bu yöndeki esas kapısıdır ve bugün Ayasofya ile Sultan Ahmed arasında yer alan meydana açılmaktadır. Güneyde, sıbyan mektebinin hemen altında bulunan üçüncü kapı, arastadan ve mektep altındaki dükkânlardan camiye gelenler için düşünülmüş olmalıdır. Son kapı batıda, kible cephesine birleşerek uzayan dış duvar üzerinde bulunmaktadır. Bu kapıdan arasta ve bugün bir yıkıntı halinde olan bölüme bağlantı sağlanmaktadır. Evliyâ Çelebi, dış avlunun "dört tarafında sekiz kapısı" olduğunu yazmaktadır, bugün de Atmeydanı ve Ayasofya'ya bakan yönlerde üçer adet, kible istikametinde ise caminin iki tarafında iki kapı olmak üzere üç tarafında sekiz kapı sayılabilmektedir¹³⁷.

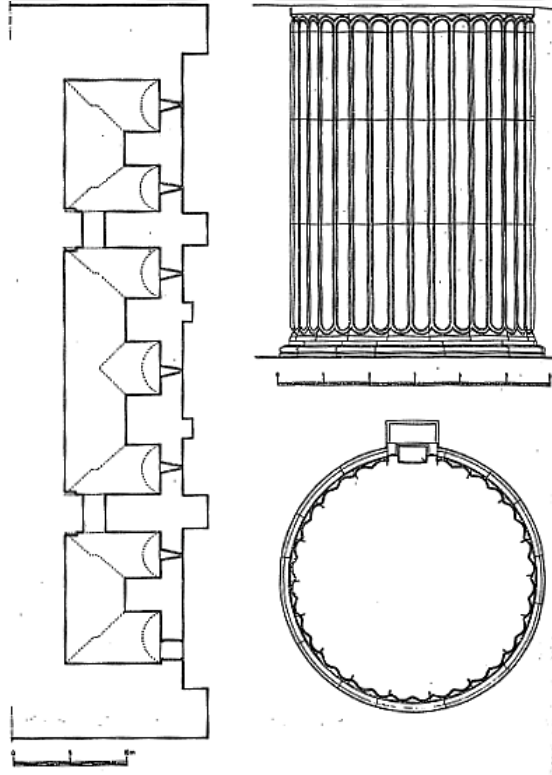
Halkın dolaştığı avludan başka, cami mihrâb duvarı önünde, üç yönü duvarla çevrili geniş bir bahçe - yaklaşık olarak 72 x 26 m - bulunmaktadır. Bir kısmı hünkâr

¹³⁷ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)**, s.54.

kasrı altına gelen bu bahçenin, üç duvarında birer kapı vardır. Burada doğal zemin cami içine göre çok aşağı düzeyde, bodrum katıyla aynı seviyededir. Bahçenin güney ve doğu kapıları arasında kalan köşede, üstü açık bir su hâzinesi yer almaktadır. Evliyâ Çelebi bu bahçedeki enva-i çeşit ağaç ve bitkiden bahsederken, camide ibadete gelenlerin hoş koku ve cennet bahçelerinden bir bahçeyle karşılaştığını ifade ediyor¹³⁸.

j) Mahzen (Bodrum Katı)

Genellikle doğal zeminden bir subasmanla yükselen camilerin, ibadet katı altında bodrum yapılması ancak özel durumlarda söz konusudur. Sultan Ahmed Külliyesi'nde caminin yerleştiği alanın topoğrafik durumu, istinat duvarları yapılmasını gerektirmiş ve bu istinat duvarları arkasında kalan boşluktan yararlanılarak mahzen yapılmıştır. Mihrâb duvarı ile ona yakın iki kubbe ayağı arasında kalan alan altında yer alan bodrum katı, mahzen olarak düzenlenmiştir ve taşıyıcı sistemin kuruluşuna bağlı bir bölünme göstermektedir.

Şekil 10. Sultan Ahmed Camii bodrum kat ve şâh-pâye planı

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974, s.34.

¹³⁸Evliyâ Çelebi, **Seyahatname**, C. I, s.29.

Arşiv evrakında mahzenin mahzenci, kantarcı ve kâtip gibi görevlilerin tahsisıyla inşâ malzemelerinin korunması ve saklanması amacına hizmet etmek üzere yapıldığı belirtilmektedir. Mahzen, avluya açılan kervansarayı anımsatan mazgal pencereleri ile aydınlatılmıştır. Buranın kervansaray olarak hizmet verdiğine dair bir bilgi mevcuttur¹³⁹. Bunun haricinde bu bölümün ocak vb. olmadığı için padişah camiye geldiği zaman hayvanların barındırıldığı ahır olarak kullanıldığı ileri sürülmüşse de¹⁴⁰; arşivbelgelerinde özellikle kullanılmayacak yahut kullanım sırası gelmemiş ahşap yapı malzemelerinin saklanma yeri olduğu ve Rodoskuk'ta kiralanan eski mahzenden malzemelerin buraya taşındığı bilgileriyle asıl işlevi ortaya çıkmıştır.¹⁴¹ İnşâ sürecinin plan dâhilinde olan etkinliklerinin sonlarında büyük kemerlerle tadil edilerek düzenlenen mahzende, çini ile kaplanan iç cephe bölümleri ve çeşme de mevcuttur. Bu alanların inşâsı da mahzen hakkında verilen diğer bilgilerle birlikte kronoloji bölümde yer almaktadır.

---

¹³⁹ Gönül Cantay, **Osmanlı Külliyelerinin Kuruluşu**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002, s.84.

¹⁴⁰ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, s.55.

¹⁴¹ **BOA**, D.35, v.110-160-163.

2. Câmi Yapı Tasvîri

"Sultan Ahmed Camii yapı tasarımı, Osmanlı mimarlığında kullanılan ayak-payanda ve duvarlardan oluşan alt yapının, örtü yüklerini alacak şekilde mafsallanması ve öğelerin birbirine bağlanmasıyla oluşmaktadır. Benzer taşıyıcı sistemin uygulandığı büyük camilerde olduğu gibi kubbe kemerlerinin destekleme sistemiyle bağlantıları, özü yalın olan statik düzeni, karmaşık ilişkilere yöneltmiştir. Strüktürün çekirdeği olarak kabul edebileceğimiz büyük kubbe taşıyıcı sisteminin, taşıyıcı ve destekleyici öğelerle bağlantısı, kubbe ayaklarından dört yöne uzanan kemerlerle sağlanmaktadır. Bu bağlantıların şekillendirdiği dörtgen, önce yarım kubbe ve köşe kubbeleri ayaklarıyla, son olarak dik duvarlarla yatay bağlantılarının kurulmasıyla ana çizgileriyle beliren taşıyıcı iskeletin öğelerinin diziliş ve birleşme ilkeleri daha önce uygulanmış örneklerin düzenini sürdürmektedir. Bu şemada yeni olan bölüm, yarım kubbelerin duvar bünyesi içinde kalan veya onunla bütünleşenplastır - yarı ayaklar yerine, serbest ayaklara oturtulması ve dolayısıyla mekân sınırlarının kible yönü dışında yarım kubbe altından daha ileriye ötelenmesine olanak sağlayan strüktürel düzenin kurulabilmesidir¹⁴²".

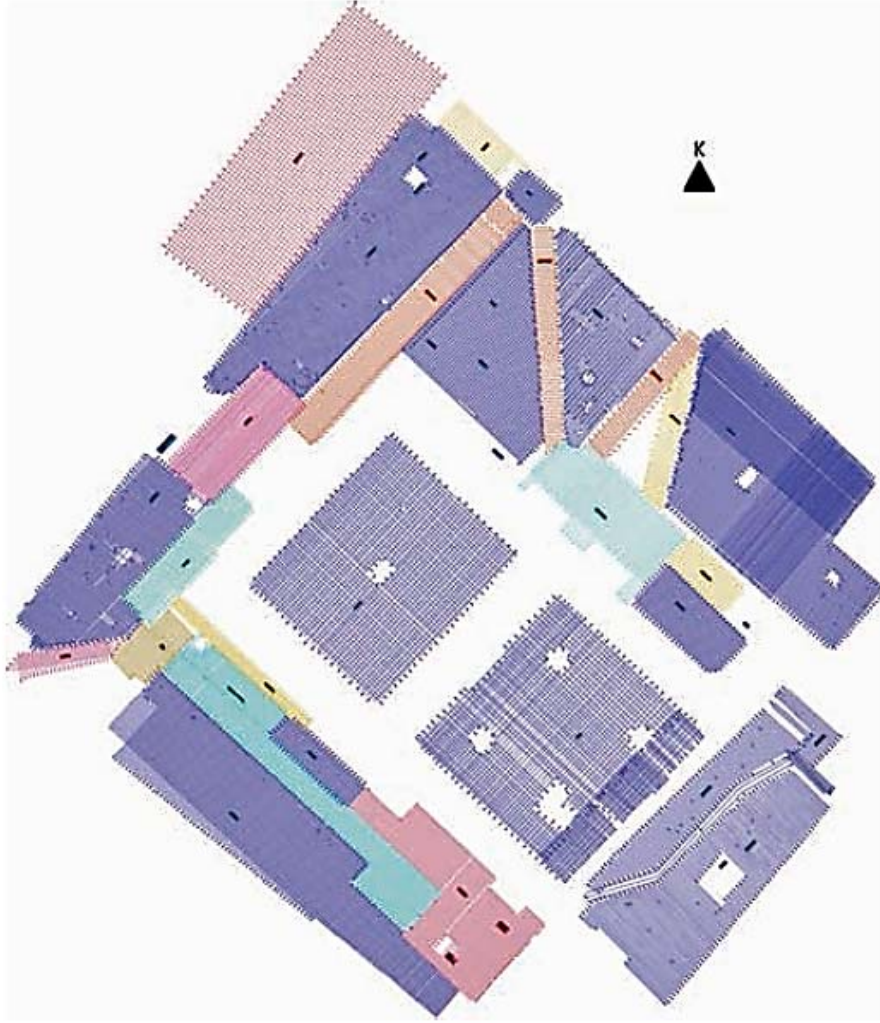
Mimar Sinan ile klasizmini yakalayan Osmanlı cami mimarisinde, Orta Asya'dan itibaren idealleşen bölünmeyen, bütün bir iç hacim elde etme amacı büyük oranda gerçekleşmiştir. Ana kubbenin fil ayaklarıyla yükseltip, yan kubbe ve köşe kubbeler ile dört yönden genişletip, derece derece alçalarak örtü sisteminin ağırlığını kemerler ve pâyelere, oradan da temele iletilmesi Mimar Sinan'ın denediği pek çok planda ana hatları teşkil etmiştir. Bu geleneğin Sultan Ahmed Camii örneğine nasıl yansıdığını ve nerelerde yenilik yapıldığını inceleyelim:

---

¹⁴² ZeynepNayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s.56.

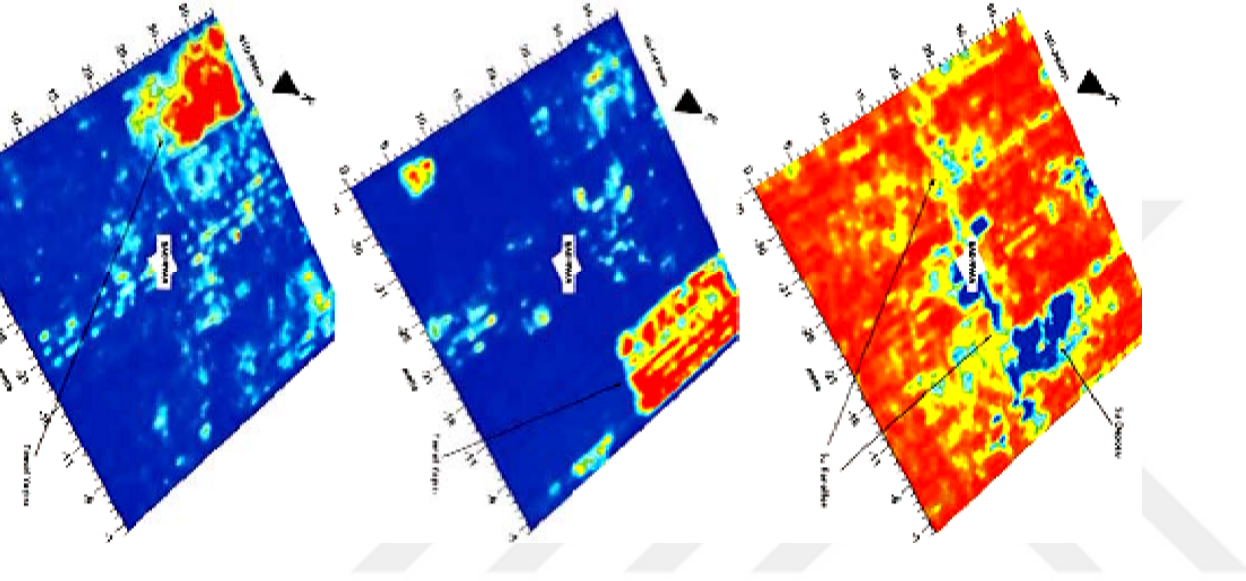
Şekil 12. Sultan Ahmed Camii'nden toplanan jeoradar tekniğiyle elde edilen profillerin derinlik ifadesi.
Kaynak: Emre Evren ve komisyon, "Sultan Ahmet Camii'nde Arkeojeofizik Çalışmalar", **Vakıf Restorasyon Yıllığı**, S. IV, 2012, s.104.

Cami ana çalışma arazisinde toplam 29 alt alanda gerçekleştirilen 2B ölçümler bir araya getirilerek her alt alan için 3B yeriçi modelleri çıkarılmış, daha sonra bu modellerden seçilen derinliklerde (ortalama her 0.25 veya her 0.50 metrede bir) enkesit alınarak yeraltının kademeli derinliklerde değişimi incelenmiştir. Bahsi geçen derinlik enkesit haritalarında koyu renge yakın gösterilen yüksek genlikli yapılar gömülü unsurları gösterirken, açık renge yakın bölgeler düşük genliği ve kendi içinde tutarlı jeolojik birimleri ve/veya boşluk, su içeren lokasyonları temsil etmektedir.

Cami İç Avlusu araştırma alanına oluşturulan 3B modelden türetilen kuşbakışı enkesit haritalarında ilk 4 metre içinde gömülü yapı ve kısmi boşluklara ait izlere

rastlanmakla beraber bu yapıların çoğunun ortamda bulunan dolgu ile ilgili olduğu sonucuna varılmaktadır. Üstten alta sırasıyla kuşbakışı olarak 192-240 cm arası, 431-470 cm arası ve 910-956 cm arası derinlik enkesitleri verilmekte ve bu şekilde derinlikle lokasyonları değişen güçlü genliğe sahip taş yapılar dikkat çekicidir. Özellikle 192-240 cm derinlik enkesitlerinde görülen ve su kanalı olan yapının yanı sıra, 4 metre derinlikten itibaren 9.56metre derinlik sınırına kadar yüksek genlikli ve dikdörtgeneyakın şekilli gömülü yapıların varlıkları dikkat çekmiştir. Bu yapıların avlunun dört tarafında yer alan minareler ile ilintili temel yapıları olduğu anlaşılmakta olsa da farklı derinliklerde görülmelerinin sebebi konu uzmanlarında ayrıca araştırılmalıdır.

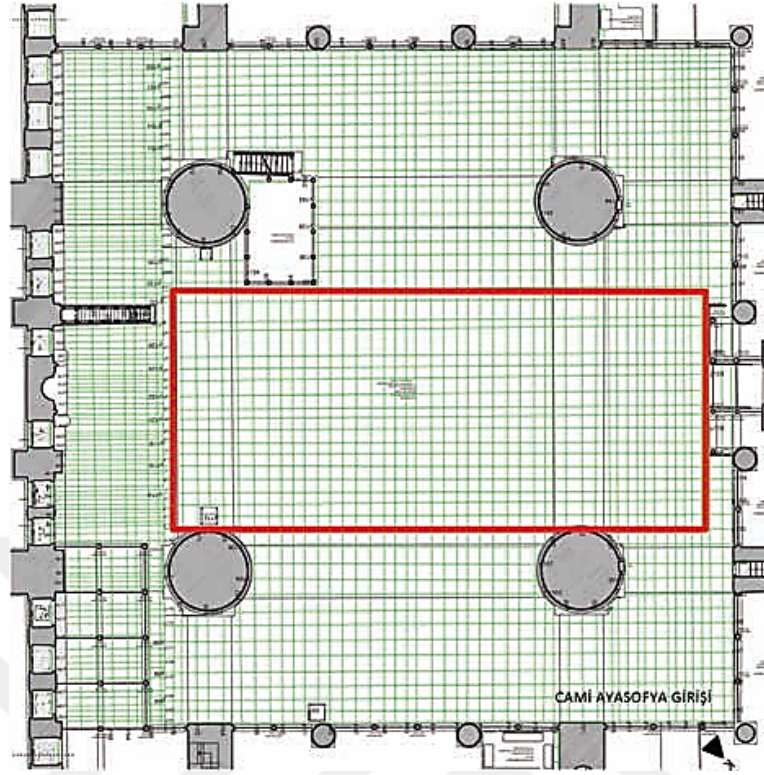

Şekil 13. Hareme yönelik yapılan jeoradar çalışmalarında elde edilen derinlik haritası,soldan birincide su boruları görünmektedir.

Kaynak: Emre Evren vd, "Sultan Ahmet Camii'nde Arkeojeofizik Çalışmalar", Vakıf Restorasyon Yıllığı, S. IV, 2012, s.104.

Sultan Ahmed Camii ana avlu kısmında 5 metre derinlik altında önemli bir yapıya rastlanılmamasına karşın, ilk 5 metre derinliğe yönelik 500 Mhz ölçülerinde güncel olduğu anlaşılan yapıların varlığı tespit edilmiştir. Merdivenler olduğu düşünülen yapı izleri yaklaşık 165 cm derinliğe dek izlenmektedir. Bu şekilde 3 adet rögarı birbirine bağlayan beton borular ve bu borulara bağlantılı olduğu ve camiye doğru ilerlediği görülen daha ufak çaplı tali borunun varlığı şekillerde açık olarak görülmektedir.

Şekil 14. Sultan Ahmed Camii içi jeoradar profillerinin oturumunu gösteren plan

Kaynak: Emre Evren vd., "Sultan Ahmet Camii'nde Arkeojeofizik Çalışmalar", Vakıf Restorasyon Yıllığı, S. IV, 2012, s.104.

Sultan Ahmed Camii temeli ile ilgili arşiv belgelerinde zikredildiği üzere pek çok yapının başlangıcına temel denmekte ve bu hadise kurban kesilerek tören boyutunda kutlanmaktadır. Bu kurban kesme törenleri ile ilgili ifadeler temel ile ilgili tarih ve aşama göstermektedir. Buna göre temelle ilgili **BOA**. D. 35 numarada kayıtlı rûznâmçe defterinde geçen ifadeler şöyle bir kronoloji oluşturmaktadır:

Ahmed Paşa Sarayı'nın yıkılması 17 Cemâziyelevvel 1015/20 Eylül 1606

Temelden taşların çıkartılması 27 Ramazan 1018/24 Aralık 1609

Bazı köhne ahşap kalıntılarının ve büyük taşların temelden çıkarılması 11 Şevval 1018/7 Ocak 1610

Arslanhânenin yıkımı 29 Şevval 1018/25 Ocak 1610

Cami temeli atılmaya başlanması 12 Zilkade 1018/6 Şubat 1610

Cami temeli 29 Zilkade 1018/23 Şubat 1610

Büyük temelin bitmesi 8 Muharrem 1019/2 Nisan 1610

Kemer temelinin kazılması, cami iç ve dış biriminin köşe temellerinin çıkarılması 17 Muharrem 1019/11 Nisan 1610

Künk temelinin atılması 11 Rebiu’l-evvel 1019/3 Haziran 1610

Temele taş taşınması 14 Cemâziyelevvel 1019/4 Ağustos 1610

Cami enderununda sağ taraftan başlanarak temelinin ve sûtûn fûruşlarının¹⁴⁴ temelinin atılması, enderun temelinde moloz duvarların yıkılması ve toprak temeli atılması 8 Cemâziyelâhir 1019/28 Ağustos 1610

Harem temelinin tamamlanması ve ertesi gün misafir-i hassa ve ammeye yemek ikramı 4 Recep 1019/22 Eylül 1610

Kazılan mahzen temeli için çalışanlara ücret ödenmesi Zilhicce sonu 1019/1611 Mart başı

Cami birunundaki abdesthane ve yeni yapılacak dükkânların temelinin atılması 3 Rebiu’l-ahire 1020/15 Haziran 1611

Boş temel için fiçılar alınması 3 Receb 1020/11 Eylül 1611

Caminin harem pâye temelleri ve pâyelerinin temel ücretlerinin ödenmesi, Cami-i Şerif’in içinin ve avludan ana girişinin, revişli kubbelerinin, merdivenleri avlu orta kapısı, küçük tabakaların, nîm kubbe ve mihrâbın temeli için toprak taşınması 21 Receb 1020/29 Eylül 1611

Mimar Ağa tezkiresine göre cami-i şerif yakınındaki eski dükkanların yeni kapı duvarının yıkılması ve cami-i şerif harem pâyesi ve küçük pâye temelinin 2.866 Akçe atılması ücreti 21 Receb 1020/29 Eylül 1611

Mimar Ağa tezkiresine göre mıhtar eliyle büyük kubbe zemîni ve büyük pâyeler doldurulması için 3 nefere 8.000 Akçe’den 24.000 Akçe lâğımçı ücreti²⁵ Cemâziyelevvel 1021/24 Temmuz 1612

Sultan Ahmed Camii temel aşamaları ile ilgili küçük kronolojiden anlaşıldığına göre Nuruosmaniye Camii ile ilgili pek çok aşama aynı şekilde gerçekleşmiştir. Önce istimlak ve yıkımlar gerçekleşmiş, kazı ve toprak tahliyesi bir sonraki adımı teşkil etmiştir. Büyük temel atılıp da 12 Zilkade-8 Muharrem 1018/6 Şubat- 13 Nisan 1609, kemertemellerinin kazıldığı tarih itibariyle 17 Muharrem 1019/22 Nisan 1609 iç ve dış köşe temelleri çıkılmış; sonrasında da, künk temeli atılmıştır (11 Rebîülevvel 1019/3 Haziran 1610). Cami sûtûn temellerinin atılması, Enderun temelindeki moloz duvarların yıkılıp toprak temel atılması 8 Cemâziyelâhir 1019/28 Ağustos 1610 ile aynı döneme

¹⁴⁴ Yapı duvarları ya da kolonlardan gelen yapı yüklerini daha geniş bir alana yaymak üzere yapılan temel elemanlarına "sömel" denir. Taş ve beton gibi malzemenin fazla kullanımını önlemek için sömelde kademeler çıkıntı ve eğimler yapılır bunlara "Ampatman (Ambuatman)" ya da "Sûtûn fûruşu" adı verilir. bkz. <http://ders.insaatbolumu.com/yapi-elemanlari/baslica-temel-turleri/>, (09.06.2017).

rastlar. Anlaşılan odur ki, moloz rıhtım temeli yıkılıp, toprak temel atılmıştır. 14 Cemâziyelevvel 1019/4 Ağustos 1610 itibariyle temele taştaşınmış ve harem temeli de 4 Recep 1019/22 Eylül 1610'te tamamlanmıştır. Bu aşama, inşâ faaliyetinin subasman seviyesine çıktığı ve misafirlere ikram aşamasına gelindiği kısımdır. Kazılan mahzen temeli için çalışanlara Zilhicce sonu 1019/Mart başı 1611 ücret ödenmesi ve avlu dışındaki abdesthane ve yeni yapılacak dükkânların temelinin 3 Rebiu'l-ahire 1020/15 Haziran 1611 itibariyle atılması mahzenin ve abdest mahallerinin ayrı ele alındığını göstermesi açısından önemlidir. İbadet alanı ve avlunun ayrı tarihlerde tamamlanması; uygulanan mahzen ve abdest mahalleri gibi farklı fonksiyona sahip bölümlerin eklenmesi, teknik işlemler ve ebatlarla ilgili olmalıdır.

Konunun dışına çıkma endişesi ve yer darlığı nedeniyle, kısa bir bölümünü sunulan bu temel aşamaları silsilesi; kronoloji bölümünde detaylarıyla yer almaktadır. Kronoloji bölümünde caminin bir taraftan temeli atılırken, bir taraftan da arsanın hazırlıklarının devam ettiği, aynı zamanda kullanılacak malzemenin de planlandığı gözlemlenebilir. Bunun yanında yıkım, yıkılan malzemenin boşaltılması, su yolunun oluşturulması, temelin atılması gibi oldukça uzun bir süreç sözkonusudur. Caminin temel inşâ aşamalarının her biri için ayrı bir başarı ve kurban sözkonusudur. Bu da jeoradar sonuçlarında gözlemlenen temeldeki farklı derinlikleri açıklar. Temel hakkında rûznâmçede verilen bilgilerden sadece birinde bizzat padişahın katıldığına dair kayıt vardır. Buna göre 27 Ramazan 1018/24 Aralık 1609 tarihi itibariyle Sultan Ahmed Han, Cami-i Şerîf'in temel atma işlemine katılmış ve eliyle son taşı koymuştur¹⁴⁵.

---

¹⁴⁵BOA,D.35, v.11.

b) Taşıyıcı ve destekleme sistemi öğeleri

(1) Pâyeler

Zeynep Nayır, Sultan Ahmed Camii'nin büyük ve yüksek kubbesini taşımak için geliştirilen pâyve sistemini anlatırken, kubbe-pâyve, pâyve-kemerilişkisine değinir ve pâyeleri sınıflandırır. Buna göre örtü sisteminin taşınmasında üstlendikleri role göre şâh-pâyve ve pâyeler farklı biçimlerde ve kesitlerde yapılmışlardır. Şâh-pâyelerde dört kemer mesnedi bulunmaktadır. Bunlardan ikisi kubbe kemeri mesnedi iken; diğer ikisi de payandalara birleşen mesnedlerdir¹⁴⁶.

Resim 41. Sultan Ahmed Camiîşâh-pâyelerinden biri.

Kaynak: Aras Neftçi.

16 kenarlı başlayıp, üst sofa hizâsında silindirik formunda yükselen pâyeler ise, yarım kubbe eteğinde yer alan üç kemerin mesnetlendiği ayaklardır. Aralarında

¹⁴⁶Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s. 56.

yeraldıkları payandalara, duvarlara ve birbirine kemerlerde bağlanan pâyeler; merkezi çekirdekle strüktür açısından bütünleşmektedir¹⁴⁷.

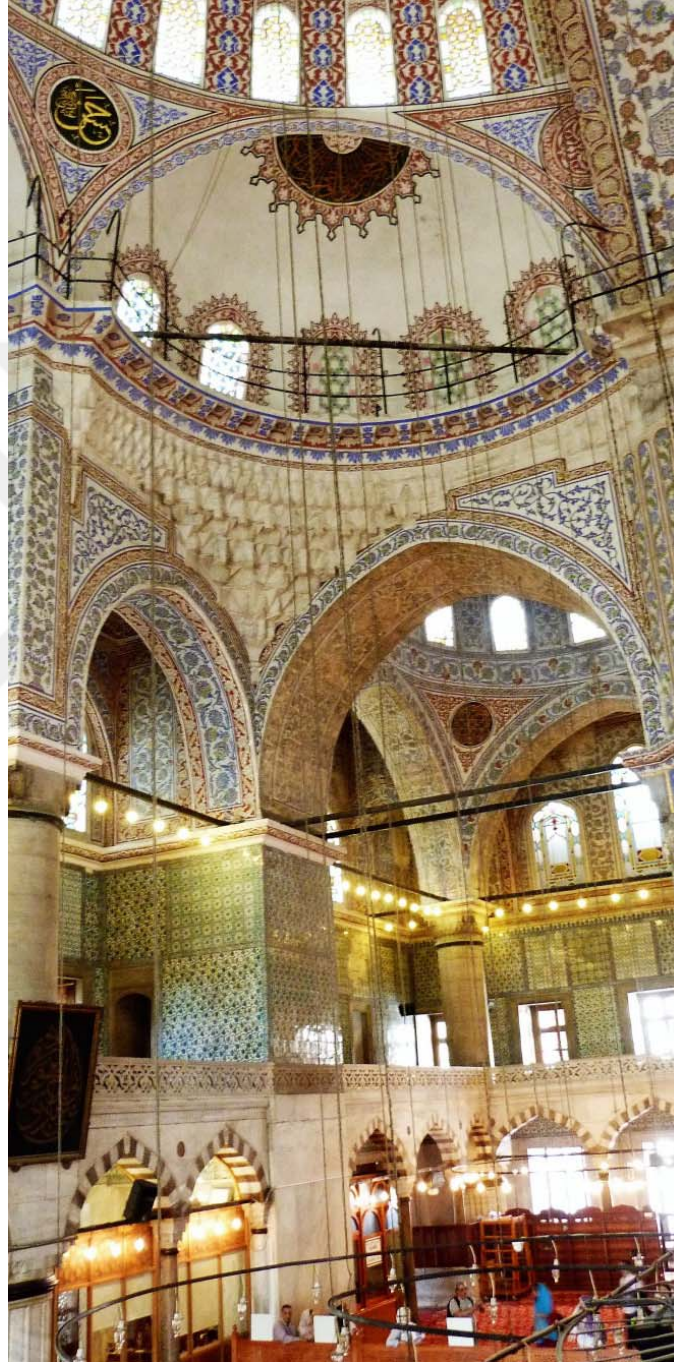

Resim 42. Sultan Ahmed Camii pâyeleri, alt kat çokgen ve üst kat silindirik profilleri.

¹⁴⁷Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s.56.

Köşe kubbelerini taşıyan pâyeler de, alt katı çokgen ve üst katı silindirik formlarıyla duvarlara ve payandalara bağlanarak, sistem içindeki yerleri belirlenmiştir¹⁴⁸.”

Resim 43. Kuzeydoğu kubbeyi tutan köşe kubbesi pâyesi, payanda ve duvarlar.

¹⁴⁸ZeynepNayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s.56.

Ana kubbeyi taşıyan şâh-pâyelerin, yarım kubbe ve köşe kubbeyi taşıyan pâyelerle ilişkisi, geleneksel cami mimarisi içinde değerlendirildiğinde, onu devam ettiren ve geliştiren niteliktedir. Cami inşaatı için tutulan rûznâmçede 6 Şâban 1018/4 Kasım 1609'da bizzat sûtûnve bazı kereste malzemeleri için 46.352 Akçe'lik bir ödeme yapıldığı geçmektedir¹⁴⁹. Zilkade 1024/Kasım-Aralık 1615'te Köse Mihal eliyle kirişler için küçük, bir kıta sûtûn başı taşı alınmıştır¹⁵⁰.29 Rebîülâhir 1025/16 Mayıs 1616 tarihi itibariyle ise Kara Simo eliyle bu sefer Zirâ'î 20 adet sûtûn başı taşı 2500 birime alınmıştır¹⁵¹. Daha sonra Mehmed Çelebi eliyle dört adet sûtûn başı taşı 500 birime mâl edilmiştir¹⁵². Aynı tarihte bir başka alım da Yorgi Reis tarafından 40 adet büyük sûtûnların 6000 birime satın alınmasıdır¹⁵³. Cami içindeki sûtûnları için aynı tarihte 40'ı tuç, 12'si de demir olmak üzere 52 adet büyük zıvana alınmıştır¹⁵⁴. 17 Muharrem 1019/11 Nisan 1610'da ise 1.190 adet küçük sûtûnlar için 54.470 birim ödeme yapılmıştır¹⁵⁵. 27 Rebiu'l-evvel 1020/9 Haziran 1611'de bizzat Mimarbaşı Mehmed Ağa tarafından küçük ve büyük pâyelerin mermer sûtûnlarla kaplanmak üzere iç ve dış duvarlar, minareler, avlu ve hassa duvarları¹⁵⁶ ile beraber 1.140.950 Akçe maliyetine götürücü taş oymacılara teslim edilmiştir¹⁵⁷. 30 Rebiu'l-evvel 1021/31 Mayıs 1612'de Cami-i Şerif'in pâyelerinin mermerle kaplanması işleminin tamamlanması üzerine 4 baş kurban kesilmiştir¹⁵⁸.

5 Rebîülâhire 1021/5 Haziran 1612'de ise Cami-i Şerif'in şâh-pâyeleri için 4.000 birimlik masraf yapıldığı görülmektedir¹⁵⁹. 25 Cemâziyelevvel 1021/24 Temmuz 1612 itibariyle büyük pâyeler ve büyük kubbe zemini için 3 neferle kazı için 24.000 birime anlaşıldığı kaydedilmiştir¹⁶⁰.26 Cemâziyelevvel1021/25 Temmuz 1612'de ise minare, şadırvan ve pâyelerin taşları (yerleştirilmesi) tamamlandığı için 1.760 birime 11 baş

---

¹⁴⁹ BOA, D.35, v.7.

¹⁵⁰ BOA, D.35, v.219.

¹⁵¹ BOA, D.35, v.241.

¹⁵² BOA, D.35, v.241.

¹⁵³ BOA, D.35, v.242.

¹⁵⁴ BOA, D.35, v.243.

¹⁵⁵ BOA, D.35, v.15.

¹⁵⁶ Hünkâr mahfili yahut kasrı kastediliyor olmalıdır.

¹⁵⁷ BOA, D.35, v.70.

¹⁵⁸ BOA, D.35, v.109.

¹⁵⁹ BOA, D.35, v.110.

¹⁶⁰ BOA, D.35, v.113.

kurban kesilmiştir¹⁶¹. Aynı varakta ayın 14'ü itibariyle büyük kemerlerin ve cami-i şerif'in direklerininkat' edildiğine dair kayıt düşülmüştür.

Resim 44. Sultan Ahmed Camii taşıyıcı sistem ve örtü sistemi arasındaki ilişkiyi gösterir.
Kaynak: Aras Neftçi.

¹⁶¹ BOA, D.35, v.115.

27 Ramazan 1021/21 Kasım 1612’de bizzat Mimarbaşı Mehmed Ağa tarafından şadırvan tarafındaki, bir de avlunun rıhtım ve sağ tarafındaki pâyelerin temeli atılmıştır¹⁶². 12 ve 18 adet toplam 30 sûtûn için satrancî hesap ile toplam 5.796 zirâ” temel atılmıştır. Hatta 10 adet siyah pâyenin temel-i yonma için kıymeti 62.960 biçilerek rıhtımdan getirildiğini görmekteyiz. Demekki bodrum için de siyah pâyeler kullanılmış olmalıdır. Ayrıca yontma kefeki taşları ve merdivenin yanındaki büyük pâyelerin oluşturduğu siyâh binanın kaplanması için iki pâyeye, bahsedilen pâyeleri karşılamak için (3.276+351=3.627) sûtûn ücreti ödenmiştir. Anlaşılan odur ki, önce caminin iskeleti ve duvarları hazırlanmış, sonra avlunun sûtûn ve taşları ele alınmıştır.

7 Rebülevvel 1022/27 Nisan 1613’te cami pâyelerinin mermer sövelerinin tamamlanması üzerine 4 adet kurban kesildiği kaydedilmiştir¹⁶³. Üç gün sonra ise harem (avlu) kemer ve pâyelerinin tamamlanması üzerine bu sefer 60 adet kurban kesildiğini görmekteyiz¹⁶⁴.

15 Cemâziyelevvel 1022/3 Temmuz 1613 itibariyle üst kat pâyeye koltuklarının sûtûnbaşları tamamlandığı için 3 baş kurban kesilmiştir¹⁶⁵. 5 Zîlhicce 1022/16 Ocak 1614 tarihinde de cami şâh-pâyelerindeki çeşmeler tamamlandığı için iki baş kurban kesilmiştir. Demek bu tarihte şâh-pâyelerin birinci kat seviyesi itibariyle tamamlandığına hükmedilebilir¹⁶⁶.

Sultan Ahmed Camii ile ilgili Osmanlı Arşivi’nde yer alan belgelerde, özellikle rûznâmçelerde malzeme ve alan ölçülerinde satrancî hesabın kullanıldığı görülmektedir. Yine bu metinlerde üç boyutu tanımlayan tûlen (yükseklik), arzan (genişlik), kadden (derinlik) ifadelerinin kullanılarak malzeme ve zemin hacimleri tanımlanmaktadır. Bu konuda yapılacak çalışmalar, hacim itibariyle bu çalışmanın sınırlarını aşacağı için ilgili tablolarda, metinde geçen ölçü birimlerinin zikredilmesiyle yetinilmiştir.

---

¹⁶²BOA, D.35, v.124.

¹⁶³BOA, D.35, v.128.

¹⁶⁴BOA, D.35, v.129.

¹⁶⁵BOA, D.35, v.132.

¹⁶⁶BOA, D.35, v.159.

Resim 45. Sultan Ahmed Camii giriş cephesi istikametindeki iki şâh-pâye çeşmesinden biri.

18 Rebû'l-ahire 1023/28 Mayıs 1614 itibariyle pâyelerin yaptırıldığı kimseler şu şekilde zikredilmiştir¹⁶⁷:

Sengtraş	nesne	Özellik	Kıymet
Döğenci eliyle	pâye-i enderûnî ve bîrûnî	tûlen 10 zirâ', arzan 4 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 590 zirâ', fî 120,	70.800
Derviş Halife eliyle	pâye-i enderûnî ve bîrûnî	tûlen 3 zirâ', 18 isbî, arzan 4 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 221 zirâ', fî 120	26.520
	pâye-i mihrâb	tûlen 2 zirâ', 12 isbî, arzan 1 zirâ', 4 isbî, kadden 4 [14] zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 43 zirâ', fî 120	5.160
	pâye-i meyâne	tûlen 7 zirâ', arzan 7 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 722 zirâ', fî 80	57.760
Sefer Durmuş eliyle	pâye-i enderûnî ve bîrûnî	tûlen 3 zirâ', 18 isbî, arzan 4 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 221 zirâ', fî 120	26.520
	pâye-i mihrâb	tûlen 2 zirâ', 12 isbî, arzan 1 zirâ', 4 isbî, kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 43 zirâ', fî 120	5.160
Pağyani eliyle	pâye-i kebîr der-enderûnî ve bîrûnî	tûlen 10 zirâ', arzan 4 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 590 zirâ', fî 120	70.800
Mavridi eliyle	pâye-i enderûnî ve bîrûnî	tûlen 10 zirâ', arzan 4 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî,	70.800

¹⁶⁷ BOA, D.35, v.164,165,180.

		590 zirâ', fî 120	
Sarı Dimitrine eliyle	pâye-i kebîr-i nîm	tûlen 5 zirâ', arzan 4 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 295 zirâ', fî 120	35.400
Bünyad ve Hacı Bağcı eliyle	pâye-i nîm	tûlen 5 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, arzan 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 295 zirâ', fî 120	35.400
Cafer Bey eliyle	pâye-i kubbe-i kebîr	be-hesâb-ı satrancî, 722 zirâ', fî 80	57.760
yekûn kıymet 113.800			
Timur-ı Küçük eliyle	pâye-i köşe	tûlen 7 zirâ', 18 isbî, devrî 19 zirâ', be-hesâb-ı satrancî 10 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 887 zirâ', fî 240	212.880
Yusuf-ı Üsküdarî eliyle	pâye-i kebîr	tûlen 7 zirâ', arzan 7 zirâ', kadden 19 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 722 zirâ', fî 80	57.760
Receb Bey eliyle	pâye-i kebîr	tûlen 7 zirâ', arzan 7 zirâ', kadden 19 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 722 zirâ', fî 80	57.760
Mehmed Bey ve İbrahim biraderes eliyle	seng-i pâye-i vasat	3 zirâ', fî 200	600
	seng-i kürsi	5 adet, fî 400	2.000
	pâye-i enderûnî ve bîrûnî	tûlen zirâ' 10 adet, arzan 4 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 510 zirâ', fî 120	61.200

Tablo 4. Sultan Ahmed Camii 28 Mayıs 1614 itibariyle ücretleri ödenen yonma (yarım) ve tam pâyelerin sengtraşları (ustaları)

Kaynak: BOA, D, 35

28 Cemâziyelevvel 1024/25 Haziran 1615 itibariyle pâye sengtraşları şöyledir¹⁶⁸:

Sengtraş	Malzeme	Özellik
Gül Dedeeliyle	pâye-i yonma-i bîrûnî an-cânib-i kiblî	tûlen, zirâ' 3 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 106 adet
	pâye-i küçek-i bîrûnî	tûlen, zirâ' 2,5 adet, arzan, zirâ' 1 adde, 4 isbî, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 23 zirâ'
	pâye-i enderûnî	tûlen, zirâ' 2 adet, 18 isbî, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 13 zirâ', 16 isbî
	nısf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, 3,5 zirâ', kadden, zirâ' 8,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	yonma-i nısf pâye-i bîrûn der-mukâbile-i mukarnas-ı mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5
Sefer Durmuş	pâye-i bîrûnî-i kebîr an-cânib-i	tûlen, zirâ' 3 adet, arzan, zirâ' 4

¹⁶⁸BOA, D.35, v.207-208.

eliyle	kıblî	adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 106 adet
	pâye-i küçek-i bîrûnî	tûlen, zirâ' 2,5 adet, arzan, zirâ' 1 adet, 4 isbî, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 32 adet
	pâye-i küçek-i enderûnî	tûlen, 2 zirâ', arzan 18 zirâ', kadden 8 zirâ', 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13 adet, 16 isbî
	nısf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 zirâ', kadden, zirâ' 8 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	yonma-i nısf-ı pâye-i mezbûre der-mukâbile-i Mukarnas-ı Mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5
Pağyani eliyle	Nısf pâye-i kemer	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	nısf yonma-i pâye-i mezbûr der-mukâbile-i Mukarnas-ı Mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 20,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5 adet
	pâye-i yonma der-râh-ı pâdişâh-ı âlem-penâh der-bîrûn-ı câmi'-i şerîf	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 176,5
	pâye der-mukâbile-i râh-ı mezbûr	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 176,5 adet
	yonma-i pâye der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer	tûlen, zirâ' 3,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 14 adet
	yonma-i râh-ı tabaka der-pâye-i râh-ı pâdişâh-ı âlem-penâh der-câmi'	tûlen, zirâ' 8 adet, 60 isbî, arzan, zirâ' 2,5 zirâ', devrî, zirâ' 5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 48 adet
	yonma-i pâye der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer	tûlen, zirâ' 3,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 3 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 14 adet
yekûn, amel-i mezbûr (Zirâ' 419 adet, Fî 120, Kıymet 50.280)		
Mavridi eliyle	pâye-i enderûn	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 176,5 adet
	pâye-i bîrûnî	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, 4 zirâ', kadden 8 zirâ', 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 176,5 adet
	kemer-i mükemmel der-pâye-i enderûnî	tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 82 adet
	nısf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî,

		be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	yonma-i nisf pâye der-meyâne-i mukarnas-ı Mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5 adet
Karakaş eliyle	an-ücret-i seng-tırâşan-ı sûtûn-ı kebîre; pâye-i yonma der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer-i kûşe	tûlen 2 zirâ', arzan 2 zirâ', kadden 8 zirâ', 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 35 adet
An-yed-i Sarı Kayseriye	kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan isbî 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 82 adet
	kemer-i küçek der-pâye-i mezbûr	tûlen, zirâ' 6,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13 adet
	yonma der-bâlâ-yı pâye-i mermer	tûlen, zirâ' 3,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 14 adet
	nisf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, 8,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	minhâ, İhrac şode berây-ı mermer	zirâ' 12 adet
	el-bâkî der-yed	zirâ' 196 adet
	nisf yonma-i pâye der-mukâbile-i mukarnas-ı mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5 adet
	nisf pâye-i enderûn	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 176,5 adet

Tablo 5. Sultan Ahmed Camii 25 Haziran 1615 tarihi itibariyle ücretleri ödenen yonma (yarım) ve tam pâyelerin sengtraşları(ustaları).

Kaynak: BOA, D.35.

1614-1615 yıllarında pâyeler cami'de planlanan yerlerine konabilecek şekilde yukarıda belirtilen tablolarda zikredilen ustalar eliyle işlenmiştir. Taşların yontularak işlenmesi husûsunda kaba yontu ve sanatlı yontu olmak üzere ikincisi daha uzun bir eğitim safhası gerektiren ayırmadan söz etmek mümkündür.

Metindeki ifadelerden pâyelerin buldukları yere ve büyüklüklerine göre adlandırıldıklarını görmekteyiz. Buna göre pâyeleri sınıflandırmak gerekirse karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Bulduğu yere göre	Ebadına göre	İşlevine göre	Birkaç özelliği olanlar
pâye-i mihrâb pâye-i enderûnî	pâye-i nîm pâye-i vasat	pâye-i kubbe-i kebîr	pâye-i kebîr der-enderûnî ve bîrûnî

pâye-i birûnî pâye-i köşe	pâye-i kûçek sütûn-ı kebîre nisf pâye-i kebîr nisf pâye-i kemer		pâye-i kebîr-i nîm pâye-i birûnî-i kebîr pâye-i küçek-i birûnî pâye-i küçek-i enderûnî nisf pâye der- meyâne-i Mukarnas-ı Mermer
------------------------------	--	--	---

Tablo 6. Sultan Ahmed Camii Rûznâmçe'sinde geçen pâyelerin sınıflandırılması.

Bu pâyelerin içinde bir de dikkat çekecek özellikte yarım pâyeler bulunmaktadır. Caminin iç ve dış duvarlarında bulunan bu yarım pâyelerin yapılış amacı cami inşâ rûznâmçesinde "nisf yonma-i pâye-i mezbûr der-mukâbile-i Mukarnas-ı Mermer" şeklinde almaktadır. Buna göre bu yarım pâyeler, uygun kemer aralığına ulaşmak, mermer mukarnaslı sütûn başlığını taşımak ve ağırlığını karşılamak amaçlı kullanılmıştır. Yonma ifadesi ise bu yarım pâyelerin yontularak payandaların bir parçası olacak şekilde planlandığını ve uygulandığını göstermektedir. Bu öğeyle ilgili inşâ defterlerinde geçen bilgiler şöyledir:¹⁶⁹

Sengtraş	Yapı Elemanı	Özellikleri
Pağyani eliyle	nisf yonma-i pâye-i mezbûr der-mukâbile-i mukarnas-ı mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 20,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5 adet
	nisf pâye-i kemer	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
Mavridi eliyle	nisf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	yonma-i nisf pâye der-meyâne-i mukarnas-ı mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5 adet
Karakaş eliyle	nisf yonma-i pâye der-mukâbile-i mukarnas-ı mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5 adet
	nisf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, 8,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	nisf pâye-i enderûn	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 176,5 adet
Bünyad	nisf yonma-i pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet,

¹⁶⁹BOA, D.35, v.207-208-209.

eliyle	der-mukâbile-i mermer mukarnas	be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5 adet
	nısf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	nısf yonma-i pâye der-mukâbile-i mukarnas-ı mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5
	nısf pâye-i kemer	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	nısf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3 adet, kadden, zirâ' 8,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 20,5 adet
	nısf pâye-i kemer ve kubbe-i meyâne an-mermer mukarnas	be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5 adet
Gül Dede eliyle	nısf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, 3,5 zirâ', kadden, zirâ' 8,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	minhâ ihrâc şode berây-ı mermer	zirâ' 12 adet, el-bâkî der-yed, zirâ' 196 adet
	defa yonma-i nısf pâye-i bîrûn der-mukâbile-i mukarnas-ı mermer	tûlen, zirâ' 5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5
Sefer Durmuş eliyle	nısf pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 zirâ', kadden, zirâ' 8 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet

Tablo 7. Sultan Ahmed Camii inşasında 25 Haziran 1615 tarihi itibarıyla yarım yonma pâyelerin ustaları ve özellikleri.

Şekil 15'e göre doğu ve batı dış cephelerde 10+10=20 yarım pâye mevcuttur. Cami iç sütûn-kemer diziliminde ise, 6 adet yarım pâye göze çarpmaktadır. Pâyelerin inşâ sürecinde önce cami harîminde yerleştirilecek şekilde ele alındığını, harem (avlu) ise sonradan sürece dâhil olduğunu görmekteyiz. Kubbe pâyeleri beyaz mermer kaplama olduğu için renk konusunda bir farklılık göze çarpmamaktadır. Fakat caminin iç ve dış sütûnlarında farklı renk mermer kullanılmıştır (bkz. Resim 57,58,59).

Avlunun doğu ve batı cephesindeki abdest mahalleri ve üstlerindeki dehlizlerin pâyeleri ise beyaz mermer olarak sıralanmıştır.

Resim 46.Şadırvansütûnlarında somaki mermerler ve beyaz mermer, sağda cami batı girişinden kırmızı granit.

Ayrıca yerinde oyularak tamamlanan mukarnaslı pâye başlıkları ve abdest mahallerinde yoğun olmak üzere Türk üçgeni geçişli başlıklar camiye süslemektedir. Bahsi geçen mukarnaslı başlıklar resim 53'teki gibidir. Bu başlıkların yapıdaki yerlerine deresim 53'te yer verilmiştir.

Resim 47.Hünkâr mahfilî'ni taşıyan breş ve pudingsütûnlar.

Resim 48.Hünkâr mahfilisütûnlarında breş ve koyu mermer.

(2) Sütûn Başlıkları

Sultan Ahmed Külliyesi inşâ evrakında, sûtûn sadece ahşap direkler için kullanılırken; diğêr tüm taşıyıcı elemanlar için ise şâh-pâye ve pâye terimleri kullanılmıştır. Bugün sûtûn ve sûtûn başlığı ifadeleri, taştanma'mûl taşıyıcı elemanları karşıladığı için; evrakta belirtilen ve tablolar da geçen 'pâye' ifâdesi yerine, anlatımda 'sûtûn' ve 'sûtûn başlığı' ifadelerini tercih etmiş bulunmaktayız. Sultan Ahmed Camii taşıyıcı sistem öğelerinden sûtûn başlıklarında, avlu, harim ve dış sofaların farklı planlandığı bir sistem dikkat çeker. Buna göre Sultan Ahmed Camii üst sofaları ve mahfil-i hümâyûnu taşıyan sûtûn başlıkları ana giriş ve mahfil-i hümâyûnun bir ara sûtûn başlığı hâric, Resim 49'daki gibidir. Aynı düzende mukarnaslı planlanmış bu başlık tipi, dikkati iç ritmik tasarımdan kaydırmayacak şekilde uyumlu ve bütün görüntü sunmaktadır.

Resim 49. Sultan Ahmed Camii harem-i enderûna hâkim sûtûn başlıklarına bir örnek

Yan üstsofalar ve abdest mahallerinde baklava dilimli sûtûn başlıkları kullanılan Sultan Ahmed Camiiyan alt sofalarda şekil 5'te bulunan sûtûn başlıkları kullanılmıştır. Avluda ise girişler ve Medhal sofası ayrı vurgulanmıştır. Şadırvansûtûn başlıkları da kendi içinde uyum sağlayacak şekilde aynı tipte yapılmıştır. Caminin girişleri ve öğelerinin vurgulandığı bir dizilim içinde sûtûn başlıklarının yerleştirildiği bir tasarım sözkonusudur.

Resim 50. Cami Ayasofya'ya bakan cephesinde alt yan sofalarda kullanılan sütünbaşığı örnekleri.

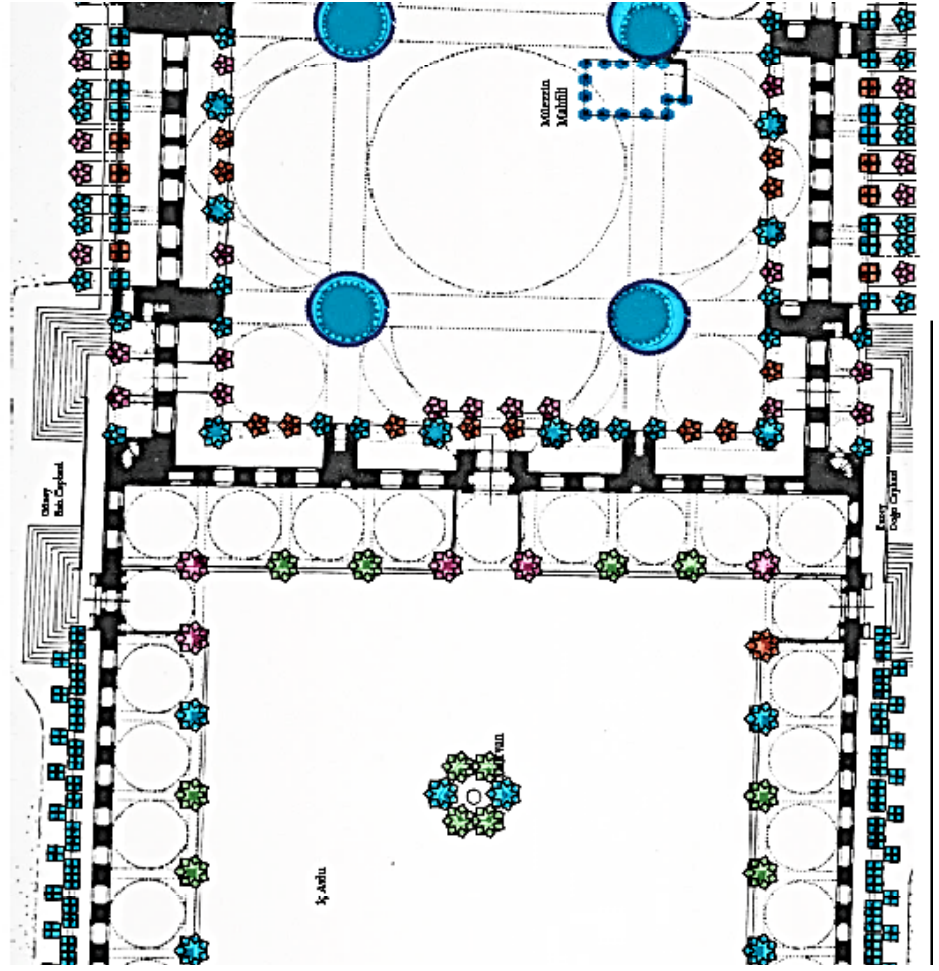
Resim 51. Sultan Ahmed Camii harem-i bîrûnunda kullanılan sütün başlıkları.

Resim 52. Sultan Ahmed Camii şadırvanında kullanılan sûtûn başlıkları

Sultan Ahmed Camii'nde yer alan bu sûtûn başlıklarının caminin kemer ve sûtûn dizilişlerindeki ahenge göre sıralandığını şekil 16'daki yerleşim yerlerine göre söylemek mümkündür (bkz. Resim 61-62). Caminin harimini üç yönden çevreleyen ve mahfilleri taşıyan sûtûnların başlıkları; sadece girişindeki sûtûn başlıkları ve Hünkâr mahfilini taşıyan ikinci sıra revaklardaki bir sûtûn başlığı hariç; tek tiptir. Caminin sağ ve sol dış cephelerindeki payandaların arasındaki kemer açıklığı ve dizilişlerini de kapsayacak şekildeki ahenge, sûtûn hammaddesi ve sûtûn başlıkları ile de vurgu yapılmıştır. İkinci kat revakta ve fazla göz önünde olmayan bölgelerde granit-porfir gibi sert kayalar yerine, kolay işlenebilen bir taş olan pudingin kullanılması, aynı alanlarda mukarnas yerine baklavalı başlıkların tercih edilmesi geleneksel Osmanlı zevki ve tasarruflu malzeme kullanımı ile açıklanabilir. Dört ve beş sıra mukarnas dizilerinin hakim olduğu başlıklar, genelde aynı malzemeye, aynı başlık gelecek şekilde dizilerek caminin görünümüne ve uyumuna zenginlik katmaktadırlar. Yapı genelinde kullanılan mukarnaslı ve baklavalı sûtûn başlıkları ve bu başlıkların yapıldığı malzemeler şekil 16'da detaylı bir şekilde yer almaktadır.

 MERMER	 KOYU MERMER	 PUDİNG	 BARLAVALI SÜTÜN BAŞLIKLARI
 KIRMIZI GRANİT	 BRES	 YEŞİL PORFİR (SOMAKI)	 MUKARNASLI SÜTÜN BAŞLIKLARI
			 DÖRT KÖŞESİNDE MUKARNAS OLAN YIVLİ FİL AYAKLARI

Şekil 16. Cami ölçeğinde, sütun başlıklarını şekil ve yerlerine göre gösterir plan.

Kaynak: Irmak Güneş Yüceil, *Sultan Ahmed Cami Sütunları ve Sütun Bilezikleri Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 2013, s.3-31.

Resim 53. Sağda abdest mahalli ile birlikte üstteki dehlizin cephe görünümü, solda dehliz ve sütûnlar.

Mukarnaslı sütûn başlıklarından başka bir de uzun baklava dilimli Marmara mermeri tipinde sütûn başlıkları da kullanılmıştır. Bu tip sütûn başlıkları, Sultan Ahmed Camii'nin haremi bîrûnunun sağ ve sol dış cephesinde iki kat olarak planlanmış olan abdest mahalli ve üst kat dehlizinin sütûnlarında kullanılmıştır (bknz. Resim 53).

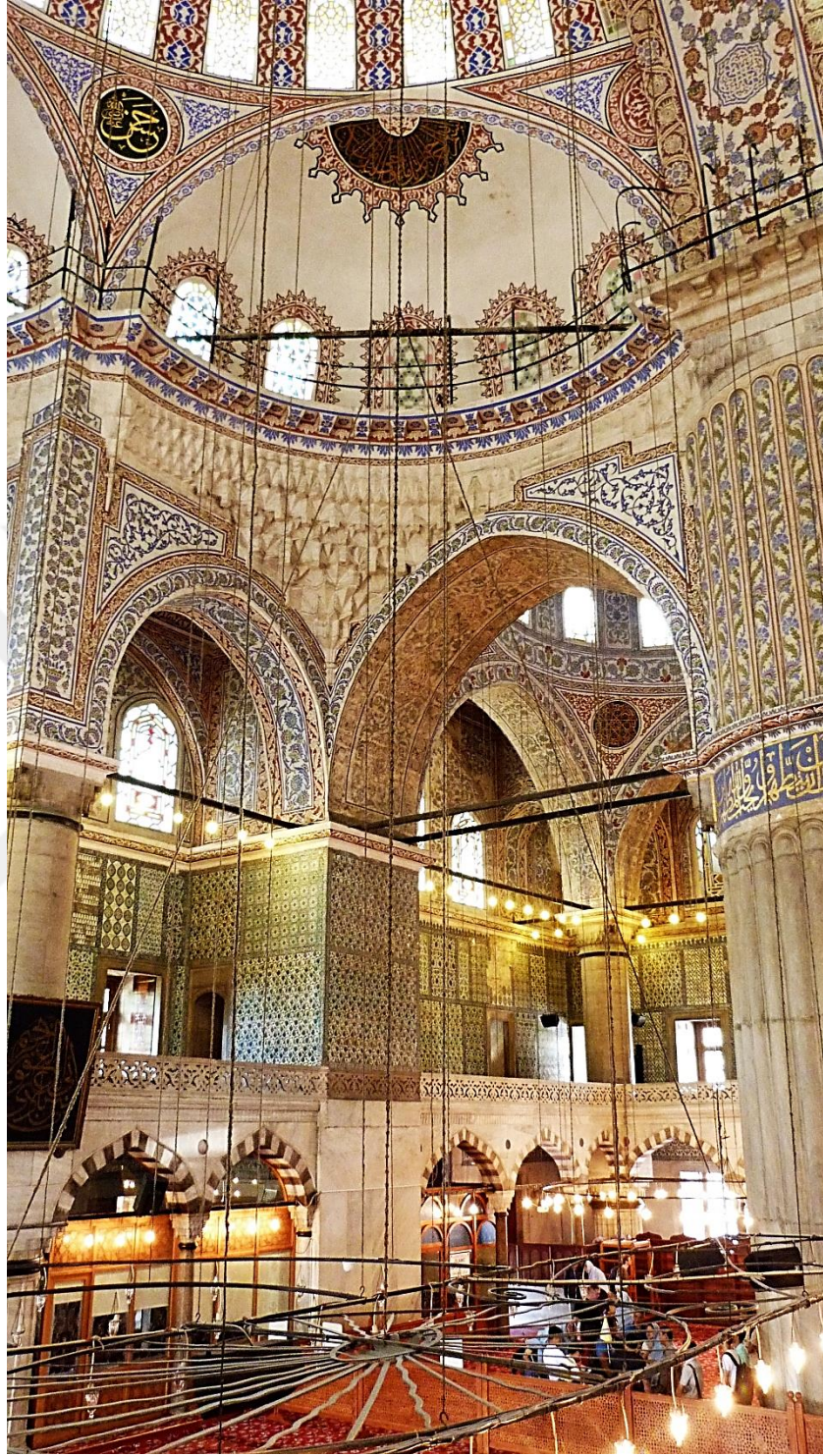
(3) Duvarlar

Camide, Osmanlı Mimarlığı'nda dört ayaklı çardak şeklindeki iskelet sistemi üzerinde yükselen ve desteklenen bir yapı geleneği hâkimdir. Sultan Ahmed Camii için de bu sistemin geçerliliğini koruduğuna kanıt, duvarlar ve iskelet arasındaki ilişkidir. Taşıyıcı öğeleri ayak ve duvarlar olan, iskelet-yığma karışımı düzende, kemerlerin bağlantı noktaları takip edildiğinde, örtü sisteminin yükünün duvarlara oturduğu noktaların az olduğu ve kemer mesnetlerinde duvar plastırlarla güçlendirildiği görülür.¹⁷¹

---

¹⁷¹Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s.58.

Resim 54. Harem-i enderûn batı duvarında kubbe, kemer, duvar ve pâye ilişkisi.

Cemâziyelevvel 1022/Haziran-Temmuz 1613 ayında götürücü ve sengtraşlara hangi mimari eleman için ne ödemesi yapıldığına dair masraf defterine Mimarbaşı Mehmed Ağa tarafından düşülen kayıttır¹⁷²:

Usta	Yapı elemanı	Özellik	Kıymet
Cafer Bey ve Sarı Mustafa ve Şamlı Ali			
Cafer Bey	dîvâr-ı yonma	zirâ' 2.280,5 adet, fî 65	148.232,5 Sahn
Sarı Mustafa	dîvâr-ı yonma	zirâ' 1.829,5 adet, fî 65	118.917,5, Sahn
Şamlı Ali	dîvâr-ı yonma	zirâ' 849 adet, fî 65	55.185 Sahn
yekûn 322.335.			
Döğenci,	dîvâr-ı yonma	zirâ' 1.873,5 adet, fî 65	121.777,5
	hâs trâş	zirâ' 66 adet, fî 80	5.280
Serhoş Döğenci	dîvâr-ı yonma	zirâ' 598,5 adet, fî 65	38.902,5
Derviş Halîfe	dîvâr-ı yonma	zirâ' 1.587 adet, fî 65	103.155
	hâs trâş	zirâ' 213,5 adet, fî 80	17.080
Derviş Yusuf-ı Üsküdarî	dîvâr-ı yonma	zirâ' 820,5 adet, fî 65	53.332,5
	hâs trâş	zirâ' 56 adet, fî 80	4.480
yekûn kıymet 344.080 Sahn			
Yani ve Yorgi	dîvâr-ı yonma	zirâ' 1.860 adet, fî 65	120.900
	hâs trâş	zirâ' 195 adet, fî 80	15.600
Serhoş Döğenci	dîvâr-ı rihtim-i siyâh	zirâ' 2.435 adet, fî 10	24.530
	dîvâr-ı pehlü-yi kârîz	zirâ' 86 adet, fî 35	3.010
	yonma-i tolos-ı şâdirvân	zirâ' 410 adet, fî 20	8.200
	yonma-i şâdirvân	zirâ' 317,5 adet, fî 65	14.137,5
yekûn 220.632,5.			
Pağyani ve Kûpeli	dîvâr-ı yonma	zirâ' 2.139,5 adet, fî 65	139.067,5
Receb Bey	dîvâr-ı yonma	zirâ' 770,5 adet, fî 65	50.082,5
	yonma-i pehlü-yi kârîz	zirâ' 90 adet, fî 35	3.150
yekûn 192.300.			
Vetiko ve Karakaş ve Drako ve Murad ve Timûr-ı Kebîr ve Küçük			

¹⁷²BOA, D.35, v.131.

Vetiko ve Karakaş	dîvâr-ı yonma	zirâ' 3.553 adet, fî 65	230.945
	dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh	zirâ' 2.405 adet, fî 10	24.050
Drako	dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh	zirâ' 4.525 adet, fî 10	45.250
	dîvâr-ı yonma	zirâ' 2.727,5 adet, fî 65	177.287,5
Murad	dîvâr-ı yonma	zirâ' 2.822,5 adet, fî 65	183.462,5
	dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh	zirâ' 2.814 adet, fî 10	28.140
	yonma-i pehlü-yi kâriz	112,5 zirâ', fî 35	3.937,5
Timur-ı Kebîr ve Timur-ı Küçük	dîvâr-ı yonma	zirâ' 1.519 adet, fî 65	98.735
	dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh	zirâ' 232 adet, fî 10	2.320
	yonma-i pehlü-yi kâriz	zirâ' 21,5 adet, fî 35	752,5
Koca Yani	dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh	zirâ' 560 adet, fî 10	5.600
yekûn 800.480.			
Bünyad ve Nevruz ve Hasan Halife ve Allahverdi ve Hızır Halife ve Kosta ve Mavridi			
Bünyad	dîvâr-ı yonma	zirâ' 1.090,5 adet, fî 65	70.882,5
Nevruz	dîvâr-ı yonma	zirâ' 1.298,5 adet, fî 65	84.272,5
Hasan Halife	dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh	zirâ' 1.620,5 adet, fî 10	16.205
	yonma-i kemer-i tolos	zirâ' 24 adet, fî 20	480
	dîvâr-ı yonma	zirâ' 800,5 adet, fî 65	52.032,5
Hızır Halife	dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh	zirâ' 1.719,5 adet, fî 10	17.195
	dîvâr-ı yonma	zirâ' 748,5 adet, fî 65	48.652,5
Kosta ma'a Mavridi	dîvâr-ı yonma	zirâ' 1.269,5 adet, fî 65	82.517,5
Allahverdi	dîvâr-ı yonma	zirâ' 598,5 adet, fî 65	38.902,5
yekûn 411.140 Sahn			
Cem'an kıymet 2.290.967,5 Sahn			
	Dîvâr-ı yonma	zirâ' 31.779,5 adet, fî 65	2.065.667,5
	hâs tırâş	zirâ' 531 adet, fî 80	42.480
	dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh	zirâ' 16.329 adet, fî 65	163.290
	yonma-i pehlü-yi	zirâ' 310 adet, fî 35	10.850

	kârîz		
	yonma-i tolos-ı şâdirvân	zirâ' 434 adet, fî 29	8.680

Tablo 8. Sultan Ahmed Camii duvar ustaları ve eserleri.

Tablo 8'i incelediğimizde 6 ayrı ekibin caminin farklı bölümlerinde aynı anda çalışıp, özellikle göze hitap eden kısımları tamamladıkları görülür. Camin içi yahut dışında tam olarak hangi ekibin nereyi yaptığı anlaşılamamakla birlikte; iş kolları açısından yonma duvar, hâs traş, siyah rıhtım duvarı, lağım borusu ayırımı yonması, şadırvan kenar yonması ustalarının çalıştığı çıkarılmaktadır. Siyah rıhtım duvarı ve lağım borusu ile ilgili çalışmalar, temelin mahzen katıyla birlikte yükselmesi ve avlunun şadırvanla süslenmesi çerçevesinde; inşâ sürecinde duvarların temelden itibaren ele alındığı bir ustalık aşaması görülmektedir.

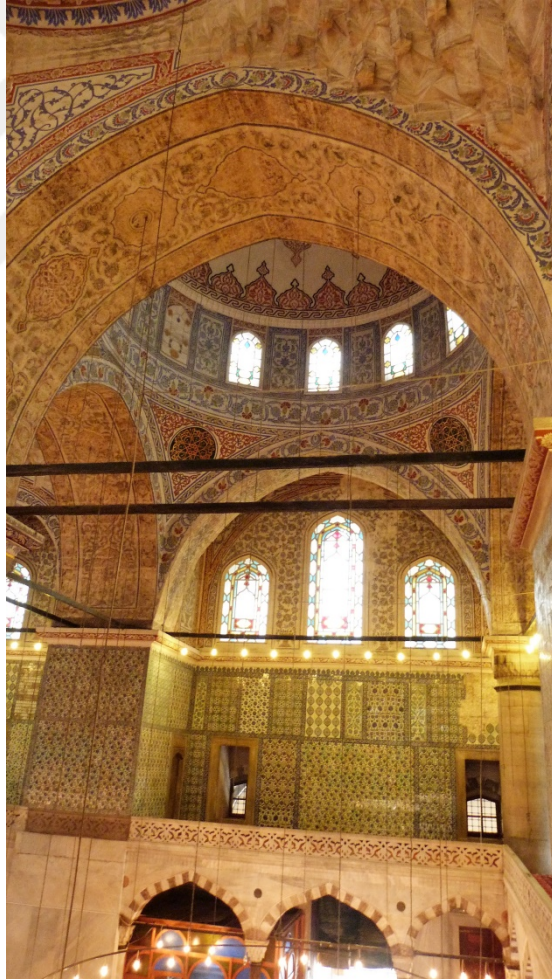
Caminin kubbe ağırlığını taşımak için duvardan çok pâyve ve payanda gibi iskelet sisteminin öğelerine yer verilmesi nedeniyle, duvarın taşıyıcı özelliğini zayıflatacak pencere dizilerinin fazla tutulması mümkün olmuştur. Yapıldığı dönemin özelliklerini ne kadar yansıttığını bilemediğimiz ışık geçirgeliği yüksek revzenlerle birlikte oldukça aydınlık bir iç hacmin ortaya çıkması, duvarların bu ele alınış şekliyle ilgilidir.

Resim 55. Sultan Ahmed Camii harem-i nderûn mihrâb duvarı ve pâyve-kemer ilişkisi.

(4) Payandalar

Kubbe kemerlerinden gelen eğik kuvvetlerin dengelenmesi için, strüktürün çekirdeğini oluşturan dört çerçevenin uçlarında yer alan sekiz payanda kütlesi kubbe kemerlerine bağlanarak yan kuvvetleri karşılamaktadırlar. Kubbe ayaklarını payandalara bağlayan kemerler, ayak yüksekliğinin yaklaşık olarak yarısı düzeyinden başlamakta ve kemer tepe noktası, kubbe kemerleri mesnetlerinden aşağı kotta kalmaktadır. Böylece mesnetlerdeki eğik kuvvetler, kubbe kemeri boyunca ve mesnet bölgesinde, kuvvetin etkime doğrultusunda yer alan payanda yapısına doğru kolaylıkla yayılmakta ve destekleyici kütleyle karşılanabilmektedir. Kubbe ayaklarını payanda kütlesine bağlayan kemerin üstündeki, doluluk, kubbe kemerlerinden gelecek eğik kuvvetleri payanda kütlesine güvenlikle iletebilecek kesittedir.¹⁷³

Resim 56. Sultan Ahmed Camii, kuzey cephesi ana giriş içeriden payanda ve mesnetleri.

¹⁷³ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s.59.

Giriş ve yân cephelerdeki payandaların içlerinde yer alan merdiven ve geçitler yararlı kesiti azaltmakla birlikte, geri kalan kütlelerin boyutu güvenlik sınırı içinde kalmaktadır. Alt yapı boyunca yükselen payandalar, yalnız kible cephesinde, içleri tamamen dolu kütlelerdir. Örtünün özelliği dolayısıyla, yarım kubbe destekleme sistemi yan ve giriş duvarlarından çok, kible yönünde belirgindir. Yarım kubbeyi taşıyan kemerlerin duvara oturduğu noktalarda yer alan ve bu yöndeki itme kuvvetlerini karşılayan payandalar, cami içine ve duvar dışına çıkıntı yaparlar. Yan cephelerde ve giriş duvarında ise, galeri katında yer alan plastırlar ve duvar kütleleri desteklemek için yeterli görülmüştür.¹⁷⁴

(5) Kemerler

Ana kubbenin ve diğer örtü elemanlarının yükünü pâyelere ve oradan da duvar, sütûn, payanda, nihayetinde de temele ileten silsile içinde kemerler, çeşitli büyüklükleriyle Sultan Ahmed Cami'inde yer almaktadırlar (bknz. Resim 54). Kemerlerin yapımıyla ilgili arşiv evrakında açıklık ebâdı, îmal edildiğimalzeme cinsi, kullanıldığı yere göre adlandırmalar ve inşâ aşamaları ile ustalarına dâir çeşitli bilgiler mevcuttur. Satrancî hesapla ifâde edilen kemerler ve ustaları Tablo 9'da, pâyelere mesnedlenen kemerlerin farklı bağlantı seviyelerinde meydana gelen öğeleri ve işçilikleri inşâ sürecini de yansıtır şekilde Tablo 10 ve Tablo 11'de yer almaktadır.

5 Rebîülâhire 1021 ilâ 17 Rebîülâhire1023/5 Haziran 1612-27 Mayıs 1614 arası cami-i şerifin içi ve hareminin götürücü ve taş yonmacılarının aldığı ücret ve verdiği hizmetler şöyle sıralanmıştır.

Usta	Yapı Elemanı	Özellikleri	Kıymet
Döğenci eliyle	kemerhâ-i bahrî	6 adet, fî 5, be-hesâb-ı satrancî, 30 zirâ', fî 150	4.500
Pağyani eliyle	kemer	8 adet, be-hesâb-ı satrancî, 40 zirâ', fî 150	6.000
Atlaşa eliyle	kemerhâ	3,5adet, fî 5, be-hesâb-ı satrancî, 17,5 zirâ', fî 150	2.625
Mavridi eliyle	kemerhâ	4 adet, be-hesâb-ı satrancî, 20 zirâ', fî 150	3.000
Karakaş eliyle	kemerhâ	1 adet, be-hesâb-ı satrancî, 5 zirâ', fî 150	750
Nevruz eliyle	kemer	1 adet, be-hesâb-ı satrancî, 5 zirâ', fî 150	750
Cafer Bey eliyle	kemerhâ	2 adet, be-hesâb-ı satrancî, 10 zirâ', fî 150	1.500
Sarı Mustafa eliyle	kemer-i sürh	4 adet, be-hesâb-ı satrancî, 20 zirâ', fî 150	3.000
	kemerhâ	4 adet, fî 5, be-hesâb-ı satrancî, 20 zirâ', fî	3.000

¹⁷⁴Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s.59.

		120 [150]	
Ali-i Şamî eliyle	kemerhâ	4 adet, fî 5, be-hesâb-ı satrancî, 20 zirâ', fî 120 [150]	3.000

Tablo 9.1021-1023 arası Sultan Ahmed Camii'nde yapılan kemerler ve ustaları.

Kaynak: BOA, D.35.

Usta(Sengtraş)	Yapı Elemanı	Özellikleri
an-yed-i Gül Dede	kemer-i kubbe-i küçek	1 adet, tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, 82 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	2 adet, tûlen, zirâ' 22 adet, arzan, zirâ' 5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 88 adet
	kemer-i enderûnî-i küçek	tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, 82 zirâ'
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 22 zirâ', arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 88 adet
	yonma-i der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 44 adet
Yani eliyle	nısf kemer-i kubbe-i küçek	tûlen, zirâ', 10 adet, 6 isbî', arzan 5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 51 adet, 6 isbî'
	nıfs-ı koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 5 adde, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 55 adet
	nısf yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 5,5 adet, arzan, zirâ' 5 adet, kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27,5 adet
Pağyani eliyle	nısf kemer-i kebîr-i kubbe-i küçek	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî', arzan, zirâ' 15 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 51 adet, 6 isbî'
	nısf koltuk-ı kemer-i dîvâr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 55 adet
	nısf yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 5,5 adet, arzan, zirâ' 5 adet, kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27,5 adet
	kubbe-i kemer-i küçek-i zemîn-i minâre-i mükemmel	1 adet, tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 82 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr-i mükemmel	tûlen, zirâ' 22 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 88 adet
	nısf pâye-i kemer	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, 44 zirâ'
	kemer-i enderûn der-bâb-ı sûtûn-ı mermer	tûlen, zirâ' 13,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 4 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 16 adet

Anluşa eliyle	nıfs-ı kemer-i enderûn der-bâlây-ı sûtûn-ı mermer	tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13,5 adet
	nıfs-ı koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 2 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 8 adet
	nıfs-ı yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 4 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 3 adet, kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 17,5 adet
	kemer-i küçek-i mükemmel	tûlen, zirâ' 6,5 adde, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13 adet
Mavridi eliyle	kemer-i mükemmel der-pâye-i enderûnî	tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 82 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 22 adet, arzan, 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 88 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, 4 zirâ', kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 44 adet
	nısf kemer-i enderûnî der-bâlây-ı sûtûn-ı mermer	tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13,5 adet
	nısf yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 4 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 17,5 adet
	nısf kemer-i enderûn	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 20,5 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 22 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 5,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 11 adet
Karakaş eliyle	nısf kemer-i enderûn an-cânib-i Üstad Mavridi	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan, zirâ' 2, be-hesâb-ı satrancî, 20,5 zirâ'
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' ( ) adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 22 adet
	nısf kemer-i mezbûr der-cânib-i Üstâd Sarı	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 20,5 adet
	nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, 23 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 6 adet, 10 isbî, arzan, zirâ' 1 adet, kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13,5 adet
	kemer-i küçek der-bâlây-ı sûtûn-ı mermer-i kûşe	tûlen, zirâ' 13 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, 26 zirâ'
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	2 adet, tûlen, zirâ' 4 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 16 adet
Sarı Kayseriye	nısf kemer an-cânib-i tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan, zirâ' 2	

eliyle	Üstad Karakaş	adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 20,5 zirâ'
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 22 adet
	nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 4,5 adet, arzan, zirâ' 2,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 11 adet, 6 isbî
	kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kebîr	tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan isbî 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 82 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen zirâ' 6 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, kadden 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13,5 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 22 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, 88 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kaden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 44 adet
	kemer-i mükemmel-i der-bâlây-ı sûtûn-ı mezbûr	tûlen, zirâ' 13,5 adet, arzan zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen zirâ' 4 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 16 adet
	yonma-i kemer-i bâlây-ı mezbûr	tûlen, zirâ' 9,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 34,5 adet
	kemer-i küçek der-pâye-i mezbûr	tûlen, zirâ' 6,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 2 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 8 adet
yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 3 adet, arzan, 2 zirâ', kadden, 4,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27 adet	
Bünyad eliyle	kemer der-bâlây-ı sûtûn-ı mermer	tûlen, zirâ' 13,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 4 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 16 adet
	kemer-i küçek	tûlen, zirâ' 6,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen zirâ' 2 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 8 adet
	kemer-i mükemmel ila pâye-i kemer	tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 82 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 2,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 98 adet
	yonma der-bâlây-ı koltuk-ı mezbûr	tûlen ve arzan, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 9 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, 8 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 44 adet
	nısf-ı kemer an-cânib-i Üstad Todor	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan 2 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 20,5 adet

	nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 22 adet
	nısf yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 5 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, kadden 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 11,5 adet
Nevruz eliyle	nısf kemer an-cânib-i Üstâd Bünyad	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 20,5 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 22 adet
	kemer-i koltuk der-bâlây-ı mezbûr	tûlen, zirâ' 5 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, kadden zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 11,5 adet
	kemer-i küçek-i mermer-i kûşe der-bâlây-ı seng	tûlen, zirâ' 13 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 26 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	2 adet, tûlen, zirâ' 4 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı zirâ', 16 adet
	nısf kemer an-cânib-i Üstâd Emin Bey	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 20,5 adet
	nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 22 adet), koltuk-ı yonma der-bâlây-ı mezbûr (be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 9 adet

Tablo 10. 28Cemâziye'l-ahire 1024/25 Temmuz 1615 itibariyle sengtraşların yaptığı cami örtü sistemi öğeleri.

Kaynak: BOA, D.35.

Sengtraş	Yapı elemanı	Özellik
an-cânib-i Üstâd Nevruz	nısf kemer	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 20,5 adet
	koltuk-ı kemer-i mezkûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 12 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 22 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 5 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 20 adet, kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 11,5
	kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kemer	tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 82 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 46 adet
	nısf pâye-i kemer	tûlen, zirâ' 7 adet, arzan, zirâ' 3,5 adet, kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 208 adet
	kemer der-bâlây-ı mermer sûtûn	tûlen, zirâ' 13,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27 adet

	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 4 adet, arzan, zirâ' 4, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 16 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 9,5, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 34,5 adet
	kemer-i küçek	tûlen, zirâ' 6,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 2 adet, arzan zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 4 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i küçek	tûlen, zirâ' 3 adet, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 4,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27 adet
an-yed-i Behram	nısf kemer der-bâlây-ı sûtûn-ı mermer	tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 83,5 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 4 adet, 18 isbî, arzan zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 17,5 adet
	kemer-i küçek	tûlen, zirâ' 6,5 adet, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 13 adet
	koltuk-ı kemer-i mezkûr	tûlen, zirâ' 2 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 8 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 3 adet, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 4,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27 adet
an-yed-i Sefer Bıyıklu	kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kemer	tûlen, zirâ' 20,5 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 82 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11,5 adet, arzan, zirâ' 5 adet, kadden, zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 46 adet
	nısf kemer an-cânib-i Üstad Behram	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 20,5 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 4 adet, arzan, zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 16 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 2 adet, kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 24,5 adet
	nısf kemer-i kebîr	tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, arzan, zirâ' 5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 52,5 adet
	koltuk-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 11 adet, arzan, zirâ' 5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 5,5 adet
	yonma der-bâlây-ı kemer-i mezbûr	tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî, arzan, zirâ' 5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 34 adet
	nısf pâye-i kemer ve kubbe-i meyâne an-mermer mukarnas	be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 12,5 adet
yekûn amel-i mezbûr (zirâ' 1.336,5 adet, fî 120, kıymet 160.380).		

Tablo 11.28 Cemâziye'l-ahire 1024/25 Temmuz 1615 itibariyle götürücü sengtraşların yaptığı cami örtü sistemi öğeleri.

Kaynak: BOA, D.35.

Kemer için yontulan yerler ve adlandırılması, kriter olarak tarihin belirlendiği tablo 10-11'de yer almaktadır. Buna göre, kemer pâyesisi, kemer altında oyma, kemer koltuğu (aslangöğsü), kemer pâyesine kadar mükemmel kemer gibi bölümlerin ayrı ayrı ele alındığı görülmektedir. Ölçü birimi olarak kullanılan zirâ', mimari zirâ'dır. Ölçülere bakılırsa her birimin farklı yapıldığı ve işin niteliğinin de değiştiği anlaşılmaktadır.¹⁷⁵

Sultan Ahmed Camii kemer sisteminde kullanılan isimler yapıldıkları yer, işlev, şekil ve ebata göre şekillenmiştir. Tablo 12'de gösterilen bu kemerlerin, estetik değer olarak kavsinin şekline göre de isimlendirildiği bilinmektedir. Buna göre taç kapılar, pencere dizileri, avlu, abdest mahalli, iç ve dış sofa kemerlerinde pencî kemer çeşitleri ile Türk kemeri kullanılmıştır.

Bulunduğu yere göre	Ebadına göre	İşlevine göre	Birkaç özelliği olanlar	Şekline göre
kemer-i kubbe-i küçek, kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kebîr, kemer-i küçek-i mermer-i kûşe, kemerhâ-i enderûn, kemerhâ-i harem, kemerhâ-i bahrî (denize bakan)	nısf kemer-i kubbe-i küçek, nısf kemer-i kebîr-i kubbe-i küçek, nıfs-ı kemer-i enderûn, kemer-i küçek, nısf kemer kemerhâ-i kebîre	kemer-i enderûn der-bâb-ı sûtûn-ı mermer, kemerhâ-i pencerehâ, kemerhâ-i köhne	kemer-i enderûnî-i küçek, nısf kemer-i enderûnî der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer,	kemer-i küçek-i mükemmel, kemer-i mükemmel der-pâye-i enderûnî, kemerhâ-i tolos (yuvarlak)

Tablo 12. Sultan Ahmed Camii kemer çeşitlerini gösteren tablo.

Kaynak: BOA, D.35.

Yapıdaki görev ve yerlerine göre adlandırılan bu kemerler hakkında, aşağıda zikredilen başlıklarda daha detaylı bilgi verilecektir.

¹⁷⁵ Zirâ' parmak uçlarından dirseğe kadar olan kısma denk düşen uzunluk biriminin adıdır. Türk halklarının kullandığı eski ölçümü birimlerindedir. Zirâ', Uluslararası Birimler Sistemi kabulünden önce kullanılan uzunluk ölçülerindedir. Fizyolojiye göre 75 cm ile 90 cm arasında değişmektedir. Çarşı zirâ' ve mimari zirâ' olmak üzere iki türü vardır. Çarşı zirâ' satılan mallar için, mimari zirâ' ise yer ölçümü için kullanılır. 1 zirâ' ortalama 0,57417 m'dir.

(6) Ana Kubbe Çardak Asma Kemerleri

Ana kubbeyi taşıyan ve yapı elemanı olduğu kadar, mavi rengin hakim olduğu kalemişleriyle de plastik tezyinatın da merkezinde yer alan ana kubbe asma kemerleri, Sultan Ahmed inşâ defterlerinde 'kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kebîr' şeklinde geçmektedir. Caminin harem-i enderûnunda 29.484 (+-2) m. yükseklikte konuşlandırılmış olan ana kubbe askı kemerleri, kubbe kasağına koltuklar (aslangöğsü) ile bağlanmıştır.

Resim 57. Sultan Ahmed Camii örtü sisteminde ana kubbe ve askı kemerleri.

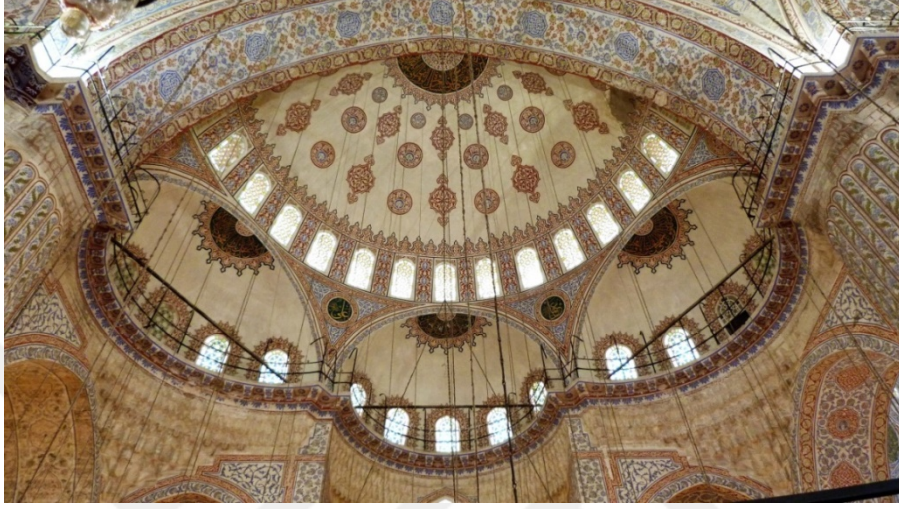
Örtü sisteminin yükünü taşıyıp onu yükselten ve piramidal iç ve dış görünüşe imkân veren pâyeler gibi; kemerler de seviye ve açı çeşitlemeleri gösterirler. Tezyînatları iç mekân bütünlüğünü bozmayacak şekilde ortak özellikte yapılmıştır.

(7) Tahfif (Boşaltma) Kemerleri

Ana kubbeyi taşıyan asma kemerlerin yükünü kible cephesinde duvarlara, diğer cephelerde ise pâye ve duvarlara ileten kemerler, tahfif (boşaltma) kemerleridir. Ana kubbe ve caminin örtü sistemini oluşturan diğer kubbelerin yükünü pâyelere dağıtmak amaçlı yapılan bu kemerler, ana kubbe kemerlerinden daha alt seviyede ve daha fazla sayıda inşâ edilmişlerdir. Diğer cephe kemerlerinden kemer açıklığının fazlalığı ve tepe noktası yüksek olmasıyla ayrılan köşe kubbelerini taşıyan kemerler, Sultan Ahmed Camii inşâ kayıtlarını içeren defterlerde 'kemer-i kubbe-i kûçek' olarak zikredilmektedir. Bu

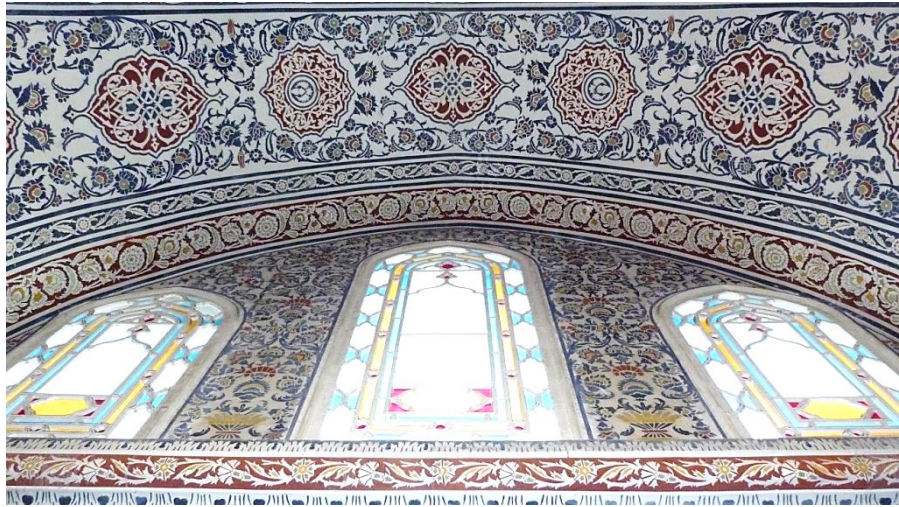

kûçek kubbe kemerleri de büyük ve küçük kemerler olmak üzere iki çeşit olarak anlatılmaktadır. Genişlik ve yükseklik bakımından yapılan bu ayrımla iç mekâna yönelik mekân bütünlüğünü koruma ve bakış açısını geniş tutma amaçlandığını söylemek mümkündür.

Resim 58. Sultan Ahmed Camii örtü sisteminde nîm kubbenin yükünü taşıyan tahfif (boşaltma) kemerleri.

İki sütûn arasını taşıma işlevini yerine getirme durumlarına göre harem-i enderûn kemerleri, kemer-i mükemmel (tam) ve nısf kemer (yarım kemer) şeklinde adlandırılmıştır. Simetrisinde sağır bırakılan mahfil-i hümâyûn doğu cephesi pencere dizilerini içine alan kemer, yarım kemer olmalıdır (bknz. Resim 59). Ayrıca Resim 89’da görüldüğü gibi payanda önünde yer alan küçük kemerler ise, kaynaklarda geçtiği üzere koltuk kemeri olmalıdır.

Resim 59. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümâyûn doğu cephesi pencere dizisi ve yarım kemer.

(8) Sofa ve Mahfil Kemerleri

Caminin harem-i enderûnunu üç tarafından çevreleyen kemer dizileri, üst sofaları taşıyan kemerleri birleştirmekte ve zâviyeli kemer şekliyle pencerelerin etkisini arttırmaktadır. Mahfil altında 4.085 cm (+-5), ana girişte 4.603 cm (+-3) ve geriye kalan doğu-batı ve kuzey cephelerinde 4.041 cm (+- 5) tepe noktası yüksekliğine ulaşan kemerler, üst sofayı dolanan oymalı mermer korkuluklarla ikinci kat seviyesini 60 cm kadar daha üste çekmiştir. Mahfil altındaki ve ana girişteki sütûnların diğer bölümlerden yüksek tutularak vurgulanması, daha güçlü bir ifade ortaya koyduğu kadar iç mekânın aydınlığına ve çini panoların daha yoğun fark edilmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca doğu-batı cephelerinde payandalar arasına yerleştirilen ve ikili üçlü dizilişiyile cephe ritmine katkıda bulunan bu kemerler, kırmızı taş ve beyaz mermerin münavebetiyle dizilmesiyle oluşan zarif bir dekorasyon unsuru oluşturmaktadırlar.

Resim 60. Sultan Ahmed Camii harem-i enderûnunda üst sofayı çevreleyen sütûnlar ve zaviyeli (mümas) kemerleri.

Sultan Ahmed Camii dış sofalarında da pencere dizileri ile iyice belirginleşen 2+1+3+1+2 şeklinde bir kemer dizilişisi mevcuttur. Tüm cepheyi ve caminin minarelerle birlikte silüetini belirleyen ritm, özellikle dış sofa kemerlerinde ebat ve şekil farklılıklarıyla vurgulanmıştır (bknz. Resim 16). Müezzin mahfili olarak geçen bölüm ise kemer olmaksızın doğrudan beyaz Marmara mermeri sütûnların üzerinde

yükselmektedir. Böylece ana mekânı ve dikkati bölmeyen daha yatay bir öge olarak iç hareme dâhil edildiği görülmektedir.

Resim 61. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst sofa kemerleri

Pencî yahut Türk kemeri şeklinde kategorize edilen bu kemerler, enderûn (iç) haremdeki gibi ateştaşı ve mermerin münavebetiyle örülmüşlerdir. İbadet mahalli olarak işlevini yerine getiren ve atıl bırakılmamış bu sofalar, bu kemer dizilişleriyle iç mekânda yükseltilmiş ve ışığın girişini kolaylaştıran bir pozisyonda konumlandırılmışlardır.

(9) Avlu Kemerleri

Sultan Ahmed Camii avlu revaklarını bağlayan pencî yahut Türk kemeri dediğimiz kemerlerin, tepe noktası 10.256 cm yüksekliğinde, kemer açıklığı ise 6.249 cm kadardır. Enderûn haremî kadar bir alana yerleşen dış harem revakları Medhal sofasında biraz daha yüksekte yapılmıştır. Avlunun doğu ve batı dış cephesindeki abdest mahallinin üstündeki dehlizler de caminin geneline hâkim ritm doğrultusunda yekpâre mermerden oluşmuş kemer dizileri ile çevrilmiştir (bknz. Resim 63).

Resim 62. Sultan Ahmed Camii harem-i bîrûn kemerleri.

Resim 63. Sultan Ahmed Camii avlu abdest mahalli üstü yekpâre yonma kemerleri.

c) Geçiş öğeleri

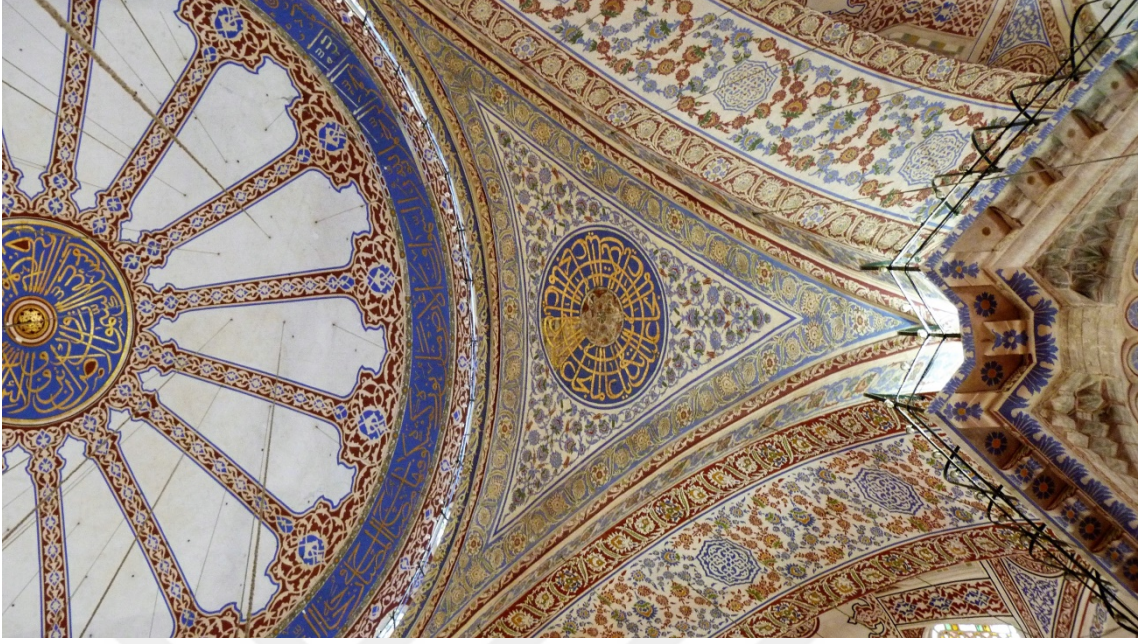
Cami içinde geçiş öğesi olarak arslangöğsü kullanılmıştır. Alt yapıdan örtüye geçiş sırasında köşe kubbelerine, kubbe-i meyânelere ve kubbe-i kebîreye geçiş öğesi arslangöğsüdür. Kible yönünde kubbe ayaklarını duvara bağlayan kemerlerle, mihrâbduvarı arasında kalan köşelerde, alt yapıdan örtüye geçiş öğeleri yükseklik

farkından dolayı asimetriktir. Ancak yarım kubbe pâyelerini duvara bağlayan kemerle, duvar arasında kalan köşelerde koltuk (arslangöğsü) yapmaya müsait simetrik yüzeyler bulunmasına rağmen, yine mukarnaslı geçiş tercih edilmiştir. Bu da uyum konusundaki çabanın ürünüdür. Arşiv kayıtlarında mermer mukarnas olarak geçen bu öğeler, mermerden mamuldür.

Resim 64. Kubbe-i meyâne ölçeğinde mukarnaslı geçiş öğeleri.

Yarım kubbeler, iki şah pâyenin arasında ağırlığı zemine ileten dört dikey taşıyıcı öğeyi birleştiren küçük yarım kubbelerle bir bütünün tam olarak yarısını andırmaktadır. Kubbeye geçiş öğeleri, köşe kubbelerinde olduğu gibi, arşiv kayıtlarında koltuk olarak yer alan arslangöğsüdür. Kubbe-i kebir olarak bahsedilen ana kubberin bittiği yerden başlayan tepe noktasıyla koltuklar (arslangöğsüler), bağlandığı küçük kubbeleri kemer gibi çalıştırarak, iki düzeyde kubbe ağırlığını iletir. Küçük kubbeler, ana kubbeyle zeminle aynı açıda olduğundan koltuktan (arslangöğsü) başka bir öğeye ihtiyaç duymamışlardır. Ancak, köşe kubbelerinde, kubbe doğrudan doğruya koltuklarla (arslangöğsü) hazırlanan kasağa oturmakta, büyük kubbede ise kubbe koltuklarla (arslangöğsü) hazırlanan kasağın gerisinden başlamaktadır.

Resim 65. Sultan Ahmed Camii kubbe-i kebîr kasnağından kemerlere geçişte kullanılan koltuk (arslangöşü).

Resim 66. Mahfil-i Hümâyûn'un üstüne rastlayan köşe kubbesi.

d) Örtü Sistemi

Sultan Ahmed Camii örtü sistemi, büyük kubbe ve onun oturduğu kare planda, giderek alçalarak alt yapıya birleşen yarım kubbelerle, yarım kubbelerden alt yapıya geçişi sağlayan küçük yarım kubbeler ve köşe kubbeleri öğelerinden oluşmaktadır. Büyük kubbeyi çevreleyen diğer örtü birimlerinin ve destekleme öğelerinin pramidal

dizilişleri, örtü sistemindeki kubbe egemenliğini belirtmektedir. İçeriden ise, birbirinin alanına müdahale etmeden küçük, meyâne ve nîm kubbelerle yükselen ana kubbe; ibadet mekânının ferah ve bütün atmosferine temin etmektedir.

Resim 67. Sultan Ahmed Camii kubbe egemen örtü sistemi.

Kaynak:<http://bin453.tumblr.com/post/26210585159/sultanahmet-camininin-ku%C5%9F-bak%C4%B1%C5%9F%C4%B1-g%C3%B6r%C3%BCnt%C3%BCs%C3%BC>, (08,06,2016).

(1) Kubbe-i Kebir (Ana Kubbe)

Koltuklarla (arslangöğsü)dört köşeden pâyelere bağlanan kubbe kasağının yaklaşık 90 cm. gerisinden başlayan kubbe, yaklaşık olarak 24.20m çapındadır.¹⁷⁶ Son ölçümlerde kubbe çapının 22.40 m olduğuna dair bilgi mevcuttur.¹⁷⁷ Ana kubbe yaklaşık 42.5 m. yükseklikte konumlandırılmıştır. Kubbe kasağında bulunan pencerelerin, payandalara rastlayanları sağırlaştırılmıştır. Kubbeninkasağıyla oturduğu alt yapı, köşegenleri doğrultusunda kemerlerle desteklenen bir kareye tekabül etmektedir.

Resim 68. Sultan Ahmed Camii kubbe-i kebir, yarım kubbeler ve meyane kubbeleri ilişkisi.
Kaynak: Aras Neftçi.

Zeminden başlayarak, dış yan sofalar ve üst sofanın iki yanından yukarıya doğru yükselen payandalar, alt yapıyı bitiren seviye üzerinden taşarak örtü seviyesine çıkmakta vekademelerle köşe kulelerine ve kubbeye bağlanmaktadır. Alt yapı üstünden başlayarak, sekizgen prizma gövdeli köşe kulelerine kadar yükselen kademeli payandalar merdivenli bir geçit dışında dolu yapılardır. Sekizgen prizmalar ise, içleri boş, sembolik "ağırlık kuleleri" dir. Daha aşağı düzeydeki payandalar eğik kuvvetleri

¹⁷⁶ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s.62.

¹⁷⁷ Ahmet Vefa Çobanoğlu, **Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri**, 1996, s.67.

karşılacak şekilde boyutlandırılmış olduğundan, kuleler boş yapılarak, zemine gelen yüklerin daha fazla arttırılmasından kaçınılmış olmalıdır.

Resim 69. Sultan Ahmed Camii minaresinden örtü sistemi.

Kaynak: Aras Neftçi.

Resim 70. Sultan Ahmed Camii avlu istikametinden örtü sisteminin görüntüsü.
Kaynak: Aras Neftçi.

(2) Nîm (Yarım)kubbeler

“Kesin bir korniş çizgisiyle alt yapıdan ayrılmasına karşılık örtünün en alt kademesinde kubbe-i meyânelerle desteklenen kurşun kaplı yüzeyler nedeniyle yarım kubbelerin nereden başladığı konusunda net bir ayırım yapmak zordur. Bu geçiş bölgesi meyâne kubbelerle yarım kubbe altında hazırlık aşaması oluştururken, yarım kubbe üstünde içeriden koltuklara (arslangöğsü) karşılık gelen payanda örtüsü kuleler, kubbe kasnağını dört tarafından çevrelemektedir. Alt yapı sınırlarını aşan, daha büyük ve yüksek boyutlu ana örtü birimine geçiş; bu düzeyde olmaktadır. Yarım kubbenin bir kısım yükünü taşıyan iç kemer, aynı zamanda kubbe-i meyânelerin çap kemerleri, yanı ankastr mesnetleri olarak çalışmaktadırlar¹⁷⁸”.

İçeriden mermer mukarnaslarla, dışarıdan da kurşun levhalarla örtülen yarım kubbe kasnağı üzerinde sıra başları sağır olan pencere dizileri mevcuttur. Dört yönden hem kubbe-i meyâne hem de nîm kubbe seviyesinde boş kulelerle desteklenen örtü sistemi, yüzey ölçüsüne uygun büyüklükte pencerelerle hareketlendirilmiştir. Ana kubbeyi dışarıdan destekleyen payanda birimleri, boş kuleler arkasına gizlenerek daha estetik bir görünüm elde edilmiştir.

Resim 71. Sultan Ahmed Camii örtü sisteminde ana kubbenin hemen alt seviyesini oluşturan yarım kubbe ana kubbe ve kuleler ilişkisi.

¹⁷⁸Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s.62.

(3) Kubbe-i Meyâne

Nîm kubbeleri bir alt seviyeden destekleyen ve örtü sisteminin ağırlığını taşıyıcı sisteme ileten küçük yarım kubbelere denmektedir. Her nîm kubbeyi üç yerden destekleyen bu kubbelerin köşe kubbeleri ile aralarında ikinci seviye ağırlık kuleleri mevcuttur. Ana kubbe ve nîm kubbeye göre daha küçük ve seyrek pencerelerinin kulelere bakan kısımdaki iki birimleri kapalıdır. Taşıyıcı özelliklerini güçlendiren bu durum, sağır da olsa pencerelerle desteklenerek estetik açıdan da bütünlüğe ulaştırmıştır.

(4) Köşe kubbeleri

Strüktür çekirdeğine ve payandalara bağlanan köşeler kubbeye örtülüdür. Köşe kubbelerini taşıyan kemerlerden ikisi büyük kubbe ayaklarını payandalara bağlayan kemerler; diğerleri, köşe kubbesi ayağı - payanda arası kemerleri-(giriş yönündeki kubbelerde), ya da yapının köşelerinden payandalara birleşen tonoz ve kemerlerdir.

Resim 72. Sultan Ahmed Camii örtü sisteminde kasnak ve kasnak pencereleri ile köşe kubbelerinin dış görünümü.

Sultan Ahmed Camii örtü sisteminde ana kubbe, yarım kubbe ve köşe kubbelerinin kasnak pencereleri her kademedeki büyüyen mümas kemerler içinde yer almaktadır. İçeride yer alan revzenler ise aradaki boşluklar, ana kubbeye çıkan köşe kubbeler, yarım kubbeler ve ana kubbeyi vurgulayan üç seviyede azalarak pencere

büyüklüğüne katılmıştır. Kırmızı taş ve mermerle münavebetle dizilen pencere kemerleri içeriye aldığı ışık kadar, dış cephe uyumunda da dikkat çekmektedirler.

Sultan Ahmed Camii rûznâmçesinde, caminin örtü sisteminin iç tezyinatında kullanılan kalemîşi tezyinat ve bu tezyinatı gerçekleştiren Sıvacıbaşı üstâd Manol'un yaptığı işler şu şekilde yer almaktadır. "Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i Manol ser-sıvacı berây-ı sâhten-i mala-i aşî der-kubbehâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmî-i şerîf ve ba'zî mukarnas-ı kubbehâ-i kûşe ve küçek bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; berây-ı nakş-ı mala-i aşî der-kubbehâ-i mezbûre (Zirâ' 1.750 adet, fî 80, kıymet 140.000), berây-ı ba'zî mukarnas-ı kûşe ve küçek (Zirâ' 38 adet, fî 160, kıymet 6.120) Be-cihet-i ücret-i Yorgi sıvacı berây-ı ba'zî odahâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmî-i şerîf bâ-tezkire-i müşârun-ileyh (Zirâ' 94 adet, fî 80, kıymet 7.520) yekûn kıymet 146.120."¹⁷⁹

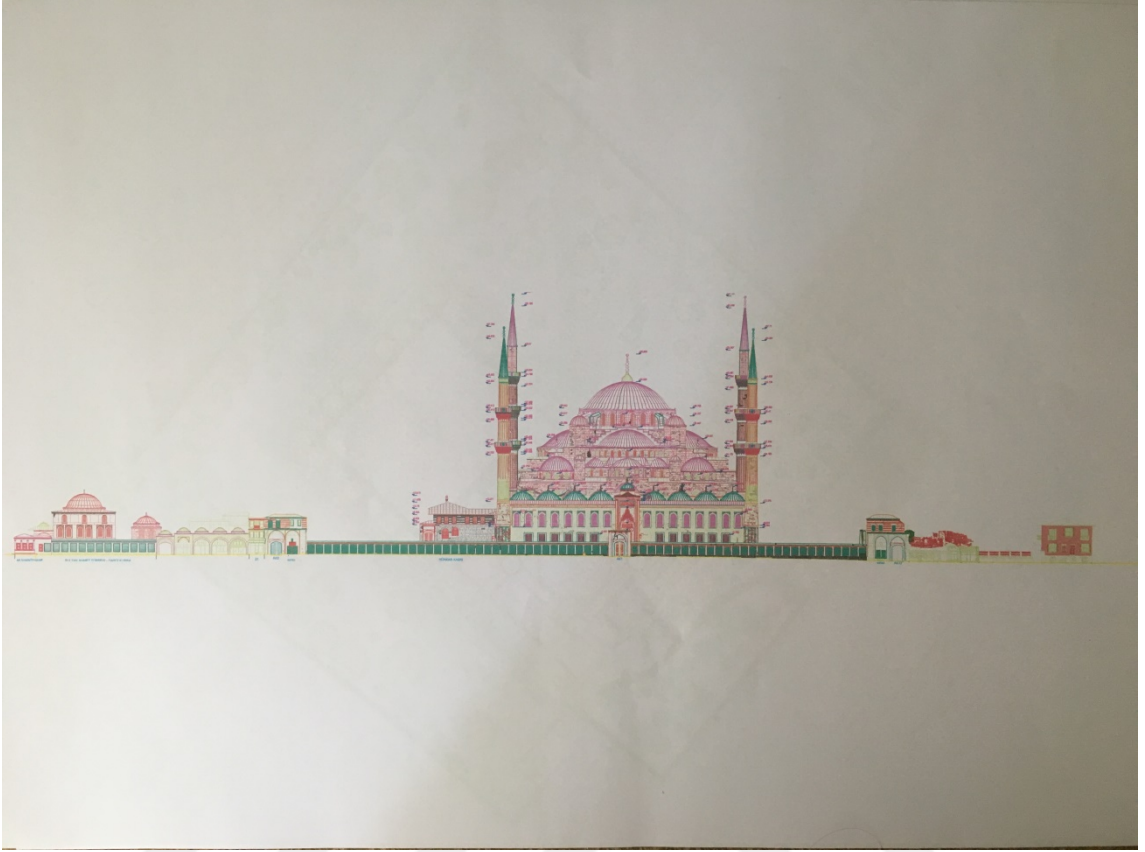
e) Cepheler

(1) Giriş Cephesi

Giriş cephesi caminin Atmeydanı tarafından ana girişinin bulunduğu cephedir. Avlu kuzey kapısından bakıldığında insan gözünün ancak ana çizgileriyle kavrayabileceği cami, giriş cephesinden bakıldığında hemen kavranabilmektedir. Revak kubbeleri üzerinden başlayarak yukarıya doğru büyüyen kubbe egemen örtü sistemi; doluluk boşluk oranıyla, camiye iç ve dış ahengi ve aydınlığı kazandıran pencere dizileri ve bu kompozisyonunun konturlarını çizen minarelerle gelişmiş bir kütle olarak ziyaretçileri karşılamaktadır.

---

¹⁷⁹BOA, D.35, v. 244a.

Şekil 17. Avludan Sultan Ahmed Camii giriş cephesi planı

Kaynak: Vakıflar Bölge Müdürlüğü restorasyon arşivi (12.06.2016).

Kubbe, boyutları ile cephenin egemen ögesidir. Avludan bakıldığında, örtünün en alt kademesinde silindirik ağırlık kuleleriyle başlayıp, üstte sekizgen ağırlık kulelerine kadar yükselen ve bu kulelerle gizlenen payandasisteminin oluşturduğu piramit cephenin tepe noktasını bu ana kubbe oluşturur. Kubbenin oturduğu kare tabanın köşelerinin köşe kubbeleri ve minarelerle yumuşatılması; bu noktalara yerleşen sekizgen kulelerin kubbeye yaklaşması ve kemerlerle bağlanması, yarım kubbelerin ve onların altındaki diğer örtü öğelerine geçişteki eğim ve süreklilik sonucu, örtü sistemi ana kubbe eksenli ve kubbe ağırlıklı piramidal bir yapı arz etmektedir.

Yatay katların, avlu revaklarından itibaren kubbe yüksekliğiyle birlikte dengeli bir şekilde büyüyerek oluşturduğu piramit, bu katları vurgulayan minarelerle klasik mimarinin son merhalesi olduğunu ilan etmektedir.

Resim 73. Sultan Ahmed Camii giriş cephesinden görünümü.

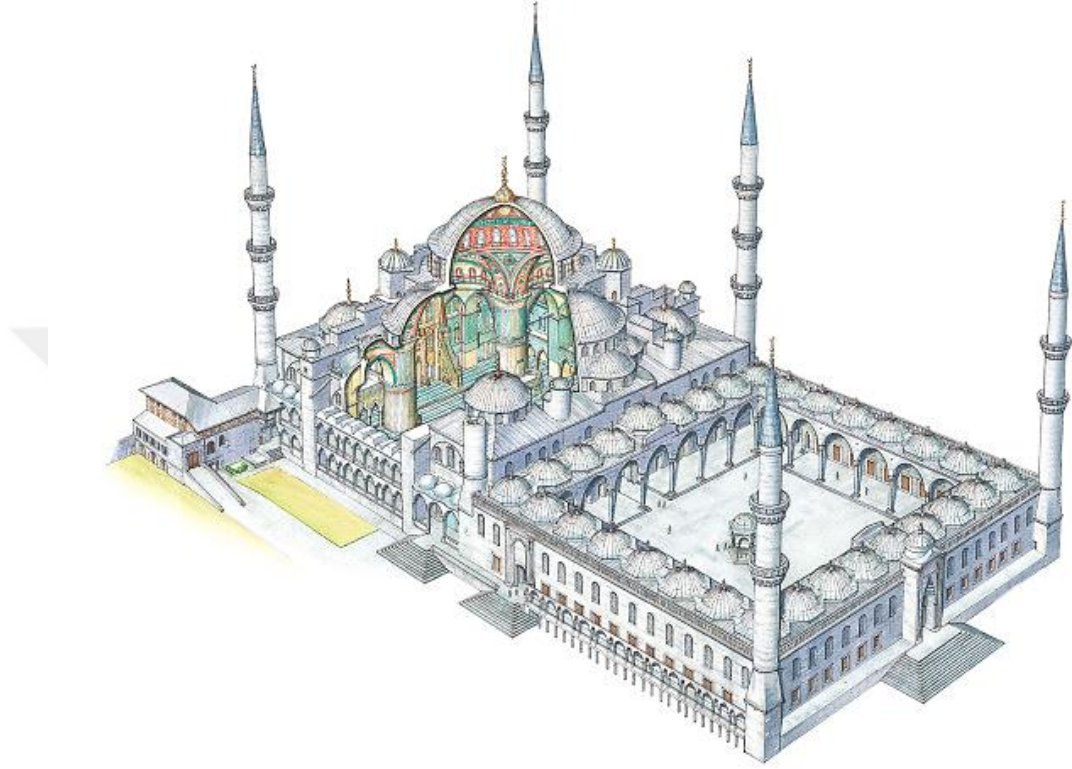
Kaynak:<http://www.turkiye-rehberi.net/sultanahmet-camii>, (12.06.2016).

Medhâl sofası, avlu revaklarından daha yüksek planlanmıştır ve üstü ortadaki cami ana girişine rastlayacak şekilde dokuz kubbe ile örtülmüştür. Caminin kuzeyinde yer alan revaklı avluda sütûnların taşıdığı revakların üzeri otuz kubbe ile örtülmüştür, üç yönde bulunan kapılardan meydan girişindeki üstündeki dilimli kubbesi ve yüksek bir anıt olarak ele alınmış tunç kapılarıyla ana girişi vurgular. Avlu revak kubbelerinin oluşturduğu, avlu dış duvarının üstünü vurgulayan mermer parmaklıklar ilk defa bu eserde ele alınmıştır. Strüktüre değil ama göz zevkine, girişlerin anıtsallığını vurgulamaya hizmet etmektedir.

(2) Yan Cepheler

Cami kütesinin dört köşesine ve avlu kuzey duvarı uçlarına biraz daha geniş açıklıkla yerleştirilen üç çift minarenin avlu köşesindekilerin kısa olarak planlanması, yan cephenin iki ana bölüme ayrılması yanında ilk defa uygulanan yüksekliğin de camiyi vurgulaması imkânını vermiştir. Avlu yan duvarı dışına, ışık oyunlarına olanak sağlayan ve cepheye derinlik ve hareket kazandıran bir revak eklenmesi, Osmanlı mimarlığında

tek uygulaması Sultan Ahmed Camii'nde gerçekleştirilmiş bir buluştur.¹⁸⁰ Alt katı abdest alma bölümü olarak düzenlenen dehlizin yuvarlak ve sivri kemerlerinin oluşturduğu ritm düzeni,avlu pencerelerinin genişlikleri ve aralarındaki doluluklarla orantılıdır.

Şekil 18. Sultan Ahmed Camii aksonometrik plan.

Kaynak: <http://www.sultanahmetcami.org/resimler/files/pdf/SULTANAHMET%20BULTEN.pdf>, (12.06.2016).

İki minare arasındaki yan cephe yüzeyininiki payanda ile üç düşey bölüme ayrılmasıyla ortaya çıkan, payandalar arası, orta bölümü; alt yapının en ilgi çekici yeridir. Burada yer alan dış sofa revaklarında, avlu yan duvarlarında görülen alternatif kemer-sütûn düzeninin daha büyük ölçekli ve değişik ritm düzeninde uygulaması bulunmaktadır. Bu bölüm genel cephe yüzeyinin bölünmesi gibi, yarım kubbe taşıyıcılarına bağlı olarak 2/3/2 şeklinde bölünmüş ve bu ritm iki kat planlanan dış sofaların ikisine de yansımıştır. Yarım kubbe ayaklarından duvara bağlanan kemerlerin dayanak noktaları payanda olarak şekillendiğinden, bu bölümlerde duvar, tümüyle sağırlaştırılmıştır. Böylece strüktürün kuruluşunda var olan oran, revaklı sofalarla belirginleştirilmiştir.

¹⁸⁰Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası, 1609-1690**, s.65-68.

Resim 74. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi.

Kaynak: https://yandex.com.tr/gorsel/search?text=Sultanahmet%20camii&img_url=https%3A%2F%2Fi.ytimg.com%2Fvi%2F-4m5CjLEa9E%2Fmaxresdefault.jpg&pos=10&rpt=simage, (03.06.2017).

Yan girişleri teşkil eden, avlu tarafındaki payanda-minare arası b6l6mler her iki cephede de girişi vurgulama amaçlı y6ksek tutulmuş ve tek katlı planlanmıştır. B6ylece yapı genelinde kible cephesinden başlayıp geriye doğru azalan y6kseklik ritmi, minareler gibi cephe d6zenlemesine de yansımıştır. Ayrıca her iki cephede orta y6zeyde oluşan 2-3-2 ritmi, kemer ve s6t6n malzemeleriyle olduğu kadar; s6t6n başlıkları ve y6kseklikle de adeta bir orkestra gibi vurgulanmaktadır. B6ylece daha kararlı bir g6r6nt6 ortaya çıkmaktadır. İç sofalarla irtibatlı olan bu dış sofalar, 6zellikle mahfil-i h6m6y6n karşısına rastlayan k6ç6k kubbe altı b6l6m6n6n tek giriş ve çıkiş kapısı olması gibi, ibadet mahallini de irtibatlandıran bir fonksiyona sahiptir.

(3) Kible Cephesi

Değişik boyutlu payandalarla b6l6mlere ayrılan kible cephesi, caminin diğer cephelerinden farklı bir niteliktedir; revaklar ya da kemer dizileri olmadığından,

strüktürel kuruluş alt yapıda da yalın olarak yansıtılmaktadır.¹⁸¹ Bu şekilde düz bir duvar gibi ele alınan kible cephesinde, iki yanda büyük ortada daha küçük iki adet olmak üzere dört payanda yer alır. İnşâ evrakında inşâ sürecinde mahzen ve anbar olarak kullanıldığı belirtilen, ancak sonrasında tam olarak niçin kullanıldığı tespit edilemeyen, mihrâb altında boydan boya tonozlu bir bölüm olarak ele alınmış bu mazgallı bölümün üstünde yükselen mihrâb duvarı, darpayandalar arasında kalan mihrâb vurgusuyla; üçana bölüme ayrılmıştır. Dikey üç bölüme ayrılan cephe yüzeyi, pencere dizileriyle yatay üç kat olarak ele alınmıştır. Minare ile payandalar arasında kalan ve köşe kubbeleri altına gelen bölümlerde, en üst üçlü pencere dizisi; altındaki pencere dizileriyle büyük boyutlu bir pencere hissi verecek şekilde duvarda girintiyle vurgulanmış strüktürel Bursakemeri içine, uzun pencere ortaya gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Resim 75. Sultan Ahmed Camii kible cephesi.

Kaynak: http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=26854&mode=search, (21.06.2016).

16. yüzyıl selâtin ve diğer bânî camilerinin plan özellikleri ve kütle kompozisyonlarındaki çeşitlilik, Mimarbaşı Sinan Ağa'nın birçok şemayı deneyerek Osmanlı Klasik Mimarisinde dehâsını sergilediği alanı ifade eder. Mimarbaşı Sinan Ağa, merkezî plana bağlı olarak gelişen mekân şemalarının tüm olasılıklarını bânî-eser ve ebat imkânları ilişkisi çerçevesinde uygulamış ve ondan sonra gelenlere yerleşik bir

¹⁸¹Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)**, s.69.

mimari gelenek bırakmıştır. Mimarbaşı Sinan Ağa'nın kullandığı mekân şemalarından dörtgen, altıgen ve sekizgen pâyeye zeminine oturan çardak sistemi, sonra da takipçileri tarafından kullanılmıştır. 16. Yüzyıl sonunda Davut Ağa, Yeni Cami mekân kuruluşunda, Sedefkâr Mehmet Ağa da Sultan Ahmed Camii mekân kuruluşunda dört pâyeli çardak sisteminden yararlanmıştı¹⁸². Caminin en güzel izlendiği yer Atmeydanı tarafı olup; minareleriyle giriş cephesi, meydan ve İbrâhim Paşa Sarayı'nı da içine alan organizasyon içerisinde kuvvetli bir ifade taşımaktadır.

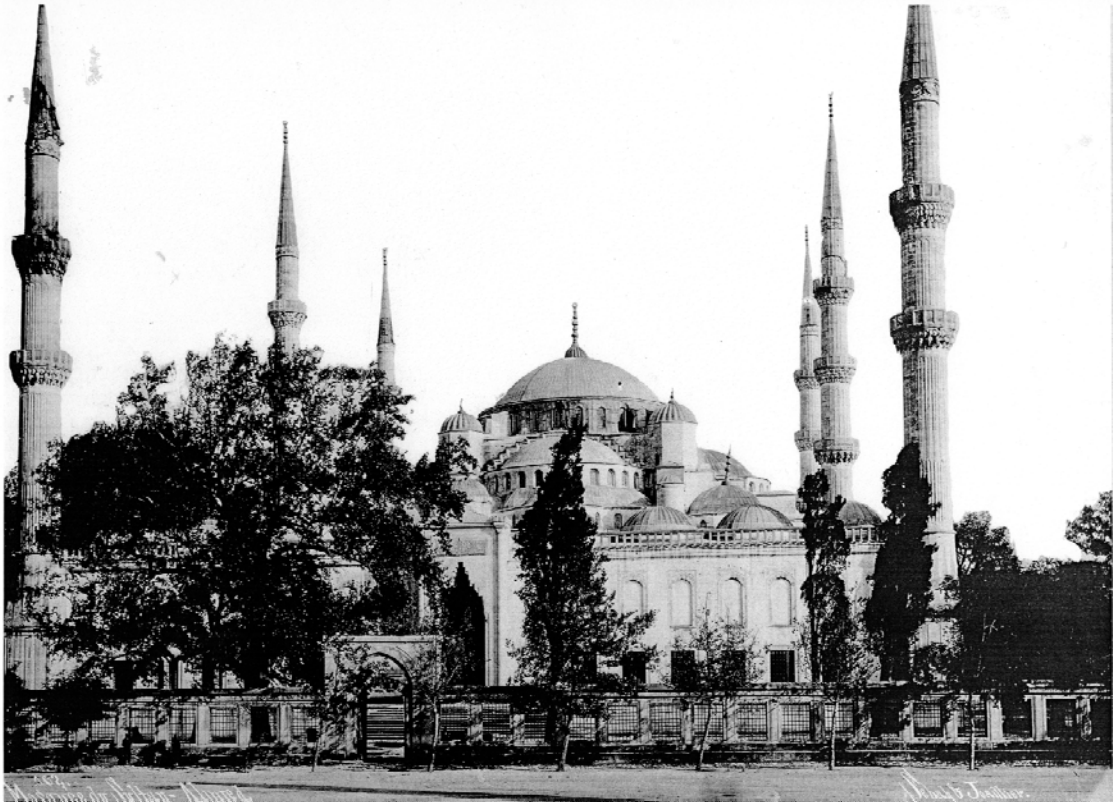

---

¹⁸²Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)**, s.69.

(4) İhata Duvarları

Sultan Ahmed Camii ihata duvarları, rûznâmçe'de de geçtiği üzere taşra haremi denilen avlu duvarlarının etrafını sadece cami, mahfil-i hümâyûn ve sebilhâneyi içine alacak şekilde kuşatır. Yaklaşık 2.80 cm. yüksekliğindedir ve pencere boşlukları lokmalı demir parmaklıklı inşâ edilmiştir.

Resim 76. Atmeydanı tarafından girişi ve ihata duvarlarıyla Sultan Ahmed Camii (19 yy.).
Kaynak: Sebah Joailier stüdyosu, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi.

Kible cephesini de içine alacak şekilde, camiye üç taraftan ve bulunduğu yükseklik boyunca çeviren bu duvarlar hem içten hem de dıştan, harpuşa altında kabartmalı, rûmîli bir kenarsuyu kompozisyonuyla süslenmiştir (bknz. Resim 77).

Resim 77.İhata duvarlarını süsleyen rûmîli kabartmalı kompozisyon.

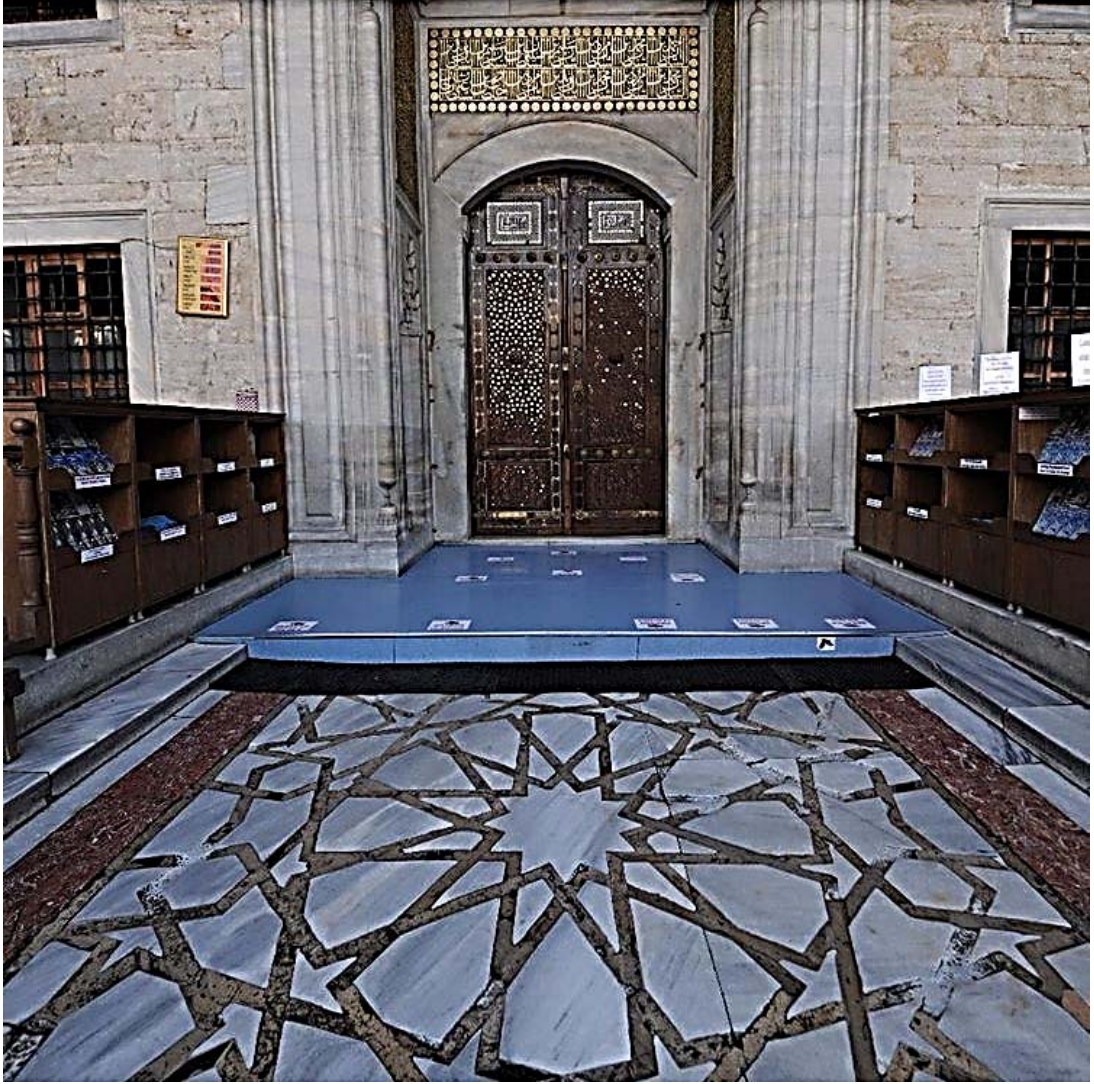
(5) Zemin Kaplamaları

Sultan Ahmed Camii harem kısmı Evliyâ Çelebi'nin de ifade ettiği gibi beyaz bir sahraya benzer¹⁸³. Hâkim renk beyaz mermer rengidir. Sadece meydan tarafından girişte ve caminin ana girişinde iki hendesîbezeme yer alır.

¹⁸³Evliyâ Çelebi, **Seyahatname**, C. I, s.216.

Resim 78. Sultan Ahmed Camii meydan tarafından hareme (avlu) giriş zemininde hendesîtezyînât.

Resim 79. Cami harim girişindeki hendesî tezyînat.

Buralardan başka, cami hariminin mihrâb duvarındaki alt pencere önlerinde, ayakkabılık zemininde, mahfil-i hümâyûn pencere önlerinde ve bazı duvar panolarında da değişik mermer ve taşların kesilerek oluşturulduğu hendesî bezemeler kullanılmıştır. Değişik ebatlarda kare veya dikdörtgen formunda oluşturulan bu kompozisyonlardan bazılarını yer vermek isterim.

Resim 80. Cami mihrâb duvarı alt pencere önlerinde kullanılan hendesî tezyînât.

Resim 81. Cami mihrâb duvarı alt pencere önlerinde kullanılan hendesî tezyînât.

Cami mihrâb duvarındaki pencere önü kompozisyonlarının bazıları tekrar etse de, mahfil-i hümâyûn pencere önlerindeki kompozisyonların herbiri farklıdır. Ayrıca ayakkabılık boyunca devam eden kompozisyon da bazı yerlerde daralır, bazılarında genişlese de cephe boyunca mihrâbönü hariç devam etmektedir.

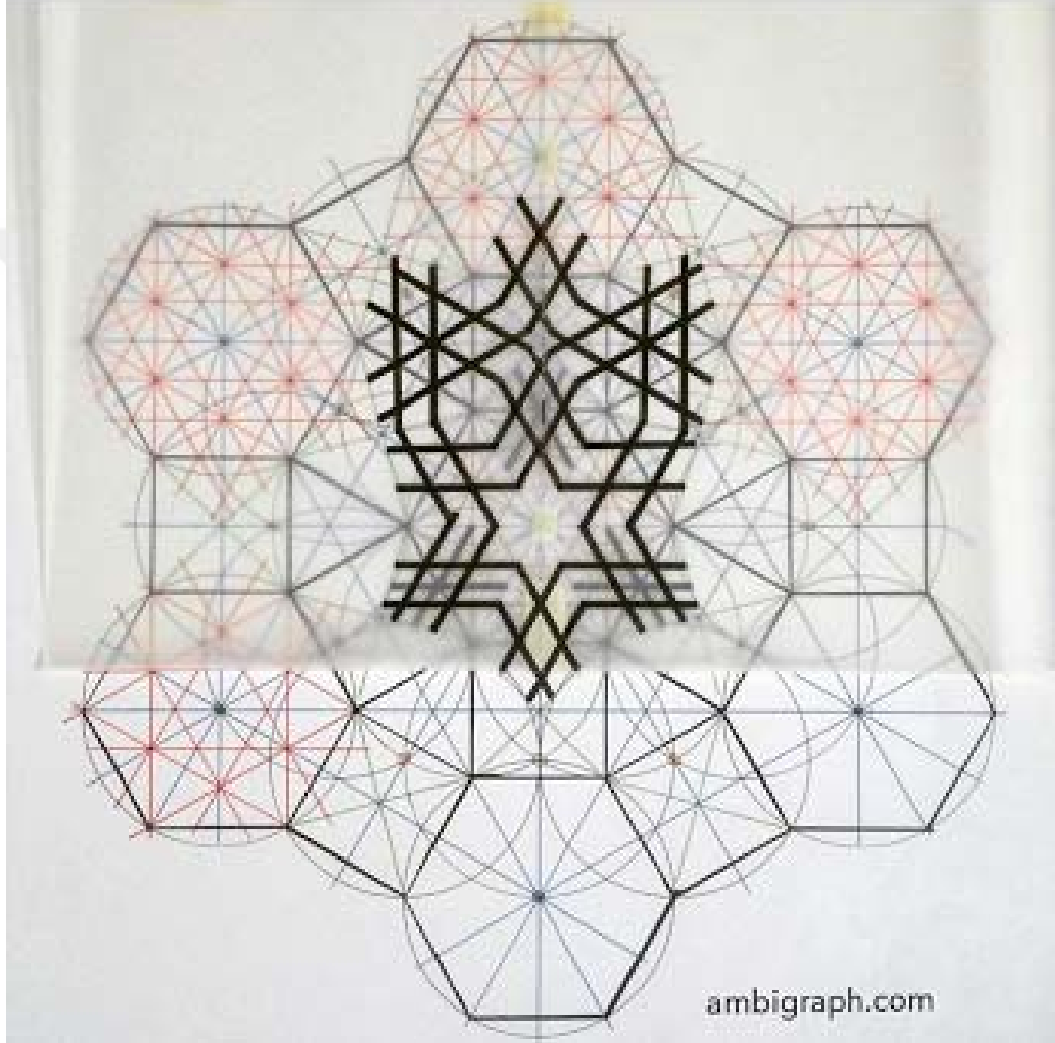
Resim 82. Sultan Ahmed Camii mahfil-i hümayûn pencere önlerinden mihrâb yanındaki kompozisyon.

Resim 83. Sultan Ahmed Camiimihrâb cephesi, alt kat pencereleri boyunca devam eden hendesî kompozisyon.

Mahfil-i hümayûn duvarları ve pencere önlerinde, ayrıca mihrâb cephesi pencere önleri, pencere kanatları, kapı tezyînâtında ve zeminlerde hendesî bezemeler kullanılmıştır. Zemin ve duvarlarda renkli taşın, pencere kanatlarında ve harem-i enderûn kapılarında künde-kârî tekniğiyle ahşap parçalarının ve sedef, bağa vb. tezyînât unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. Belgrad'dan gelen tunç avlu kapılarında da

altınla renklendirilmiş hendesî tezyînât şu an oldukça solmuş olsa da dikkat çekmektedir. Sultan Ahmed Camii tezyînâtının anlaşılabilmesi için bu hendesî bezemelerin çözümlenmesi ve malzemelerin detaylı incelenerek tekniklerin kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu konu başka bir çalışmada ele alınacağından şimdilik, ana giriş zeminindeki kompozisyon çözümlemesine bir örnekle bu bölümü bitirmekteyiz.

Şekil 19. Sultan Ahmed Camii ana giriş zemininde yer alan kompozisyon çözümlemesi
Kaynak: Ameet Hindocha, www.ambigraph.com (11.12.2016).

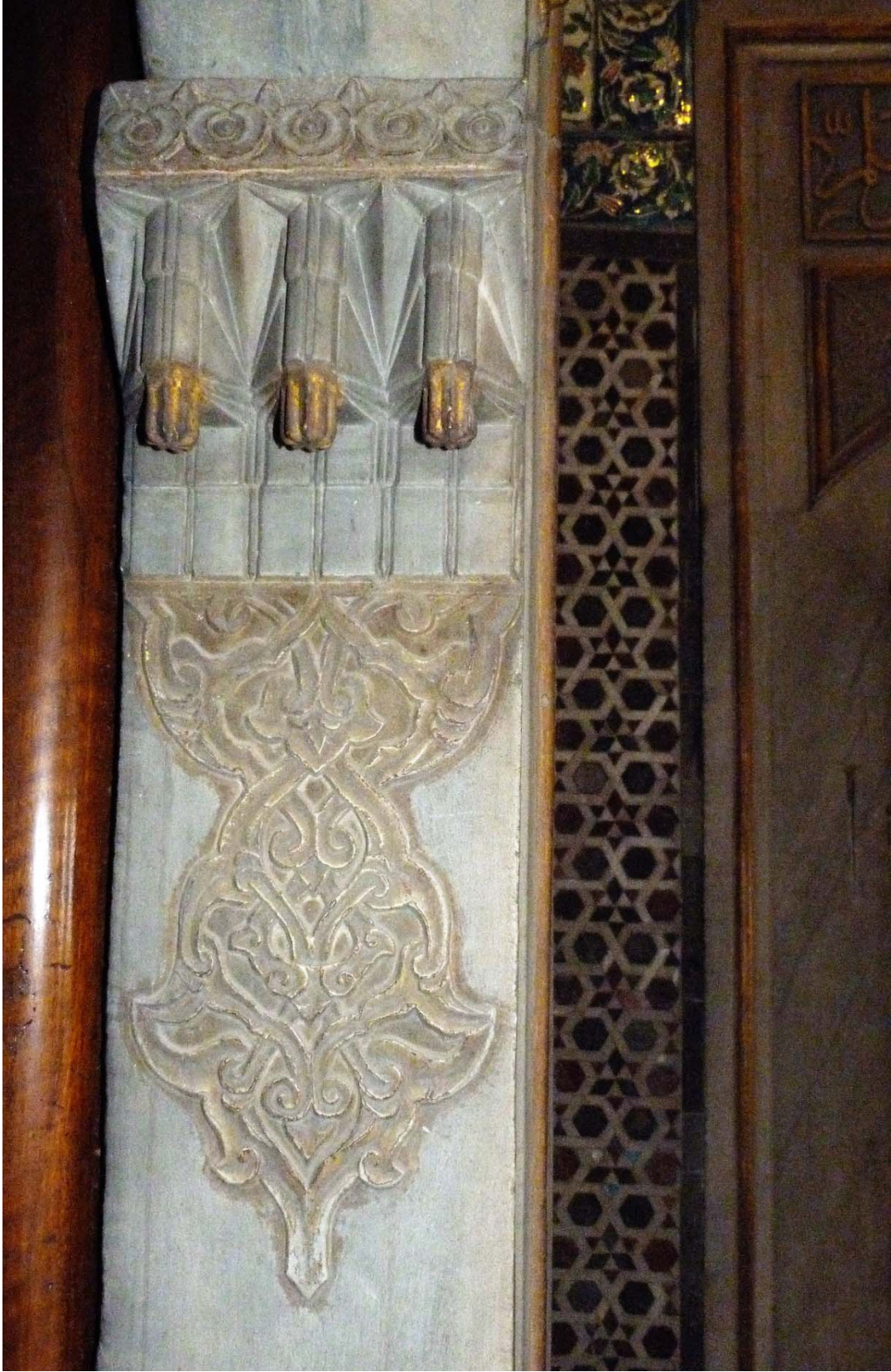
3. Mimari Tezyînât

Sultan Ahmed Camii'nde zengin işçilikli çini, kalem işi, ahşap, taş, çivili ve madenî tezyînât görülmektedir. Zengin mermer ve taş işçiliği ile elde edilmiş mihrâb, mahfel-i hümâyûn mihrâbı, minber, şâh-pâyeler, sûtûnlar, sûtûn başlıkları, üst sofa korkulukları, mahfel-i hümâyûn yüksek korkulukları, renkli taş duvar panolarıve pencere önü hendesî tezyinatları cami tezyinâtı açısından oldukça geniş bir yer tutar. Bu tezyinatın mihrâb duvarı ve mahfel-i hümâyûnda yoğunlaştığı görülür(bknz.Resim 84-91).

Çinilerin ibadet katında değil de, üst mahfellerde yoğunlaşması nedeniyle alt katta mermer kaplı duvarlar, pencere dizileri, renkli taş sûtûn ve sûtûn başlıklarında tezyinatın yoğunlaştığı görülür. İbadet mahallinin genişliği nedeniyle kullanılan malzeme ve yapı elemanı hayli fazla olmasına rağmen; yapı elemanlarının işçiliklerindeki incelik dikkat çeker. Bu taş, ahşap ve metal malzemedan üretilen ince işçilikli yapı elemanlarının bazılarının fotoğrafları aşağıda yer almaktadır. İlgili bölümlerde bu eserlerin evraklarda geçtiği kadarıyla malzemeleri, ustaları ve diğer bilgilerine yer verildiği için burada bu detaylara girilmemiştir.

Resim 84. Mahfel-i hümâyûn yüksek korkulukları mermer oyma tezyînâtı.

Resim 85. Mahfel-i hümâyûn kapı girişindeki mermere işlenmiş rûmî kompozisyon.

Yapıda ayrıca hünkâr mahfili altındaki ahşap tavan üzerinde ve müezzin mahfili altındaki ahşap dolap kanatlarında klasik döneme ait özgün kalemişleri bulunmaktadır. Camininüç ana kapısı, mihrâb duvarı pencere kanatları, vaaz kürsüsü ile mahfel-i hümâyûn pencere ve kapı kanatlarında çoğu künde-kârî tekniğinde olmak üzere hendesî tezyînât mevcuttur. Bu tezyînâtta sedef, bağa, fildişi, gümüş ve renkli ağaç kakmalarla zenginleşen işçilik göze çarpmaktadır. Camideki diğer pencere ve kapı kanatlarında ise yalnızca hendesî kompozisyonlar mevcuttur.

Resim 86. Mahfel-i hümâyûn'da tefekkür yerinin girişinde yer alan sedef kakma künde-kârî kapıların iç kısımlarındaki tezyînât.

Resim 87. Mahfel-i hümâyûn sedef kakma ve künde-kârî tezyînâtlı ana kapısından bir detay.

Resim 88. Mahfel-i hümayûn altında ahşap üzerine kalemîşi yapılan bölüm.

Resim 89. Sultan Ahmed Camii müezzinân mahfili altındaki dolap tezyînâtı detayı.

Alt sofa pencere üstlerinden başlayarak, üst sofaüçüncü pencere altlarına kadar duvar yüzeyleri çinilerle kaplanmıştır. Alan gereği 21.000'den fazla çini karo kullanılmasına rağmen; alt katın mermer kaplama ile değerlendirilip üst katın çini panolar ile değerlendirilmesi sonucu camide gözü yormayan ve aydınlık bir mekân algısı oluşmuştur. XVI. yüzyılın ikinci yarısı ile XVII. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen bu çiniler sır altı tekniğinde yapılmıştır. Panolar halinde düzenlenmiş kompozisyonlar, yapıldıkları

yüzyıl, geçirdikleri tamir ve imal edildikleri atölyelere göre farklı kalitededirler. İznik ve Kütahya atölyelerinin renk ve kompozisyon zengini çinilerinde XVII. yüzyıldan itibaren kalitenindüştüğüizlenmektedir. Çini üzerine altınla yazılan mahfil hat kuşağı ise bu çinilerin en güzel işçiliğe sahip kısmını teşkil eder.

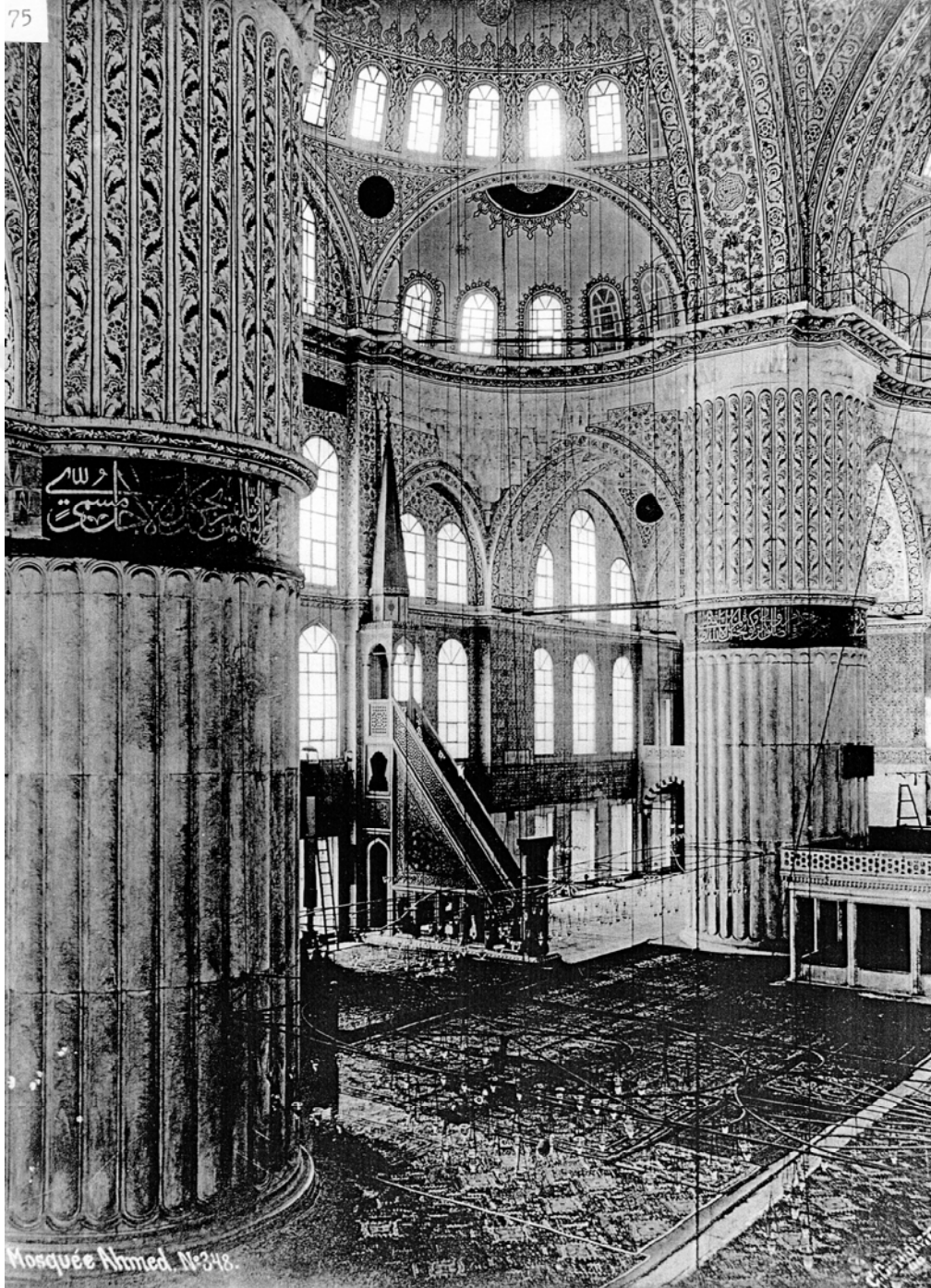
Resim 90. Mahfel-i hümâyûn çini hat kuşağı.

“Camininüst sofa duvarlarının üçüncü sıra pencerelerininüstünden itibaren kalemşleri başlar. Bitkisel desenlerin hâkim olduğu kalem işlerinde son yıllarda yapılan restorasyonlarda orijinal örnekler ortaya çıkarılmıştır. Taş üzerine yapıldığı anlaşılan bu kalem işlerinden iyi durumda olan kısımlar koruma altına alınmıştır. 1883 yılında bu orijinal kalem işlerinin üzeri sıvanarak kapatılmış, yerine ana hatlarıyla klasik desenlere benzemekle beraber boyutları değiştirilerek detayları yok edilmiş ve devrine uymayan renklerle boyanmış kalem işleri yapılmıştı. 1976’da başlayan çalışmalarda bunlardan bir miktar örnek bırakılmış, diğerleri kazınarak tesbiti yapılan orijinal desenler ve renkler uygulanmıştır. Bu çalışma iki değişik aşamada gerçekleştirildiğinden uygulamada bazı farklılıklar göze çarpmaktadır.Desenlerde kırmızı ve açık mavi renklerin hâkim olduğu görülmektedir. Ayrıca avluda cümle kapısı önündeki kubbenin içi daha zengin ve itinalı olmak üzere bütün revak kubbeleri ve pandantiflerinde yakın zamanda yenilenmiş kalem işi süslemeler görülmektedir¹⁸⁴”.

¹⁸⁴ Ahmet Vefa Çobanoğlu, “Sultan Ahmed Camii Ve Külliyesi”, **DİA**. C. XXXVII, s.503.

Resim 50'de Çobanoğlu'nun bahsettiği kalemî restorasyon aşamalarına göre orijinal desen ve renklerin hakim olduğu 1880 yılından bir görüntü yer almaktadır.

Resim 91. Sultan Ahmed Camii harimi kalemîlerinin 1880 yılındaki durumu.
Kaynak: G.Berggren, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi (2015).

Cami içinde kubbe, kemer, mihrâb kitâbeleri, şâh-pâye başlıklarını dolanan hatları Hattat Mehmed Efendi yazmıştır. Yine camlardaki esmây-ı hüsnâ eskizleri

Mehmed Efendi şâkirdi Tatar eliyle yazılmıştır. Sultan Süleyman'ın câmii inşâ defterlerinin de bir hattata tahrir ettirilmesi de onun eliyle olmuştur. Ayrıca külliyenin türbe ve sebilhane hatları da Mehmed Efendi ve şakirtleri eliyle yazılmıştır.¹⁸⁵Sultan Ahmed Camii restorasyonunda kubbe hatları Hasan Çelebi tarafından yeniden ele alınmıştır. Resim 92'de görüldüğü üzere Hasan Çelebi'nin 1400/1979 tarihli imzası da küçük kubbede yer almaktadır.

Resim 92. Sultan Ahmed Camii kubbe hatlarından bir örnek.

Kaynak: Aras Neftçi.

Sultan Ahmed Camii pencere ve kapı kanatlarında bulunan madenî aksam dışında caminin revaklı avlusundaki bronz kapılarda ve revaklı avlu sütûnbileziklerinde de süslemeler mevcuttur. Özellikle Atmeydanı yönündeki avlu ana giriş kapısında ince işçilik dikkat çekicidir. Çiçek motiflerinin de kullanıldığı hendesî tezyînât, kazıma tekniği ile yapılmıştır. Üzerinde kalan parıltılar, bu tezyinatın bir dönem altın varakla süslenmiş olduğuna dair işaretler taşır (bknz. Resim 35, 36). Avlu ana giriş kapısı ile Ayasofya istikametindeki kapılar tunç kapılardır. Bu kapıların Evliyâ Çelebi'nin babası, Sultan I. Ahmed Han'ın kuyumcubaşısı Derviş Zillî Efendi tarafından yapıldığına dair bilgiler

¹⁸⁵ bknz. s.375-377.

mevcuttur.¹⁸⁶ Tezyînât onun tarafından gerçekleştirilmiş olsa da belgelerden anladığımız kadarıyla bu kapılar Belgrad seferi hatırası olarak Zıstovi ve İstolni'den getirilmiştir.¹⁸⁷

4. Külliye'nin Diğer Öğeleri

a) Hünkâr Kasrı

Caminin kible cephesine güneydoğu köşesinden bağlanmıştır. Kibleye paralel ve iki katlı planıyla Hünkâr Mahfiline doğrudan geçiş imkânı sağlamaktadır. Taşra hareminden kasır girişine rampa ile ulaşılır. Alt kat çıkış önce payanda minare arası üç revaklı bölmeye, oradan da mahfile geçme imkânı sağlar. Avlu girişi ve rampanın üst seviyesine kadar kesme kefeki taşı ile yapılan hünkâr kasrı üst sırada bir taş üç sıra tuğla şeklinde Bursa üslûbu duvarla yükselir.

Resim 93.Hünkâr kasrı'nın cami ile ilişkisi.

Arşiv belgelerinde Kasr-ı Şerif veya Kasr-ı Hümâyûn olarak geçen bu yapının 3 Rebiu'l-evvel 1024/2 Nisan 1615 tarihli bir evrakında 'kasr-ı şerifin ve taşra harem-i şerifin divarlarının dahi ölçülen yerleri sekiz bin iki yüz zirâ" olup, sekiz yüz yirmi bir bin

¹⁸⁶ Tahsin Öz, "Sultan Ahmet Camii'nin Tezyinî Hususiyetleri II", **Vakıflar Dergisi**, C. II, Ankara, 1942, s.210-211. Tahsin Öz'ün bahsettiği kapılar Zıstovi ve İstolni/Belgrad'dan getirilmiştir. Tezyînâtının Derviş Zillî elinden çıktığına dair evraklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Evliyâ Çelebi, Seyahatnâmesi'nde babasının da iştirak ettiği Sultan Ahmed Camii temel merasiminde padişahın misafirler gittikten sonra bir grup önemli şahsiyet ile özel ve samimi görüşmesinden bahseder. Babasının görevinden bahsetmez fakat padişaha yakınlığı açık bir şekilde anlaşılmaktadır (Bknz. Evliyâ Çelebi, **Seyahatnâme**, C. II, 2011, s.83-84).

¹⁸⁷ **BOA**, D.35, v.247; **BOA**, D.35, v.158.

altmış akçe ider' şeklinde taş etkinliği için taşra haremiyle birlikte ele alındığına dair bir ifade yer alır¹⁸⁸. Bu taş etkinliği belgesinin dışında,3 Rebiu'l-evvel 1024- Zilhicce 1025/2 Nisan 1615-Aralık 1616 veya Ocak 1617 kefekitaşlarının tamamlandığına ilişkin kayıt mevcuttur¹⁸⁹. Çeşitli belgelerde de kasr-ı hümâyûn için yapılan kafeslere ödemeler göze çarpmaktadır¹⁹⁰.

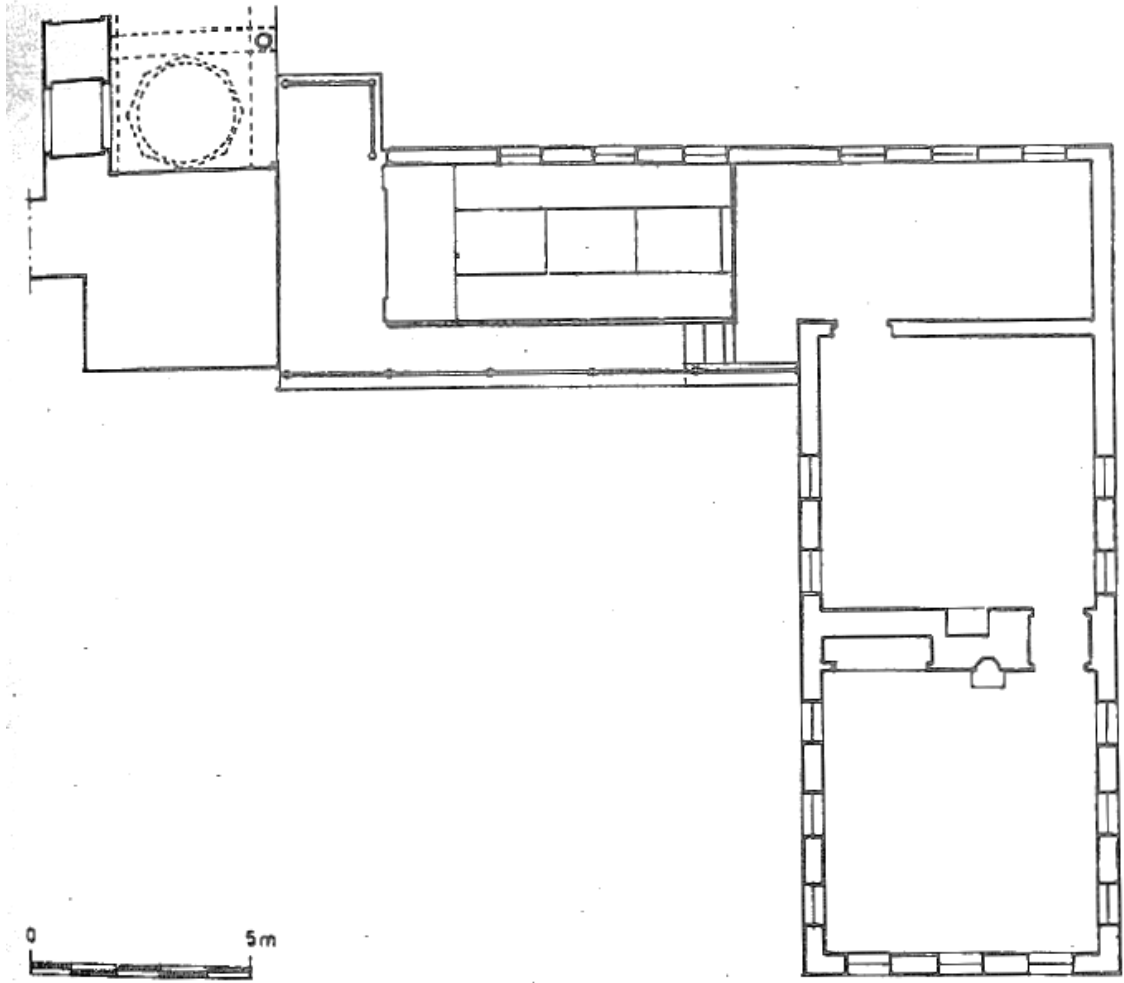
Resim 94. Kible cephesinden camiye bitişik kasr-ı hümâyûn.

¹⁸⁸BOA, D.05112.0006.00.

¹⁸⁹BOA, D.05112.0003.00.

¹⁹⁰BOA, D.05112.0015.008, BOA, D.05112.0009.00, BOA, D.05112.0008.0.

Çeşitli dönemlerde yangın geçiren kasır, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün restorasyonundan sonra Vakıflar Halı Müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır¹⁹¹. Padişahın namazdan önce ve sonra bir müddet dinlendiği ve gerekli olduğunda bazı işlerini yürüttüğü hünkâr kasrı Osmanlı mimarisinde ilk defa bu külliye de uygulanmıştır. Daha sonra selâtin camii geleneği haline gelmiş ve kasrı bulunmayan camilere de kasırlar eklenmiştir¹⁹².

Şekil 20. Kasr-ı Hümayûn Planı

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974, s.34.

¹⁹¹ Ahmet Vefa Çobanoğlu, *İstanbul'da XVII. yy. Külliyesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1996, s.75.

¹⁹² Yılmaz Önge, "İstanbul Camilerinde Hünkâr Köşkleri", **Önasya**, S.40, Ankara, 1968, s.8-9.

b) İmâret Yapıları

İmâret, arşiv kayıtlarına göre matbah, kiler, fırın, me'kel ve anbarı dâhil altı yapıdan ibarettir.¹⁹³Atmeydanını batı yönünden çeviren bu yapılar, 1029 Cemaziye'l-ahir/1620Mayıs-Haziran'a kadar yapılmaya devam edilmiştir¹⁹⁴. Arşiv kayıtlarında ilk olarak 15 Zilkade 1025-30(31) Zilhicce 1025/24 Kasım 1616-8 Ocak 1617 tarihli İmâret-i Âmire'nin masrafları kapsamında su yolunun getirilmesi şeklinde ifade geçer¹⁹⁵. Sonrasında Receb 1026/ Temmuz 1617 ferman buyurulan imâret-i amire mutasarrıfına verilen akçe ile ilgili belge yer almaktadır¹⁹⁶.1026 Şâban/1617 Temmuz sonu, Ağustos ayı boyunca taşçılara, sırik hammallarına, rençberlere, neccârlara imâret etrafına iskele yapması, lağımçılara da toprak taşımaları için verilen miktarlarla imâret bir kere daha geçer¹⁹⁷. Rebiülevvel 1027/26 Şubat 1618 tarihinden 28 Cemâziyelevvel 1027/23 Mayıs 1618'e kadar molozculara hurde taş için, Kavak İskelesi'nden gelen ateş taşı için, kerhengçilerekefeki galat taşı için, kubbelere alınan tuğla için kırk horasancı için, Rumeli'nden gelen kireççilere, taşçılar altın yolması için alınan kömür,kennad arasına komak için kurşun, ham demir için, Kavak İskelesi'nden ateş taşını götüren peremecilere, alınan mesamir için, kemerler için alınan kırmızı taş, imâret etrafında iskele yapan neccarlara, imârette işleyen sırik hammallarına, acemioğlanı sırik hammallarına, imârette işleyen taşçılara, buçukçulara, iskeleden tuğla götüren hammallara, arabacılara iskeleden ateş taşı götürmek için, Vezir-i Azam Muhammed Paşa esirleri için, miri esirler için nafaka mutemedlere ve oğlanına ödeme yapılmıştır¹⁹⁸. Aynı evrakta Darüşşifa adı da geçtiği için tam bir muhasebe imkânı yoktur.

Belgenin devamında "1022 Rebîülâhirenin ğurresinden şehir-i mezbûr gayetine gelince ferman buyurulan İmâret-i Âmire'nin masârifine bu kulları yedinden sarf-u harc olunan akçeyi beyan ider" şeklinde başlayan bir ifadeyle hangi meslek grubuna ne kadar ücret ödendiği zikredilmektedir. Molozculara hurde taş için, Kavak İskelesi'nden gelen ateş taşı için, kerhenkçilerekefeki galat taşı için, alınan tuğla için, horasancı için, Rumeli'nden gelen kireççilere, taşçılara altın yolmak için, alınan mesamir mertek için, anbar mühimmatı için, ihracat-ı mütearrık, imârette işleyen rençberlere, acemioğlanı

¹⁹³BOA, D.05112.0005.00.

¹⁹⁴BOA, D.5112.0008.14.

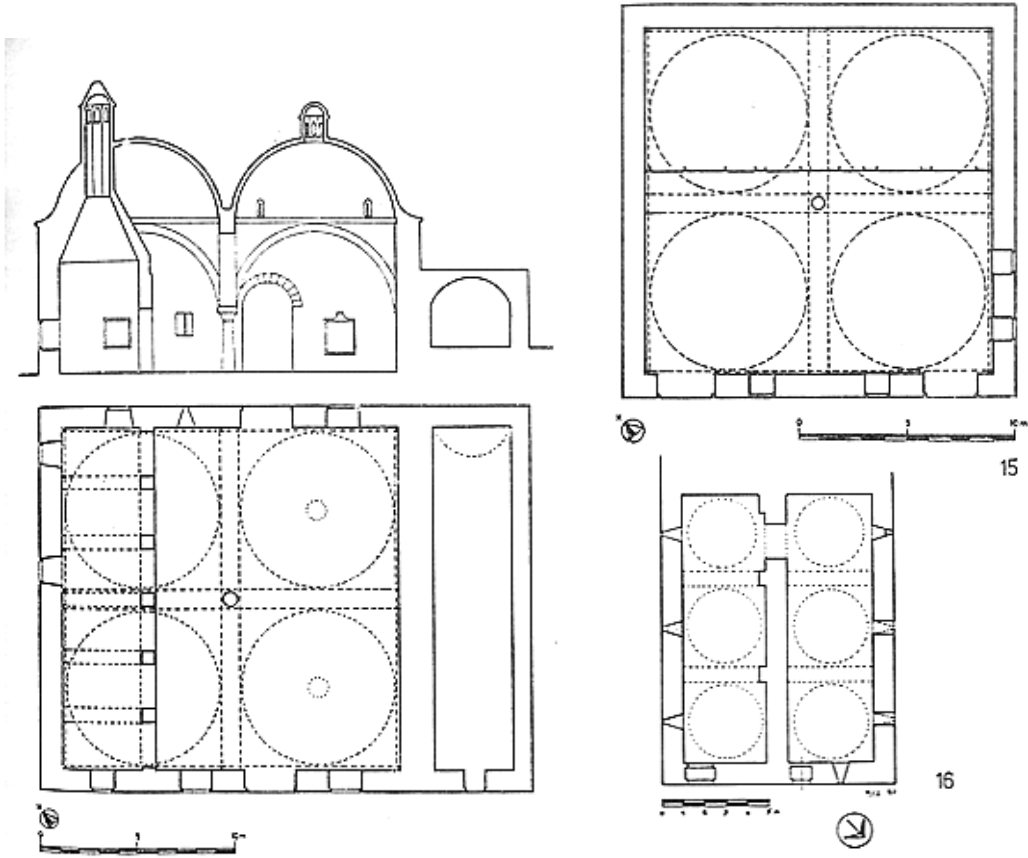
¹⁹⁵BOA, D.05112.0008.02.

¹⁹⁶BOA, D.03684.0013.02.

¹⁹⁷BOA, D.03684.0014.00.

¹⁹⁸BOA, D.03684.0016.00.

sırık hammallarına, Kavak İskelesi'nden ateştaşın götüren peremecilere (kayıkçılara), iskele yapan neccarlara, kenâd(kenetler) yapan demircilere, imârette işleyen sırık hammallarına, iskeleden tuğla götüren hammallara, imârette işleyen taşçılara, miri esirlere, mutemedlere ve anbarcıya ve acemioğlana, arabacılar ateş taşı götürmek içündört yük seksen dokuz bin üç yüz kırk bir akçe ödeme yapıldığı kaydedilmiştir. 1028 Zilkade ve Zilhicceboyunca İmaret-i Amire'nin inşâ faaliyetleri için masraf yapılmaya devam edilmiştir¹⁹⁹.

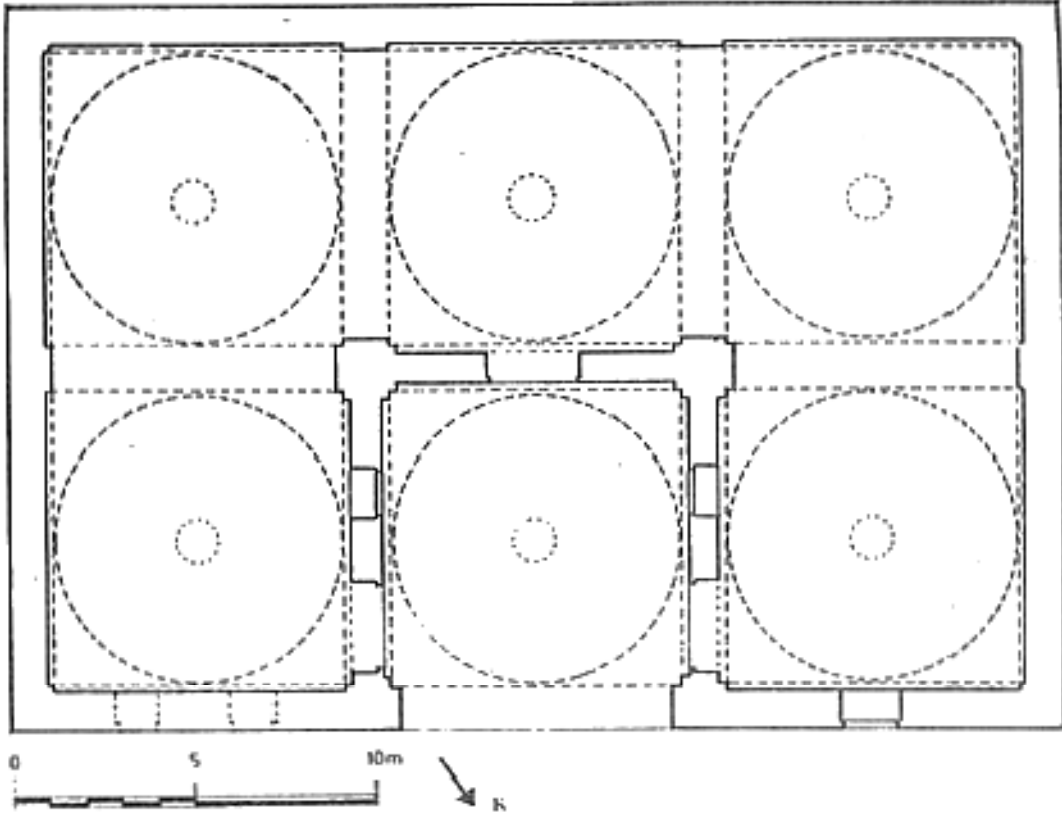
Şekil 21. Mutfak kesit ve planı, sağda fırın ve kilerin planı

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974; s. 347-348. Kiler için Ahmet Vefa Çobanoğlu, *İstanbul'da XVII. yy. Külliyesi*, Doktora Tezi İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1996.

"Saadetlü padişâh-ı âlempenâh Hazretleri'nin ... bihamdillah itmâmı müyesser olup tayin buyurulan huddamın vezâyifleri ... hademe-i İmâret-i Âmire ve Dârüşşifâ-i ma'mûre ... ve mu'temedan ve rah-ı ebyan ve sayire cami-i şeriftir." şeklinde başlayan

¹⁹⁹ BOA, D.03684.0017.00.

tarikh kısmı kurtlar tarafından yenilmiş bir evrakta da vazifelilerin tayiniyle ilgili bilgiler mevcuttur²⁰⁰.

Şekil 22. İmaret yapılarından me'kel planı

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974, s. 349.

İmâreti oluşturan yapılardan fırın ve mutfak kare planlı olup üzerleri dörder kubbe ile örtülmüştür. Me'kel ve kiler ise dikdörtgen planlıdır ve üzerleri altı kubbe ile örtülüdür²⁰¹. Bugün Cumhuriyet Eğitim Müzesi olarak kullanılan matbah bölümünün

²⁰⁰ BOA, D.05113.0001.00.

²⁰¹ Ahmet Vefa Çobanoğlu, *İstanbul'da XVII. yy. Külliyesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1996, s.81.

baca ve ocak yerleri belli olduğundan teşhisi mümkün olmakla beraber, diğer beş yapının durumu ise geçirdiği müdahaleler nedeniyle tam olarak anlaşılamamaktadır.

Resim 95. Sultan Ahmed Külliyesi imâret-i âmire binâları.

Kaynak: Aras Neftçi.

Resim 96. İmaret yapılarının olduğu yerden Sultan Ahmed Camii'nin konumu.

İmâret yapılarının ele alınışı, diğer Osmanlı imâret yapılarıyla benzer tasarım özellikleri taşımaktadır. Kullanım amacına uygun, yalın ve faydacı bir mimari anlayışı yansıtan yapılarda birbirine benzer özellikler bulunmaktadır. Aynı ebatta alana, eşit kubbe ölçüleriyle inşâ edilen bu yapıları ayırmak için aydınlanma, havalandırma ve kullanım şekillerine bakmak gerekmektedir. Geniş bir pişirme ve kullanım alanına sahip Sultan Ahmed imâreti matbahı, gelişmiş bir baca sistemiyle dikkat çekmektedir. Ayrıca, tepedeki havalandırmaya ek olarak, kubbe eteklerinde de pencereler açılarak pişirme sürecini kolaylaştıracak havalandırma ve aydınlatmaya elverişli bir sistem yapılması, dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda oldukça önemlidir.

Resim 97. Sultan Ahmed Külliyesi imâret yapılarından matbah kubbesi.

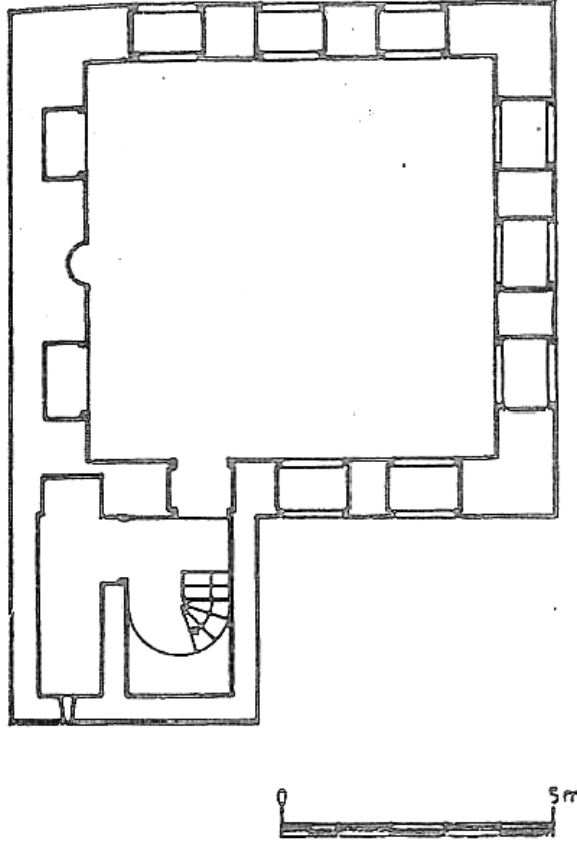
Resim 98. Sultan Ahmed Külliyesi imâret yapılarından matbah baca sistemi.

Batıda, darüşşifaya yakın olarak yerleşen ve imâretin en büyük kütlesi olan kilerde, içeri çekilmiş korunaklı bir girişe yer verilmiş, dış duvarlara pencere açılmamıştır. Kubbe tepelerinde yer alan aydınlanma ve havalandırma fenerleri dışında özel ayrıntılar bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalarda, me'kel, fırın, kiler ve mutfak ile bilgiler yer almaktadır. Ancak arşiv belgelerinden edindiğimiz bilgilere göre anbar ve imâretin de ayrı birer yapı olarak ele alındığı düşünülürse; fizikî araştırmaların derinleştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Kitâbeleri bulunmayan ve tam işlevlerini kestiremediğimiz bu yapılar topluluğunda en batıda yer alan bir hamam birimi de dikkat çeker. Bu hamam Mehmed Paşa Sarayı'na ait olup sonradan Darüşşifaya tahsis edilmiş hamam olmalıdır. Konum ve işlev açısından uyumludur. Sultan Ahmed Külliyesi imâret yapıları, yani mükerrer zikrettiğimiz `resm'de adı geçen altı binanın külliye sınırlarını zorlar bir şekilde caminin bulunduğu sekinin en batısına konuşturulması ele alınan alanın ne kadar büyük olduğu hakkında bir fikir vermektedir. Bu kadar özel bir yerin halka tahsisi ise, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konudur.

c) Sıbyan Mektebi

Sultan Ahmed Camii'nin doğusunda taşra haremının dışında ve ona bitişik olarak konumlandırılmış Sıbyan Mektebi, alt kat hizasında hela biriminin de içinde bulunduğu beşik tonozlu bölümleri hariç, kare planlı ve iki katlı bir yapıdır. Medrese tarafından bir merdivenle çıkılan dersane ve tonozlu merdivenli bir ek girişten ibaret bir yapıdır. Özellikle kible cephesi ve Sultan Ahmed Camii taşra haremine bakacak şekilde aydınlanma sistemi yapılan bu binâda; doğu cephesinde orta pencere alanının sağır bırakılması, ocak ve dolap nişlerini yerleştirmek amaçlı ve Resim 102'deki ihâta duvarı ile ilgili olmalıdır. İhâta duvarlarından yükseltilecek dersane bölümündeki pencereler avlu sistemiyle orantılı olarak ele alınmışlardır. Örtü sistemi eğik çatıdır.

Şekil 23. Sultan Ahmed Külliyesi Sıbyan Mektebi Planı.

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974, s.34.

Resim 99. Sultan Ahmed Camii taşra haremi duvarlarına bitişik sıbyan mektebi.

Yapının üst kat revzenli pencereleri tezyînât açısından dikkati çeker. 'Kendan temel-i hazîne-i abdesthâne der harem-i Câmi-i Şerîf ve temel-i odahâ der-kurb-ı mektephâne der-zamân-ı Hüseyin Ağa' şeklinde bir ifadeyle Sıbyan mektebinin de taşra haremi ile ele alındığı ve bu civârda bazı odaların yapıldığı arşiv evrakında geçmektedir²⁰². Bu odalar bugün imam ve müezzin odaları olarak kullanılan odalar olabileceği gibi, yapıyı batı cephesinden böldüğü kalıntılarında anlaşılan ve eski gravürlerde medrese ve türbe ile birleşen ihata duvarlarının arasta istikametinde de yapılmış olabilirler.Nitekim Resim 102'de kalıntıları görülen bu duvarın inşâ amacının, eğitim yapılarının birlikte ele alınmış olması ihtimali kadar, yaşları itibariyle küçük olan çocukların oynayabileceği bir avlu planı olma ihtimali de mevcuttur. Mektebin girişindeki tonozun baktığı ihata duvarında, avluya açılan bir giriş mevcuttur.

²⁰² BOA,D.5112.0015.00.

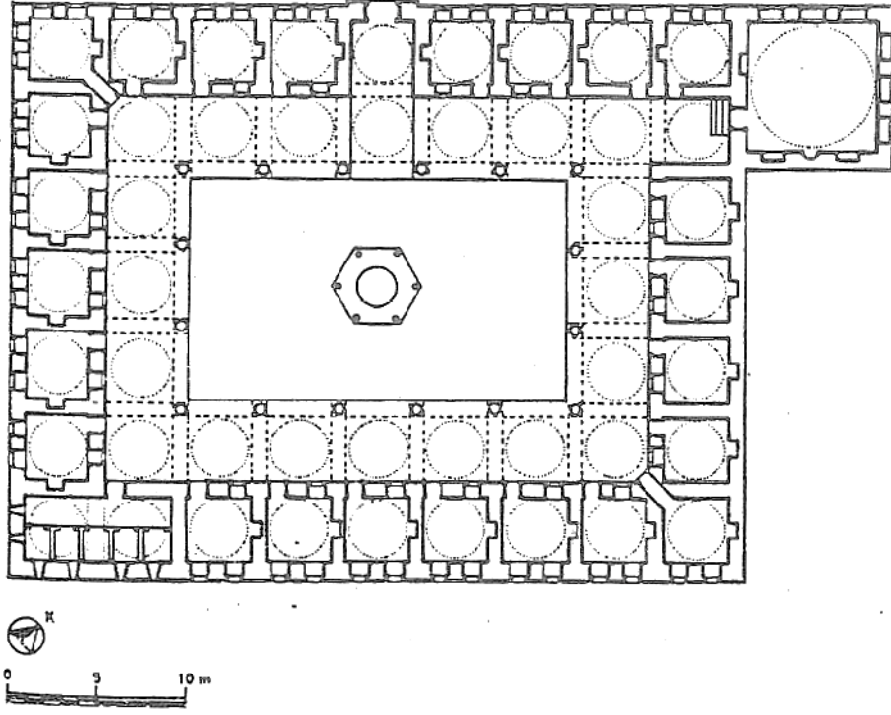
Resim 100.Sıbyan mektebi doğu cephesinde yıkılmış ihata duvarı izi.

d) Medrese

Sultan Ahmed Külliyesi Medresesi caminin kuzeydoğusunda, taşra hareminin hemen dışında, türbe ve sıbyan mektebini içine alan ihata duvarlarının içinde bulunur. Dikdörtgen, revaklı bir avlunun etrafında sıralanmış 28 hücreden ibaret yapıda 24 adet medrese odası bulunmaktadır. Dershanesi doğu duvarının kuzey ucunda ve dışarı taşkın bir vaziyette yerleştirilmiştir. Bu medrese planı ilk kez Sultan Ahmed Medresesi'nde ele alınmış fakat, bir daha kullanılmamıştır²⁰³.Kuzey cephesinin tam ortasında kubbelerden biri ebatında girişi mevcuttur.Örtü sistemi, her hücrenin üstünü örtecek şekilde planlanmış çok kubbeli yapıdadır. Medresenin güneydoğu kenarının ucunda iki hücrelik bölüm helâ olarak planlanmıştır. Avlunun ortasında yer alan dairesel planlı şadırvanın

²⁰³ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974, s.34.

haznesi altı sûtûn üzerinde yükselen bir ahşap çatısı ile restore edilmiş ve açık avlu kapatılarak yeni işlevine uygun bir mekân elde edilmiştir. Yapının pencere sistemi ve odaları çok müdahale geçirdiği için tezyînâtı ve cephe düzenlemesinde kesintiler ve uyumsuzluklar görülmektedir.

Şekil 24.Sultan Ahmed Külliyesi Medresesi planı.

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974, s.34.

Resim 101.Sıbyan mektebi tarafından medrese-i tayyibe kible cephesi.

Resim 102. Sultan Ahmed Külliyesi Ayasofya'ya bakan cepheye bitişik medrese, türbe ve dâr-ı kurrayapıları.

Kaynak: Aras Neftçi.

“Medrese-i tayyibe adıyla arşiv kayıtlarında yer alan ve temel hazırlıklarının13 Şevval 1026/14 Ekim 1617 başladığı medresenin, Sirkeci istikametindeki zeminle birlikte

ele alındığını görmekteyiz²⁰⁴. Bitiş tarihi ise yeni Türk harflerine çevirilmiş şekliyle aynı düzende ele alınan aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi, 23 Şâban 1029/24 Temmuz 1620 şeklindedir²⁰⁵.

Baha-i elvah-ı sürb ve gülce beray-ı tetimmât-ı medrese ve abdesthâne ve dekkakin-i haffâfât	
-	
705963	
Cümle yedi yük beş bin dokuz yüz altmış üç akçedir.	
Cem'an	
Tetimmât-ı Cami-i Şerif ve türbe ve Dârülhadis	
Senebaha	
fi 23 Şâban(?) 1029	1308744
Cümle on üç yük sekiz bin yedi yüz kırk dört akçedir. Talep olunan akçe Cami-i şerifin masarifi içindir.	
Piyâle Ağa vardıkta verip teslim eylesiz.	

Şekil 23. Medrese, abdesthane, dekkakin-i haffafat, Cami-i Şerif, Türbe ve Dârü'l-hadis tamamlanma tarihini gösterir belge.

Kaynak:BOA,D.05112.0014.00.

Medrese, şekil 23'te görüldüğü gibi cami, türbe, dâr'ül-hadis, abdesthâne ve haffaf (ayakkabı) dükkânlarıyla aynı dönemde tamamlanmıştır. Külliye genelinde hem hem cami, hem avlu, hem de Atmeydanı istikametinde camiye bitişen külliye yapıları olarak aynı dönemde tamamlanması eğitim yapılarına verilen değer ve önceliği de göstermektedir. Son restorasyon öncesi fotoğraflarından medresenin sıbyan mektebi gibi avlu ile aynı karakterde iki kat pencere dizilişi ile belirlenen cephe düzeni de külliye yapılarının uyumuna katkıda bulunmaktadır.

e) Darüşşifa

Sultan Ahmed Külliyesi yapılarından Darüşşifa, bugün mevcut değildir. İmâret yapılarının yakınında kare alanda revaklı bir avlunun etrafında sıralanan hücreler şeklinde planlandığını bu konudaki Süheyl Ünver'in araştırmalarından bilmekteyiz²⁰⁶.1870 yıllarında Mithat Paşanın girişimiyle kurulan Sanat Okulu yapılırken,

²⁰⁴BOA, D.03684.0014.00.

²⁰⁵BOA, D.05112.0014.00.

²⁰⁶Ahmet Vefa Çobanoğlu, *İstanbul'da XVII. yy. Külliyyeleri*, Doktora Tezi,İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1996, s.80.

darüşşifa hücreleri ve revakları yıkılmış fakat dış duvarların alt kısımları ve temellere dokunulmamıştır²⁰⁷.Nayır, yapının sadece hamam kısmının günümüze ulaştığını ifade eder²⁰⁸.Bahsedilen arasta tarafındaki bugün sipâhi hamamı (askerlere mahsus) olarak bilinen bu hamamın, dârüşşifânın bir bölümü olarak ele alınıp inşâ edildiğine dâir belge bulunmamaktadır. Fakat kible cephesi önünde konumlanan ve inşâ belgelerinde Mehmed Paşa Sarayı Hamamı olarak geçen bir hamamdan bahsedilmektedir²⁰⁹.Nayır'ın tespiti aksine işlevi gereği Darüşşifa'nın yanında bulunması gereken bu hamam, Mehmed Paşa Sarayı'nın konumu itibariyle tekrar yapılmasına gerek kalmadan külliye bünyesine dahil edilmiştir. Bu hamamın saray yıkılmasına rağmen bırakılarak akarat vakıf defterleri itibariyle Darüşşifaya tahsis edildiğini görmekteyiz²¹⁰.

İmâretle yapılarıyla aynı dönemde inşâ edilen Dârüşşifa, ilk olarak28 Cemaziye'l-evvel 1028/13 Mayıs 1619 tarihinde kayıtlara geçmiştir²¹¹. 'Resm' planından yani 29 Şevval 1021/23 Aralık 1612 tarihli belgede yer aldıktan sonra yaklaşık yedi yıl hangi seviyede bilmiyoruz fakat bekletilmiştir. İmâretle aynı zamanda bitirilen(1029 Cemâziyelâhir/1620 Mayıs-Haziran) bu yapının mermer etkinliğinin arşiv evrakına yansıyan çokluğuna bakılırsa epey büyük olduğunu söyleyebiliriz. Süheyl Ünver'in planıyla birlikte Ahmet Vefa Çobanoğlu'nunbu yapının eski hali ve mevcut durumu ile ilgilimakalesi mevcuttur²¹².Bu makalede, yapının kılıçhane olarak değerlendirilip değerlendirilmediğini sorgular. Çobanoğlu'nun da belirttiği gibi burada Fatih döneminden kalma bir kılıçhane olması inşâ evraklarına göre mümkün değildir. Ancak sonradan kılıçhane olarak kullanılmış olamayacağına dair tezi de binanın tarihçesini yansıtmaz. Çünkü, İstanbul'da 1285 (1868)'de iç ve dış kısım olarak yeniden düzenlenen Sultan Ahmed Meydanı'nın güney kanadında bulunan Kılıçhane mevkiinde Sanayi Mektebi açıldığına ilişkin Ahmet Lütfi Paşa Tarihi'nde ifadeler mevcuttur. Buna göre iç kısımda yetim ve kimsesizlerin eğitimi ve birer sanat öğrenmeleri, dış kısımda ise esnaftan şakirtlerin(çırak, öğrenci) eğitimi amacıyla ilimle birlikte her türlü sanat

²⁰⁷ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, s.36.

²⁰⁸ Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, s.36.

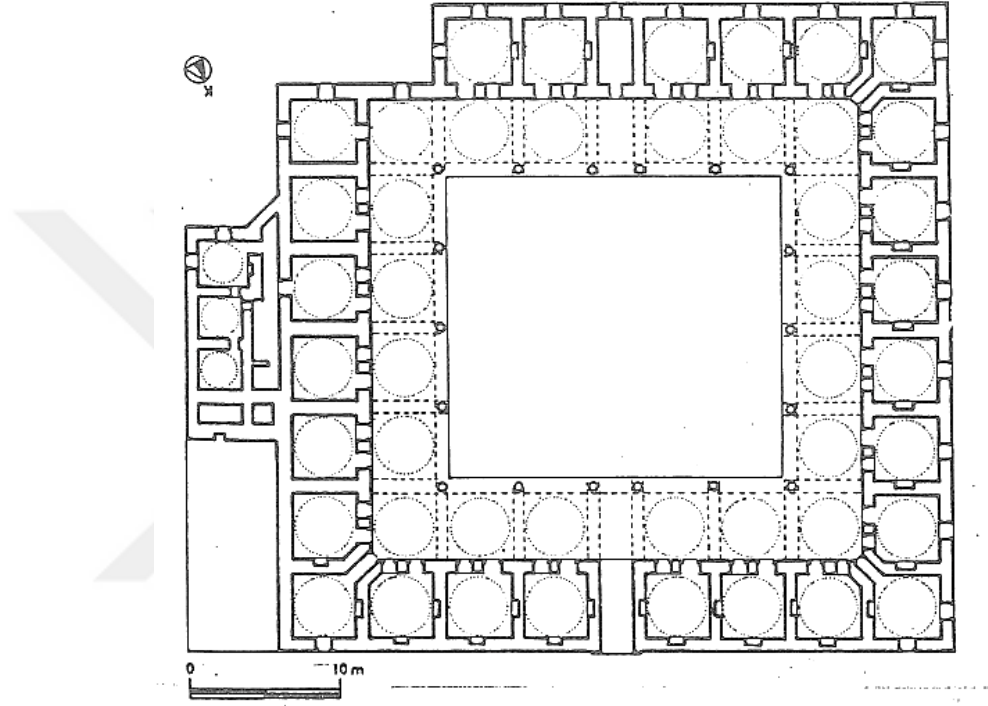
²⁰⁹ bknz. kronoloji

²¹⁰ **BOA**, D.00211.0001.00.

²¹¹ **BOA**, D.03684.0016.00.

²¹² Ahmet Vefa Çobanoğlu, "Yok Olan Bir Yapı Sultanahmet Darüşşifası", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. I, S. II, İstanbul, 1988, s.35-40.

eğitimi verilmeye başlanmıřtır²¹³. Binanın tamir edilip yeniden dzenlenmesi ve civarındaki arsaların satın alınıp ek binâların inşâ edilmesiyle mektebin yapıldığı bilinmektedir. II. Abdülhamit dönemindeyenilenen bu binalar Raimondo d'Aronco tarafından inşâ edilmiştir.²¹⁴ Dolayısıyla bu binanın sonraki yüzyıllarda yıkılmadan işlev değişikliği geçirerek kılıçhane ve sanayi mektebi olarak kullanıldığı ve hamamın da böylece günümüze intikal ettiği söylenebilir.

Şekil 24.A. S. Ünver'in tespitlerine göre Sultan Ahmed Külliyesi dârüşşifa planı.

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmed Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974, s.34.

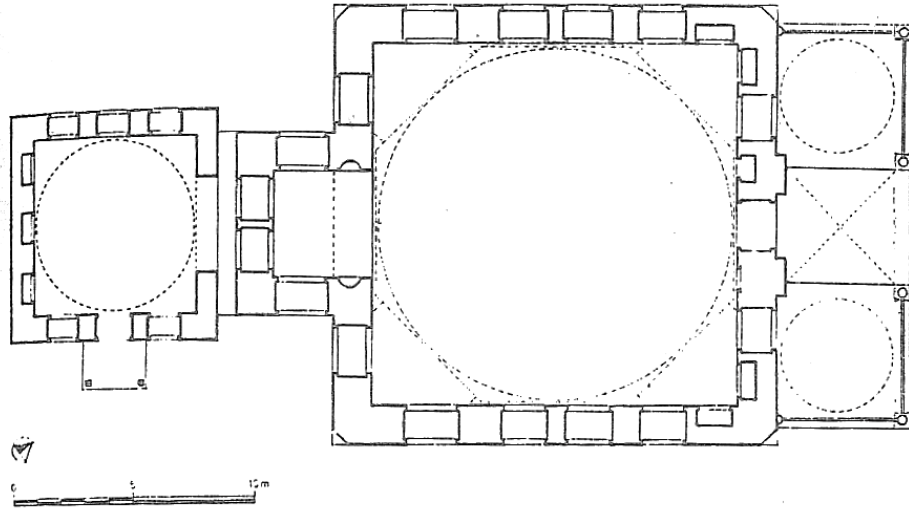
f) Türbe

1617 Ekim-1618 Ocak arasındaki dört ay boyunca yapılan işlerin kaydedildiği rûznâmçe defterinde Sultan Ahmed Han'ın türbesinin;Dâr-ı Kurra, Darü'l-Hadis ve diğer tamamlanan yapılabirlikte (1 Şevvalü'l-Mükerrem 1026-30 Muharramü'l-Haram 1027/2 Ekim 1617-27 Ocak 1618) dört ay süreyle ele alındığını görmekteyiz. Buna göre Sultan Ahmed Han'ın 22 Kasım 1617 tarihinde vefatından önce türbe inşâ

²¹³Aliye Öten, *Ahmet Lütfi Paşa Tarihi'nde İmar ve İnşâ*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2008, s.64-65, 166-167.

²¹⁴Afife Batur, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul: Kültür BakanlığıYayınları, 1994, VI, s.444-446.

işibaşlamıştır²¹⁵. Yine iki ciltlik rûznâmçenin 28 Cemâziyelevvel 1023/6 Temmuz 1614 tarihli¹⁶⁷. varağında "taban-ı yonma-i çûb der-temel-i türbe (be-hesâb-ı satrancî, zirâ', 30 – 30), diğeri misluhû, 60, fi 8, kıymet 480)" şeklinde türbe temeli için gereken ahşap materyallerin hesaplanıp alındığına dair bir ifade mevcuttur²¹⁶. Aynı yılın Recep ayı başında ise 120 kişilik gılmanan-ı acemiyânla, Sinan ve Ali isimli ustalara ödeme yapıldığına dair kayıt tutulmuştur²¹⁷. Böylece toplamda 17 aşamada türbe inşâ süreci rûznâmçede anlatılır. Buna göre her ne kadar 'resm' de zikredilmemiş olsa da Sultan Ahmed Han henüz hayattayken türbenin inşâ kararı alındığı ve başlandığı görülmektedir. Şekil 23'te görüldüğü üzere 23 Şâban 1029/24 Temmuz 1620'de Cami, Dârü'l-hadis, Medrese, abdesthane ve dükkânlarla birlikte tamamlanmıştır.

Şekil 25. Sultan Ahmed Türbesi ve Dâr-ı Kurrâ planı

Kaynak: Zeynep Nayır, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası 1609-1690**, İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi, 1974, s.34.

Kare planlı türbe yapısı, kubbe ile örtülüdür. Sultan Ahmed Türbesi'ni klasik Osmanlı mimarisindeki türbe anlayışından ayıran tek özelliği çift cidârlı kubbe fikrinden vazgeçilmiş olmasıdır. Dış yüksek kubbeden vazgeçilerek yüksekliğin içeriden ve dışarıdan makul seviyelerde tutulduğu bu örtü sistemi, külliye'nin Ayasofya istikametinden, doğu yönünden kolayca kavranılmasına imkân vermektedir. Önünde üç revaklı sofası bulunmaktadır. Bunun dışında türbeye bitişik eğitim yapısıyla kurulan

²¹⁵BOA, D.03684.0008.002.

²¹⁶BOA, D.35.200 v.167.

²¹⁷BOA, D.35.200 v.175 ifade "gilmânân-ı acemiyân-ı türbe (neferen 120, eyyâm 21, fi 4, fi'l-... kıymet 10.080), be-nâm-ı Sinan (fi yevm 30, fi selâse eşhür, kıymet 2.700), be-nâm-ı Ali (fi yevm 30, fi selâse eşhür, kıymet 2.700)" şeklindedir.

plan, Orta Asya Türk mimarisinden, Selçuklular'a ve Osmanlı mimarisine kadar gelen köklü bir geleneği yaşatmaktadır. Yapının Atmeydanı cephesini sınırlayan ihata duvarları ile doğu cephesini sınırlayan duvarların yükseklik ve pencere dizilişi farklılığı, bu bölümlerin geçirdiği müdahaleleri göstermektedir. Bu yüzdenki gravürlerde giriş sanki Atmeydanı istikametinde görünüyor iken, bugün Ayasofya'ya bakar durumdadır.

Resim 103. Sultan Ahmed Han'ın türbesi.

Kaynak:http://www.haldundomac.com/haber_detay.asp?haberID=137, (07.06.2016)

Türbe içinde 36 adet sanduka bulunmaktadır. Sultan Ahmed Han, Mahpeyker Kösem Sultan, Sultan II. Osman, Sultan IV. Murad, Safiye Sultan, Rukiye Sultan ile Sultan Orhan, Sultan Bayezid, Sultan Mehmed ve Sultan Osman şehzadesi 15 şehzade ve 12 sultan ve Sultan Ahmed Han hasekisi 4 sultan medfundur. Türbe ile ilgili bir bilgi de, caminin bitimi itibariyle 1025'te mevlid-i şerif alaylarının başlaması ve her 15 Şâban itibariyle Kösem Sultan vakfından seçereli şerefâ ve sâdâta Nakibü'l-eşraf tarafından türbe odasından ulufelerin dağıtılmasıdır²¹⁸. Klasik türbe formunda olan bu eserde duvarlar yarıya kadar çini ile kaplanmış olup, kubbe içine kalemîşi tezyinât yapılmıştır.

²¹⁸ Sultan Ahmed Külliyesi, **Kuyûd-ı Kadîme Arşiv Kataloğu**, 229.

g) Dar'ül-Hadis

Dârü'l-hadis binası ilk olarak külliye'nin 'resm'inde karşımıza çıkmaktadır. 29 Şevval 1021/23 Aralık 1612 tarihli belgeye göre planlanan bir yapıdır (bkz. Resim 11). 23 Şâban 1029/24 Temmuz 1620 tarihinde de tamamlanmıştır(bkz. Şekil 26).

Defter-i masârif ve mühimmât-ı binâ-i türbe-i şerîf ve Dârü'l-kurrâ Dârü'l-hadis ve sebilhane ve tetimmat-ı sayire el-vaki' an gurre-i şehr-i Şâbanü'l-muazzam 1028 ila gayeti Zilkade sene-i mezbur fi erbaa eşhür	
Asl	Asl
Ücret-i üstadîye-i doğramacıyan kabakhâ-ipencere-i türbe-i şerif	Ücret-i üstadîye-i mermer kesân türbe-i şerif ve Dâr-ı Kurrâve Dârü'l-hadis ve sebilhane ve tetimmât-ı sâyire
baha	baha
220250	1505589

Şekil 26. Masraf defterinde Dârü'l-kurrâ, Dârü'l-hadis, Türbe, Sebilhâne ve diğer şeyler için yapılan inşaat faaliyetini gösterir kayıttır.

Kaynak:BOA,D.05112.0010.00.

Bu bina hakkında Sultan Ahmed Camii'ni ele alan Zeynep Nayır Ahunbay, Ahmet Vefa Çobanoğlu ve diğer kaynaklarda herhangi bir bilgi geçmemektedir. Burada Dâr-ı Kurrâ ile Dârü'l-hadis yanyana zikredildiğine görebu üç yapı ayrı ayrı değil de, aynı yapının iki fonksiyonu şeklinde ele alınmış olsaydı, işlev farklılığı ve fizikî değişiklikler olması gerekirdi. Oysa iki ayrı yapı mevcuttur. Kitâbeleri olmayanve mimari gelenekle tespit edilen bu yapılar;tek kubbeli, revaklı, fevkâni yapısıyla türbeye bitişik dâr-ı kurra ve talebe odalarıyla dersaneden müteşekkil medresedir. Rebiülâhir 1026/1617 Nisan-Mayıs aylarındaki inşâ faaliyetlerini gösterir belgede Dâr-ı Kurrâ ve Darü'l-Hadîs binaları için yapılan masraflar görülmektedir²¹⁹. Aynı yılın Cemâziyelevvel²²⁰, Cemâziyelâhire²²¹, Recep²²², Şâban²²³, Ramazan²²⁴, Şevval²²⁵ aylarında da inşaatların devam edildiği görülür. 1028 Şâban-Zilkade/1619 Temmuz-Ekim arasında faaliyetler tekrar başlamış ve 23 Şâban 1029/24 Temmuz 1620 itibariyle de inşaat tamamlanmıştır. Bu evraklarda binanın yeri hakkında kesin bir bilgi yer almamaktadır. Fakat inşâ sürecine ait

²¹⁹BOA, D.03684.0002.00.

²²⁰BOA, D.03684.0003.00.

²²¹BOA, D.03684.0004.00.

²²²BOA, D.03684.0005.00.

²²³BOA, D.03684.0006.00.

²²⁴BOA, D.03684.0007.00.

²²⁵BOA, D.03684.0008.00.

belgelerde yakın yerlerin aynı dönemde ele alındığına dair uygulamalar ve külliye yapıları arasındaki olası boşluklar ele alındığında; Dâr-ı Kurra'nın yanında bulunan alanın kullanılmış olabileceği akla gelmektedir. Tabi inşâ faaliyeti kapsamında Atmeydanının neredeyse tüm alanına müdahalede bulunulduğu düşünüldüğünde; imâret yapıları yanı veyahut Tavukhâne Sokak civârı, İbrahim Paşa Sarayı civârı da imkân dâhilinde bulunmaktadır. Tam yerinin belirlenmesi için birtakım yerinde tespitlerde bulunulması gerekmektedir.

Resim 104. Sultan Ahmed Külliyesi doğu cephesi yapıları ve Ayasofya ile ilişkisi.
Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?hl=tr&q=santa+sofia>, (29.10.2016).

Resim 105. Dârü'l-hadis olması muhtemel alanlardan külliye batı yönünde imâret yapılarının hemen önceki bölümünü gösteren 1850-80 James Robertson fotoğraflarından biri.

Kaynak: <http://noctoc-noctoc.blogspot.com.tr/2011/05/constantinople-during-late-ottoman.html>, 30.10.2016.

Resim 106. İbrahim Paşa Sarayı hizâsında hipodrom kalıntılarında Atmeydanı.

Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?sa=G&hl=tr&q=sultan+ahmed+mosque&tbs=isch&tbs=simg>, 30.10.2016.

Resim 105'te Dâr-ı Kurrâ arkasında veyahut Resim 106'daimâret yapıları önünde bugün bulunmayan Dârülhadis yapısı inşâ edilmiş olmalıdır. Resim107'de belirtilen İbrahim Paşa Sarayı Hamamı'nın bir bölümü ve yanında ise, önce hipodrom kalıntıları; sonra mehterhane ve defterhane yapılarının mevcut olduğunu kaynaklardan öğrenmekteyiz.Hadis üzerine ihtisaslaşan ve fizîkî açıdan medreselere benzeyen Dârü'l-hadis yapıları, külliyelerin önemli bir parçası olmuştur.

h) Dâr-ı Kurrâ

Külliye programında Dâr-ı Kurrâ yapısı görünmemektedir (bkz. Resim 11). Fakat yukarıda zikrettiğimiz 1617 Nisan'ında başlayıp 24 Temmuz 1620'de tamamlanan inşâ sürecinde Dâr-ı Kurrâ'nın da adı geçmektedir. 17 Aralık 1755'te yapılan Nûruosmaniye Camii inşâsı ile ilgili belgelerde de, caminin inşâsından sonra külliye yapılarına karar verildiği görülmektedir²²⁶.Bu uygulama her ne kadar bir buçuk asır sonrasına dayanan bir uygulama olsa da, planın değişmesi ve bânîninmüdahalesinin yer yer karşılaşılan bir uygulama olması, bu tür farklılıklara imkân vermektedir. Yeri ve planı konusunda bilgi verilmemekle birlikte Tahsin Öz, türbenin arkasındaki kubbeli bina olarak tarif etmektedir.²²⁷Bu eğitim yapısının türbeye yakın,tek kubbeli, revaklıve fevkâni planlanması işlevi açısından Dâr-ı kurrâ'yı teşhise imkân tanır (bkz. Şekil 25, Resim 103).

i) Hamamlar

Yukarıda zikredilen yapılarharicindesikaye, dört sebil, kahvehane, imam odaları, dükkânlar, iki kasır, odalar ve iki mahzen inşâ belgelerinde adı geçen ancak haklarında çokça bilgiye yer verilmeyen yapılardır. Hamamların durumu ise farklıdır.İnşâ defterleri ve rûznâmçelerde geçeniki hamam mevcuttur. İlki Mehmed Paşa Sarayı hamamı iken Drüşşifa hamamı olarak külliye yapılarına dahil edilen hamamdır²²⁸.Darüşşifa'nın güneydoğu cephesine dışarıdan bitişik olup, üzeri aydınlık feneri bulunan kubbe ile örtülü kare küçük bir soyunmalık kısmına ince bir koridorla geçilmektedir. Yine kare olan ılıkılık kısmına koridordan geçilen hamamın sıcaklık kısmı da kare planlıdır ve örtü sistemi

²²⁶ Ali Öngül, "Târih-i Cami-i Nûruosmâni", **Vakıflar Dergisi**, Ankara: Tisamat Basım Sanayi,S. XXIV, 1994, s.127.

²²⁷ Tahsin Öz, **İstanbul Camileri**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987, s.128.

²²⁸ **BOA**, D.00211.0001.00.

kubbedir. Hamamın yanında (doğu cephesi) ise kare planlı külhan ve üzeri beşik tonozlu dikdörtgen bir hazne yer alır. Yapının bahçeye açılan ikinci bir kapısı bulunmaktadır. Restorasyon dışı bırakılarak büyük zarar gören bu yapı, Dârüşşifaya tahsis edilerek külliye yapılarına dâhil edilmiştir.

Resim 107. Mehmed Paşa Sarayı binası iken Sultan Ahmed Küliyesi bünyesine dahil olan hamamın kalıntıları.

Kaynak: Aras Neftçi.

Büyük rûznâmçede İbrahim Paşa Sarayı'nın tamir edilen hamamından bahsedilmektedir (bkz. kronoloji). Tamir edilip yanındaki odayla birlikte külliyenin gelir yapılarına dâhil edilmiştir. İbrahim Paşa Sarayı'nın yıkılıp yeniden düzenlenmesi kapsamında inşâ sürecine dâhil edilen hamama ilk müdâhale 10 Şevval 1018/6 Ocak 1610 tarihinde su yolunun düzeltilmesiyle başlar²²⁹. Bu iş için arazi ve künkler satın alınmış, ustalara döşeme ücreti ödenmiştir. Ocak ve külhanı ile beraber, kubbesi de yenilenen hamamın yeni alınan 22 adet lülesi, genişletildiğini gösterir (bkz. Kronoloji). "Yazıcı zımmî eliyle İbrahim Paşa sarayındaki hamam için 114 adet 13 Akçe'den toplam 1.482 Akçe pınar ücreti, Bab-ı hîmeden binâ-yı şerîfe pınar getirilmesi için 19 Hımlı, 4 Akçe'den toplam 76 Akçe hammaliye ücreti²³⁰" şeklinde geçen ifadelerde de hamamın

²²⁹ BOA, D.35, v.46a.

²³⁰ BOA, D.35, v.11b.

su ihtiyacının karşılanması için yapılan ek hizmetleri görmekteyiz. İbrahim Paşa Sarayı'nın satın alınarak vakfedildiği, yeniden ihtiyaca göre inşâ edildiği süreçte; hamam bölümü genişletilmiştir. Câmekânı ve külhânı yenilenmiş, 114 pınarı olacak derecede büyütülmüştür. Bugün çok az kalıntıları olan hamamın son fotoğrafları metnin devamında ele alınmaktadır.

Resim 108. 1875 yılında çekilmiş Sultan Ahmed Meydanı'na ait bir fotoğraf.

Kaynak:

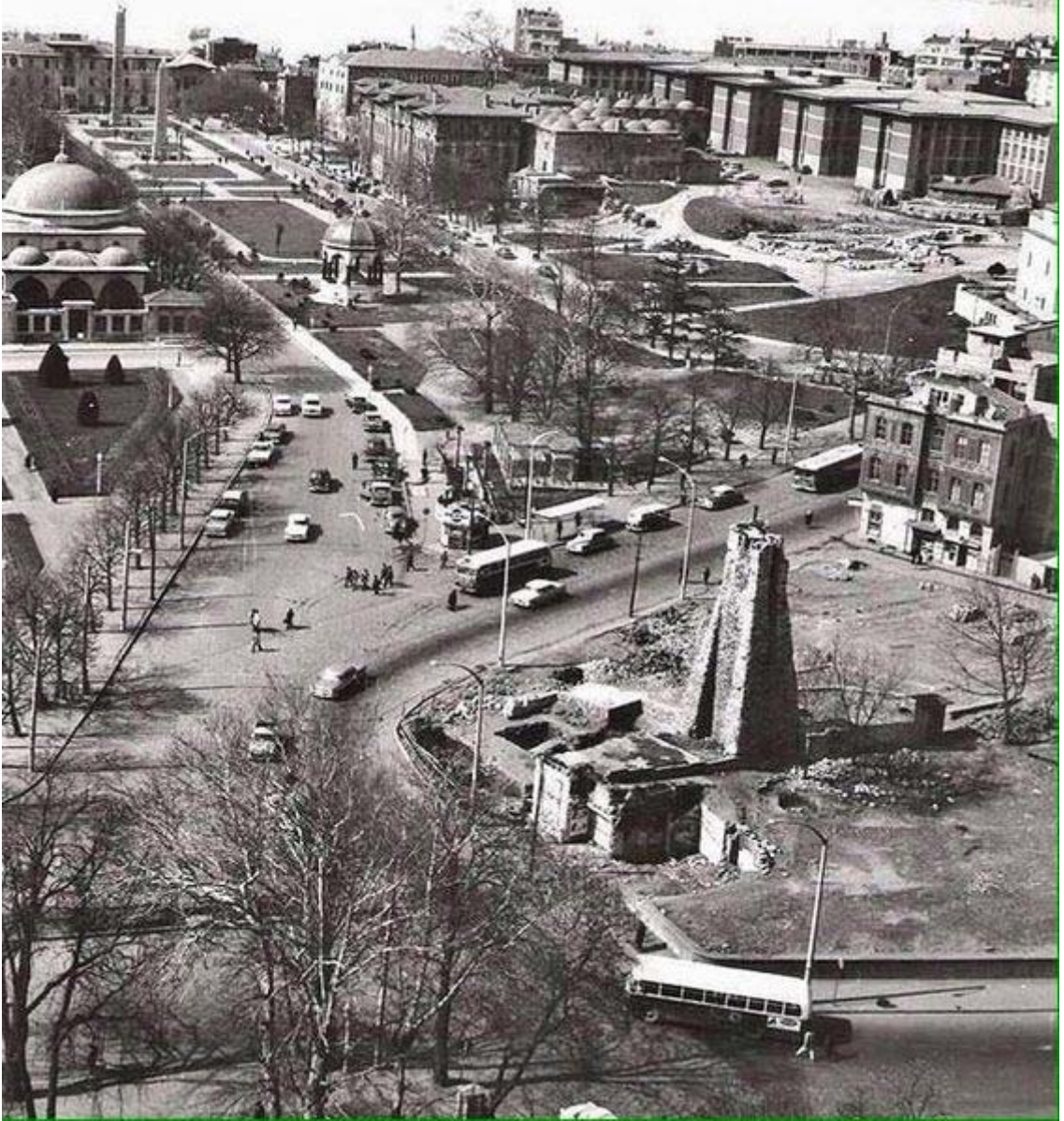
<https://s-media-cache-ak0.pinnimg.com/originals/d7/70/80/d77080f760f3b2f7a2bc26a0bbd37856.jpg>, (04.06.2017).

Resim 109. 1956 Sultan Ahmed ve çevresi hava fotoğrafı.

Kaynak: <http://eski.istanbulium.net/index>,(04.06.2017).

Bu şekilde genişletilen hamam, İbrahim Paşa Sarayı Vakfı'nın yanında, Sultan Ahmed Meydanı'nın yeniden şekillendirileceği bir asır sonrasına kadar hizmet vermeye devam etmiştir. Halen kalıntılarının bir bölümünü İbrahim Paşa Sarayı'nın arkasında gördüğümüz hamamın eski İstanbul fotoğraflarında izi sürüldüğünde yapısı hakkında bir fikir sahibi olunabilir.

Resim 110. 1967 yılına ait Sultan Ahmed Meydanı resmi.

Kaynak: <http://eski.istanbulium.net/page/325?route=%2Fpage%2F%3Apage.>, (04.06.2017)

j) Sebiller

Sultan Ahmed Külliyesi yapıları arasında su yapıları da önemli yer tutmaktadır. Evraklarda verilen bilgilere göz atacak olursak eşzamanlı tamamlanan ve öncelik sonralık da gösteren sebil yapılarının inşâ süreci hakkında detaylı bilgilere ulaşırız. Bu konuda ilk olarak Zilhicce başı 1022/Ocak 1614'te "çeşme-i pây-e-i gez" olarak adlandırılan cami içindeki pây-e çeşmelerinin tamamlanması nedeniyle 320 Akçe'ye 2

baş küçükbaş hayvan satın alındığı bilgisi karşımıza çıkar. Muharrem 1023/Mart 1614'te ise su yolu nâzırı Hasan Ağa tezkiresine göre Tophane Çeşmesi su yolunun kapatılma ücreti olarak 819 Akçe ödendiği görülür. Ayrıca ahır şadırvanı da aynı tezkireyle 228 Akçe'ye tamir edilmiştir. 29 Muharrem 1024/28 Şubat 1615'te ise kemer pâyesindeki çeşmenin su yolunda cami-i şerif'ten büyük duvarın konulması için 2.800 Akçe verildiği görülür. Safer 1024/Mart 1615 sonunda çeşme sâkîsinden su hazinesine kadar su yolu ustalığı için 2.775 Akçe ücret ödendiği görülmektedir. Batıda caminin yakınındaki sebilhane ve çeşme tarih hattı için Hattat Mehmet Efendi'ye 2.000 Akçe ücret ödenmiştir. Caminin batı sebil ve çeşmesi 1024 itibariyle bitmiş olmalıdır. 28 Cemâziyelâhir 1024/25 Temmuz 1615 itibariyle Bali Çelebi defteri gereğince cami yakınındaki sebilhane çeşmesi için Atmeydanı'ndan su yolu döşenmesi için su yolculara 1.766 Akçe ücret ödenmiştir. Atmeydanı'na bakan iki sebil ve çeşme olduğu göz önünde bulundurulacak olursa batıdaki sebil ve çeşmenin (ilk tamamlanan) Arasta batı girişindeki, bugün sebili yıkılmış olan yapı olduğu anlaşılmaktadır. Sonraki ödeme ise yine Bali Çelebi defterine göre cami yakınındaki sebilhane çeşmesi için su yolculara 3.311 Akçe ücret ödendiği görülür. Burada bahsedilen ikinci sebil çeşmesinin, cami ana girişinin iki yanında yapılan sebillerden hangisi olduğu tam anlaşılamamaktadır. Şâban 1024/Eylül 1615'te ise, Tatar eliyle çeşme yakınındaki lağım tahliyesi için 200 Akçe ücret ödenmiştir. 22 Şevvâl 1024/14 Kasım 1615 tarihinde suyolu nazırının tezkiresine göre padişahın çeşmesinin suyolu tamiri için 5.965 Akçe ödeme yapıldığı görülmektedir. Burada sözkonusu padişah I. Ahmed olduğu şüphelidir, zirâ'inşâsından hiç bahsedilmeyen bir çeşmenin tamiri sözkonusudur. 25 Şevvâl 1024/17 Kasım 1615'te de yeni odaların önündeki çeşmenin su yolu temelini 12.780 Akçe'ye atıldığı görülmektedir. Farklı bir konum belirtilmekte ve yeni bir temelden bahsedilmektedir. Ancak yeni odalardan kastın ne olduğu net değildir. Bu yüzden bahsi geçen çeşmenin yerini tespit mümkün görünmemektedir. 29 Safer 1025/18 Mart 1616 itibariyle zevvâk Abdi Ağa'nın ev duvarı yüzündeki çeşme kemerinin yontma ustasına hem kemer hem de çeşme için 1.380 Akçe ücret ödenmiştir. Bu çeşmenin ise Tophane'deki çeşmenin tamiri gibi külliye haricinde olması imkân dâhilindedir. Caminin su yolu yapımında 1025/1616 başında Üstâd Behrâm eliyle Hassa ahır çeşmesinden cami-i şerif mihrâbı önüne kadar lağım çukuru için su yolculara 2.044 Akçe ücret ödenerek bir merhale daha katedilmiştir. Mimar ağa tezkiresine göre 29 Rebûlâhir 1025/16 Mayıs 1616'da büyük kapı yakınındaki su hazînesi kapısı önündeki çeşme temeli için ödeme yapılmıştır. Büyük

kapıdan kasit avluya Atmeydanı'ndan girilen kapı olabileceği gibi asıl hünkâr kasrına gidilen yüksek dehlizli bölüm de olabilir. 29 Rebûlâhir 1025/16 Mayıs 1616 itibariyle cami yakınındaki sebilhane için 2 adet lüle alınmıştır. Buna göre iki lüleli bir sebilhâne de bu tarih itibariyle tamamlanmıştır. Safer1024/Mart 1615'te mahzen sebilinin su yolunun tamiri için 800 Akçe ücret ödenmiştir. Mahzen olarak planlanan caminin mihrâbı altına konuşlandırılmış bölümde ele alınan sebil ise bu tarihlerde başlamış olmalıdır. 25 Cemâziyelevvel 1024/22 Haziran 1615 itibariyle hızâne yönündeki sebilhâne kapısı için Ali Başe eliyle halka, raht-ı mükemmel, matara, serîr ve pullar için masraf yapılmıştır. Sebilhane kapısında Halil hattı harcı için Şehrî çilingir eliyle kalaylı demir kupa (5 adet, 15 Akçe'ye) ve kalaylı küçük halka (5 adet, 50 Akçe) satın alınmıştır. Sayıları 17'ye kadar çıkan susuyolcuyolcuların külliyesinin abdest mahalleri ve sebilleriyle ilgili çalışmaları Cemâziyelevvel 1024/Haziran 1615'i ve sonrasında da devam etmiştir. Bu tarih itibariyle Eyüp Sultan sebilcilerine 150 Akçe ve Cami-i Şerif etrafındaki sebilcilere de 150 Akçe ödeme yapıldığı görülür. Eyüp Sultan sebilcilerinin iki görevli olduğunu evrakın değişik bölümlerinden bildiğimiz için külliye sebilcilerinin de iki görevli olduğuna hükmedilebilir. Bu tarih itibariyle iki sebil işlevini sürdürmeye başlamıştır. 28 Cemâziyelâhir 1024/25 Temmuz 1615'te ise Mescid-i Kanlı'dan yeni sebilhane önüne kadar Petko eliyle kaldırımcılara 2.716 Akçe ücret ödendiği görülür. Arastanın batı girişindeki sebilhane bu tarihlerde bitmiş olmalıdır. Çünkü bir sonraki kayıta bu sebilhane için Hattat Mehmed Efendi eliyle tarih hattı için 3.600 Akçe ustalık ücreti ödenmiştir. Zilhicce 1023/Ocak 1615'ten itibaren her ay iki sebilciye inşâ süreci boyunca maaş ödemesi gerçekleştirilmiş, ayrıca sebil için selc (kar)da alınmıştır. Fakat bu sebilin inşâsına dâir bir bilgi yer almamaktadır. Eyüp Sultan Camii'nin sebili olsun, gerek Tophane çeşmesi olsun külliye haricinde, fakat dârüssaade ağası ve mimarbaşının imar bünyesinde gerçekleştirdiği faaliyetler olup, sorumluluk alanını göstermesi açısından bu metinde yer almıştır.

Sultan AhmedKülliyesi yapıları arasında su yapıları da önemli yer tutmaktadır.Sultan Ahmed Külliyesi `resm`inde planlandığı görülen su yapıları, dört nîm sebil ve bir sikaye şeklindedir. İnşâ süreçleri ve buldukları yerler hakkında arşiv evrakında çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bunlardan biri,`câh-ı sebilhane der etraf-ı Dar-ı Kurra` şeklinde geçen, 10 yerde yapımından bahsedilen bir sebilhanedir²³¹.Yine Zilkade

---

²³¹BOA, D.03684.0008.00.

1016-Cemaziyelahir 1017/Şubat-Mart 1608-Eylül-Ekim 1608 arasında yapılan iki sebillerde, rûznâmçede geçmektedir²³². Arasta tarafında bahsedilen bu sebiller dışında, İbrahim Paşa Sarayıyönünde yer alan giriş sebilinin de şebekelerinin tamamlandığı belirtilmektedir.29 Cemâziye'l-ahire 1020/8 Eylül 1611'de rûznâmçe defterinde iki sebillerin görevlisinin atandığı kaydedilir. Demekki bu tarih itibariyle iki sebiltamamlanmıştır²³³. Sikaye ise su imkânı sunan çeşme yahut kuyu gibi yapıları anlatmaktadır. Buna göre şu an caminin dört köşesinde halen mevcut olan sebiller (Arasta girişindeki sadece çeşmesi mevcuttur)yanında, Türbe yan ihata duvarları ortalarında, farklı lokumlu demir şebekelerle vurgulanan çeşmeli bölümler sikaye olabilir. İki adet yapının biri yerinde iken, diğeri şu an medrese şadırvanının yanında beklemektedir.

Resim 111.TürbeAtmeydanı ihata duvarında yer alan ancak restorasyon nedeniyle yerde bekletilen sikaye

Bir nevi artıç olarak da kullanılan ve yağmur sularını biriktiren sağ köşedeki yapı ile, sikayenin haznesinin bulunduğu yere oturacak ebattaki sol köşedeki yapı mevsim ve soğukluk tercihlerine göre kullanılmış olmalıdır.

²³² BOA, D.00211.0001.00.

²³³ BOA, D.35.200, v.86a.

Resim 112.TürbeAtmeydanı tarafındaki ihata duvarı ortasında yer alan sikaye aynası

Türbe ve Dâr-ı Kurrâ'ya ait ihâtâ duvarlarının tam ortasında bulunan ve iki yönden simetrik bir şekilde planlanarak kullanılan bu yapıların, sebil pencereleri gibi düzenlenmiş demirparmaklıkları buraların da, ta en başından külliye planına dâhil edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

k) Gelir Yapıları

Sultan Ahmed Külliyesi yapılarının bir grubunu da gelir yapıları oluşturmaktadır. Camininönü ve giriş yanı gibi ifadelerle tarif edilen üstleri odalı bu yapılar, caminin gelir ayağını kuvvetlendirmek amaçlı çokça yapılmıştır. İnşâ sürecinde hizmet alımı amaçlı zaman zaman kiralanan Ayasofya altı, Arslanhane yanındaki keç (kireç) dükkanları²³⁴, At Metdanı'nda mîrî mehterhane yakınındaki horasan dükkânları²³⁵İbrahim Paşa Sarayızemin katı, külliye inşâ evrâkında zikredilmektedir.Bunlar geçici olup, inşâ giderlerine ayrılan masraftan kiralanmışlardır.Gelir getirmesi planlanan dükkânlar ve üstlerindeki odalar ise külliyenin 'resmî, yani ilk planında görülmektedir. İsmi geçen

²³⁴BOA, D.35, v.14b-18b-56b.

²³⁵BOA, D.35, v.122a.

fakat, zeminsiz 22 hücre olarak tarif edilen oda ve dükkân grupları ilk etapta az miktarda planlanmıştır. İnşâ defterlerinde yer ve sayıları geçmektedir.

Buna göre belirtilen yerlere göre yapıldığı dönemde dükkânların (bir kısmı arastayı oluşturuyor) ve odaların yerleri ve sayıları şu şekildedir. "Be-cihet-i ücret-i badanacıân berây-ı odahâ-i cedîd der-pîş-i câmi-i şerîf, Oda 28 adet, beher oda 4 sebû , yekûn 112 sebû, fî 20, kıymet 2.240²³⁶)" şeklinde belirtilen cami önündeki 28 oda, 16 Rebûlevvel 1020/29 Mayıs 1611 itibariyle cami mihrâbı önündeki dükkân ve odaların neccâr (marangoz) ücretinin ödenmesi²³⁷, 29 Rebû'l-âhire 1020/11 Temmuz 1611 itibariyle cami dışındaki yeni dükkânların temelini atılması²³⁸, 28 Cemâziyelâhir 1023/5 Ağustos 1614 itibariyle cami önündeki 35 adet dükkânın kapısının taktırılması,²⁵ Şevvâl 1024/17 Kasım 1615 itibariyle Mehmed Paşa Sarayı yerine dükkânların Lağımçı Timur eliyle ve Atmeydanı tarafındaki dükkânların temelini Karaca eliyle atılması²³⁹, medrese ve Cami-i şerif imameyn odaları, kahvehane ve dekkakinin tamamlanıp dükkânların 1 Zilhicce 1028- 29 Cemaziye'l-ahire 1029/9 Kasım 1619- 1 Haziran 1620 arası altı aylığına haffaflara (ayakkabıcı) kirâya verilmesi²⁴⁰ evraklarda yer almaktadır.

Son olarak perakende bir defterde, 1 Cemâziyelevvel 1018/22 Ağustos 1609'dan 30 Zilkade 1026/29 Kasım 1617 tarihine kadar yapılan ve kiraya verilen dükkânların harcamaları şu şekilde yer almaktadır: Camî-i Şerif yakınındaki kiralık yeni dükkânlar ve odaların mütevellî Piyâle Ağa ile, Kalender Paşa zamanında Arslanhâne tarafındaki alt kat dükkânların 28.000 Akçe ve esas odaların 12.000 Akçe, Cami önündeki dükkânların 5 yük 59.592 Akçe, (döşeme ve tuğlalar için) Hüseyin ve İdris Ağa'lar zamanında 5.520 Akçe, dükkânlarla birlikte yeni odalar kurşun mukabelesi için 32 yük Akçe, Mehmed Paşa Sarayı yerindeki alt kat ve üst kat odalarla dükkânlar için 30 yük 52.500 Akçe, Ayasofya meydanı karşısındaki yeni dükkânlar için 600.000 Akçe²⁴¹.

---

²³⁶BOA, D.35, v.192b.

²³⁷BOA, D.35, v.64a.

²³⁸BOA, D.35, v.76a-77b.

²³⁹BOA, D.35, v.216b.

²⁴⁰BOA, D.05112.0014.00.

²⁴¹BOA, D.00211.0001.00.

Resim 113. James Robertson'un çektiği yangın sonrası arasta görünümü 1850-80.

Kaynak: [https://www.google.com.tr/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&ved=0ahUKewjFosjAjMjUAhWF5xoKHZP0CFMQjhwIBQ&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.com%](https://www.google.com.tr/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&ved=0ahUKewjFosjAjMjUAhWF5xoKHZP0CFMQjhwIBQ&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.com%2F)

Buna göre ilk planlara göre arasta mevkiinde görünen ve karşılıklı dizilerek bu çarşuyu oluşturan dükkân dizileri ve kira odaları, sonrasında eklenen 1609- 1617 yılları arasında Mehmed Paşa Sarayı mevkiinde (hamam civârı) yapılan iki kat odalar ve zemin dükkânlar, Atmeydanına bakan dükkân ve üst kat odalar (cami ihata duvarlarının türbe yanı ve imâret binalarına yakın diğer sebil sonrası) ve Ayasofya meydanı karşısında yer alan mektep hizasındaki dükkân ve odalarla caminin dört yönünü çeviren bir yapıya dönüşmüştür. Mükerrer yangınlarla harap olan arasta ve Ayasofya tarafı sonradan pek çok kez yeniden yapılmıştır.

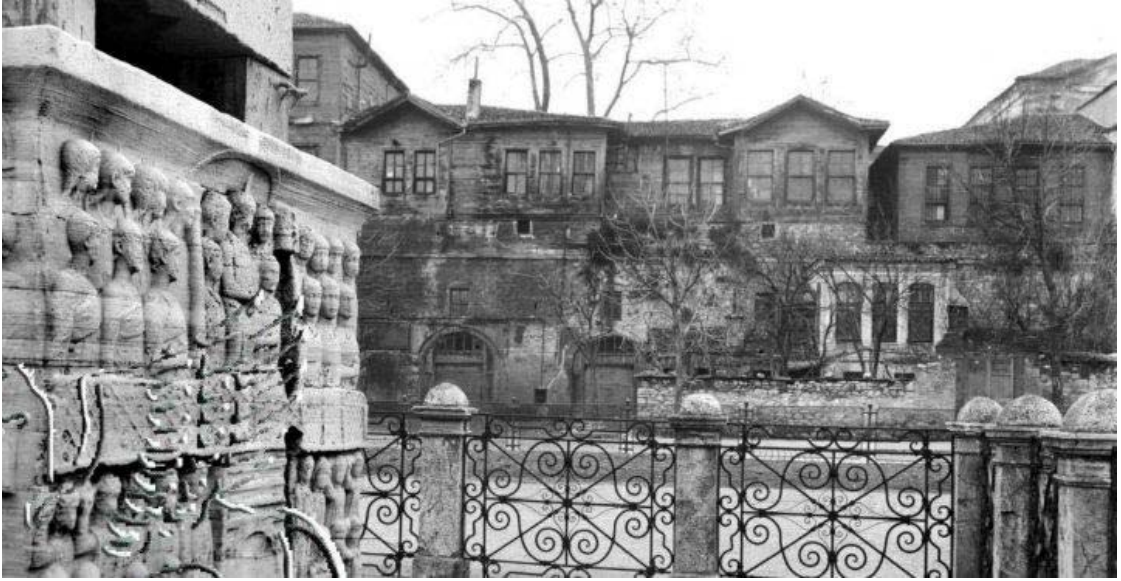
Ayrıca gelir yapıları arasında yer alan kahvehanenin de Atmeydanına bakan dükkânlar tarafında olduğu, evraklarda geçmektedir.

I) Külliye İnşâsında Adı Geçen Diğer Yapılar

İnşâ evrakında zikredilen yapıların arasında geçen imam odaları, bugünkü konumuna yakın bir yerde, Ayasofya Meydanı tarafında bulunmaktaydı. Atmeydanı

Sultan Ahmed Türbesi arkasında konumlanan binâların da imam odaları olması olasıdır. Bunların haricinde birisi caminin mihrâb duvarı altında konumlanan zemin kat olmak üzere birbirinden bağımsız iki mahzen de, bu yapılar arasında yer almaktadır. Ayrıca planda adı geçen tekke yapısının, inşâsına dâir herhangi bir belge yer almamaktadır. Fakat İbrâhim Paşa Sarayı'nın hemen içine yapılan, hatta sarayın bir parçası gibi değerlendirilen ve XIX. yy. ilk yarısı itibariyle yıkılan 'Düğümlü Baba Tekkesi' olma ihtimâli mevcuttur. II. Mahmud döneminde yıkıldığı bilinen bu Rufâî tekkesi, İbrahim Paşa Sarayı'nın yıkılıp yeniden yapıldığı dönemde ele alınmış olmalıdır.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâ defterlerinde, kasır olarak zikredilen ve hamamıyla birlikte yenilenen bölümler ise, İbrahim Paşa Vakfı Sarayı'nın bulunduğu bölümlerdir ki, önce hamamı yıkılıp genişletilen vakıf sarayın, sonra avlu ve kasırları yıkılarak yeniden yapılmıştır. Özellikle kronoloji bölümünde yer verilen bu faaliyetlere, mükerrer olmaması için burada kısaca değinilmiştir.

Resim 114. Sultan Ahmed Meydanı Binbirdirek Mahallesi İbrahim Paşa Sarayı yanında inşâ edilen olası Düğümlü Baba Tekkesi, 1930 öncesi bir kare.

Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?hl=tr&q=Tekke&tbn=isch&tbs=simg:> (7.11.2016).

Resim 115. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında ele alınan yıkılıp yeniden yapılan İbrahim Paşa Sarayı ve Üçler Mescidi denilen hemen arkasındaki alan.

Kaynak:<http://eski.istanbulium.net/post/100236693204/sultanahmet-ibrahim-paşa-sarayı-ve-hemen-ardında>, (7.11.2016).

Sultan Ahmed Camii inşâsında sıkça geçen bir de mescid yapısı mevcuttur. Mehmed Paşa Sarayı civarına yapılan bu mescid, özellikle külliye inşâ görevlilerinin ihtiyâcı için 14 Zilhicce 1018/10 Mart 1610'da yapılmıştır. Nakkâşhâne ve Arslanhâne bitişiğinde şeklinde tarif edilen mescid, 'Mescid-i Kanlu' olarak adlandırılmıştır²⁴². İnşaatla ilgili birimlerden hayme (çadırı) ve kireç kuyularının da bulunduğu yer olması hasebiyle bu bölgenin, inşâ faaliyetinin başlangıcında merkez olarak kullanıldığı sonucu çıkarılabilir. Altındakiralık dükkânlar, çevresinde imam odası ve kiralık odalar tarif edilen Mescid-i Kanlu, yanındaki sebil yapısıyla birlikte arasta dükkânlarının batı girişinde dikkat çekmektedir. Şu an minaresinin kaide kısmı kalmış bu yapı oldukça bakımsız durumdadır (bknz. Resim 116,117,118).

²⁴²BOA. D. 35 v.13-16-40-90-159-169.

Resim 116.29 Ocak 1928'de batı cephesinden Sultan Ahmed Camii ve önünde Kanlı Mescid minaresi ve bir kat seviyesinde mescid beden duvarları.

Kaynak:<http://www.sabah.com.tr/fotohaber/yasam/istanbulun-unutulmayan-buyuk-kislari-1476709123/7>, (11.11.2016).

Resim 117.1967 Sultan Ahmed Camii Arasta batı girişindeki sebil ve çeşme ilişkisi

Kaynak:<http://eski.istanbulium.net/post/100819672000/sultanahmet->, (11.11.2016).

Resim 118. 1912-20 (?) Sultan Ahmed Külliyesi kuzeydoğu cephesi sebilinden kalan çeşme.
Kaynak:<https://tr.pinterest.com/pin/317433473717311065/>, (11.11.2016).

IV. YAPI MALZEMELERİ

A. SENG (TAŞ) YAPI MALZEMELERİ

Külliye inşasında taş kullanımına dâir oldukça detaylı tutulmuş özel defterler mevcuttur²⁴³.Sadece taş konulu tutulan geniş rûznâmçeler, kefeki, seng-i âteş ve mermerler hakkındadır. Taşların nereden çıkarılıp, nasıl işlendiği, kimin eliyle getirildiği ve hangi amaçla nereye konduğuna dair bazı bilgiler de bu kayıtlarda mevcuttur. Sultan Ahmed Camii evrakında geçen taşları sıralamak gerekirse karşımıza şöyle bir tablo çıkar.

Evrakta geçen ifade	Adı	Evraktaki yeri	Taşın kullanım yeri
"Seng-i âteştan seng-i taban, seng-i kalıb-ı kebîr, seng-i kalıb-ı vasat, seng-i pehlü, seng-i kalıb-ı sağır olarak"	od taşı	BOA ,D.35, v.54.	Temel duvarlarında, cami inşaatı boyunca alımlar devam ettiğinden, külliye binalarının zemin ve duvarlarda kullanılmış olmalıdır.
"Seng-i kefekiden seng-i taban,seng-i kemer, seng-i kalıb-ı kebîr, seng-i sagır, seng-i kademe, seng-i pehlü, seng-i arşun olarak"	kefekitaşı	BOA ,D.35, v. 79'da ve 152 yerde geçmektedir.	Külliye binâlarının temel, beden, dolgu duvarlarında; pâye, kemer, sütûn, döşeme kaplamaları, harpuşta ve sövelerinde kullanılmıştır.
"Seng-i mermer-i beyâz kemer (1 adet, Kıymet 85)"Çeşitli mermerden pehlü-yi kebîr, döşeme, başlık, sütûn-ı söve, kürsi ve gayruhû	Marmara mermeri, çeşitli mermer	BOA ,D.35 v. 15.	Cami, Hamam başta olmak üzere külliye binalarının sütûn, sütûn başlığı, kemerler, duvar ve döşeme kaplaması, korkuluk ve basamaklarında kullanılmıştır.
"der-vakt-i reftend be-cânib-i Mısır berây-ı harîden-i sütûnhâ-i mermer an-gurre-i Safer 1019 ilâ gâyet-i Ramazân sene-i minhû"	Mısır'dan Satın alınan mermer	BOA ,D.35, v.8- v.41.	Sütûnlarda kullanılmıştır.
"el-mezbûr berây-ı âverden-i seng-i Mihaliç bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, seng-i kemer-i kebîr (18 adet, fî	Hereke Pudingi	BOA ,D.35, v. 192'de ve defterde 113 yerde	Büyük kemer taşı, küçük kemer taşı, seng-i kemer-i sürh-i kebir, seng-i sürh, seng-i söve-i sürh, seng-i kemer-i sürh-i küçük, seng-

²⁴³**BOA**, D.00036. 0001 (Sultan Ahmed Camiikefeki taşı müfredat defteri), **BOA**, D.00037. 0001. (Sultan Ahmed Camii kefeki müfredat defteri), **BOA**, D.00038. 0001 (Mermer-i sefid müfredat defteri), **BOA**, D. 00041. 0001 (Çeşitli taşların müfredat defteri).

40, kıymet 720), seng-i kemer-i küçek (10 adet, fî 30, kıymet 300)”		geçmektedir.	i ser-bölük-i sürh, seng-i mermer-i sürh, dîden-i sûtûn-ı mermer olarak sûtûn ve kemerlerde kullanılmıştır.
”berây-ı sâhten-i sûtûnhâ-i mermer-i serçegözü an-yed-i mezbûrîn bâ-tezkire-i mi'mâr ağa”	serçe gözü (somaki, yeşil porfir)	BOA ,D.35, v. 50'de ve 42 yerde geçmektedir.	Sûtûnlarda (95. varakta 13 yontma sûtûn, 97. varakta ise 9 sûtûn yontan ustalarıyla birlikte zikredilmiştir. 1 kıt'a ve 1 adet küçük sûtûnlar da 97. varakta ustalarıyla birlikte yer alır.)
”Be-cihet-i ücret-i tirâşîden-i seng-i şemme (=biraz) berây-ı nihâden-i mihrâb-ı câmi'-i şerîf der-mahfil-i pâdişâh an-yed-i Yusuf ser-hakkâkân (ber-vech-i maktû', kıymet 1.000).Salı, fî selh-i Zilkade 1024Masraf - Bahâ-i seng-i şemme-i hatâyî-i sâde (1 adet, 2.400).	seng-i şemme	BOA ,D.35, v.219 ve 244.	Sadece mahfil-i hümâyûnmihrâbında kullanılmıştır.
Seng-i kemer-i mermer-i sürh küçük (1 adet, Kıymet 70)	mermer-i sürh	BOA ,D.35, v. 48'de ve 16 farklı yerde geçmektedir.	Büyük ve küçük kemerler, söveler, sûtûnlar, taban-ı sağîr ve kebîrde kullanılmıştır.

Tablo 13. Sultan Ahmed Camii'nde kullanılan taşlar ve kullanım yerleri.

Kaynak: BOA,D.35.

Sultan Ahmed Camii için tutulan rûznâmçeler ve diğer belgelerde taşların getirildiği ve kullanıldığı yerler, işleyenler ve getirenlerle birlikte zikredilmektedir. Taşların getirildiği iskele ve yer adları her işlemin siparişi ve teslimi için tutulan kayıtlarda mutlaka belirtilmiştir. Buna rağmen devşirme malzeme konusunda Sultan Ahmed Camii özelinde detaylı bir bilgi yer almamaktadır. Sadece 'müstahrec'ifadesine yer verilen bir yerde, 21 Recep 1020/29 Eylül 1611 tarihi itibarıyla yıkılan Arslanhane binasının pâyesinden Sefer ve Ramazan eliyle Cami-i Şerif için 361 adet seng-i taban, 47 adet seng-i kalıb-ı kebir, 35 adet seng-i kalıb-ı sağîr, 70 adet seng-i pehlü çıkarıldığına dair bir ifade geçmektedir²⁴⁴. Bunun dışında taş alınan bölgelerin antik kalıntılarında ne kadar kullanıldığına dâir net bir bilgi yer almamaktadır. Bunun için Sultan Ahmed Küliyesi taşlarını ele alan daha detaylı çalışmalar yapılması

²⁴⁴BOA, D.35, v.88.

gerekmektedir.Tablo 13'te zikredilen taşlar tek tek ele alınarak; nereden getirildikleri, hangi öğelerde değerlendirildiklerine dâir bilgi vermek yerinde olacaktır.

1. Seng-i Âteş

Sultan Ahmed Külliyesi'ne ilişkin belgelerde, Farsça 'seng-i âteş' şeklinde geçen, Türkçe'de od taşı da denen bu taş²⁴⁵, dış etmenler karşısında dayanıksız olduğundan özellikle temelde ve mermer kaplama yapılacak yerlerde kullanılmıştır²⁴⁶.28 Rebûlâhir 1020/10 Temmuz 1611 tarihli kayıta geniş bir kullanım alanına sahip olduğu anlaşılan seng-i âteş ile ilgili yerler belirtilmiştir²⁴⁷. Buna göre; seng-i taban, seng-i kalıb-ı kebîr, seng-i kalıb-ı vasat, seng-i kalıb-ı sagîr, seng-i ser-sütûn, seng-i pehlü, seng-i arşun, seng-i kürsî, seng-i tâcolarak kullanılmıştır.Zirâ" ile ölçülüp alınan ve işletilen bu taşın kulanıldığı yerlere göre özellikleri şöyle sıralanabilir:

Seng-i taban	: Zeminde kullanılan blok taş.
Seng-i kalıb-ı kebîr	: Büyük kalıp taşı.
Seng-i kalıb-ı vasat	: Orta büyüklükte kalıp taşı.
Seng-i kalıb-ı sagîr	: Küçük kalıp taşı.
Seng-i ser-sütûn	:Sütûn başlığında kullanılan taş.
Seng-i pehlü	: Söve.
Seng-i arşun	: 1 Arşın uzunluğundaki taş.
Seng-i kürsî	: Sütûn kaidesi.
Seng-i tâc	:-

Sultan Ahmed Cami ve külliyeinin diğer yapılarında geçen seng-i âteş'in getirildiği yerler şöyledir: Mihaliç, Kumburgaz, Marmara Adası, Kavak, Gümrük, Aydıncık, İne hacı, Bergos, Altimermer, Ahırkapı, İznikmîd (İzmit), Ayastefanos, Büyük Çekmece, Ereğli, Maldepe, Ada-i Cedîde.

²⁴⁵Cafer Efendi, **Risale-i Mi'mâriyye**, 2005, s. 103.

²⁴⁶Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, 100.

²⁴⁷**BOA**, D.35, v.81-82.

2. Kefeki Taşı

İnşâ belgelerinde kefeki olarak geçen, köfeki yahut kefeki olarak da kullanılan Türkçe bir terimdir²⁴⁸. Kremden griye uzanan renk çeşitliliğiyle bugün Bakırköy maktralı kalkeri olarak da bilinen kefeki taşı, kullanım alanının çokluğu ve çeşitliliğine bakılırsa Sultan Ahmed Camii için de en yaygın kullanılan taş çeşididir diyebiliriz²⁴⁹.Kullanım alanlarına bakıldığında ebat olarak hangi isimlerle değerlendirildiğini görebiliriz:Seng-i taban,seng-i kalıb-ı kebîr,seng-i kalıb-ı vasat,seng-i kalıb-ı sagîr,seng-i pehlü,seng-i taban,seng-i kademe,seng-i kemer, seng-i arşun, pencere söveleri, seng-i taban-ı minâre, seng-i şürfe,seng-i şürfe-i meyâne, seng-i söve-i kebîr,seng-i minâre, cami dış sofa pâyeleri²⁵⁰.

Ahmet Refik'in eserinde Sultan Ahmed Han'ın Sultan Ahmed Camii inşaatı için gerekli kefeki taşının İstanbul ahalisinin bahçesinde vs. de bulunan taşların teslimiyle temin edilmesine dâir fermanı mevcuttur²⁵¹.Buna göre kefeki için halkın elindeki kaynaklardan da yararlanılmıştır.

Kefeki taşlarının geldiği yerler ise şöyle sıralanabilir: Varna, Kavak, Ahırkapı, Marmara Adası, Kumburgaz, Mertenak(Pertenak), Ayastefanos, Aydıncık, İznikmîd (İznik), Büyük Çekmece, Bergos(Burgaz), Ereğli, Mihaliç, Gümrük.

Aşağıda verilen günümüz Türkçe'sine çevrilmiş evrakta, kasr-ı şerif duvarları, taşra haremi duvarları ve cami için alınan kefeki taşı için açıklamalar mevcuttur. Buna göre Sultan Ahmed Camii'nin örtü sistemini oluşturan kubbeler ve taşıyıcı sistemini oluşturan beden duvarları ve payandalar için kullanılan kefeki taşı ve ödenen ücretler bu evrakta yer almaktadır. Toplamda beş yüz elli beş bin Akçe ödeme tutarı çıkarılan bu hesapta caminin neresinde ne kadar kefeki taşının tesbitine imkân bulunması oldukça önemlidir.

²⁴⁸ Cafer Efendi, **Risale-i Mi'mariyye.**, 2005, s. 103. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ yıllarında terimin bu şekilde kullanılmış olması bölüm başlığını ve çalışma dilini belirlemiştir. Bugün bu taş cinsi, kefeki adıyla kullanılmaktadır.

²⁴⁹ Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Sürec,** s. 101.

²⁵⁰ **BOA**, D.35, v.88, 92, 222, 245.

²⁵¹ Ahmet Refik,**Onuncu Asrı Hicride İstanbul Hayatı**, s.41.

Oldur ki iş bu yirmi dört senesi Rebülevvelî'nin yirmi üçüncü gününde Cami-i Şerif'in mermer fette tahtasından küçük kemerler ve küçük nim kubbeler ve büyük kemerler ve büyük nim kubbelerde küçük koltuklar ve büyük koltuklar ve üstlerinde büyük kubbenin camları ve taşrasında dört büyük kuleler ve sekiz adet pâyeler ve dört adet odalar ve iki adet müdevver kuleler ve dört adet yan kubbeleri altı adet minarelerden gayri tekmil üzere götürcekler yeğ işleri icmâlen kefeği zikrolunur.

Büyük kubbeleri üç yüz altmış zirâ"   Büyük kubbelerin cümle zirâ"ları
olup seksen akçeden   Sekiz yüz kırk sekiz olup yüz kırk akçeden
Cem'an   Cem'an
Yirmi sekiz bin sekiz yüz akçe ider. Yüz on beş bin dokuz yüz yirmi akçedir.

Ve Cami-i Şerif'in büyük koltukları ve   Kubbe-i kebirin camları dokuz yüz altı zirâ"
küçük koltukları üç bin beş yüz otuz dokuz   olup yüz yirmibir akçeden
zirâ" ider yüz yirmişer akçeden Cem'an
Cem'an Yüz sekiz bin yedi yüz yirmi akçe ider.
Dört yüz yirmi dört bin altı yüz seksen akçe ider.

Ve Cami-i Şerif'in nim kubbelerinin büyükleri ve Ve Cami-i Şerif'in küçük kemerleri dört yüz
küçükleri cümle iki bin doksan beş zirâ" olup otuz dokuz zirâ" olup otuzdan
yüz yirmişer akçeden Cem'an
Cem'an Elli yedi bin yetmiş akçe ider.
İki yüz altmış bir bin sekiz yüz yetmiş beş akçe ider.

Ve Cami-i Şerif'in taşrasında büyük kuleler ve Ve Cami-i Şerif'in dört yan kubbelerinin
cümle pâyeler ve odalar ve kalemodurlar camları bin yüz elli iki zirâ" olup yüz
dokuz bin altı yüz seksen altı zirâ" olup yüzer akçeden yirmişer akçeden
Cem'anCem'an
Dokuz yüz altmış sekiz bin altı yüz akçe ider. Yüz otuz sekiz bin iki yüz kırk akçe ider.

Ve Cami-i Şerif'in iç harimde kubbelerdeki nakışları(?) Cami-i Şerif'in taşrasında nev nim
ve giceli kafa tahtaları bin iki yüz seksen dört kafa tahtaları Bin sekiz yüz
zirâ" olup altmışar akçeden dokuz zirâ" olup altışar akçeden
Cem'an Cem'an
Yetmiş yedi bin kırk akçe ider. Doksan bin dört yüz elli akçe ider.

Ve iç harem'in içerisinde olan su hazineleri bin Ve iç harem'in korkulukları ve harpuştaları
dokuz yüz elli iki zirâ" olup altmışar akçeden altı yüz elli dokuz zirâ" olup altmışar akçeden
Cem'an Cem'an
Yüz on yedi bin yüz yirmi akçe ider. Otuz dokuz beşyüz kırk akçe ider.

İç harem-i Şerif'in orta kapısının merdiveni
Yüz seksen üç zirâ" olup altmışar akçeden
Cem'an
On bin okuz yüz seksen akçe ider.
El-mahsul
Yirmi dört yük otuz dokuz bin otuz beş akçedir.

Ve kasr-ı şerifin ve taşra harem-i şerifin duvarlarının dahi ölçülen yerleri sekiz bin iki yüz zirâ" olup,
Cem'an
Sekiz yüz yirmi bir bin altmış akçe ider.

Cem'an
Cami-i şerif ve kasr-ı şerif ve harem duvarları

Cem'an
Otuz iki yük altmış bin doksan beş akçe ider.

Bu zikrolunan akçelerden kefekicilere beş yük elli beş bin akçe lazımdır.

Şekil 27. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ evrakında geçen taşıyıcı sistem ve örtü sisteminde kullanılan kefeki taşı kullanım etkinliğini gösterir belge.

Kaynak: BOA,D.05112.0006.00.

3. Marmara Mermeri

Marmara mermeri Sultan Ahmed Camii taş etkinliğinde en çok tercih edilen üçüncü cins taştır. Sultan Ahmed Külliyesi yapımında antik Marmara mermeri ocakları etkinleştirilmiştir²⁵². "Be-cihet-i nafaka-i Mehmed Re'îs ma'a vardiyânân ve üsârâ-yı mîrî kat'-kerden-i seng-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Rebiu'l-âhire 1019 Îlâ gâyet-i Receb sene minhü (Neferan 33, fî yevm 70, Fî selâse eşhür, kıymet 6.300), Bahâ-i sûtûn-ı dolma Hacı Emin, 88 adet, fî 25, Kıymet 2.200), Be-cihet-i ücret-i hammâliye-i sûtûn-ı dolma an-yed-i Hızır (Hıml 44, fî 5, Kıymet 220), Be-cihet-i nafaka-i sûtûn-ı dolma an-yed-i Ca'fer Başe (68 adet, fî 25, Kıymet 1.800), Be-cihet-i ücret-i hammâliye-i sûtûn-ı dolma an-yed-i Hızır (Hıml 44, fî 5, Kıymet 220), Bahâ-i taban-ı Rumeli-i vasat an-yed-i Kara Yorgi (362 adet, fî 38, Kıymet 13.756, Tulen zirâ' 9 adet, Arzan 5 ve 3 isbî'), Bahâ-i taban-ı kebîr an-yed-i Kara Yorgi el-mezbûr (15 adet, fî 90, Kıymet 1.350, Tulen zirâ' 12 adet, Arzan 5 ve 3 isbî'²⁵³)." 21 Safer1019/15 Mayıs 1610 tarihli rûznâmçe kaydına göre; Mehmed Reis ve ekibi, yanlarında mîrî esirler olduğu halde Marmara Adası'ndan üç aylığına mermer kesip getirmişlerdir. Aynı ifadeler iki ciltlik rûznâmçenin 20 yerinde daha geçmektedir. Bu şekilde mimarbaşının planladığı ölçülerde taşlar inşâ sürecinde temin edilmiştir. Cinslerine göre görevli isimleriyle birlikte, adet ve ölçüleri de verilen bu bloklar, bahsedilen antik mermer ocaklarının yeniden aktif hale getirildiğini anlatır. Bu mermerden mamul bloklar şöyle gruplandırılabilir:

Taban-ı kebîr	: Büyük taban.
Taban-ı Rumeli-i vasat	: Orta Rumeli tabanı.
Seng-i mermer söve-i kebîr	: Büyük söve mermer taşı.
Seng-i mermer söve-i vasat	: Orta Söve mermer taşı.
Seng-i söve-i sağır	: Küçük söve taşı.
Seng-i söve-i küçük	: Küçük söve taşı.
Seng-i taban	: Taban taşı.
Seng-i kalıb-ı kebîr	: Büyük kalıp taş.
Seng-i kalıb-ı vasat	: Orta kalıp taş.

²⁵² Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, s.105.

²⁵³ BOA, D.35, v.17.

Seng-i mermer-i kalıb-ı sağır	: Küçük kalıp mermer taşı.
Seng-i mermer-i kemer	: Kemer mermeri taşı.
Seng-i pahlü-yi mermer	: Mermer söve taşı.
Seng-i mermer pahlü	: Pahlü mermer taşı.
Seng-i mermer-i pahlüy-i kebîr	: Büyük mermer söve taşı.
Seng-i mermer-i pahlüy-i vasat	: Orta mermer söve taşı.
Seng-i mermer-i pahlüy-i küçük	: Küçük mermer söve taşı.
Seng-i mermer-i kemer-i kebîr	: Büyük kemer mermer taşı.
Seng-i mermer-i kemer-i sağır	: Küçük kemer mermer taşı.
Seng-i kademe	: Basamak taşı.
Seng-i döşeme	: Döşeme, zemin taşı.
Seng-i mermer-i ser-sütûn	: Sütûn başı mermer taşı.
Seng-i mermer-i kürsi	: Pâye kaidesi mermer taşı.
Seng-i mermer-i kürsiy-i sağır	: Küçük pâye kaidesi mermer taşı.
Mermer-i kafa-tahta	: Kafa-tahta mermeri.

Seng-i mermer-i seffîd de arşiv belgelerinde yer alan mermer çeşitlerinden biridir²⁵⁴.Esnâf-ı gayr-ı müsemmen'den alınan mermer malzeme çeşitleri de rûznâmçe kayıtlarında şu şekilde yer almıştır²⁵⁵:

"Be-cihet-i seng-i mermer-i mütenevvi'a der-cezîre-i Marmara an-yed-i Mehmed Reîs ma'a üsârâ-yı mîrî kat'-kerden bâ-nafaka ve be-cânib-i binâ-i şerîf irsâl şode bi'd-defa'ât ber-mûceb-i defter-i müfredât. Seng-i mermer-i kalıb (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 352 adet), seng-i mermer-i pahlü-yi kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 581,5), seng-i mermer-i kürsi (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 94 adet), seng-i mermer-i ser-sütûn (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2 adet), seng-i mermer-i kalıb-ı vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 107,5 adet), seng-i mermer-i söve-i kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 134 adet), seng-i mermer-i söve-i vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 52,5 adet), seng-i mermer-i ser-sütûn-ı kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 105,5 adet), seng-i taban-ı kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 471 adet), seng-i sütûn-ı kebîr (4 adet), seng-i ayak (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 94,5 adet), seng-i kemer-i sağır (6 adet), seng-i pahlü-yi vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 51 adet), seng-i kalıb-ı sağır (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 34 adet), seng-i mermer-i kafa-tahta (6 adet), seng-i

²⁵⁴ BOA, D.35, v.229.

²⁵⁵ BOA, D.35, v.247.

kürsi-i sağır (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2 adet), seng-i nime-i çârşû-yı sağır (1 adet), seng-i ayak-ı müdevver (2 adet), seng-i kademe (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 169,5 adet), seng-i döşeme (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet), seng-i mermer-i taban-ı sağır (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 5 adet), seng-i mermer-i pehlü-yi sağır (be-hesâb-ı satrancî, 3 zirâ'), seng-i mermer-i söve-i sağır (be-hesâb-ı satrancî , Zirâ' 4,5 adet), seng-i mermer-i kemer-i kebîr (25 adet), seng-i mermer-i kürsi-i vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2,5 adet)".

4. Hereke Pudingi

Hereke Pudingi, Sultan Ahmed Camii inşâ belgelerinde geçtiği üzere, Mihaliç'ten bugünkü Bursa-Karacabey'den temin edilmiştir. Seng-i Mihaliç ve seng-i sürh an Mihaliç şeklinde adlandırılan Hereke Pudingi, genelde kemer taşlarında kullanıldığından, kızıl kemer taşı da denmektedir²⁵⁶.Nadir de olsa Rodoscuk gibi farklı yerlerden getirildiği de evraklarda yer alır²⁵⁷. Fakat bu faaliyet Mihaliç'e göre sınırlıdır.Bu taşın yontulmasıyla yapılan bina yapı elemanları Sultan Ahmed Camii inşâ defterlerinde 110 yerde şu şekilde geçmektedir:

Seng-i sürh kemer-i kebîr	: Büyük kemer kızıl taş.
Seng-i kemer-i sürh-i küçük	: Küçük, kızıl kemer taşı.
Seng-i söve-i sürh	: Kızıl söve taşı.
Seng-i kemer-i sağır sürh	: Kızıl, küçük kemer taşı.
Seng-i ser-bölük-i sürh	: Kızıl bölük başı taşı.
Seng-i kemer	: Kemer taşı.
Seng-i kalıb-ı kebîr	: Büyük kalıp taş.
Seng-i kemer-i sürh, kebîr	: Büyük, kızıl kemer taşı.
Seng-i sürh-i söve-i vasat	: Orta boy söve kızıl taş.
Seng-i kademe	: Kademe taşı.
Seng-i mermer-i sürh-i söve-i kebîr	: Büyük söve kızıl mermer taşı.
Seng-i sürh-i taban	: Kızıl taban taşı.

²⁵⁶ Ömer Lütfi Barkan, **Süleymaniye Cami ve İmaretini İnşaatı (1550-1557)**, C. II, belge no:82, s.108-270.

²⁵⁷ BOA,D.35, v.129.

Seng-i kürsi-i sürh	: Kızıl kürsü taşı.
Seng-i pehlü-yi sagîr	: Küçük söve taşı.
Seng-i taban-ı kebîr-i sürh	: Kızıl, büyük taban taşı.
Seng-i pehlü-yi kebîr	: Büyük söve taşı.
Seng-i pehlü-yi vasat	: Orta söve taşı.
Seng-i ser-sütûn	: Sütûn başı taşı.
Seng-i mermer-i hürde	: Küçük mermer taş.
Seng-i taban-ı sagîr	: Küçük taban taşı.
Seng-i bâb-ı meyâne	: Orta kapı taşı.
Seng-i kemer-i ser-sütûn	: Sütûn başı, kemer taşı.
Sütûn-ı mermer der-Mihaliç	: Mihaliç'ten mermer sütûn.
Seng-i kemer-i bâb	: Kapı kemer taşı.

Mihaliç'ten sadece mermer yapı elemanları gelmemekte, aynı zamanda eski moloz taşı, eski tuğla gibi malzemeler de külliye inşaatında kullanılmak üzere getirilmektedir. Rûznâmçe'de Zilhicce 1024/Aralık 1615-Ocak 1616 tarihi itibariyle "Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i İstefanos berây-ı âverden-i seng-i sürh an-iskele-i Mihaliç ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 190), seng-i molos-ı atîk (vezne 2.660 adet, fî 2, kıymet 5.320), tuğla-i atîk (520 vezne, fî 2, kıymet 1.040), seng-i molos-ı atîk (vezne 2.010 adet, fî 2, kıymet 4.020), tuğla-i atîk (vezne 220 adet, fî 2, kıymet 440), seng-i kemer-i kebîr (4 adet, fî 40, kıymet 160), seng-i kemer-i küçek (1 adet, kıymet 30)" şeklinde bir kayıt düşünülmüştür²⁵⁸. Seng-i sürh olarak geçen kızıl kemer taşı (Hereke pudingi), ile birlikte eski moloz ve tuğlaların da gelmesi bu elemanların devşirme olabileceği anlamına gelmektedir. Miletopolis ve Lopadium antik kentleri, Mihaliç'in kurulduğu bölge olduğundan taşların buradan derlenmiş olduğunu düşünebiliriz²⁵⁹.

5. Somaki

Arşiv belgelerinde Somaki yahut serçegözü olarak geçen yapı taşı, kuartz ve feldspat esaslı, genellikle 7,5-10 cm. çapında iri ortoklas kristalli hornblend ve mika mineral grupları içeren volkanik kayadır, kızıl serçe gözü ise Yukarı Mısır'da Syene

²⁵⁸BOA,D.35, v.220.

²⁵⁹Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, s.107.

yakınlarında Roma dönemi Mons Claudianus ve Mons Porphyreticus antik ocaklarından elde edilen porfir yapıları bir diyorittir²⁶⁰. Sultan Ahmed Külliyesi inşaatı ile ilgili arşiv belgelerinde hem somaki hem de serçeğözü ifadeleri geçmektedir. Genellikle sütûnlarda kullanılan bu cinsle ilgili rûznâmçede ilk kayıt, sengtraşlara verilen sütûn ve diğer siparişler için ödenen ücret hakkındadır. Buna göre Zilhicce 1019/Mart 1611 tarihi itibarıyla aşağıda belirtilen ödemeler yapılmıştır.

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân berây-ı sâhten-i sütûnhâ-i mermer-i serçeğözü an-yed-i mezbûrîn bâ-tezkire-i mi'mâr ağa		
an-yed-i Mehmed [bin] Nasuh sütûn 1 adet, tûlen zirâ' 6, devri zirâ' 2 kıymet 4.500	an-yed-i İsmail [bin] Mehmed sütûn 1 adet, tûlen zirâ' 6, devri zirâ' 2 kıymet 4.500	an-yed-i Bayram Amasya sütûn 1 adet, tûlen zirâ' 6, devri zirâ' 2 kıymet 4.500
Yekûn 13.500		
Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân berây-ı sâhten-i sütûnhâ-i mermer-i serçeğözü an-yed-i mezbûrîn bâ-tezkire-i mi'mâr ağa		
an-yed-i Hüseyin [bin] Bayram seng-i kemer sürh-i kebîr, 1 adet, kıymet 85 seng-i kemer-i sürh-i sagîr, 5 adet, fî 70, kıymet 350 seng-i kademe-i mermer, 2 adet, zirâ' 3, 18 isbî, fî 45, kıymet 169 yekûn 604	an-yed-i Mustafa bin Mehmed seng-i kemer-i sürh, kebîr 2 adet, kıymet 170; sagîr 2 adet, kıymet 140 mermer-i kademe 1 adet, kıymet 50 mermer sütûn-ı kebîr, zirâ' 85 yekûn 445	an-yed-i Receb [bin] Hüdavirdi seng-i kemer-i sürh, kebîr 1 adet, kıymet 85; sagîr 1 adet 70 seng-i kalıb-ı kebîr 4 zirâ', 20 isbî, fî 45, kıymet 210 yekûn 370
an-yed-i Ali bin İlyas seng-i kemer-i sürh; kebîr 1 adet, kıymet 85; sagîr 1 adet, kıymet 70 yekûn 155	an-yed-i İsmail bin Mehmed seng-i kemer-i sürh; kebîr 2 adet, kıymet 170; sagîr 3 adet, kıymet 210 yekûn 380	an-yed-i Ali bin Abdullah seng-i kemer-i sürh; kebîr 2 adet, kıymet 170; sagîr 1 adet, kıymet 70 seng-i kademe 2 zirâ', fî 45, kıymet 90 yekûn 330
an-yed-i Mehmed bin Nasuh seng-i kademe-i mermer; kebîr 3 adet, fî 85, kıymet 255; sagîr 1 adet, kıymet 70 seng-i kalıb-ı kebîr, zirâ' 3, fî 45, kıymet 135	an-yed-i Mustafa [bin] Şâban seng-i kemer-i sürh; kebîr 2 adet, kıymet 170; sagîr 1 adet, kıymet 70 seng-i kademe, zirâ' 1, 4 isbî, kıymet 50	an-yed-i Ahmed Derviş seng-i mermer; söve-i kebîr 1 adet, kıymet 85; sagîr 2 adet, kıymet 140 seng-i sefid 1 adet, kıymet 85

²⁶⁰Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, s.109.

yekûn 460	seng-i kemer, kıymet 20 yekûn 310	yekûn 310
an-yed-i Emin Şehr seng-i kemer-i sürh kebîr 1 adet, kıymet 85 sagîr 2 adet, kıymet 140 yekûn 225	an-yed-i Kubad bin Mahmud seng-i kemer-i sürh; kebîr 1 adet, kıymet 85; sagîr 2 adet, kıymet 140 seng-i mermer-i pehlü zirâ' 3 adet, fî 45, kıymet 135 yekûn 360	an-yed-i Ramazan bin Yeniçeri seng-i kemer-i sürh; sagîr 1 adet, kıymet 140; kemer-i beyâz kebîr, 2 adet, kıymet 140 sütûn-ı seng-i sürh 1 adet, fî 120, kıymet 600 yekûn 880
an-yed-i Pir Ali Şamî seng-i kemer-i sürh; kebîr 2 adet, kıymet 170; sagîr 1adet, kıymet 70 seng-i kademe-i mermer 1 nîm adet, zirâ' 1, 2 isbî; kıymet 55 yekûn 295	an-yed-i İbrahim İskovik seng-i kemer-i sürh-i kebîr 1 adet, kıymet 85 seng-i kademe-i mermerzirâ' 1, 5 isbî, kıymet 55 yekûn 140	an-yed-i Ali Yenibağçe seng-i kemer-i sürh-i kebîr 2 adet, kıymet 170
an-yed-i Veli Kaysariye seng-i kemer-i sürh; kebîr 1 adet, kıymet 85; sagîr 1adet, kıymet 70 yekûn 155	an-yed-i Uğurlu Kaysariye seng-i kemer-i sürh sagîr 3 adet, fî 70 kıymet 210	an-yed-i Derviş Halife seng-i kemer-i sürh sagîr 1 adet kıymet 70
an-yed-i Hasan [bin] Bayram seng-i sürh-i kemer-i kebîr zirâ' 12,5, fî 45 kıymet 562	an-yed-i Mehmed bin Ahmed söve-i pencere mermer; 2 adet, zirâ' 8, fî 50; kıymet 400 seng-i pencere-i eşik 3 adet, 8 isbî, kıymet 166 yekûn 566	an-yed-i Mustafa [bin] İskender seng-i pehlü-yi kebîr 3 adet, zirâ' 15 kıymet 675
an-yed-i Köse Mehmed seng-i kalıb-ı kebîr 2 adet, zirâ' 7, fî 45 kıymet 315	an-yed-i Keyvan Başe seng-i pehlü-yi kebîr f adet, zirâ' 6, fî 45 kıymet 270	an-yed-i Bayram Amasya seng-i kalıb-ı kebîr zirâ' 3, 18 isbî, fî 45 kıymet 168
an-yed-i Mehmed Ustazâde seng-i kalıb-ı kebîr 2 adet, zirâ' 5, fî 45 kıymet 225	an-yed-i Mehmed Bostânî seng-i kalıb-ı kebîr 2 adet, zirâ' 7, fî 45 kıymet 315	an-yed-i Yusuf Üsküdar seng-i kalıb-ı kebîr; 1 adet, zirâ' 4, fî 45, kıymet 180 seng-i pühlü-yi kebîr; zirâ' 9,5, fî 45, kıymet 427

		kıymet 607
an-yed-i Ali Edirne seng-i kalıb-ı kebîr zirâ' 10, 3 ısbı', fî 45 kıymet 450	an-yed-i Mehmed Bostânî seng-i kalıb-ı kebîr zirâ' 4 kıymet 180	an-yed-i Muslu Bostânî seng-i kalıb-ı kebîr 2 adet, zirâ' 7,5, fî 45 kıymet 337
an-yed-i Rıdvan Edirne seng-i kalıb-ı kebîr 2 adet, zirâ' 8, fî 45 kıymet 360	an-yed-i Şâban Üsküdar seng-i kalıb-ı kebîr; 2 adet, zirâ' 5,5, fî 45, kıymet 137 seng-i pehlü-yi kebîr; 1 adet, zirâ' 5,5, fî 45, kıymet 237 yekûn 494	cem'an kıymet 11.393

Tablo 14. Serçeğözünden mamül yapı taşları için sengtraşlara ödenen ücretleri gösterir.
Kaynak: BOA, D.35, v.50.

6 zirâ' uzunluğunda, 2 zirâ' çapında üç sûtûn, 85zirâ'lık büyük sûtûn mermeri teslim alınmıştır. Bu sûtûnlar haricindeki yapı elemanları

- Seng-i kemer sürh-i kebîr : Büyük, kırmızı kemer taşı.
Seng-i kemer-i sürh-i sagîr : Küçük, kırmızı kemer taşı.
Seng-i kademe-i mermer : Mermer kademe taşı.
Mermer-i kademe : Kademe mermeri.
Seng-i kalıb-ı kebîr : Büyük kalıp taşı.
Seng-i mermersöve-i kebîr : Büyük söve mermer taşı.
Seng-i sefid : Beyaz taş.
Seng-i mermer-i pehlü : Söve mermer taşı.
Sûtûn-ı seng-i sürh : Kırmızı taş sûtunu.
Seng-i kademe-i mermer : Mermer kademe taşı.
Seng-i sürh-i kemer-i kebîr : Büyük kemer kırmızı taşı.
Söve-i pencere mermer : Mermer pencere sövesi.
Seng-i pencere-i eşik : Eşik pencere taşı.
Seng-i pehlü-yi kebîr : Büyük söve.

Bizzat Sedefkâr Mehmed Ağa eliyle ücretleri ödenen 29 Rebiülevvel 1020/11 Haziran 1611 tarihli sûtûnlar ise aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

an-yed-i Mehmed bin Nasuh sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000	an-yed-i Eyyub bin Mehmed sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000	an-yed-i Behram Amasya sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000
an-yed-i Receb Bey sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000	an-yed-i Köse Mehmed sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000	an-yed-i Ali Sivas sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000
an-yed-i Ahmed bin Yakub sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000	an-yed-i Mustafa bin Bayram Kasım sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000	an-yed-i Yunus Başe sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000
an-yed-i Hasan Alaiye Karagöz sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000	an-yed-i Şâban Kırşehri sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000	an-yed-i Hasan bin Bayram sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a tûlen zirâ' 6 adet devrî 2 adet an-teslim 8.000
an-yed-i Mustafa Üsküdarî sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a misluhû an-teslim 8.000	an-yed-i Mustafa bin Bayram sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 kıt'a an-teslim 400	yekûn kıymet 104.400

Tablo 15. Mimarbaşı eliyle Serçegözü sütûn alımını gösterir tablo.
Kaynak:BOA,D.35, v.75.

Eksikler için mimarbaşı29 Rebiülâhire 1020/11 Temmuz 1611 tarihinde bir alım daha gerçekleştirmiştir. Aşağıdaki tablo bu alımda ödeme yapılan siparişlerle ilgilidir.

<p>an-yed-i Mehmed bin Nasuh sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 19 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>	<p>an-yed-i İsmail bin Mehmed sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>	<p>an-yed-i Bayram Amasya sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>
<p>an-yed-i Receb Bey sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>	<p>an-yed-i Köse Mehmed sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>	<p>an-yed-i Ali Sivas sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>
<p>an-yed-i Mehmed bin Yakub sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>	<p>an-yed-i Mustafa bin Bayram sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>	<p>an-yed-i Yunus bin Şirmerd sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>
<p>an-yed-i Hasan gulâm-ı Karagöz sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>	<p>an-yed-i Mustafa-i Üsküdarî sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>	<p>an-yed-i Şâban Kayseriyye sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6 devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000</p>
<p>an-yed-i Hasan bin Bayram sütûn-i mermer-i serçegözü 1 adet tûlen zirâ' 6</p>	<p>yekûn der-yed 91.000</p>	

devrî zirâ^ 2 kıymet 15.000 minhâ mahsûb fî 29 ra. 1020 kıymet 8.000 el-bâkî, der-yed kıymet 7.000	
--	--

Tablo 16. Mimarbaşı eliyle serçegözü sütûn alımı için ödenen ücretleri gösterir tablo.
Kaynak: BOA, D.35, v.95.

26 Muharrem 1021/29 Mart 1612 tarihi itibariyle son toplu alımlar da aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

an-yed-i Bayram Amasya sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 adet tûlen 7 zirâ', 6 isbî' kıymet 15.000	an-yed-i Cafer Bey sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 adet tûlen 7 zirâ', 6 isbî' kıymet 4.000	an-yed-i Derviş Bali sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 adet mislihi 4.000	be-cihet-i Hızır Bali sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 adet mislihi kıymet 4.000
an-yed-i Mehmed-i Üsküdârî sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 adet mislihi 4.000	an-yed-i Yusuf-ı Üsküdârî sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 adet mislihi 4.000	an-yed-i Muharrem-i Üsküdârî sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 adet mislihi 4.000	an-yed-i Kara Çomak sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 adet mislihi 4.000
an-yed-i Sarı Mustafa sütûn-ı mermer-i serçegözü 1 adet mislihi 4.000		yekûn 47.000	

Tablo 17. Mimarbaşı eliyle serçegözü sütûn alımı için ödenen ücretleri gösterir tablo.
Kaynak:BOA, D.35, v.95.

Sultan Ahmed Camii serçegözü taşı alımı etkinliğinde son iki küçük mermer sütûn alımı da yine mimarbaşı eliyle gerçekleşmiştir. "Be-cihet-i ücret-i Mehmed-i Bostanî-i seng-tırâşân berây-ı sâhten-i sütûn-ı mermer be-ma'rifet-i Mehmed Ağa mi'mârân-ı hâssa, sütûn-ı mermer-i serçegözü-i küçük (1 adet, tûlen 5 zirâ', kıymet 4.500). Be-cihet-i ücret-i Haydar-i Bostanî-i seng-tırâşân berây-ı sâhten-i sütûn-ı serçegözü, sütûn-ı küçük (1 kıt'a, tûlen 5 zirâ', kıymet 4.500)" şeklinde ifade edilen bu

etkinlikle serçegözü taşının kullanımı 26 Muharrem 1021/29 Mart 1612 tarihi itibariyle tamamlanmıştır²⁶¹.

11 Zilkade 1023/13 Aralık 1614 tarihinde 1 kıt'a somaki taşının cami inşâsı için satın alındığı kaydı rûznâmçede geçmektedir²⁶².5 Safer 1025/23 Şubat 1616 itibariyle Üstâd Ali eliyle 1 kıt'a daha somaki taşı alınmıştır²⁶³. Serçegözü sütûnlar, harem(avlu) revak sütûnlarında 12 ve şadırvansütûnlarında da 4 adet olmak üzere 16 adet izlenmektedir. Somaki taşları ise yapının hendesî bezemelerinde kullanılmış olmalıdır. Bazı kemerler ve sövelerde de serçegözü izlenmektedir.

6. Diğer Taşlar

Sultan Ahmed Camii inşâ evrakında 27 Ramazân 1019/13 Aralık 1610'da Mısır'dan getirilen sütûnlardan bahsedilmektedir. Fakat malzeme hakkında ölçü ve cins verilmeyip, sadece taşıma ücreti belirtilmiştir²⁶⁴.16 Muharrem 1020/31 Mart 1611 itibariyle de 10 adet kalıntı taşın Mısır'dan getirtildiği belgede yer alır²⁶⁵. Bunlar hakkında detaylı bilgi verilmemekle birlikte belgede sıfat olarak kullanılan 'tereke' ifadesinden devşirme olduklarını söylemek mümkündür.

Bunların dışında yapıda izlenen breş ve kırmızı granit gibi taşların kökeni hakkında evraklarda detaylı bilgi bulunmamaktadır. Süleymaniye Camii'nde kullanılıp da, Sultan Ahmed Camii'nde bulunmayan taşlar ise; Kestanbol, Armutlu, Kapıdağ granitleri ve Bandırma, Vezirhan breşleridir. Ayrıca Gebze kireç taşı, Gebze kalker, Gülünbe penbe oolitli kalker ve Ergani nümüüllütlü kalker de Sultan Ahmed Camii inşâ belgelerinde yer almamaktadır²⁶⁶.

Sultan Ahmed Cami temel altı blokajında Süleymaniye Camii'nde kullanılan Karataş kullanılmamıştır. Bunun yerine "Dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh" olarak geçen ifadeye olduğu gibi siyah duvar ve pâyelerle temel inşâ edilmiştir²⁶⁷. Rûznâmçe'nin bir bölümünde ise, "binâ-i siyâh an-seng-i molos" şeklinde geçen ifadeten moloz ile

²⁶¹ BOA, D.35, v.97.

²⁶² BOA, D.35, v.188.

²⁶³ BOA, D.35, v.229.

²⁶⁴ BOA, D.35, v.41.

²⁶⁵ BOA, D.35, v.56.

²⁶⁶ Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, s.113.

²⁶⁷ BOA, D.35, v.131.

örülmüş duvarın kastedildiğini anlıyoruz²⁶⁸. Buna göre Sultan Ahmed Camii için, taşın değil de; inşaat ve taş artıklarından örülen duvardan müteşekkil bir temel sisteminden bahsetmekteyiz. Bu tercihin sebebi ise belgelerde belirtilmemektedir.

---

²⁶⁸BOA, D.35, v.124.

B. PİŞMİŞ TOPRAK YAPI MALZEMELERİ

1. Düşey Taşıyıcılarda ve Kemerlerde Kullanılan Tuğlalar

Tuğla-i çarşu(kare tuğla), kemerler, kemer sırt çizgisi ve tonozlarda kullanılmıştır. Mîrî, harcî, battal, mermer, hürde ve tuğla-i çârşû-yı Frengîgibi çeşitlerinin olduğunu Sultan Ahmed Cami inşâ defterlerinden anlamaktayız. Ebad ve ağırlık belirtilmeyen bu ifadelerden ilki Cemâziyelâhir 1019/Ağustos-Eylül 1610 tarihli rûznâmçekaydında geçmektedir. Bu tarihte İbrahim Paşa Sarayı külhanhanesi için 360 Sahh, 300 adetlik tuğlay-ı çârşû-yı harcî, Kumkapı'dan Dimitri eliyle 15 Akçe hammâliye ücretiyle binaya getirilmiştir. Demekki İbrahim Paşa Sarayı hamamı tadil edilmekte, belki de büyütülmektedir.²⁶⁹

Daha sonraki tuğla alımı Mahmud Çavuş ve ekibi eliyle 21.667 adet 65.001 akçe karşılığında tuğlay-ı çârşû-yı mîrî şeklinde olmuştur²⁷⁰. 29 Muharrem 1021/1 Nisan 1612 tarihinde ise her 100 adetine 160 Akçe verilmek üzere toplam 320 Akçeye 200 adet tuğla-i çârşuy-ı mîrî satın alınmıştır²⁷¹. 17 Safer 1021/19 Nisan 1612 tarihi itibariyle Gümrük iskelesinden tuğla-i topaçla birlikte tuğla-i çârşû-yı battal ayın 12'si ile 17'si arasında mîrî esirler ve Ali Paşa esirleri tarafından binaya getirilmiştir. Rûznâmçe'nin aynı bölümünde kâtib-i anbar Bali Çelebi'nin defterine göre bu taşıma işlemi için mîrî esirlere 8.346 Akçe, Ali Paşa esirlerine ise 3.374 Akçe ödeme yapıldığı görülmektedir. Yaklaşık 4200 adet tuğla-i çârşû-yı mîrî için 3 hıml bedeli 1.050 Akçe ödenmiştir²⁷². Sultan Ahmed Camii inşâsında kullanıldığı anlaşılan tuğla-i çârşuy-ı mîrî(49 hıml), tuğla-i battâl(kıymet 489) ve tuğla-i nîme-i mîrî (hıml 19) ile birlikte toplam 3x557 hıml olmak üzere 1.671 Akçe'ye 2 Cemâziyelâhir 1022/20 Temmuz 1613 tarihinde satın alınmıştır²⁷³.

Rûznâmçe'de karşımıza çıkan 29 Zilkade 1023/31 Aralık 1614 tarihlison tuğla getirme işlemi de şöyle tarif edilmektedir; "Bahâ-i hîme-i tirfil berây-ı sefâin-i seng (kıymet 160), bahâ-i tuğla-i mütenevvi'a an-yed-i Mustafa Çavuş bâ-defter-i Bali kâtib-i

²⁶⁹BOA, D.35, v.25.

²⁷⁰BOA, D.35, v.74.

²⁷¹BOA, D.35, v.97.

²⁷²BOA, D.35, v.98.

²⁷³BOA, D.35, v.145.

anbar an-gurre-i Cemâziyelâhir1023 ilâ gâyet-i Za. sene-i minhû (kıymet 37.600), tuğla-i çarşu-yı miri (10.050 adet, beher 100 fî 160, kıymet 16.080), tuğla-i topaç (16.400 adet, kıymet 13.120), tuğla-i nime-i mîrî (5.000 adet, kıymet 4.000), kiremid-i İstanbulî (8.000 adet, beher 100 fî 55, kıymet 4.400)²⁷⁴."

Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere tuğla-i çarşu ile tuğla-i nîme gibi yapı elemanları bir arada kullanılabilir. Aynı kullanım alanına ait tuğla-i nîme (yarım tuğla) 4.2/13,5-14 boyutlarındadır²⁷⁵.29 Muharrem 1021/1 Nisan 1612 tarihinde 160 Akçe'ye 200 adet alınan tuğla-i nîme, tuğla-i topaç ve tuğla-i çarşu elemanlarıyla birlikte dükkân dizileri ve odalarda kullanılmıştır²⁷⁶.

Tuğla-i nîme-i harcî ve tuğla-i nîme-i mîrî gibi çeşitleri bulunduğu anlaşılan bu eleman, cami inşâsında 23 Cemâziyelevvel 1023/1 Temmuz 1614 tarihli arşiv kayıtlarında tekrar zikredilmektedir: "Be-cihet-i hammâliyye-i tuğla-i mütenevvî'a ve kiremid-i hore an-iskele-i Kebîr ilâ binâ-i şerîf be-ma'rifet-i Yusuf Çavuş an-gurre-i Rebîülâhir1023 ilâ 23 Cemâziyelevvel 1023 tuğla-i battâl (558 hıml), kiremid-i hore (301 hıml), tuğla-i çârşû-yı mermer (73 hıml), tuğla-i çârşû-yı hürde (62 hıml), tuğla-i nime-i mîrî (262 hıml), tuğla-i nime-i harcî (61 hıml) yekûn 1.317 hıml, fî 3 kıymet 3.951²⁷⁷."19 Receb 1023/25 Ağustos 1614 tarihinde ise yine bizzat cami için tuğla-i nime-i mîrî (8.400 adet, beher 100 fî 80, kıymet 6.720), tuğla-i nime-i harcî (3.920 adet, beher 100 fî 40, kıymet 1.568) satın alınmıştır²⁷⁸.29 Zilkade 1023/31 Aralık 1614'te 5.000 adet tuğla-i nime-i mîrî 4.000 Akçe'ye,1026 Safer/1617 Şubat veya Mart'ındaise 68.206 adettuğla-i nime-i mîrî 54.565 Akçe'ye ve 2.020 adet tuğla-i nime-i harcî 818 Akçe'ye satın alınmıştır²⁷⁹. Ana kubbenin tuğlalarının alındığı ve abdest mahallerinin temellerinin atıldığı bu dönemde bu alımlar yine cami bünyesinde değerlendirilmiştir diyebiliriz.

Hem tuğla-i çarşı hem de tuğla-i nîmenin mîrî çeşitleri moloz beden duvarlarında kullanılan piyasa tuğlası olmalıdır. Süleymaniye inşâ defterlerinde tuğla-i bazari-i çarşu,

²⁷⁴BOA, D.35, v.193.

²⁷⁵Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, s.114.

²⁷⁶BOA, D.35, v.97.

²⁷⁷BOA, D.35, v.169.

²⁷⁸BOA, D.35, v.176.

²⁷⁹BOA, D.35, v.246.

tuğla-i bazari-i kalıp şeklinde geçen bu türler, külliye'nin moloz beden duvarlarında dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır²⁸⁰.

2. Örtü Sisteminde Kullanılan Tuğlalar

Tuğla-i kubbe(kubbe tuğlası), kubbeyi oluşturan yapı malzemesidir. İlk kubbe tuğlası 20 Cemâziyelevvel 1023/28 Haziran 1614 Hasköy'den 1.500 adeti 6.000 Akçe'ye satın alınmıştır. Aynı belgede 1023 Muharrem'inden itibaren beş aylık süreçte 14.497 adet tuğla-i kubbe-i meyâne 43.491 Akçe'ye, 43.957 adet tuğla-i çârşû-yı mîrî ve battâl 131.871 Akçe'ye, 29.000 adet kiremid-i İstanbulî 15.950 Akçe'ye, 17.000 adettuğla-i nîme-i harcîhâ-i mîrî 13.600 Akçe'ye, 28.600 adettuğla-i nîme-i harcî 11.440 Akçe'ye, 6.000 adet tuğla-i topaç 4.800 Akçe'ye ve 115.270 adettuğla-i çârşû-yı harcî 92.216 Akçe'ye satın alındığı kaydedilmiştir²⁸¹. Özel olarak Hasköy'de yaptırılıp kayıklarla inşaata taşınan bu malzemelerin üretim süreci 1025 sonu/1617 başına kadar sürmüştür.

29 Zilhicce 1024/19 Ocak 1616 tarihinde 11.400 adet tuğla-i kubbe-i meyâne 34.200 Akçe'ye satın alınmıştır²⁸². 29 Safer 1025/18 Mart 1616'de 9.000 adet tuğla-i kubbe-i kebîr kayık ücretiyle birlikte 36.000 Akçe'ye, 58.500 adet tuğla-i meyâne-i kubbe de yine kayık ücretiyle birlikte 175.500 Akçe'ye satın alınmıştır. Son alım ise 1025 Cemâziyelevvel başından Zilhicce sonuna kadar altı aylık dönemde, 29.368 adet tuğla-i kubbe-i kebîr için $4 \times 117.472 = 279.849$ Akçe verilerek yapılmıştır²⁸³.

Menkûl an-selh-i Safer 1026			
Bahâ-i tuğla-i mütenevvi'a an-yed-i Mustafa Çavuş be-ma'rîfet-i Yusuf Çavuş bâ-tevârih-i muhtelifa bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar an-gurre-i Ca. 1025 ilâ gâyet-i 3 Zilhicce sene-i minhû			
tuğla-i çârşû-yı harcî 38.250 adet beher 100 fî 80 kıymet 30.600	tuğla-i çârşû-yı mîrî 27.666 adet beher 100 fî 160 kıymet 44.265	tuğla-i nîme-i mîrî 68.206 adet beher 100 fî 80 kıymet 54.565	tuğla-i topaç 5.500 adet beher 100 fî 80 kıymet 4.400
tuğla-i nîme-i harcî 2.020 adet beher 100 fî 40,5 kıymet 818	tuğla-i yaşmak 520 adet fî 2 kıymet 1.040	kiremid-i istanbulî 48.540 adet beher 100 fî 55 kıymet 26.700	def'a fî gurre-i ca. 1025 ilâ gâyet-i zilhicce sene-i minhû tuğla-i kubbe-i kebîr 29.368 adet fî 4

²⁸⁰ Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, s.114.

²⁸¹ BOA, D.35, v.166.

²⁸² BOA, D.35, v.221.

²⁸³ BOA, D.35, v.246.

			kıymet 117.472
yekûn 279.849			

Tablo 18. Sultan Ahmed Camii Örtü sistemi için1025/1616 yılı ikinci yarsında alınan tuğla çeşitlerinin miktar ve bedelleri.

Kaynak:BOA,D.35, v.221.

Buna göre tuğla-i çarşuy-ı harcî, tuğla-i çarşuy-ı mîrî,tuğla-i nîme-i harcî, tuğla-i nîme-i mîrî, tuğla-i topaç ve tuğla-i yaşmak, tuğla-i kubbe ile birlikte örtü sisteminde kullanılmıştır. Bunun haricinde tuğla-i kubbe-i meyâne (yan kubbeyi tutan küçük kubbeler tuğlası) ve tuğla-i kubbe-i kebir (ana kubbe tuğlası) ifadelerinden, Hasköy'e sipariş verilen bu tuğlaların kubbe çapına göre imal edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca rûznâmçede 29 Cemâziyelevvel 1019/19 Ağustos 1610 tarihli kayıta İbrahim Paşa sarâyı hamamı için 4000 Akçe bedel ile 200 adet Sebu alındığı belirtilmektedir²⁸⁴. Bu yapı malzemesi, kubbeye ışık ve hava geçişini sağlayacak şekilde zemine dik yerleştirilmiş pişmiş topraktan elemanlar olmalıdır. Cami-i şerifin girişindeki 28 adet odanın herbiri için 4 adetden toplam 112 sebu 2.240 Akçe'ye mâl edilmiştir²⁸⁵.6 Muharrem 1025/25 Ocak 1616tarihli mimar tezkiresine göre cami yakınındaki yeni sebilhâne için 22 adet sebu 440 Akçe bedel ile satın alındığı kaydı, rûznâmçede mevcuttur²⁸⁶.

3. Döşeme Kaplamalarında Kullanılan tuğlalar

19 Receb 1023/25 Ağustos 1614 tarihi itibariyle cami içi için 3.000 adet tuğla-i şeşhâne3.750 Akçe'ye satın alınmıştır²⁸⁷.29 Zilhicce 1024/19 Ocak 1616 tarihli evrakta yine cami zemini için 2.200 adettuğla-i şeşhâne-i meyâne2.640 Akçe bedel ile alınmıştır²⁸⁸. Külliye inşasında kasr-ı hümayûn, mektep, sebilhânehâ, odahâ-i fevkani ve tahtâni ve dekâkîn ve hânehâ-i kebîreninözet masraflarının yer aldığı defterde 12.607 adet tuğla-i eğri 27.620 Akçe, 6.761 adet tuğla-i şeşhâne ve yaşmak 9.391 Akçe bedel ile satın alındığı kaydı mevcuttur²⁸⁹. Aynı defterde çarşu tuğlalarının Darıca'dan alındığı

²⁸⁴BOA, D.35, v.24.

²⁸⁵BOA, D.35, v.192.

²⁸⁶BOA, D.35, v.228.

²⁸⁷BOA, D.35, v.176.

²⁸⁸BOA, D.35, v.221.

²⁸⁹BOA, D.05112.0005.00.

belirtilir. Fakat tuğla-i şeşhâne ve yaşmak gibi diğer pişmiş toprak yapı elemanlarının satın alınıp alınmadığı, sipariş üzere yapılıp yapılmadığı bilinmemektedir.

4. Örtü Kaplama Sisteminde Kullanılan Kiremitler

Rûznâmçenin 19 Zilhicce 1018/15 Mart 1610 tarihli kaydında Mentеш Yahudi eliyle Marmara adasından getirilen Hora kiremidi ile ilk alım yapılmıştır²⁹⁰.1023 Muharrem/1614 Şubat-Mart'ındaahır şadırvanı ve anbarın yapım sürecine rastlayan tuğla ve kiremid-i İstanbulî alımları yapılmıştır²⁹¹. Aynı dönemde bahçe-i hassa denilen, kasr-ı şerifin önüne rastlayan bahçe-i hassa'daki meyvehâne yıkılmış ve oradaki ev tamir edilmiştir. Bu sırada Yusuf Ağa eliyle 29.820 adet kiremid-i İstanbulî15.506 Akçe'ye satın alınmış ve hammâliye ücreti mukabilinde binaya sevk edilmiştir²⁹².

20 Cemâziyelevvel 1023/28 Haziran 1614'te çeşitli tuğlalarla birlikte, kiremid-i İstanbulî de Hasköy'den alınmış ve hammal masrafıyla inşâ alanına getirilmiştir.29.000 adet İstanbul kiremidine 15.950 Akçe masraf edilmiştir.Caminin pâye sistemi ve cami girişindeki 2'si ahşap kubbeli dükkânlar da bu sırada yapılmıştır. Kiremid de bu 9 bab dükkânın ve odaların örtü sisteminde kullanılmış olmalıdır²⁹³. Nitekim cami girişindeki yeni odalar için 5 Cemaziye'l-ahir 1023/13 Temmuz 1614'te 19.900 adet kiremid-i Hora6.965 Akçe'ye satın alındığına dair açık bir bilgi de yer alır²⁹⁴. Aynı varakta 1023 senesi ilk altı ayı için kiremid-i hora (301 hıml) ve çeşitli tuğlalar alındığı kaydedilmiştir.19 Receb 1023/25 Ağustos 1614 tarihi itibariyle Ligora eliyle 5.000 adet kiremid-i hora 1.650 Akçe'ye satın alınmıştır²⁹⁵. 1023 senesi son ayında ise 8.000 adet kiremid-i İstanbulî4.400 Akçe'ye satın alınarak binaya getirilmiştir²⁹⁶. Sonraki alımlar da 29 Zilhicce 1024/19 Ocak 1616'te İlya Yahudi eliyle kiremid-i İstanbulî (5.700 adet, beher 100 fî 55, kıymet 3.135)²⁹⁷ ve tam bir yıl sonra 29 Zilhicce 1025/7 Ocak 1617'de de Mustafa Çavuş eliyle kiremid-i İstanbulî (48.540 adet, beher 100 fî 55, kıymet 26.700) satın alınmıştır. Evrak'ta kiremid-i İstanbulî'nin Hasköy'den getirildiğine dair

²⁹⁰BOA, D.35, v.14.

²⁹¹BOA, D.35, v.160.

²⁹²BOA, D.35, v.162.

²⁹³BOA, D.35, v.166.

²⁹⁴BOA, D.35, v.169.

²⁹⁵BOA, D.35, v.176.

²⁹⁶BOA, D.35, v.193.

²⁹⁷BOA, D.35, v.221.

bilgiye yer verilmiş, fakat kiremit-i hora hakkında bilgi verilmemiştir. Piyasada satılan bir malzeme olabilir.

5. Temiz Su Donanımında Kullanılan Künk Borular

Sultan Ahmed Külliyesi'nin su yolları (su getirmek) için pişmiş topraktan borular kullanılmıştır. Künk adı verilen bu borular lügatte 'boru gibi ve birbirine geçme ve topraktan çömlek gibi yapılmış nesne ki, su yolu ve karîz ve emsali şeyler için kullanılır' şeklinde tarif edilir²⁹⁸. Özet rûznâmçe'de binâ eminleri Hüseyin Ağa ve İdris Ağa zamanında künk-i meyâne-i kebir ve sağîr çeşitleri olmak üzere 2.015 adet boru 15.330 Akçe'ye satın alınmıştır. İki ciltlik geniş rûznâmçede su yolu yapımı ile ilgili bilgiler Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın İbrahim Paşa Sarayı hamamı su yollarının yenilenmesi faaliyetiyle başlar. Bu iş için 250 adetkünkün, 10 Şevvâl1018/26 Aralık 1610 tarihinde 7.500 Akçe bedel ile satın alındığına dair kayıt mevcuttur. Aynı dönemde Galata'dan 30 Akçe'ye makara dili getirtilmiş; mermerciyân(mermerciler), neccârân(taş oymacılar) ve râh-ı âbiyâna(suyolcular) Ramazan boyunca yaptıkları işler için 256 kişiücreti 76.846 Akçe ödenmiştir²⁹⁹.

11 Rebîûlevvel 1019/3 Haziran 1610 tarihinde hamamın su yolları ile ilgili hem usta ismi verilmiş, hem de bu tarihten itibaren bu ustalar külliye'nin daimi kadrosuna dahil edilmişlerdir. Sözü geçen ifadeleri aynıyla alalım:

"Be-çihet-i ihrâcât-ı lâzime ma'a masârif-ı âb-ı hammâm der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Üstâd Mehmed ve İbrahim râh-ı âbiyân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mîmârân-ı hâssa ve bahâ-i revgan-ı bezîr ve gec ve horasânî ve sürb ve üstâdiye ve ırgâdiye cem'an râh-ı âb (zirâ' 388 adet, beher fî 2,5), temel-i künk (960 adet), hadâyık-ı bîrûn-ı sarây künk (40 adet), cem'an künk 1.000 adet, beher fî 25, kıymet 25.000³⁰⁰."

Cemâziyelâhire 1019/Eylül 1610'dacâmeşûyân(Hamamın soyunma bölümü, yahut çamaşırılık yeri) su yolu, arazi ilhakı ve yeni hamamın ihtiyaçları için Hassa

²⁹⁸ Lügat-i Remzi, كُنْك maddesi, <http://lugatiremzi.com/buyuk-osmanlica-sozluk-madde-24446.html>, (15.06.2017).

²⁹⁹ BOA, D.35, v.11.

³⁰⁰ BOA, D.35, v.18.

Mimarbaşı'nın tezkiresine göre harcama yapıldığı görülmektedir. 335 adet tılâ-i musluk, 560 adet künk, revgan-ı bezîr, resen, kettân ve bunların taşıyıcıları ile ustalarına toplam 14.335 Akçe masraf yapılmıştır³⁰¹. Su yolu ustaları için 18 Rebûlâhire'den Cemâziyelâhir sonuna kadar 1019/1610 yılı için günlük kişi başı 10 Akçe'den İbrahim ve Mehmet için 900 Akçe ödeme yapıldığı kaydedilmiştir³⁰². 24 Rebûlevvel 1025/11 Nisan 1616 itibariyle cami-i şerif yakınındaki büyük lağım için 3000 Akçe'ye 300 adet künk-i kebîr ve 1.800 Akçe'ye 600 adet künk-i sağîr satın alındığı görülmektedir³⁰³. Bu alışveriş dışında inşâ sürecinde dâimî görevlilerle birlikte su yolu ustalarına düzenli ödeme yapıldığı Sultan Ahmed külliyesi arşiv kayıtlarından izlenebilmektedir. Bu konu görevlilerle ilgili bölümde işlenecektir.

C. LÜLELER

Lüle hem bir debi ölçü birimi, hem de suyun belli tazyikte akmasını sağlayan belli çaplardaki mermer yahut piring boru şeklinde yapı elemanıdır. Sultan Ahmed Külliyesi lüle etkinliği evraklardan şu şekilde izlenmektedir. İlk olarak 25 Safer 1019/19 Mayıs 1610 tarihinde İbrahim Paşasarâyı hamamı için Kabil Bey eliyle 20 adet lüle-i cedide ve 8 adet lüle-i meremmât olmak üzere toplam 28 adet lüle-i nühâstoplam 600 Akçe'ye satın alındığı kaydı yer alır³⁰⁴. Sonraki kayıttaki 27 Cemaziyelevvel 1019/17 Ağustos 1610 itibariyle İbrahim Paşa Sarayı hamam ve havuzu için Kabil Bey eliyle 6000 Akçe'ye lüleler alındığı geçmektedir³⁰⁵. 29 Rebûlâhir 1025/16 Mayıs 1616 tarihinde sebilhâne'nin hazîne kapısının metal kapaklarına 34 adet lülenin 1.050 Akçe'ye satın alındığı kaydı vardır. Aynı kayıttaki sebilhanenin 2 adet çeşme lülesine 720 Akçe, cami-i şerif yakınındaki lüleler için de 2 adet lale mutallâ lülenin 480 Akçe'ye temin edildiği belirtilir³⁰⁶.

³⁰¹ BOA, D.35, v.25.

³⁰² BOA, D.35, v.28.

³⁰³ BOA, D.35, v.231.

³⁰⁴ BOA, D.35, v.18.

³⁰⁵ BOA, D.35, v.24.

³⁰⁶ BOA, D.35, v.243.

1026 Cemâziyelâhir/1617 Temmuz'undan Eylül ayı sonuna kadar üç aylık dönemde rûznâmçeye göre maslak lüleleri için 6.540 Akçe masraf yapılmıştır. Su yolu için de "kettân-ı kenevir ve resen-i râh-ı âb" 11.042 Akçe masraf ile temin edilmiştir³⁰⁷.

Sonraki kayıtlarda imârete gelen su lülesi ve siva için 360 Akçe harcama³⁰⁸ türbe-i şerif ve Dar-ı kurra Dârü'l-hadis ve sebilhane ve tetimmat-ı sayire için Şâban-Zilkade 1028/Temmuz-Kasım 1619 farklı lüleler için 2.025 Akçe masraf³⁰⁹, lüle-i nühas(maden lüle) için 6.030 Akçe masraf³¹⁰ ve yine toplam maden lüleler için 8.980 Akçe Hüseyin ve İdris ağalar, 7.472 Akçe de Kalender Efendi olmak üzere 16.452 Akçe³¹¹ masraf yapıldığı yer almaktadır.

D. SIVA VE HARÇ MALZEMELERİ

1. Kec (Kireç)

Kireç, kec-i Rumeli ve kec-i Anadolu olmak üzere iki kısım olarak ele alınmıştır. Ayrıca kec-i revgan³¹² (İbrahim Paşa Sarayı kasr-ı hümâyûnunda kullanılmıştır, 41. varakta da Serkis Ermeni tarafından 12 fiçı getirildiği kaydı mevcuttur.) ve kec-i mermer³¹³ gibi isimler de kayıtlarda geçmektedir. Arşiv kayıtlarında kec-i Anadolu Kartal, Pendik, Tuzla, Maldepe, Darıca, Esbderesi, Golos ve Drevine'den gelmektedir. Rumeli keci geçen bölümlerde isimler zikredilmiş ancak yer belirtilmemiştir. İstanbul civârında olması mümkündür. Ayrıca bu kireçlerin kuyularda söndürülüp, kullanıma hazır hale getirilmesi için Ahmed Paşa Sarayı yerinde mimar ağa talimatıyla kuyular açtırıldığı bilinmektedir. İlk tablo bu duruma ait detayları içermektedir

Varak No	Tarih	Faaliyet	Ücret
45b	11 Zilkade 1019/ 25 Ocak	Be-cihet-i ücret-i Ermeniyân berây-ı ihrâc-kerden-i seng-i molos-i atık der-sarây-ı Ahmed Paşa be-ma'rifet-i ser-mi'mârân-ı hâssa (Vezne 8.802, fî 1,5)	13.203

³⁰⁷ BOA, D.35, v.248.

³⁰⁸ BOA, D.05112.0007.00, v.6.

³⁰⁹ BOA, D.05112.0010.00.

³¹⁰ BOA, D.05112.0015.00, v.5.

³¹¹ BOA, D.00211.0001.00.

³¹² BOA, D.35, v.5.

³¹³ BOA, D.35, v.228.

	1611		
		Be-cihet-i ücret-i Ermeniyân berây-ı hedmkerden-i dîvâr-ı binâ-i kârgîr der-pîş-i mavzî-i câmi-i şerîf ma'a nakl-i tûrâb der-vakt-i sâhten-i çâh-ı gec be-ma'rifet-i mi'mârân-ı ağa ....???	2.359

Tablo 19. Sultan Ahmed Camii yapım aşamasında kireç kuyuları açılmasını gösterir belge.
Kaynak: BOA. D. 35.

Kireç ocağı işletmecileri	Sandık Adet	Kıymet Akçe	Geldiği yer
İbrahim Çavuş	452	21.696	Maldepe
Papa Yani	236	11.328	
Todori	137	6.576	Darıca
Mangoz	117	5.616	Pendik
Sarı Mavridi	540	25.920	
Yorgi	146	7.008	Darıca
Yorgi Papas	225	10.800	
Yani Andri	386	18.528	Golos
Adaron	246	11.808	Tuzla
İlya	310	14.880	Tuzla
Gora	153	7.344	Darıca
Papa Yani	244	11.712	Tuzla
Todori	131	6.288	Pendik
Kosta	134	6.432	Tuzla
Dimitri	112	5.376	Drevine
Arslan	36	1.728	
Yekûn sanduk 3.605		Kıymet 173.040	

Tablo 20.5 Cemâziyelâhir1019/Ağustos 1610 tarihi itibariyle Anadolu'dan gelen keç ve getiren üreticiler.
Kaynak: BOA, D.35, v.25. ten alınan bilgilerle oluşturulan tablo.

Kireç ocağı işletmecileri	Kantâr adet	Kıymet Akçe
Sarı Gon	1.597	17.567
Dede Arnavud	1.289	14.179
Dimo Manola	1.795	19.745
Pop Dimo	1.232	13.552
Ozgur Duka	1.044	11.484
Viço Sirem	1.614	17.754
Samrafondis	973	10.703
Kirokola	1.505	16.555
Paskolinik	1.524	16.654
Duka Pitko	1.003	11.033
Nikolaka	1.462	16.082
Lako Lika	1.276	14.036
Pitko Dimo	1.397	15.367
Lika Kuka	1.639	18.029
Kirosimo	1.246	13.706
Dimo Kiro	740	8.140
Yekûn kantâr 21.326	Kıymet 234.586	

Tablo 21.11 Cemaiye'l-ahire 1019/31 Ağustos 1610 tarihinde Rumeli'den gelen kireçler ve üreticiler tablosu.

Kaynak: BOA, D.35, v.27. den oluşturulan tablo.

Zaman ilerledikçe hem gec miktarının hem de çalışılan ocakların arttığını görmek mümkündür.

Kireç ocağı işletmecileri	Sandık Adet	Kıymet Akçe	Geldiği yer
Nasuh Usta	325	15.600	
Canbazî	331	15.888	

Sarı Mavridi	42	2.016	
Mihal	75	3.600	Üsküdâr
Yagob	128	6.144	Kullei
Evren	265	12.720	Tuzla
İlya	36	1.728	Tuzla
Toros	107	5.136	Tuzla
Pavlo veled-i Serato	50	2.400	
Todori	190	9.120	Darıca
Yorgi	62	2.976	Pendik
Kosta	53	2.544	Tuzla
Toros	53	2.544	
Yorgi	112	5.376	Tuzla
Yani Serhoş	160	7.680	Vasil
Yekûn Sanduk 1.989		Kıymet 95.472	

Tablo 22.26 Şâban 1019/13 Kasım 1610 itibariyle Anadolu keci getirenler.

Kaynak:BOA, D.35, v.36 çerçevesinde ele alınan tablodur.

KâtibMustafa defterine göre 1023 Recep-Ramazan arası kireç getirenler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

an-yed-i Sarı Gon kantar 814 adet fî 11 kıymet 8.954	an-yed-i Laka Arnabud kantar 647 adet fî 11 kıymet 7.117	an-yed-i Dimo Manola kantar 1.090 adet fî 11 kıymet 11.990	an-yed-i Gon Dimo kantar 768 adet fî 11 kıymet 8.448
an-yed-i Dimo Sirem kantar 786 adet fî 11 kıymet 8.646	an-yed-i Sava Kondi kantar 940 adet fî 11 kıymet 10.340	an-yed-i Kiro Kola kantar 940 adet fî 11 kıymet 10.340	an-yed-i Mosko Gin kantar 803 adet fî 11 kıymet 8.833
an-yed-i Duka Pito kantar 666 adet fî 11 kıymet 7.326	an-yed-i Pito Lika kantar 880 adet fî 11 kıymet 9.680	an-yed-i Kika Dimo kantar 663 adet fî 11 kıymet 7.293	an-yed-i Lika Kuka kantar 808 adet fî 11 kıymet 8.888
an-yed-i Kiro Simo kantar 736 adet fî 11	an-yed-i Dimo Kiro Dimo kantar 309 adet	an-yed-i Karaoğlan kantar 680 adet fî 11	an-yed-i Uzun Dimo kantar 1.060 adet fî 11

kıymet 8.096	fî 11 kıymet 2.399	kıymet 7.480	kıymet 11.660
an-yed-i Sarı Yani kantar 708 adet fî 11 kıymet 7.788	an-yed-i Gon Laşı kantar 680 adet fî 11 kıymet 7.480	an-yed-i Dimo Köni kantar 550 adet fî 11 kıymet 6.050	an-yed-i Dukagin kantar 780 adet fî 11 kıymet 8.580
an-yed-i Koca Papas kantar 884 adet fî 11 kıymet 9.724	an-yed-i Kola Gon kantar 600 adet fî 11 kıymet 6.600	an-yed-i Andreyra Gon kantar 616 adet fî 11 kıymet 6.776	an-yed-i Gon Duka kantar 600 adet fî 11 kıymet 6.600
an-yed-i Kara Dimo kantar 844 adet fî 11 kıymet 9.284	an-yed-i Andreyra Dede kantar 548 adet fî 11 kıymet 6.028	an-yed-i Yani Dimo kantar 392 adet fî 11 kıymet 4.312	an-yed-i Manol Lika kantar 548 adet fî 11 kıymet 6.028
an-yed-i Mihâl Lika kantar 30 adet fî 11 kıymet 330	an-yed-i Kola Vasil kantar 592 adet fî 11 kıymet 6.512	an-yed-i Pito Papas kantar 584 adet fî 11 kıymet 6.424	an-yed-i Kika Yano kantar 192 adet fî 11 kıymet 2.112
yekûn kantar 21.738 adet fî 11 kıymet 239.118			

Tablo 23. 1023 Recep-Ramazan arası kâtip Mustafa defterine göre Rumeli keci ocak işletmecileri ve alımlar.

Kaynak: BOA, D35, v.180.

1026 Cemâziyelâhir-Şâban/1617 Temmuz-Eylül arası câmi'i-î şerîf için yapılan harcamalarda belirtilen gec-i mermer ve kec-i Rumeli bahâ-i kec-i mermer (Kıymet Altı bin kırk dokuz akçe), bahâ-i kec-i Rumeli (Kıymet İki yük elli bir bin sekiz yüz yirmi üç akçe), bahâ-i horasanî (Kıymet Kırk dört bin üç yüz yirmi beş akçe), bahâ-i kec-i Anadolu (kıymet Doksan yedi bin üç yüz doksan iki akçe) şeklindeki masraf kaydıyla rûznâmçe son bulmaktadır. Kec-i mermer ile ilgili 6 Muharrem 1025/25 Ocak 1616 tarihine ait rûznâmçe kaydında, "an-yed-i Manol Dimo (Kantar 42 adet, 136 lodra), an-yed-i Nikola (Kantar 14 adet, 59 lodra), an-yed-i Dimo (Kantar 33 adet, 38 lodra) yekûn Kantar 89 adet, 239 lodra. Cem'an Kantar 91,5 adet, kıymet 6.405." ifadeler bulunmaktadır. Buna göre kantar ile tartılan mermer keci hakkında bir de getiren isimlerden başka bilgi verilmemiştir.

2. Horasan

Horasan harcı, Horasan değirmeninde öğütülen tuğla kırığından üretilmiş bir yapı elemanıdır. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsı boyunca çokça kullanılmış olup, rûznâmçe'de 36 yerde teminiyle ilgili kayıt mevcuttur.

an-yed-i Ferhad Ermeni sanduk 621 adet, beher 2, müd 1 be-hesâb-ı kıyye 310,5, fî 30 kıymet 9.315	an-yed-i Sefer Karamânî sanduk 353 adet, beher 2, müd 1 be-hesâb-ı kıyye 176,5, fî 30 kıymet 5.295	an-yed-i Serkis sanduk 217 adet, beher 2, müd 1 be-hesâb-ı kıyye 108,5, fî 30 kıymet 3.255	an-yed-i Ali sanduk 724 adet, beher 2, müd 1 be-hesâb-ı kıyye 362, fî 30 kıymet 10.860
an-yed-i Karakaş Ermeni sanduk 613 adet, beher 2, müd 1 be-hesâb-ı kıyye 306,5, fî 30 kıymet 9.195	an-yed-i Murad sanduk 266 adet, beher 2, müd 1 be-hesâb-ı kıyye 138 <i>sahh</i> , fî 30 kıymet 3.990	yekûn 1.397 kıyye, fî 30 kıymet 41.910	

Tablo 24. Mustafa el-kâtib defterine göre 13 Şevval-6 Zilhicce 1019/29 Aralık 1610-19 Şubat 1611 tarihleri arasında külliye için alınan Horasani kaydı.

Kaynak: BOA, D.35, v.47.

Sultan Ahmed Külliyesi daimi görevlilerinin zikredildiği bölümlerde "bevâb-ı bâb-ı kec" ifadesiyle kireç söndürme ve taşıma gibi faaliyetler için inşaatta en çok kullanılan kapıda bir görevlinin bulunduğu belirtilmektedir³¹⁴.

Horasan satıcıları	an-yed-i Ferhad	an-yed-i Sefer-i Karamanî	an-yed-i Karakaş
Sanduk	1.070 adet	548 adet	560 adet
Beher 2 sanduk 1 müd	535	274	280
Be-hesâb-ı müd			
Fî	30	30	30
Kıymet	16.050	8.220	8.400
Horasan satıcıları	an-yed-i Himmet	an-yed-i Murad	an-yed-i Serkis
Sanduk	550 adet	554 adet	554 adet

³¹⁴BOA, D.35, v.84.

Beher 2 sanduk 1 müd	275	277	277
Be-hesâb-ı müd			
Fî	30	30	30
Kıymet	8.250	8.310	8.310
Yekûn	1.918 sanduk fî 30 kıymet 57.540		

Tablo 25.1023 Muharrem-Recep/1614 Mart-Ekim aylarında Kâtip Musli defterine göre Horasan alımı.
Kaynak: BOA, D.35, v.180.

an-yed-i Ferhad 230 müd fî 30 kıymet 6.900	an-yed-i Sefer-i Karamanî 131 müd fî 30 kıymet 3.630	an-yed-i Serkis 119 müd fî 30 kıymet 3.570	an-yed-i Karakaş 116,5 müd fî 30 kıymet 3.495
an-yed-i Himmet 119 müd fî 30 kıymet 3.570	an-yed-i Murad 124 müd fî 30 kıymet 3.720	yekûn 829,5 müd fî 30 kıymet 24.885	

Tablo 26.1024 Safer/1615 Mart'ı itibariyle Sultan Ahmed Külliyesi horasani alımı.
Kaynak: BOA, D.35, v.196.

Bu tablolar gösteriyor ki, Horasanî alım atölyeleri belli olup genel olarak horasanciyân şeklinde anılmaktadırlar³¹⁵. Bu esnaf grubundan Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde her dönem belirli miktarlarda alım yapılmıştır. 1615 Mart ayı sonrası yapılan alımların kaydı BOA. D. 35 rûznâmçe defterine göre aşağıdaki tabloda yer alır.

Kaynak varak	Tarih	Toplam ağırlık	Toplam fiyat
v.202	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vâcib-i R. 1024	yekûn sanduk 1.059 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 529,5 fî 30 kıymet 15.885
v.204	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vâcib-i Ca. 1024	yekûn sanduk 1.250 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 625 fî 30 kıymet 18.750

³¹⁵BOA, D.03684.003.00, v.2.

v. 206	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vâcib-i C. 1024	yekûn sanduk 1.965 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 982,5 fî 30 kıymet 29.475
v. 210b	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vâcib-i Receb 1024	yekûn sanduk 2.504 adet beher 2 sanduk 1 müd be-hesâb-ı müd 1.252	fî 30 kıymet 37.560
v. 212a	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vâcib-i Şâban1024	yekûn sanduk 2.014 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 1.007 fî 30 kıymet 30.210
v. 215b	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn der-vâcib-i şehri Ramazân1024 bâ-defter-i Mustafa kâtib	yekûn sanduk 2.252 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 1.126 fî 30 kıymet 33.780
v. 218a	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vacibi şehri Şevvâl1024	yekûn sanduk 2.063 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 1.031,5 fî 30 kıymet 30.945
v. 219a	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vâcib-i şehri Zilkade1024	yekûn sanduk 1.930 adet be-hesâb-ı müd	965 fî 30 kıymet 28.950
v. 220a	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vâcib-i şehri Z. 1024	sanduk 706 adet beher 2 sanduk 1 müd be-hesâb-ı müd	yekûn 353 fî 30 kıymet 10.590
v. 229a	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vâcib-i Muharrem 1025	yekûn sanduk 587 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 293,5 fî 30 kıymet 8.805
v. 231a	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn berây-ı vâcib-i Safer 1025	yekûn sanduk 934 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 467 fî 30 kıymet 14.010
v. 232a	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn der-vâcib-i şehri Rebîülevvel1025 ber-mûceb-i defter-i Mustafa el-kâtib	yekûn sanduk 1.229 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 614 fî 30 kıymet 18.420
v. 235a	Bahâ-i horasanî an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Mustafa el-kâtib der-vâcib-i Rebîülâhire1025	yekûn sanduk 1.766 adet beher 2 sanduk 1 müd	be-hesâb-ı müd 583 fî 30 kıymet 17.490
v. 248b	Defter oldur ki sene bin yirmi altı		bahâ-i horasanî kıymet

	Cemâziyelâhire'sinin guresinden şehri-Şâbanın gâyetine gelince câmi'-i şerîf mühimmâtıçün lâzım gelen masârıfı beyân eder.		kırk dört bin üç yüz yirmi beş akçe.
--	--	--	--------------------------------------

Tablo 27.Rûznâmçe defterine göre 1615 Mart ayı sonrası yapılan Horasanî alımlarının kaydı tablosu.
Kaynak: BOA, D.35.

19 Zilhicce 1024/9 Ocak 1616 tarihli rûznâmçe kaydında ve birçok kayıta gırbal(İri delikleri olan elek, kalbur) alındığına rastlıyoruz. Harcı elemek ve inşaata hazır hale getirmek için kullanılan bu alet, bizzat Horasan için alınmıştır³¹⁶. Tuğla kırığı ve hazır olmak üzere iki çeşidi bulunan Horasan harcı, Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde hazır olarak alınmış ve elenip ideal inceliğe sahip olan kısımları değerlendirilmiştir³¹⁷.

3. Kettân (Keten)

Kettân (keten), musluk, su yolu ve zemin kurşunlarında kullanılan genellikle kenevir ve mısırdan elde edilen yapı malzemesidir. İnşâ sürecinde anbarda depolanıp kullanıldığı evraklarda kayıtlıdır³¹⁸. Bu malzemenin satın alınma kaydıyla ilgili rûznâmçede geçen bilgiler, aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Varak	Tarih	Cins	Kullanım Yeri	Satıcı	Miktar	Kıymet
12	23 Şevvâl 1018/ 19 Ocak 1610	kettân-ı söve	hammâm	Menteş Yahûdî	1 kantar	220 Akçe
13	8 Zilkade 1018/ 2 Şubat 1610	kettân-ı söve		Menteş Yahûdî	15 kıyye	75 Akçe
		kettân-ı söve		Menteş Yahûdî	132 kıyye	660 Akçe
25	Cemâziyelâhir 1019/ Ağustos-Eylül 1610	kettân	râh-ı âb câmeşûyân ve hammâm-ı cedîd			
61	28 Safer 1020/ 12 Mayıs 1611	kettân-ı söve hammalıyesi				120 Akçe

³¹⁶BOA, D.35, v.220.

³¹⁷Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Sürec**, 125.

³¹⁸BOA, D.35, v.206.

85	9 Cemâziyelâhir 1020/ 19 Ağustos 1611	kettân			2 kıyye	30 Akçe
110	10 Rebîülâhir 1021/ 10 Haziran 1612	kettân-ı râh-ı âb			3,5 kantâr	572 Akçe
151	5 Şevvâl1022/ 18 Kasım 1613	kettân	söve-i kapan-ı odahâ-i cedide			1.000 Akçe
193	12 Muharrem 1024/ 11 Şubat 1615	kettân-ı kenevir kettân-ı râh-ı âb			43 kıyye 43 kıyye200 dirhem	516 437
195	22 Safer 1024/ 23 Mart 1615	kettân-ı râh-ı âb	Su yolu için	Menteş Yahudi	44 kıyye	440 Akçe
196	20 Rebîülevvel1024/ 19 Nisan 1615	kettân-ı kenevir		Menteş Yahudi	43,5 kıyye	522 Akçe
202		kettânî				3.287,5 Akçe
203	25 Cemâziyelevvel 1024/ 22 Haziran 1615	kettân-ı râh-ı âb		Menteş Yahudi	1 kantar, 44 kıyye	440 Akçe
		resen-i kettân-ı râh-ı âb			Kantar 72 adet, 88 kıyye	1.232 Akçe
		kettân-ı kenevir			1 Kantar, be-hesâb-ı kıyye, 44	528 Akçe
209	4 Receb 1024/ 30 Temmuz 1615	kettân-ı kenevir		Ahmed	Kantar 3 adet, lodura 62 adet, Be- hesâb-ı kıyye, 159,	1.908
	8 Receb 1024/ 3 Ağustos 1615	Kettân-ı râh-ı âb Kettân-ı kenevir			Kantar 2 adet, Be- hesâb-ı kıyye, 88 Kantar 2 adet, Be- hesâb-ı kıyye, 88 adet	800 Akçe 1.056 Akçe
230	25 Safer 1025/ 14 Mart 1616	kettân	zîr-i söve-i sürb berây-ı oda-i pâdişâh-ı âlem- penâh der- câmî-i şerîf		3 himl	240 Akçe
246	16 Cemâziyelevvel 1025/ 1 Haziran 1616	kettân-ı sövekettân-ı Mısırî			1, Kantar 1 adet, 22 lodra Kantar 5 adet, 95 lodra	

247	28 Safer 1020/ 12 Mayıs 1611 5 Rebiülevvel 1020/ 18 Mayıs 1611	kettân kettân		Esnâf-ı gayr- I müsemmen	cerre 8 çuval (1 adet)	
248	Cemaziyelâhire- Şâban 1026/ Haziran-Eylül 1617	kettân-ı kenevir ve resen-i râh-ı âb				On bir bin kırk iki akçe

Tablo 28. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde numaralı deftere göre kettân alım faaliyeti.

Kaynak: BOA, D.35.

4. Alçı

Alçı, Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında; çiniler, camlar, minareler, mermer ıslahı için kullanılmıştır. Kile olarak hesaplanan ve kile başına 35 Akçe ücret ödenen alçı, BOA. D. 35 numaralı defterde 44 yerde kaydedilmiştir.

Varak No	Tarih	Alçı	Özellik
188b	11 Zilkade1023/ 13 Aralık 1614	bahâ-i alçı an-yed-i Kaymak camger	2,5 kîle, kıymet 90
189a	25 Zilkade1023/ 27 Aralık 1614	bahâ-i alçı an-yed-i Kaymak camger	14 kîle, fî 40, kıymet 560
193b	10 Muharrem1024/ 9 Şubat 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Kaymak camger	7 keyl, fî 35, kıymet 245
	12 Muharrem 1024/ 11 Şubat 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger	8 keyl, fî 35, kıymet 380
195a	4 Safer1024/ 5 Mart 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger ma'a hammâliyye	93 teneke, fî 35, kıymet 3.360
195b	22 S. 1024/ 24 Mart 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger	80 keyl, fî 35, kıymet 2.800
203a	14 Ca. 1024/ 11 Haziran 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger ma'a hammâliyye	156 kîle, fî 3, kıymet 5.460
205b	28 C. 1024/ 25 Temmuz 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger	fî şehri, 276 kîle, fî 35, kıymet 9.660
209b	8 Receb 1024/ 3 Ağustos 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger ma'a hammâliyye	136 kîle, Fî 35, Kıymet 4.760
211a	1 Şâban1024/ 26 Ağustos 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger ma'a hammâliyye	256 kîle, Fî 35, Kıymet 8.960
214a	7 Ramazân 1024/ 30 Eylül 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger	48 kîle, Fî 35, Kıymet 1.680

216a	14 Şevvâl 1024/ 6 Kasım 1615	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger ma'a hammâliyye	16 kîle, fî 35, kıymet 560
233a	4 Rebîülâhir1025/ 21 Nisan 1616	bahâ-i alçı an-yed-i Mehmed camger	80 kîle, fî 35, kıymet 2.800
		bahâ-i âhger an-yed-i Margos Ermeni, çuvalhâ	68 adet, fî 35, kıymet 2.380
233b	14 Rebîülâhir 1025/ 3 Mayıs 1616	bahâ-i alçı an yed-i Aci camger	32 kîle, fî 35, kıymet 1.125
234a	23 Rebîülâhir1025/ 12 Mayıs 1616	bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger	20 keyl, fî 35, kıymet 700

Tablo 29. Sultan Ahmed Külliyesinde alçı etkinliği.

Kaynak:BOA, D.35.

5. Lökün

Lökün, sönmemiş kireç, beziryağı, pamuk ve ketenin yoğurulmasıyla elde edilen ve genellikle su yolu yalıtımında kullanılan yapı malzemesidir³¹⁹. Suyolcular eliyle yapılan ve kullanılan lökün kıyyesi 5 Akçe'den temin edilmiştir³²⁰.

E. KERESTEĖĖ (AHŞAP) YAPI MALZEMELERİ

1. Ahşap Kaynakları

"Türkiye'de vaktiyle inşaatta kullanılan keresteler muayyen eb'adda kesilerek satılır ve bunlara boylarına göre birer isim verilirdi. Bilâhare gerek ihtikar gerekse idare dolayısıyla bu eb'ad değiştirilmiştir. Çok eskiden kullanılan kerestelerin boyları ve isimleri hakkında henüz kat'î malûmata sahip değilsek de, o vakitler mimarbaşlıların ve binâ eminlerinin defterlerinden ve vilâyetlere gönderilen hükümlerin tetkikinden çıkarılacak neticelere göre bir gün bunların bilinmesi mümkün olacaktır³²¹".

Ahşap yapı elemanları, Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında iskele, iksa, temel ve duvar hatılları, temel kazıkları, çatı, pencere, kapı ve mobilyalarda kullanılmıştır.Bârûy-ı çûb, çûb-ı makaslık,kabza-i çûb-ı pereme,çûb-ı kazma,kürekhâ-i çûb, çûb-ı kiriş,çûb-i

³¹⁹ Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Sürec**, 2009, s.127.

³²⁰ BOA, D.35, v.128a.

³²¹ Celâl Esat Arseven, **Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi**, C. II, 1947, s.1047.

körpe, çûb-ı Rumeli-i harcî, elvâh, taban, verke gibi çeşitleri vardır. Ada-i cedîd, İznikmîd, Midye, Karapürçek, Karaağaç, Bahr-i Siyâh gibi yerlerden temin edilen 'kerestehâ-i mütenevvi'a', bâb-ı hîme, Gümrük, Davudpaşa gibi iskelelerden inşâ alanına nakledilmiştir. Bu aşamada devreye Mehmed bevvâb, Mehmed keresteî, Hüsrev Halife gibi görevliler girmektedir. Kereste işiyle uğraşan esnafa keresteciyan denmekte ve kethüdâ vb. unvan hiyerarşisine sahip bir organizasyon içindedirler.³²² Ceviz ağacı, elvah-ı gürgen, pedavra-i Sakarya, elvâh-ı Bahr-i Siyâh, elvâh-ı bellût-ı Şilye/Şile, elvâh-ı ağa gibi çeşitleri bulunan keresteler ile ilgili dönemin kaynakları da çeşitli bilgiler vermektedir. İstanbul'un fethinden itibaren mimarbaşının görevi olarak keresteci, keserci, kiremitçi, kireççi, kutucu ve kâşîci gibi inşâyâ has görevliler ile birlikte; ehl-i hîref, neccâr, ırgat ve hammalların ücretleri 1050 senesinde cinsi ve ölçüsüyle ferman olunmuştur. 1640 yılına tekabül eden bu tarihten itibaren oluşturulan es'ar defterleriyle inşâ malzemeleri ve görevlileri hakkındaki ölçü ve fiyat standartları belirlenmiştir³²³.

Kereste çeşitleri ve alımları ile ilgili rûznâmçede verilen bilgiler esas alınarak oluşturulan aşağıdaki tabloda Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecindeki ahşap alımı, inşâ sahasına getirilmesi ve bu süreçte rol oynayan görevliler kronolojik bir sıra takip edilerek zikredilmiştir.

Varak no	Hicrî Tarih	Malzeme	Görevli ve diğer bilgiler	Kıymet Akçe
8b	11 Şâban 1018/ 9 Şaban 1609	bahâ-i kec-i Anadolu, taban-ı Rumeli, mismâr-ı mertek, mismâr-ı sağış-ı fette, elvâh-ı Karapürçek		42.631
	14 Şâban 1018/ 12 Kasım 1609	teslîm be-Kalender Efendi emîn-i câmi-i şerîf	an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âde an-nâzır.	1.400.000
		bahâ-i taban-ı Şilye, elvah-ı Karapürçek, kofa-i ırgat		18.017
	16 Şâban 1018/ 14 Kasım 1609	be-cihet-i ücret-i araba berây-ı âverden-i kereste	an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf	80
		be-cihet-i ücret-i arabacıyan berây-ı âverden-i kerestehâ	an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf(Nevbet 3, fî 40)	120
		be-cihet-i harc-ı râh-ı Yusuf Halîffe	der-vakt-i âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a	300

³²² BOA, D.35, v.33.

³²³ Yaşar Yüceil, **Osmanlı Ekonomi-Kültür-Uygurluk Tarihine Dair Bir Kaynak Es'ar Defteri (1640 Tarihli)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992, s.131-135.

			an-İznikmid	
		bahâ-i taban-ı Şile	an-yed-i İskender Başe (58 adet, Tûlen zirâ' 9 adet, Arzan 5 ve 5 isbî', Fî 70)	4.060
		bahâ-i makarahâ-i tuç	an-tersâne	40
		be-cihet-i ücret-i pereme	berây-ı makarahâ-i haşeb	80
		be-cihet-i harc-ı râh	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre	60
		be-cihet-i nafaka-i bostancıân-ı der-vakt-i reften bahâ-i elvâh-ı Karapürçek mezkûrîn	an-yed-i cânib-i Mısır berây-ı harîden-i mermer-i câmi'-i şerîf an 15 Şâban1018 ilâ gâyet-i Muharrem 1019 be-nâm Mehmed sermermerî (fî yevm 3), Benâm-ı şâkirdân (Mehmed fî yevm 25, Hasan fî yevm 25), Bahâ-i sapan an-yed-i Menteş Yahûdî (100 d, fî 5, Kıymet 500)	13.040
	17 Şâban 1018/ 9 Nisan 1610	bahâ-i haşeb-i kızılıçık, taban-ı Rumeli		
		be-cihet-i ücret-i pereme berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a	an-Bâb-ı Hime ilâ Bâb-ı Ahur (Pereme 7 adet, fî 40)	280
		bahâ-i taban-ı Şileye	an-yed-i Doroto zimmî(20 adet, Tûlen zirâ' 10 adet, Arzan 5 ve 3 isbî', Fî 75)	1.500
		berây-ı âverden-i elvâh-ı Karapürçek	be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı puşt an-irsâliye-i İskender Başe an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf (Hıml 297, fî 3)	891
		be-cihet-i ihrâcât-ı tabh-ı dâne ve [ze]rde	ma'a bahâ-i harc-ı sâ'ire der-binâ-i şerîf ve mübâya'ât-ı sini	56.818
15b	13 Muharrem 1019/ 7 Nisan 1610	elvâh-ı ceviz	an-irsâliye-i Üstâd Hasan an-cânib-i Karaburun, 79 adet, fî 20	1.580
		tomruk-ı sanavber	an-irsâliye-i Üstâd Hasan bâ-sefine-i Arslan Re'îs (324 adet, fî 5)	1.620
		taban-ı kebîr	be-cihet-i ücret-i sefine-i Arslan el-mezbûr berây-ı âverden-i elvâh-ı ceviz ve çimşir an-Karaburun ilâ İstanbul (Kıymet 1.580) an-yed-i Menteş Yahûdî, (46 adet, fî 480)	22.080

	15 Muharrem 1019/ 9 Nisan 1610	taban çeşitleri	an-câhib-i İnehacı bâ- sefâ'in-i mezbûrîn-i mîrî, bâ-sefine-i Hasan Re'îs, bâ-sefine-i Cemâl Re'îs	yekûn 33.900 yekûn 19.830
18a	28 Safer 1019/ 22 Mayıs 1610	kereste-i mütenevvi'a taban çeşitleri	be-cihet-i irsâliye-i Mehmed bevâb an- câhib-i Ada-i Cedîd an- yed-i kâ'im-i makâm-ı mezbûr bâ-sefâ'in-i mîrî- yi mezbûr, bâ-sefine-i Hasan Re'îs bâ-sefine-i Ali Re'îs	yekûn 32.225 yekûn 17.825
	Safer 1019/ Nisan- Mayıs 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn	be-cihet-i nafaka-i gılmânân-ı acemiyân fi't- târîh (Neferan 13.924, fi 4) be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî(Neferan 6.552, fi 3) be-cihet-i nafaka-i vardiyânân(Neferan 771, fi 4) be-cihet-i nafaka-i hammâlân ve errekeşân an-forsa-i mîrî(Neferan 1.432, fi 4) be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser- vardiyânân be-cihet-i nafaka-i İbrahim miftâhî	55.696 19.656 3.084 5.728 300 240
23b	13 Cemâziye levvel 1019/ 3 Ağustos 1610	bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn; taban-ı verke, Rumeli, sûtûn-ı dolmave dolap	an-irsâliye-i Mehmed an- bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî an-Ada-i Cedîde	yekûn 18.084.
25a	1 Cemâziye lâhir 1019/ 21 Ağustos 1610	be-cihet-i ücret-i sefine-i Hasan Re'îs berây-ı âverden-i taban ve kerestehâ-i mütenevvi'a	an-câhib-i Midye an- irsâliye-i müşârun-ileyh bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	8.000
26a	9 Cemâziye lâhir 1019/ 29 Ağustos 1610	be-cihet-i nafaka-i Hasan Re'îs ma'a gılmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-iskele-i Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Safer 1019(Fi'l-müdde) be-nâm Hasan Re'îs fi yevm 5, be-nâm ser- bölük-i gılmânân, neferan fi yevm 3, gılmân neferan 24, fi 2, fi yevm 48	6.720
27b	1 Safer- 30 Ca. 1019/ 25 Nisan 1610-20 Ağustos	be-cihet-i nafaka-i Ali Re'îs ma'a gılmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-Ada-i Cedide ilâ İstanbul; Ali Re'îs, fi yevm 5, Ser-bölük, neferan 1, fi yevm 3, Gılmânân, neferan 24, fi 2, fi yevm 48, Fi'l-müdde	6.720

	1610	be-cihet-i ücret-i hammâliye	berây-ı âverden-i verke (Hıml 13, fî 4)	52
		bahâ-i verke-i gâver	an-yed-i Hacı Receb(52 adet, fî 11)	572
32a	3 Receb 1019/ 21 Eylül 1610	bahâ-i ahşâb-ı mezk ûrîn, taban-ı kebîr, sûtûn-ı dolma, sûtûn-ı dolab	an-yed-i Kara Yorgi Re'îs	22.516
	4 Receb 1019/ 22 Eylül 1610	be-cihet-i nafaka-i gilmân-ı acemiyân	an-gurre-i Receb ilâ 4 şehri-i mezbûr (Neferan 1.781, Fi'l-müdde 7.026)	
		be-cihet-i nafaka-i kavâzık-ı kebîr	an-irsâliye-i Hasan bostânî an-yed-i Arslan bostânî(4 adet, fî 20)	80
		be-cihet-i ücret-i hammâliye berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a	an-Bâb-ı Ahur ilâ binâ-i şerîf an-yed-i Kara Yorgi(Hıml 1.235)	2.470
33a	15 Receb 1019/ 3 Ekim 1610	bahâ-i taban-ı kebîr	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevvâb an-Ada-i Cedid an-yed-i Sarı Mavridi Re'îs ve an-yed-i Morko Re'îs (22 adet, fî 175). an-yed-i Sarı Mavridi (12 adet) an-yed-i Morko Re'îs (10 adet, tûlen 17 zirâ', arzan 7 isbî', kalını 8 isbî').	3.850
		bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn; taban-ı rumeli (273 adet, fî 70, kıymet 18.410, tûlen 11 zirâ', arzan 6 ve 3 isbî'), çûb-ı makaslık (33 adet, fî 12, kıymet 396)	an-yed-i Kara Yorgi	yekûn 18.806.
33b	18 Receb 1019/ 6 Ekim 1610	Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i Kara Yorgi berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a; taban-ı rumeli (20 adet), taban-ı kebîr (49 adet, fî 60)	an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-irsâliye-i Mehmed Bey bevvâb	2.400 2.940 Yekûn 5.340
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i Kara Yorgi Re'îs berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a, taban-ı verdinar, sûtûn-ı dolab-ı kebîr, taban-ı rumeli, taban-ı rumeli-i meyâne, sûtûn-ı dolab-ı meyâne	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevvâb an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	yekûn 30.000
		be-cihet-i ücret-i hammâliye-i taban-ı Rumeli	an-Bâb-ı Ahur ilâ binâ-i şerîf an-yed-i Kara Yorgi	940
	19 Receb 1019/ 7 Ekim 1610	be-cihet-i nafaka-i gilmân-ı acemiyân	an 16 Receb 1019 ilâ 19 minhü (neferan 2.166)	8.664
		be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî ma'a vardiyânân	an 14 Receb ilâ 19 minhü 1019 (neferan 2.771, eyyâm 6)	5.826
		be-cihet-i nafaka-i forsa-i Ali Paşa fi't-târîh	(neferan 130, eyyâm 6)	2.688
		bahâ-i taban-ı verdinar	an-irsâliye-i Mehmed bevvâb an-Ada-i Cedîde an-yed-i Hamza Re'îs(54	9.450

			adet, tûlen zirâ' 17, arzan 9 ve 8 isbî, fî 175)	
		bahâ-i ahşab-ı mezkûrîn; elvâh-ı karaağaç, elvâh-ı beçeme-i âb	an-yed-i Mehmed Kerestei be-cihet-i hammâliye-i kereste-i mezbûre an-yed-i Hüsrev Halife	800 63
35b	9 Şâban 1019/ 27 Ekim 1610	be-cihet-i nafaka-i Ali Re'îs ma'a gilmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-Ada-i Cedîd ilâ İstanbul an-gurre-i Cemâziyelâhir ilâ gâyet-i Receb 1019 Ali Re'îs (fî yevm 5), ser-bölük (fî yevm 3), gilmânân (neferan 24, fî 2[den], fî 48), yekûn (fî yevm 48+8= 56), fî şehreyn	3.360
		be-cihet-i Hasan Re'îs ma'a gilmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Cemâziyelâhir ilâ gâyet-i Receb 1019, Hasan Re'îs (fî yevm 5), ser-bölük (fî yevm 3), gilmânân (neferan 24, fî 2[den], fî yevm 48), yekûn (fî yevm 56, fî şehreyn)	3.360
		be-cihet-i gilmânân-ı acemiyân ma'a ser-piyâde ve gayruhû	an 2 Şâban ilâ 9 minhü	12.704
36a	10 Şâban 1019/ 28 Ekim 1610	bahâ-i ahşâb-ı mütenevvi'a (sütûn-ı dolab, taban-ı verdinar, taban-ı verke)	an-irsâliye-i Mehmed Bey an-bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî an-cânib-i Ada-i Cedîde bâ-sefine-i Kara Yorgi Re'îs	1.960 2.975 450
40a	2 Ramazân 1019/ 18 Kasım 1610	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefâ'in-i mezkûrîn berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a (taban-ı verdinar) sütûn-ı dolab, taban-ı rumeli	an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mîmârân-ı hâssa. An-yed-i Hamza Re'îs, (54 adet), Sarı Manol Re'îs, (12 adet), Mosko Re'îs, (20 adet) Prekasmano Re'îs, (taban-ı verdinar, 51 adet), (sütûn-ı dolab, 30 adet, fî 60, kıymet 1.800), (taban-ı rumeli 3 adet, fî 25, kıymet 75), yekûn 12.325.	Cem'an Yekûn 22.645.
		be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân	an 2 Ramazan 1019 (neferan 531, fî 4) be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mîrî an 26 Şâban 1019 ilâ 2 Ramazân sene-i minhü Be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı Ali Paşa fî't-târîhi'l-	2.124 4.002 1.356 300

			mezbûr Be-cihet-i nafaka-i bostânî der-vakt-i reften be-cânib-i Yalakabad berây-ı mesâlih-i vakf	
42b	13 Şevvâl 1019/ 29 Aralık 1619	be-cihet-i ücret-i Dedem arabai berây-ı âverden-i seng-i âteş ve kerestehâ-i mütenevvi'a	an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf an 4 Şevvâl i[lâ] 13 şehri mezbûr 1019 (nevbet 432 adet, fî 20)	8.640
		Bahâ-i elvâh-ı gülgen	an-yed-i Mehmed(300 adet, fî 6)	1.800
58a	2 Safer 1020/ 16 Nisan 1611	bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn (verdinar-ı kebîr, sütûn-ı dolab)	an-yed-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefine-i Kara Yorgi Re'îs an-Ada-i Cedîde	24.600
62a	1 Rebîülevv el 1020/ 14 Mayıs 1611	bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn; taban-ı kebîr, taban-ı verdinar-ı kebîr, sütûn-ı dolab, sütûn-ı dolma	an-yed-i Mehmed Bey bevvâb an-Ada-i Cedîde bâ-sefâ'in-i mezkûrîn; An- yed-i Hasan Re'îs, Ali Re'îs	Cem'an 51.890.
64b	18 Rebîülevv el 1020/ 31 Mayıs 1611	bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn, taban-ı kebîr, taban-ı verdinar-ı kebîr, sütûn-ı dolab	an-yed-i Mehmed bevvâb K. (bölük) 6 bâ-sefine-i Praktemo Re'îs an-Ada-i Cedîde	
74a	29 Ra. 1020/ 11 Haziran 1611	be-cihet-i nafakât-ı rü'esâ-yı sefâ'in-i mezkûrîn berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul berây-ı vâcib-i Safer 1020	(Be-nâm Ali Re'îs, kıymet 1.680), (Be-nâm Hasan Re'îs, kıymet 1.680).	kıymet 3.360
74b		bahâ-i ahşâb-ı mütenevvi'a, taban-ı kebîr, taban-ı verdinar-ı kebîr, sütûn-ı dolab, taban-ı Rumeli	an-yed-i Mehmed Bey bâ- sefâ'in-i mezkûrîn an- Ada-i Cedîde. Bâ-sefine-i Kara Yorgi bâ-sefine-i Prakatamo Re'îs Bâ-sefine-i Hamza Re'îs bâ-sefine-i Tarano Re'îs bâ-sefine-i Pekita Mardenik Re'îs	4.150 3.600 4.550 3.600 19.100
		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı kebîr, taban-ı verdinar, taban-ı verdinar-ı kebîr, sütûn-ı dolab, verdinar-ı kebîr, taban	an-yed-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefâ'in-i mezkûrîn an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul: Bâ-sefine-i Prakatamo Re'îs bâ-sefine-i Tarano Re'îs bâ-sefine-i Kara Yorgi bâ-sefine-i Kara Yorgi	4.100+2. 700 14.075

80a	28 Rebûlâhi r 1020/ 10 Temmuz 1611	be-cihet-i nafaka-i Ali Re'îs [ma'a] gılmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Ra. 1020 ilâ gâyet-i R. sene-i minhü: Be-nâm Ali Re'îs (fî yevm 5), be-nâm ser- bölük (fî yevm 3), be- nâm gılmânân (fî yevm 48).	fî şehreyn, kıymet 3.360
		Be-cihet-i nafaka-i Hasan Re'îs ma'a gılmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Ra. 1020 ilâ gâyet-i R. sene-i minhü: Be-nâm Hasan Re'îs (fî yevm 5), be-nâm ser-bölük (fî yevm 3), be- nâm gılmânân (neferan 24, fî yevm 48).	(fî şehreyn, kıymet 3.360),
84b	8 Cemâziye lâhir 1020/ 18 Ağustos 1611	bahâ-i elvâh-i karabürçek bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a çûb-i körpe çûb-i makaslık sütûn-ı dolma çûb-ı Rumeli-i harcî taban-ı Rumeli taban-ı Rumeli	an-yed-i Sefer (150 adet, fî 6) an-yed-i Kara Yorgi (416 adet, fî 8) (989 adet, fî 12) (84 adet, fî 22) (389 adet, fî 22) (32 adet, fî 70) (316 adet, fî 70)	900 3.328 11.868 1.848 8.360 2.240 22.120 yekûn kıymet 49.764.
		be-cihet-i ücret-i hammâliye-i kerestehâ-i mezbûre	an-yed-i Kara Yorgi an- Bâb-ı Ahûr ilâ binâ-i şerîf.	3.760
89a	29 Receb 1020/ 7 Ekim 1611	kerestehâ-i mütenevvi'a	be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı keşiden- i an-iskele-i Gümrük ve Bâb-ı Ahûr ilâ binâ-i şerîf ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr-ı binâ-i mezbûr an-gurre-i C. ilâ selh-i Receb 1020 (nevbet 8.658, fî 20).	173.160
90a	29 Şâban 1020/ 6 Kasım 1611	be-cihet-i nafaka-i Ali Re'îs ma'a gılmân- ı lağımıyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-ada-i Cedide ilâ İstanbul an-gurre-i Ca. ilâ gâyet-i M. 1020 be-nâm-ı Ali Re'îs (fî yevm 5), be-nâm-ı ser- bölük (fî yevm 3), be-nâm-ı gılmânân (neferen 24, fî 2, fî yevm 48).	fî şehreyn, kıymet 3.360
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Re'îs ma'a gılmân-ı lağımıyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-ada-i Cedide ilâ İstanbul an-gurre-i Ca. 1020 ilâ gâyet-i M. sene-i minh, be- nâm-ı Hasan Re'îs (fî yevm 5), be-nâm-ı ser-bölük (fî yevm 3), be-nâm-ı gılmânân (fî yevm 48)	fî şehreyn, kıymet 3.360
96b	29 Zilhicce 1020/ 3 Mart 1612	be-cihet-i harc-ı râh-ı Mehmed Bey an- bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a	an-ada-i Cedide ilâ İstanbul an-gurre-i Muharrem 1019 ilâ gâye-i Zilhicce 1020 (fî yevm 30, fî şehr 900)	fî seneteyn kıymet 21.600

97a	26 Muharrem 1021/ 29 Mart 1612	be-cihet-i ücret-i arabacıân berây-ı keşiden-i seng-tırâş ve seng-i kefeği ve kerestehâ-i mütenevvi'a	an-iskele-i Bâb-ı Ahûr ve iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi el-kâtib an-gurre-i Zilhicce 1020 ilâ 24 şehri Muharrem sene [10]21	nevbet 1.347 adet, fî 20, kıymet 26.940
105 a	29 Safer 1021/ 1 Mayıs 1612	be-cihet-i ücret-i arabacıân berây-ı keşiden-i senghâ-i mütenevvi'a ve kerestehâ	an-iskele-i Gümrük ve an-iskele-i Bâb-ı Ahûr ilâ binâ-i câmi'-i şerîf bermûceb-i defter-i müfredât-ı Bali kâtib-i anbâr an-24 Muharrem ilâ gâyet-i Safer 1021 (neferan 79, nevbet 5.465, beher fî 20	kıymet 109.300
		bahâ-i ahşâb-ı mütenevvi'a ar-irsâliye-i Mehmed Bey bevâb bâ-sefâin-i mezkûrîn, taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolma	Muslu Reîs, Kara Yorgi Reîs	kıymet 1.800 yekûn 33.218
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i Kara Yorgi Reîs berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli-i kebîr, verdinar-ı kebîr, sûtûn-ı dolab, sûtûn-ı dolma, taban-ı Rumeli, taban-ı Rumeli-i meyâne, sûtûn-ı makaslık	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevâb an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-2 Safer 1020 ilâ 29 Safer 1021	kıymet 103.843 Sahh
107 b	1 Muharrem-29 Safer 1021/ 4 Mart -1 Mayıs 1612	berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a	an-yed-i nafaka-i Mehmed Bey bevâb	fî yevm 3, fî şehreyn, kıymet 1.800
		1 Muharrem- 29Safer 1021/ 4 Mart 1612-1 Mayıs 1612	be-cihet-i nefakât-ı mezkûrîn	an-rü'esâ-yı sefâin-i kereste
	1 Muharrem- 29Safer 1021/ 4 Mart 1612-1 Mayıs 1612	be-nâm-ı Ali Reîs ma'a gilmân-ı acemiyan ki berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-ada-i Cedide ilâ İstanbul fî şehreyn, (be-nâm-ı Ali Reîs, fî yevm 5), (be-nâm-ı ser-oda, fî yevm 1), (benâm-ı ser-bölük, fî yevm 2), (be-nâm-ı gilmân, neferan 24, fî 2, fî yevm 48	3.360
		be-nâm-ı Hasan Reîs ma'a gilmânân ki berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a	an-ada-i Cedide ilâ İstanbul (be-nâm-ı Ali Reîs, fî yevm 5), (be-nâm-ı ser-oda, fî yevm 1), (benâm-ı ser-bölük, fî yevm 2), (be-nâm-ı gilmânân, neferan 24, fî 2, fî yevm 48).	3.360

109 a	27 Rebûlevv el1021/ 28 Mayıs 1612	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, sûtûn-ı dolab, taban-ı Rumeli, sûtûn-ı dolma, çûb-ı makaslık	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevvâb an-Ada-i Cedide bâ-sefine-i Hallac Reîs	yekûn 23.692.
109 b	2 Rebûlâhi r 1021/ 2 Haziran 1612	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefâin-i mezkûrîn berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a; taban-ı verdinar-ı kebîr, sûtûn-ı dolab, sûtûn-ı dolma, taban-ı Rumeli-i meyâne, taban-ı Rumeli	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevvâb an-Ada-i Cedide ilâ binâ-i şerîf an-yed-i Parasimino Reîs	yekun 27.010
		taban-ı Rumeli-i kebîr	an-yed-i Andre Petko(66 adet, fî 120)	7.920
		taban-ı verdinar-ı kebîr	an-yed-i Mehmed Reîs, (20 adet, fî 120)	2.400
		taban-ı verdinar-ı kebîr	an-yed-i Birvenik Reîs, (8 adet, fî 120)	960
		taban-ı verdinar-ı kebîr, taban-ı Rumeli, taban-ı Rumeli-i meyâne, çûb-ı makaslık	an-yed-i Muslu Reîs	yekûn 10.125
		taban-ı verdinar-ı kebîr, taban-ı Rumeli, sûtûn-ı dolâb, sûtûn-ı dolma	an-yed-i Tarano Reîs	yekûn 7.930.
		taban-ı verdinar-ı kebîr, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolab, sûtûn-ı dolma	an-yed-i Yorgi Halaki Reîs	yekûn 51.615.
		an-yed-i Ahmed Reîs berây-ı âverden-i kurâniye		
110 a	5 Rebûlâhi re 1021/ 5 Haziran 1612	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli-i kebîr, sûtûn-ı dolma, sûtûn-ı dolâb	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevvâb sâ-sefine-i Hasan Reîs	20.784.
110 b	1Safer-25 Ra. 1021/ 3 Nisan 1612-26 Mayıs 1612	be-cihet-i ücret-i kerestehâ-i mütenevvi'a	an-iskele-i Gümrük ve Bâb-ı Ahûr bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib	(neferen 90, kıymet 73.280)
			be-cihet-i nafaka-i gılmânân-ı acemiyân-ı hammâlân-ı sırk ber-mûceb-i müşârün-ileyh (neferen 49, eyyâm 2.550, fî 5)	12.750
	12 Rebûlâhi r 1021/ 12 Haziran 1612	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; Taban-ı verdinar-ı kebîr, taban-ı Rumeli-i kebîr, sûtûn-ı dolab, sûtûn-ı dolma, çûb-ı makaslık	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevvâb ba-sefine-i Ali Reîs an-ada-i Cedide ilâ İstanbul.	20.224

112 b	1 Cemâziye levvel 1021/ 30 Haziran 1612	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli, taban-ı Rumeli-i meyâne, sûtûn-ı dolab, sûtûn-ı dolma, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı verdinar-ı kebîr	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefâin-i mezkûrîn an-ada-i Cedide ilâ İstanbul. Sefîne-i Ali Reîs, sefîne-i Hasan Reîs	35.840
114 a	25 Ca. 1021/ 24 Temmuz 1612	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı verdinar-ı kebîr, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne	an-yed-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefîne-i Hallac Reîs âverde	yekûn 6.520
114 b	1 Rebûlevvel el- 30Cemâzi yelevvel 1021/ 2 Mayıs 1612-29 Temmuz 1612	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn an-rü'esâ-yı sefâin-i mîrî berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-ada-i Cedîde ilâ İstanbul Be-nâm-ı Ali Reîs ve gayrihi (kıymet 5.040): Ali Reîs (fî yevm 5), ser-bölük (fî yevm 2), ser-oda (fî yevm 1), gılmânân (nefer 24, fî yevm 48). Be-nâm-ı Hasan Reîs ve gayrihi (kıymet 5.040): Hasan Reîs (fî yevm 5), ser-bölük (fî yevm 2), ser-oda (fî yevm 1), gılmânân (nefer 24, fî yevm 48).	10.080
115 a	26 Ca. 1021/ 25 Temmuz 1612	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Bey bevvâb	berây-ı âverden-i kereste an-ada-i Cedide an-gurre-i Rebûlevvel1021 ilâ gâye-i Ca. sene-i minhü	(fî yevm 30, fî'l-müdde, kıymet 2.700).
123 a	2 Şâban 1021/ 28 Eylül 1612	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; Taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i vasat, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolma, sûtûn-ı dolab	an-yed-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefîne-i Hallac Reîs an-ada-i Cedîde	yekûn 35.996
123 b	8 Şâban 1021/ 4 Ekim 1612	be-cihet-i nafaka-i Hasan Reîs ma'a gılmânân berây-ı âverden-i kereste-i mütenevvi'a	an-ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Cemâziyelâhir1021 ilâ gâye-i Şâbansene-i minhü Be-nâm-ı Hasan Reîs (fî yevm 5), be-nâm-ı ser-bölük (neferen 1, fî yevm 2), be-nâm-ı ser-oda (neferen 1, fî yevm 1), gılmânân (neferen 24, fî 2, fî yevm 48).	(fî'l-müdde, kıymet 5.040).
	24 Şâban10 21/ 20 Ekim	bahâ-i kereste-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli, taban-ı Rumeli-i meyâne, çûb-ı makaslık	an-yed-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefîne-i Hasan Reîs	yekûn 20.664.

	1612			
	29Şâban 1021/ 25 Ekim 1612	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Bey bevvâb berây-ı harîden-i ahşâb	an-ada-i Cedîde an- gurre-i Cemâziyelâhir ile gâye-i Şâban1021 (fî yevm 30, fî'l-müdde)	2.700
	3 Ramazân 1021/ 28 Ekim 1612	bahâ-i taban-ı Rumeli-i kebîr	an-yed-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefine-i Kara Yorgi an-Ada-i Cedîde	1.600
		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli, taban-ı Rumeli-i meyâne, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolma	an-yed-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefâin-i mezbûre an-Ada-i Cedîde bâ-sefine-i Karamanî Reîs	yekûn 20.728
125 b	1 Ramazân -25 Şevvâl 1021/ 26 Ekim 1612-19 Aralık 1612	be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı keşîden-i senghâ-i mütenevvi'a ve kerestehâ an-Bâb-ı Ahûr ve iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf ba-defter-i Bali Çelebi katib-i anbâr (neferen 55, nevbet 1.503 adet, fî 20).	30.060 Sahh
127 a	28 Şevvâl-27 Zîlhicce 1021/ 11 Aralık 1612-18 Şubat 1613	be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı keşîden-i kerestehâ-i binâ-i şerîf	an-iskele-i Bâb-ı Şuhûd ve an-Bâb-ı Ahûr ber- mûceb-i defter-i müfredât-ı Bali Çelebi el- mezbûr(neferen 45, nevbet 2.830, fî 20)	56.600
		bahâ-i kofa-i ırgâd(400 adet, fî 5)	an-yed-i Menteş Yahudi	2.000
		bahâ-i resen-i ihlamur (300 adet, fî 3)	an-yed-i mezbûr	900
128 b	25 Ra. 1022/ 15 Mayıs 1613	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı verdinar-ı kebîr, taban-ı verdinar-ı meyâne, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, sûtûn-ı dolab içi, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolma	an-irsaliye-i Mehmed Bey an-bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî an-cânib-i Ada-i Cedîde bâ-sefâin-i mezkûrîn bâ-sefine-i Hasan Reîs bâ-sefine-i mîrî bâ-sefine-i Hallac Reîs bâ-navlun bâ-sefine-i Panayot Reîs bâ-navlun bâ-sefine-i Ali Reîs mîrî	26.570. 34.322 13.727 15.440
	28 Rebûlevv el1022/ 18 Mayıs	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn an-3 Muharrem 1022 ilâ gâyet-i şehri mezbûr sene-i minhü bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib- i anbâr	berây-ı esirân-ı mîrî (kıymet 36.435), berây-ı esirân-ı Ali Paşa (kıymet	kıymet 52.001

	1613.		15.566).	
	1 Muharrem 1022/ 21 Şubat 1613	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri Safer 1022 bâ-defter-i mezbûr	berây-ı esirân-ı mîrî (kıymet 39.367), berây-ı esirân-ı Ali Paşa (kıymet 17.388).	kıymet 56.755
bbe-cihet-i nafaka-i mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebülevvel sene-i mimhü bâ-defter-i müşârün-ileyh		berây-ı esirân-ı mîrî (kıymet 32.851), berây-ı esirân-ı Ali Paşa (kıymet 16.804	kıymet 49.655	
be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı		an-iskele-i Gümrük ve an-Bâb-ı Ahûr (kıymet 82.630), (nevbet 3.83,5 adet, fî		
âverden-i seng ve kerestehâ		20, kıymet 76.070), (nevbet 86 [82] adet, fî 80, kıymet 6.560).		
28 Zilhicce 1021- Rebülevvel 1022/ 19 Şubat 1613- Nisan- Mayıs 1613		be-cihet-i ücret-i haddâdân ve yonmacıyân ve gerderciyân ve ırgâdân ve makaraî bâ-defter-i mezbûr (kıymet 10.012	berây-ı haddâdân (kıymet 4.324), berây-ı ırgâdân (kıymet 2.736), berây-ı gerderciyân (kıymet 552), berây-ı makaraî (kıymet 2.400).	
129 b	10 Rebülâhire 1022/ 30 Mayıs 1613	be-cihet-i nafaka-i Mehmed bevvâb berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-Ada-i Cedîde an-gurre-i Ramazân1021 ilâ gâye-i Rebülevvel1022 (fî yevm 30, fî seb'a (7) şehri).	6.300
		bahâ-i elvâh-ı gürgen	an-yed-i Halil Bey (1.800 adet, fî 8)	14.400
130 a	25 Rebülâhir 1022/ 14 Haziran 1613	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, taban-ı verdinar-ı kebîr, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolab iği, sûtûn-ı dolma, taban-ı verdinar-ı meyâne, sûtûn-ı meyâne hâm-ı çarşu	an-irsâliye-i Mehmed Bey an-bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî an-Ada-i Cedîde bâ-sefâin-i mezkûrîn; bâ-sefine-i Hallac Reîs bâ-navlun bâ-sefine-i Hasan Reîs mîrî bâ-sefine-i Ali Reîs bâ-navlun bâ-sefine-i Hallac Reîs	29.145 26.908 13.550 40.603

			bâ-navlun	
132 a	12 Ca. 1022/ 30 Haziran 1613	be-cihet-i nafaka-i Hasan Reîs berây-ı âverden-i kereste-i mütenevvi'a	an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Ramazân 1021 ilâ gâyeti Zîlhicce sene-i minhü (fî yevm 56, fî şeh'r 1.680, fî erba'a (4) şeh'r Hasan Reîs (fî yevm 5), ser-bölük (fî yevm 2), ser-oda (fî yevm 1), gılmânân (neferen 24, fî 2, fî yevm 48).	6.720
146 a	21 Cemâziye lâhir 1022/ 8 Ağustos 1609	bbahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı Dolma, taban-ı verdinar, sûtûn-ı iğ-i dolab	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevvâb an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul bâ-sefâin-i mezkûrîn ba-defter-i müfredât-ı Mehmed Bey bevvâb el-kâtib bâ-sefine-i Hallac Reîs bâ-sefine-i Panayot Reîs bâ-sefine-i Hallac Reîs el-mezbûr bâ-sefine-i Karamanî Reîs bâ-sefine-i Hasan Reîs en-sefâin-i Kırım bâ-sefine-i Ali Reîs en-sefâin-i mîrî	46.246 30.990 9.270 22.683 25.920 16.000
146 b	9 Receb 1022/ 25 Ağustos 1613	be-cihet-i nafakât-ı üsârâ-yı mîrî ve Ali Paşa ma'a vardiyanân an-2 C. 1022 ilâ 6 Receb sene-i minhü. be-cihet-i ücret-i üstâdiye ve ırgâdiye ve lâğimiyân ve hammâliye ve bahâ-i kerestehâ ve mesâmir	berây-ı esirân-ı mîrî (kıymet 46.983), berây-ı esirân-ı Ali Paşa (kıymet 25.083). berây-ı odahâ der-Balat ber-mûceb-i tezkire-i Mehmed Ağa mi'mârân-ı hâssa	72.066 21.505
	7 Ca. 1022/ 25 Haziran 1613	be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i senhâ-i mütenevvi'a ve kerestehâ	an-iskele-i Bâb-ı Ahûr ve iskele-i Gümrük ve anbâr-ı mezbûr ber-mûceb-i defter-i müfredât-ı Bali Çelebi kâtib-i anbâr-ı binâ-i şerîf nevbet 2.282 adet	50.080 44.160

			nevbet 2.208, fî 20,	
147 a	11 Receb 1022/ 27 Ağustos 1613	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Bey bevvâb berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a	an-Ada-i Cedîde an- gurre-i Ra. 1022 ilâ gaye- i C. sene-i minhü (fî yevm 3, fî 3! Şehr)	2.700
		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser- vardiyanân ve Memi miftâhî	berây-ı vâcib-i C. 1022 (fî şehr).	540
151 b		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli-i kebîr, çûb-ı makaslık, taban-ı Rumeli-i meyâne, sütûn-ı dolab iği, taban-ı verdinar-ı kebîr, sütûn-ı dolma	an-irsâliye-i Mehmed Ağa an-müteferrika-i Dergâh-ı Âlî an-Ada-i Cedîde bâ- sefâin-i mezkûrîn	17.418
			bâ-sefine-i mîrî an-yed-i Hasan Reîs	
			Bâ-sefine-i mîrî an-yed-i Ali Reîs	9.200
			Bâ-sefine-i pazarî an-yed- i Hacı Reîs	42.550
		Bâ-sefine-i pazarî an-yed- i Panayot Reîs	35.975	
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân ki	pîş-ezîn nakl-i kereste-i Kara Yorgi Reîs âverde ve hâlâ edâ-şode	6.000
be-cihet-i nafaka-i Mehmed Bey	berây-ı harîden-i kereste an-gurre-i Receb 1022 ilâ gâye-i Şevvâl sene-i minhü (fî yevm 30, fî'l- müdde	3.600		
	Muharre m-C. 1022/ Şubat- Ağustos 1613	be-cihet-i nafaka-i Hasan Reîs ma'a gilmânân-ı acemiyân	berây-ı âverden-i kereste an-Ada-i Cedîde (fî yevm 56, fî 6 şehr)	10.080
			be-nâm-ı Hasan Reîs (fî yevm 5), be-nâm-ı ser- bölük (fî yevm 2), be- nâm-ı ser-oda (fî yevm 1), be-nâm-ı gilmânân (fî yevm 48).	
152 a	20 Şevvâl 1022/ 3 Aralık 1613	be-cihet-i ücret-i navlun-ı safâin-i mezkûrîn berây-ı âverden-i ahşâh-ı mütenevvi'a; taban-ı verdinar-ı kebîr, taban-ı verdinar-ı meyâne, taban-ı	an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul gâyr ez-sefâin-i mîrî an-25 Ca. 1021 ilâ 6	

		Rumeli, taban-ı Rumeli-i meyâne, sûtûn-ı dolab iği, sûtûn-ı dolma, çûb-ı makaslık, taban-ı Rumeli-i kebîr	Şevvâl 1022 bâ-sefine-i bâzâr an-yed-i Hallac Reîs âverde bâ-sefine-i bâzâr an-yed-i Kara Yani Reîs bâ-sefine-i bâzâr an-yed-i Kara Yorgi bâ-sefine-i Panayot Reîs	191.690 36.725. 1.400 297.390.
159 b	9 Muharrem 1023/ 19 Şubat 1614	be-cihet-i nafaka-i Hasan Reîs	berây-ı âverden-i kerestehâ an-Ada-i Cedîde ma'a nafakât-ı gilmân-ı acemiyân an-gurre-i Receb 1022 ilâ gâye-i Şâbansene-i minhü (fî şehreyn) be-nâm-ı Hasan Reîs (fî yevm 10), be-nâm-ı ser-bölük (fî yevm 4), be-nâm-ı ser-oda (fî yevm 2), be-nâm-ı gilmânân (fî yevm 48, beher fî 2)	6.720 96
160 a	28 Muharrem 1023/ 10 Mart 1614	be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı keşîden-i senghâ-i mütenevvi'a ve kerestehâ	an-iskelehâ bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr an-gurre-i Şevvâl 1022 ilâ gâyet-i Zîlhicce sene-i minhü nevbet 1.967 adet nevbet 1.938 adet, fî 20 nevbet 29 adet, fî 80	41.080 38.760 2.320
161 b	27 Safer 1023/ 8 Nisan 1614	be-cihet-i ücret-i pereme ve hammâliye	berây-ı âverden-i çûb-ı sırık an-Tersâne ilâ binâ	11
		bahâ-i ahşâb-ı mütenevvi'a; taban-ı Rumeli-i meyâne, çûb-ı makaslık, taban-ı Rumeli-i kebîr	an-yed-i Kara Yorgi	133.052
		be-cihet-i ücret-i hammâliye-i kerestehâ-i mezbûre	an-iskele-i Bâb-ı Mâhî (hıml 670, fî 3)	2.010
	4 Rebûlevvel 1023/ 14 Nisan 1614	bahâ-i taban-ı Karasu	an-yed-i Ali Çelebi an-iskele-i Davudpaşa(33 adet, tûlen zirâ' 14,5, arzan ısbî' 7 – 6, fî 360)	11.880
		bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn; taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne	an-irsâliye-i Mehmed Bey bevâb an-yed-i merdüm-i mezbûr bâ-	2.810

			sefine-i Panayot Reîs,	
		be-cihet-i ücret-i pereme	berây-ı âverden-i Karasu an-iskele-i Davudpaşa ilâ binâ-i mezbûr(4 adet)	150
		be-cihet-i ücret-i sefine-i Panayot Reîs; taban-ı Rumeli, taban-ı Rumeli-i meyâne	berây-ı âverden-i tabanhâ-i mezkûrîn an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Bey bevvâb	2.165.
		bahâ-i elvâh-ı İznikmid	an-yed-i Satılmış kethüdâ-i kerestehâ(600 adet, fî 6)	3.600
		be-cihet-i ücret-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûre	an-Bâb-ı Hîme ilâ binâ-i şerîf(hıml 60, fî 3)	180
163 a		bahâ-i elvâh-ı çûb-ı siyâh	an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan be-ma'rifet-i Osman bostânî berây-ı dolab-ı minâre (20 adet, fî 60)	1.200
		be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr	an-Bâb-ı Hîme ilâ binâ-i şerîf (hıml 10, fî 3)	30
		bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn; taban-ı Rumeli-i meyâne, sûtûn-ı dolab	an-yed-i Kara Yorgi	5.840
		bahâ-i pedavra-i dirâz	an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan be-ma'rifet-i Ridvan Çavuş(4.000 adet, beher 1.000 fî 350)	1.400
		be-cihet-i ücret-i lâğimiyân	berây-ı sâhten-i pâyê bâ-defter-i Abdullah kâtib	840
	2 Rebûlâhî r 1023/ 12 Mayıs 1614	bahâ-i tabanhâ-i Karasu	an-yed-i Ali merdüm-i Mehmed Bey bevvâb an-bâzâr-harîde der-İstanbul berây-ı hovraz be-ma'rifet-i mi'mâr ağa (5 adet)	1.960
		bahâ-i elvâh-ı Bahr-i Siyâh	an-yed-i kethüdâ-yı keresteciyan (200 adet, fî 8)	1.600
			be-cihet-i hammâliye-i elvâh(hıml 20, fî 3)	60

		<p>bahâ-i resen-i âlât-ı kebîr</p> <p>bahâ-i elvâh-ı karaağaç</p>	<p>an-yed-i Ahmed yeniçeri (kantâr 5 adet, 87 lodura, fî 900)</p> <p>an-yed-i Şâbanzâde (50 adet, fî 75)</p> <p>be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 25, fî 3)</p>	<p>5.283</p> <p>2.350</p> <p>75</p>
		<p>bahâ-i pedavra-ı dirâz</p>	<p>an-yed-i Mehmed ve Mustafa be-ma'rifet-i Hüseyin Bostânî (3.000 adet, beher 100 fî 35)</p> <p>an-yed-i Mehmed yeniçeri be-ma'rifet-i Hüseyin Bostânî (570 adet, fî 4,5)</p>	<p>1.050</p>
		<p>bahâ-i elvâh-ı gülgen-i İznikmid</p>	<p>be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 55, fî 3)</p> <p>an-yed-i Nikite zimmî</p>	<p>2.565</p> <p>165</p>
		<p>bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn, taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar-ı meyâne, sûtûn-ı dolab, sûtûn-ı dolab-ı meyâne, çûb-ı makaslık</p>	<p>an-yed-i Kara Yorgi</p>	<p>42.717</p>
163 b		<p>bahâ-i ahşâb-ı mütenevvi'a, taban-ı verdinar, sûtûn-ı dolab, taban-ı Rumeli-i meyâne, taban-ı Rumeli-i kebîr, sûtûn-ı dolab</p>	<p>be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn an-gurre-i Ra. 1023 ilâ gâye-i şehri mezbûr (kıymet 58.924), berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 36.874), berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 19.110), berây-ı esîrân-ı Mehmed Paşazâde (kıymet 2.404).</p>	<p>33.095.</p>
166 b	28 Ca. 1023/ 6 Temmuz 1614	<p>bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar, sûtûn-ı dolab, sûtûn-ı dolma, sûtûn-ı dolab-ı kebîr, taban-ı Rumeli-i kebîr</p>	<p>an-irsâliyye-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefâin-i mezbûrîn an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul bâ-sefâin-i mîrî an-yed-i mezkûrîn;</p> <p>bâ-sefine-i Hasan Reîs</p> <p>bâ-sefine-i Ali Reîs</p> <p>bâ-sefine-i Hasan Reîs</p> <p>bâ-sefine-i Ali Reîs</p>	<p>24.100</p> <p>16.200</p> <p>24.680</p> <p>14.280</p>

			bâ-sefâin-i pazarî an-yed-i mezkûrîn; bâ-sefine-i Hallâc Reîs	43.008 13.120
			bâ-sefine-i Hasan Reîs	140.188
			bâ-sefine-i Kara Yorgi Reîs	
		bahâ-i mezkûrîn; verdinar, verdinar-ı meyâne		2.280
		bahâ-i çubuk-ı meyâne	an-yed-i Ahmed	3.410
		bahâ-i sûtûn-ı dolma	an-bâzâr harîde	180
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefâin-i mezkûrîn, taban-ı Rumeli, taban-ı Rumeli-i meyâne, sûtûn-ı dolma, sûtûn-ı dolab-ı kebîr, verdinar-ı kebîr, verdinar-ı meyâne	an-bâzâr berây-ı âverden-i ahşab-ı mütenevvi'a an-irsâliyye-i Mehmed Bey bevvâb an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Bey el-mezbûr sitâde. An-yed-i Hallâc Reîs	34.520 4.200
			an-yed-i Kara Yorgi Reîs	
177 a	19 Receb 1023/ 25 Ağustos 1614	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı verdinar, sûtûn-ı dolab, taban-ı Rumeli, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolma, çûb-ı harcî, çûb-ı makaslık-ı kemer	an-yed-i Kara Yorgi Reîs der-defateyn bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i mezbûr	67.159. 39.954.
		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, çûb-ı makaslık, taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli, sûtûn-ı dolab iği	an-yed-i Mozko Reîs bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	63.394.
177 b	10 Şâban 1023/ 15 Eylül 1614	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar	an-irsâliyye-i Mehmed Bey bevvâb an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul;	27.480.
			bâ-sefine-i Hasan Reîs	16.000
			bâ-sefine-i Ali Reîs	
178 a	26 Şâban 1023/ 1 Ekim 1614	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli-i kebîr, sûtûn-ı dolma, sûtûn-ı dolab iği, taban-ı verdinar, çûb-ı makaslık	an-irsâliyye-i Mehmed Bey an-iskele-i Midye bâ-sefine-i Kara Yorgi Reîs	36.886.
179 a	12 Ramazan 1023/ 16 Ekim 1614	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı verdinâr, taban-ı Rumeli, sûtûn-ı dolab iği, sûtûn-ı dolma, çûb-ı makaslık	an-yed-i Kara Yorgi Reîs harîde bâ-tezkire-i mi'mâr ağa,	70.038
	21 Ramazan 1023/ 25 Ekim 1614	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar, sûtûn-ı dolab iği, sûtûn-ı dolma, çûb-ı makaslık, çûb-ı körpe	an-irsâliyye-i Mehmed Bey an-Midye bâ-sefine-i Kara Yorgi Reîs ilâ İstanbul	34.290+0 1.080=35 .370.

180 a	25 Ramazân 1023/ 29 Ekim 1614	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i Kara Yorgi Reîs; taban-ı Rumeli, sûtûn-ı dolma, sûtûn-ı dolab iği, taban-ı verdinar, çûb-ı makaslık, çûb-ı kirpe bahâ-i mezkûrîn, pedavra-i çûb	berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-irsâliyye-i Mehmed Bey an-cezire-i Midye ilâ İstanbul bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser- mi'mârân-ı hâssa der- defateyn an-yed-i Mentesh Yahudi	27.815 Defa 27.030 (54.845) 750
	25 Ramazân 1023/ 29 Ekim 1614	be-cihet-i nafakât-ı rüesâ-yı mezkûrîn	berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul bâ-sefâin-i mîrî an-gurre-i Zilkade 1022 ilâ gâyet-i Zilhicce sene-i minhû	6.720
		be-nâm-ı Hasan Reîs ma'a huddâm	be-nâm-ı Ali Reîs ma'a huddâm, Hasan reîs (fî yevm, 5), ser-bölük (fî yevm, 2), ser-oda (fî yev, 1), gilmânân (neferen 48, fî yevm, 48), ali reîs (fî yevm, 5), ser-bölük (fî yevm, 2), ser-oda (fî yevm, 1), gilmânân (fî yevm, 48).	
181 a	30 Ramazân 1023/ 3 Kasım 1614	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli, çûb-ı makaslık, çûb-ı körpe	an-yed-i Mustafa	2.488
184 b	7 Şevvâl 1023/ 10 Kasım 1614	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli-i meyâne, sûtûn-ı dolab iği	an-irsâliyye-i Mehmed Bey bevvâb an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul bâ- süfün-i mezbûre-i seng bâ-sefine-i Hasan Reîs bâ-sefine-i Ali Reîs bâ-sefîni-i Nikite Reîs bâ-sefine-i Pana Gon Reîs bâ-sefine-i Manol Reîs	23.970 14.300 17.670 2.320 2.000
185 a	7 Şevvâl 1023/ 10 Kasım 1614	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefâin-i mezkûrîn, taban-ı Rumeli, sûtûn-ı dolab iği, taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli-i meyâne	berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-irsâliyye-i Mehmed Bey bevvâb bâ-sefine-i Nikite Reîs bâ-sefine-i Panayot	13.350 1.740 1.500

			bâ-sefine-i Manol Reîs	
	13 Şevvâl 1023/ 16 Kasım 1614	bahâ-i pedavra-i Sakarya an-yed-i Mehmed Başe	bâ-tezkire-i mi'mâr ağa berây-ı pûşîden-i binâ-i şerîf (53.000 adet, beher 1.000 fî 380) be-cihet-i hammâliyye-i pedavra-i mezbûr(251 hıml, fî 3)	20.140 752
188 b	Muharre m- Safer 1023/ Şubat- Nisan 1614	be-cihet-i nafakât-ı rüesâ-yı sefâin-i mîrî ma'a huddâm berây-ı âverden-i kereste ilâ İstanbul	an-irsâliyye-i Mehmed Bey an-Ada-i Cedîde (fî şehreyn) be-nâm-ı Hasan Reîs ma'a huddâm; Hasan Reîs (fî yevm 5), ser- bölük (fî yevm 2), ser- oda (fî yevm 1), gılmânân (neferen 24, fî yevm 48) yekûn fî yevm 56. be-nâm-ı Ali Reîs; Ali Reîs (fî yevm 5), ser-bölük (fî yevm 2), ser-oda (fî yevm 1), gılmânân (neferen 24, fî yevm 48) yekûn fî yevm 56.	6.720
193 b	29 Muharre m 1024/ 28 Şubat 1615	be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı keşîden-i senghâ-i mütenevvi'a ve kerestehâ	an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali kâtib-i anbar der- vâcib-i Muharrem 1024 (nevbet-i sağîr, 994 adet, fî 20, kıymet 19.880), (nevbet-i kebîre, 13 adet, fî 80, kıymet 1.040).	20.920
194 a	29 Muharre m 1024/ 28 Şubat 1615	bahâ-i kereste; çûb-ı makaslık, elvâh-ı bellût, pedavra-i dıraz bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, çûb-ı makaslık, taban-ı Rumeli, verke-i çam, elvâh-ı sefine, elvâh-ı karaağaç, taban-ı Rumeli-i meyâne, elvâh-ı gülgen	an-yed-i Ahmed kethüdâ- i keresteciyan an-yed-i Kara Yorgi Reîs be-cihet-i hammâliyye-i kereste-i mezbûre an- yed-i Kara Yorgi el- mezbûr (952 hıml, fî 3, kıymet 2.855)	17.389. yekûn kıymet 81.323.
196 b		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli, taban-ı Rumeli, çûb-ı makaslık, elvâh-ı beçeme-i âb, pedavra-i dıraz	an-yed-i Kara Yorgi Reîs bâ-tezkire-i mi'mâr ağa be-cihet-i hammâliyye-i kereste an-yed-i mezbûr (949 hıml, fî 3, kıymet 2.847)	89.279.

201 b	29Rebûl âhir 1024/ 28 Mayıs 1615	be-cihet-i ücret-i arabacıân berây-ı âverden-i senghâ ve kereste	an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar berây-ı vâcib-i R. 1024. Berây-ı araba-i sağır (2.942 nevbet, fî 20, kıymet 58.840), berây-ı araba-i kebîre (nevbet 5 adet, fî 80, kıymet 4.080).	62.920
		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli, taban-ı Rumeli-i meyâne, elvâh-ı beçeme-i âb	an-yed-i Kara Yorgi Reîs bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	12.960
202 b		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, taban-ı verdinar-ı kebîr, çûb-ı makaslık, sütûn-ı dolab-ı kebîr	an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı an-iskele-i Midye bâ-sefâin-i mezkûrîn	8.300
		berây-ı âverden-i kerestehâ-i mezbûre; taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, taban-ı verdinar, çûb-ı makaslık, sütûn-ı dolab içi	Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Reîs an-iskele-i Midye ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	28.450
		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a an- irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı; taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar, sütûn-ı dolab içi, çûb-ı makaslık-ı kebîr, çûb-ı makaslık-ı hürde	el-mezbûr bâ-sefine-i Kara Yorgi Reîs	34.730
		berây-ı âverden-i kerestehâ-i mezbûr an- Midye ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar, sütûn-ı dolab içi, çûb-ı makaslık	Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorfî Reîs	26.150
203 b	30 Cemâziye levvel 1024/ 27 Haziran 1615	be-cihet-i ücret-i arabacıân berây-ı âverden-i kiremidhâ-i mütenevvi'a ve kerestehâ, berây-ı arabahâ-i sağîre, berây-ı arabahâ-i kebîre	an-iskele-i bâb-ı Ahur ve Gümrük ilâ binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i N. 1024 (2.403 nevbet, fî 20, kıymet 48.060) (45 nevbet, fî 80, kıymet 3.600).	51.660
204 b		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, taban-ı verdinar, sütûn-ı dolab içi, çûb-ı makaslık-ı hürde, çûb-ı makaslık	an-irsâliyye-i Hüseyin çorbacı an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul bâ-sefâin-i mezbûre bi'd-defa'ât def'a, bâ-sefine-i Kara Yorgi Reîs	42.972
			def'a, bâ-sefine-i mezbûr	39.860
		el-mezbûr berây-ı âverden-i kerestehâ-i mezbûre an-iskele-i mezbûre ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, taban-ı verdinar, sütûn-ı dolab içi, sütûn-ı meyâne, çûb-ı makaslık	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Reîs	31.940

		el-mezbûr berây-ı âverden-i kerestehâ-i mezbûre; taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı verdinar, sûtûn-ı dolab iği, çûb-ı makaslık	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Reîs an-iskele-i mezbûre ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa,	29.750
			be-cihet-i ücret-i Sağır hammâmî berây-ı ta'mîr-kerden-i hazîne-i hammâm ve kazgan ve meremmât-ı sâire der-kurb-i câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ber-vech-i maktû'	5.000
		bahâ-i kereste-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar, çûb-ı tirfil, sûtûn-ı dolab iği	an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı an-ada-i Cedîde bâ-sefâin-i mezkûrîn-i mîrî; bâ-sefine-i Hasan Reîs bâ-sefine-i Ali Reîs	26.480 15.325
	1 Cemâziye lâhir 1024/ 28 Haziran 1615	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli-i kebîr, pedavra-i dirâz	an-yed-i Kara Yorgi	11.487.
	12 Cemâziye lâhir 1024/ 9 Temmuz 1615	bahâ-i kereste-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar, sûtûn-ı dolab iği, sûtûn-ı meyâne, çûb-ı makaslık	an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı an-Ada-i Cedîde bâ-sefine-i Kara Yorgi Reîs,	40.100.
		berây-ı âverden-i kerestehâ-i mezbûre an-Ada-i Cedîde; taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı verdinar, sûtûn-ı dolab iği, sûtûn-ı meyâne, çûb-ı makaslık	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Reîs el-mezbûr	30.235
205 a	12 Cemâziye lâhir 1024/ 9 Temmuz 1615	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli-i meyâne, çûb-ı makaslık, çûb-ı tirfil, sûtûn-ı dolab iği	an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı bâ-sefine-i Kara Yani Reîs an-Ada-i Cedîde,	39.328.
		berây-ı âverden-i kerestehâ-i mezbûre, taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli-i meyâne, taban-ı Rumeli, sûtûn-ı dolab iği, çûb-ı makaslık, çûb-ı tirfil	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Reîs an-iskele-i mezbûre ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	29.595.
	20 Cemâziye lâhir 1024/ 17 Temmuz 1615	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli, sûtûn-ı dolab iği, pedavra-i dirâz, çûb-ı saplık	an-irsâliyye-i Hüseyin çorbacı an-Ada-i Cedîde bâ-sefine-i Kara Yorgi reîs	43.908.
		el-mezbûr berây-ı âverden-i kereste-i mezbûre; taban-ı verdinar, taban-ı Rumeli, sûtûn-ı dolab iği, pedavra-i dirâz, çûb-ı saplık	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Reîs an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul	30.118

205 b	25 Cemaziye lâhire 1024/ 22 Temmuz 1615	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı verdinar, çûb-ı kazıklık berây-ı tirfil, pedavra-i dirâz, çûb-ı kazıklık	an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı an-Ada-i Cedîde bâ-sefâin-i mîrî-i mezkûrîn; bâ-sefine-i Ali Reîs bâ-sefine-i Hasan Reîs,	13.830 19.879.
		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; çûb-ı verke, sûtûn-ı dolma, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolma-i hürde, taban-ı kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne	an-yed-i Kara Yorgi Reîs bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	60.020
210 a	17 Receb 1024/ 12 Ağustos 1615	bahâ-i ahşab-ı mütenevvi'a; Taban-ı Rumeli-i kebîr, sûtûn-ı dolab içi, Pedavra-i dirâz	an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı bâ-sefine-i Kara Yorgi Reîs an-Ada-i Cedîde	42.444.
		berây-ı âverden an-iskele-i Hüseyin Çorbacı el-mezbûr; Taban-ı Rumeli-i kebîr, Sûtûn-ı dolab içi, Pedavra-i dirâz	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Reîs an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul	30.680.
214 b	27 Ramazân 1024/ 20 Ekim 1615	bahâ-i kereste-i mezbûre; taban-ı Rumeli-i kebîr, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolab, taban-ı Rumeli, taban-ı verdinar-ı kebîr, taban-ı verdinar	an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı an-Ada-i Cedîde bâ-sefâin-i mezbûre bâ-sefine-i Ali Çelebi solak bâ-sefine-i Androniko Reîs bâ-sefine-i mîrî an-yed-i Hasan Reîs bâ-sefine-i mîrî an-yed-i Ali Reîs	44.728 38.000 38.120. 14.120 Cem'an kıymet 134.968.
		berây-ı âverden-i kerest; taban-ı Rumeli-i kebîr, çûb-ı makaslık, sûtûn-ı dolab içi	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Ali Çelebi solak an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul	34.140
		berây-ı âverden-i kereste an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı, taban-ı Rumeli-i kebîr(950 adet, fi 30, kıymet)	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Androniko Reîs an-Ada ilâ İstanbul	28.500
		bâ-sefine-i mîrî berây-ı averden-i [kereste], taban-ı Rumeli-i kebîr (380 adet, fi 30)	be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Hasan Reîs an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul	11.400
		bahâ-i elvâh-ı çûb-ı siyâh	be-ma'rifet-i İskender Başe bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (40 adet, fi 120)	4.800
215 a	27 Ramazan 1024/ 20 Ekim 1615	bahâ-i elvâh-ı mütenevvi'a, elvâh-ı beçeme-i âb, elvâh-ı çûb-ı siyâh, elvâh-ı İznikmîd	an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	4.200
		bahâ-i elvâh-ı İznikmîd ve bellût, elvâh-ı gürgen-i İznikmîd, elvâh-ı bellût	an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mezbûr be-cihet-i hammâliyye-i	5.000

			elvâh-ı mezbûrîn (80 hıml, fî 30)	240
			be-cihet-i hammâliyye-i elvâh-ı mezbûr (57 hıml, fî 3).	171
216 b	14 Şevvâl 1024/ 6 Kasım 1615	bahâ-i kerestehâ; taban-ı Rumeli-i kebîr, sûtûn-ı dolab içi, pedavra-i dirâz	an-irsâliyye-i Hüseyin Çorbacı an-Ada-i Cedîde bâ-sefine-i Ali Çelebi Solak	42.560.
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Ali Çelebi, taban-ı Rumeli-i kebîr, sûtûn-ı dolab içi, pedavra-i dirâz	el-mezbûr berây-ı âverden-i kereste-i mezbûre an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul	31.880
217 a	29 Şevvâl 1024/ 21 Kasım 1615	be-cihet-i ücret-i arabacıân an-gurre-i Şevval ilâ gâyet-i şehr-i mezbûr 1024 bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar	berây-ı âverden-i senghâ-i mütenevvi'a ve kerestehâ an-iskele-i bâb-ı Ahur ve Gümrük ilâ binâ-i şerîf (nevbet-i kebîre 34 adet, fî 80, kıymet 2.720), (nevbet-i sağıre, 488 adet, fî 20, kıymet 9.760).	12.480
218 a	29 Şevvâl 1024/ 21 Kasım 1615	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, çûb-ı kiriş	an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan ma'a hammâliyye(200 adet, fî 10)	2.000
		çûb-ı makaslık (264 adet, Fî 13)	be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr(50 hıml, fî 3, kıymet 150)	3.432
		verke-i siyâh (200 adet, Fî 9,5)	be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (65 hıml, fî 3, kıymet 195)	1.900
		elvâh-ı gülgen (100 adet, Fî 6)	be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (50 hıml, fî 3, kıymet 150)	600
		elvâh-ı bellût (100 adet, Fî 7)	be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (10 hıml, fî 3, kıymet 30)	700
		elvâh-ı ağa (208 adet, Fî 9)	be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (10 hıml, fî 3, kıymet 30)	1.872
		verke-i siyâh (350 adet, Fî 9,5)	be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (176 hıml, Fî 3, Kıymet 528)	3.325
				Yekûn 14.912.
218 b	22 Zilkade 1024/ 13 Aralık 1615	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, pedavra-i Sakarya, verke-i siyâh, çûb-ı makaslık, çûb-ı bınar, çûb-ı fuç, çûb-ı kirpe, elvâh-ı ağa	an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	61.432
		bahâ-i kereste, pedavra-i dirâz, çûb-ı Gorya, çûb-ı makaslık	an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, hammâliyye-i mezbûre (115 [hıml], fî 3,	7.865

			kıymet 345) be-cihet-i hammâliyye-i kerestehâ-i mezbûre an-iskele-i Hime ilâ binâ-i şerîf	3.285
228 b		bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı meyâne-i Rumeli, makaslık	an-yed-i Yorgi bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	6.708
229 a	30 Muharrem 1025/ 18 Şubat 1616	be-cihet-i ücret-i arabacıân berây-ı âverden-i senghâ-i mütenevvi'a ve kerestehâ	an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi el-mezbûr der-vâcib-i Muharrem 1025	15.840
230 a	29 Safer 1025/ 18 Mart 1616	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a, taban-ı Rumeli-i meyâne, çûb-ı makaslık, elvâh-ı ağa be-cihet-i ücret-i arabacıân berây-ı âverden-i seng ve kereste	an-yed-i kethüdâ-i keresteciân bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar (bâ-araba-i kebîr, 19 adet, fi 80) (bâ-araba-i sağır, 1.051 adet, fi 20).	15.908. 1.520 21.020
233 b	9 Rebîülâhîr 1025/ 26 Nisan 1616	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a; Taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı verdinar, sütûn-ı dolab işi berây-ı âverden-i kereste-i mezbûre an-irsâliyye-i Şâbanel-mezbûr an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı verdinar, sütûn-ı dolab işi bahâ-i kerestehâ-i mezbûre, taban-ı Rumeli-i meyâne, çûb-ı makaslık	an-irsâliyye-i Şâbanan-Ada-i Cedîde bâ-sefine-i Kara Yorgi Reîs be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Reîs an-yed-i Kara Yorgi Reîs	15.875 8.534
242 b		def'a bahâ-i kereste-i mütenevvi'a; taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, makaslık bahâ-i kerestehâ-i mezbûre, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, makaslık, sütûn-ı kebîr bahâ-i kerestehâ-i mezbûre, taban-ı Rumeli-i kebîr, taban-ı Rumeli-i meyâne, taban-ı verdinar, sütûn-ı dolab işi	an-yed-i Yorgi Reîs bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i Yorgi Reîs berây-ı binâ-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-irsâliyye-i Şâban an-Ada-i Cedîde bâ-sefine-i Ali Çelebi solak	120.573 131.410 62.330.
245 a	5 Ca. 1025/ 21 Mayıs 1616	bahâ-i taban-ı verdinar	an-irsâliyye-i Şâban an-Ada-i Cedîde der-meyâne 10 adet (8 adet, tûlen Zirâ' 16, arzan Isbî 8-8, fi 240)	720

Tablo 30. Sultan Ahmed Külliyesi'nde kullanılan ahşap materyaller ve temin edilmelerine ilişkin bilgiler.
Kaynak:BOA, D.35.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde kullanılan ahşap yapı malzemelerinin, temin yerleri, temin süreci, temin görevlileri, cins ve ebadları ile ilgili detaylı bilgilerin yer aldığı tablo 30, 11 Şâban 1018/9 Kasım 1609 Pazartesi Karapürçek levhaların alınmasıyla başlar. Temelde temiz suyun bulunup, kazı işleminin sonuna gelindiği bu aşamada inşâ sahasına ulaşan bu Karapürçek levhaları gibi sûtûn, çubuk, mertek, verke ve levhalar;temelden kubbeye kadar pek çok aşamada ve pek çok yerde kullanılmışlardır. Alt başlıklar halinde çûb, sûtûn, mertek, verke ve levhaları bölümün devam eden kısmında inceleyebiliriz.

2. Çûb (Çubuk)

Çubuk kelimesi farsça da çûb, çubuk şeklinde kullanılmaktayken; dilimize çubuk veya çibık olarak geçmiştir.Uzun değnek, ağaç, düz dal, odun, sopa, çomak, çöp, kökleşip kütük üzerine dikilen dal anlamına gelen çubuk, asıl orman ürünlerinden biridir. Aşağıdaki tabloda rûznâmçede Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde kullanılan çubuk, cinsleri ve diğer bilgilerle zikredilmektedir.

Varak no	Tarih	Çubuk Çeşidi	Fiyat ve Adet
11	20 Ramazân1018/ 17 Aralık 1609	çubuk-ı kızılıcık	290
26	9 C. 1019/ 29 Ağustos 1610	bahâ-i çubuk-ı gerder	250 adet, kıymet 100
28	18 C. 1019/ 7 Eylül 1610	çubuk-ı köşe	593 adet, fi ?, Kıymet ...744 ?
40	9 Ramazân1019/ 25 Kasım 1610	bahâ-i çubuk-ı funda an-yed-i Mustafa Başe	demet 200, kıymet 150
46	11 Zilkade 1019/ 25 Ocak 1611	bahâ-i çubuk-ı çenber-i varul an-yed-i İbrahim	225 adet, kıymet 112,5
60	16 Safer1020/ 30 Nisan 1611	bahâ-i çubuk-ı varul-ı kebîr ve sagîr	1.100 adet, kıymet 280
63	11 Rebülevvel1020/ 24 Mayıs 1611	çubuk-ı hurda	910 adet, fi 22, kıymet 20.020
91	5 Ramazân1020/ 11 Kasım 1611	an-yed-i Çubukcu Ermeni	vezne 1.370 adet, fi 1,5, kıymet 2.055
113	20 Ca. 1021/ 19 Temmuz 1612	çûb-ı çubuk-ı meyâne	528 adet, tûlen zirâ' 7,5, fi 22, kıymet 11.616
166	28 Ca. 1023/ 6 Temmuz 1614	bahâ-i çubuk-ı meyâne an-yed-i Ahmed	341 adet, fi 10, kıymet 3.410
193	12 Muharrem1024/ 11 Şubat 1615	çubuk-ı çenber	43, fi 80, kıymet 3.440

Tablo 31. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan çubuk çeşitleri ve bazı bilgiler.

Kaynak: BOA,D.35.

Tabloda cinsleri, alım tarihleri ve fiyatları gibi diğer özellikleriyle birlikte gösterilen çubuk malzeme, farklı adlandırılmıştır. Ağaç cinsine göre, çubuk-ı kızılçık çubuk-ı funda gibi isimlerle kaydedilirken; çubuk-ı gerder, çubuk-ı köşe, çubuk-ı çenber-i varul, çubuk-ı çenber gibi örneklerde ise, kullanıldığı yere göre çubuk cinslerinin adlandırıldığını görmekteyiz. Çubuk-ı varul-ı kebîr ve sagîr, çubuk-ı hurda, çûb-ı çubuk-ı meyâne, çubuk-ı meyâne adları da çubukların ebatlarına göre verilmiştir.

3. Sütûn

Yapı malzemesinin cinsi, kullanıldığı yer ve ebatlarına göre adlandırıldığı Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında sütûnlar da yer almaktadır. Verdinar, Karaağaç, Pelit gibi dayanıklı ağaç türlerinden elde edilen ahşap sütûnlar başta temelblokajında olmak üzere, Sultan Ahmed Külliyesi inşâsının farklı aşamalarında kullanılmıştır.

Varak no	Tarih	Sütûn cinsi ve bilgisi	Akçe
9	21 Şâban1018/ 19 Kasım 1609	sütûn-ı karaağaç an-Galata ilâ binâ-i şerîf	yekûn kıymet 18.946
9	29 Şâban1018/ 27 Kasım 1609	bahâ-i sütûn-ı verdinar	kıymet 420
10	11 Ramazân1018/ 8 Aralık 1609	bahâ-i sütûn-ı verdinar, sütûn-ı martin Bahâ-i taban-ı Şileyeye, elvâh-ı bellût, sütûn-ı verdinar, taban-ı verdinar, becihet-i ücret-i hammâliye berây-ı âverden-i taban-ı Şileyeye ve sütûnhâ an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf	yekûn kıymet 18.464
62	Rebûlevvel1020/ Mayıs-Haziran 1611	an-yed-i Hasan Re'îs, sütûn-ı dolab (91 adet, fî 40, kıymet 3.640, tûlen zirâ 18, arzan 3 ve 2 isbî'), sütûn-ı dolab (23 adet, fî 30, kıymet 660!, tûlen zirâ 8 adet, arzan 8 ve 6 isbî'), sütûn-ı dolma (26 adet, fî 20, kıymet 520, tûlen zirâ 6 adet, arzan 6 ve 5 isbî'), sütûn-ı dolab (8 adet, fî 40, kıymet 320, tûlen zirâ 8, arzan 8 isbî', kalını 7 isbî'),	
105		an-yed-i Ali Re'îs, sütûn-ı makaslık	483 adet, fî 5, kıymet 2.415
113	20 Ca. 1021/ 19 Temmuz 1612	sütûn-ı yolma	232 adet, fî 20, kıymet 4.640
126	15 Zîlhicce 1021/ 6 Şubat 1613	bahâ-i çûb-ı sütûnhâ-i cevherdârî-i mülevven ve müdevver an-yed-i elçi Fransa be-vâsita-i Sâ'atçı Frank merdüm-i mezbûr	757,5 kıyye, beher kıyye fî 60, kıymet 45.450

130	25 Rebîülâhire1022/ 14 Haziran 1613	sütûn-ı miyâne hâm-ı çarşu (4 adet, fî 40, kıymet 160) sütûn-ı dolab iği (3 adet, tûlen zirâ' 6, fî 40, kıymet 120) sütûn-ı dolma (218 adet, tûlen zirâ' 6, fî 20, kıymet 4.360),sütûn-ı dolab iği (49 adet, tûlen zirâ' 6, fî 40, kıymet 1.960),sütûn-ı dolab iği (34 adet, tûlen zirâ' 8, fî 40, kıymet 1.360)	
162	17 Rebîülevvel1023/ 14 Temmuz 1615	sütûn-ı dolab-ı kebîr (19 adet, tûlen zirâ' 7,5, arzan isbî 8 – 7, fî 120, kıymet 2.280), sütûn-ı dolab-ı meyâne (14 adet, tûlen zirâ' 5 adet, arzan isbî 6 – 5, fî 50, kıymet 700), sütûn-ı dolma (6 adet, tûlen zirâ' 5, arzan isbî 5 – 4, fî 30, kıymet 180)	
168		sütûn-ı yonma-i hurde-i çûb (2 adet, kadden 4 zirâ', be- hesâb-ı satrancî, 6 zirâ', fî 8, kıymet 48),	
204		sütûn-ı meyâne (16 adet, fî 20, kıymet 320), çûb-ı makaslîk (552 adet, fî 5, kıymet 2.760)	
205	25 C. 1024/ 22 Temmuz 1615	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-yed-i Kara Yorgi Reîs bâ-tezkire-i mî'mâr ağa, çûb-ı verke (735 adet, fî 8, kıymet 5.880), sütûn-ı dolma (29 adet, tûlen 5, fî 25, kıymet 725), çûb-ı makaslîk (2.764 adet, fî 14, kıymet 38.696), sütûn-ı dolma-i hürde (29 adet, tûlen 4 [zirâ'], fî 16, kıymet 464)	

Tablo 32. Sultan Ahmed Külliyesi İnşasında sütûn çeşitleri ve bazı özellikleri.

Kaynak:BOA, D.35.

Ahşap yapı malzemelerinden sütûnlar, inşaatın çeşitli aşamalarında satın alınmış ve sürece dâhil edilmişlerdir. Bu alımlarda sütûn-ı dolma gibi malzemeler de bu sütûnların kenetlenmesi ve hatılınması işlemi için temin edilmiş olmalıdır. Bu yüzden toplu alımlarda geçen bu ifadelerin duvar inşasını işaret ettiğini söylemek mümkündür.

Varak No	Hicrî tarih	Taban cinsi	Özellik	Kıymet
3	15 Ca. 1018/ 16 Ağustos 1609	taban-ı Rumeli-i meyâne	an-yed-i Mavridi	
5	Receb 1018/ Ekim 1609	taban-ı kebîr,taban-ı Rumeli, taban-ı Üsküdar, bahâ-i kufî an-bâzâr harîde	an-yed-i Mentuş Yahûdî	Yek^^un kıymet 31.205
5	11 Receb 1018/ 10 Ekim 1609	bahâ-i taban-ı kebîr	an-yed-i Mehmed Halife	kıymet 1.500
6	23 Receb 1018/ 22 Ekim 1609	bahâ-i taban-ı Rumeli-yi Berkozî	105 adet, ? adet, tûlen zirâ' 10,5 adet, arzan 5 ve 4 isbî, fî 80 30 adet, tûlen zirâ' 10 adet, arzan 4 ve 3 isbî, fî 95 33 adet, tûlen zirâ' 11 adet, arzan 5 ve 4 isbî, fî 85 33 adet, tûlen zirâ' 11 adet, arzan 5 ve 4 isbî, fî 85	kıymet 8.880 kıymet 720 kıymet 2.550 kıymet 2.805 kıymet 2.805
7	29 Receb 1018/	bahâ-i taban-ı Rumeli		kıymet 6.351

	28 Ekim 1609	bahâ-i çûb-ı makaslık be-cihet-i ücret-i araba berây-ı keşîden-i taban-ı Rumeli an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf		kıymet 3.648 nevbet 43 fî 20, kıymet 860
8	16 Şâban1018/ 14 Kasım 1609	bahâ-i taban-ı Şileye an- yed-i İskender Başe	58 adet, tûlen zirâ' 9 adet, arzan 5 ve 5 isbî', fî 70	kıymet 4.060
	17 Şâban1018/ 15 Kasım 1609	bahâ-i haşeb-i kızılıcık, taban-ı Rumeli, be-cihet-i ücret-i pereme berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-Bâb-ı Hime ilâ Bâb-ı Ahur (Pereme 7 adet, fî 40, Kıymet 280), bahâ-i taban-ı Şileye an- yed-i Doroto zimmî (20 adet, Tûlen zirâ' 10 adet, Arzan 5 ve 3 isbî', Fî 75		kıymet 1.500
9		Bahâ-i taban-ı Rumeli an- yed-i Hacı Ali	20 adet, tûlen zirâ' 9,5 adet, arzan 5 ve 4 isbî', fî 75	kıymet 1.500
10	9 Ramazân1018/ 6 Aralık 1609	bahâ-i tomruksanavber an- yed-i Menteş Yahûdî	10 adet, kantâr 10 adet, fî 56	kıymet 560
10	10 Ramazân1018/ 7 Aralık 1609	bahâ-i taban-ı Şileye, elvâh-ı bellût, sûtûn-ı verdinar, taban-ı verdinar, be-cihet-i ücret-i hammâliye berây-ı âverden-i taban-ı Şileye ve sûtûnhâ an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf		yekûn kıymet 18.464
12	21 Şevvâl 1018/ 17 Ocak 1610	Bahâ-i taban-ı Şileye an- yed-i Hamza Re'îs Taban-ı Şileye-i hurda	578 adet, fî 37 219 adet, fî 20	kıymet 21.386 kıymet 4.380
15	8 Muharrem 1019/ 2 Nisan 1610	bahâ-i taban-ı Üsküdar an- yed-i Mustafa Çelebi	30 adet, tı [tûlen] 6, dat [arzan] 6 ve 2, fî 60	kıymet 1.800
15	15 Muharrem1019/ 9 Nisan 1610	dergâh-ı Âlî an-cânib-i İnehacı bâ-sefâ'in-i mezbûrîn-i mîrî, bâ-sefine-i Hasan Re'îs, taban-ı kebîr taban-ı Şileye taban-ı Rumeli sûtûn-ı dolab	32 adet, fî 175, tûlen zirâ' 6 adet, arzan 9 isbî', kalını 8 isbî' 82 adet, fî 150, tûlen zirâ' 10 adet, arzan 8 ve 6 isbî' 118 adet, fî 40, tûlen zirâ' 12 adet, arzan 6 ve 5 isbî' 178 adet, fî 60, , tûlen zirâ' 12 adet, arzan 9 ve 8 isbî'	kıymet 5.600 kıymet 12.900 kıymet 4.728 kıymet 10.680 yekûn 33.900

		bâ-sefine-i Cemâl Re'îs tabân-ı kebîr taban-ı varye sütûn-ı dolab taban-ı Rumeli	60 adet, fî 175, tûlen zirâ' 17 adet, arzan 7 ve 6 isbî' 9 adet, fî 130, , tûlen zirâ' 18 adet, arzan 8 ve 8 isbî' 44 adet, fî 40, tûlen zirâ' 8 adet, arzan 8 ve 8 isbî' 160 adet, fî 40, tûlen zirâ' 12 adet, arzan 6 isbî', kalını 5 isbî'	kıymet 10.500 kıymet 1.170 kıymet 1.760 kıymet 6.400 yekûn 19.830
17	21 Safer1019/ 15 Mayıs 1610	bahâ-i taban-ı Rumeli-i vasat an-yed-i Kara Yorgi bahâ-i taban-ı kebîr an- yed-i Kara Yorgi el-mezbûr	tulen zirâ' 9 adet, arzan 5 ve 3 isbî' tulen zirâ' 12 adet, arzan 5 ve 3 isbî'	362 adet, fî 38, kıymet 13.756 15 adet, fî 90, kıymet 1.350
18	28 Safer 1019/ 22 Mayıs 1610	be-çihet-i irsâliye-i Mehmed bevvâb kereste-i mütenevvi'a an-cânib-i Ada-i Cedîd an-yed-i kâ'im-i makâm-ı mezbûr bâ- sefâ'in-i mîrî-yi mezbûr, bâ- sefine-i Hasan Re'îs, taban-ı kebîr taban-ı kebîr taban-ı Rumeli kavâzık-ı kebîr	5 adet, tûlen zirâ', 16 adet, arzan 8 ve 7 isbî', fî 175 97 adet, tûlen zirâ', 15 adet, arzan 7 ve 5 isbî', fî 150 405 adet, tûlen zirâ', 11 adet, sahh, arzan 6 ve 4 isbî', fî 40 20 adet, fî 30,	kıymet 875 kıymet 14.500 kıymet 16.200 kıymet 600yekûn 32.225.
		bâ-sefine-i Ali Re'îs taban-ı kebîr taban-ı Rumeli kavâzık-ı kebîr	15 adet, tûlen zirâ', 15 adet, arzan 8 ve 7 isbî', fî 175 365 adet, tûlen zirâ', 11 adet, arzan 7 ve 6 isbî', fî 40 20 adet, fî 30	kıymet 2.625 kıymet 14.600 kıymet 600yekûn 17.825.
19	15 Rebûlevvel1019 / 7 Haziran 1610	taban-ı Rumeli-i vasat çûb-ı makaslık taban-ı Rumeli	520 adet, fî 25, tûlen zirâ' 5, arzan isbî' 4, kalını isbî' 3,5 410 adet, fî 12 140 adet, fî 90, tûlen zirâ' 12, arzan isbî' 6, kalını isbî' 4	kıymet 13.000 kıymet 4.920 Kıymet 12.600

		taban-ı Rumeli	438 adet, fî 38, tûlen zirâ' 9, arzan isbî 5, kalını isbî 3	kıymet 16.644
		sütûn-ı dolma	166 adet, fî 22	kıymet 3.652
		taban-ı kebîr	25 adet, fî 300	kıymet 7.500
		sütûn-ı dolab	42 adet, fî 130, , tûlen zirâ' 7, arzan isbî 7, kalını isbî 6	kıymet 5.460
21		bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn an-yed-i Kara Yorgi, taban-ı Rumeli	170 adet, fî 70, , tûlen zirâ', 10 adet, arzan isbî 7, kalını isbî 3	kıymet 11.900
		taban-ı Rumeli	186 adet, fî 37, tûlen zirâ', 9 adet, arzan isbî 5, kalını isbî 3	kıymet 6.808
		taban-ı Rumeli-yi hurda	550 adet, fî 24, tûlen zirâ', 8, arzan isbî 4, kalını isbî 3,5	kıymet 13.200
		çûb-ı makaslık	988 adet, fî 12	kıymet 11.856
		çûb-ı kazma	200 adet, fî 8	kıymet 1.600
		çûb-ı dolma	218 adet, fî 22	kıymet 4.796
		sütûn-ı dolab	305 adet, fî 65	kıymet 19.825
				yekûn 69.985+80=70.065.
23	10 Ca. 1019/ 31 Temmuz 1610	Bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn an-yed-i Kara Yorgi, taban-ı Rumeli-yi meyâne	870 adet, fî 24	kıymet 20.880
		Çûb-ı makaslık	527 adet, fî 12	kıymet 6.324
		Sütûn-ı dolab	92 adet, fî 60, tûlen zirâ' 5, arzan isbî 5, kalını isbî 3	kıymet 5.520
		Sütûn-ı dolma	200 adet, fî 22	kıymet 440
		Sütûn-ı dolab	15 adet, fî 60, tûlen zirâ'6, arzan isbî 5, kalını isbî 6	kıymet 900
				yekûn 38.024.
23	13 Cemâziyelevvel1 019/ 3 Ağustos 1610	Taban-ı verke	50 adet, fî 150, tûlen zirâ' 11, arzan isbî 6, kalını isbî 5	kıymet 7.500
		Taban-ı Rumeli	100 adet, fî 40, tûlen zirâ' 7, arzan isbî 6, kalını isbî 4	kıymet 4.000
	14 Cemâziyelevvel1 019/ 4 Ağustos 1610	bahâ-i taban-ı Rumeli-yi sagîr ve kebîr an-yed-i Kara Yorgi	330 adet	yekûn 22.624.
		taban-ı kebîr	156 adet, fî 85, tûlen zirâ' 13, arzan isbî 6, kalını isbî 3	kıymet 13.260
		taban	88 adet, fî 38, tûlen zirâ' 9, arzan isbî 4, kalını isbî 3	kıymet 3.344
		taban-ı sagîr	86 adet, fî 70, tûlen zirâ' 10, arzan isbî 4, kalını isbî 3	kıymet 6.020

25	Cemâziyelâhir10 19/ Ağustos-Eylül 1610	bâ-sefine-i Ali Re'îs, verdinâr-ı kebîr taban-ı Kebîr taban-ı Rumeli taban-ı Rumeli-yi vasat taban-ı Rumeli-yi kebîr	2 adet, tûlen zirâ', 20 adet, arzan 8 isbî', kalını 7 isbî', fî 280 18 adet, tûlen zirâ', 15 adet, arzan 8 isbî', kalını 7 isbî', fî 150 444 adet, tûlen zirâ', 12 adet, arzan 6 isbî', kalını 5 isbî', fî 40 adet, tûlen zirâ', 5 adet, fî 22 329 adet, tûlen zirâ', 12 adet, arzan 7 isbî', kalını 4 isbî', fî 80	kiymet 560 kiymet 2.700 kiymet 17.760 kiymet 3.146 kiymet 26.320 yekûn 24.166.
32	3 Receb 1019/ 21 Eylül 1610	bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn an-yed-i Kara Yorgi Re'îs taban-ı kebîr taban-ı kebîr taban-ı kebîr sütûn-ı dolma sütûn-ı dolab sütûn-ı dolma	10 adet, tûlen zirâ' 12 adet, arzan 7 ve 8 isbî', fî 140 10 adet, tûlen zirâ' 10 adet, arzan 8 ve 8 isbî', fî 120 20 adet, tûlen zirâ' 14 adet, arzan 8 ve 7 isbî', fî 200 167 adet, fî 28 4 adet, fî 60 500 adet, fî 22	kiymet 1.400 kiymet 1.200 kiymet 4.000 kiymet 4.676 kiymet 240 kiymet 11.000 yekûn 22.516
34	26 Receb 1019/ 14 Ekim 1610	bâ-sefine-i Hasan Re'îs, taban-ı verdinar verdinar taban-ı verke taban-ı rumeli sütûn-ı dolab taban-ı Rumeli-yi meyâne	20 adet, tûlen zirâ' 21 adet, arzan 9 ve 8 isbî', fî 280 67 adet, tûlen zirâ' 16 adet, arzan 7 ve 6 isbî', fî 175 26 adet, tûlen zirâ' 15 adet, arzan 7 ve 6 isbî', fî 150 26 adet, tûlen zirâ' 10 adet, arzan 6 ve 5 isbî', fî 40 144 adet, tûlen zirâ' 8 adet, arzan 8 ve 8 isbî', fî 40 25 adet, tûlen zirâ' 6 adet, arzan 5 ve 3 isbî', fî 22	kiymet 5.600 kiymet 11.725 kiymet 3.900 kiymet 1.040 kiymet 5.760 kiymet 550 yekûn 28.575.
10	20 Safer10207/ 4 Mayıs 1611	taban-ı kemer	52 adet, fî 180, tûlen zirâ' 18, arzan 8 ve 8 isbî'	kiymet 9.360
62	1 Rebîülevvel1020 / 14 Mayıs 1611	an-yed-i Ali Re'îs,taban-ı kebîr taban-ı verdinar-i kebîr	69 adet, fî 230, tûlen zirâ' 20 adet, arzan 8 isbî', kalını 8 isbî' 50 adet, fî 180, tûlen zirâ 18 adet, arzan 8 isbî', kalını 8 isbî'	kiymet 15.870 kiymet 9.000 kiymet 320 yekûn

		sütûn-ı dolab	8 adet, fî 40, tûlen zirâ 8, arzan 8 isbî, kalını 7 isbî	25.190
69		bahâ-i kereste an-irsâliye-i Hasan Ağa ser-bostânî taban-ı pehlü-yi kebîr verdinar	tûlen zirâ' 11, arzan 7 ve 8 isbî 2 adet, tûlen zirâ' 18 adet, arzan 8 ve 8 isbî,	kıymet 9.600 kıymet 240 yekûn kıymet 9.840.
109		an-yed-i Yorgi Halaki Reîs taban-ı verdinar-ı kebîr taban-ı Rumeli-i kebîr taban-ı Rumeli-i meyâne çûb-ı makaslık sütûn-ı dolab sütûn-ı dolma	84 adet, fî 120 734 adet, fî 35 523 adet, fî 15 248 adet, fî 5 142 adet, fî 40 108 adet, fî 10	kıymet 10.080 kıymet 25.690 kıymet 7.845 kıymet 1.240 kıymet 5.680 kıymet 1.080 yekûn 51.615.
115	26 Ca. 1021/ 25 Temmuz 1612	bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn an-yed-i Kara Yorgi bâ-tezkire-i kâtib-i an bâr taban-ı Rumeli-i vasat çûb-ı makaslık sütûn-ı dolma	1.774 adet, tûlen zirâ' 12, arzan isbî 4 2, fî 24 3.037 adet, fî 12 130 adet, fî 20	kıymet 42.576 kıymet 36.444 kıymet 2.600 yekûn 81.620.
128	7 Rebülevvel 1022/ 27 Nisan 1613	Be-cihet-i kerestehâ-i mezkûrîn an-yed-i Kara Yorgi Reîs Taban-ı Rumeli-i kebîr taban-ı Rumeli taban-ı Rumeli-i hürde taban-ı verdinar-ı kebîr taban-ı verdinar-ı kebîr taban-ı verdinar-ı kebîr taban-ı verdinar-ı sagîr	123 adet, tûlen zirâ' 12, arzan isbî 5 3,5, fî 70 214 adet, tûlen zirâ' 10, arzan isbî 4 3, fî 65 23 adet, tûlen zirâ' 8, arzan isbî 4 3, fî 22 6 adet, tûlen zirâ' 18, arzan isbî 8 7, fî 360 15 adet, tûlen zirâ' 15, arzan isbî 8 7, fî 300 7 adet, tûlen zirâ' 12, arzan isbî 8 7, fî 240 7 adet, tûlen zirâ' 11, arzan	kıymet 8.540 kıymet 13.910 kıymet 506 kıymet 2.160 kıymet 4.500 kıymet 1.680 kıymet 1.540

			ısbı' 8 7, fî 220,	yekûn 32.836
130	25 Rebûlâhir1022/ 14 Haziran 1613	taban-ı verdinar-ı kebîr taban-ı verdinar-ı meyâne sütûn-ı dolab iği sütûn-ı dolma	5 adet, tûlen zirâ' 20, fî 230 11 adet, tûlen [zirâ']16, fî 180 25 adet, tûlen zirâ' 8, fî 40 zirâ' 20 adet, tûlen zirâ' 6, fî 20	kıymet 1.150 kıymet 1.980 kıymet 1.000 kıymet 400 yekûn 29.145.
158	16 Zilka'de 1022/ 28 Aralık 1613	bahâ-i pedavra an-yed-i Satılmış be-vâsıta-i Haydar bostânî, bahâ-i taban-ı âkeşte an-yed-i mezbûr be-cihet-i ücret-i hammâliye berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûr	10 adet, fî 30 hıml 15, fî 3	kıymet 300
161	4 Ra. 1022/ 24 Nisan 1613	an-yed-i Ali Çelebi an- iskele-i Davudpaşa,bahâ-i taban-ı Karasu	33 adet, tûlen zirâ' 14,5, arzan ısbı' 7 – 6, fî 360	kıymet 11.880
167		taban-ı yonma-i çûb der- temel-i türbe, diğêr	be-hesâb-ı satrancî, zirâ', 30 – 30misluhû, 60, fî 8	kıymet 480
228		bâha-i mezkûrîn an-yed-i Yorgi berây-ı kereste bâ- tezkire-i mi'mâr ağâPedavra-i Sakarya taban-ı baskı	10.000 adet, beher 100 fî 38 10 adet, fî 30	kıymet 3.800 kıymet 300

Tablo 33. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kaydedilen taban çeşitleri ve özellikleri.
Kaynak:BOA, D.35.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında bahsi geçen taban, ahşap bir döşemede taban kirişlerinin üzerine çakılan döşeme tahtalarının her birine verilen addır. Her kereste cinsinde mimarbaşının belirlediği ölçüler üzere tezkireye kaydedilen ve sorumlu reis(kaptan), ser-bölük ve bölük vasıtasıyla getirilen yahut da yerli yöneticilere sipariş verilen ahşap malzeme, inşâ alanına; gemiler ve gemilerden sonra hammallar vasıtasıyla getiriliyordu. Bu işleyişe dâir düşülen kayıtlar tablolarda artı bilgi olarak nakledilmiştir.

4. Mertek

Mertek, günümüz mimari terimlerinden biri olarak, ahşap çatıda mahyadan oluklara kadar uzanıp örtüden gelen yükleri taşıyan ve aşıklara ileten, çoğu 3/10, 4/10, 5/10, 5/12cm kesitli ağaçlara verilen addır. Aşağıdaki tabloda Sultan Ahmed Külliyesi

inşasında geçen merteğin bilgileri mevcuttur. Bir tamir belgesinde “mezkûr daire sakfi üzerinde bazı çökmüş mahallerin kurşunları ref olunup Sinop’un kebir latasından mertek ve Çatalzeytin tahtasından kaplama tebdiliyle üzeri samanlıçamur sıvalı devşirme sakif tamiri” şeklinde geçtiği üzere samanlı çamur siva ile yapılan bir mertek sisteminden bahsedilmektedir. Mertek-i samanlı ifadesi bu durumun ifadesi olmalıdır. Mertek-i hurda ve mertek-i kara verke kavramları ise kullanılan ahşabın cinsine göre adlandırılmıştır.

Varak no	Hicri Tarih	Mertek cinsi	Özellik	Kıymet Akçe
12	24 Şevvâl 1018/ 20 Ocak 1610	mertek-i kara verke		
18	10 Rebülevvel1018/ 13 Haziran 1609	mertek-i hurda	kantâr 1, lodura 38, Yekûn kantâr 4, beher fî 704	kıymet 2.816
33	19 Receb 1019/ 7 Ekim 1610	mertek-i Samanlı	100 adet, fî 3	kıymet 300

Tablo 34. Sultan Ahmed Külliyesi inşasında kullanılan mertek çeşitleri ve özellikleri.

Kaynak: BOA, D.35.

5. Verke

Kirişin klasik çağa ait malzeme kayıtlarındaki kullanımı “virke”, “verke” veya “vergeh” şeklindedir³²⁴. Aşağıdaki tabloda kullanım yeri ve malzeme cinsine göre isimlendirilen verke (kiriş) çeşitleri kaydedilmiştir.

Varak No	Hicri tarih	Verke Cinsi	Özellik	Yekûn Akçe
12	24 Şevvâl 1018/ 20 Ocak 1610	bahâ-i mertek-i kara verke, bahâ-i elvâh-ı gülgen, bahâ-i sûtûn-ı dolma, bahâ-i gec-i Anadolu, bahâ-i sûtûn-ı dolma		yekûn kıymet 34.322.
20	24 Rebülevvel 1018/ 27 Haziran 1609	an-yed-i Musa Pehlivan, bahâ-i verke-i kâfir	56 adet, fî 14	kıymet 784
23	13 Cemâziyelevvel 1018/ 14 Ağustos 1609	bahâ-i ahşâb-ı mezkûrîn an-irsâliye-i Mehmed an-bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî an-Ada-i Cedîde, taban-ı verke	50 adet, fî 150, tûlen zirâ’ 11, arzan isbî’ 6, kalını isbî’ 5	kıymet 7.500
27		be-cihet-i ücret-i hammâliye berây-ı âverden-i verke bahâ-i verke-i gâver an-yed-i Hacı Receb	Hımlı 13, fî 4 52 adet, fî 11	kıymet 52 kıymet 572
34	26 Recep1019/	taban-ı verke	55 adet, tûlen zirâ’	kıymet

³²⁴ İlknur Aktuğ, “16. Yüzyılda Kullanılan Bazı İnşaat Malzemeleri ve Kullanım Yerleri”, **II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi (28 Nisan-2 Mayıs1986)**, Bildiriler, C. I, İstanbul, 1986, s.73.

	14 Ekim 1610	taban-ı verke	15 adet, arzan 8 ve 6 isbi', fî 150 26 adet, tûlen zirâ' 15 adet, arzan 7 ve 6 isbi', fî 150	8.250 kıymet 3.900
148	3 Şâban1022/ 18 Eylül 1613	an-yed-i Satılmış, bahâ-i verke-i siyâh-ı gülgen	50 adet, fî 9	kıymet 450
158	10 Zilka'de 1022/ 22 Aralık 1613	Bahâ-i verke binâr an-yed-i mezbûr, muhtelif Be-cihet-i hammâliye-i binâr-ı mezbûr be-cihet-i hammâliye berây-ı âverden-i pedavra-i mezbûr an-Bâb-ı Hîme ilâ binâ-i şerîf.	100 adet, fî 13 hıml 25, fî 3 hıml 50, fî 3,	kıymet 1.300 kıymet 75 kıymet 150
159	13 Muharrem 1023/ 23 Şubat 1614	an-yed-i Satılmış kethüdâ,bahâ-i verke-i siyâh-ı gürgen	100 adet, fî 11	Kıymet 1.100
194		verke-i çam elvâh-ı sefine elvâh-ı karaağaç taban-ı Rumeli-i meyâne elvâh-ı gülgen be-cihet-i hammâliye-i kereste-i mezbûre an-yed-i Kara Yorgi el-mezbûr	266 adet, fî 11 558 adet, fî 11 56 adet, fî 9 166 adet, fî 20 508 adet, fî 6 952 hıml, fî 3,	kıymet 2.926 kıymet 6.138 kıymet 504 kıymet 3.320 kıymet 3.048 kıymet 2.855 Yekûn kıymet 81.323
205	25 Cemâziyelâhir 1024/ 22 Temmuz 1615	bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-yed-i Kara Yorgi Reîs bâ-tezkire-i mi'mâr ağa cûb-ı verke	735 adet, fî 8	kıymet 5.880
218		be-cihet-i hammâliye-i mezbûr verke-i siyâh be-cihet-i hammâliye-i mezbûr verke-i siyâh	65 hıml, Fî 3 200 adet, Fî 9,5 176 hıml, Fî 3 350 adet, Fî 9,5,	kıymet 195 kıymet 1.900 kıymet 528 kıymet 3.325 yekûn 14.912
218	22 Zilkade 1024/ 13 Aralık 1615	verke-i siyâh	450 adet, fî 9,5	kıymet 4.275
234	23 Rebûlâhire 1025/ 10 Mayıs 1616	an-yed-i kethüdâ berây-ı Bahtiyari (Gubari) Efendi ki sâhten-i resimhâ bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, bahâ-i verke-i siyâh	36 adet, fî 9,5	kıymet 442
248		bahâ-i binar ve verke ve elvah-ı bâzûluk		kıymet 40.312 Akçe

Tablo 35. Sultan Ahmed Camii İnşasında kaydedilen verke çeşitleri ve özellikleri.

Kaynak: BOA, D.35.

6. Levha

Kullanılacağı yere göre seçilen ağaç cinsinden boyuna ip çekilmesi suretiyle bölünen, yahut su bıçkisiyle biçilen ahşap malzemeye levha denmektedir³²⁵. Şimşir, ceviz, karaağaç, pelit, fındık ve gürgen ağaçlarından elde edildiği belirtilen bu levhaların sipariş üzere sorumlular belirlenerek inşâ sahasına getirildiği, sonrasında da talebe göre biçilerek inşaatta kullanıldığı arşiv belgelerinde kaydedilmiştir. İzmit, Karapürçek, Şile gibi getirildiği yerlere göre adlandırılan diğer çeşitleri de kullanıldığı alanlar ile birlikte BOA. D.35 nolu rûznâmçeye göre aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Varak No:	Tarih	Cinsi	Bilgi	Kıymet Akçe
6a	18 Receb 1018/ 17 Ekim 1609	elvâh-ı Karapürçek		23.18 9
6b	21 Receb 1018/ 20 Ekim 1609	elvâh-ı beçeme-i âb	an-yed-i Menteş Yahûdî	9.712
7b	5 Şâban 1018/ 3 Kasım 1609	elvâh-ı beçeme-i âb	an-yed-i İskender Başe 1.918 adet, fi 7,5,	14.38 5
8a	10Şâban 1018/ 8 Kasım 1609	elvâh-ı Karapürçek	an-yed-i İskender Başe 440 adet, fi 7,5,	3.300
8a	10Şâban 1018/ 8 Kasım 1609	elvâh-ı ceviz ve tomruk-ı çimşir	Be-cihet-i nafaka-i üstâd-ı Hasan an-mî'mârân-ı hâssa der-vakt-i reften be-cânib-i Karaburun berây-ı âverden-i an 10 Şâban1018 İlâ gâye-i Muharrem 1019Eyyâm 167	5.010
8a	10Şâban 1018/ 8 Kasım 1609	elvâh-ı ceviz ve tomruk-ı çimşir	Be-cihet-i nafaka-i Mehmed bevâb der-vakt-i reften be-cânib-i Karaburun berây-ı âverden-i elvâh-ı ceviz ve tomruk-ı çimşir ma'a Üstâd Hasan el-mezbûr an-gurre-i Şâban1018 ilâ gâye-i Muharrem 19. Fî yevm 20, fi'l-müddeBe-cihet-i ücret-i errekesân-ı mezkûrîn der-vakt-i reften be- cânib-i Trabzon berây-ı kat'-kerden-i elvâh-ı ceviz ve tomruk-ı çimşir ma'a Kara Halîfe ve Bevâb Mehmed el-mezbûreyñ an 10 Şâban1018 ilâ gâye-i Muharrem 1019İskender, Hüsrev, Keyvan, Müslim (Yekûn neferan 4, beher yevm fi 20, fi yevm 80, Eyyâm 145, Fi'l-müdde, Kıymet 11.600)Bahâ-i bıçkı-i âhen ve mühimmât-ı sâ'ire berây-ı mezbûrîn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser- mî'mârân-ı hâssa (Kıymet 1.000)	3.540
8a	10Şâban 1018/ 8 Kasım 1609	elvâh-ı gülgün	an-yed-i Menteş Yahûdî 700 adet, fi 6	4.200
8b	15 Şâban1018 ilâ gâyet-i Muharrem 1019/ 13 Kasım 1609-24 Nisan 1610	elvâh-ı Karapürçek	Be-cihet-i nafaka-i bostancıyân-ı mezkûrîn der- vakt-i reften bahâ-i elvâh-ı Karapürçek an-yed-i cânib-i Mısır berây-ı harîden-i mermer-i câmi'-i şerîf	13.04 0
8b	17 Şâban 1018/ 15 Kasım 1609	elvâh-ı Karapürçek	Be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı puşt berây-ı âverden-i elvâh-ı Karapürçek an-irsâliye-i	891

³²⁵ Celâl Esat Arseven, **Sanat Ansiklopedisi**, İstanbul:Milli Eğitim Basımevi, C. II, 1947, s.1047.

			İskender Başı an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf	
9a	21 Şâban 1018/ 19 Kasım 1609	sütûn-ı karaağaç ve elvâh-ı bellût		
9a	22 Şâban 1018/ 20 Kasım 1609	elvâh-ı bellût		
11a	25 Şâban 1018/ 23 Kasım 1609	elvâh-ı bellût		
11a	26 Şâban 1018/ 24 Kasım 1609	elvâh-ı ceviz	an-yed-i Mehmed Çelebi be-cihet-i nafaka-i kâtib-i mi'mâr ağa an-gurre-i Ca. 1018 ilâ gâyet-i Ramazân sene-i minhü	420
11a	29 Ramazân 1018/ 26 Aralık 1609	elvâh-ı bellût	an-yed-i mezkûrîn, an-yed-i Mustafa Kethüdâ (200 adet, fî 7)	1.400
			an-yed-i İskender Başı (389 adet, fî 7)	2.723
			be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûre (kıymet 80), be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı sırk an 15 Ramazân 1018 ilâ 23 minhü (neferan 16, eyyâm 128, fî 20, kıymet 2.560), be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî an 19 Ramazân ilâ gâye-i şehri mezbûr 1018 (kıymet 6.852), be-cihet-i nafaka-i hammâlân-ı sırk an-gilmânân-ı acemiyân an 15 Ramazân 1018 ilâ 22 şehri mezbûr (neferan 11, eyyâm 88, fî 5, kıymet 440), be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân an-gurre-i Ramazân 1018 bâ-defter-i kâtib-i mahzen (kıymet 29.142), be-cihet-i nafaka-i forsa berây-ı vâcib-i Ramazân sene-i minhü (kıymet 240), bahâ-i nân berây-ı forsa-i mîrî (kıymet 1.560), be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı puşt berây-ı âverden-i sütûn an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf (kıymet 296), Be-cihet-i ücret-i hammâliye berây-ı âverden-i mismâr-ı binâ-i şerîf (kıymet 296).	
14a	19 Zilhicce 1018/ 15 Mart 1610	elvâh-ı ceviz	an-yed-i Menteş Yahûdî, bahâ-i mezkûrîn an-yed-i Menteş Yahûdî berây-ı mahbes-i forsa der-cezîre-i Marmara, taban-ı Rumeli, çûb-ı kazma, padavra-i dıraz, kiremid-i Hora, bahâ-i kofa-i ırgâd an-yed-i Menteş Yahûdî	yekûn kıymet 33.52 0.
14a	24 Zilhicce 1018/ 20 Mart 1610	elvâh-ı Ereğli	an-yed-i Rıdvan (100 adet, fî 10, Kıymet	1.000
15a	11 Muharrem 1018/ 16 Nisan 1609	elvâh-ı gülgen ve palamud	an-yed-i Hacı Hüseyin Tatarlık 2.000 adet, fî 6	12.00 0
			an-irsâliye-i Üstâd Hasan bâ-sefine-i Arslan Re'îs 324 adet, fî 5	1.620
			Be-cihet-i ücret-i sefine-i Arslan el-mezbûr berây-ı âverden-i elvâh-ı ceviz ve çimşir an-Karaburun ilâ İstanbul (Kıymet 1.580)	
			An-yed-i Süleyman Başı (324 adet, fî 6,5)	2.106
			An-yed-i Hacı Receb (180 adet, fî 6)	1.080
		bahâ-i elvâh-ı ı ceviz	175 adet, fî 20	3.500
			Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine berây-ı âverden-i elvâh-ı ceviz ve tomruk-ı sanavber der-iskele-i Sinob ilâ İstanbul	

		elvâh-ı ceviz	459 adet	
		tomruk-ı sanavber	325 adet	14.470
			Be-cihet-i ücret-i kirâ-i mahzen berây-ı nihâden-i elvâh ve sanavber der-Sinob	915
			Be-cihet-i ücret-i sefine bi'd-defa'ât der-vakt-i haml-kerden-i elvâh ve tomruk-ı sanavber der-kazâ-i Giresun	960
			Be-cihet-i ücret-i sefine der-vakt-i haml-kerden-i elvâh-ı ceviz	800
			Be-cihet-i ücret-i islâh-kerden-i elvâh-ı ceviz	400
			Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vakt-i reftend be-Trabzon berây-ı harîde elvâh-ı ceviz ve tomruk-ı sanavber an-gurre-i Safer 1019 ilâ 12 Rebîülâhir sene-i minhü (Be-nâm Üstâd Hasan, fî yevm 30, be-nâm Mehmed bevâb, fî yevm 200)	Fî yevm 50, Fî'l-müdd e, kıymet 3.550
23b	14 Cemâziyelevvel 1019/ 4 Ağustos 1610	elvâh-ı gülgen-i bellût	an-yed-i İsa Başe (1.506 adet)	9.389
		elvâh-ı bellût	(700 adet, fî 7,5)	4.556,5
		elvâh-ı gülgen	(806 adet, fî 6)	4.836
			Be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (Hıml 125, fî 3, Kıymet 375)	
24a	21 Ca. 1019/ 11 Ağustos 1610	elvâh-ı Kefe	Be-cihet-i ücret-i Hacı Hüseyin şarkî berây-ı sürb elvâh-ı Kefe Kantâr 256 adet, be-hesâb-ı kıyye 11.216, Beher fî 1	11.216
24a	22 Ca. 1019/ 12 Ağustos 1610		An-yed-i Mehmed Başe	
		elvâh-ı bellût	732 adet, fî 6,5	4.758
		elvâh-ı karaağaç	30 adet, fî 30	900
		elvâh-ı ağa	432 adet, fî 9,5	4.1048
			An-yed-i Şuayb	
		elvâh-ı ağa	688 adet, fî 9,5	6.536
			An-yed-i Süleyman Başe	
		elvâh-ı bellût	204 adet, fî 6,5	1.326
43b	27 Şevvâl 1019/ 12 Ocak 1611	elvâh-ı Bahr-i Siyâh-ı gülgen	an-yed-i Mentеш Yahûdî 150 adet, fî 6	900
79b	19 Rebîülâhir 1019/ 11 Temmuz 1610	elvâh-ı beçeme-i âb	an-yed-i Tatarlık 2.640 adet, fî 4	10.560
84b	8 Cemâziyelâhir 1020/ 18 Ağustos 1611	elvâh-ı karabürçek	an-yed-i Sefer 150 adet, fî 6	900

89b	15 Şâban 1020/ 23 Ekim 1611	elvâh-ı gürgen (gürgen)	an-yed-i Satılmış 500 adet	2.800
		elvâh-ı İznikmid	200 adet, fî 5	1.000
		elvâh-ı gürgen	an-bâzûluk, fî 60	1.800
113 b		elvâh-ı gürgen	an-yed-i Bostanî 100 adet, fî 7	700
115 b		elvâh-ı gürgen	an-yed-i Hasan Başa berây-ı mühimmât-ı arabahâ-i türâb (hıml 10, fî 7)	700
		elvâh-ı koz	berây-ı mühimmât-ı pencerehâ-i câmi'-i şerîf an- yed-i Mustafa Efendi bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (43 adet, fî 100)	4.300
129 b	10 Rebîülâhire 1022/ 30 Mayıs 1613	elvâh-ı kestane-i kemer	an-Satılmış 600 adet, fî 6	3.600
145 b	7 C. 1022/ 25 Temmuz 1613	elvâh-ı koz	an-yed-i emîn-ı hatab berây-ı mühimmât-ı bâbhâ- i câmi'-i şerîf ve pencerehâ be-ma'rifet-i mi'mâr ağa (231 adet, fî 110)	26.56 5
146 b	10 Receb 1022/ 26 Ağustos 1613	elvâh-ı koz	an-yed-i Ali Efendi (21 adet, fî 85)	1.785
		elvâh-ı koz	an-yed-i Sefer Efendi (20 adet, fî 115)	2.300
		elvâh-ı koz-ı dirâz	an-yed-i Haydar Başe (17 adet, fî 150)	2.550
		elvâh-ı koz	an-yed-i Mehmed Efendi (40 adet, fî 80)	3.200
148 a	3 Şâban1022/ 18 Eylül 1613	elvâh-ı bellût	an-yed-i Hacı Murad (500 adet, fî 5,5). Be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr an-iskele-i Bâb-ı Hîme (hıml 50 adet, fî 3, kıymet 150)	2. 750
		elvâh-ı karaağaç	an-yed-i Sefer ma'a Satılmış (50 adet, fî 62). Be- cihet-i hammâliye-i elvâh-ı karaağaç an-iskele-i Bâb-ı Hîme (hıml 25, fî 3, kıymet 75)	3.100
		verke-i siyâh-ı gürgen	an-yed-i Satılmış (50 adet, fî 9)	450
	6 Ramazân1022/ 20 Ekim 1613	elvâh-ı bellût	an-yed-i Musa (500 adet, fî 5,5). Be-cihet-i hammâliye-i âverden-i elvâh-ı bellût (kıymet 150)	2.750
		elvâh-ı koz-ı kebîr	an-yed-i Mahmud berây-ı mühimmât-ı câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (4 adet, fî 60)	640
		elvâh-ı gürgen	an-yed-i Satılmış kethüdâ be-ma'rifet-i Osman bostânî (adet 200, fî 60). Be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı gürgen (hıml 10, fî 3, kıymet 30).	1.200
159 b	19 Zilhicce 1022/ 30 Ocak 1614	elvâh-ı karaağaç	an-yed-i İbrahim Çelebi (60 adet, fî 40), bahâ-i hammâliye-i mezbûr (hıml 30, fî 3, kıymet 90)	2.400
159 b	19 Zilhicce 1022/ 30 Ocak 1614	elvâh-ı gürgen	an-yed-i Yani zımmî (70 adet, fî 9), bahâ-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 7, fî 3, kıymet 21)	630

159 b	9 Zilhicce 1022/ 20 Ocak 1614	elvâh-ı karaağaç	an-yed-i Mehmed Aziz (60 adet, fî 40) be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 30, fî 3, kıymet 90)	2.400
		elvâh-ı gülgen	an-yed-i Hasan Başe (200 adet, fî 9) be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 20, fî 3, kıymet 60)	1.800
159 b	13 Muharrem 1023/ 23 Şubat 1614	elvâh-ı çûb-ı siyâh	(50 adet, fî 40), be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 25, fî 3, kıymet 75)	2.000
		elvâh-ı kestane	an-yed-i Satılmış kethüdâ (500 adet, fî 7), be- cihet-i hammâliye-i elvâh-ı m. (hıml 50, fî 3, kıymet 150).	3.500
160 b	1 Safer 1023/ 13 Mart 1614	elvâh-ı ceviz- i kebîr	an-yed-i Ali Başe berây-ı mühimmât-ı câmi'-i şerîf sitâde (5 adet, tûlen 7, arzan 20, kadden 5, fî 600)	3.000
161 a	15 Safer 1023/ 27 Mart 1614	elvâh-ı İznikmid	an-yed-i Mehmed Çelebi merdüm-i Baba Eyyüb (1.620 adet, fî 4,5)	7.290
		gülgen-i ağa	an-yed-i mezbûr (280 adet, fî 8), be-cihet-i hammâliye-i mezbûr (190 adet, fî 3, kıymet 570)	2.240
161 b	4 Rebîülevvel1023/ 14 Nisan 1614	elvâh-ı İznikmid	an-yed-i Satılmış kethüdâ-i kerestehâ (600 adet, fî 6), be-cihet-i ücret-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûre an-Bâb-ı Hîme ilâ binâ-i şerîf (hıml 60, fî 3, kıymet 180).	3.600
162 b		elvâh-ı kestane	(60 adet, fî 7)	420
163 a	25 Ra. 1023/ 5 Mayıs 1614	elvâh-ı çûb-ı siyâh	an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan be-ma'rifet-i Osman bostânî berây-ı dolab-ı minâre (20 adet, fî 60). Be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr an- Bâb-ı Hîme ilâ binâ-i şerîf (hıml 10, fî 3, kıymet 30).	1.200
	2 Rebîülâhir1023/ 12 Mayıs 1614	elvâh-ı Bahr-i Siyâh	an-yed-i kethüdâ-yı keresteciyan (200 adet, fî 8), be-cihet-i hammâliye-i elvâh (hıml 20, fî 3, kıymet 60)	1.600
		elvâh-ı karaağaç	an-yed-i Şâbanzâde (50 adet, fî 75) be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 25, fî 3, kıymet 75)	2.350
		elvâh-ı gülgen-i İznikmid	an-yed-i Mehmed yeniçeri be-ma'rifet-i Hüseyin Bostânî (570 adet, fî 4,5), be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 55, fî 3, kıymet 165).	2.565
163 b		elvâh-ı bellût-ı Şilye/Şile	an-yed-i Ali Reîs bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (148 adet, fî 8), be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 15, fî 3, kıymet 45)	1.184
		elvâh-ı bellût-ı Şilye/Şile	an-yed-i kethüdâ be-ma'rifet-i Hüseyin Bostânî (250 adet, fî 8), be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 25, fî 3, kıymet 75).	2.000
168 b		döşeme-i elvâh-ı kirişleme	(tûlen 45 zirâ', arzan 6 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 30 zirâ', fî 12)	360

176 b		elvâh-ı İznikmid	an-yed-i Ömer Çelebi (784 adet, fî 4,5)	3.528
		elvâh-ı biçme-i âb	an-yed-i Mehmed Çelebi (1.000 adet, fî 4,5)	4.500
		elvâh-ı gülgen	an-yed-i Şehrî (1.500 adet, fî 4,5). An-yed-i Papazâde (1.100 adet), an-yed-i Hacı Murad (400 adet).	6.750
		elvâh-ı cevzi-i kebîr ve sağır	an-yed-i Ramazan Reîs (46 adet) cevzi-i kebîr (4 adet, fî 200, kıymet 800), cevzi-i sağır (42 adet, fî 35, kıymet 1.470).	2.270
189 a	25 Zilkade 1023/ 17 Aralık 1614	elvâh-ı İznikmid	Bahâ-i mezkûrîn an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (1.300 adet, fî 7) be-cihet-i hammâliyye-i elvâh-ı mezbûr (130 hıml, fî 3, kıymet 390)	9.100
		elvâh-ı İznikmid	(200 adet, fî 6), be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (20 hıml, fî 3, kıymet 60)	1.200
		elvâh-ı çûb-ı siyâh	(4 adet, fî 80)	320
		elvâh-ı sefine	100 adet, fî 11, be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (kıymet 51)	1.100
		elvâh-ı gülgen-i ağa	(300 adet, fî 9), be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (25 hıml, fî 3, kıymet 75).	2.700
190 a	14 Zilhicce 1023/ 16 Ocak 1615	elvâh-ı ağa	Bahâ-i ahşab-ı mezkûrîn ma'a hammâliyye an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (100 adet, fî 9) be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (12 hıml, fî 3, kıymet 36)	900
		elvâh-ı İznikmid	(1.050 adet, fî 7) be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (205 hıml, fî 3, kıymet 615)	7.350
		elvâh-ı İznikmid	(350 adet, fî 6) be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (35 hıml, fî 3, kıymet 105)	2.100
		elvâh-ı sefine	(204 adet, fî 11) be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (34 hıml, fî 3, kıymet 102)	2.244
194 a	29 Muharrem 1024/ 28 Şubat 1615	elvâh-ı bellût	an-yed-i Ahmed kethüdâ-i keresteciyan (944 adet, fî 7)	6.608
		elvâh-ı sefine	(558 adet, fî 11)	6.138
		elvâh-ı karaağaç	(56 adet, fî 9)	504
		elvâh-ı gülgen	(508 adet, fî 6) be-cihet-i hammâliyye-i kereste-i mezbûre an-yed-i Kara Yorgi el-mezbûr (952 hıml, fî 3, kıymet 2.855)	3.048
195 b	29Safer 1024/ 30 Mart 1615	elvâh-ı fındık	an-yed-i Paris Ermeni (110 adet, fî 60)	6.600

196 b	24 Ra. 1024/ 23 Nisan 1615	elvâh-ı beçeme-i âb	Bahâ-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-yed-i Kara Yorgi Reîs bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (650 adet, fi 6)	3.900
		elvâh-ı çûb-ı siyâh-ı kebîr	an-yed-i Dimitri be-vâsita-i Ahmed Çelebi berây-ı çârçûbehâ-i camhâ-i câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa bi'd-defa'ât (100 adet, fi 120)	12.00 0
		elvâh-ı findık	an-yed-i Kirkor Ermeni (101 adet, fi 60)	6.060
215 a	27 Ramazan 1024/ 20 Ekim 1615	elvâh-ı çûb-ı siyâh	be-ma'rifet-i İskender Başe bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (40 adet, fi 120)	4.800
		elvâh-ı beçeme-i âb	Bahâ-i elvâh-ı mütenevvi'a an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mi'mâr ağa 250 adet, fi 6	1.500
		elvâh-ı çûb-ı siyâh	20 adet, fi 30	600
		elvâh-ı İznikmid	300 adet, fi 7	2.100
		elvâh-ı gürgen-i İznikmid	Bahâ-i elvâh-ı İznikmid ve bellût an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mezbûr (600 adet, fi 6)	3.600
		elvâh-ı bellût	(200 adet, fi 7) Be-cihet-i hammâliyye-i elvâh-ı mezbûrîn (80 hıml, fi 30, kıymet 240), be-cihet-i hammâliyye-i elvâh-ı mezbûr (57 hıml, fi 3, kıymet 171).	1.400
232 a		elvâh-ı beçeme-i âb	Bahâ-i kereste an-yed-i Mehmed kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, bahâ-i kereste an-yed-i Receb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (860 adet, fi 6)	5.160
		elvâh-ı sefine	(20 adet, fi 11)	220
233 b	10 Rebîülâhir1025/ 27 Nisan 1616	elvâh-ı karaağaç	an-yed-i İbrahim Çelebi solak berây-ı çârçûbe-i cam bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (12 adet, tûlen Zirâ' 6, arzan Isbî, adet 18, fi 120)	1.440
		elvâh-ı karaağaç	an-yed-i Bodur Cafer bâ-tezkire-i müşârûn-ileyh (28 adet, tûlen Zirâ' 7, arzan Isbî adet 18, fi 120)	3.360
234 a	23 Rebîülâhir 1025/ 12 Mayıs 1616	elvâh-ı erre-i âb	an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (200 adet, fi 5,5)	1.100

Tablo 36. Sultan Ahmed Külliyesi inşasında kullanılan elvâh çeşitleri.

Kaynak:BOA, D.35.

Tablo 36'ya göre ahşap levhaların temini ve kullanımı olmak üzere iki aşama mevcuttur. Temininde deniz yoluyla ulaşıp, yerinden kesilip işlenen ve yine deniz

yoluyla şantiyeye getirilen levhalar; ceviz, şimşir, tomruk, karaağaç, kestane gürgen ve pelitten mamuldür. Trabzon tarafından kesilip biçilerek Karaburun'dan (Sinop) İstanbul'a getirilen bu levhalar,(nakle yardımcı olacak bir mahzenin, Sinop'ta kiralandığı da tabloda verilen önemli bilgilerden biridir.) cam ve kapı çerçeveleri başta olmak üzere gerekli yapı elemanlarında kullanılmıştır.

Aşağıda yer alan tabloda ise tablo 36'da bahsi geçen keresteciler kethüdâsı (Satılmış, Mustafa), bostancıyân veya esnaf marifetiyle işletilen ve ahşap yapı elemanlarında kullanılan kerestelerin ölçü,adet ve fiyat bilgileri yer almaktadır.

Kereste Cinsi	Ölçüler	Adet, Fiyat
sütûn-ı dolab	tûlen zirâ 18, arzan 3 ve 2 isbi'	91 adet, fi 40, kıymet 3.640
	tûlen zirâ 8 adet, arzan 8 ve 6 isbi'	23 adet, fi 30, kıymet 660
	tûlen zirâ 8, arzan 8 isbi', kalını 7 isbi'	8 adet, fi 40, kıymet 320
sütûn-ı dolab-ı meyâne	tûlen zirâ' 5 adet, arzan isbi' 6 – 5	14 adet, fi 50, kıymet 700
sütûn-ı dolma	tûlen zirâ 6 adet, arzan 6 ve 5 isbi'	26 adet, fi 20, kıymet 520
	tûlen zirâ' 5, arzan isbi' 5 – 4	6 adet, , fi 30, kıymet 180
sütûn-ı dolab içi	3 adet, tûlen zirâ' 6	Fî 40, kıymet 120
sütûn-ı miyâne hâm-ı çarşu	4 adet, fi 40	kıymet 160
sütûn-ı yonma-i hurde-i çûb	kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 6 zirâ'	2 adet, fi 8, kıymet 48
sütûn-ı dolab-ı kebîr	tûlen zirâ' 7,5, arzan isbi' 8 – 7	19 adet, fi 120, kıymet 2.280
taban-ı rumeli-yi berkozi	tûlen zirâ' 10,5 adet, arzan 5 ve 4 isbi'	fi 80, kıymet 720
	tûlen zirâ' 10 adet, arzan 4 ve 3 isbi',	30 adet, fi 95, kıymet 2.550
	tûlen zirâ' 11 adet, arzan 5 ve 4 isbi',	33 adet, fi 85, kıymet 2.805
	tûlen zirâ' 11 adet, arzan 5 ve 4 isbi',	33 adet, fi 85, kıymet 2.805
taban-ı şileye	tûlen zirâ' 10 adet, arzan 5 ve 3 isbi'	20 adet, , fi 75
	tûlen zirâ' 10 adet, arzan 8 ve 6	82 adet, fi 150, kıymet 12.900

	[ısbı']),	
haşeb-i kızılıcık		
taban-ı rumeli	tûlen zirâ' 12 adet, arzan 6 ve 5 ısbı'	118 adet, fi 40, kıymet 4.728
	tûlen zirâ' 12 adet, arzan 6 ısbı', kalını 5 ısbı'	160 adet, fi 40, kıymet 6.400
	tûlen zirâ', 11 adet, sahh, arzan 6 ve 4 ısbı',	405 adet, fi 40, kıymet 16.200
	tûlen zirâ' 9, arzan ısbı' 5, kalını 3ısbı'	438 adet, fi 38, kıymet 16.644
	tûlen zirâ' 12, arzan ısbı' 6, kalını 4ısbı'	140 adet, fi 90, kıymet 12.600
taban-ı kebîr	tûlen zirâ' 6 adet, arzan 9 ısbı', kalını 8 ısbı'	32 adet, fi 175, kıymet 5.600
	tûlen zirâ', 16 adet, arzan 8 ve 7 ısbı',	5 adet, fi 175, kıymet 875
	tûlen zirâ' 17 adet, arzan 7 ve 6 ısbı'	60 adet, fi 175, kıymet 10.500
	tûlen zirâ', 15 adet, arzan 7 ve 5 ısbı'	97 adet, fi 150, kıymet 14.500
taban-ı varye	tûlen zirâ' 18 adet, arzan 8 ve 8 ısbı'	9 adet, fi 130, kıymet 1.170
sütûn-ı dolab	tûlen zirâ' 8 adet, arzan 8 ve 8 ısbı'	44 adet, fi 40, kıymet 1.760
	tûlen zirâ' 7, arzan ısbı' 7, kalını 6ısbı'	42 adet, fi 130, kıymet 5.460
kavâzık-ı kebîr		20 adet, fi 30, kıymet 600
taban-ı rumeli-i vasat	tûlen zirâ' 5, arzan ısbı' 4, kalını ısbı' 3,5	520 adet, fi 25, kıymet 13.000
çûb-ı makaslık		410 adet, fi 12, kıymet 4.920
taban-ı verke	tûlen zirâ' 11, arzan ısbı' 6, kalını ısbı' 5	50 adet, fi 150, kıymet 7.500
	tûlen zirâ' 15 adet, arzan 8 ve 6 ısbı'	55 adet, fi 150, kıymet 8.250
	tûlen zirâ' 15 adet, arzan 7 ve 6 ısbı'	26 adet, fi 150, kıymet 3.900
taban-ı rumeli-i kebîr	tûlen zirâ' 12, arzan ısbı' 5 3,5	123 adet, fi 70, kıymet 8.540
taban-ı rumeli	tûlen zirâ' 10, arzan ısbı' 4 3	214 adet, , fi 65, kıymet

		13.910
taban-ı rumeli-i meyâne	tûlen zirâ 9 adet, arzan 5 ve 3 isbi`	500 adet, fi 30, kıymet 15.000
taban-ı rumeli-i hürde	tûlen zirâ` 8, arzan isbi` 4 3	23 adet, fi 22, kıymet 506
taban-ı verdinar-ı kebîr	tûlen zirâ` 18, arzan isbi` 8 7	6 adet, fi 360, kıymet 2.160
	tûlen zirâ` 15, arzan isbi` 8 7	15 adet, , fi 300, kıymet 4.500
	tûlen zirâ` 12, arzan isbi` 8 7	7 adet, , fi 240, kıymet 1.680
taban-ı verdinar-ı sagîr	tûlen zirâ` 11, arzan isbi` 8 7	7 adet, , fi 220, kıymet 1.540

Tablo 37. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan ölçüleri verilen ahşap malzeme çeşitleri.

Kaynak: BOA, D.35.

Es'ar defterlerinde verilen genel ölçü ve fiyatlara uymayan bu listeden anlaşıldığına göre; Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan ahşapyapı malzemeleri, farklı ebatlarda kesilmiş ve mimarbaşının emriyle sipariş üzere getirilmiştir. Dayanıklı ağaçların tercih edildiği bu malzemeler gerekli işlemlerin ardından kullanım yerlerine göre kesilerek, inşaata dâhil edilmişlerdir.

F. METAL YAPI MALZEMELERİ

1. Âhen (Demir)

Osmanlı Geleneksel mimarisinde demir yapı malzemeleri zivana, kenet, simit, gergi ve kuşaklama olarak kullanılmıştır³²⁶. Genel alım yeri Samakov olan demirden ma'mûl kiriş, kennâd, tel, eğe, zivana ve çenber gibi yapı malzemelerinin, başta Mentеш Yahudi olmak üzere satın alındığı yahut hurde malzemelerden yeniden yapılarak kullanıldığı da evraklarda kaydedilmiştir³²⁷. Ayrıca taş yontma ve ahşap kesme için kullanılan ve arşiv belgelerinde "inşâ mühimmâtı" şeklinde ifade edilen keski, kazma-i lağımî, tartı ve bıçkı gibi materyaller de inşâ sürecinde temin edilen hamdemirden elde edilmişlerdir. Bu sebeple âhengerân, haddâdân, löküngûn, gerderciyân ve kenâdkeşân gibi ustalık alanlarıyla ilgili organizasyonla ham veya hurda demirin işlenip inşaatta kullanılması mümkün olmuştur. Evraklarda geçen ifadelerden müteşekkil tablo 38'de belirtilen demir ürünlerini kısaca belirtmek gerekirse; vasl-kerden-i kiriş, başeğme, vasl-kerden-i kiriş-i battâl, başeğme-i kiriş, vasl-ı kiriş, başeğme-i-i kiriş-i hatîl, zivana-i

³²⁶ Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, s.146.

³²⁷ BOA, D.35, v.219a-b-243a-246b.

kebîr, çenber-i kenâd, yuva-i kiriş-i âhen, kenâd ve zivana, çenber-i kebîr, yuva-i müselles, mühimmât-ı küski-i köhne, söve-i murabba', vasl-kerden-i kiriş-i harem, mismâr-ı pedavra, mismâr-ı bölme, pencere-i toplu, pencere-i sâde, âhen-i kiriş-i harem berây-ı hatîl, âhen-i zivana, çubuk-ı âhen, çubuk-ı âhen-i hâm, mismâr-ı lofça, mismâr-ı sağış-ı meyâne, mismâr-ı sağış-ı fette, mismâr-ı mertek-i hurda ve kazma-i âhen gibi isimler ortaya çıkmaktadır. İnşâ organizasyonunda kullanılan bu yapı malzemelerini ayrı bir başlıkta toplamak mümkün olmadığından, sözlük kısmında açıklaması yapılmıştır.

Varak No	Tarih	Âhen ve Çeşitleri	İlgili Kişi	Kıymet Akçe
3b	14 Cemâziyelevv el 1015/ 17 Eylül 1606	bahâ-i halka-i âhen ve nafaka-i huddâm		1.410
4a	18 Cemâziyelevvel 1015/ 21 Eylül 1606	bahâ-i âhen, köski-i âhen, vezne-i âhen, ücret-i ahger, kabza-i çûb-ı pereme, kazma-i lağımî	an-yed-i Mehmed Çelebi	yekun kıymet 11.094
8a	6 Şâban 1018/ 4 Kasım 1609	varye-i âhen köski-i âhen	an-yed-i Menteş Yahûdî	1.080 2.240
		be-cihet-i hammâliye-i âhen	90 kıyye, fî 5	450
	9 Şâban 1018/ 7 Kasım 1609	bahâ-i çubuk-ı âhen, çubuk-ı âhen-i hâm, mismâr-ı lofça, mismâr-ı sağış-ı meyâne, mismâr-ı sağış-ı fette, mismâr-ı mertek-i hurda, kazma-i âhen,		115.598 (elvâh ve taban da dâhil)
	10 Şâban 1018/ 8 Kasım 1609	bahâ-i bıçkı-i âhen ve mühimmât-ı sâ'ire	berây-ı mezbûrîn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	1.000
10b	12 Ramazân 1018/ 9 Aralık 1609	bahâ-i mesâmîr, mismâr-ı mertek, mismâr-ı lofça		3.680
		bahâ-i âhen-i ham, be-cihet-i hammâliye-i sûrb an-iskele-i gümrük ilâ binâ-i şerîf ma'a hammâliye-i âhen		66.174 (taban-ı verdinar dâhil)
	19 Ramazân 1018/ 16 Aralık 1609	bahâ-i âhen-i hâm		119.060
	20 Ramazân 1018/ 17 Aralık 1609	bahâ-i âhen-i hâm	an-yed-i Yahya Başa (Kantâr 137 adet, lodura 35 adet, fî 352)	48.347
		bahâ-i âhen-i hâm	an-yed-i Ali Başa (Kantâr 66 adet, lodura 93, fî 352)	23.556
		be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı sırık	an-gurre-i Ramazân 1018 ilâ 13 şehri mezbûr bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib (Neferan 104, eyyâm 1.126)	24.520
11b	6 Şevvâl 1018/ 2 Ocak 1610	be-cihet-i ücret-i hammâliye-i elvâh ve âhen-i hâm	an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf	248
12a	12 Şevvâl 1018/ 1 Ocak 1610	bahâ-i vezne-i âhen	an-yed-i Menteş Yahûdî (Kantâr 1 adet, lodura 80, beher fî 792)	1.425
	14 Şevvâl 1018/ 3 Ocak 1610	teneke-i âhen kofa-i irgâd, mismâr-ı kullâblu, kofa-i lağımî,	berây-ı ocak	15.333
	18 Şevvâl 1018/ 7 Ocak 1610	bahâ-i âhen-i hâm		
13b	3 Zilhicce	bahâ-i varye-i âhen	an-yed-i Menteş Yahûdî (10 adet,	540

	1018/ 27 Şubat 1610		kıyye 30, fî 18)	
	14 Zilhicce 1018/ 10 Mart 1610	be-cihet-i ücret-i nakş-ı oda ve pencenehâ-i âhen	an-mescid der-kurb-i nakkâş- hâne mülâsık-ı Arslanhâne an- câhib-i Havva Hatun ibnet-i Cafer Ağa be-dest-i Mehmed Subaşı ve binti müşârun-ileyhâ an-yed-i Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf sitâde ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ali Efendi el- müfettişel-müverrah fî evâ'il-i Zilhicce 1018	6.000
		mismâr-ı mertek (4 kıyye, fî 16) mismâr-ı lofça (200 adet) mismâr-ı şumâr-ı meyâne (500 adet) mismâr-ı padavra (4.000 adet)	an-yed-i Mentеш Yahûdî berây-ı mahbes-i esirân	64 120 180 360
14b	29 Zilhicce 1018/ 25 Mart 1610	bahâ-i varye-i âhen	an-yed-i Mentеш Yahûdî	594
	4 Muharrem 1610/ 29 Mart 1610	bahâ-i varye-i âhen	an-yed-i Ayşe Hatun (1 adet, kıyye 6, fî 16)	96
15b	18 Muharrem 1019/ 12 Nisan 1610	bahâ-i varye-i âhen-i kebîr ve küskü-i âhen-i teneke	an-yed-i Sefer lâgımî (2 adet)	560
		bahâ-i mismâr-ı mertek	an-yed-i Yahya(Kantâr 1 adet, lodura 39 adet, fî 616)	856
16a	22 Muharrem 1019/ 16 Nisan 1610	bahâ-i âhen-i bend-i köşe kullâblu	berây-ı kenîf der-sarây-ı İbrahim Paşa (3 adet)	280
19a	13 Rebülevvel 1019/ 5 Haziran 1610	mismâr-ı hatîl (kantâr-ı samakovî 37 adet, fî 470) âhen-i kebîr (491 adet, kantâr- ı samakovî 12 adet, fî 499)	bâ-araba-i Halil bin Mustafa	17.390
		mismâr-ı taban (1.490 adet, kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 470) mismâr-ı mertek (4.400 adet, kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 480)	bâ-araba-i İbrahim bin Cafer	5.988 6.580
		mismâr-ı mertek (2.900 adet, kantâr-ı samakovî 9 adet, fî 471)	bâ-araba-i Kurd Halil	4.810 4.329
		mismâr-ı taban (1.044 adet, kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 470)	bâ-araba-i Aşuda zimmî,	4.700
		mismâr-ı mertek (3.013 adet, kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 48) âhen-i bileğü (22 adet, kantâr- ı samakovî 6,5 adet, fî 470) âhen-i değnek (28 kıyye, fî 5)	bâ-araba-i Abdurrahman Dede	4.810 3.055 140
		mismâr-ı mertek (1.026 adet, kantâr-ı samakovî 5 adet, fî 481) âhen-i kenâd (207 adet, kantâr 5 adet, fî 499)	bâ-araba-i Osman Dede	2.405 2.497
		mismâr-ı lofça (12.135 adet, fî 678, kantâr-ı samakovî 10 adet)	bâ-araba-i Abdi [bin] Hüseyin	6.780
		mismâr-ı lofça (12.135 adet, bâ-kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 678)	bâ-araba-i Abdülkerim	6.780

		mismâr-ı mertek (4.010, bâ-kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 481)	bâ-araba-i Bekir bin Hızır	4.810 Yekûn 75.074.
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samako ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-müşârun-ileyh (Araba 9 adet, Behesâb-ı kantâr-ı Samakovî 149 adet, beher kantâr fî 100)	14.900
	14 Rebiülevvel 1019/ 6 Haziran 1610	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn an-irsâliye-i hasan çavuş	an-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî an-yed-i Mehmed merdûm-i mezbûr an-cânib-i Samakov bâ-risâle-i Osman Efendi el-müfettiş an-yed-i arabacıân-ı mezbûrîn	
		mismâr-ı taban (10.203 adet, kantâr 10 adet, fî 470) mismâr-ı mertek (548 adet, kantâr 3 adet, kıyye 26, fî 481) âhen-i bileğü (12 adet, kantâr 4 adet, fî 470) kazma-i âhen (114 adet, kantâr 1 adet, kıyye 26, fî 16) âhen-i kenâd (49 adet, kantâr 1 adet, kıyye 13, fî 499,5).	bâ-araba-i İsa bin Ali bâ-kantâr-ı Samakovî	4.700 1.651 1.880 1.025 609
		mismâr-ı taban (834 adet, kantâr 8 adet, fî 470) âhen-i bileğü (35 adet, kantâr 10 adet, fî 470)	bâ-araba-i Mahmûd bin Ahmed	3.760 4.700
		mismâr-ı taban (841 adet, kantâr 8 adet, fî 470) âhen-i kirîş kit'a (16 adet, kıyye 6, kantâr 11 adet, fî 500) âhen-i hâm-ı çubuk (18 adet, kantâr 3 adet, fî 290) mismâr-ı mertek (2.651 adet, kantâr 10 adet, fî 481).	bâ-araba-i Memi bin Kasım	3.760 5.551 870 4.810
		âhen-i kebîr (353 adet, kantâr 8 adet, fî 499,5) âhen-i kirîş (kit'a 6, fî 500, kantâr 11 adet, kıyye 20) âhen-i hâm-ı çubuk (17 adet, kantâr 3 adet, fî 290).	bâ-araba-i Hasan bin Ahmed	3.999 5.670 870
		âhen-i hâm-ı çubuk (kantâr 8, fî 290)	bâ-araba-i İstopan	2.320
		âhen-i hâm (57 adet, kantâr 10 adet, kıyye 10, fî 290)	bâ-araba-i Hasan bin Ahmed	2.950 Yekûn 49.131
		berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-samakov ilâ istanbul an-yed-i hasan çavuş el-müşârun-ileyh (kantâr 110 adet, lodura 85, fî 95, kıymet 10.530)	be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn	Cem'an mezkûr araba, kıymet 59.651
19b	18 Rebiulevvel 1019/ 10 Haziran 1610	mismâr-ı taban (1.475 adet, kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 470)	bahâ-i mühimmât-ı mezbûre an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî an-yed-i Mehmed merdûm-i müşârun-ileyh an-cânib-i Samakov bâ-risâle-i Mevlânâ Şeyhî Efendi kâdi-i Filibe an-yed-i arabacıân-ı mezbûrîn bâ-kantâr-ı Samakovî Bâ-araba-i Mustafa [bin] Ferhad	6.110
		mismâr-ı taban (2.637 adet, kantâr 24 adet, kıyye 15, fî 470)	bâ-araba-i Ahmed bin Musa	11.400
		mismâr-ı hatîl (3.671 adet, kantâr 13 adet, fî 481)	bâ-araba-i Mustafa [bin] Abdullah	6.253

		mismâr-ı lofça (13.282 adet, kantâr 12 adet, fî 678)		8.136
		mismâr-ı lofça (13.213 adet, kantâr 12 adet, fî 678)	bâ-araba-i Sinan bin Hüseyin	8.136
		mismâr-ı lofça (3.957 adet, kantâr 4 adet, fî 678)	bâ-araba-i Sinan bin Hüseyin el-mezbûr	2.712
		mismâr-ı hatîl (1.812 adet, kantâr 6 adet, fî 481)		2.886
		mismâr-ı lofça 13.354 adet, kantâr 12 adet, fî 678)	bâ-araba-i Mehmed merdüm-i Muslu Çavuş	8.136
		âhen-i hâm-ı çubuk (53 adet, kantâr 12! adet, fî 290)		3.480
		mismâr-ı hatîl (2.006 adet, kantâr 10 adet, fî 481)	bâ-araba-i Mustafa [bin] Abdi	4.810
		mismâr-ı hatîl (2.400 adet, kantâr 12 adet, fî 481)	bâ-araba-i Ali bin Hamza	5.772
		mismâr-ı hatîl (1.152 adet, kantâr 10 adet, fî 470)	bâ-araba-i Vılço	4.700
		mismâr-ı taban (1.616 adet, kantâr 10 adet, fî 471)	bâ-araba-i Todori	4.700
		mismâr-ı hatîl (3.436 adet, kantâr 10 adet, fî 481)	bâ-araba-i Polad	4.810
		mismâr-ı hatîl (2.454 adet, kantâr 11 adet, fî 481,)	bâ-araba-i Pitiko	5.291 Yekûn 87.332
			be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i müşârun-ileyh bâ-risâle-i Şeyhî Efendi	13.720
20b	29 Rebülevvel 1019/ 21 Haziran 1610	berây-ı sâhten-i mesâmîr-i mütenevvi'a ve mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf be-ma'rifet-i mehmed ağa ser-mî'mârân-ı hâssa an-yed-i ali ve gayruhû, berây-ı mismâr-kerden-i âhen-i atîk ve cedîd mismâr-ı lofça (kantâr 361 adet, lodura 58, be-hesâb-ı kıyye 15.922, fî 9)	be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı Kıbtiyân berây-ı mesâmîr-i şişe (Kantâr 24 adet, lodura 72, Be-hesâb kıyye 1.187, fî 9)	143.298 9.783
		amel-i mezbûr (kantâr 184 adet, be-hesâb-ı kıyye 8.096, fî 5) berây-ı sâhten-i çeküç-i neccâr (45 adet, fî 12)	be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezbûrîn berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-gurre-i Receb 1018 ilâ gâyet-i Rebülevvel1019 bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa an-yed-i Kanbiyazi	40.480 540
		berây-ı sâhten-i mühimmât (137 adet, be-hesâb-ı kıyye 6.028, beher 1.000 fî 5) berây-ı sâhten-i çeküç-i neccâr (78 adet, fî 12)	an-yed-i Yanaki	30.140 936
		berây-ı sâhten-i mühimmât (kantâr 110 adet, be-hesâb-ı kıyye 4.840, fî 5) berây-ı sâhten-i çeküç-i neccâr (50 adet, fî 12)	an-yed-i Uzun Yanaki	24.200 600
	Rebüülâhir1019/ Mayıs-Haziran 1610	be-cihet-i gilmânân-ı acemiyan (neferan 11.354, fî 4) sc forsa-i mîrî (neferan 6.800, fî 3) be-cihet-i vardiyânân (neferan 781, fî 4) be-cihet-i hammâlân ve errekeşân an-forsa-i mîrî	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebülevvel1019	45.416 20.400 3.124 6.360 600!

		(neferan 1.590, fî 4) be-cihet-i nafaka-i mustafa re'is, fî şehri!) be-cihet-i nafaka-i ibrahim miftâhî (1 şehri) be-cihet-i nafaka-i lağımıyân		240 35.416	
21a	8 Rebîülâhir 1019/ 30 Haziran 1610	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn	an-irsâliye-i Hasan Çavuş an- cânib-i Samakov an-yed-i arabacıyân-ı mezbûrîn bâ-risâle. Bâ-araba-i Hüseyin [bin] Abdullah	7.050	
		mismâr-ı taban (1.547 adet, fî 470, kantâr-ı samakovî 15 adet)	bâ-araba-i Hüseyin el-mezbûr	6.580	
		mismâr-ı taban (1.535, fî 470, kantâr-ı samakovî 14 adet)	bâ-araba-i Hüseyin el-mezbûr	4.810	
		mismâr-ı hatîl (2.445 adet, beher kantâr fî 481, kantâr 10 adet)	bâ-araba-i Hüseyin el-mezbûr	6.734	
		mismâr-ı hatîl (3.540 adet, kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 482)	bâ-araba-i Hüseyin el-mezbûr	5.994	
		kenâd-ı âhen (478 adet, be- hesâb-ı kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 499)	bâ-araba-i Memi bin Kubad	6.580	
		mismâr-ı taban (1.541 adet, kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 470)	bâ-araba-i Mustafa Sofya	6.110	
		mismâr-ı taban (1.365 adet, kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 470)	bâ-araba-i Mustafa el-mezbûr	4.654 1.050	
		âhen-i zıvana (1.283 adet, kantâr 9 adet, kıyye 53, fî 470) âhen-i bileğü-yi kebîr (88 adet, kantâr 2 adet, kıyye 6, fî 499,5)	bâ-araba-i Muslu Ali	4.430 1.330	
		âhen-i bileğü (255 adet, kantâr-ı samakovî 9, kıyye 25, fî 470) âhen-i çubuk (31 adet, kantâr 4 adet, kıyye 35, fî 290)	bâ-araba-i Ali el-mezbûr	6.993	
		kenâd-ı âhen (570 adet, kantâr 14 adet, fî 499,5)	bâ-araba-i Osman Sarı	3.290 1.450	
		mismâr-ı taban (698 adet, kantâr 7 adet, fî 470) âhen-i çubuk (32 adet, kantâr- ı samakovî 5 adet, fî 290)	bâ-araba-i Osman el-mezbûr	6.253 Yekûn 73.308	
		mismâr-ı hatîl (323 adet, fî 481, kantâr 13 adet, fî 481)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş-ı mezbûr, Kantâr-ı Samakovî (157 adet, beher fî 85, Kıymet 13.345).	Cem'an, Kıymet 86.653.	
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân-ı mezkûrîn			
22a	17 Rebîülâhir 1019/ 9 Temmuz 1610	be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı gündelikciyân	bâ-defter-i müfredât fi't-târîhi'l- mezbûr (Neferan 3)	1.012	
		21 Rebîülâhir 1019/ 13 Temmuz 1610	bâ-risâle-i hod mismâr-ı hatîl (2.284 adet, kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 481)	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn an- irsâliye-i Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov bâ-araba-i Rado	4.810
		mismâr-ı hatîl (2.476 adet, kantâr 11 adet, fî 481)	bâ-araba-i Todori	5.291	
		mismâr-ı hatîl (2.069 adet, kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 481)	bâ-araba-i Dimo veled-i Hristo	4.810	
		mismâr-ı hatîl (2.430 adet, kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 481)	bâ-araba-i Pitko Todori	5.772	

		kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 481)		
		mismâr-ı hatîl (2.604 adet, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 481)	bâ-araba-i İstayo veled-i İsveti	5.291
		mismâr-ı hatîl (2.512 adet, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 481)	bâ-araba-i Yovan veled-i İstoya	5.291
		mismâr-ı hatîl (2.633 adet, kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 481)	bâ-araba-i Dimo	5.772
		mismâr-ı hatîl (2.665 adet, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 481)	bâ-araba-i Drago	5.772
		mismâr-ı taban (1.138 adet, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 480)	bâ-araba-i Piyo veled-i Vilço	5.170
		mismâr-ı taban (1.138 adet, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 480)	bâ-araba-i Radovan	5.170
		âhen-i bileğü (27 kit'a, kantâr-ı samakovî 11 adet, lodura 13, fî 480)	bâ-araba-i Malko veled-i Cilço	5.231 Yekûn 58.380.
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre	an-Samakov ilâ İstanbul (Kantâr-ı Samakovî 12 adet, lodura 13, fî 9,5)	11.234
24a	19 Cemâziyelevvel 1919/ 9 Ağustos 1610	bahâ-i mesâmîr-i mütenevvi'a; mismâr-ı elvâh (20.500 adet, beher 1.000 fî 120; 130, kıymet 2.665) mismâr-ı gevele (14.000 adet, beher 1.000 fî 90, kıymet 1.260) mismâr-ı sâğış-ı meyâne (20.000 adet, beher 1.000 fî 200, kıymet 4.000).	an-yed-i Hacı Hamza Kethüdâ-i mismâriyân	Yekûn 7.925
	25 Cemâziyelevvel 1919/ 15 Ağustos 1610	be-cihet-i ücret-i neccârân an-19 ra. ilâ 25 ca. 1019	ber-mûceb-i defter-i Mehmed el-kâtib (neferan 553 be-icâre-i muhtelif)	227.704
		be-cihet-i ücret-i lağimiyân-ı gündelikçiyân	bâ-defter-i müşârun-ileyh fi't-târîhi'l-mezbûr (neferan 155, be-icâre-i muhtelif)	56.054
		be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı sırk an 15 r. 1019 ilâ 29 ca. sene-i minhü	bâ-defter-i mezbûr (neferan 275, be-icâre-i muhtelif)	169.800
		be-cihet-i ücret-i ırgâdân an 18 r. 1019 ilâ 25 ca. sene-i minhü	bâ-defter-i mezbûr (Neferan 16)	3.424
		be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	ber-mûceb-i defter-i mezbûr Ahmed an 18 R. 1019 ilâ 25 Ca. sene-i minhü (Neferan 405)	231.194
		be-cihet-i nafaka-i keyvan re'fs sefine-i seng	berây-ı âverden-i seng-i âteş an-iskele-i Aydıncık ilâ İstanbul (Nevbet 1)	1.000
		be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı islâh-ı kerden-i evânî ber-mûceb-i defter-i müfredât (Neferan 2).	1.452
24b	28 Cemâziyelevvel 1919/ 18 Ağustos 1019	araba 2 adet mismâr-ı hatîl (5.865 adet, fî 481, kantâr-ı samakovî 28)	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov bâ-risâle-i hod an-yed-i arabacıyân-ı mezbûrîn bâ-araba-i Habib Çavuş	13.468
		araba 2 adet âhen-i hâm (110 kit'a, kantâr-ı samakovî 22 adet, fî 290)	bâ-araba-i Habib Çavuş el-mezbûr	6.380
		mismâr-ı hatîl (2.025 adet, kantâr 10 adet, fî 481)	bâ-araba-i Mahmud bin Hayali	4.810

		âhen-i hââm (10 kit'a, kantâr 2 adet, fî 290)		580
		mismâr-ı hatîl (3.431 adet, kantâr 17 adet, fî 481) âhen-i bileğü (13 kit'a, kantâr-ı samakovî 5 adet, kıyye 2, fî 480)	bâ-araba-i İbrahim bin Hasan	8.177 2.366
		âhen-i kenâd (564 adet, kantâr 14 adet, fî 499,5)	bâ-araba-i Gazanfer sipâhî	6.993
		âhen-i hââm (25 kit'a, kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 190)	bâ-araba-i Kürd Ahmed	3.770
		araba 2 adet âhen-i hââm (144 kit'a, kantâr-ı samakovî 28, fî 290)	bâ-araba-i Osman Çelebi	8.120
		araba 2 âhen-i hââm (kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 290) mismâr-ı tabân (kantâr-ı samakovî 8 adet, fî 470)	bâ-araba-i İsa bin Kemal	3.480 3.760
		(araba 2) mismâr-ı hatîl (379 adet, kantâr-ı samakovî 3 adet, fî 480) âhen-i kenâd (451 adet, kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 499,5) mismâr-ı hatîl (1.528 adet, kantâr-ı samakovî 7 adet, fî 481)	bâ-araba-i İsâ [bin] Kasım	1.410 4.995 3.362
		(araba 2 adet), mismâr-ı hatîl (2.802, kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 481) mismâr-ı taban (986 adet, kantâr-ı samakovî 9 adet, kıyye 5, fî 470) âhen-i kenâd (123 adet, kantâr-ı samakovî 3 adet, fî 499,5) âhen-i bileğü (kit'a 1, kıyye 23) âhen-i zivana (45 adet, kantâr 2 adet, kıyye 31) âhen-i hââm (5 adet, kantâr 1 adet)	bâ-araba-i İstoki zimmî	6.734 4.270 1.498 184 1.188 290 Yekûn 92.071.
		mismâr-ı taban (212 adet, kantâr-ı samakovî 2 adet, fî 470) mismâr-ı hatîl (2.257 adet, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 481)	bâ-araba-i İstefan zimmî	940 5.291
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn (kantâr-ı samakovî 222 adet, fî 95)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş	21.090
28a	15 C. 1019/ 4 Eylül 1610	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn	an-irsâliye-i Hasan Çavuş ancânib-i Samakov bâ-risâle-i hod an-yed-i arabacıân-ı mezkûrîn.	
		âhen-i bileğü (42 adet, fî 470, kantâr-ı samakovî, 14 adet)	bâ-araba-i Ahmed bin Mehmed	6.580
		mismâr-ı taban (870 adet, kantâr-ı samakovî, 8 adet, fî 470) mismâr-ı hatîl (1.125 adet, kantâr-ı samakovî, 5 adet, fî 481)	bâ-araba-i Halil bin Ali	3.760 2.405
		âhen-i bileğü (7 adet, kantâr-ı samakovî, 2 adet, kıyye 15, fî 470)	bâ-araba-i Hızır bin Halil	1.060 5.170

		âhen-i bileğü (70 adet, kantâr-ı samakovî, 11 adet, fî 270)		
		âhen-i hâm (42 adet, kantâr-ı samakovî, 9 adet, fî 290) yekûn kantâr-ı samakovî, 49 adet, 15 kıyye)	bâ-araba-i Hasan bin Abdullah	2.610 21.585.
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn (kantâr-ı samakovî, 49 adet, beher fî 95)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	4.679
	16 C. 1019/ 5 Eylül 1610		bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov an-yed-i arabacıân-ı mezkûrîn bâ-risâle-i hod.	
		mismâr-ı hatîl (2.280 adet, kantâr-ı samakovî, 10 adet, fî 481)	bâ-araba-i Mehmed bin Sinan	4.810
		mismâr-ı taban (1.583 adet, kantâr-ı samakovî, 14 adet, fî 470)	bâ-araba-i Mehmed bin Abdullah	6.580
		mismâr-ı hâtîl (3.204 adet, kantâr-ı samakovî, 14 adet, fî 481)	bâ-araba-i Mehmed el-mezbûr	6.734
		mismâr-ı taban (1.084 adet, kantâr-ı samakovî, 10 adet, fî 470) âhen-i kenâd (133 adet, kantâr-ı samakovî, 4 adet, fî 499)	bâ-araba-i Zülfikar	4.700 1.998
		âhen-i kenâd (12 adet, kantâr-ı samakovî 4 adet, 52! kıyye, fî 470) mismâr-ı lofça (8.107 adet, kantâr-ı samakovî 6 adet, 7 kıyye, fî 678)	bâ-araba-i Zülfikar el-mezbûr	2.291 4.148
		mismâr-ı taban (1.383 adet, kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 470) mismâr-ı taban (1.384 adet, kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 470) mismâr-ı lofça (15.905 adet, kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 678)	bâ-araba-i Yovan Keşiş	5.640 5.640 8.136
		âhen-i hâm (45 adet, kantâr-ı samakovî 9 adet, fî 290)	bâ-araba-i Piri	2.610
		cem'an kantâr-ı samakovî (108 adet, kıymet 53.287)		
		be-cihet-i ücret-i arabacıân berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre (kantâr-ı samakovî 108 adet, fî 95)	an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	10.260
32a	2 Receb 1019/ 20 Eylül 1610	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn	berây-ı irsâliye-i Hasan Çavuş an-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî an-cânib-i Samakov âmede an-yed-i arabacıân-ı mezbûrîn, Bâ-araba-i Muslı bin Cafer	3.770
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 290)	bâ-araba-i Bekir bin Ali	3.770
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 290)	bâ-araba-i Arslan bin Abdullah	4.060
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 290)	bâ-araba-i Nasuh bin Hüseyin	4.060
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 290)	bâ-araba-i Hamza bin Mustafa	2.900
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)	bâ-araba-i Pir bin Rıdvan	3.480
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî		

		12 adet, fî 290)		
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)	bâ-araba-i Mustafa bin Mikdat	2.900
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)	bâ-araba-i Arslan [bin] Receb	2.900
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)	bâ-araba-i Hacı Receb	2.900
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)	bâ-araba-i Hüsrev bin Ali	2.900
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 290)	bâ-araba-i Rüstem bin Keyvan	5.800
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 290)	bâ-araba-i Emir bin Şumnu	3.190
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 290)	bâ-araba-i Receb [bin] Abdullah	3.770
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)	bâ-araba-i Pir bin Ali	2.900
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)	bâ-araba-i Nasuh bin Hüseyin	2.900
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 8 adet, fî 290)	bâ-araba-i Doryan Piyo	2.320
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 290) yekûn kantâr-ı samakovî 200 adet, fî 290).	bâ-araba-i Piyo zimmî	3.480 58.000
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn berây-i âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-samakov ilâ istanbul (kantâr-ı samakovî 200 adet, fî 90).	an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr sitâde-end	18.000
34a	25 Receb 1019/ 13 Ekim 1610	bahâ-i mezkûrîn reze-i âhen		100 40
34b		bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn an-yed-i hasan çavuş mismâr-ı hatîl (3.628 adet, fî 481, kantâr 13 adet)	an-cânib-i Samakov âverde bâ-arabahâ-i mezkûrîn. Bâ-araba-i Andreyta veled-i Todori	6.252
		mismâr-ı hatîl (2.331 adet, fî 481, kantâr 10 adet)	bâ-araba-i Aya Mano	4.810
		mismâr-ı taban (1.480 adet, fî 481, kantâr 14 adet)	bâ-araba-i İstamo veled-i Nikola	6.580
		mismâr-ı taban (1.264 adet, fî 480, kantâr-ı samakovî 12 adet)	bâ-araba-i Hüseyin [bin] Abdullah	5.640
		mismâr-ı taban (1.155 adet, fî 470, kantâr-ı samakovî 11 adet)	bâ-araba-i Kurd Ali	5.170
		mismâr-ı taban (1.100 adet, fî 470, kantâr-ı samakovî 8,5 adet) âhen-i kenâd (42 adet, kantâr-ı samakovî 1 adet) âhen-i bileğü (13 adet, kantâr 4 adet, kıyye 40, fî 470)	bâ-araba-i Ali bin Pir Ahmed	3.995 499,5 2.114
		âhen-i bileğü (25 adet, kantâr-ı samakovî 8 adet, fî 470) âhen-i değnek (40 adet, kantâr-ı samakovî 5 adet, fî 290)	bâ-araba-i Ziveto veled-i İstapo	3.760 1.450
		âhen-i değnek (60 adet, kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 290)	bâ-araba-i Hristo veled-i Piyo	3.480
		âhen-i değnek (92 adet, kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 290)	bâ-araba-i İstayko veled-i Yovan	3.770
		âhen-i değnek (100 adet,	bâ-araba-i Yorgi veled-i Viçko	4.060

		kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 290)		
		âhen-i bileğü (42 adet, kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 470)	bâ-araba-i İstamo Dimo	6.580
		âhen-i değnek (85 adet, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 290)	bâ-araba-i Hüseyin [bin] Ali	3.190
		âhen-i değnek (79 kit'a, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 290)	bâ-araba-i Doğan bin Ali	3.190
		âhen-i değnek (72 adet, kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)	bâ-araba-i Ali Başe	2.900
		âhen-i değnek (91 adet, kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 290)	bâ-araba-i Nikola	3.770
		âhen-i değnek (47 adet, kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 290)	bâ-araba-i Dimo veled-i Kosta	3.480
		âhen-i değnek (7 kit'a, kantâr-ı samakovî 13 adet, [kıyye] 36 adet, fî 500)	bâ-araba-i Kosta veled-i Pitiko	6.705
		âhen-i değnek, kantâr-ı samakovî (1 adet) âhen-i kiriş (7 kit'a, kantâr 13 adet, kıyye 36, fî 500)	bâ-araba-i Hrista	290 6.805
		âhen-i kiriş (8 kit'a, kantâr 15 adet, kıyye 10, fî 500)	bâ-araba-i karye-i Doğanlu an-yed-i Totori	7.585
		âhen-i kebîr (8 adet, kantâr 14 adet, kıyye 36, fî 500)	bâ-araba-i Hüseyin Bey	7.305
		yekûn, kantâr-ı samakovî (255 adet)		103.482
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn berây-ı âverden-i mühimmât-ı an-yed-i hasan çavuş	an-câhib-i Samakov ilâ Pazarçık (fî 24, kıymet 6.120) an-câhib-i Pazarçık ilâ İstanbul beher kantâr (fî 90, kıymet 22.950).	29.070
35a	30 Receb 1019/ 18 Ekim 1610	be-cihet-i nafaka-i hasan çavuş (fî yevm 90, fi'l-müdde)	der-vakt-i reften berây-ı âverden-i mühimmât-ı âhen an-câhib-i Samakov an-gurre-i Cemâziyelâhir1019 ilâ gâyet-i Receb sene-i minhü	8.100
35b	6 Şâban 1019/ 24 Ekim 1610	be-cihet-i nafaka-i mehmed bevvâb berây-ı âverden-i mühimmât-ı âhen (fî yevm 30, fi'l-müdde)	der-vakt-i reften be-câhib-i Filibe an-gurre-i Şâban ilâ gâyet-i Zilkade 1019	3.600
		be-cihet-i nafaka-i mehmed çelebi merdüm-i hasan çavuş berây-ı âverden-i mühimmât-ı âhen (fî yevm, fi'l-müdde).	der-vakt-i reften be-câhib-i Samakov an-gurre-i Şâban ilâ gâyet-i Zilkade 1019	3.600
	7 Şâban 1019/ 25 Ekim 1610	be-cihet-i harc-ı râh-ı hasan çavuş der-vakt-i reften berây-ı âverden-i mühimmât-ı âhen	an-câhib-i Samakov ilâ İstanbul	12.000
36b	24 Şâban 1019/ 11 Kasım 1610	be-cihet-i ücret-i âhengerân (neferan 2, fi'l-müdde)	berây-ı ıslâh-kerden-i evâni-üstâdân-ı seng-tırâşân bâ-defteri mezbûr	1.056
		bahâ-i mismâr-ı lofça (kantâr 11 adet, lodura 16, fî 792).	an-yed-i Simavun Yahudî	8.838
39b		bahâ-i ücret-i ahgerân-ı zimmetân bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-gurre-i rebîülâhir 1019 ilâ 29 şâban 1019	an-yed-i mezkûrîn.	
		berây-ı sâhten-i mesâmîr-i mütenevvi'a ve şâhmerdân ve varye ve zivana fi't-târîh,	an-yed-i Canbâzî	21.340

		âhen-hâne (kantâr 97 adet, be-hesâb-ı kıyye 4.268, fî 5)		
		amel-i mezbûr, âhenhâne (kantâr 59 adet, lodura 71, be-hesâb-ı kıyye 2.627, fî 5)	an-yed-i Köse Mihâl	13.135
		amel-i mezbûr, âhenhâne (kantâr 81,5 adet, be-hesâb-ı kıyye 3.586, fî 5)	an-yed-i Yanaki	17.930
		amel-i mezbûr, âhenhâne (kantâr 4,5, be-hesâb-ı kıyye 198, fî 5)	an-yed-i Uzun Yanaki	990 Yekûn 53.395.
41b	28 Ramazân 1019/ 14 Aralık 1610	be-cihet-i ücret-i âhengerân ma'a bahâ-i ahger berây-ı islâh-kerden-i evânî-i seng-tirâşân der-vakt-i kat'-kerden-i seng-i mermer üstâd (neferan 1, fî yevm 18) şâkirdân (neferan 2, fî yevm 12) bahâ-i ahger (kıymet 405, fî'l-müdde) üstâdiye bahâ-i ahger	der-cezîre-i Marmara an gurre-i C. 1019 ilâ gâyet-i Ramazân sene-i minhü.	4.005 3.600 405
47b	18 Zilhicce 1019/ 3 Mart 1611	bahâ-i âhen-i hâm (kantâr-ı istanbulî 200 adet, beher fî 352)	an-yed-i Hasan Efendi an-cânib-i Samakov	70.400
58a	7 Safer 1020/ 21 Nisan 1611	bahâ-i esnâf-ı mezkûrîn 2 araba, mismâr-ı lofça (26.000 adet, kantâr-ı samakovî, 25 adet, fî 675)	be-vâsita-i Hasan Çavuş an-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî an-yed-i Mevlânâ Şeyhi Efendi ve an-yed-i merdûm-i müşârun-ileyh kabz-kerde ve ber-mûcebe-i risâle-i mevlânâ-yı mezbûr âmede ve der-binâ-i şerîf dâhil-şode ve kabz-kerde an-yed-i mezkûrîn. bâ-araba-i Bali	16.875
		mismâr-ı lofça (13.000 adet, kantâr-ı samakovî, 13 adet, fî 675)	bâ-araba-i Kurd Memi	8.775
		mismâr-ı lofça (12.385 adet, kantâr-ı samakovî, 12 adet, fî 675)	bâ-araba-i Mehmed Kavlak	8.100
		mismâr-ı lofça (11.800 adet, kantâr-ı samakovî, 12 adet, fî 675)	bâ-araba-i Ali Başe	8.100
		mismâr-ı lofça (2.050 adet, kantâr-ı samakov, 2 adet, fî 675)	bâ-araba-i Mehmed bin Halil	1.350
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 290)		5.800
		mismâr-ı lofça (2.005 adet, kantâr-ı samakovî 2 adet, fî 675)	bâ-araba-i Kara Halil	1.350
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)		2.900
		mismâr-ı lofça (5.808 adet, kantâr-ı samakovî 6 adet, fî 675)	bâ-araba-i Mehmed [bin] Abdullah	4.050
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 4 adet, fî 290)		1.160
		mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 8 adet, fî 481)	bâ-araba-i Nebi	3.848
		mismâr-ı mertek (3.013 adet, kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 481)	bâ-araba-i Memi	5.772
		mismâr-ı mertek (4.370 adet, kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 481)	bâ-araba-i Küçük Hasan	6.734

		mismâr-ı mertek (2.840 adet, kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 481)	bâ-araba-i Rıdvan	4.810
		mismâr-ı mertek (3.530 adet, kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 481) yekûn kantâr-ı samakovî 162 adet	bâ-araba-i Kabil	5.771 85.396 Cem'an 100.948.
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn (162 adet, fî 96)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre ve kazâ-i Filibe ilâ İstanbul, kantâr-ı Samakovî	15.552
60a	Safer1020/ Nisan-Mayıs 1611	be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezûrîn	berây-ı sâhten-i kenâd ve zıvana ve mühimmât-ı sâ'ine an-gurre-i Zilkade 1019 ilâ gâyet-i şehri mezbûr be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	37.795
		âhen-i hâm (kantâr 54 adet, be-hesâb-ı kıyye 2.376, fî 5)	an-yed-i Köse Mihal gayr ez-hark-ı nâr	11.880
		âhen-i hâm (kantâr 60 adet, be-hesâb-ı kıyye 2.620, fî 5)	an-yed-i Kambiyazi gayr ez-hark-ı nâr	13.100
		âhen-i hâm (kantâr 58 adet, lodura, be-hesâb-ı kıyye 2.563, fî 5)	an-yed-i Navaki Serhoş Fastari gayr ez-hark-ı nâr	12.815
62a	1 Rebûlevvel 1020/ 14 Mayıs 1611	bahâ-i âhen-hâne an-yed-i hasan çavuş	ber-mûceb-i risâle-i Mevlânâ Abdülaziz Efendi el-müfettiş ve kâdı-i kazâ-i Bamakov an-yed-i arabacıân-ı mezbûrîn.	
		(2 araba). âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 33 adet, fî 290)	ba-araba-i Turgud Bey	9.570
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 290)	ba-araba-i Ahmed bin Turgud	5.800
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 290)	ba-araba-i Eyyub bin Yusuf	4.640
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 290)	ba-araba-i Mustafa bin Memi	3.770
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 290)	ba-araba-i Eyyub bin Receb	4.060
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 55 adet, fî 290)	ba-araba-i Nasuh bin Nuri	15.950
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 33 adet, fî 290)	ba-araba-i Ahmed bin Süleyman	9.570
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290)	ba-araba-i Hüsrev bin Abdullah	2.900
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 290)	ba-araba-i Mahmud bin Ahmed	3.480
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 25 adet, fî 290)	ba-araba-i İbrahim bin Ömer	7.250
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 290)	ba-araba-i Davud bin Ahmed	5.800
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 18 adet, fî 290)	ba-araba-i Hüseyin bin Mehmed	5.220
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 33 adet, fî 290) yekûn kantâr-ı samakovî 289 adet, fî 290	ba-araba-i Pervane bin Mahmud	5.800 83.810
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn (kantâr-ı samakovî 289 adet, fî 90)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Köstence ilâ İstanbul der-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	26.010
	3 Rebûlevvel 1020/ 16 Mayıs 1611	bahâ-i âhen-hâne	ber-mûceb-i irsâliye-i Mevlânâ Abdülaziz Efendi el-müfettiş ve kâdı-i kazâ-i mezbûre an-yed-i Hasan Çavuş	
		(araba 5 adet) âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 60 adet, fî 290)	ba-araba-i Mehmed Çelebi	17.400

		(araba 4) âhen-i hâim (kantâr-ı samakovî 50 adet, fî 290)	ba-araba-i Receb bin Sefer	14.500
		(araba 2) âhen-i hâim (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 290)	ba-araba-i Keyvan bin Abdullah, Receb bin Sefer	5.800
		(araba 2) âhen-i hâim (kantâr-ı samakovî 22 adet, fî 290)	ba-araba-i Süleyman bin Turgud, Receb bin Sefer	6.380
		(araba 2) âhen-i hâim kantâr-ı samakovî 31 adet, fî 290)	ba-araba-i Yusuf bin Ali, Receb bin Sefer	8.690
		(araba 3) âhen-i hâim (kantâr-ı samakovî 37 adet, fî 290)	ba-araba-i Hasan Alagöz, Receb bin Sefer	10.730
		(araba 2) âhen-i hâim (kantâr-ı samakovî 21 adet, fî 290)	ba-araba-i İsa bin Ali, Receb bin Sefer	6.090
		yekûn kantâr-ı samakovî 241 adet, fî 290		69.890
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr(kantâr-ı samakovî 241 adet, fî 90)	an-Köstence-i Samakov ilâ İstanbul der-yed-i müşârun-ileyh	21.690 Cem'an 91.580.
63a	9 Rebülevvel 1020/ 22 Mayıs 1611	bahâ-i ahger çuvalhâ (20 adet, fî 30)	an-yed-i Ali Başe	600
		bahâ-i resen-i âlât (3 adet, kantâr 15 adet, lodura 16, fî 1.100)	an-Ahmed Çelebi	16.676
		bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn (araba 3 adet), mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 33 adet, fî 481)	an-irsâliye-i Mevlânâ Abdülaziz Efendi kâdi-i kazâ-i Samakov an- yed-i Hasan Çavuş. Ba-araba-i Mehmed Çelebi	15.873
		(araba 3 adet), mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 37 adet, fî 481)	ba-araba-i Osman bin Abdullah	17.797
		(araba 3 adet) mismâr-ı lofça 27.556 adet (kantâr-ı samakovî 22 adet, fî 675)	ba-araba-i Mustafa bin Arslan	14.850
		(araba 3 adet) mismâr-ı lofça 21.867 adet (kantâr-ı samakovî 16 adet, fî 675) mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 6 adet, fî 481)	ba-araba-i Todori	10.800 2.886 yekûn 13.686
		(3 araba), mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 21 adet, fî 481)	ba-araba-i Mehmed bin Ferhad	10.101
		mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 19 adet, fî 470) mismâr-ı sağış-ı büzürk (kantâr-ı samakovî 7 adet, fî 690)	ba-araba-i Ali Halife	8.930 4.830
		mismâr-ı lofça (18.172 adet, kantâr-ı samakovî 14 adet, fî 675) mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 7 adet, fî 481)	ba-araba-i İstapan	9.450 3.367
		âhen-i bileğü (kantâr-ı samakovî 66 adet, fî 470)	ba-araba-i Mehmed bin Mustafa	31.020
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn kantâr-ı samakovî	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-	23.230

		248 adet, fî 90)	mezbûr.	
	11 Rebiülevvel 1020/ 24 Mayıs 1611	bahâ-i mühimmât-ı mezbûre	an-yed-i Hasan Çavuş ber- müceb-i risâle-i Mevlânâ Abdülaziz kâdı-i kazâ-i Samakov bâ-arabahâ-i mezbûre.	
		mismâr-ı taban (kıyye 5, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 470) mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 481, kıyye 9)	bâ-araba-i Kalender Çelebi (araba 2 adet)	5.570 6.325
		mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 27 adet, fî 481)	ba-araba-i Mehmed Çelebi (araba 2 adet)	12.987
		mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 30 adet, fî 481)	bâ-araba-i Kalamato (araba 2 adet)	14.430
		âhen-i bileğü (kantâr-ı samakovî 12 adet, fî 470)	bâ-araba-i Cafer	5.640
		mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 481) mismâr-ı lofça (3.149 adet, kantâr-ı samakovî 3 adet, fî 675) âhen-i bileğü (kantâr-ı samakovî 13 adet, fî 470)	bâ-araba-i İstavulo	4.810 2.025 6.110
		yekûn, mismâr-ı taban (kıyye 5, kantâr-ı samakovî 11 adet, fî 470) mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 80 adet, fî 481) mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 3! adet, fî 675) âhen-i bileğü (kantâr-ı samakovî 25 adet, fî 470)	be-cihet-i ücret-i arabacıyân-ı mezkûrîn berây-ı âverden-i mühimmât-ı kezbûre an- Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş (kantâr-ı Samakovî 120 adet, kıymet 11.275), (kantâr 95 adet, fî 95, kıymet 9.025), (kantâr-ı Samakovî 25 adet, fî 90, kıymet 2.250).	5.570 38.552 2.025 11.750 cem'an 57.897
63b	15 Rebiülevvel 1020/ 28 Mayıs 1611	mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 470)	bâ-araba-i Mustafa bin Mahmud (3 araba)	9.400
		mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 21 adet, fî 470)	bâ-araba-i Hüseyin Affan (3 araba)	9.870
		mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 470)	bâ-araba-i Eyyûb (2 araba)	9.400
		mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 470)	bâ-araba-i Mratorodor (2 araba)	9.400
		mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 470)	bâ-araba-i Dimitri (2 araba)	9.400
		âhen-i bileğü (kantâr-ı samakovî 9 adet, fî 470) âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 470) mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 101 adet, fî 470) âhen-i bileğü (kantâr-ı samakovî 9 adet, fî 470) âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 470)	bâ-araba-i Kubad bin Nebi (2 araba)	4.230 2.900 47.470 4.230 2.900 yekûn 54.600
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân-ı mezkûrîn (kantâr 101 adet, fî 90, kıymet 9.090) (kantâr 19 adet, fî 90, kıymet 1.710).	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Köstence ilâ İstanbul Hasan Çavuş piyâde	10.800
70a	27 Rebiülevvel 1020/ 9 Haziran 1611	be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı kıbtîyân berây-ı sâhten-i mismâr-ı lofça gayr ez-hark-ı	an-yed-i Ali ve gayruhû bâ- defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr (kıyye 542, fî 9)	4.878

		nâr		
		be-cihet-i harc-ı mübâya'ât-ı gözehâ-i decâcî ve gayruhû	der-vakt-i hândan-ı mevlûd-i şerîf	2.000
		be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezbûrîn	berây-ı sâhten-i mesâmîr ve kenâd ve gayruhû gayr ez-hark-ı nâr an-yed-i mezbûrîn	60.381
		(2.915 kıyye, fî 9)	an-yed-i Kasparî	26.335
		(1.873 kıyye, fî [9])	an-yed-i Mihal zimmî	16.857
		(1.921 kıyye, fî 9)	an-yed-i Serhoş	17.289
74b		bahâ-i âhenhâne an-yed-i hasan çavuş kantâr-ı samakovî (460 adet, fî 290, kıymet 133.400), kantâr-ı samakovî (261 adet, fî 290, kıymet 75.690), kantâr-ı samakovî (253 adet, fî 290, kıymet 73.551)	an-irsâliye-i Mevlânâ Abdülaziz Efendi el-müfettiş ve kâdı-i kazâ-i Samakov	yekûn 282.641.
79a	5 Rebûlâhir 1020/ 17 Haziran 1611	bahâ-i mühimmât-ı mezbûre âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 100 adet, 11 kıyye, fî 190) mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 25 adet, beher kantâr fî 675) mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 8 adet, fî 481)	berây-ı irsâliye-i Mevlânâ Şeyhi Efendi kâdı-i kazâ-i Filibe an-yed-i Murad arabacı	29.050 16.875 3.848
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantâr-ı samakovî 133 adet, fî 80, kıymet 10.640)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Filibe ilâ İstanbul	yekûn 60.413
84a	26 Ca. 1020/ 6 Ağustos 1611	bahâ-i kirîş-i âhen (kantâr-ı istanbulî 97 adet, kıyye 39, fî 500)	an-yed-i Hasan Çavuş	48.938
		be-cihet-i ücret-i kirâ-i arabahâ (kantâr-ı samakovî, 73 adet, fî 100).	berây-ı âverden-i kirîş-i mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul	7.300
86a	29 Cemâziyelahire 1020/ 8 Eylül 1611	be-cihet-i ücret-i âhengerân (kantâr 135 adet, be-hesâb-ı kıyye 5.965, fî 5) (kantâr 92 adet, be-hesâb-ı kıyye 4.048, fî 5) (kantâr 108 adet, 38 lodura, be-hesâb-ı kıyye 4.768, fî 5) (kantâr 14 adet, 33 lodura, be-hesâb-ı kıyye 630, fî 5)	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezbûrîn ber-mûceb-i defter-i müfredât-ı Bali Çelebi kâtib-i an-bâr an-gurre-i Rebûilevvel 1020 ilâ gâye-i C. sene-i minhû. an-yed-i Kanbiyazi Serhoş Penaki	29.825 20.240 23.840 3.150
90a		(fî'l-müdde) be-nâm-ı mehmed reîs (fî yevm 8) be-nâm-ı vardiyânân (neferan 7, fî 4, fî yevm 28) be-nâm-ı esirân (neferan 24, fî 4, fî yevm 96) be-nâm-ı âhenger (neferan 1, fî yevm 12).	be-cihet-i nafaka-ı Mehmed Reîs ma'a Forsa-i mîrî ve vardiyânânân berây-ı kat'-kerden-i seng-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i C. ilâ gâye-i Şâban1020	12.960
94a	29 Ramazân 1020/ 5 Aralık 1611	be-cihet-i ücret-i âhengerân (6.519 kıyye, fî 5) (4.462 kıyye, fî 5) (5.266 kıyye, fî 5) (4.926 kıyye, fî 5)	an-yed-i mezkûrîn berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali kâtib-i an-bâr an-gurre-i Receb 1020 ilâ gâye-i Ramazân sene-i minhû An-yed-i Kanbiyazi an-yed-i Penaki Serhoş an-yed-i Köse Mihal an-yed-i Kara Nikola	32.595 22.310 26.330 24.635

		yekûn 21.174 kıyye, fî 5		105.870
95a	20 Zîl-ka'de 1020/ 24 Ocak 1612	be-cihet-i icâre-i mahzen der- rodoscuk	berây-ı nihâden-i âhen-i gebr an- cârib-i Samakov ameden an- yed-i merdüm-i Hasan Çavuş.	2.000
		bahâ-i ahger	an-yed-i Ali Başe, çuvalhâ (5 adet, fî 30)	150
99a	21 Safer 1021/ 23 Nisan 1612	bahâ-i âhen-i hâm	an-yed-i Hasan Çavuş (kantâr-ı Samakovî 69,5 adet, fî 290) der-miyân 323 kantâr 2 kıyye	20.155
		be-cihet-i haddâdân ve yolmacıyân ve gerderciyân ve irgâdân	an-26-Muharrem 1020 ilâ 21 Safer sene-i minhü	1.440
			berây-ı haddâdân berây-ı irgâdân berây-ı gerderciyân	432 720 288
		be-cihât-i masârîf-ı mezkûrîn	an-yed-i Hasan Çavuş berây-ı mühimmât-ı âhen	27.740
		berây-ı icâre-i arabahâ	der-vakt-i averden-i âhen an- Samakov ilâ Rodoscuk (kantâr 323 adet, fî 80)	25.840
		berây-ı icâre-i mahzen	der-vakt-i nihâden-i âhen-i mezbûr der- Rodoscuk	500
		berây-ı bahâ-i nân	berây-ı esîrân-ı kadırğa der-vakt- i averden-i âhen-i mezbûr der- Rodoscuk	800
		berây-ı ücret-i navlun-ı kayık	berây-ı averden-i ziyâde-i âhen ki bâ-kadırğa tahmîl-i serîân an- Rodoscuk ilâ İstanbul	600
105a	29 Safer 1021/ 1 Mayıs 1612	be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı câmi'-i şerîf an-yed-i mezbûrîn be-ma'rîfet-i Mehmed Ağa an- mî'mârân-ı hâssa an-gurre-i Şevvâl 1021 ilâ gâye-i Safer1021.	
		âhen-i hâm (kantâr-ı istanbulî 185 adet, 8 lodura), minhâ, teslîm-i anbâr an-yed-i mezbûr gayr ez-hark-ı nâr mesâmîr-i mütenevvi'a (kantâr-ı istanbulî 142 adet, 54 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 6.271 adet, fî 5) âhen-i kirîş (2 kit'a, kantâr-ı istanbulî 7 adet, 22 lodura)	an-yed-i Kanbinazi/Kanbiyazi an- anbâr-ı sitâde	31.355
		âhen-i hâm (kantâr-ı istanbulî 138 adet, 87 lodura), minhâ, teslîm be-anbâr gayr ez-hark-ı nâr mesâmîr-i mütenevvi'a (kantâr-ı istanbulî 124 adet, lodura 55 adet, be-hesâb-ı kıyye, 5.780 adet, fî 5) âhen-i kirîş (2 kit'a, kantâr-ı üskübî 3 adet, 64 lodura)	an-yed-i Serhoş Penaki, an- anbâr-ı sitâde	27.400
		âhen-i hâm (kantâr-ı istanbulî 220 adet, lodura 81 adet), minhâ, teslîm-i anbâr gayr ez- hark-ı nâr (201 kantâr, 35 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 8.856 adet, fî 5) âhen-i kirîş (kantâr 6 adet, lodura 90 adet)	an-yed-i Köse Mihâl, an-anbâr-ı sitâde	44.295
		âhen-i hâm (kantâr-ı istanbulî 70 adet, 90 lodura), minhâ, teslîm-i anbâr gayr ez-hark-ı nâr (63 kantâr, 41 lodura, be-	an-yed-i Kara Nikola, an-anbâr-ı sitâde	13.950

		hesâb-ı kıyye, 2.790, fî 5) âhen-i hâm (kantâr-ı istanbulî 89 adet, lodura 86 adet) minhâ, teslim be-anbâr an-yed-i mezbûr (kantâr-ı istanbulî 82 adet, lodura 30 adet, be-hesâb-ı kıyye, 3.261 adet, fî 5) yekûn gayr ez-hark-ı nâr, 27.021 kıyye, fî 5, kıymet 135.105 sahh	an-yed-i Nikola Atina, an-anbâr-ı sitâde	18.105
108b	22 Ra. 1021/ 23 Mayıs 1612	bahâ-i resen-i âlât	an-yed-i Ahmed Yeniçeri (2 adet, kantâr 10 adet, 44 lodura, fî 900)	9.396
		bahâ-i ahger	an-yed-i Ali Başe, çuval (20 adet, fî 30).	600
	23 Ra. 1021/ 24 Mayıs 1612	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn	bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr an-4 Ra. 1021 ilâ 16 şehri mezbûr Berây-ı esirân-ı mirî berây-ı esirân-ı Ali Paşa	23.817 16.731 7.086
		be-cihet-i ücret-i haddâdân ve gerderciyân ve ırgâdân ve yonmacyân	der-hidmet-i anbâr-ı binâ-i câmi'i-î şerîf an-17 Safer 1021 ilâ 23 Ra. sene-i minhü	2.196
			berây-ı haddâdân berây-ı ırgâdân berây-ı gerderciyân	1.200 744 252
		bahâ-i mühimmât-ı mezbûre; mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 22 adet, 4 kıyye) mismâr-ı mertek-i hürde (kantâr-ı samakovî 21 adet, 3,5 kıyye)	an-irsâliye-i merdûmân-ı Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov bâ-arabahâ-i mezkûrîn. bâ-araba -i Receb bin Sefer	
		mismâr-ı mertek-i hürde (kantâr-ı samakovî 18 adet, 37,5 kıyye)	bâ-araba-i Nasuh bin Mehmed	
		mismâr-ı mertek-i hürde (kantâr-ı samakovî 11 adet, 49 kıyye) âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet)	bâ-araba-i Nasuh bin Yusuf	
		mismâr-ı mertek-i hürde (kantâr-ı samakovî 26 adet, 30 kıyye)	bâ-araba-i Hüseyin	
		mismâr-ı mertek-i meyâne (kantâr-ı samakovî 15 adet, 50 kıyye)	bâ-araba-i Rasvan	
		mismâr-ı mertek-i meyâne (kantâr-ı samakovî 19 adet, 27,5 kıyye)	bâ-araba-i Mehmed bin Mehmed	
		mismâr-ı mertek-i meyâne (kantâr-ı samakovî 18 adet), mismâr-ı lofça-i meyâne (kantâr-ı samakovî 12 adet, 9,5 kıyye)	bâ-araba-i Abdulttalib	
		mismâr-ı mertek-i meyâne (kantâr-ı samakovî 31 adet, 28 kıyye).	bâ-araba-i Kurd bin Hüseyin	
		mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 29 adet, 24 kıyye).	bâ-araba-i Hasan Alagöz	
		kiriş-i âhen (36 kit'a).	bâ-araba-i Ömer Ağa	
		bâ-kantâr-ı istanbulî (91,5 adet).		
		yekûn, mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 63 adet, 38 kıyye, fî 675) mismâr-ı mertek-i hürde (kantâr-ı samakovî 78 adet, 2		42.960 47.596 50.864

		kıyye, fî 610) mismâr-ı mertek-i meyâne (kantâr-ı samakovî 84 adet, 46,5 kıyye, fî 600) âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet, fî 290) kiriş-i âhen (kantâr-ı istanbulî 91,5 adet, fî 480)		2.900 43.920 cem'an 215.600.
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş (304 kantâr, fî 90)	27.360
109b	2 Rebûlâhir 1021/ 2 Haziran 1612	teslîm be-kalender efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-bahâ-i hâne-i enderûn-ı saray-ı dervîş	der-kurb-ı Bâb-ı Âhen der-İstanbul an-yed-i Çapalı Rayan	600.000
110a	7 Rebûlâhir 1021/ 7 Haziran 1612	bahâ-i âhen-ihâm (kantâr-ı samakovî, 251,5 adet, fî 290) be-cihet-i ücret-i kirâ-i arabahâ (kantâr-ı samakovî, 251,5 adet, fî 90)	an-yed-i Hasan Çavuş berây-ı âverden-i âhen-i hâm an-Samakov ilâ İstanbul	72.935 22.635
110b	23 R. 1021/ 23 Haziran 1612	bahâ-i âhen-i hâm(kantâr-ı samakovî 113 adet, 38 kıyye, kantâr fî 290 be-cihet-i ücret-i kirâ-i arabahâ (kantâr-ı samakovî 113,5 adet, beher kantâr fî 90)	an-yed-i Hasan Çavuş berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş	32.960 10.215
112b	1 Ca. 1021/ 30 Haziran 1612	be-cihet-i nafaka-ı mehmed reîs ma'a vardiyanân ve üsârâ-yı mîrî mehmed reîs (fî yevm 8), vardiyanân (neferen 7, fî 4, fî yevm 28) üsârâ (neferen 24, fî 4, fî yevm 96, fî 3 şehri)	kat'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Safer sen 1021 ilâ gâye R. sene-i minhü:	11.880
		be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı islâh-kerden-i evânî-i seng-tırâşânder-cezîre-i Marmara an-yed-i Mehmed Reîs	2.000
113b	17 Ca. 1021/ 16 Temmuz 1612	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn; kiriş-i âhen (kantâr-ı istanbulî, 14 adet, 61 lodura, fî 500) âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 96 adet, 13 kıyye, fî 290 be-cihet-i ücret-i kirâ-i arabahâ (kantâr 110,5 adet, fî 90)	an-yed-i Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov âverde berây-ı âverdend-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul	7.205 27.905 9.940
	20 Ca. 1021/ 19 Temmuz 1612	bahâ-i aşu-yı frengî (44,5 kıyye, fî 15) bahâ-i ahger, çuval (15 adet, fî 30) bahâ-i aşu-yı frengî (1 kantâr, be-hesâb-ı kıyya, 44 kıyye, fî 20)	an-yed-i Ahmed Çelebi an-yed-i Ali Başe an-yed-i Menteş Yahudi	667 450 880
115a	14 Receb 1021/ 10 Eylül 1612	be-cihet-i harc-ı râh-ı mezkûrîn; (neferen 2, fî yevm 60, fî 3 şehri, kıymet 5.400) be-nâm-ı murad (fî yevm 30) be-nâm-ı rıdvân (fî yevm 30). be-cihet-i nafaka-ı mehmed reîs be-nâm-ı mehmed reîs (fî yevm 8) be-nâm-ı vardiyanân (nefer 7, fî 4, fî yevm 28) be-nâm-ı esrân (nefer 24, fî 4, fî yevm 94)	der-vakt-i rihten be-cânib-i Samakov berây-ı âverden-i mühimmât-ı binâ-i câmi-i şerîf an-gurre-i Receb 1021 ilâ gâye-i Ramazân sene-i minhü berây-ı kat'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara ma'a nafaka-ı vardiyanân ve esrân-ı mîrî an-gurre-i Ca. 1021 ilâ gâye-i Ramazân sene-i minhü	19.800

		be-cihet-i âhengerân	berây-ı ıslâh-kerden-i evânî-i seng-trâşân der-kat'-ı mermer der-Marmara	2.000
115b		be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı zimmiyân	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn an-gurre-i Rebî'alevvel 1021 ilâ selh-i Rebîülâhir sene-i minhü bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr an-yed-i Kanbiyazi	17.600
		âhen-i hâm, ma'mul (kantâr 80 adet, be-hesâb-ı kıyye 3.520 adet, fî 5)	an-yed-i Serhoş Penaki	20.620
		âhen-i hâm, ma'mul (kantâr 93 adet, 77 lodura, be-hesâb-ı kıyye 4.125 adet, fî 5)	an-yed-i Köse Mihâl	23.225
		âhen-i hâm, ma'mul (kantâr 105 adet, 58 lodura, be-hesâb-ı kıyye 4.645 adet, fî 5)	an-yed-i Nikola Atina	25.965 cem'an kıymet 87.415 Sahn
123a	4 Şâban 1021/ 30 Eylül 1612	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrînan; âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 176 adet, 22 kıyye, beher fî 290) âhen-i bileğü (kantâr-ı samakovî 72 adet, beher fî 500) âhen-i kirîş (kit'a 180 adet, kantâr-ı istanbulî 419, 46 lodura, fî 500)	an-yed-i Hasan Çavuş	50.570 36.000 209.730 yekûn 296.300.
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantâr 665 adet, 22 kıyye, kıymet 62.034, kantâr 246 adet, 22 kıyye, fî 90) (kantâr 419 adet, 46 lodura, fî 95).	berây-ı âverden-i âhen-i hâm ve kirîş an-Samakov ilâ İstanbul	22.186 39.848
123b	7 Şâban 1021/ 3 Ekim 1612	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrînan; âhen-i kirîş (kantâr-ı istanbulî 319, lodura 38 adet, fî 500) âhen-i bileğü (kantâr-ı samakovî 33 adet, beher fî 500) âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 18 adet, 20kıyye, beher fî 290)	an-yed-i Hasan Çavuş	159.690 16.900 5.320 yekûn 181.910
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân(kantâr 370 adet, kıymet 35.214) kirîş (kantâr-ı istanbulî 319 adet, 38 lodura, fî 96) âhen-i hâm ve bileğü (kantâr-ı samakovî 51 adet, fî 90).	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul	30.624 4.590
124a	Ramazân 1021/ Kasım 1612	be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı mezkûrîn	berây-ı sâhten-i kenâd ve zivana ve temren-i âhen ve mühimmât-ı sâ'ire an-gurre-i Cemâziyelevvel 1021 ilâ gâye-i Receb sene-i minhü be-defter-i müfredât-ı Bali Çelebi kâtib-i anbâr	
		ma'mûl (an-mühimmât-ı âhen, kantâr 185 adet, 82 lodura, minhâ), berây-ı hark-ı nâr (kantâr 10 adet, 45 lodura), el-bâki (sâfî 110 kantâr 37 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 4.846, beher fî 5)	an-yed-i Kanbiyazi	24.280

		ma'mûl, âhen (kantâr 128 adet, lodura 94 adet, minhâ), berây-ı hark-ı nâr (kantâr 10 adet, 39 lodura), el-bâki (sâfi 118 kantâr 55 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 5.216, beher fi 5)	an-yed-i Serhoş Penaki	26.080
		an-mühimmât-ı âhen (kantâr 152 adet, 5 lodura, minhâ), berây-ı hark-ı nâr (kantâr 13 adet, 5 lodura), el-bâki (sâfi 139 kantâr 37 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 6.116, beher fi 5)	an-yed-i , ma'mûl	30.580
		ma'mûl, âhen (kantâr 162 adet, 83 lodura, minhâ), berây-ı hark-ı nâr (kantâr 17 adet, 55 lodura), el-bâki (sâfi 145 kantâr 28 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 6.396, beher fi 5)	an-yed-i Nikola Atina	31.960
124b	20 Ramazân 1021/ 14 Kasım 1612	bahâ-i âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 134 adet, 30 kıyye, fi 290)	an-yed-i Hasan Çavuş	39.010
		be-cihet-i ücret-i araba (kantâr-ı samakovî, 134 adet, 30 kıyye, fi 90)	berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i mezbûr	12.105
125a	4 Şevvâl 1021/ 28 Kasım 1612	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn; âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 78 adet, 39 kıyye, fi beher 90) âhen-i kirîş (adet 161, kantâr-ı istanbulî 375 adet, 15 kıyye, fi 500) âhen-i bileğü (kantâr-ı samakovî, 3 adet, fi 500)	an-yed-i Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov-averde	22.815 187.680 1.500 yekûn 211.995.
		be-cihet-i ücret-i arabahâ (defa, kantâr 375 adet, fi 95). (defa, kantâr 81,5 adet, fi 90).	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul	42.960 35.620 7.335
		bahâ-i mezkûrîn; mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 55 adet, 22 kıyye) mismâr-ı bölme (kantâr-ı samakovî 37 adet, 54 kıyye) yekûn kantâr-ı samakovî 93 adet, 17 lodura, sahh, beher fi 1.062	an-yed-i Hasan bevâb	58.806 40.266 99.072
125b		be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezkûrîn	an-gurre-i Şâban 1021 ilâ gâye-i Ramazân sene-i minhü bâ-defter-i Bali Çelebi	
		ma'mul, 'âlât-ı âhen, gayr ez-hark-ı nâr(kantâr 114 adet, 46 lodura, be-hesâb-ı kıyye 5.036 adet, fi 5)	an- yed-i Kanbiyazi	25.180
		ma'mul, âlât-ı âhen, gayr ez-hark-ı nâr (kantâr 108 adet, 87 lodura, be-hesâb-ı kıyye 4.790 adet, fi 5)	an-yed-i Serhoş Penaki	23.950
		ma'mul, âlât-ı âhen, gayr ez-hark-ı nâr (kantâr 114 adet, 90 lodura, be-hesâb-ı kıyye 5.055 adet, fi 5)	an-yed-i Köse Mihal	25.275
		ma'mul, âlât-ı âhen, gayr ez-hark-ı nâr (kantâr 122 adet, 7 lodura, be-hesâb-ı kıyye 5.371 adet, fi 5)	an-yed-i Nikola Atina	26.855 cem'an kıymet 101.260 Sahh

126b	21 Zilhicce 1021/ 11 Şubat 1613	bahâ-i ahger, çuval (10 adet, fi 30)	an-yed-i Ali Başe	300
	27 Zilhicce 1021/ 18 Şubat 1613	be-cihet-i nafaka-i hasan çavuş emîn-i âhen (fi yevm 90, fi hamse (5) şehri).	der-vakt-i refthen-i be-cânib-i Samakov berây-ı âverden-i mühimmât-ı binâ-i şerif an-gurre-i Muharrem 1022 ilâ gâye-i Ca. sene-i minhü	13.500
		be-cihet-i nafaka-i muslu kilârî ve mehmed çelebi sipâhî ve siyâh-pâye-i mu'temedân (fi yevm 90, fi hamse (5) şehri).	der-hidmet-i mühimmât-ı âhen-i binâ-ı şerif der-Samakov an-gurre-i Muharrem 1022 ilâ gâye-i Ca. sene-i minhü	13.500
127b	8 Safer 1022/ 30 Mart 1613	be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı islâh-kerden-i evânî-i seng-tırâşân	1.000
128a	20 Safer 1022/ 11 Nisan 1613	bahâ-i ahger, çuval (10 adet, fi 30)	an-yed-i Ali Başe	300
		be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezbûrîn	berây-ı sâhten-i icâre-i binâ-i câmi'-i şerif an-gurre-i Şevvâlû'l-mekerrem 1021 ilâ gâye-i Zilhicce sene-i minhü bâ-defter-i Bali kâtib-i an bâr:	
		ma'mul (kantâr 99 adet, 88 lodura, be-hesâb-ı kıyye 4.394 adet, fi 5).	an-yed-i Kanbiyazi, gayr ez-hark-ı nâr	21.970
		ma'mul (kantâr 70 adet, 47 lodura, be-hesâb-ı kıyye 3.100 adet, fi 5).	an-yed-i Serhoş Penaki, gayr ez-hark-ı nâr	15.500
		ma'mul (kantâr 118 adet, 32 lodura, be-hesâb-ı kıyye 5.206 adet, fi 5).	an-yed-i Köse Mihâl, gayr ez-hark-ı nâr	26.030
		ma'mul (kantâr 105 adet, 97 lodura, be-hesâb-ı kıyye 4.662 adet, fi 5) cem'an kıyye 17.362, fi 5)	an-yed-i Nikola Atina, gayr ez-hark-ı nâr	23.310 86.810.
	9 Ra. 1022/ 29 Mayıs 1613	bahâ-i egehâ-i âhen (ber-vech-i maktû')	berây-ı seng-tırâşân-ı mermer bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	3.700
129b	10 Rebiülâhire 1022/ 30 Mayıs 1613	bahâ-i ahger, çuvalhâ (22 adet, fi 30)	an-yed-i Osman bostânî	660
		bahâ-i mismâr-ı şayka (4.000 adet, beher 1.000 fi 140)	an-yed-i Menteş Yahudi	560
		bahâ-i ahger, çuvalhâ (62 adet, fi 30).	an-yed-i Murgul Ermeni	1.860
	20 R. 1022/ 9 Haziran 1613	bahâ-i ege an-âhen (20 adet, fi 50)	berây-ı seng-tırâşân-ı mermer ki be-cihet-i islâh-kerden-i evânî-i mezbûrîn	1.000
130a		baha-i kirîşhâ-i mezkûrîn	an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî an-yed-i arabacıân-ı mezkûrîn;	
		kirîş vasat (5 kî'ta, kantâr-ı istanbulî 15, 44 lodura)	bâ-araba-i Nasuh kuyumcu/somuncu	
		kirîş kebîr (5 kî'ta, kantâr-ı istanbulî 20 adet, 50 lodura) kirîş-i hürde, 16 kî'ta (kantâr-ı istanbulî 37 adet, 92 lodura)	bâ-araba-i Abdurrahman bin Sinan	
		kirîş kebîr (4 kî'ta, kantâr-ı istanbulî 15 adet, 80 lodura) kirîş-i hürde (21 kî'ta, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 48 adet, 52 lodura)	bâ-araba-i Kurd bin Hasan	
		kirîş-i hürde (15 kî'ta, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 38 adet, 80 lodura)	bâ-araba-i Yusuf bin Turali	
		kirîş-i hürde (11 kî'ta, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 26 adet, 62 lodura)	bâ-araba-i Ahmed bin Turgud	33.631.

		kiriş-i hürde (8 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 19 adet, 70 lodura)	bâ-araba-i Şâban bin Süleyman	
		kiriş-i hürde (7 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 16 adet, 34 lodura)	bâ-araba-i Mustafa bin Süleyman	
		yekûn giriş-i vasat (5 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 15 adet, 44 lodura) kiriş-i kebîr (kıt'a 5 adet, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 36 adet, 30 lodura) kiriş-i hürde (kıt'a 78 adet, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 187 adet, 65 lodura, beher kantan fî 600, kıymet 112.590) yekûn kantâr 51 adet 74 lodura, beher kantâr fî 650.		
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn	berây-ı âverden-i kirîşhâ-i mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr (kantâr-ı İstanbulî 239 adet, 39 lodura, fî 95, kıymet 22.742). Def'a berây-ı irsâliye-i Hasan Çavuş el-mezbûr bâ-arabahâ-i mezkûrîn;	29.629
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 45 adet, 38 lodura)	bâ-araba-i Halil bin Mustafa	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 23 adet, 50 lodura)	bâ-araba-i Tursun	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 27 adet, 56 lodura)	bâ-araba-i Ömer bin Yusuf	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 13 adet, 60 lodura)	bâ-araba-i Nezir bin Nebi	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 27 adet, 22 lodura)	bâ-araba-i Eyyub	
		yekûn âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 137 adet, 26 lodura), (be-hesâb-ı kantâr-ı samakovî! 102 adet, 17 kıyye, fî 290)		
		berây-ı âverden-i âhen-i hâm-ı mezbûr (kantâr-ı samakovî 102 adet, 17 kıyye, fî 80).	be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş	8.173
130b			def'a berây-ı irsâliye-i Hasan Çavuş bâ-arabahâ-i mezkûrîn	
		kiriş-i hürde (22 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 52 adet, 64 lodura).	bâ-araba-i Nasuh bin Ahmed ve Receb bin Sefer	
		araba 9 adet, âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 112 adet, 34 kıyye) kiriş-i hürde (1 kıt'a, bâ-kantâr-ı istanbulî 1 adet).	bâ-araba-i Habib Çavuş	
		be-vâsita-i nasuh somuncu, âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 104 adet, 11 kıyye).	bâ-araba-i Yusuf Çelebi	
		kiriş-i vasat (8 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 24 adet, 58 lodura)	bâ-araba-i Nasuh Somuncu	
		kiriş-i hürde (12 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 31 adet, 2 lodura).	bâ-araba-i Emir Yusuf	
		kiriş-i vasat (8 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 19 adet, 96 lodura).	bâ-araba-i Köse Ahmed ve Ali	

		kiriş-i hürde (5 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 13 adet, 34 lodura).	bâ-araba-i Hasan Alagöz	
		kiriş-i vasat (5 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 13 adet, 4 lodura).	bâ-araba-i Nasuh Somuncu	
		kiriş-i hürde (7 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 18 adet, 28 lodura).	bâ-araba-i Hüseyin kalayzâde/kalaycızâde	
		kiriş-i hürde (13 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 34 adet, 84 lodura).	bâ-araba-i Durudhan	
		yekûn giriş-i hürde (60 kıt'a, kantâr-ı istanbulî 151 adet, 12 lodura, fî 600)		90.672
		kiriş-i vasat (21 kıt'a, be-hesâb-ı kantâr-ı istanbulî 57 adet, 58 lodura, fî 650)		37.427
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 116 adet, 40 kıyye, beher fî 290)		62.840
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn berây-ı âverden-i kirîşhâ-i mezbûre ma'a âhen-i hâm an-köstence ilâ istanbul an-yed-i hasan çavuş el-mezbûr		37.199
		kiriş-i hürde ve vasat (kantâr-ı istanbulî 208 adet, 70 lodura, fî 90)		18.783
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 216 adet, 40 kıyye, fî 85).		18.416
131a	27 R. 1022/ 16 Haziran 1613	bahâ-i âhen (kantâr-ı samakovî 102 adet, 17 kıyye, be-hesâb-ı kıyye 6.035, fî 8)	an-yed-i Mehmed-i Bursavî	48.280 Sahn
132a	12 Ca. 1022/ 30 Haziran 1613	bahâ-i kirîşhâ-i vasat ve âhen-i hâm	berây-ı irsâliye-i Hasan Çavuş an-câhib-i Samakov bâ-arabahâ-i mezbûre.	
		kiriş (12 kıt'a) âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 9 adet)	bâ-araba-i Allahverdi	
		kiriş (4 kıt'a), bâ-araba-i inegazi, giriş (5 kıt'a), âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 2 adet)	bâ-araba-i Ali	
		kiriş (6 kıt'a),	bâ-araba-i Turgud	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 6 adet)	bâ-araba-i İbrahim	
		yekûn kirîşhâ (27 kıt'a, bâ-kantâr-ı istanbulî sâfi 84 adet, 20 lodura, fî 650)		54.730
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 17 adet, fî 290).		4.930
		be-cihet-i ücret-i arabacıân; berây-ı giriş (kantâr-ı istanbulî 84 adet, 20 lodura, fî 90, kıymet 7.578)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Köstence ilâ istanbul an-yed-i Hasan Çavuş	9.023
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 17 adet, fî 85, kıymet 1.445)		
		def'a fi't-târîhi'l-mezbûr an-irsâliye-i hasan çavuş giriş-i kebîr (4 kıt'a), giriş-i hürde (2 kıt'a)	el-müşârün-ileyh bâ-arabahâ-i mezkûrîn; bâ-araba-i Mustafa bin Bali	
		kiriş-i kebîr (4 kıt'a), giriş-i hürde (5 kıt'a)	bâ-araba-i Ayvad	
		kiriş-i kebîr (4 kıt'a)	bâ-araba-i Memi Başe	

		kiriş-i kebîr (3 kit'a)	bâ-araba-i diğêr Mustafa	
		kiriş-i kebîr (3 kit'a)	bâ-araba-i Köse İsa	
		kiriş-i kebîr (6 kit'a)	bâ-araba-i Yani zimmî	
		yekûn giriş-i kebîr (24 kit'a, kantâr-ı istanbulî sâfî 95 adet, 60 lodura, fî 650, kıymet 62.140), giriş-i hürde (7 kit'a, kantâr-ı istanbulî 7 adet, 8 kıyye, fî 600)		4.304
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân giriş-i kebîr (kantâr-ı istanbulî sâfî 95 adet, 60 lodura, fî 95) giriş-i hürde (kantâr-ı istanbulî 7 adet, fî 90)	âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Köstence ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	9.082 630 yekûn 9.712
145b	7 Cemâziyelâhir 1022/ 25 Temmuz 1613	bahâ-i ahger, çuvalhâ (32 adet, fî 30)	an-yed-i Murgul Ermeni	960
		bahâ-i giriş-i âhen-i vasat	an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî bermûceb-i irsâliye-i mezbûr an-cânib-i Samakov be-arabahâ-i mezkûrîn	
		(12 kit'a)	bâ-araba-i Mahmud Bâşe	
		(6 kit'a)	bâ-araba-i Mehmed	
		(6 kit'a)	bâ-araba-i İbrahim	
		(6 kit'a)	bâ-araba-i Ahmed	
		(6 kit'a)	bâ-araba-i Turali	
		(6 kit'a)	bâ-araba-i diğêr Mahmud	yekûn 42 kit'a
		bâ-kantâr-ı istanbulî 134 adet, 44 lodura, fî 650		87.386.
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantâr-ı istanbulî 134 adet 00 lodura, fî 90).	berây-ı âverden-i girişhâ-i mezbûre an-cânib-i Samakov ilâ İstanbul An-yed-i Hasan Çavuş	12.060
	11 Cemâziyelâhir 1022/ 29 Temmuz 1613	bahâ-i giriş-i âhen	an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî bermûceb-i irsâliye-i mezbûr an-cânib-i Samakov ilâ İstanbul an-arabahâ-i mezkûrîn	
		âhen-i giriş-i kebîr (3 kit'a)	bâ-araba-i Mustafa Bey	
		âhen-i giriş-i kebîr (3 kit'a)	bâ-araba-i Mehmed	
		âhen-i giriş (3 kit'a)	bâ-araba-i Piyo zimmî	
		âhen-i giriş-i kebîr (3 kit'a)	bâ-araba-i İstoyan zimmî	
		âhen-i giriş-i kebîr (3 kit'a)	bâ-araba-i Pavlo	
		âhen-i giriş-i kebîr (3 kit'a)	bâ-araba-i İstanho	
		âhen-i giriş-i kebîr (3 kit'a)	bâ-araba-i diğêr Mustafa	
		âhen-i giriş-i kebîr (3 kit'a)	bâ-araba-i Memi Bey	
		kiriş-i kebîr (7 kit'a), giriş-i vasat (2 kit'a), giriş-i hürde (5 kit'a), âhen-i hâm (kantâr-ı samakov 4 adet).	bâ-araba-i Salih bin Hasan	
		yekûn âhen-i giriş-i kebîr (31 kit'a, kantâr, sâfî 138 adet, 26 lodura), âhen-i giriş-i vasat (3 kit'a, kantâr-ı istanbulî sâfî 6 adet, 58 lodura), âhen-i giriş (5 kit'a, kantâr-ı istanbulî 5 adet, fî 600, kıymet 3.000) yekûn kantâr-ı istanbul 144 adet, 84 lodura, fî 650, kıymet 94.146. âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 4 adet, fî 290, kıymet 1.160).		Cem'an 94.146 + 3.000 + 1.160 = 98.306.
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân-ı mezkûrîn (kantâr 150 adet, fî	berây-ı âverden-i girişhâ-i mütenevvi'a an-Samakov ilâ	13.500

		90)	İstanbul ma'a âhen-i hâm an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	
		bahâ-i âhen-i hâm	an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî ber-mûceb-i irsâliye-i mezbûr an-yed-i arabacıân-ı mezkûrîn	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 31 adet)	bâ-araba-i Pavlo zimmî	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 13 adet)	bâ-araba-i İstoyan zimmî	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 10 adet)	bâ-araba-i Sofu	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 12 adet)	bâ-araba-i Petro zimmî	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 10 adet)	bâ-araba-i Nurullah	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 10 adet)	bâ-araba-i Mustafa	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 10 adet)	bâ-araba-i Hasan	
		yekûn âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 96 adet, fî 290)		27.840
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn (kantâr-ı samakovî 96 adet, fî 80)	berây-ı âverden-i âhen-i hâm-ı mezbûr an-Samakov ilâ binâ-i şerîf ber-mûceb-i irsâliye-i mezbûr an-yed-i mezbûr	7.680
146a	14 C. 1022/ 1 Ağustos 1613	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn	an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî an-yed-i arabacıân-ı mezbûrîn bâ-defter-i müşârûn-ileyh an-cânib-i Samakov âmede	
		kiriş-i âhen-i kebîr (6 kît'a) âhen-i hâm (kantâr-ı samakov, 32 adet)	bâ-araba-i Receb	
		kiriş-i âhen-i kebîr (2 kît'a) âhen-i hâm (kantâr-ı samakov 9 adet)	bâ-araba-i Mahmud	
		kiriş-i âhen-i kebîr (6 kît'a), âhen-i hâm (kantâr-ı samakov 4 adet)	bâ-araba-i Abdulcelil	
		yekûn kiriş-i kebîr (14 kît'a, bâ-kantâr-ı istanbulî 70 adet, 26 lodura, fî 650) âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 45 adet, fî 290).		45.669 13.050
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn; kiriş-i âhen (kantâr 70 adet 26 lodura, fî 95, kıymet 6.674), âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 45 adet, fî 80, kıymet 3.600)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûr an-Köstence ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	yekûn 6.674 + 3.600 = 10.274.
		bahâ-i mühimmât-ı mezbûre âhen-i kiriş-i vasat (18 kît'a)	an-irsâliye-i müşârûn-ileyh, bâ-araba-i Rıdvan	
		kiriş-i vasat (10 kît'a)	bâ-araba-i Mustafa bin Bali	
		yekûn âhen-i kiriş-i vasat (28 kît'a, kantâr-ı istanbulî 90 adet, 56 lodura, beher fî 650).		58.864
		bahâ-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn (kantâr sâfî 90 adet, 56 lodura, fî 95).	an-Köstence ilâ İstanbul der-vakt-i âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	8.602
147a	11 Receb 1022/ 27 Ağustos 1613	be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı islâh-kerden-i evânî der-vakt-i kat'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara	2.000
147b	16 Receb 1022/ 1 Eylül 1613	bahâ-i âhen-i hâm	an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov an-yed-i	

		arabacıân-ı mezkûrîn	
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 14 adet)	bâ-araba-i Ali bin Derviş
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 14 adet)	bâ-araba-i Ali
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 14 adet)	bâ-araba-i Musa bin Kasım
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 9 adet)	bâ-araba-i Receb
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 14 adet)	bâ-araba-i Yunis
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 13 adet)	bâ-araba-i Kurd Ali
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 14 adet)	bâ-araba-i İsa
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 12 adet)	bâ-araba-i Hüseyin
		âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 14 adet)	bâ-araba-i diğeri Musa
		yekûn, âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî, 118 adet, 31 kıyye, fî 290)	34.370
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn; âhen (kantâr-ı samakovî, 118 adet, fî 80)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûr an-Köstence ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş
		bahâ-i ahger, çuval 36 adet (fî 30)	an-yed-i Margos Ermeni
20 Receb 1022/ 5 Eylül 1613		bahâ-i mesâmîr-i mütenevvi'a	an-irsâliye-i Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov bâ-arabahâ-i mezbûre
		mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 12 adet), mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 12 adet)	bâ-araba-i Halil Çavuş
		mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 8 adet), mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 3 adet)	bâ-araba-i Ömer
		mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 14 adet)	bâ-araba-i Halil İbrahim
		mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 12 adet)	bâ-araba-i Yusuf bin Hızır
		mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 13 adet) yekûn mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 20 adet, fî 620) mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 51 adet, fî 675) mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 3 adet, fî 500)	bâ-araba-i Osman bin Hasan
		be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn; (kantâr-ı samakovî 74 adet, fî 90) bahâ-i çubuk-ı çenber-i varul bahâ-i hammâliye-i m.	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş
25 Receb 1022/ 10 Eylül 1613		bahâ-i mühimmât-ı mezbûre an-âlât-ı âhen	an-yed-i Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov âverde bâ-arabahâ-i mezkûrîn
		âhen-i kiriş-i kebîr (3 kî'ta), bâ-araba-i eyyûb, âhen-i kiriş-i kebîr (3 kî'ta), mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 8 adet), bâ-araba-i kurd bin hasan, âhen-i kiriş-i kebîr (3 kî'ta), mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 12 adet)	bâ-araba-i Feyzullah

	âhen-i kiriş-i kebîr (3 kit'a), mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 11 adet)	bâ-araba-i Yusuf bin Turali	yekûn kıymet 176.973.
	âhen-i kiriş-i kebîr (4 kit'a), âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 15 adet)	bâ-araba-i Emir Hasan	
	âhen-i kiriş-i kebîr (3 kit'a), âhen-i mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 7 adet), âhen-i mismâr-ı taban (kantâr- ı samakovî 8 adet)	bâ-araba-i Şâban bin Süleymân	
	âhen-i kiriş-i kebîr (1 kit'a), kiriş-i hürde (7 kit'a), mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 11 adet), mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 2 adet)	bâ-araba-i Ali Durduhan	
	mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 10 adet), âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 12 adet)	bâ-araba-i Hüseyin Kalaycızâde	
	mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 10 adet), mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 3 adet)	bâ-araba-i Ali bin Derviş	
	mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 12 adet), mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 3 adet), âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 10 adet)	bâ-araba-i Nasuh Somuncu	
	mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 12 adet), âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 13 adet)	bâ-araba-i Köse Ahmed	
	mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 12 adet)	bâ-araba-i Hasan Alagöz	
	mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 13 adet)	bâ-araba-i Mustafa	
		bâ-araba-i Süleyman	
	mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 13 adet)	bâ-araba-i Mustafa	
	âhen-i kiriş-i kebîr (kit'a 20 adet, bâ-kantâr-ı istanbuli 104 adet 66 lodura, fi 65 [650], kıymet 68.029), kiriş-i hürde (7 kit'a, bâ-kantâr-ı istanbuli 8 adet 94 lodura, fi 600, kıymet 5.364), âhen-i mismâr-ı taban (kantâr-ı samakovî 27 adet, fi 500, kıymet 13.500), mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 44 adet, fi 675, kıymet 29.700), mismâr-ı mertek (kantâr-ı samakovî 74 adet, fi 620, kıymet 45.880), âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 13 adet, fi 290, kıymet 14.500).		
	be-cihet-i ücret-i arabacıân-ı mezkûrîn kantâr 308,5 adet, beher fi 90)	barây-ı âverden-i mühimmat-ı mezbur an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	27.765
	bahâ-i ahger, çuval (32 adet, fi 30)	an-yed-i Murgul Ermeni	960
	be-cihet-i masârif-ı mezkûrîn	an-yed-i Hasan Çavuş der- Samakov an-gurre-i Rebûlâhir1022 ilâ 25 Receb sene-i minhû	15.400
	be-cihet-i ücret-i arabahâ; kiriş (219 adet, fi 20)	berây-ı âverden-i kirişhâ-i kebîre an-Prîştina ilâ Samakov	4.380

		be-cihet-i ücret-i arabahâ; kiriş (160 adet, fî 20)	berây-ı âverden-i kirişhâ-i mezbûre nezd-i m.	3.200
		be-cihet-i ücret-i arabahâ (kantâr 400 adet, fî 8)	berây-ı nakl-i âhen an-Görice ilâ Köstence	3.200
		be-cihet-i masârif-ı mütenevvi'a		1.100
		be-cihet-i ücret-i hammâliye	der-vakt-i fırın-kerden-i kirişhâ	2.320
148a	15 Şâban1022/ 30 Eylül 1613	bahâ-i mismâr-ı lofça (kantâr-ı istanbulî 65 adet, 67 lodura (be-hesâb-ı kıyye 2.889, beher vukiyye 39 adet), (be-hesâb-ı adet 112.690, beher 1.000 fî 500)	an-yed-i Hızır Ağa	65.345
		bahâ-i ahger; çuval (17 adet, fî 30)	an-yed-i Margoz Ermeni	510
	17 Şâban1022/ 2 Ekim 1613	bahâ-i mismâr-ı şumâr(33.360 adet, beher 1.000, fî 200)	an-yed-i Hasan	6.672
		bahâ-i mismâr-ı lofça (1 kantâr, 28 lodura, be-hesâb-ı kıyye 56, fî 20)	an-yed-i mezbûr	1.120
		bahâ-i resen-i âlât, sapanlık (kantâr 8 adet, 14 lodura, fî 900)	an-yed-i Ahmed	7.326
		bahâ-i ahger, çuval (8 adet, fî 30)	an-yed-i Margoz Ermeni	240
	6 Ramazân 1022/ 20 Ekim 1613	bahâ-i mismâr-ı âhen	an-yed-i Hasan Çavuş an-câhib-i Samakov âverde	
		âhen-i hâim (kantâr-ı samakovî 44 adet, 26 kıyye, fî 290) âhen-i kiriş (kit'a 15 adet, kantâr-ı istanbulî 57 adet 62 lodura, fî 650) mismâr-ı lofça (kantâr-ı samakovî 14 adet, 15 kıyye, fî 678)	bâ-araba-i Durak	12.890 37.453 9.657
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantâr 116 adet, fî 95, kıymet)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-câhib-i Samakov ve Köstence an-yed-i Hasan Çavuş-ı mezbûr	11.020
151a	29 Ramazân 1022/ 12 Kasım 1613	bahâ-i resen-i âlât (kantâr 2 adet, fî 900).	an-yed-i Ahmed	1.800
		bahâ-i ahger (fî 30)	an-yed-i Margos, çuval 39 adet	1.170
	5 Şevvâl 1022/ 18 Kasım 1613	be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezkûrîn	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-gurre-i C. 1022 ilâ gâye-i Şâbansene-i minhû	
		âhen-i ma'mûl, gayr ez-hark-ı nâr (kantâr 92 adet, 23 lodura, be-hesâb-ı kıyye 4.058 adet, fî 5)	an-yed-i Serhoş Penaki	20.290
		âhen-i ma'mûl, gayr ez-hark-ı nâr (kantâr 116 adet, 40 lodura, be-hesâb-ı kıyye 5.123 adet, fî 5)	an-yed-i Kanbiyazi	25.265
		âhen-i ma'mûl, gayr ez-hark-ı nâr (kantâr 138 adet, 95 lodura, be -hesâb-ı kıyye 6.114 adet, fî 5)	an-yed-i Köse Mihal	30.570
		âhen-i ma'mûl, gayr ez-hark-ı nâr (kantâr 126 adet, 33 lodura, be-hesâb-ı kıyye 5.558 adet, fî 5) yekûn kantâr 473 adet, 98	an-yed-i Nikola Atina	27.790 104.265

		lodura, be-hesâb-ı kıyye 20.853, fî 5)		
158a	29 Şevvâl 1022/ 12 Aralık 1613	be-cihet-i nafaka-i ömer ve sinan der-hidmet-i âhen (neferen 1, fî yevm 60, fî şehri 1.800, fî 3 şehri).	der-Samakov an-gurre-i Zılka'de 1022 ilâ gâye-i Muharrem 1023	5.400
158b	10 Zılka'de 1022/ 22 Aralık 1613	bahâ-i rezehâ-i siyâh (400 adet, minhâ, battâl 100 adet, fî 12) reze-i hürde (300 adet, fî 4)	an-yed-i Mentesh Yahudi berây-ı odahâ-i cedîde	1.200 1.200
		bahâ-i ahger; sûtûn (395 adet, fî 25)	an-yed-i Osman bostânî an- cânib-i Burusa âverde berây-ı ilhâk-ı kirîşhâ	9.875
		be-cihet-i hammâliye berây-ı âverden-i ahger-i mezbûr(hıml 198, fî 1)	an-Bâb-ı Ahûr ilâ binâ-i şerîf	198
		bahâ-i mismâr-ı pedavra (20.000 adet, beher 1.000 fî 50)	an-yed-i Mentesh Yahudi	1.000
		bahâ-i rezehâ-i kullablu ma'a bendköşe ve halka-i kandil; bendköşe (31 adet, fî 65) halkahâ (60 adet, fî 4) kandil (60 adet, fî 3)	berây-ı dolabhâ an-yed-i Şehri Ermeni	2.015 240 180 yekûn 2.435
		bahâ-i âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 201 adet, fî 472)	an-yed-i mezkûrîn berây-ı mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf der-vakt-i furuhten an-bâzâr- harîde be-ma'rîfet-i Hasan Çavuş	94.872
		(kantâr 101 adet)	an-yed-i Ali Çelebi	
		(kantâr 100 adet).	an-yed-i Hacı Mehmed	
		be-cihet-i hammâliye-i âhen-i mezbûr	an-iskele ilâ binâ-i şerîf	128
		be-cihet-i nafaka-i karassi çelebi		2.000
	16 Zılka'de 1022/ 28 Aralık 1613	bahâ-i âhen-i hâm	berây-ı irsâliye-i Hasan Çavuş bâ-arabahâ-i Kalaycızâde ve Kerpe Ahmed	
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantâr-ı samakovî 182 adet, 28 kıyye, fî 295)	berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-Samakov ilâ binâ-i şerîf harîde	52.920
		(16 adet, kantâr 182 adet, fî 90)		16.380
		yekûn ma'a harc-ı râh		69.700.
		be-cihet-i harc-ı râh-ı şâban	der-vakt-i âhen be-cânib-i Rodoscuk berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-yed-i Hasan Çavuş	400
160b	1 Safer 1023/ 13 Mart 1614	be-cihet-i harc-ı râh-ı mezkûrîn; (neferen 3, beher fî 20, fî yevm 60, fî'l-müdde) be-nâm-ı musa (fî yevm 20), be-nâm-ı mehmed (fî yevm 20), be-nâm-ı ilyas (fî yevm 20).	der-vakt-i reftend be-cânib-i Samakov berây-ı harîden-i âlât-ı âhen an-gurre-i Safer1023 ilâ gâye-i C. sene-i minhû	9.000
161a	8 Safer 1023/ 20 Mart 1614	bahâ-i âhen-i hâm (kantâr 101 adet, 14 kıyye, fî 290).	an-yed-i Hasan Çavuş	29.360
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (101 kantâr, fî 92)	berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul	9.292
163b	15 R. 1023/ 25 Mayıs 1614	bahâ-i resen-i âlât-ı sapanlık (1 adet, 2 kantâr, 58 lodura, fî 900).	an-yed-i Ahmed	2.322
		bahâ-i mismâr-ı mütenevvi'a; mismâr-ı pedavra (24.000 adet, beher 1.000 fî 50) mismâr-ı şayka (1.000 adet)	an-yed-i Mentesh Yahudi	1.200 140

		mismâr-ı şimâr-ı meyâne (7.880 adet, beher 1.000 fî 200).		1.576
	17 Rebülâhir 1023/ 27 Mayıs 1614	bahâ-i hâm be-vâsita-i abdulmelik arabaî (kantâr-ı samakovî 161 adet, 22 kıyye, fî 290)	an-yed-i Hasan Çavuş	46.800
		be-cihet-i ücret-i arabacıân (kantâr-ı samakovî 161 adet, fî 90).	berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	14.490
		be-cihet-i ücret-i sahten-i âhen-i pencerehâ-i toplu bâ-eğge ma'a ücret-i eğge ve ser-sütûn-ı kebîr, pencere-i toplu (3 adet ser-sütûn, 3 adet berây-ı eğge, ber-vechi maktû) kantâr 13 adet, 28 lodura, behesâb-ı kıyye 584, fî 21	an-yed-i Hacı İsa	870 yekûn 13.140 12.264.
165b	1 Cemâziyelevvel 1023/ 9 Haziran 1614	bahâ-i mismâr-ı sağış-ı meyâne ve mismâr-ı banad (11.500 adet) mismâr-ı sağış-ı meyâne (6.000 adet, beher 1.000 fî 200) mismâr-ı banad (5.500 adet, beher 1.000 fî 160).	an-yed-i Mentesh Yahudi	2.080 1.200 880
		bahâ-i ahger, çuval (49+3=52 adet, fî 35)	an-yed-i Margos Ermeni	1.820
		bahâ-i âhen-i hâm (kantâr-ı samakovî 531 adet, 37 kıyye, fî 290)	an-yed-i Hasan Çavuş an-cânib-i Samakov âverde	154.175
		be-cihet-i ücret-i arabacıân (kantâr-ı samakovî 531 adet, 37 kıyye, fî 90)	berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul	47.835
		bahâ-i kirîş-i âhen-i hürde (111 adet, kantâr-ı istanbulî 128 adet, 50 lodura, fî 480)	berây-ı fevkânîye-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hasan Çavuş	60.395
		be-cihet-i ücret-i arabacıân (kantâr-ı samakovî 95 adet, 49 kıyye, fî 90)	berây-ı âverden-i kirîşhâ-i mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul	8.610
	3 Cemâziyelevvel 1023/ 11 Haziran 1614	bahâ-i ganem (re's 24 adet, fî 160)	berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i kirîş-i âhen-i kebîr der-enderûn-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hasan	640
		be-cihet-i ücret-i âhenger (fî'l-müdde).	berây-ı islâh-kerden-i evânî-i seng-tırâşân der-cezîre-i mezbûre be-dest-i Mehmed Reîs	3.000
168a	28 Ca. 1023/ 6 Temmuz 1614	söve-i pencerehâ (2 adet, beher fî 7 zirâ' 14 isbî, behesâb-ı satrancî, 14 zirâ' 8 isbî, fî 50, kıymet)	an-seng-i kefeke ma'a âhen	716
169a	5 C. 1023/ 13 Temmuz 1614	be-cihet-i ücret-i haddâd kirîş-i âhen ilhâk şoden (53 adet, beher kirîş-i ilhâk fî 480)	berây-ı ilhâk-kerden-i kirîşhâ-i kebîre berây-ı sûtûnhâ-i mermer der-câmi'-i şerîf ma'a bahâ-i âhger ve mühimmât-ı sâire an-yed-i Köse Mihâl bâ-tezkire-i mi'mâr ağa.	25.440
		be-cihet-i ücret-i sahten-i âhen-i çâr-kûşe-i kebîr (36 adet, fî 160).	nihâden-i ser-sûtûnhâ-i mermer der-fevkaniyye-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hibetullah bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	4.160
		be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı sahten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar an-gurre-i Rebîülevvel 1023 ilâ gâyet-i Ca. sene-i minhû.	

		âhen-i hâm (kantar 83 adet, 16 lodura, minhâ), (gayr ez-hark-ı nâr, kantar 74 adet, 62 lodura), (be-hesâb-ı kıyye, 3.283, fî 5).	an-yed-i Hisâr haddâd	16.415
		âhen-i hâm (kantar 53 adet, 54 lodura, minhâ, gayr ez-hark-ı nâr, kantar 48 adet, 96 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 2.154, fî 5).	an-yed-i Kanbiyazi	10.770
		âhen-i hâm (kantar 94 adet, 70 lodura, minhâ, gayr ez-hark-ı nâr, kantar 86 adet, 83 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 3.820, fî 5)	an-yed-i Köse Mihâl	19.100
		âhen-i hâm (kantar 80 adet, 78 lodura, minhâ, gayr ez-hark-ı nâr, kantar 74 adet, 65 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 3.284, fî 5)	an-yed-i Nikola Atina	16.420 yekûn-ı kıymet 62.705.
		be-cihet-i ücret-i sâhten-i âhen-i çâr-küşe-i kebîr(36 adet, fî 160).	nihâden-i ser-sütûnhâ-i mermer der-fevkaniyye-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hibetullah bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	4.160
175b	19 Receb 1023/ 25 Ağustos 1614	be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı mezkûrîn	beray-ı sâhten-i vasl-kerden ve başeğme-i kirîşhâ-i câmi'-i şerîf ve berây-ı dekâkîn-i cedîde ve meremmât-ı küski ve zıvana ve kirîş-i minare-i kebîre ve çengel-kerden-i ser-i âhen-i kirîş.	
		be-cihet-i vasl-kerden-i kirîş (17 adet, fî 140) be-cihet-i başeğme-i kirîşhâ (22 adet, fî 35)	an-yed-i Sarhoş Yanaki ve Köse Mihâl ve Kanbiyazi ber-vech-i iştirâk sahte	2.380 770 yekûn 3.150
		bi'd-defa'ât bâ-tevârîh-i muhtelife berây-ı kirîşhâ-i câmi'-i şerîf be-cihet-i vasl-kerden-i kirîşhâ (24 adet, fî 200) be-cihet-i zıvana-i kirîş (2 adet, fî 40) be-cihet-i başeğme-i kirîşhâ (12 adet, fî 40) be-cihet-i erre-i mermerciyân (2 adet, 23,5 zirâ', fî 75) be-cihet-i âhen makarası (13 adet, fî 12) be-cihet-i âhen eğje (3 adet, fî 80) be-cihet-i meremmât-ı erre (1 adet) be-cihet-i meremmât-ı küski (23 adet, fî 10) be-cihet-i meremmât-ı tarak (8 adet, fî 10) be-cihet-i ahen-i ser-sütûn (7 adet, fî 160) be-cihet-i meremmât-ı varye (1 adet, kıymet)	an-yed-i Sarhoş Yanaki	4.800 80 480 1.762,5 156 240 10 230 80 1.120 10 yekûn kıymet 8.968,5.
		be-cihet-i vasl-kerden-i kirîş (41 adet, fî 200) be-cihet-i zıvana-i kirîşhâ (5 adet, fî 40) be-cihet-i başeğme-i kirîşhâ (12 adet, fî 40) be-cihet-i erre-i mermerciyân (4 adet, 25,5 zirâ', fî 75)	an-yed-i Kanbiyazi	8.200 200 480 1.912,5 180 960 560

		<p>be-cihet-i âhen-i mîrî (15 adet, fî 12) be-cihet-i ücret-i ahen-i ser-sütûn (6 adet, fî 160) be-cihet-i ücret-i tarak (7 adet, fî 80) be-cihet-i meremmât-ı küski ve tarak (40 adet, fî 40) be-cihet-i kenâd-ı hürde (kıyye 1.051 adet, fî 4)</p>		<p>400 4.204 yekûn kıymet 17.096,5.</p>
		<p>be-cihet-i erre-i mermerciyân (1 adet, 6 zirâ', fî 75) be-cihet-i meremmât-ı küski (4 adet, fî 10) be-cihet-i meremmât-ı tarak (3 adet, fî 10)</p>	an-yed-i Kara Nikola	<p>450 40 30 yekûn 520</p>
		<p>be-cihet-i vasl-kerden-i kirîşhâ (52, fî 200) be-cihet-i başeğme-i kirîşhâ (17,5 adet, fî 40) be-cihet-i ser-sütûn (7 adet, fî 160) be-cihet-i ahen-i mîrî (11 adet, fî 12) be-cihet-i zivana (5 adet, fî 80) be-cihet-i âhen-i kenâd-ı hürde (kıyye 1.138 adet, fî 4) be-cihet-i erre-i mermerciyân (4 adet, 28,5 zirâ', fî 75) be-cihet-i meremmât-ı küski ve tarak ve zivana (33 adet, fî 10)</p>	an-yed-i Köse Mihâl	<p>10.400 700 1.120 132 400 4.548 2.137,5 330 yekûn kıymet 19.767,5.</p>
		<p>be-cihet-i vasl-kerden-i kirîşhâ (31 adet, fî 200) be-cihet-i başeğme-i kirîşhâ ma'a zivana (19 adet, fî 40) be-cihet-i çenber-i ser-sütûn (7 adet, fî 160) be-cihet-i ücret-i kenâd (6 adet, fî 80) be-cihet-i ücret-i erre-i mermer (5 adet, zirâ' 531,5 adet, fî 75) be-cihet-i ücret-i âhen-i kenâd-ı hürde (1.093 kıyye, fî 4) be-cihet-i meremmât-ı küski ve tarak ve zivana (29 adet, fî 10) be-cihet-i ücret-i âhen-i mîrî (11 adet, fî 12)</p>	an-yed-i Nikola Atina	<p>4.200 760 1.120 480 2.392,5 4.372 290 132 yekûn kıymet 15.716,5.</p>
		<p>be-cihet-i vasl-kerden-i kirîşhâ (8 adet, fî 200) be-cihet-i başeğme ve zivana (10 adet, fî 40) be-cihet-i ücret-i çenber-i ser-sütûn (6 adet, fî 160) be-cihet-i ücret-i mor (5 adet, fî 80) be-cihet-i ücret-i erre-i mermer (1 adet, 8,5 zirâ', fî 75) be-cihet-i ücret-i kenâd-ı hürde (kıyye 864 adet, fî 4).</p>	an-yed-i Hisar haddâd	<p>1.600 400 960 400 637,5 3.456 yekûn 7.453,5</p>
				<p>Cem'an kıymet 72.372,5.</p>
177a	24 Receb 1023/	bahâ-i âhen-i hâm (kantar-ı	ki irsâliye-i Mustafa vekîl-i	38.570

	30 Ağustos 1614	samakovî 133 adet, fî 290)	Hasan Çavuş an-câib-i Samakov	
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantar-ı samakovî 130 adet, fî 86)	berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul	11.438
177b	26 Receb 1023/ 1 Eylül 1614	be-cihet-i ücret-i âhengerân	an-yed-i mezbûrîn be-ma'rifet-i mi'mâr ağa	
		berây-ı sâhten-i kenâd-ı battâl ve gayruhû, ma'mûl (kantar 35 adet, 72 lodra, be-hesâb-ı kıyye 1.571,5, fî 7) yuva-i müselles (5 adet, fî 40) kiriş-i vasl (5 adet, fî 160) başegme (8 adet, fî 40) zivana (1 adet)	an-yed-i Hisar Ermeni	7.800 200 800 320 40 yekûn 9.215.
		kenâd-ı battâl ve hürde, âhen (21 kantar, 78 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 958, fî 5)	an-yed-i Kanbiyazi	4.890
		kenâd-ı battâl ve hurde ve gayruhû (76 kantar, 55 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 3.368, fî 5) pencerehâ-i âhen-i toplu (4 adet, kantar 15 adet, 20 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 668, fî 21) yuva-i müselles (14 adet, fî 40) vasl-kerden-i âhen-i kiriş-i harem (5 adet, fî 200) başegme (2 adet, fî 40) vasl-kerden-i kiriş-i hatîl (15 adet, fî 160) başegme (20 adet, fî 40) zivana-i âhen (6 adet, fî 40) vasl-kerden-i kiriş-i kebîr (2 adet, fî 480)	an-yed-i Köse Mihâl	16.840 14.028 560 1.000 80 2.400 800 240 960 yekûn 36.908.
		kenâd-ı battâl ve hurde ve gayruhû (kantar 41 adet, 41 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.822, fî 5)	an-yed-i Nikola Atina	9.110
			an-yed-i mezkûrîn berây-ı sâhten-i pencerehâ-i toplu	
		pencere-i toplu (4 adet, 16 kantar, 48 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 725, fî 21)	an-yed-i Ali seng-tırâş Hacı Abbas	15.225
		pencere-i toplu (1 adet, kantar 4 adet, 48 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 197, fî 21)	an-yed-i İstrato Poderyakin	4.137
		çârçube-i pencere (3 adet, 12 kantar, 40 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 545, fî 21).	an-yed -i Nikola	11.445 Cem'an kıymet 90.830
		berây-ı pencerehâ-i toplu (12 adet)	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı mezbûre (kıymet 45.995)	44.835
	17 Şâban 1023/ 22 Eylül 1614	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn; âhen-i hâm (kantar-ı samakovî 26 adet, fî 290) kiriş-i âhen berây-ı fevkâniyye-i câmi'-i şerîf (84 adet, bâ-kantar-ı istanbulî 86 adet, 32 lodura, beher kantar fî 470).	an-yed-i Hasan Çavuş	7.540 40.570
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân bâ-kantar-ı samakovî 90 adet (fî 80)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul;	7.200
178a	25 Şâban 1023/ 30 Eylül 1614	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn kiriş-i âhen-i fevkâniyye (89	an-yed-i Hasan Çavuş	43.042

		adet, kantar-ı istanbulî 91 adet, 58 lodura, fî 470), âhen-i hâm (kantar-ı samakovî 26 adet, 35 kıyye, fî) kirîş-i âhen bâ-kantar-ı samakovî (68 adet, 17 kıyye, fî 85) âhen-i hâm (kantar-ı samakovî 26,5 adet, fî 85).		7.735 290 5.780 2.252
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre	an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	
	26 Şâban 1023/ 1 Ekim 1614	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantar-ı samakovî 155 adet, fî 85). âhen-i hâm (kantar-ı samakovî, 99 adet, 38 kıyye, fî 290) mismâr-ı lofça (kantar-ı samakovî, 39 adet, 18 kıyye, fî 675) mismâr-ı mertek-i hürde (kantar-ı samakovî, 16 adet, 29 kıyye, fî 650).	an-yed-i Hasan Çavuş berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş	13.175 28.900 26.523 10.719
	1 Ramazân 1023/ 4 Ekim 1614	bahâ-i mühimmât-ı mezbûre be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantar-ı samakovî 211,5 adet, fî 85) âhen-i hâm (kantar-ı samakovî 155 adet, 33 kıyye, fî 290) mismâr-ı mertek-i hürde (kantar-ı samakovî 56 adet, fî 650).	an-yed-i Hasan Çavuş berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	17.977 45.115 36.400
178b		bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn âhen-i hâm (kantar-ı samakovî 202,5 adet, fî 290) be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i âhen-i hâm an-samakov ilâ istanbul (kantar-ı samakovî 202,5 adet, fî 85).	an-yed-i Hasan Çavuş	5.872,5 17.212
179b	25 Ramazân 1023/ 29 Ekim 1614	bahâ-i âhger, çuvalhâ (159 adet, fî 35) bahâ-i resen-i âlât (kantar 5 adet, 2 lodura, fî 900) be-cihet-i in'âm-ı esîrân der-vakt-i vezn-kerden-i âhen ve sürb der-anbar-ı binâ-i şerîf	an-yed-i Margos Ermeni an-yed-i Ahmed Başe	5.565 4.518 80
		be-cihet-i ücret-i haddâdân ve ırgadân ve löküngûn ve gerderciyân berây-ı haddâdân	der-anbar-ı binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar an-gurre-i Şâbanilâ gâyet-i şehri mezbûr 1023	2.597 1.372
		be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı islâh-kerden-i evânî-i seng-trâşân der-cezîre-i Marmara an-yed-i Mahmed Reîs el-mezbûr	2.000
180a	25 Ramazân 1023/ 29 Ekim 1614	be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı sâhten-i kirîşhâ ve kenâd ve zivana ve çenber-i âhen berây-ı sûtûn-ı kebîr ve yuvahâ-i âhen-i kirîş ve gayruhû an-yed-i mezkûrîn bâ-tezkire-i mi'mâr ağâ bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar.	
		kenâd ve zivana ve gayruhû, ma'mûl (kantar 87 adet, 3 lodura, be-hesâb-ı kıyye,	an-yed-i Köse Mihal	19.205 1.600

		3.841, fî 5) vasl-kerden-i kiriş (8 adet, fî 200) başğme (5 adet, fî 40) vasl-kerden-i kiriş-i battâl (6 adet, fî 480) başğme-i kiriş (14 adet, fî 40) vasl-ı kiriş (8 adet, fî 160) başğme-i-i kiriş-i hatîl (16 adet, fî 40) zıvana-i kebîr (2 adet, fî 40) çenber-i kenâd (1 adet) yuva-i kiriş-i âhen (2 adet, fî 80)		200 2.880 560 1.280 640 80 320 160 yekûn kıymet 26.925.
		kenâd ve zıvana, ma'mûl (kantar 57 adet, 19 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 2.516, fî 5) çenber-i kebîr (1 adet) yuva-i müselles (1 adet)	an-yed-i Nikola Atina	12.580 320 80 yekûn 12.980.
		kenâd ve zıvana, ma'mûl (kantar 23 adet, 80 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.047, fî 5) erre-i âhen (14 zirâ', fî 90) çenber-i kebîr (1 adet)	an-Hisar Ermeni	5.235 1.260 320 yekûn kıymet 6.815.
		kenâd ve zıvana, ma'mûl (kantar 36 adet, 70 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.614, fî 5) çenber-i kebîr (1 adet) yuva-i müselles (1 adet) yekûn 8.470	an-yed-i Kanbiyazi	8.070 320 80 Yekûn 55.190
181a	30 Ramazân 1023/ 3 Kasım 1614	be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı yonmacıyân ve gayruhû ki berây-ı ırgadân berây-ı haddâdân berây-ı löküngûn berây-ı gerderciyân	der-hizmet-i anbar-ı binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar vâcib-i N. 1023. Kıymet 2.616.	864 1.440 120 192
		bahâ-i âhger, çuvalhâ (17 adet, fî 35)	an-yed-i Margos Ermeni,	595
		be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezkûrîn	bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar berây-ı sâhten-i mühimmât-ı mezbûre der-şehr-i Ramazan 1023.	57.833.
		âhen-i ma'mûl (36 kantar, 41 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.602, fî 5) berây-ı sâhten-i tahta-i sürb (2 adet, fî 200) berây-ı sâhten-i kenâd-i hurde an-âhen-i köhne (kantar 1 adet, 60 lodura, be-hesâb-ı kıyye 70, fî 4)	an-yed-i Hisar Ermeni	8.010 400 280
		âhen-i ma'mûl (kantar 32 adet, 20 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.416, fî 5) berây-ı sâhten-i keçe-i sürb (1 adet) berây-ı ücret-i kenâd-ı hurde an-âhen-i köhne (kantar 1 adet, 65 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 72, fî 4)	an-yed-i Kanbiyazi	7.080 200 288 yekûn 7.568.
		âhen-i ma'mûl (kantar 29 adet, 55 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.300, fî 5)	an-yed-i Nikola Atina	6.500 300

		berây-ı ücret-i erre-i seng (1 kıt'a, 4 zirâ', fî 75) berây-ı ücret-i keçe-i sürb (1 adet) berây-ı ücret-i kenâd-i hurde-i âhen (kantar 1 adet, 68 lodura, be-hesâb-ı kıyye 73, fî 4) berây-ı mühimmât-ı küski-i köhne (1 adet)		200 292 10 yekûn 7.302.
		berây-ı sâhten-i pencere-i .... (2 adet, kantar 8 adet, lodura 30 adet, be-hesâb-ı kıyye 365, fî 21).	an-yed-i Nikola Parmakkapu	7.665
		âhen-i ma'mûl (kantar 42 adet, 1 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.848, fî 5) berây-ı ücret-i keçe-i sürb (2 adet, fî 200) berây-ı ücret-i söve-i murabba' (6 adet, fî 40) berây-ı kenâd-i hurde an-âhen-i köhne (1 kantar, lodura 42, be-hesâb-ı kıyye, 62, fî 4) berây-ı ücret-i vasl-kerden-i kiriş (16 adet, fî 480) berây-ı başeğme-i kiriş (19 adet, fî 40) berây-ı ücret-i vasl-kerden-i kiriş-i hatîl (24 adet, fî 160) berây-ı başeğme-i kiriş-i mezbûr (36 adet, fî 40) berây-ı ücret-i vasl-kerden-i kiriş-i harem (11 adet, fî 200) berây-ı ücret-i zivana-i mezbûr (14 adet, fî 40, kıymet)	an-yed-i Köse Mihâl	9.240 400 240 248 7.680 760 3.840 1.440 2.200 560 yekûn 26.608.
		bahâ-i mühimmât-ı mezbûre mismâr-ı pedavra (5.000 adet, beher 1.000, fî 50) mismâr-ı bölme (4.900 adet, beher 1.000, fî 80)	an-yed-i Mentеш Yahudi	250 392
188a	29 Şevvâl1023/ 2 Aralık 1614	be-cihet-i âhengerân âhen-i ma'mûl (kantar 38 adet, lodura 57 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.696,5, fî 5) pencere-i toplu (2 adet, kantar 8 adet, lodura 38 adet, be-hesâb-ı kıyye, 268, fî 21) pencere-i sâde an-âhen-i ... (2 adet, kantar 1 adet, 2 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 44, fî 8) pencere-i toplu (1 adet, kantar 3 adet, lodura 96 adet, be-hesâb-ı kıyye, 174, fî 21). def'a pencerehâ-i toplu ve gayruhû, pencere-i toplu (4 adet, kantar 7 adet, lodura 66 adet) kefeki (2 adet, fî 10) def'a, âhen-i kiriş-i harem berây-ı hatîl (1 adet, vasl 2 adet) âhen-i zivana (7 kantar, 70 lodura, kıymet) zivana (1 adet)	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı câmi'-i şerif an-yed-i mezkûrîn der-şehir-i Şevvâl 1023 bâ-defter-i Bali Çelebi An-yed-i Mihâl haddâd	8.482,5 7.728 352 3.654 100 20 300 40 yekûn 20.676,5.
		âhen-i ma'mûl (kantar 33 adet, 70 lodura, be-hesâb-ı	an-yed-i Nikola Atina	7.410

		kıyye, 1.482, fî 5) mühimmât-ı pencerehâ-i toplu (kantar 2 adet, kantar 4 adet, 10 lodura)		100 yekûn 7.510
		âhen-i ma'mûl (kantar 21 adet, lodura 78 adet, be- hesâb-ı kıyye, 958, fî 5) mühimmât-ı pencerehâ-i toplu (kantar 2 adet, kantar 3 adet, 74 lodura)	an-yed-i Hisar Ermeni	4.790 100 yekûn 4.890.
		âhen-i ma'mûl (kantar 18 adet, 87 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 830, fî 5) erre-i seng (kantar 1 adet, 67 lodura, be-hesâb-ı zirâ', 3 adet, fî 75) mühimmât-ı pencerehâ-i toplu (2 adet, kantar 4 adet, 26 lodura)	an-yed-i Kanbiyazi	4.150 225 100 yekûn 4.475.
		berây-ı sâhten-i çerçeve-i ser- sütûn ma'a âhen-i cedîd (kantar 1 adet, 63 lodura, ber- vech-i maktû')	an-yed-i İlyas haddâd	600
		âhen-i pencere-i toplu gayr ez- hark-ı nâr (1 adet, kantar 4 adet, 34 lodura, be-hesâb-ı kıyye , 190, fî 21).	an-yed-i Ali şâkird-i Hacı İsa	3.990
		âhen-i pencere-i toplu gayr ez- hark-ı nâr (1 adet, kantar 4 adet, lodura 24 adet, be- hesâb-ı kıyye, 186, fî 21)	an-yed-i Üstâd Hasan-ı Tosyavî	3.906
		âhen-i pencere-i toplu gayr ez- hark-ı nâr (1 adet, kantar 4 adet, lodura 24 adet, be- hesâb-ı kıyye, 186, fî 21) âhen-i pencere-i toplu (1 adet, kantar 4 adet, lodura 6 adet, be-hesâb-ı kıyye 178, fî 21) yekûn 7.644.	an-yed-i Nikola Parmakkapu	3.906 3.738 Cem'an 53.691,5.
188b	11 Zilkade 1023/ 13 Aralık 1614	be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı yonmaciyân ve gerderciyân ve gayruhû berây-ı ırgadân berây-ı haddâdân berây-ı löküngûn berây-ı gerderciyân	berây-ı vâcib-i Şevvâl 1023 bâ- tezkire-i müşârun-ileyh	2.498 792 1.320 210 176
		bahâ-i âhger, çuvalhâ (20 adet, fî 35)	an-yed-i Yahya	700
		bahâ-i âhger, çuvalhâ (150 adet, fî 35)	an-yed-i Margos Ermeni	5.250
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine	berây-ı âverden-i âhen an-iskele- i Rodoscuk ilâ İstanbul an- irsâliyye-i Hasan Çavuş	900
		be-cihet-i harc-ı râh der-vakt-i reft ve âverden-i âhen-i mezbûr	an-iskele-i mezbûre	500
		bahâ-i âhger	berây-ı mühimmât-ı bıçkı	240
189b		be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı mezkûrîn	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mî'mâr ağa	
		âhen-i kebîr (kantar 4 adet, 65 lodura, 1 direm, be-hesâb-ı kıyye, 204, fî 5) pencere-i âhen-i toplu (1 adet, kantar 3 adet, 78 lodura, 1 direm, be-hesâb-ı kıyye, 166, fî 21)	an-yed-i Hisar Ermeni	1.023 3.487,5 yekûn 4.510,5.

	âhen-i kebîr (kantar 3 adet, 1 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 132, fî 5) pencere-i sâde (1 adet, kantar 1 adet, 33 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 58,5, 1 dirhem, fî 8) pencere-i âhen-i toplu (2 adet, kantar 7 adet, 50 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 330, fî 21) âhen-i vasat-ı kebîr (18 lodura, 368 dirhem, be-hesâb-ı kıyye, 7, fî 4)	an-yed-i Kanbiyazi	661,5 468 6.930 341 yekûn 8.094.
	âhen-i kebîr (kantar 16, 39 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 721, 34 direm, fî 5) âhen-i pencere-i toplu (4 adet, kantar 16 adet, 40 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 720, 350 direm, fî 21) âhen-i kirîş berây-ı harem-i şerîf, vasl-kerden (8 adet, fî 200) başegme (5 adet) âhen-i kirîş berây-ı hatîl, vasl-kerden (27 adet, fî 160) başegme (38 adet, fî 40) zivana-i âhen (7 adet, fî 40)	an-yed-i Köse Mihâl	3.605,5 15.151 1.600 200 4.320 1.520 280 yekûn 26.676,5.
	âhen-i kebîr (1 [adet], kantar 7 adet, 13 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 313, 9 direm, fî 5) âhen-i pencere-i toplu (2 adet, kantar 8 adet, 14 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 358, 1 direm, fî 21) erre-i âhen berây-ı mermer (1 kıt'a, 8 zirâ', 5 isbî', kantar 1 adet, 25 lodura, beher zirâ' fî 75)	an-yed-i Nikola Atina	1.568 7.521 600 yekûn 9.689.
	âhen-i pencere-i toplu (3 adet, kantar 11 adet, 174 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 516, 224 dirhem, fî 21)	an-yed-i Ali şâkird-i Hacı İsa	10.843
	âhen-i pencere-i toplu (2 adet, kantar 7 adet, 52 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 330, 1 direm, fî 21)	an-yed-i Hasan Tosya	6.947
	âhen-i pencere-i toplu (1 adet, kantar 3 adet, 98 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 175, fî 21)	an-yed-i Yorgi Demircizâde	3.677
	âhen-i pencere-i toplu (2 adet, kantar 7 adet, 80 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 343, 1 dirhem, fî 21)	an-yed-i Vasil der-Bâb-ı Parmak	7.207
	pencere-i âhen-i toplu (1 adet, kantar 3 adet, lodura 38 adet, be-hesâb-ı kıyye, 148, dirhem [3,5], fî 21)	an-yed-i Topal Dîmo	3.122
	pencere-i âhen-i toplu (3 adet, kantar 12 adet, 16 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 535, 16 dirhem, fî 21)	an-yed-i Nikola Parmakkapu	11.235
	mismâr-ı sürb (2.800 adet, beher 100 fî 16)	an-yed-i Osman Hacıoğlu	448 yekûn kıymet 92.447 (92.449)
191b	be-cihet-i ücret-i âhengerân kenâd-ı âhen ve gayruhû	ber-mûceb-i defter-i Mustafa el-kâtib an-yed-i mezkûrîn der-	

		(kantar 31 adet, 18 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 931, 328 dirhem, fî 5) pencere-i âhen-i toplu (2 adet, kantar 7 adet, lodura 60 adet, be-hesâb-ı kıyye, 334, 166 dirhem, fî 21) meremmât-ı pencere-i toplu (3 adet, kantar 2 adet, lodura 12 adet) meremmât-ı erre-i seng (1 adet, 21 kıyye, 10 dirhem)	vâcib-i şehri-i Z. 1023 An-yed-i Hisar Ermeni	4.659 7.022 150 75 yekûn 11.906.
192a		tetimme-i âhengerân kenâd-i âhen ve gayruhû (kantar 28 adet, lodura 29 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.244, 304 dirhem, fî 5) pencere-i âhen-i toplu (1 adet, kantar 3 adet, 66 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 161, 16 dirhem, fî 21) meremmât-ı pencere-i toplu (2 adet, kantar 3 adet, 8 lodura)	an-yed-i Kanbiyazi Midillü	6.224 2.381 150 yekûn 9.755.
		kenâd-i âhen ve gayruhû (kantar 30 adet, lodura 63 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.247, 288 dirhem, fî 5) pencere-i âhen-i toplu (1 adet, kantar 7 adet, lodura 88 adet, be-hesâb-ı kıyye, 346, 288 dirhem, fî 21) meremmât-ı pencere-i toplu (3 adet, kantar 1 adet, lodura 84 adet)	an-yed-i Nikola Atina	6.253 7.280 150 yekûn 13.665.
		kenâd-i âhen-i pencere (kantar 50 adet, 56 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 2.224, 265 dirhem, fî 5, kıyye) pencere-i âhen-i toplu (4 adet, kantar 15 adet, lodura 80 adet, be-hesâb-ı kıyye, 695, 80 dirhem, fî 21) meremmât-ı pencere-i toplu (9 adet, kantar 8 adet, 30 lodura) meremmât-ı küski (2 adet) âhen-i kirîş berây-ı hatîl (6 adet) vasl-kerden (6 adet, fî 160) başegme (12 adet, fî 40, kıymet) yekûn 1.440.	an-yed-i Köse Mihâl	11.127 14.599 480 20 960 480 Yekûn 27.631.
		pencere-i âhen-i toplu (2 adet, kantar 8 adet, lodura 68 dirhem, be-hesâb-ı kıyye, 381, 386 dirhem, fî 21).	an-yed-i Ali bin Kör Hacı İsa	8.019
		pencere-i âhen-i toplu (3 adet, kantar 12 adet, lodura 2 adet, be-hesâb-ı kıyye, 529, 304 dirhem, fî 21)	an-yed-i Hasan Tosya	11.124
		pencere-i âhen-i toplu (2 adet, kantar 5 adet, lodura 52 adet, be-hesâb-ı kıyye, 374, 352 dirhem, fî 12)	an-yed-i Nikola Parmakkapu	4.871
		pencere-i âhen-i toplu (2 adet, kantar 8 adet, 28 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 366, 320 dirhem, fî 12)	an-yed-i Vasil Parmakkapu	7.576
		pencere-i âhen-i toplu (1 adet,	an-yed-i Topal Dimo	4.012

		kantar 4 adet, 56 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 200, 256 dirhem, fî 21)	Parmakkapu	
		sâhten-i erre-i seng (4 adet, 3 zirâ', 14 isbî')	an-yed-i Panayot	255 Cem'an kıymet 101.818+00 5.041=106.858
194b	29 Muharrem 1024/ 28 Şubat 1615	be-cihet-i harc-ı râh-ı mezkûrîn (be-nâm (fî yevm 30), be-nâm (fî yevm 30).	der-vakt-i reften berây-ı harîden-i âlât-ı âhen der-Samakov an-gurre-i Muharrem 1024 ilâ gâyet-i R. sene-i [minhû]	7.200
		be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezkûrîn	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i şerîf an-yed-i mezkûrîn bâ-tezkire-i mî'mâr ağa;	
		kenâd ve zivana (2.519 kıyye, fî 5) pencere-i toplu-i sağır (81,5 kıyye, fî 13) çenber-i ser-sütûn-ı küçek (9 adet, fî 80) alçak âhen-i cedîd berây-ı pencere-i toplu (122,5 kıyye, fî 13) meremmât-ı küski (1 adet) vasl-kerden-i kiriş-ı hatîl, kiriş-ı vasl ve zivana ve başeğme (19 adet, fî 140)	an-yed-i Köse Mihâl	12.595 1.059,5 720 1.592,5 10 2.660 yekûn 19.757.
		kenâd-i âhen ve zivana (1.076 kıyye, fî 5) çenber-i ser-sütûn (60 adet, fî 80) alçak âhen-i cedîd berây-ı pencere-i toplu (24,5 kıyye) erre-i küçek (4 adet, fî 75) meremmât-ı küski (2 adet) meremmât-ı kenâd-i köhne (44 kıyye, fî 2)	an-yed-i Kanbiyazi	5.380 480 315,5 300 20 88 yekûn 6.586,5.
		kenâd ve zivana (1.180 kıyye, fî 5) çenber-i ser-sütûn (8 adet, fî 80) alçak âhen-i cedîd berây-ı pencere-i toplu (19,5 kıyye, fî 13) erre-i seng (2 adet, fî 75)	an-yed-i Hisar Ermeni	5.900 640 253,5 150 yekûn 6.943,5.
		kenâd ve zivana (1.258 kıyye, fî 5) çenber-i ser-sütûn (9 adet, fî 80) alçak âhen-i cedîd berây-ı pencere-i toplu (52,5 kıyye, fî 13) erre-i seng (2 adet, fî 75)	an-yed-i Nikola Atina	5.740 720 682,5 150 yekûn kıymet 7.332,5.
		pencere-i toplu-i kebîr (189 kıyye, fî 21).	an-yed-i Nikola Parmakkapu	3.969
		pencere-i toplu (183 kıyye, fî 21)	an-yed-i Topal Dimo	2.843 yekûn kıymet 48.441,5
		196a		be-cihet-i ücret-i âhengerân
		kenâd ve sâire (kantar 28 adet, lodura 78 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.266, fî 5) pencere-i sâde (3 adet, kantar	an-yed-i Köse Mihâl	6.330 340

		1 adet, lodura 26 adet, be- hesâb-ı kıyye, 55, fî 6) meremmât-ı küski (4 adet, fî 10) pencere-i toplu an-âhen-i köhne ve cedîd (12 adet, kantar 18 adet, 26 lodura, be- hesâb-ı kıyye, 149, fî 13) kiriş-i âhen, vasl (34 adet) zıvana (26 adet) başegme (36 adet) yekûn kıymet 7.920.		40 1.937 5.440 1.040 1.440 Yekûn 16.557.
		kenâd ve zıvana (kantar 32 adet, lodura 24 adet, be- hesâb-ı kıyye 1.418, fî 5)	an-yed-i Nikola Atina	7.090
		kenâd-ı mütenevvi'a ve zıvana (kantar 20 adet, lodura 41 adet, be-hesâb-ı kıyye, 898, fî 5)	an-yed-i Hisar Ermeni	4.490
		kenâd ve zıvana (kantar 32 adet, lodura 24 adet, be- hesâb-ı kıyye, 1.418, fî 5) kenâd-ı âhen ve gayruhû (kantar 28 adet, lodura 79 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.266 adet, fî 5) meremmat-ı küski (2 adet)	an-yed-i Kanbiyazi	7.090 6.330 20 yekûn kıymet 6.350.
		kenâd-ı hürde (23 adet), hâlât berây-ı dîvâr (4 adet, kantar 5 adet, lodura 17 adet, be- hesâb-ı kıyye, 227, fî 10)	an-yed-i Nikola Parmakkapu	2.270
		âhen-i pencere-i toplu (1 adet, kantar 3 adet, lodura 60, be- hesâb-ı kıyye, 171, fî 21)	an-yed-i Yorgi Demircioğlu	3.590 yekûn kıymet 40.348.
197b	29 Rebûlevvel1024 / 28 Mayıs 1615	be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı câmî-i şerîf der-vâcib-i Rebûlevvel1024 an-yed-i mezkûrîn bâ-tezkire-i Bali Çelebi kâtib-i anbar	
		ma'mûl (kantar 86 adet, 52 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 3.806, fî 6) vasl-kerden-i kiriş (10 adet, fî 160) zıvana (13 adet, fî 40) başegme (18 adet, fî 40).	an-yed-i Köse Mihal	19.030 1.600 520 720 yekûn 21.870
		ma'mûl (kantar 27 adet, 22 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.637, fî 5)	an-yed-i Kanbiyazi	8.185
		ma'mûl (kantar 32 adet, 49 lodura, be-hesâb-ı kıyye , 1.429, fî 5)	an-yed-i Hisar Ermeni	7.145
		ma'mûl (kantar 44 adet, 25 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.947, fî 5) be-cihet-i ücret-i mustafa arabacı berây-ı sâhten-i mühimmât-ı araba ber-vech-i maktû'	an-yed-i Nikola Atina	9.735 40 yekûn 46.975.
198b		be-cihet-i harc-ı râh-ı mezkûrîn (fî 5 şehri); be-nâm-ı mustafa (fî yevm, 30), be-nâm-ı mehmed (fî yevm, 30), be-nâm-ı ilyas (fî yevm, 30).	der-vakt-i reften berây-ı harîden- i âlât-ı âhen der-kazâ-i Samakov an-gurre-i Rebûlevvel1024 ilâ gâyet-i Receb sene-i minhû	13.500
203a	29Rebûlâhîr102	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn	berây-ı câmi'-i şerîf an-Samakov	

	4/ 28 Mayıs 1615	âhen-i hâm (kantar-ı samakovî, 143 adet, fî 290) mismâr-ı lofça (kantar-ı samakovî 53 adet, 58 kıyye, fî 675) mismâr-ı mertek-i hürde (kantar-ı samakovî 56 adet, 53 kıyye, fî 650).	âverde an-yed-i Hasan Çavuş	41.470 36.439 36.990
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantar-ı samakovî 254 adet, fî 90).	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	22.860
	14 Ca. 1024/ 11 Haziran 1615	bahâ-i resen-i âlât (1 adet, kantar 4 adet, fî 900)	an-yed-i Ahmed	3.600
		bahâ-i mezkûrîn; kulak (koltuk) (1 adet, kıymet 80), kufî (1 adet, kıymet 80)	berây-ı meremmât an-yed-i Şehrî çilingir	160
		bahâ-i âhger, çuvalhâ (102 adet, fî 35).	an-yed-i Margos Ermeni	3.570
	25 Ca. 1024/ 22 Haziran 1615	bahâ-i mezkûrîn; raht-ı mükemmel ve matara, 1 halka (serîr ma'a döşek, pulhâ 15 adet) bahâ-i mezkûrîn an-yed-i şehrî çilingir berây-ı harc-ı hatt-ı halil der-bâb-ı sebîlhâne (kıymet 65) âhen-i kupa bâ-kalay (5 adet, fî 3, kıymet 15) halka-i sağır bâ-kalay (5 adet, fî 10, kıymet 50)	an-yed-i Ali Başe berây-ı bâb-ı sebîlhâne der-cânib-i hîzâne ber-vech-i maktû'	240
		bahâ-i mezkûrîn; mismâr-ı sağır-ı meyâne (15.000 adet, beher 1.000 fî 20) mismâr-ı bölme (3.500 adet, beher 1.000 fî 80) mismâr-ı banad (4.950 adet, beher 1.000 fî 160)	an-yed-i Mentеш Yahudi	3.000 280 792
		bahâ-i âhen-i hâm (kantar-ı samakovî 173 adet, 12 kıyye, beher fî 290)	an-yed-i Hasan Çavuş	49.360
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantar 170 adet, 12 kıyye, fî 90).	berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş	15.300
		be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı yonmacıyân ve ırgadân ve gayruhû; berây-ı ırgadân (kıymet 900), berây-ı haddâdân (kıymet 1.500), berây-ı gerderyân (kıymet 400), berây-ı makaraî (kıymet 340), berây-ı löküngûn (kıymet 150).	der-vâcib-i Ca. 1024 der-hizmet-i anbar bâ-defter-i Bali Çelebi el-mezbûr	3.290
		be-cihet-i âhengerân ma'a sâhten-i mismâr-ı sürb âhen-i ma'mûl (kantar 88 adet, 67 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 3.901, fî 5) pencere-i sâde (21 adet, be-hesâb-ı kıyye, 9, fî 16) meremmât-ı küski (16 adet, fî 10) kiriş-i âhenî berây-ı hatıl (1 adet) vasl-ı kiriş (1 adet)	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i şehr-i Rebîülâhir ve Cemâziyelevvel1024	19.505 144 60 160 80 80 80 80

		zivana (2 adet, fi 40) başegme (2 adet, fi 40) âhen-i kiriş (3 adet), (der- câhib-i yemîn) zivâna (2 adet, fi 40) başegme (2 adet, fi 40)		yekûn 20.189.
	Ca. 1024/ Mayıs-Haziran 1615	âhen-i ma'mûl (kantar 47 adet, 39 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 2.085 adet, fi 5) yuva-i müselles (12 adet, fi 40, kantar 2 adet, 98 lodura) külünk-i seng-tırâş (4 adet, 5 kıyye 10 dirhem, fi 30) âhen-i kiriş (26 adet) vasl-kerden (24 adet, fi 140) zivana (3 adet, fi 40) başegme (17 adet, fi 40)		10.425 480 160 3.360 120 680 yekûn 15.225.
		der-vâcib-i rebîülâhir1024, âhen-i ma'mûl (kantar 35 adet, lodura 34, be-hesâb-ı kıyye, 1.554, fi 5) (der-vâcib-i şehri ca. 1024, âhen-i ma'mûl, kantar 29 adet, lodura 97, be-hesâb-ı kıyye, 1.318, fi 5) yuva-i müselles (3 adet, 34 lodura, fi 40)	an-yed-i Kanbiyazi	7.770 6.590 120 yekûn 6.710.
	Rebîülâhir 1024/ Nisan-Mayıs 1615	âhen-i ma'mûl (kantar 25 adet, lodura 76, be-hesâb-ı kıyye, 1.133, fi 5) (der-vâcib-i şehri ca. 1024, âhen-i ma'mûl, kantar 27 adet, lodura 62 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.231, fi 5) yuva-i müselles (5 adet, lodura 71 adet, fi 40)	an-yed-i Hisar Ermeni	5.665 6.155 200 yekûn 6.355.
	Rebîülâhir 1024/ Nisan-Mayıs 1615	âhen-i ma'mûl (kantar 48 adet, 55 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 2.136, fi 5) (der-vâcib-i şehri ca. 1024, âhen-i ma'mûl, kantar 36 adet, 37 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.600, fi 5) yuva-i müselles (5 adet, fi 40)	an-yed-i Nikola Atina,	10.680 8.000 200 yekûn 8.200.
	R. 1024/ Nisan-Mayıs 1615	mustafa berây-ı islâh-kerden-i mesâmîr-i mütenevvi'a, (kantar 24 adet, 78 lodura, be- hesâb-ı kıyye, 1.090, fi 1,5) (der-vâcib-i şehri ca. 1024, kantar 30 adet, 40 lodura, be- hesâb-ı kıyye, 1.547, fi 1,5, kıymet (2.320,5))	an-yed-i Sipah Dede	1.635 2.005 cem'an kıymet 85.434.
		bahâ-i mismâr-ı sürb, mismâr-ı sürb (9.940 adet, beher 1.000 fi 170) çârcûve (7.000 adet, beher 1.000 fi 240).	an-yed-i Hacı oğlu Osman	1.690 1.680
206a	28 Cemâziyelâhir 1024/ 25 Temmuz 1615	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn; âhen-i hâm (kantar-ı samakovî 594 adet, fi 290)	an-câhib-i Samakov âmede an- yed-i Hasan Çavuş,	172.260
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantar 594 adet, fi 90) kiriş-i âhen-i battâl (2 adet, bâ-kantar-ı istanbulî, 8 adet, lodura 54 adet, fi 650).	berây-ı âverden-i âhen-i mezbûr an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş	53.460 5.551
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı âverden-i kiriş-i mezbûr	540

		(bâ-kantar-ı samakovî 6 adet, fî 90)	an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	
		be-cihet-i nafaka-i haddâdân-ı yonmacyân ve gerderciyân ve ırgadân ve löküngün berây-ı ırgadân (kıymet 864), berây-ı haddâdân (kıymet 1.440), berây-ı gerderciyân (kıymet 384), berây-ı löküngün (kıymet 150).	der-anbar-ı binâ-i şerîf ber-mûceb-i [defter-i] Bali Çelebi el-mezbûr berây-ı vâcib-i C. 1024	2.834
		be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i C. 1024 an-yed-i mezkûrîn	
		amel-i mezbûr gayr ez-hark-ı nâr yuva-i çâr-kûşe (81 adet, 12 kantar, 79 lodura, fî 80) kenâd ve zıvana (kantar 75 adet, 73 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 340, fî 5) meremmât-ı pencere-i sâde (10 adet, 5 kantar, 22 lodura) kirîş-i âhenî (193 adet) vasl (142 adet, fî 140) zıvana (49 adet, fî 40) başeğme (149 adet, fî 40) kirîş-i hurde berây-ı suffa-i bîrûnî der-nezd-i firûn, başeğme (6 adet, fî 20) zıvana (7 adet, fî 20).	an-yed-i Köse Mihâl	6.480 1.700 200 19.880 1.960 5.960 120 140 yekûn 36.440
		be-cihet-i mezbûr, kenâd ve zıvana ve gayruhû (kantar 42 adet, 86 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.885, fî 5) meremmât-ı küski (2 adet, fî 10)	an-yed-i Kanbiyazi haddâd	9.425 20 yekûn 9.445
		berây-ı meremmât-ı mismâr-ı köhne (kantar 13 adet, 17 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 579, fî 17)	an-yed-i Sinan Çingane	868
		kenâd ve zıvana ve gayruhû (kantar 37 adet, 97 lodura, fî 5, be-hesâb-ı kıyye, 1.230)	an-yed-i Hisar haddâd	6.150
		kenâd ve zıvana ve gayruhû (kantar 50 adet, 43 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 2.218, fî 5)	an-yed-i Nikola haddâd	11.090 Cem'an kıymet 64.973
210a	9 Receb 1024/ 4 Ağustos 1615	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn	an-câhib-i Samakov âverde an-yed-i Hasan Çavuş	
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantar-ı samakovî ve üskübî, 397 adet, fî 90) âhen-i hâm (kantar-ı samakovî, 296 adet, 9 kıyye, fî 290) kirîş-i âhen-i battâl (10 adet, bâ-kantar-ı istanbulî, 43 adet, 18 lodura, fî 650) kirîş-i âhen-i vasat (22 adet, bâ-kantar-ı istanbulî, 51 adet, lodura 90 adet, fî 650)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş-ı m	33.030 85.885 28.067 33.735
211a	29 Receb 1024/ 24 Ağustos 1615	be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i Receb	

			1024.	
		kenâd-ı mütenevvi'a ve zıvana ve gayruhû (kantar 98 adet, lodura 37 adet, be-hesâb-ı kıyye, 4.328, fî 5) yuva-i çâr-kûşe (5 adet, 55 lodura, fî 40) çenber-i set-sûtûn-ı kebîr (1 adet, 62 lodura) meremmât-ı pencere-i toplu (24 adet, kantar 34 adet, lodura 80 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.531, fî 5) bakiyye-i hürde (87 lodura) âhen-i keris berây-ı harem (11 adet, kantar 65 adet, 14 lodura) vasl (17 adet, fî 200) başegme (9 adet, fî 40) âhen-i kirîş berây-ı hatıl (18 adet, kantar 70 adet) vasl (23 adet, fî 140) zıvana (10 adet, fî 40) başegme (20 adet, fî 40)	an-yed-i Köse Mihâl	21.640 200 160 7.655 3.400 360 3.220 400 800 yekûn 30.180+07.6 55=37.835.
		kenâd-ı mütenevvi'a ve zıvana (kantar 50 adet, lodura 92 adet, be-hesâb-ı kıyye, 2.240, fî 5)	an-yed-i Kanbiyazi	11.200
		kenâd ve zıvana ve gayruhû (kantar 35 adet, 52 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.562, fî 5)	an-yed-i Hisar Ermeni haddâd	7.810
		kenâd ve zıvana ve gayruhû (kantar 57 adet, 96 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 2.550, fî 5)	an-yed-i Nikola Atina	12.750
		sâhten-i mühimmât-ı lâzime-i müselles (kantar 19 adet, 83 lodura, be-hesâb-ı [kıyye], 872, fî 5)	an-yed-i Mengür Ermeni	4.360
		berây-ı sâhten-i mesâmîr-i mütenevvi'a (kantar 14 adet, lodura 83 adet, be-hesâb-ı kıyye, 652, fî 1,5, kıymet 978).	an-yed-i Sinan ve Mustafa kıbtiyân	yekûn 74.933
212a	29Şâban 1024/ 23 Eylül 1615	be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı kenâd-ı mütenevvi'a ve zıvana ve gayruhû an-yed-i mezkûrîn ber-mûceb defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar;	
		amel-i mezbûr, kenâd ve zıvana ve gayruhû (kantar 88 adet, 35 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 3.883, fî 5) meremmât-ı pencere-i toplu (8 adet, kantar 13 adet, lodura 78 adet, be-hesâb-ı kıyye, 562, fî 5) kirîş-i âhenî berây-ı hatıl (2 adet, kantar 7 adet, 4 lodura) başegme (3 adet, fî 40) vasl (4 adet, fî 140) zıvana (1 adet)	an-yed-i Köse Mihâl	19.415 2.810 120 560 40 Yekûn 720.
		âhen-i kirîş-i hürde (16 adet, kantar 17 adet, 16 lodura), başegme (17 adet, fî 40, kıymet 680), vasl (2 adet, fî 60, kıymet 120) yekûn 800.	berây-ı tabaka-i bîrûnî	Yekûn 23.745.
		amel-i mezbûr (kantar 29 adet, 33 lodura, be-hesâb-ı	an-yed-i Kanbiyazi	6.450

		kıyye, 1.290, fî 5)		
		amel-i mezbûr (kantar 27 adet, 49 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.209, fî 5)	an-yed-i Hisar Ermeni	6.045
		amel-i mezbûr (kantar 39 adet, 26 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.727, fî 5)	an-yed-i Nikola Atina	8.635
		amel-i mezbûr (kantar 29 adet, lodura 74 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.308, fî 5, kıymet 6.540)	an-yed-i Tekfur Ermeni	cem'an 51.415
216a	30 Ramazan 1024/ 23 Ekim 1615	be-cihet-i ücret-i âhengerân	der-vâcib-i şehri-i Ramazân1024 an-yed-i mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf.	
		be-cihet-i mezbûr, gayr-ı ez-hark-ı nâr (kantar 18 adet, 48 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 813, fî 5)	an-yed-i Köse Mihâl	4.065
		be-cihet-i mezbûr gayr ez-hark-ı nâr (kantar 24 adet, lodura 26 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.067, fî 5)	an-yed-i Kanbiyazi	5.335
		be-cihet-i mezbûr gayr ez-hark-ı nâr (kantar 56 adet, lodura 33 adet, be-hesâb-ı kıyye, 2.478, fî 5).	an-yed-i Hisâr Ermeni	13.390
		âhen-i kiriş(36 adet), berây-ı câmi'-i şerîf 83 adet), vasl (30 adet, fî 140, kıymet 4.340). berây-ı odaha (23 adet), başeğme (19 adet, fî 40, kıymet 760)	berây-ı odahâ-i cedîde ve câmi' der-saray-ı Mehmed Paşa	Yekûn 17.490.
		be-cihet-i mezbûr gayr ez-hark-ı nâr (kantar 25 adet, lodura 68 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.149, fî 5, kıymet 5.645).	an-yed-i Nikola Atina	Cem'an yekûn 32.535.
	4 Şevvâl 1024/ 27 Ekim 1615	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn; mismâr-ı pedavra (25.620 adet, beher 1.000 fî 50, kıymet 1.281), mismâr-ı bölme (10.000 adet, beher 1.000 fî 80, kıymet 800), kofa-i ırgad (165 adet, fî 5, kıymet 815)	an-yed-i Menteş Yahudi	yekûn 2.896.
		bahâ-i âhger, çuvalhâ (12 adet, fî 35)	an-yed-i Margos Ermeni	420
		bahâ-i âhger, çuvalhâ (17 adet, fî 40)	an-yed-i mezbûr	680
		bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn; mismâr-ı mertek-i hürde (kantar-ı samakovî, 39 adet, 16 kıyye, fî 650) kiriş-i âhen-i vasat (kantar-ı istanbulî, 172 adet, 96 lodura, fî 650) âhen-i hâm (kantar-ı samakovî, 93 adet, 19 kıyye, fî 290) mismâr-ı şumar-ı (şımar) meyâne (kantar-ı samakovî, 14 adet, 54 kıyle, fî 1.000)	an-yed-i Hasan Çavuş	25.526 112.424 27.065 14.864
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân(kantar 276,5 adet, kıymet 25.530) âhen-i hâm (kantar-ı samakovî	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr	

		147,5 adet, fî 90, kıymet 13.275) kiriş-i âhen (kantar-ı istanbulî 172 adet, 96 lodura, be-hesâb-ı kantar-ı samakovî, 129 adet, fî 95, kıymet 12.255).		
	14 Şevvâl 1024/ 6 Kasım 1615		be-cihet-i ücret-i kusûr-ı Hisar Ermeni haddâd	2.200
		bahâ-i âhger, çuvalhâ (14 adet, fî 35)	an-yed-i Margos Ermeni	490
		bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn mismâr-ı banad (5.800 adet, beher 1.000 fî 160) kofa-i ırgad (300 adet, fî 5) kırtas-ı istanbulî (9,5 deste, fî 25) mismâr-ı pedavra (16.700 adet, beher 1.000 fî 50) mismâr-ı bölme (5.100 adet, beher 1.000 fî 80) resen-i ihlamur (203 adet, fî 3)	an-yed-i Menteş Yahudi	928 1.500 237 835 408 609 yekûn 4.517.
219b		be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn der-vâcib-i şehri Zilkade1024	
		erre-i seng (5 kit'a, zirâ' 24 adet, fî 70) ser-sütûn-ı hurde bâ-kiriş (1 kit'a, be-hesâb-ı kıyye, 7, fî 10) âhen-i yuva-i müselles (4 adet, fî 401) pencere-i sâde (12 adet, be-hesâb-ı kıyye, 218, fî 8) âhen-i yuva-i toplu (1 adet, be-hesâb-ı kıyye, 141, fî 16) kenâd ve zıvana (be-hesâb-ı kıyye, 588, fî 5) âhen-i vasl-ı kiriş (2 adet, fî 80) başğme-i mezbû (8 adet, fî 20) âhen-i vasl-ı kiriş-i battâl berây-ı kafa-tahta-i fevkânî (49 adet, fî 440) başğme-i mezbûr (6 adet, fî 40) berây-ı ıslâh-ı piriçhâ-i kirişhâ ber-vech-i maktû'	An-yed-i Köse Mihal	1.680 70 160 1.744 2.256 2.940 160 160 21.560 240 400 yekûn 34.970.
		âher-i çenber-i hurde bâ-eğge (2 adet, be-hesâb-ı kıyye, 11, fî 10) âhen-i çenber-i nîme bâ-eğge (1 adet, be-hesâb-ı kıyye, 3, fî 10) âhen-i pencere-i sâde (3 adet, be-hesâb-ı kıyye, 44, fî 8) âhen-i erre-i seng (2 kit'a, zirâ' 10 adet, fî 7) kenâd ve zıvana (be-hesâb-ı kıyye, 112, fî 5)	an-yed-i Kanbiyazi Midillü	110 30 352 700 560
		çenber-i hurde bâ-eğge (1 adet, be-hesâb-ı kıyye, 7, fî 10) âhen-i çenber-i nîme bâ-eğge (be-hesâb-ı kıyye, 3, fî 10) erre-i seng (1 adet, zirâ' 5 adet, fî 70)	an-yed-i Hisar Ermeni	70 30 350 895 yekûn

		kenâd ve zıvana (be-hesâb-ı kıyye, 179, fî 5)		1.345.
		âhen-i erre-i seng (2 adet, be-hesâb-ı kıyye, 9, fî 70) pencere-i sâde (6 adet, be-hesâb-ı kıyye, 87, fî 8) çenber-i hurde bâ-eğ̃e ve çenber-i nîme (2,5 adet, be-hesâb-ı kıyye, 8, fî 10) kenâd ve zıvana (be-hesâb-ı kıyye, 273 adet, fî 5)	an-yed-i Nikola Atina	630 696 80 1.365 yekûn 2.771.
		erre-i hürde (16 adet, fî 50)	an-yed-i Panayot	800 cem'an 41.638.
220a	1 Zilhicce 1024/ 22 Aralık 1615	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn, mismâr-ı pedavra (39.700 adet, beher 1.000 fî 80) mismâr-ı banad (21.800 adet, beher 1.000 fî 160) mismâr-ı şumar-ı kıyye (3.870 adet, beher 1.000 fî 360)	an-yed-i Mentuş Yahudi	1.985 3.488 1.393
228b		be-cihet-i âhengerân kenâd ve zıvana (755 kıyye, fî 5) çenber-i ser-sütûn (12 kıyye, fî 10) meremmât-ı küski (6 adet, fî 10) meremmât-ı tarak (1 adet) âhen-i kiriş-i hurde başeğ̃me (4 adet, fî 20)	bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar berây-ı vâcib-i şehri-i Zilhicce 1024 berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn an-yed-i Köse Mihâl	3.775 120 60 10 80 yekûn 4.045
		erre-i âhen (1 kit'a, zirâ' 5 adet, 5 isbi', fî 75)	an-yed-i Nikola Atina	375
		kenâd ve zıvana (21,5 kıyye, fî 5) erre-i seng (2 kit'a, tûlen 10 zirâ', fî 75) yekûn 877.	an-yed-i Hisar Ermeni	127,5 750
		bahâ-i pencere-i âhen-i toplu (6 adet, 261 kıyye, fî 22)	an-yed-i merdüm-i Ahmed Bey	5.742
229a	30 Muharrem 1025/ 18 Şubat 1616	be-cihet-i ücret-i âhengerân; zıvana ve gayruhû (be-hesâb-ı kıyye 324, fî 5) meremmât-ı pencere-i âhen-i toplulu (be-hesâb-ı kıyye, 1.533, fî 8) alçak cedîd âhen (be-hesâb-ı kıyye 253, fî 16) âhen-i erre (2 kit'a, fî 20) vasl-ı kiriş-i vasat, vasl-ı kiriş-i hürde	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf der-vâcib-i Muharrem 1025 an-yed-i Köse Mihâl	1.620 12.424 4.048 40 360 780 yekûn 19.272
		meremmât-ı pencere-i toplu (11 adet, kantar 9 adet, 94 lodra, be-hesâb-ı kıyye 427, fî 8, kıymet 3.496)	an-yed-i Hisar Ermeni	yekûn 19.272+03.4 96=22.768.
		be-cihet-i ücret-i haddâdân ve gerderciyân ve ırgadân; berây-ı ırgadân (kıymet 900), berây-ı haddâdân (kıymet 678), berây-ı gerderciyân (kıymet 240), berây-ı löküngûn (kıymet 150).	der-anbar-ı binâ-i şerîf der- vâcib-i Muharrem 1025 bâ- defter-i Bali Çelebi el-mezbûr	1.968
230b		be-cihet-i nafaka-i mismâriyân ve sürb-keşân ve kenâd-keşân (neferen 18, fî 300)	berây-ı vâcib-i şehri-i Safer 1025	5.400
		be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezkûrîn	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i şerîf ma'a meremmât der- vâcib-i Safer 1025	

		kenad-ı mütenevvi'a (kantar 79 adet, 90 lodura, be-hesâb-ı kıyye 3.515, fî 5) an-köhne (kantar 1 adet, 70 lodura, be-hesâb-ı kıyye 74, fî 3) meremmât-ı küski (8 adet, fî 10) kiriş-i hürde (138 adet, kantar 97 adet, 14 lodura) başegme (184 adet, fî 20) vasl (72 adet, fî 60)	an-yed-i Köse Mihal	17.575 222 80 3.680 4.320 yekûn 25.877.
		kenâd-ı mütenevvi'a (kantar 30 adet, 35 lodura, be-hesâb-ı kıyye 1.335, fî 5) an-köhne (kantar 1 adet, lodura 57 adet, be-hesâb-ı kıyye 68, fî 3) pencere-i toplu (5 adet, kantar 1 adet, 66 lodura, be-hesâb-ı kıyye 161, fî 16) meremmât-ı küski (5 adet, fî 10)	an-yed-i Hisar Ermeni	6.675 204 2.576 50
		halka-i küçek (29 adet, fî 4) kenâd-ı kebîr-i çelik (6 adet) meremmât-ı mismâr-ı mertek ve lofça (kantar 6 adet, 23 lodura, be-hesâb-ı kıyye 274, fî 1,5) yekûn 35.929.	an-yed-i Sinan kınacı	116 20 411 yekûn 547
233a	30 Rebûlevvel 1025/ 17 Nisan 1616	be-cihet-i ücret-i âhengerân	an-yed-i mezkûrîn der-vâcib-i Rebûlevvel1025 bâ-tezkire-i kâtib-i mi'mâr ağa.	
		berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i şerîf, kûşe-bend-ı çârçûbe-i cam (2 adet, 18 lodura, be-hesâb-ı kıyye 7, fî 10) âhen-i cam-ı billur (46 adet, kantar 8 adet, lodura 53 adet, be-hesâb-ı kıyye, 375, fî 6) çenber-i ser-sûtûn bâ-eğge berây-ı âhen-i cam (15 adet, kantar 1 adet, lodura 5 adet, be-hesâb-ı kıyye 46, fî 10).	an-yed-i Hacı İsa	70 2.250 460 yekûn 2.780
		kenâd ve zıvana ve gayruhû (kantar 73 adet, 92 lodura, be-hesâb-ı kıyye 3.254, fî 5) çenber-i kûşe (1 adet), çenber nîme (2 adet) yekûn 46 lodura, be-hesâb-ı kıyye 20, fî 10) pencere-i âhen-i toplu (7 adet, kantar 4 adet, 71 lodura, be-hesâb-ı kıyye 207, fî 5) pencere-i âhen-i sâde (40 adet, kantar 12 adet, 20 lodura, be-hesâb-ı kıyye 580, fî 5) başegme (51 adet, fî 20) vasl (20 adet, fî 80) zıvana (10 adet, fî 20).	an-yed-i Köse Mihal	16.270 200 1.040 2.900 1.020 1.600 200 yekûn 23.230
		kenâd ve zıvâna ve gayruhû (kantar 30 adet, lodura 10 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.324, fî 5)	an-yed-i Kanbiyazi	6.620 20 yekûn

		meremmât-ı küski (2 adet, fî 10)		6.640.
		kenâd ve zıvana ve gayruhû (kantâr 27 adet, lodura 33 adet, be-hesâb-ı kıyye 1.201, fî 5) çenber-i sûtûn-ı hurde ki an-çenber-i hurde 2 (4 adet) yekûn 79 lodura, be-hesâb-ı kıyye 35, fî 10) meremmât-ı pencere-i toplu (9 adet, kantâr 7 adet, lodura 20 adet, be-hesâb-ı kıyye 316, fî 5) pencere-i sâde (19 adet, kantâr 7 adet, be-hesâb-ı kıyye 308, fî 5)	an-yed-i Hisar Ermeni	6.005 350 1.580 1.540 yekûn 9.475
		âhen-i cam-ı billur (26 adet, kantâr 6 adet, lodura 57 adet, be-hesâb-ı kıyye 157, fî 6) çenber-i çârçûbe-i hurde bâ-eğje berây-ı âhen-i tel-i cam (25 adet, kantâr 1 adet, lodura 70 adet, be-hesâb-ı kıyye 75, fî 10) âhen-i kûşe-bend (17 adet, kantâr 2 adet, lodura 83 adet, be-hesâb-ı kıyye 124, fî 10) cem'an kıymet 45.057.	an-yed-i Nikola meremmâtî-i sûrb	942 750 1.240 yekûn 2.932.
	4 Rebîülâhir1025/ 21 Nisan 1616	kal'î (kalay) (9 kıyye, 300 dirhem, fî 80) mismâr-ı şumâr-ı fette (3.970 adet, beher 1.000 fî 360) mismâr-ı banad (6.400 adet, beher 1.000 fî 160) mismâr-ı bölme (3.000 adet, beher 1.000 fî 50 (80)) mismâr-ı pedavra (27.600 adet, beher 1.000 fî 50) mismâr-ı tavan (10.000 adet, beher 1.000 fî 25) mismâr-ı kabara (10.000 adet, beher 1.000 fî 50) tutkal-ı mâhî (2 kıyye, fî 50) çûb-ı kabza-i kazma (50 adet, fî 4)	bahâ-i mezkûrîn an-yed-i Mentesh Yahudi	780 1.429 1.024 240 1.380 250 500 100 200
		bahâ-i resen-i âlât (5 adet, kantâr 18 adet, 40 lodura, fî 900) yekûn 5.903.	an-yed-i Ahmed	16.560
235b		be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i Rebîülâhir1025.	
		âhen-i çârçûbe-i cam (34 adet, kantâr 5 adet, lodura 88 adet, be-hesâb-ı kıyye 258, fî 6).	an-yed-i Hacı İsa	1.548
		berây-ı sâhten-i zıvana ve kenâdhâ-i mütenevvi'a ve gayruhû. amel-i mezbûr (kantâr 93 adet, lodura 68 adet, be-hesâb-ı kıyye 4.121, fî 5) pencere-i sâde (7 adet, kantâr 3 adet, be-hesâb-ı kıyye, 132, fî)	an-yed-i Köse Mihâl	20.605 660

		pencere-i toplu (5 adet, kantar 1 adet, lodura 92 adet, be-hesâb-ı kıyye, 524) pencere-i toplu (4 adet, kantar 6 adet, 16 lodura, be-hesâb-ı kıyye 271) yekûn 795 [kıyye], fî 5. meremmât-ı küski (2 adet, fî 10) vasl-ı kiriş-i hürde (9 adet, fî 80) zıvana (10 adet, .. 2 adet) vasl-ı kiriş-i vasat (14 adet) başğme (1 adet). yekûn 27.320		3.975 20 720 200 1.120 20
		an-zıvana ve kenad ve gayruhû, amel-i mezbûr (kantar 30 adet, 30 lodura, be-hesâb-ı kıyye 1.333, fî 5) pencere-i sâde (4 adet, kantar 1 adet, 50 lodura, be-hesâb-ı kıyye 66, fî 5) meremmât-ı küski (2 adet, fî 10, kıymet) yekûn 7.015.	an-yed-i Kanbiyazi	6.665 330 20
		âhen-i döşek (16 adet, kantar 1 adet, lodura 64 adet, be-hesâb-ı kıyye 72, fî 6)	an-yed-i Nikola Parmakkapu	432
		amel-i mezbûr (kantar 35 adet, lodura 54 adet, be-hesâb-ı kıyye 1.563, fî 5) pencere-i sâde (5 adet, kantar 2 adet, lodura 4 adet, be-hesâb-ı kıyye 89, fî 5) cem'an kıymet 44.575.	an-yed-i Hisar Ermeni	7.815 445 yekûn 8.260
	18 C. 1025/ 5 Mayıs 1616	bahâ-i mezkûrîn, kiriş-i âhen (kıt'a 257 adet, kantar-ı istanbulî 299 adet, lodura 16 adet, fî 500) âhen-i hâm (kantar-ı samakovî 156 adet, 20 kıyye, fî 290).	an-yed-i Mehmed ve Hasan ve İlyas	149.580 45.340
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantar 379 adet, fî 90)	berây-i âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i mezkûrîn	34.110
242b		be-cihet-i ücret-i sâhten-i pencere-i âhen-i toplu (3 adet, be-hesâb-ı kıyye 125, fî 16)	an-yed-i Yorgi Nikola	2.000
243a	29 Rebülâhir 1025/ 16 Mayıs 1616	be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i ser-dökme	an-yed-i İsmail ki eş-şehîr be-Katil... berây-ı sahten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa.	
		def'a an-zıvana-i kebîr (52 adet, bâ-tuç 40 adet, bâ-âhen 12 adet, kantar 103 adet, 98 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 4.575, fî 60)	berây-ı sûtûnhâ-i der-enderûn-ı harem-i câmi'-i şerîf	274.500
		def'a - an-zıvana-i hürde (111 adet, kantar 38 adet, lodura 8 adet, be-hesâb-ı kıyye, 1.675,5, fî 50).	berây-ı enderûnî ve bîrûnî der-câmi'-i şerîf	83.775
		def'a - sâhten-i tophâ-i nühâs (3 adet, fî 30)	berây-ı raht-ı mutallâ	90
		def'a - sâhten-i kapakhâ-i nühâs, lüle (lodura 34 adet, be-hesâb-ı kıyye 15, fî 70)	berây-ı bâb-ı hazîne-i âb-ı sebîlhâne	1.050
		def'a - sâhten-i lüle-i çeşme, lüle (2 adet, fî 360)	berây-ı sebîlhâne ve lüle-i mutallâ der-kurb-ı	720 480

		lale-i (lüle) mutallâ (2 adet, fi 240)	câmi'i-î şerîf	
		def'a - sâhten-i kovan-ı bâbhâ-i câmi'i-î şerîf (12 adet, be-hesâb-ı kıyye, 33, fi 40).		1.320
		def'a - an-zivana-i şeşhâne-i hürde (9 adet, 73 lodura, be-hesâb-ı kıyye 32, fi 50).		1.600
		def'a - an-zivana-i başlık-ı kebîr (12 adet, kantar 79 adet, 55 lodura, be-hesâb-ı kıyye 3.500, fi 70)	berây-ı pâye-i mermer der-enderûn-ı câmi'i-î şerîf	245.000
		def'a - an-zivana-i dökme (33 adet, kantar 6 adet, lodura 33 adet, be-hesâb-ı kıyye, 278,5, fi 50).	berây-ı fevkâniyye	13.925
		def'a - an-zivana-i çâr-kûşe (8 adet, kantar 20 adet, 42 lodura, be-hesâb-ı kıyye 898, fi 50)	berây-ı âbdesthâne der-câmi'i-î şerîf	44.900
		def'a - an-zivana-i hürde (4 adet, kantar 1 adet, lodura 85 adet, be-hesâb-ı kıyye 81, fi 40).	berây-ı bâbhâ-i yemîn ve yesâr der-câmi'i-î şerîf	3.240
		def'a - kapakhâ-i tuç (29 adet, be-hesâb-ı kıyye 2, fi 40)	berây-ı câmi'i-î şerîf	1.160
		def'a - zivana-i battâl-ı kemer (2 kit'a, kantar 21 adet, lodura 44 adet, be-hesâb-ı kıyye 943, fi 70).	berây-ı pâyehâ-i kebîre	66.010
		def'a - meremmât-ı pencerehâ-i tuc (5 adet, beher adet fi 2.000)	an-cânib	10.000
		def'a - tavanhâ-i nühâs (6 adet, 12,5 kıyye, fi 40).		500
244a	19 Receb 1025/ 2 Ağustos 1616	bahâ-i mezkûrîn kirîş-i âhen (kit'a 143 adet, kantar-ı islanbulî 170 adet, 28 lodura, fi 500) âhen-i hâm (kantar-ı samakovî, 96 adet, 42 kıyye, fi 290)	an-yed-i Mehmed ve Hasan ve İlyas,	85.140 28.050
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân (kantar-ı samakovî, 223,5 adet, fi 90)	berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i mezbûrîn	19.632
244b		el-bâkî - nümûde der-rûznâmçe-i idris ağa fi 29 receb sene [1]026 bahâ-i mühimmât-ı mezbûre, mismâr-ı şumâr-ı fette (23.029 adet, beher 1.000 fi 360, kıymet) mismâr-ı banad (63.510 adet, beher 1.000 fi 160) mismâr-ı pedavra (118.100 adet, beher 1.000 fi 50) mismâr-ı şayka (2.850 adet, beher 1.000 fi [1]40 (138,5)) mismâr-ı mertek (kantar 22 adet, 26 lodura, fi 704) teneke-i âhen (140 ade, fi 1) tutkal-ı edirne (5 kıyye, fi 50) sünger-i kubbe (95 adet) reze-i çifte-i siyâh (570 adet, fi 4) kal'î (33 kıyye, fi 80) mismâr-ı mertek (1.000 adet) teneke-i âhen (14 adet, fi) kürek-i ... (30) mismâr-ı lofça (19.020 adet) mismâr-ı şumar-ı meyâne (6.600 adet, beher 1.000 fi 200) tutkal-ı siyah (22,5 kıyye, fi 20) reze-i kebîr-i siyah (100 adet, fi 8) çûb-ı kazma-i kabza (120 adet) mismâr-ı bölme (18.920 adet) kofa-i lağimî (420 adet, fi 8) raht-ı bend-kûşe-i tut (2 adet)	an-yed-i Menteş Yahudi bâ-tevârîh-i muhtelif sitâde ve semenhâ mahsûb şode ani't-teslîmât an-zamân-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i mezbûr-ı sâbık ve emîn-i anbar-ı binâ-i mezbûr der-zamân-ı İdris Ağâ emîn-i lâhık ve makbûl şode fi't-târîh icmâlen	8.288 10.161 5.905 395 15675 140 250 925 2.280 2.640 100 112 140 11.414 1.320 450 800 460 1.513 3.360 160 72 60 476 920

		<p>pulhâ-i (pulhâ-i) pencere (72 adet, fi 1) halka-i dolab (12 adet, fi 5) bend-kuşe-i dolab reze-i pencere-i siyah (36 adet) püştivân-ı siyah (14 adet) âhen-i bâd (6 adet, fi 5) muşamma' (2 adet) reze-i halka bâ-kalay (60 adet) mandal (2 adet) yekûn 105.281.</p>		<p>1.060 30 220 120 8</p>
246b		<p>âhen-i hâ-m-ı hürde (kantar 987 adet, 31 lodura) âhen-i kiriş-i battâl (11 adet, kantar 39 adet, 40 lodura) âhen-i kiriş-i vasat (41 adet, kantar 88 adet, lodura 4 adet) âhen-i kiriş-i hürde (92 adet, kantar 105 adet, 36 lodura) âhen-i hurdevât-ı sergi (kantar 61 adet, 19 lodura) çelik-i frengî (kantar 1 adet, 24 lodura) âhen-i pencere-i toplu-ı dû-ser (65 adet, kantar 188 adet, lodura 4 adet) bâb-ı âhen-i kafes, saç (4 adet, kantar 4 adet, 92 lodura) çelik-i samakovî (kantar 2 adet, lodura 54 adet) âhen-i hurdevât (kantar 41 adet, 10 lodura) âhen-i pencere-i toplu (an-hedm-i saray-ı ahmed paşa, 172 adet, kantar 260 adet, 10 lodura) âhen-i pencere-i sâde (an-hedm-i saray-ı mezbûr , 106 adet, kantar 67 adet, 66 lodura) âhen-i pencere-i toplu-i atîk (11 adet, 70 lodura) âhen-i çenber-i sûtûn-ı battâl (2 adet, kantar 1 adet, 24 lodura) âhen-i çenber-i ser-sûtûn-ı ... (46 adet, kantar 6 adet, 90 lodura) âhen-i ...köhne (23 adet, kantar 3 adet, 12 lodura) köhne hurde (34 adet) âhen-i çârçûbe-i cam (27 adet, kantar 3 adet, 34 lodura) âhen-i kenâd-ı enseri 8 adet (2 kantar, 80 lodura) kenâd-ı hürde (kantar 3 adet, lodura 30 adet) zivana (35 lodura) âhen-i civata-i kubbe (29 adet, 60 lodura) âhen-i ökçe-i tek (1 adet, 17 lodura) âhen-i çubuk-ı ... kebîre (3 adet, kantar 1 adde, 34 lodura) âhen-i mısri-i nühâs-ı gubâr (35 adet) âhen-i pencere-i kebîr-i cedîd (3 adet, köhne 5 adet) mismâr-ı taban (kantar 527 adet, 76 lodura) mismâr-ı hatîl (kantar 327 adet, 70 lodura) mismâr-ı mertek (kantar 55 adet, 99 lodura) mismâr-ı lofça (kantar 99 adet, lodura 4 adet)</p>		

		<p>mismâr-ı şumâr-ı meyâne (kantar 19 adet, 58 lodra) mismâr-ı sürb (1.250 adet) âhen-i kazma, cedîd (86 adet) köhne (132 adet) âhen-i kürek, cedîd (100 adet) köhne (140 adet) âhen-i kuyu-i gec, cedîd (7 adet) köhne (11 adet) âhen külünk ayağ (4 adet) erre-i çûb-ı teneke (2 adet) erre-i seng-i mütenevvî'a (17 adet) kufî-ı frengî-i köhne (4 adet) âhen-i tarak (7 adet, kantar 3 adet, lodura 80 adet) vare-i köhne (14 adet) âhen-i mutabbak-ı seng (2 adet, 80 lodura) kabza-i kazma (34 adet) resen-i tîre (2.700 adet) şem'-i nâr (16 adet) aşu-yı frengî (kantar 1 adet, 44 lodura) sade (tulum 2 adet, kantar 3 adet, 12 lodura) sade (2.090 adet) çûb-ı yenedünya (kantar 48 adet, lodura 50 adet) çûb-ı abanos-ı hurde ma'a kebîr (kantar 11 adet, 74 lodura) bağ-a-i hindî (adet 2 kafes, kantar 2 adet, 79 lodura) dendân-ı fil (1 kafes, kantar 5 adet, 50 lodura) kettân-ı söve (1, kantar 1 adet, 22 lodra) kettân-ı mısırî (kantar 5 adet, 95 lodura) bâb-ı kapak-ı âhen, cenâh (6 adet) bâ-kufî cenâh (6 adet) cam-ı müdevver-i sûtûn (43 adet, nîm 33 adet) çûb-ı kürek-i cedîd (70 adet) âhen-i çenber-i köhne (13 adet) pencere-i çelikli ve kapı, pencere cenâh (30 adet), cenâh (2 adet), pencere-i çatma ma'a kapı (cenâh 8 adet) (cenâh 1 adet) pencere-i cunba (cenâh 13 adet) pencere-i arabî (garbî) ma'a kapı (230 adet) pencere-i döşeme (2 adet) pencere-i köhne (2 adet) pencere-i kemer-i büzürg-ı âhen (78 adet) kapu-yı kebîr an-meremmât (2 adet) tavan-ı nüvişt-kârî (1 adet) dolab-ı döşeme-i mükemmel (2 adet) şem'-i beyâz (2 kit'a) tirşe (3 adet) tutkal-ı mâhî (2 kıyye, 5 lodura) kal'î (16 kıyye, 300 dirhem) resen-i âlât ve gayrî (3 adet, kantar 3 adet, 84 lodura) kantar-ı kebîr (2 adet), kantar-ı sağîr (1 adet).</p>		
247b		esnâf-ı gayr-ı müsemmen	an-saray-ı merhûm	

		an-münhedime-i saray-ı mezkûrîn; sürb-i köhne (kantar 3.495 adet) pencerehâ-i toplu (kantar 301 adet, lodura 30 adet) pencerehâ-i sâde (kantar 120 adet, 76 adet) kiriş-i âhen (kantar 44 adet, 86 lodura) âhen-i bâbhâ (9 adet, kantar 83 adet, lodura 24 adet) bâbhâ-i âhen kaplu ma'a haşeb (3 çift) mesâmîr-i mütenevvi'a-i köhne (kantar 68 adet, lodura 73 adet) âhen-i ocakhâ-i kemer ve sofa (kantar 51 adet, 87 lodura)	Ahmed Paşa, an 17 Ca. 1018 ilâ 27 Receb 1021	
		an-saray-ı merhûm mehmed paşa pencere-i âhen-ı toplu (kantar 68 adet, lodura 67 adet) pencere-i sâde (kantar 5 adet, 23 lodura) pencerehâ-i sâde ve toplu-i sağır ve kebîr (kantar 6 adet, 60 lodura) mesâmîr-i köhne (kantar 16 adet, 14 lodura) âhen-i köhne (kantar 5 adet, 67 lodura) âhen-i ocak (lodura 72 adet) kirişhâ-i hürde (kantar 17 adet, 8 lodura) kirişhâ-i kebîre (kantar 55 adet, 26 lodura) çubuk-ı âhen-i cam (kantar 4 adet, lodura 14 adet) kantar 200 adet	an 17 Ca. 1018 ilâ 6 Z. 1019	
	5 Muharrem 1025/ 24 Ocak 1616	bâb-ı kebîr-i müsta'mel an-zıştovi-i belgrad âmede (cenâh 2 adet, be- hesâb-ı kantar, 52 adet, fi 18 za. 1022, bâ-sefine-i mehmed reîs).		
		def'a - an-hedm-i arslanhane, mesâmîr- i ve âhen-i hürde (kantar 8 adet, 75 lodura), sürb-i köhne (kantar 8 adet, 30 lodura), pencerehâ-i sâde (10 adet, kantar 5 adet).		
248b		bahâ-i mertek bahâ-i lülehâ-i maslak bahâ-i kettân-ı kenevir ve resen-i râh-ı âb bahâ-i âhen-i hâm bahâ-i resen-i âlât	defter oldur ki sene bin yirmi altı Cemâziyelâhîr'sinin gurresinden şehr-i Şâbanın gâyetine gelince câmi'i-i şerîf mühimmâtıçün lâzım gelen masârîfî beyân eder	500 6.540 11.142 128.183 16.046
249a		be-cihet-i ücret-i âhengerân		16.677

Tablo 38. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılanâhen ve âhen ürünlerini (kiriş, kened, mismâr) ifade eden tablo.

Kaynak: BOA, D.35.

ZiştoviBelgrad'dan getirilen ve avlu giriş kapılarına takılan iki kapı³²⁸, hem yapının sefer emeline vurgu yaparak bir güç gösterisi sunmakta; hem de bir meydan

³²⁸ Rûznâmçe'de Ziştovi'den bir, İstolni'den bir adet olmak üzere iki kapı kaydı mevcuttur. Ziştovi **BOA**, D.35, v.247, İstolni ise **BOA**, D.35, v.158'de geçer. Belgrad'ın fethinde ulaşılan iki ayrı nokta olarak karşımıza çıkan bu yerlerden kullanılmış olduğu belirtilen tunç kapılar getirilmiş ve harem-i bîrûna takılmıştır.

okuma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun hâricinde görünen kaide bileziği, sûtûn bileziği³²⁹, kenâd, mismâr (çivi) gibi yapı malzemelerinde, pencerelerinde ve ihata duvarı lokmalı parmaklıkların yapımında (bknz. Resim 120-121), hatıllarda ve döşemelerde (bknz. Resim 119) demir kullanılmıştır.

Resim 119. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst mahfelin döşeme altında sıvası dökülen kısımdan demir hatıllar

---

³²⁹BOA, D.35, v.205.

Resim 120. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst mahfeli gergi ve bilezik ilişkisi.

Sultan Ahmed Camii, demir etkinliği inşâ malzemeleri, temin süreci ve lodura üzerinden tartı ve ücret dengeleri tablo 38'de zikredilmektedir. Buna göre demirin yapı malzemelerinde kullanımı ve montajıyla ilgili görevliler de arşiv belgelerinde yer almaktadır.

Resim 121. Sultan Ahmed Camii doğu cephesi üst sofasında çerçeve deformasyonu, pencere demirleri ve yerleşimi.

2. Sürb (Kurşun)

Sultan Ahmed Külliyesi inşasında kullanılan sürb (kurşun) geldiği yer olan Sidrekapısı ve Üsküp gibi Selanik'e bağlı vilayetlerin adıyla anılmaktadır. Aşağıdaki şekilde de belirtildiği üzere Sidrekapısı, Üsküp gibi madenlerden kaza kadısı hücceti (emri) ile külçe olarak derlenen sürb, Selanik limanına getirilmiş ve buradan da görevli reisler vasıtasıyla deniz yoluyla İstanbul'a getirilmiştir. Gümrük ve Kavak İskeleleri'nden arabalarla taşınıp, anbarda saklanan sürb, Sultan Ahmed Külliyesi için inşâ edilen sürbhânedede kenadkeşân, sürbkeşân ve mismâriyân denilen meslek gruplarının elinde işlenerek; levhâ, boru, çivi ve dökme kened bağlantısı olarak inşâ mahallinde kullanılmıştır.

Varak No	Tarih	Yapılan Harcama Sebebi	Yapılan iş	Masraf Akçe
20a	20 Rebiülevvel 1019/ 12 Haziran 1610	bahâ-i sürb-i külçe-i Sidrekapısı	an-irsâliye-i Mehmed Korıcı an-Selanik bâ-sefine-i Komento[s] Re'îs ber-mûceb-i Mevlânâ Mahmud bin Şeyhî nâ'ib-i kâdı-i kasaba-i Selanik el-müverrah fî evâ'il-i Safer 1019 (kantâr 597 adet, fî 130)	77. 610
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i mezbûr	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Selanik ilâ İstanbul (kantâr 597 adet, fî 20)	11.940
	22 Rebiülevvel1019/ 14 Haziran 1610	be-cihet-i ücret-i hammâlân	berây-ı âverden-i sürb-i külçe an-iskele-i Kavak ilâ binâ-i şerîf (hıml 220, fî 3)	600
20b	29Rebiülâhir 1019/ 21 Temmuz 1610	bahâ-i sürb-i külçe	an-irsâliye-i Mehmed Yeniçeri an-cânib-i Sidrekapısı bâ-sefine-i İsa bin Ömer Re'îs ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Mahmud Efendi kâdı-i kazâ-i mezbûre el-müverrah fî evâsıt-ı Safer 1019 (kantâr 1.059 adet, fî 130)	137.670
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i re'îs-i mezbûr	berây-ı âverden-i surb an-iskele-i mezbûr ilâ İstanbul (kantâr 1.059 adet, fî 20)	21.180
24a	21 Ca. 1019/ 11 Ağustos 1610	be-cihet-i ücret-i Hacı Hüseyin şarkî	berây-ı sürb elvâh-ı Kefe (kantâr 256 adet, be-hesâb-ı kıyye 11.216, beher fî 1)	11.216
33a	14 Receb 1019/ 2 Ekim 1610	bahâ-i sürb-i külçe-i Üskûbî	an-irsâliye-i Mehmed Bey nüvvâb an-cânib-i Selanik bâ-sefine-i Ali Re'îs an-kazâ-i Karamürsel ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ali nâ'ib-i kazâ kazâ-i Selânik el-	48.974

			müverrah fî gurre-i C. 1019. (kantâr-ı sâfî 349 adet, lodura 82 adet, beher kantâr fî 140)	
		be-cihet-i ücret-i sefîne-i Ali Re'îs el-mezbûr	berây-ı âverden-i sürb-i külçe an-Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Bey bevvâb (kantâr 349 adet, lodura 82, fî 20)	6.996
		be-cihet-i ücret-i arabahâ	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Üsküb ilâ Selanik an-yed-i Mehmed bevvâb (kantâr 349 adet, lodura 83 adet, fî 40)	13.993
	15 Receb 1019/ 3 Ekim 1610	bahâ-i sürb-i Üskûbî	an-irsâliye-i Mehmed Bey an-bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî an-cânib-i Selânik bâ-sefîne-i Pavlo Re'îs ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ali nâ'ib-i kazâ kazâ-i Selanik el-müverrah fî gurre-i C. 1019 (kantâr-ı sâfî 367 adet, lodura 18 adet, fî 140)	51.405
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i Pavlo Re'îs	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-iskele-i Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed bevvâb (kantâr 367 adet, lodura 18 adet, fî 20)	734
		be-cihet-i ücret-i arabahâ	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Üsküb ilâ Selanik an-yed-i Mehmed bevvâb (kantâr 367 adet, lodura 18, fî 40)	14.687
33b	16 Receb 1019/ 4 Ekim 1610	bahâ-i sürb-i külçe	an-cânib-i Sidrekapsi an-irsâliye-i Mehmed bevvâb ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ahmed nâ'ib-i kazâ-i Sidrekapsi el-müverrah fî evâsıt-ı Cemâziyelâhir1019 bâ-sefîne-i Yorgo veled-i Todori Re'îs an-İnebahtı (kantâr-ı sâfî 432 adet, fî 130)	56.160
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i re'îs-i mezbûr	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Sidrekapsi ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed bevvâb (kantâr 432 adet, fî 20)	8.640
34a	25 Receb 1019/ 13 Ekim 1610	be-cihet-i ücret-i hammâliye-i sürb	an-irsâliye-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf (hıml 35, fî 4)	140
62b	4 Rebülevvel 1020/ 17 Mayıs 1611	bahâ-i sürb-i külçe	an-yed-i Mehmed Çelebi an-bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî ki bâ-sefîne-i Komentos Re'îs ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Musa bin Mehmed nâ'ib-i kâdi-i kazâ-i mezbûr el-müverrah fî evâ'il-i Zilhicce 1019 (külçe 393 adet, be-hesâb-ı kantâr 597 adet, fî 130).	77.610
		be-cihet-i ücret-i	berây-ı âverden-i sürb-i	11.610

		navlun-ı sefîne-i Komentos Re'îs el-mezbûr	mezbûr an-Sidrekapsi ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Çelebi el-müşârun-ileyh (kantâr 597 adet, fî 20)	
		yekûn 89.550.		
63a	11 Rebülevvel 1020/ 24 Mayıs 1611	bahâ-i sürb-i külçe-i Sidrekapsi	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Çavuş, kantâr-ı İstanbulî 1.024 adet, fî 130)	133.120
63b	13 Rebülevvel 1020/ 26 Mayıs 1611	bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Çavuş (kantâr 1.400 adet, fî 140)	196.000
63b	15 Rebülevvel 1020/ 28 Mayıs 1611	bahâ-i sürb-i külçe-i Sidrekapsi	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş an-vekil-i Hüseyin Çavuş bâ-sefîne-i Ferhad Re'îs (kantâr-ı İstanbulî 373 adet, lodura 46, fî 130)	48.546
64a	16 Rebülevvel 1020/ 29 Mayıs 1611	bahâ-i sürb-i Sidrekapsi	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş vekîl Hüseyin Çavuş bâ-sefîne-i Andreyâ Re'îs ber-mûceb-i hüccet (kantâr-ı İstanbulî 310 adet, fî 130)	40.307
64b		bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş bâ-sefîne (kantâr-ı İstanbulî 426 adet, fî 140)	59.640
	18 Rebülevvel 1020/ 31 Mayıs 1611	bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Çavuş bâ-sefîne (kantâr-ı İstanbulî 510 adet, fî 140)	71.400
70a	26 Rebülevvel1020/ 8 Haziran 1611	bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliye-i Muizzâde Yahudî an-cânib-i Hüseyin Çavuş emîn-i ganem bâ-sefîne-i Korıcı ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ İbrahim bin Süleyman nâ'ib-i kâdi-i kazâ-i Selanik (kantâr 509 adet, lodura 92, fî 140)	71.390
76a	29 Ra. 1020/ 11 Haziran 1611	bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Çavuş emîn-i ganem bâ-sefâ'in-i mezkûrîn:	
			bâ-sefîne-i Mehmed Başe (kantâr-ı İstanbulî 441 adet ve ziyâde-i kantâr 14, lodura 54 adet), yekûn kantâr 455 adet, lodura 54, fî 140.	63.775
			bâ-sefîne-i Taratos Re'îs (kantâr 681 adet, lodura 92 adet, fî 140)	95.470
146a	21 Cemâziyelâhir1022/ 8 Ağustos 1613	bahâ-i sürb-i külçe	an-irsâliye-i Hasan Çavuş be-vâsita-i Muizzâde Yahudi an-cânib-i Sidrekapsi bâ-sefîne-i Mustafa Re'îs sâkin der-cezîre-i Limni (kantâr-ı İstanbulî sâfî 450 adet, 78 lodura, fî 130)	58.601
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i sürb-i mezbûr	berây-ı âverden an-Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Mustaf Re'îs an-yed-i Hasan Çavuş el-mezbûr sitâde (kantâr-ı 450 adet, 78 lodura, fî 20)	9.015
146b	9 Receb 1022/ 9 Ağustos 1613	bahâ-i hîme	berây-ı elvâh-ı kerdan-i sürb çeki (104 adet, fî 28)	2.912
		bahâ-i şem'i asel	berây-ı evânî-i sürb	20
147a	11 Receb 1022/	bahâ-i hîme	berây-ı evânî-kerden-i sürb an-	3.240

	27 Ağustos 1613		yed-i Yorgi zimmî (vezne 120 adet, fî 27)	
147b	15 Receb 1022/ 31 Ağustos 1613	bahâ-i sürb-i külçe-i Engürüs	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Çavuş bâ-sefîne-i Osman Reîs ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ İbrahim Efendi kâdî-i kazâ-i Selanik el-müverrah fî Evâil-i Cemâziyelevvel 1022. Ber-mûceb-i hüccet ve risâle amede(kantâr-ı İstanbulî 318 adet 54 lodura, fî 140)	44.595
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân ve navlun-i sefâ'in	berây-ı âverden-i sürh-i mezbûr an-yed-i Mehmed Çavuş el-mezbûr	18.000
			berây-ı ücret-i arabacıyân an-Üsküb ilâ Selanik (kantâr 300 adet, fî 40)	12.000
			berây-ı navlun-ı sefîne an-Selanik ilâ İstanbul (kantâr 300 adet, fî 20)	6.000
150b		be-cihet-i nafaka-i İbrahim-i Bostanî	der-vakt-i reften be-Selanik berây-ı harîden-i sürb an-gurre-i Ramazân ilâ gâye-i Zilka'de 1022 (fî'l-müdde)	2.700
151a		bahâ-i mismâr-ı sürb	an-yed-i Damyân an-bâzâr-harîde	500
		be-cihet-i ücret-i ırgâdiye	kârhâne-i sürbgerân bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	512
159b	18 Zilhicce 1022/ 29 Ocak 1614	bahâ-i sürb-i siyâh	an-yed-i Davir/Devar Frenk be-vâsita-i Kemal Yahudi (kantâr 1.102 adet, 74 lodura, be-hesâb-ı kıyye 48.520, fî 8, pul 2)	400.290
		be-cihet-i in'âm berây-ı esîrân-ı mîrî	der-vakt-i kenden-i sürb an-meyvehâne der-bâğçe-i hâssa	500
		bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Çavuş bâ-sefîne-i Hacı Hasan Reîs an-Selanik ilâ İstanbul ber-mûceb-i hüccet-i Mevlana Mahmud bin Ahmed Paşa kâdî-i kazâ-i mezbûr el-müverrah fî 6 Zilhicce sene [10]22 (kantâr-ı Üskübî 490 adet, ber-mûceb-i hüccet, kantâr 484 adet, 68 lodura, an-ziyâde amede 5 kantâr, 42 lodura, fî 140)	68.600
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı keşîden-i sürb-i mezbûr an-Üsküb ilâ iskele-i Selanik an-yed-i Mehmed Çavuş (kantâr 484 adet, 68 lodura, fî 40).	19.387
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i sürb-i mezbûr	an-iskele-i Selanik ilâ İstanbul bâ-sefîne-i Hacı Hasan Reîs (kantâr 484 adet, 68 lodura, fî 20)	9.693
160a	25 Muharrem 1023/ 7 Mart 1614	bahâ-i sürb-i Sidrekapsi ve ırsâliye-i Menteşzâde be-ma'rifet-i Beğlü Avraham Yahudi	ber-mûceb-i hüccet-i Mevlana Davud Efendi nâib-i kâdî-i kazâ-i Selanik el-müverrah fî Evâsit-ı şehri Za. 1022 (gayr ez-bâ-kalî , kantâr 457 adet, 53 lodura, fî	59.478

			130)	
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Tarandafil Reîs	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Selanik ilâ İstanbul (kantâr 457 adet, 53 lodura, fî 20).	9.150
160b	1 Safer 1023/ 13 Mart 1614	be-cihet-i harc-ı râh-ı mezkûrîn	der-vakt-i reften berây-ı bürden-i akçe-i hıml 4 berây-ı harîden-i sürb be-Lemi Çavuş vekil-i Hüseyin Çavuş der-Üsküb (kıymet 3.600). Be-nâm-ı Memmed bevvâb (kıymet 1.800), be-nâm-ı diğêr Mehmed bevvâb	1.800
		be-cihet-i ücret-i esîr	berây-ı tahmîl-i akçe an-Edirne ilâ Üsküb berây-ı harîden-i sürb (hıml 2)	1.000
161b	27 Safer 1023/ 8 Nisan 1614	bahâ-i mismâr-ı sürb	an-yed-i Hüseyin (1.100 adet)	165
	7 Ra. 1023/ 17 Nisan 1614	bahâ-i sürb-i siyâh	an-yed-i İstron Marnoyan be-vâsita-i Kemal Yahudi (kantâr 1.253 adet), (be-hesâb-ı kıyye 55.132, beher kıyye fî 8, pul 2)	454.839.
162a	17 Rebülevvel1023/ 27 Nisan 1614	be-cihet-i nânbahâ-i forsa	der-vakt-i vezin-kerden-i sürb	49
		bahâ-i sürb-i Sidrekapsi külçe	an-irsâliye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Çavuş bâ-sefine-i Hilaberdi Reîs ber-müceb-i hüccet-i Mevlana Davud Efendi na'ib-i kâdî-i kazâ-i Selanik (bâ-külçeteyn, kantâr 800 adet, bâ-kali` amede, 7 kantâr, 16 lodura, el-bâkî, sâfî, kantâr 792 adet, 84 lodura, fî 130)	103.069
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Hilaberdi Reîs el-mezbûr	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Hüseyin Çavuş (kantâr 792 adet, 84 lodura, fî 20).	15.856
162b	25 Ra. 1023/ 5 Mayıs 1614	bahâ-i hîme	berây-ı sâhten-i sürb an-yed-i Hasan Reîs, çeki (200 adet, fî 30)	6.000
		bahâ-i mismâr-ı sürb	berây-ı seng	550
163a	2 Rebülâhir 1023/ 12 Mayıs 1614	bahâ-i sürb-i Üskübî	berây-ı irsâliye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa bâ-sefine-i Tekürzâde Ali Reîs ber-müceb-i hüccet-i Mevlana Mahmud bin Ahmed na'ib-i kâdî-i kazâ-i Selanik el-müverrah fî gurre-i Ra. 1023 (kantâr-ı İstanbulî sâfî 180 adet, 31 lodura, fî 140)	25.243
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı keşîden-i sürb-i mezbûr an-Üsküb ilâ Selanik ma'a ücret-i navlun-ı sefine an-Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Çavuş el-müşârün-ileyh (kantâr 180 adet, 31 lodura, fî 60)	10.818
			berây-ı arabahâ (kantâr 180 adet, 31 lodura, fî 40)	7.212
			berây-ı navlun-ı sefine (kantâr 180 adet, 31 lodura, fî 20)	3.606
175a	13 Receb 1023/ 19 Ağustos 1614	bahâ-i sürb-i Üskübî-i külçe	an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Çavuş ber-müceb-i hüccet-i Mevlana Mahmud bin	82.040.

			Ahmed naib-i kadı-ı kazâ-i Selanik el-vâki fî 13 Ca. 1023 bâ-sefîne-i İstefan Reîs. Külçe 314 kit'a , kantar 586 adet, fî 140)	
		be-cihet-i ücret-i arabahâ	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Mertenek ilâ Selanik ma'a ücret-i navlun-ı sefîne-i İstefan Reîs an-Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Çavuş el-mezbûr (kantar 586 adet, fî 60, kıymet 35.160), berây-ı ücret-i arabacıyân (kantar 586 adet, fî 40, kıymet 23.440), berây-ı ücret-i navlun-ı sefîne (kantar 586 adet, fî 20)	11.720
		bahâ-i sürb-i külçe-i Sidrekapsi	an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî bâ-sefîne-i Yani Reîs bâ-hüccet-i Mevlana Bayezid Efendi kadı-i kazâ-i Sidrekapsi el-vâki fî evâhir-i C. 1023, sürb-i külçe 129 adet (kantar-ı İstanbulî 200 adet, fî 130)	26.000
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i Yani Reîs	el-mezbûr berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Sidrekapsi ilâ İstanbul (kantar 200 adet, fî 20)	4.000
	15 Receb 1023/ 21 Ağustos 1614	bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî bâ-sefîne-i Cafer Reîs ber-mûceb-i defter-i Mevlana Ahmed Efendi naib-i kadı-ı kazâ-i Selanik el-vâki fî evâil-i Ca. sene-i minhû. Külçe 282 adet, ber-mûceb-i hüccet (kantar 423 adet, lodura 75 adet yekûn, kantar 434 adet, lodura 46 adet, fî 140)	60.824
177b	6 Şâban1023/ 11 Eylül 1614	bahâ-i sürb-i Üskübî an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hasan Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî bâ-sefîne-i Varsahi Reîs	ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Rıdvan Efendi kâdî-ı kazâ-i Selanik el-müverrah (fî 13 Receb 1023, külçe 130 adet, kantar-ı İstanbulî 207 adet, fî 140)	28.980
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Üsküb ilâ Selanik ve navlun-ı sefîne an-Selanik ilâ İstanbul (207 kantar, fî 60)	12.420
178a	19 Şâban 1023/ 24 Eylül 1614	bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî bâ-sefîne-i Mahmud Reîs ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Rıdvan Efendi kâdî-ı kazâ-i Selanik el-müverrah fî 16 Receb 1023. Külçe (116 adet, kantar-ı İstanbulî 156 adet, fî 140,).	21.840
178b		be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı âverden-i seng ve kereste ve sürb-i külçe bâ-defter-i Bali Çelebi an-gurre-i Receb ilâ gâyet-i şehri mezbûr 1023 (384	7.660

			nevbet, fî 20)	
179b	25 Ramazân 1023/ 29 Ekim 1614.	be-cihet-i in'âm-ı esîrân der-vakt-i vezn-kerden-i âhen ve sûrb	der-anbar-ı binâ-i şerîf (kıymet 80), be-cihet-i arabacıyân berây-ı âverden-i senhâ-i mütenevvi'a ve kereste ve sûrb an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar an- gurre-i Şâbanilâ gâyet-i şehir-i mezbûr 1023 (605 nevbet, fî 20)	12.100
181a	30 Ramazân1023/ 3 Kasım 1614	an-yed-i Hisar Ermeni	berây-ı sâhten-i tahta-i sûrb (2 adet, fî 200)	400
		an-yed-i Kanbiyazi	berây-ı sâhten-i keçe-i sûrb (1 adet)	200
		an-yed-i Nikola Atina	berây-ı ücret-i keçe-i sûrb (1 adet)	200
		an-yed-i Köse Mihâl	berây-ı ücret-i keçe-i sûrb (2 adet, fî 200)	400
184b	5 Şevvâl 1023/ 8 Kasım 1614	bahâ-i sûrb-i Üskübî	an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş (kantar 172 adet, 60 lodura, fî 140)	24.164
			be-cihet-i ücret-i hammâliyye-i araba ve navlun-ı sefine (kantar 172 adet [silik])	
189a		be-cihet-i in'âm-ı esîrân	der-vakt-i vezn-kerden-i sûrb der-anbar	40
	23 Ra. 1023/ 3 Mays 1614	bahâ-i sûrb-i siyâh	an-yed-i hademe-i tevâbi-i Kemal Yahudi (kantar 210 adet, 23 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 9.250, fî 8)	74.000
189b		an-yed-i Osman Hacıoğlu	mismâr-ı sûrb (2.800 adet, beher 100 fî 16)	448
190a	29 Zilkade 1023/ 31 Aralık 1614	be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı âverden-i senhâ-i mütenevvi'a ve sûrb an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar berây-ı vâcib-i şehir-i Zilkade sene-i minhû. Kıymet 22.960. (nevbet 1.052 adet, fî 20, kıymet 21.040), (nevbet 24 [adet], fî 80).	1.920
		bahâ-i sûrb-i siyâh	an-yed-i İsrak Bâzargân be- vâsita-i Kemal Yahudi, kantar-ı İstanbulî 343, 057, 001, 401 adet, Lodura 69, 41, 110, 100, 010 [adet], be-hesâb-ı kıyye, 17.644, fî 8)	141.152
193a	29 Z. 1023/ 30 Ocak 1615	be-cihet-i nafaka-i Mahmud Subaşı	an-gurre-i Şevvâl 1023 ilâ gâyet-i Z. sene-i minhû	1.862
		bahâ-i hîme	berây-ı elvâh-kerden-i sûrb (35 adet, fî 32)	1.270
195a	29 Muharrem 1024/ 28 Şubat 1615	be-cihet-i ücret-i sâhten ve kat`- kerden-i mismâr-ı sûrb	(15.000 adet)	500
195b	22 S. 1024/ 23 Mart 1615	bahâ-i sûrb-i Üskübî	an-yed-i Muharrem an-pâzar harîde (kantar 29 adet, 50 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.298, fî 8)	10.384

197a	29 Rebiülevvel 1024/ 28 Nisan 1615	be-cihet-i ücret-i sebbâk	berây-ı elvâh-kerden-i sürb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i mezbûrîn	20.401
		an-yed-i Manol Yahudi	elvah-ı sürb-i mahlût (kantar 49 adet, be-hesâb-ı kıyye, 2.156, fi 1)	2.156
		an-yed-i Cafer Hacıoğlu Yahudi	elvâh-ı sürb-i mahlût (kantar 103 adet, 32 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 4.532, fi 1)	4.532
		an-yed-i Avram Yahudi	sürb elvah-ı mahlût (kantar 311 adet, 66 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 13.713, fi 1)	13.713
204a	30 Ca. 1024/ 27 Haziran 1615	be-cihet-i icâre-i dekâkin	an-Ayasofya-i Kebîr der-nezd-i Arslanhâne an-gurre-i Muharrem 1023 ilâ gâyet-i Zilhicce sene-i minhû (fi sene-i kâmile)	2.584
		be-cihet-i âhengerân	berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i şehri-i Rebîülâhir ve Cemâziyelevvel 1024 ma'a sâhten-i mismâr-ı sürb. Der-vâcib-i Rebîülâhir 1024.	
		bahâ-i mismâr-ı sürb	an-yed-i Hacı oğlu Osman, mismâr-ı sürb (9.940 adet, beher 1.000 fi 170) çârcûve (7.000 adet, beher 1.000 fi 240).	1.690 1.680
204b	1 Cemâziyelâhir 1024/ 28 Haziran 1615	bahâ-i sürb	an-yed-i Lazari Yahudi ma'a ücret berây-ı elvâh-kerden-i mahlût an-sürb-i Sidrekapsi an-anbar-ı binâ-i şerîf ma'a sürb-i hod ki an-yed-i mezbûr ibtiyâ' kerde be-ma'rifet-i mi'mâr ağa	50.585
		bahâ-i sürb	an-yed-i hod (kantar 105 adet, 52 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 4.642, fi 8)	37.136
		berây-ı ücret-i sebbâk el-mezbûr	berây-ı elvâh-kerden-i sürb-i Sidrekapsi an-emin-i bina-i şerif sitâde an-yed-i hod ki ibtiyâ' kerde (kıyye 13.449 adet, fi 1); sürb-i anbar (kantar 200 adet, 14 lodura), an-sürb-i hod (kantar 105, 52 lodura).	13.449
	23 C. 1024/ 20 Temmuz 1615	bahâ-i sürb-i Sidrekapsi	an-irsâliyye-i diğêr Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa kethüdâ-i bevâbân-ı Dergâh-ı âlî bâ-sefine-i Yani veled-i Yorgi bermûceb-i hüccet-i Mevlânâ Lütfullah bin Bali nâib-i kazâ-i mezbûre el-müverrah fi 3 C. 1024 (kantar 212 adet, fi 130)	27.560
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Yani Reis el-mezbûr	berây-ı âverden-i sürb an-Selanik ilâ İstanbul (kantar 212 adet, fi 20)	4.240
205b	28 C. 1024/ 25 Temmuz 1615	bahâ-i sürb	an-yed-i Lazari Yahudi (kantar 143 adet, lodura 57 adet, be-hesâb-ı kıyye, 6.317, fi 8)	50.536

206b		be-cihet-i nafaka-i sürb-keşân ve mismâriyân ve kenâd-keşân	der-binâ-i câmi'-i şerif der-vâcib-i C. 1024 (neferen 18, fi 10)	5.400
210a	24 Receb 1024/ 19 Ağustos 1615	bahâ-i sürb-i külçe	an-yed-i Lazari Yahudi (kantar 57 adet, lodura 44 adet, Be-hesâb-ı kıyye, 2.527, Fi 8)	20.216
210b		be-cihet-i nafaka-i sürb-keşân ve kenâd-keşân ve mismâriyân	der-vâcib-i Receb 1024 (neferen 18, Fi 300)	5.400
211b	29 Şâban1024/ 23 Eylül 1615	be-cihet-i nafaka-i mismâriyân ve sürb-keşân	der-vâcib-i Şâban1024	5.400
214a	10 Ramazan 1024/ 3 Ekim 1615	bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa kethüdâ-i bevvâbân-ı dergâh-ı âlî bâ-sefâin-i mezbûrîn; be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Üsküb ilâ Selanik an-yed-i Mehmed Çavuş el-mezbûr (kantar 948 adet, fi 40)	37.920
214b	13 Ramazân 1024/ 6 Ekim 1615	bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa kethüdâ-i bevvâbân-ı Dergâh-ı âlî bâ-sefâin-i mezbûrîn ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Mehmed bin Şeyh Mehmed nâib-i kâdî-ı kazâ-i Selanik el-müverrah fi gurra-i Şâban1024.	
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Üsküb ilâ Selanik an-yed-i Mehmed Çavuş el-mezbûr (kantar 801 adet, lodura 37 adet, fi 40)	32.004
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefâin-i sürb-i mezbûr	an-Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Çavuş el-müşârun ileyh (kantar 801 adet, lodura 37 adet, Fi 20)	16.027
215a	30Ramazân1024/ 23 Ekim 1615	be-cihet-i nafaka-i mismâriyân ve sürb-keşân	berây-ı vâcib-i Ramazan 1024 (neferen 18, fi 300)	5.400
216a	30 Ramazan 1024/ 23 Ekim 1615	be-cihet-i nafaka-i meremmâtciyân	berây-ı elvâh-ı sürb-i câmi' an-gurre-i Receb ilâ gâyet-i Ramazân1024 (fi yevm 5, fi 3 eşhür)	450
217a	25 Şevvâl 1024/ 17 Kasım 1615	berây-ı kenden-i temel-i sürbhâne	(tûlen 41 zirâ', arzan zirâ' 1 adet, kadden 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 41 adet, fi 2)	82
217b		be-cihet-i nafaka-i mismâriyân ve kenâd-keşân ve sürb-keşân	der-vâcib-i Şevval 1024 (neferen 18)	5.400
		be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb	der-binâ-i şerif berây-ı vâcib-i Şevval 1024 (neferen 1)	150
219a	23 Zilkade1024/ 14 Aralık 1615	bahâ-i sürb-i Sidrekapısı	an-irsâliyye-i Mustafa bevvâb-ı sultânî vekil-i Hüseyin Ağa kethüdâ-i bevvâbân-ı Dergâh-ı âlî	51.451

			bâ-sefine-i Yorgi veled-i Dimitri an-cezîre-i Limni ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ahmed Efendi nâib-i kâdî-i kazâ-i Selanik el-müverrah fî 22 Şevvâl 1024 (kantar 395 adet, lodura 78 adet, fî 130)	
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i mezbûr	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Hüseyin Ağa el-mezbûr (kantar 395 adet, 78 lodura, fî 20)	7.919
	30Zilkade1024/ 21 Aralık 1615	bahâ-i sürb-i Sidrekapsi	an-irsâliyye-i Medyenzâde Yahudi an-tahsil-i Mustafa bevâb vekîl-i Hüseyin Ağa kethüdâ-i bevâbân bâ-sefine-i Çalapverdi Reîs an-cezîre-i Limni ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ahmed Efendi nâib-i kâdî-i kazâ-i Selanik el-müverrah fî 10 Ramazan 1024 (kantar 692 adet, fî 130)	89.960
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i reîs-i mezbûr	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Mustafa bevâb (kantar 692 adet, fî 20)	13.840
219b		be-cihet-i nafaka-i mismâriyân ve kenâd-keşâd ve sürb-keşân	er-vâcib-i şehri-i Zilkade1024 (neferen 18, fî 300)	5.400
		be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb	berây-ı vâcib-i şehri-i Zilkade1024 (neferen 1)	150
220a	6 Zilhicce 1024/ 27 Aralık 1615	bahâ-i sürb-i Üskübî	an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Ağa kethüdâ-i bevâbân bâ-sefine-i Manol Reîs veled-i Yani sâkin der-cezîre-i Limni ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Mehmed ibn-i eş-Şeyh Mehmed nâib-i kâdî-i kazâ-i Selanik el-müverrah fî 7 Ramazan 1024 (Kantar 397 adet, 48 lodura, fî 140)	55.647
		be-cihet-i ücret-i arabacıyân	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Üsküb ilâ Selanik ma'a navlun-ı sefine-i reîs-i mezbûr an-Selanik ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Çavuş Ağazâde	23.848
			berây-ı ücret-i araba (kantar 397 adet, 48 lodura, fî 40)	15.899
			berây-ı ücret-i navlun-ı sefine (kantar 397 adet, 48 lodura, fî 20, kıymet).	7.949
229a	30Muharrem1025/ 18 Şubat 1616	bahâ-i mismâr-ı mütenevvi'a	an-yed-i Hacıoğlu, mismâr-ı çerçeve (24.917 adet, beher 1.000 fî 240, kıymet 600), mismâr-ı sürb (1.504 adet, beher 1.000 fî 170, kıymet 255)	yekûn 855
		be-cihet-i nafakât-ı mismâriyân ve sürb-keşân ve kenâd-keşân	der-vâcib-i Muharrem 1025 (neferen 18, fî 10)	5.400

		be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb	der-vâcib-i Muharrem 1025 (neferen 1)	150
230a	25 Safer1025/ 14 Mart 1616	bahâ-i kettân	berây zîr-i söve-i sürb berây-ı oda-i pâdişâh-ı âlem-penâh der-câmî-i şerîf an-yed-i Rıdvan Çavuş (3 hımlı, fî 80)	240
		be-cihet-i ücret-i sebbâk	berây-ı elvâh-kerden-i sürb an-yed-i Lazari Yahudi bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, elvâh (kantar 271 adet, lodra 70 adet, be-hesâb-ı kıyye, 11.954, fî 1)	11.954
230b		be-cihet-i nafaka-i mismâriyân ve sürb-keşân ve kenâd-keşân	berây-ı vâcib-i şehri-i Safer 1025 (neferen 18, fî 300)	5.400
		be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb	vâcib-i Safer 1025 (neferen 1)	150
231b	19 Rebîülevvel1025/ 6 Nisan 1616	bahâ-i sürb-i Sidrekapsi	an-irsâliyye-i diğeri Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Ağa mîr-âhûr-ı sâni bâ-sefine-i İbrahim Reîs der-sâkin-i cezîre-i Limni ber-mûceb-i [hüceci] Mevlânâ Mustafa ve Mehmed nâibân-ı kâdî-i kazâ-i Selanik el-müverrah fî evâsit-ı şehri-i Safer 1025 (kantar 169 adet, 10 lodura, fî 130).	21.982
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i İbrahim Reîs el-mezbûr	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Selanik ilâ İstanbul (kantar 169 adet, fî 20).	3.380
		bahâ-i sürb-i Sidrekapsi	an-irsâliyye-i diğeri Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Ağa mîr-âhûr-ı sâni bâ-sefine-i Borazancı Reîs ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Mustafa nâib-i kâdî-i Selanik el-müverrah fî 10 Safer 1025 (kantar 598 adet, lodura 80 adet, fî 130)	77.844
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i reîs-i mezbûr	berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Selanik ilâ İstanbul (kantar 598 adet, 80 lodura, fî 20).	11.976
232a			be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb berây-ı vâcib-i Rebîülevvel1025 (neferen 1)	150
			be-cihet-i nafakât-ı mismâriyân ve kenâd-keşân der-vâcib-i Rebîülevvel1025 (neferen 18, fî 300).	5.400
233a	30 Rebîülevvel1025/ 17 Nisan 1616	an-yed-i Nikola meremmâtî-i sürb	âhen-i cam-ı billur (26 adet, kantar 6 adet, lodura 57 adet, be-hesâb-ı kıyye 157, fî 6, kıymet 942), çenber-i çârçûbe-i hurde bâ-eğre berây-ı âhen-i tel-i cam (25 adet, kantar 1 adet, lodura 70 adet, be-hesâb-ı kıyye 75, fî 10, kıymet 750), âhen-i kûşebend (17 adet, kantar 2 adet, lodura 83 adet, be-hesâb-ı kıyye	yekûn 2.932

			124, fi 10, kıymet 1.240)	
234b	29 Rebülâhîr1025/ 16 Mayıs 1616	be-cihet-i râh-i âbiyân	berây-ı sâhten-i boru-yı sürb berây-ı râh-i âb-ı sebîlhâne der- cânib-i Meydân-ı Esb bâ-tezkire-i Bali kâtib-i anbar an-gurre-i Rebîülâhîr1025 ilâ gâyet-i şehri mezbûr.	3.882.
		be-cihet-i nafakât-ı süreb-keşân ve kenâd-keşân ve mismâriyân	er-vâcib-i şehri Rebîülâhîr1025 (neferen 18, fi 300)	5.400
		be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i süreb	der-vâcib-i şehri R. 1025 (neferen 1)	150
245a		bahâ-i süreb-i mezkuân	ma'a ücret-i navlun-ı sefâin ve kira-i arabahâ ki semen-eş der- zamân-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i sâbık sitâde ve bâ-tevârîh- i muhtelifê âmede ve makbûl şode an-rûznâmçe-i İdris Ağa an- irsâliyye-i diğeri Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser- bevâban-ı dergâh-ı âlî bi'd- defa'ât.	
	17 Ca. 1025/ 2 Haziran 1616	defa âmede	süreb-i Sidrekapsi (Kantar 339 adet, lodra 30 adet, fi 130)	44.109
			be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine (kantar 339 adet, lodura 30 adet, fi 20)	6.786
	yekûn 50.895.			
	4 Şâban1025/ 17 Ağustos 1616	defa âmede	süreb-i Üskübî (kantar 436 adet, lodura 48 adet, fi 140)	61.107
			be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine ve kira-i araba (kantar 436 adet, fi 60, kıymet 22.672), navlun (kıymet 5.222), be-cihet-i kira-i araba (kıymet 17.440)	Yekûn 83.779.
	7 Şâban1025/ 20 Ağustos 1616	defa âmede	süreb-i Üskübî (kantar 148 adet, lodura 9 ade, fi 140, kıymet 20.732), be-cihet-i ücret-i navlun ve kira-i araba (kantar 148 adet, fi 60, kıymet 76.960), (berây-ı araba, kıymet 5.920), (berây-ı navlun, kıymet 1.776)	yekûn 28.428
	12 Şâban1025/ 25 Ağustos 1616	defa âmede	süreb-i Üskübî (kantar 296 adet, lodura 54 adet, fi 140, kıymet 41.515), be-cihet-i ücret-i navlun ve kira-i araba (kantar 296,5 adet, fi 60, kıymet 15.418), (berây-ı ücret-i araba, fi 40, kıymet 11.860), (berây-ı navlun, fi 12, kıymet 3.558)	yekûn 56.933
21 Şâban1025/ 3 Eylül 1616	âmede	süreb-i Sidrekapsi (kantar 391 adet, lodura 14 adet, fi 130, kıymet 50.848), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine (fi 20, kıymet 4.693).	yekûn 55.541	

	17 Ramazân 1025/ 28 Eylül 1616	âmede	Sürb-i Sidrekapsi (kantar 893 adet, lodura 82 adet, fî 130, kıymet 116.196), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine (893 kantar, lodura 80 adet, fî 20) yekûn 17.876.	Yekûn 134.072.
	17 Ramazân 1025/ 28 Eylül 1616	defa	bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ve tob-ı sadef-kârî, sürb-i Sidrekapsi (kantar 218 adet, lodura 25 adet, fî 130, kıymet 15.672), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine (kantar 218 adet, lodura 25 adet, fî 20, kıymet 2.365)	yekûn 17.737
245b		minhâ, mahsûb an-bahâ-i sürb	an-yed-i müşârun-ileyh fî 29 R. 1025	32.296
246b			keçe-i nühâs-ı serîr-i sürb (2 adet), sürb-i külçe-i Sidrekaps (kantar 3.485 adet, 86 lodra), sürb-i külçe-i Üskübî (kantar 683 adet, 20 lodra), elvâh-ı sürb (474 adet, kantar 239 adet, lodura 82 adet), sürb-i köhne-i hürde (kantar 38 adet, 51 lodura) mismâr-ı sürb (1.250 adet)	
247b		esnâf-ı gayr-ı müsemmen An-münhedime-i saray-ı mezkûrîn	an-saray-ı merhûm Ahmed Paşa, an 17 Ca. 1018 ilâ 27 Receb 1021, sürb-i köhne (kantar 3.495 adet) sürb-i köhne Kantar Lodura Adet [Adet] 0767 52 1135 58 0001 110 1903 100 010 Defa Sürb-i köhne an-bağçe-i hâssa âmede an-yed-i Hüseyin Ağa ser-bostanî (kantar 569 adet, lodura 32 adet, fî 24 Z. 1022). defa - An-hedm-i Arslanhane, mesâmîr-i ve âhen-i hürde (Kantar 8 adet, 75 lodura), sürb-i köhne (kantar 8 adet, 30 lodura), pencerehâ-i sâde (10 adet, kantar 5 adet).	
248b			be-cihet-i ücret-i Mustafa Sürbî be-cihet-i ücret-i şebbâk-i sürb be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i pûşîden-i sürb	1000 87.524 14.934

Tablo 39. Sultan Ahmed Külliyesi inşasında sürb (kurşun) etkinliği.
Kaynak: BOA, D.35 nolu defter bünyesinde.

Sürb-i köhne adı ile ifade edilen ve ikinci kez kullanılmak üzere değerlendirilen sürb ise, inşâ defterlerinde belirtildiği üzere külliye inşâsı için arsa olarak satın alınan Ahmed Paşa Sarayı ve Arslanhane'nin yıkımı ile temin edilmiştir.

Evrak no	Tarih	Alınan	Amaç	Bina	Masraf Akçe
BOA. D.03684.0007.00 2	Ramazan 1026/ Eylül-Ekim 1617	ücret-i arabacıyan	beray-ı keşiden seng-i ateş ve kereste ve kurşun	icmal-i şehriye-i masarif bina-i şerif Dar-ı kurra ve Darü'l-Hadis ve tetimmat-ı sayiretü'l-vaki'	32.585
BOA. D.03684.0007.00 2	Ramazan 1026/ Eylül-Ekim 1617	kurşun-ı külçe		icmal-i şehriye-i masarif bina-i şerif Dar-ı kurra ve Darü'l-Hadis ve tetimmat-ı sayiretü'l-vaki'	10.984
BOA. D.03684.0013.00 2	1026 Recep boyunca/ Temmuz-Ağustos 1617	kurşun	kenâd arasına komak için alınan	imâret-i âmire için	40.000
BOA. D.03684.0014.00	1026 Şâban boyunca/ Ağustos-Eylül 1617	kurşun	kenâd arasına komak için alınan	imâret-i âmire için	50.000
BOA. D.03684.0016.00	1027 Rebiülevvel boyunca/ Şubat-Mart 1618	kurşun	kenâd arasına komak için	imâret-i âmire için	50.193
BOA. D.03684.0017.00	1028 Zilkade boyunca/ Ekim-Kasım 1619	kurşun	kenâd arasına komak için alınan	imâret-i âmire için	20.350
BOA. D.03684.0017.00	1028 Zilhicce boyunca/ Kasım-Aralık 1619	kurşun	kenâd arasına komak için alınan	imâret-i âmire için	29.540
BOA. D.05112.0008.00 8	1026 Rebiülâhire boyunca/ Nisan-Mayıs 1617	kurşun	kenâd arasına komak için	imâret-i âmire için	50.000
BOA. D.05112.0008.00 12	1026 Cemaziyelâhire boyunca/ Haziran-Temmuz 1617	kurşun	kenâd arasına komak için	imâret-i âmire için	40.000
BOA. D.05112.0008.00 14	1029 Cemaziyelevvel boyunca/ Nisan-Mayıs 1620	kurşun	kenâd arasına komak için	imâret-i âmire için	44.970
BOA. D.05112.0008.00 14	1029 Cemaziyelâhire boyunca/ Mayıs-Haziran 1620	kurşun	kenâd arasına komak için	imâret-i âmire için	49.480
BOA. D.05112.0010.00	1028 Şâban- Zilkade arası dört ay boyunca/	ücret-i arabacıyan	averden seng-i mermer ve	defter-i masarif ve mühimmât-ı bina-i türbe-i şerif ve dâr-ı	4.630

	Temmuz-Kasım 1619		kurşun	kurra dârü'l-hadis ve sebilhâne ve tetimmât-ı sayire	
BOA. D.05112.0010.00	1028Şâban Zilkade arası dört ay boyunca/ Temmuz-Kasım 1619	baha-i elvâh-ı kurşun	beray-ı medrese	defter-i masarif ve mühimmât-ı bina-i türbe-i şerif ve dâr-ı kurra dârü'l-hadis ve sebilhane ve tetimmât-ı sayire	259.396
BOA. D.05112.0013.00	1028 Ramazan boyunca/ Ağustos-Eylül 1619	kurşun		imaret-i âmire için	1.470
BOA. D.05112.0013.00	1028 Şevval boyunca/ Eylül-Ekim 1619	kurşun	kenâd arasına komak içün	imaret-i âmire için	5.800
BOA. D.05112.0015.00 7		ücret-i kurşuncıyân			600

Tablo 40.Bütün perakende defterlere göre Sultan Ahmed Külliyesi binâlarında kurşun etkinliği
Kaynak: BOA.

3. Nükrâ (Gümüş) Ve Nühâs (Bakır)

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında nükrâ (gümüş), sofrâ ve tas gibi muhtemelen padişaha ikram için edinilen tezyînâtıyla ön plana çıkacak malzemede, ayrıca değerli malzeme olarak levha halinde kullanılmıştır. Nühâs (bakır) ise yine tezyînâtı ön plana çıkaracak malzemelerden biri olarak, İbrâhim Paşa hamamı lülelerinde (musluk), süs toplarında, kapak kaplamaları, tavanlarda, has bahçe fırınında, toz olarak demir ve kurşunla alaşımında ayrıca külçe olarak kullanılmıştır.

Arşiv Belge No	Tarih	Alınan	Görevli ve yer bilgisi	Masraf Akçe
BOA. D.35 5a	4 Receb 1018/ 3 Ekim 1609	bahâ-i sofrâ-i nukra ve vezne ve elvâh-ı nukra ve tas-ı nühâs		
BOA. D.35 18a	25 Safer 1019/ 19 Mayıs 1610	bahâ-i lülehâ-i nühâs berây-ı hummâm der-sarây-ı İbrahim Paşa	an-yed-i Kabil Bey (28 adet, lüle-i cedîde 20 adet, lüle-i meremmât 8 adet)	600
BOA. D.35 35b	3 Şâban1019/ 21 Ekim 1610	be-cihet-i ücret-i hammâliye	berây-ı âverden-i nühâs an-bâğçe-i hâssa (Hıml 100, fî 4)	400
BOA. D.35 147a	11 Receb 1022/ 27 Ağustos 1613	bahâ-i tas-ı nühâs ve nukra	an-yed-i Mustafa (1 adet)	70
		be-cihet-i ücret-i hammâliye-i nühâs	an-sarây-ı hümayûn ilâ câmi'-i şerif	320
BOA. D.35 243a	29 Rebûlâhir1025/ 16 Mayıs 1616	sâhten-i tophâ-i nühâs	berây-ı raht-ı mutallâ (3 adet, fî 30)	90
		sâhten-i kapakhâ-i nühâs	berây-ı bâb-ı hazîne-i âb-ı sebilhâne, lüle (Lodura 34 adet, be-hesâb-ı kıyye 15,	1.050

			fî 70)	
		tavanhâ-i nühâs	(6 adet, 12,5 kıyye, fî 40)	500
BOA. D.35 244b		nühâs (5.264 kıyye), minhâ, mahsûb der-yed, nühâs (842 kıyye, gayr ez-nühâs ücret-i mezbûre beher kıyye, fî 120)	fî'l-asl an-teslîmât an-anbar-ı binâ-i şerîf be-dest-i mezbûr el-bâkî nümûde der-rûzname-i İdris Ağa emîn-i sâbık.	101.04 0
BOA. D.35 246b		keçe-i nühâs-ı serîr-i sürb (2 adet) külçe-i nühâs (Kantar 65 adet, 88 lodra) kapak-ı maslak-ı nühâs (2 adet, 57 lodura) âhen-i Mısrî-i nühâs-ı gubâr (35 adet)		
BOA. D.35 247b	7 C. 1022/ 25 Temmuz 1613	nühâs an-fırın-ı bağçe-i hâssa sitâde	esnâf-ı gayr-ı müsemmen (def'a kantar 200 adet) minhâ, berây-ı mühimmât-ı münhedime-i ebniye-i müteferrika (kantar 100 adet).	
BOA. D.05112.0015.0 07		lüle-i nühas		6030

Tablo 41. Arşiv belgelerine göre Sultan Ahmed Külliye inşasında nühâs ve nukra etkinliği.

Kaynak: BOA.

Nühâs, has bahçe, raht-ı mutallâ, hamam ve su yollarında kullanılmıştır. İnşâ zamanı gelince kullanılmak üzere anbara teslim edilen nühâs; depolanıp ihtiyaca göre kullanılmıştır. Ayrıca tablo 41'de görüldüğü üzere nühâs, esnaftan da temin edilebildiği gibi, yıkılan saraylardan hurde şeklinde temin edilip dönüştürülerek de kullanılmıştır.

4. Tuç (Tunç)

Tuç, Sultan Ahmed Külliyesi inşasında makara ve zivana gibi yapı malzemesi yapımında kullanılmıştır. Cami harim sütûnlarında, kemer pâyelerinde ve kapaklarda kullanılan tuç, tersaneden nakledilerek inşâ sahasına getirilmiş ve anbarda tutularak yeri geldiğinde kullanılmıştır.

Varak No	Tarih	Alınan	Amaç, Sorumlu	Fiyat Akçe
8b	16 Şâban1018/ 14 Kasım 1609.	bahâ-i makarahâ-i tuç	an-tersâne	40
11a	27 Ramazân101 8/ 24 Aralık 1609	be-cihet-i ücret-i hammâlân	berây-ı âverden-i tuç an-tersâne	240

13b	4 Zilhicce 1018/ 28 Şubat 1610	be-cihet-i ücret-i sâhten-i makahâ-i tuç	an-yed-i Hızır ser-dökmeî	1.200
29a	29 C. 1019/ 19 Ağustos 1610	be-cihet-i ücret-i hammâliye ve pereme	berây-ı âverden-i tuç an-tersâne ilâ binâ-i şerîf	120
36a	10 Şâban 1019/ 28 Ekim 1610	be-cihet-i ücret-i pereme	berây-ı âverden-i tuç an-Tophâne ilâ binâ-i şerîf an-yed-i Mehmed bevîb	480
55b	6 Muharrem 1020/ 21 Mart 1611	be-cihet-i ücret-i hammâliye ve pereme	berây-ı âverden-i tuç an-tersâne ilâ binâ-i şerîf an-yed-i Mehmed bevîb	212
158b	16 Zilka'de 1022/ 28 Aralık 1613	be-cihet-i harc-ı râh ve ücret-i araba ve sefâin	berây-ı âverden Bâb-ı Tuç an- İstolni Belgrad ilâ İstanbul	8.000
243a	29 Rebîulâhir10 25/ 16 Mayıs 1616	an-zivana-i kebîr (52 adet, bâ- tuç 40 adet, bâ-âhen 12 adet, kantar 103 adet, 98 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 4.575, fî 60)	berây-ı sûtûnhâ-i der-enderûn-ı harem-i câmi'-i şerîf	274.5 00
		kapakhâ-i tuç	berây-ı câmi'-i şerîf (29 adet, Be- hesâb-ı kıyye 2, Fî 40)	1.160
246b	1 Ca. 1025/ 17 Mayıs 1616	teslîm be-İdris Ağa an-müteferrika-i Dergâh-ı âlî vekîl-i Hüseyin Ağa ser- bostanî emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-bakiyye-i mevcûd-ı anbar an-zaman-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i binâ-i mezbûr-ı sâbık;		
		tuç an-zivana-i hurde-i şeshâne	berây-ı sûtûn (9 adet, 71 lodra)	
		tuç an-zivana-i müdevver-i hurde	berây-ı sûtûn (28 adet, Kantar 5 adet, 58 lodura)	
		tuç an-zivana-i çâr-kuşe	berây-ı enderûn-ı sofa ve harem (17 adet, Kantar 4 adet, 36 lodra)	
		tuç an-zivana-i kemer-i müdevver	berây-ı sûtûn (19 adet, Kantar 8 adet, 8 lodra)	
		tuç an-zivana-i nîm	berây-ı sûtûn-ı müdevver (5 adet, 95 lodura)	
		tuç an-zivana-i Rumî	berây-ı pâye-i kemer (3 adet, kantar 10 adet, 64 lodura)	
		tuç pencere-i müşebbek	(4 adet, Kantar 27 adet, lodura 8)	
		tuç makara	(3 adet, 86 lodura)	
247b	an 17 Ca. 1018 ilâ 6 Z. 1019/ 18 Ağustos 1609-19 Şubat 1611	an-saray-ı merhûm Mehmed Paşadef'a tuç an-yed-i mezbûrîn; (kantar 421 adet) an-yed-i ... Çelebi an- kirişhâne-i atîk tuç (kantar 130 adet), an- yed-i Mahmud ser-bölük sabunhâne tuç-ı havan-ı köhne (kantar 91 adet).	esnâf-ı gayr-ı müsemmen	
	23 Ra. 1024/ 22 Nisan 1615	tuç-ı top-ı köhne (kantar 200 adet)	an-yed-i Ahmed Ağa ser-topcuyân-ı hâssa	

Tablo 42. Sultan Ahmed Külliyesi inşasında tuç etkinliği.

Kaynak: BOA, D.35.

Buna göre tuncun ham madde olarak tercih edildiği yapı elemanları müşebbek pencereler, yarım zıvanalar, rûmî zıvanalar, dörtgen zıvanalar, yuvarlak kemerlerin zıvanaları, makaralar, büyük zıvanalar, İstolni Belgrad'dan gelen iki kapı ve kapaklardır. Tablo 42'de sadece satın alınan tunç malzemeler değil, Mehmed Paşa Sarayı'ndan getirilen hurda tunç malzemeler de tarihleriyle birlikte yer almaktadır.

5. Piriç

Genelde aydınlatma malzemelerinde zincir ve horoz formunda kullanılan piriç, tel ve zencir şeklindeki bağlantı elemanı olarak tercih edilmiştir. İnşâ evrakında bir yerde de kirışte kullanıldığı belirtilmiştir.

Varak No	Tarih	Malzeme	Özellik	Masraf Akçe
195b	14 Safer1024/ 15 Mart 1615	bahâ-i zencir-i piriç	berây-ı devr-i kanâdîl der-cânib-i enderûn-ı câmi'i-şerîf an-yed-i Bayram Yahudi (zirâ' 21 adet, 18 isbî, fî 18, fî 160)	3.388
219b		berây-ı islâh-ı piriçhâ-i kirîşhâ	ber-vech-i maktû'	400
245b		bahâ-i mezkûrîn an-Behram Yahudi sitâde der-zamân-ı İdris emîn-i binâ-i mezbûr ve semenuhâ der-zamân-ı merhûm Kalender Paşa dâde ve ani't-teslîmât mahsûb ve makbûl şode an-tevârîh-i muhtelifi.		
		bahâ-i zencir-i piriç	berây-ı horoz-i kanâdîl der-enderûn-ı câmi'i-şerîf (zirâ' 3.076 adet, 2 isbî, fî 35).	107.662
	8 C. 1025/ 23 Haziran 1616	def'a âmede	zirâ' 419 adet, fî 35	14.665
	12 Receb 1025/ 26 Temmuz 1616	def'a âmede	zirâ' 190 adet, fî 35	6.650
	11 Şâban1025/ 24 Ağustos 1616	def'a âmede	zirâ' 438 adet, fî 35	15.338
	10 Za. 1025/ 19 Kasım 1616	def'a âmede	zirâ' 267 adet, fî 35	9.345
	25 Z. 1025/ 3 Ocak 1617	def'a âmede	zirâ' 661 adet, fî 35	23.135
	16 Muharrem 1026/ 24 Ocak 1617	def'a âmede	zirâ' 440 adet, fî 35	15.400
	14 Safer 1026/ 21 Şubat 1617	def'a âmede	zirâ' 68 adet, fî 35	2.380
	23 Receb 1026/ 27 Temmuz 1617	def'a âmede	zirâ' 399,5 adet, fî 35	13.982
	29 Receb 1026/ 2 Ağustos 1617	def'a âmede	zirâ' 193 adet, fî 35	6.766

		bahâ-i tel-i piriç	20 kıyye, 310 dirhem, fî 120	2.448
	15 Z. 1025/ 24 Aralık 1616	def'a	fî 3 kıyye	360
	26 Z 1025/ 4 Ocak 1617	def'a	fî, 1 kıyye, 25 dirhem	123
	16 Muharrem 1026/ 24 Ocak 1617	def'a	fî, 3 kıyye, 375 dirhem	405
	2 Safer 1026/ 9 Şubat 1617	def'a	fî, 4 kıyye, kıymet	480
	6 Safer 1026/ 13 Şubat 1617	def'a	fî, 4 kıyye, kıymet	480
	20 Safer 1026/ 27 Şubat 1617	def'a	fî, 4 kıyye, kıymet	480
	23 Receb 1026/ 27 Temmuz 1617	def'a	fî, 1 kıyye, kıymet	120
		bahâ-i zencîr-i piriç	berây-ı çârmih-ı kanâdîl-i câmi'-i şerîf (zirâ' 3.616 adet, 8 isbî, fî 35)	126.574
	10 Za. 1025/ 19 Kasım 1616	def'a âmede	zirâ' 1.402 adet, fî 35	49.070
	25 Z. 1025/ 3 Ocak 1617	def'a âmede	zirâ' 571 adet, fî 35	19.985
	16 Muharrem 1026/ 24 Ocak 1617	def'a, âmede	zirâ' 452 adet, fî 35	18.820
	14 Safer 1026/ 21 Şubat 1617	def'a	zirâ' 650 adet, fî 35	22.750
	28 Safer 1026/ 7 Mart 1617	def'a, âmede	zirâ' 214 adet, 20 isbî, fî 35	7.522
	23 Receb 1026/ 27 Temmuz 1617	def'a, âmede	zirâ' 326,5 adet, fî 35	11.427
	cem'an Kıymet 236.684.			

Tablo 43. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ faaliyetlerinde kullanılan piriç ham madde temini ve kullanımı

Saf hali kıyye ile, zincir hali de zirâ' ile ölçülüp satılan pirincin Bayram Yahudi gibi esnaftan temin edildiği de Tablo 43'te belirtilmektedir.

6. Kalay

Sultan Ahmed Camii inşâsında kullanılan kalay ham maddesi ve kullanıldığı yerlere ilişkin bilgiler bir araya getirildiğinde aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır. Buna göre genelde koruyucu ve ek ham madde olarak yapı malzemelerinde kullanılan kalayın, Mentеш Yahudi gibi esnaftan temin edildiği ve Şehrî Çilingir eliyle şekillendirildiği görülmektedir.

Varak no	Tarih	Malzeme	Özellik	Masraf
55b	9 Muharrem 1020/	bahâ-i kalay-ı Frengî	berây-ı islâh-ı evâni-i seng-trâşân an-yed-i	4.037

	24 Mart 1611		kethüda-yı mi'mârbaşı (kıyye 47,5, fi 85)	
201b	25 Rebülâhir1024/ 24 Mayıs 1615	bahâ-i mühimmât-ı mezbûre puştivân-ı siyâh (13 çûb), âhen-i bâd bâ-kalay (13 çûb), halka-i pencere bâ-pencere (bâ-kalay, 13 çûb), kargaburnu (13 çûb), pulhâ-i pencere bâ-kalay (195 adet)	an-yed-i Şehrî çilingir yekûn 13 çûb-ı kebîr, fi 80.	1.040
203a	25 Cemâziyelevvel 1024/ 22 Haziran 1615	bahâ-i mezkûrîn; raht-ı mükemmel ve matara, 1 halka (Serîr ma'a döşek, pulhâ 15 adet)	an-yed-i Ali Başe berây-ı bâb-ı sebîlhâne der-cânib-i hızâne ber-vech-i maktû' (kıymet 240)	
		bahâ-i mezkûrîn an-yed-i Şehrî çilingir berây-ı harc-ı hatt-ı Halil der-bâb-ı sebîlhâne		65
		âhen-i kupa bâ-kalay (5 adet, fi 3) halka-i sağır bâ-kalay (5 adet, fi 10).		15 50
205a	23 C. 1024/ 20 Temmuz 1615	bahâ-i penbe (2 kıyye, fi 30)	an-yed-i Behram (7 adet).	60
		bahâ-i raht-ı çârçûbe-i camhâ-i kirpe (kerpe) ve çatma bâ-kalay berây-ı odahâ-i cedide		280
209b		bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn; Kâtıl bâ-kalay (6 adet), Zivana bâ-kalay (6 adet), Mismâr bâ-kalay (12 adet), Âhen-i tırâş-ı yonma-i hat bâ-kalay (6 adet)	an-yed-i Şehrî çilingir berây-ı sebîlhâne	210
233a	4 Rebülâhire 1025/ 21 Nisan 1616	bahâ-i mezkûrîn	an-yed-i Mentеш Yahudi, kal'î (kalay) (9 kıyye, 300 dirhem, fi 80)	780
234b	29 Rebülâhir1025/ 16 Mayıs 1616	bahâ-i rahthâ-i mezkûrîn; bahâ-i fuç-ı temel-i tehî an-yed-i Hacı Bekir (2 adet, kıymet 60), raht-ı mutallâ (14 adet, fi 550, kıymet 7.700), raht-ı bâ-kalay (14 adet, fi 100, kıymet 1.400)	an-yed-i Şehrî çilingir berây-ı kafes-i hümâyûn der-enderûn-ı câmi'-i şerîf	yekûn 9.100.
244b	29 Receb 1026/ 2 Ağustos 1617	nümûde der-rûznâmçe-i İdris Ağa	reze-i halka bâ-kalay (60 adet)	120
246b		mismâr-ı ser-i müdevver berây-ı kol-ı kapı mutallâ (335 adet), kol-ı pencere bâ-kalay (980 adet), halka-i pencere ve kapu bâ-kalay (230 adet), halka-i kapu-yı kebîr bâ-kalay (21 adet), mismâr-ı kâşî-i ser [bâ]-kalay (1.895 adet)		

Tablo 44. Sultan Ahmed Külliyesi inşasında kalay etkinliği.

Kaynak: BOA,D.35.

Buna göre, kalay ham maddesi kapı kolları, rahtlarda, zıvanalarda, hatıllarda, matara ve halkalarda kaplama, koruma malzemesi olarak; hat harcında ve çivi başlarında ise katkı malzemesi olarak kullanılmıştır.

G. TEZYİNÂT MALZEMELERİ

1. Kâşî

Kâşî (çini), Sultan Ahmed Camii ve külliyesinde en dikkat çekici hatta anılışını bile değiştirecek kadar dikkat çeken bir tezyînât ögesidir. İnşâ evraklarında yıkılan saraylardan çıkarılan kâşîler, kâşîlerin takılıp çıkarılması için gereken alet ve malzemeler de zikredilmektedir. Buna göre Sultan Ahmed Camii kâşî etkinliği ile ilgili derlenen bilgiler, aşağıdaki tabloda tüm detaylarıyla yer almaktadır.

Evrak No	Tarih	Malzeme	Özellik	Masraf Akçe
BOA. D.35 3 b	14 Cemâziyelevvel 1018/ 15 Ağustos 1609	bahâ-i küski-yi hurda	berây-ı kenden-i kâşîhâ-i münhedim der-sarây-ı Ahmed Paşa an-yed-i Mehmed Çelebi (an- yed-i-bahâ-i delv berây-ı çâh der- câmi'-i şerîf)	
BOA. D.35 4 b	8 Cemâziyelâhire 1018/ 8 Eylül 1609	be-cihet-i ücret-i ihrâc-kerden-i kâşîhâ-i dîvârâ	der-sarây-ı Ahmed Paşa an-yed-i Todori be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ağa-i [müşârun]- ileyh ber-vech-i maktû'.	7.000
BOA. D.35 15a	8 Muharrem 1019/ 2 Nisan 1610	be-cihet-i ücret-i neccâr	berây-ı kat'-kerden-i kâşî der-mahzen (Eyyâm 10, fî 20)	210
BOA. D.35 22a	19 Rebûlâhir 1019/ 11 Temmuz 1610	be-cihet-i ücret-i üstâdiye	berây-ı hedm- kerden-i kâşîhâ der- sarây-ı Mehmed Paşa be-ma'rifet-i mi'mâr ağa	1.200
BOA. D.35 24b	29 Cemâziyelevvel 1019/ 19 Ağustos 1610	bahâ-i alçı-i kâşî	(20 çeki fî 35)	700
BOA. D.35 162b	25 Ra. 1023/ 5 Mayıs 1614	bahâ-i kırtas-ı kebîr	berây-ı resim-kerden- i kâşîhâ-i câmi-i şerîf	120
BOA. D.35 193b	12 Muharrem 1024/ 11 Şubat 1615	bahâ-i mismâr-ı ser-i mutallâ	berây-ı kâşî der- âbdesthâne (200 adet, fî 3)	600
BOA. D.35 195a	8 Safer 1024/ 9 Mart 1615	senghâ	berây-ı nihâden-i kâşî (4 adet, fî 20)	80
BOA. D.35 196a	29Safer 1024/ 30 Mart 1615	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî be- ma'rifet-i mi'mâr ağa	2.080
BOA. D.35	28	mismâr-ı kâşî	(2.000 adet, fî 1,5)	3.000

196b	Rebîülevvel1024/ 27 Nisan 1615			
BOA. D.35 198a	29 Rebîülevvel1024/ 28 Nisan 1615	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	berây-ı islâh-kerden der-vakt-i nihâden-i kâşihâ-i enderûn-ı câmi'-i şerîf bâ- defter-i Abdullah el- kâtib der-vâcib-i Ra. 1024 (Neferen 7, eyyâm 200, fî 20)	4.000
BOA. D.35 198b		Bahâ-i şem'-i revgân	an-yed-i Manol kâşici	240
BOA. D.35 203a	29Rebîülâhir 1024/ 28 Mayıs 1615	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı gündelikciyân	berây-ı sâhten der- zîr-i kâşî bâ-defter-i Abdullah el-kâtib ve mevâcib-i şehri R. 1024 (neferen 8, eyyâm 183, fî 20)	3.660
BOA. D.35 203b	30 Cemâziyelevvel10 24/ 27 Haziran 1615	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî der- câmi'-i şerîf vâcib Ca 1024 bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (neferen 6, 138 eyyâm, fî 20)	2.760
		be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı esîrân	der-vâcib-i Ca. 1024 bâ-defter-i mezbûr (neferen 4, 60 eyyâm, beher nefer 12 eyyâm)	740
BOA. D.35 206b		be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân-ı türbe	bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr der-vâcib-i C. 1024 (eyyâm 1.128, fî 4)	4.512
		be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî bâ- defter-i mezbûr fi't- târîh (neferen 5, eyyâm 120, fî 20)	2.400
BOA. D.35 210b		be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî der- enderûn-ı câmi'-i şerîf bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr der-vâcib-i Receb 1024 (Neferen 7, Eyyâm 139, Fî 20)	2.780
BOA. D.35 212a	29Şâban 1024/ 23 Eylül 1615	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî der- enderun-ı câmi'-i şerîf der-vâcib-i Şâban1024 (Neferen 8, Eyyâm 156, Fî 20)	3.120
BOA. D.35 215a	30 Ramazân 1024/ 23 Ekim 1615	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî berây-ı vâcib-i N. 1024 bâ- defter-i mezbûr (neferen 7, eyyâm	3.560

			178, fî 20)	
BOA. D.35 216a	30 Ramazân 1024/ 23 Ekim 1615	bahâ-i kırtâs	berây-ı zîr-i kâşî an- yed-i Manol	360
BOA. D.35 217a	29 Şevvâl 1024/ 21 Kasım 1615	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı zîr-i kâşî	bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr der-vâcib-i mezbûr (eyyâm 130, fî 20)	2.600
BOA. D.35 218a	29 Şevvâl 1024/ 21 Kasım 1615	bahâ-i kırtâs	berây-ı resm-i kâşî	3.700
BOA. D.35 219b		be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî bâ- defter-i Abdullah el- kâtib vâcib-i Za. 1024 (neferen 5, eyyâm 96, fî 20)	1.920
BOA. D.35 221a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî der- vâcib-i Zilhicce 1024 bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr (neferen 11, eyyâm 248, be- icâre-i muhtelifi)	4.528
BOA. D.35 229b		be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî der- vâcib-i Muharrem 1025 (Neferen 7, eyyâm 87, fî 20)	1.740
	5 Safer 1025/ 23 Şubat 1616	bahâ-i çiriş berây- ı çârçûbe	der-vakt-i sahten-i resm an-yed-i Manol	240
		bahâ-i kazgan	berây-ı kâşıcıyân (11 adet)	480
BOA. D.35 230b	Safer1025/ Şubat- Mart 1616	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halîfegân ma'a şâkirdân	bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (Neferen 82, eyyâm 2.303, be- icâre-i muhtelifi)	54.660
	Safer1025/ Şubat- Mart 1616	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî bâ- defter-i mezbûr (Neferen 5, eyyâm 110, fî 20)	2.200
BOA. D.35 231a	12 Rebülevvel 1025/ 30 Mart 1616	bahâ-i alçı	berây-ı kâşî (28 kîle, fî 35)	980
		bahâ-i gül	berây-ı zîr-i kâşî an- yed-i Manol	250
BOA. D.35 232a	Rebülevvel1025/ Mart-Nisan 1616	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	der-zîr-i kâşî bâ- defter-i mezbûr (neferen 6, eyyâm 141, fî 20)	2.820
BOA. D.35 235b	Rebülâhir 1025/ Nisan-Mayıs 1616	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân	[der]- zîr-i kâşî ber- mûceb-i defter-i mezbûr (neferen 6, eyyâm 156, fî 20)	3.120
BOA. D.35 245a		bahâ-i kâşîhâ-i münakkâş	berây-ı enderûn-ı câmi'-i şerîf an-yed-i Hasan bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (5.000	90.000

			adet, fi 18), der-miyân 14.695 adet.	
BOA. D.35 246b		mismâr-ı kâşî-i ser-i mutallâ	(187 adet)	
		mismâr-ı kâşî-i ser [bâ]-kalay	(1.895 adet)	
BOA. D.35 248b	1026 CemâziyelâhirŞâb anarası cami için/ Haziran-Eylül 1617	be-cihet-i üstâdiyye-i nerdübân-ı zîr-i kâşî		7.351
BOA. D.35 249a		be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i kâşîhâ-i minârehâ		16.320
BOA. D.35 05112.0007. 00	1025 Şevvali boyunca/ Ekim-Kasım 1616	kâşî	Cami-i Şerif'e gelen mühimmâtın bahâsı ve sâir ihracatını beyan ider.	20.000
BOA. D.35 05112.0007. 00		ücret-i neccârân ve halifekan mea şakirdân ve sengtrâşân	der zîr-i kâşî ve pencerehâ	94.231
BOA. D.35 05112.0007. 00 5	2 ..... 1026/ 1617	ücret-i Ser-dikici ve Ser-kazgânî ve bahâ-i tuğla ve ücret-i doğramacıyân ve bahâ-i kereste ve ücret-i camgerân ve nakkâşân ve tevbiha-i(?) sadeferi ve baha-i kâşî ve ücret-i çilingirân		Dört yük on sekiz bin dokuz yüz
BOA. D.35 05112.0010. 00	1026 Muharrem ayı boyunca/ Ocak-Şubat 1617	ücret-i sengtrâşân-ı zîr-i kâşî	Cami-i Şerif için lazım gelen mühimmâtın akçesini beyan ider.	14.736
BOA. D.35 05112.0010. 00	1028Şâban Zilkade arasidört ay boyunca/ Temmuz-Kasım 1619.	baha-i kâşî-i nakşî	defter-i masârif ve mühimmat-ı bina-i türbe-i şerif ve dâr-ı kurrâdarü'l-hadis ve sebilhâne ve tetimmât-ı sayire el-vaki'	6210 an mahsul-i Galata 220000 el-baha 1399110 350000 mahsul-i Galata 1049115
BOA. D.00211.000 1.00		mismâr-ı kâşî (2000 adet)	der-zamân-ı Kalender Paşa	3000

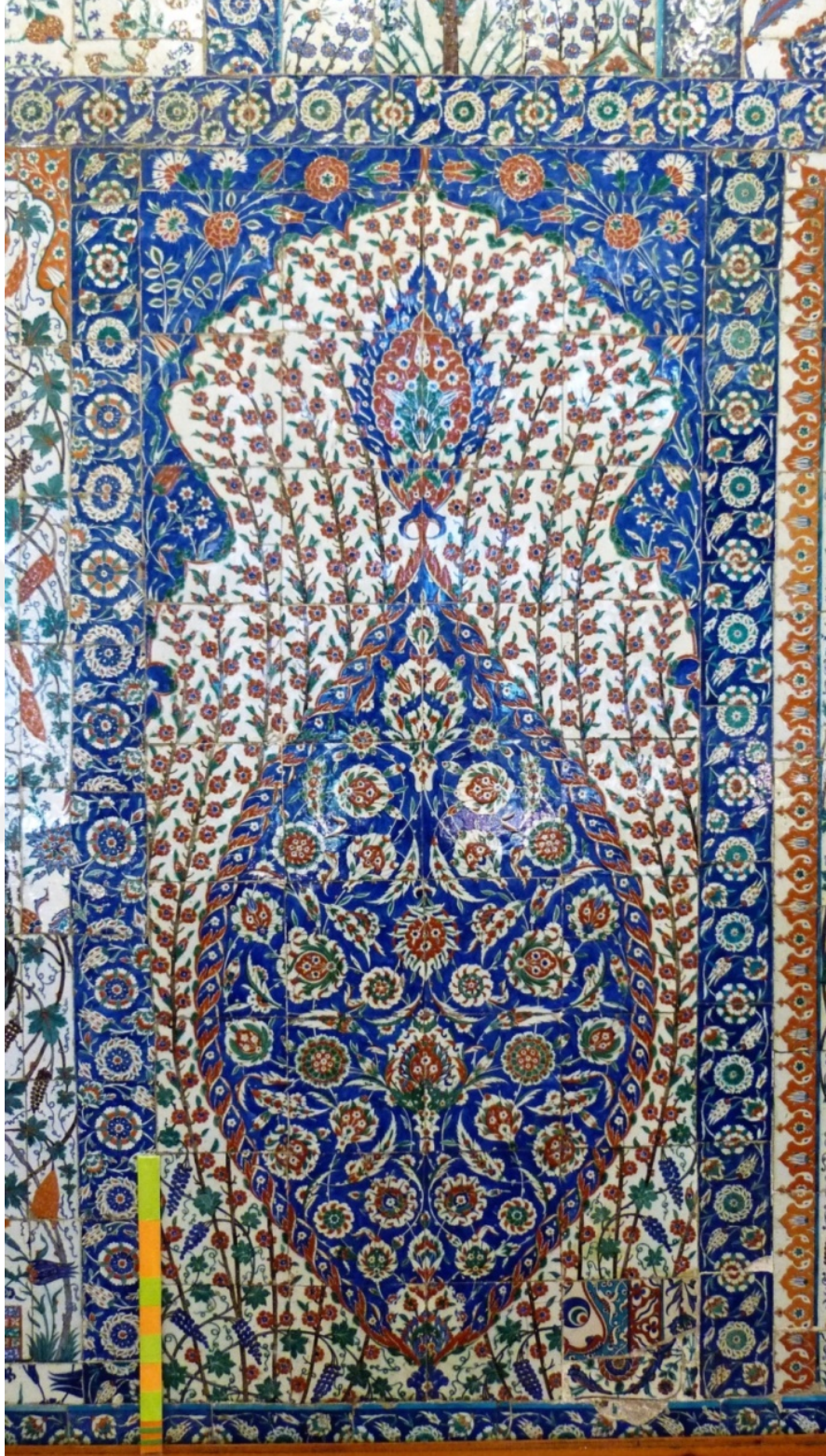
BOA. D. 00211.0001. 00		berây-ı sengtrâşân zîr-i kâşî	der-zamân-ı Hüseyin Ağa ve İdris Ağa	288.690
BOA. D. 00211.0001. 00		ücret-i kâşî-y-i minârehâ	der zamân-ı Hüseyin Ağa ve İdris Ağa	16.320

Tablo 45. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında çıkarılan, depolanan ve takılan kâşî etkinliğini gösterir tablo.
Kaynak: BOA, D.35.

Tablo 45'te zemin kâşîleri, yüzey kâşîleri, kâşî malzemeleri, çıkarılıp kaldırılan kâşîler ve aletleri hakkında bilgiler verilmektedir. Buna göre Sultan Ahmed Külliyesi'nde caminin alt sofalarında pencere üstlerindeki yaklaşık yarım metrelik boşluğun mihrâb duvarı hariç dolandığı kâşî panolar, üst sofalarda üç kat kompozisyonlara dönüşmüştür. Pencere altlarındaki yaklaşık 5 cm'lik alanda farklı desen ve kompozisyonlardan oluşan parçalardan kesilen bütünlükten yoksun,tezâyînî bir kâşî kuşak üst sofaları dolaşır. Ana giriş kapısının üstüne rastlayan bölümdeki panolar hâriç özellikle doğu cephesindeki panolarda renk, sır ve desen bozulmaları had safhadadır. Camininşâh-pâye mermer kaplamaları bitimine kadar (kemer başlangıç seviyesi) yükselen kâşî kompozisyonlarmihrâb duvarı hâriç üst sofaların hepsini dolandır. Bu kompozisyonların bir kısmının ayet hatlı kitâbeler olduğuna dâir bilgiler mevcuttur³³⁰. Günümüzde sadece hünkâr mahfili bölümünde, altınla yazılmış (zer-endûd) çini kitâbeler mevcuttur. Eğer mevcut çini panoların bir kısmı kitâbe iken, sonradan müdahale ile değiştirilmişse; bu durum günümüzde bazı panoların işçilik zafiyetini açıklayacaktır.Topkapı Sarayı'nda bir kasrın çini panolarının desenlerini hazırlayacak kadar marifeti olan Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın bu farkı görmezden gelmesipek imkân dâhilinde olmasa gerek.

Caminin dışında türbe, dâr-ı kurrâ, dârü'l-hadis ve sebilhanelerde kâşî süslemeye yer verildiği görülmektedir. Sebilhânelerdeki kâşîlerin korunamadığı için son restorasyon öncesi çalındığı bilinmektedir. Dârü'l-hadis bugün olmadığına göre kâşîler de mevcut değildir. Türbe ve dâr-ı kurrâ'daki çiniler ise halen restorasyon dâhilinde olup, son durumları hakkında net bir şey söylemek bizim için mümkün olamamıştır.

³³⁰Mehmed Raif, **Sultan Ahmed Parkı ve Asar-ı Atıkası**, İstanbul, 1332, s.6

Resim 122. Sultan Ahmed Camii'nde üst sofa girişin üstündeki bölümde kullanılan kâşî kompozisyon.

2. Cam

Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde evraklarda geçen alımların tarihleri, satıcı, usta, çalışan, malzeme, renk ve kompozisyon seçimi ve malzeme ücretleri gibi konular yani cam etkinliğine ilişkin tablo aşağıda kaydedilmiştir.

Evrak No	Tarih	Sorumlu	Malzeme	Kıymet Akçe
BOA. D.35 13a	8 Zilkade 1018/ 2 Şubat 1610	bahâ-i mezkûrîn an-yed-i Menteş Yahûdî	camhâ-i sagîr (61 adet, fî 4) camhâ-i meyâne (114 adet, fî 7) camhâ-i kubbe-i bûzûrk (12 adet, fî 14) kettân-ı söve (15 kıyye, fî 5) aşû-yı frengi (Kantâr 1 adet, be-hesâb-ı kıyye 44, fî 8).	244 798 168 75 352
BOA. D.35 16a	27 Muharrem 1018/ 2 Mayıs 1609	bahâ-i mezkûrîn an-yed-i Menteş Yahûdî	camhâ (Kıyye 15 adet, fî 14)	210
BOA. D.35 24b	29 Ca. 1018/ 29 Ağustos 1609	be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i camhâ-i billûr ve sırça ve bahâ-ı alçı berây-ı ta'mîr-kerden-i sarây-ı İbrahim Paşa der-vakt-i sâhten-i kasr-ı hümâyûn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	bahâ-i camhâ-i sagîr ve meyâne ve kebîr (kıymet 3.860) bahâ-i alçı (100 çeki, fî 35, kıymet 3.500) bahâ-i alçı-i kâşî (20) çeki fî 35, kıymet 700), be-cihet-i ücret-i üstâdiye (2.400 adet, fî 2, kıymet 4.800),	yekûn 12.860
BOA. D.35 163b		be-cihet-i ücret-i camger	berây-ı meremmât-kerden-i camhâ-i odahâ-i cedîde ma'a bahâ-i camhâ-i sırça an-yed-i camger (eyyâm 55)	1.163
BOA. D.35 167a	28 Ca. 1023/ 6 Temmuz 1614	be-cihet-i ücret-i sâhten-i odahâ-i cedîde der-pîş-i câmi'-i şerîf an-yed-i Koca Yani ve Yorgi Kalfa ve Üstâd Hızır ve Ahmed	be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa nûmûde ve ücrethâ ta'yîn kerde	

		camger		
BOA. D.35 167b		çârçûbe-i camhâ	(adet 4 – 4), diğêr misluhû (8, 1 zirâ', 6 isbî, arzan 1 zirâ', fî 20)	160
BOA. D.35 168a	28 Ca. 1023/ 6 Temmuz 1614	berây-ı nihâden-i câmhâ	(adet 4 – 4), oda-i diğêr misluhû (8 – 2), oda-i diğêr kubbe (10), mahsûb, ma'a dîvâr-ı kubbe	yekûn 3.234.
		an-yed-i Ahmed câmger	câmhâ-i sırça (adet 4, beher adet fî 21 sırça, 4) oda-i diğêr misluhû (8 – 2) oda-i tekne-i kubbe (10, behesâb, adet 210 – 210) diğêr oda 2 adet (420, fî 4, kıymet 1.680) tel-i câmhâ (adet 10 – 10 – 20, fî 40, kıymet 800).	yekûn 2.480 Yekûn 45.320.
		def'a odahâ-i diğêr	câmhâ (adet 25 – 08 – 33)	
BOA. D.35 168a	28 Ca. 1023/ 6 Temmuz 1614	çârçûbe-i câm-ı bîrûnî ve enderûnî	(8 adet, beher fî 20 cam, 160 adet)	
BOA. D.35 168b		an-yed-i Ahmed câmger	hurde-i camhâ-i bîrûnî (2 adet, beher cam-ı sırça, 21 adet) yekûn-ı cam (42 adet, fî 4)	168
			hurde-i cam-ı enderûnî (4 adet, beher cam-ı sırça fî 18) yekûn 72 adet, fî 4) tel-i camhâ (2 adet, fî 40, kıymet 80) yekûn-ı camhâ 33 adet, beher cam, fî 536)s	288 17.688
cem'an kıymet 511.874.				
BOA. D.35 176a	19 Receb 1023/ 25 Ağustos 1614	bahâ-i alçı	an-yed-i Ahmed câmger (3 kîle, fî 30)	90
BOA. D.35 185a	13 Şevvâl 1023/ 16 Kasım 1614	be-cihet-i ücret-i söveci	berây-ı söve-i hâne-i fevkânî ve tahtânî ve nihâden-i cam ve ocak der-hâne-i imâm-ı mescid-i Kanlu bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	1.076
BOA. D.35 190b	18 Zilkade1023/ 20 Aralık 1614	bahâ-i camhâ-i billur-ı beyâz-ı kebîr	berây-ı câmi'-i şerîf an-yed-i David be-vâsita-i Kemal Yahudi bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (402 adet, fî 360).	144.720
BOA. D.35 196b		bahâ-i elvân-ı çûb-ı siyâh-ı kebîr	an-yed-i Dimitri be-vâsita-i Ahmed Çelebi berây-ı çârçûbehâ-i camhâ-i câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa bi'd-defa'ât (100 adet, fî 120)	12.000
BOA. D.35 205a	12 C. 1024/ 9 Temmuz 1615	be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i Söveci Yorgi	berây-ı söve-i hâne-i nüzül ve hâne-i kebîr ve söve-i hazîne-i âb ve söve-i âhûr ve nihâden-i camhâ ve ocakhâ der-etrâf-ı câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; berây-ı sövehâ-i mezkûrîn (Zirâ' 2.772	1.080

			zirâ', fî 2, kıymet 5.544), berây-ı ocakhâ-i sâde (9 adet, fî 120) berây-ı nihâden-i câm (30 adet, fî 20) berây-ı nihâden-i tel-i çarçûbe-i cam (15 adet, fî 10)	600 150
		yekûn 7.374.		
BOA. D.35 214b	26 Ramazân 1024/ 19 Ekim 1615	be-cihet-i ücret-i hedm-i sırçahâ	der-saray-ı Mehmed Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	5.664
		berây-ı ücret-i camger	ber-vech-i maktû' berây-ı hedm-i camhâ (826 adet, Fî 4) berây-ı sâhten (34 adet, Fî 40)	1.000 3.304 1.360
BOA. D.35 231a	9 Rebülevvel 1025/ 27 Mart 1616	bahâ-i gil-i Eyyûb	berây-ı camgerân ma'a hammâliyye an-yed-i Üstâd Mehmed, Gil-i Eyyûb (14.100 adet) ücret-i pereme	150 30
		bahâ-i âhen-i câm ma'a ücret-i arabahâ	an-yed-i Hüseyin bevvâb, âhen-i cam (Kantar-ı Samakovî 511 adet, 47 kıyye, beher fî 290)	148.425
BOA. D.35 231b	20 Rebülevvel 1025/ 7 Nisan 1616	bahâ-i camhâ-i billûr-ı mükesser-i mezkûre	an-yed-i Topcu zimmî be-ma'rifet-i mi'mâr ağa, bahâ-i kufi an-yed-i Murad (1 adet, fî 20) cam-ı billûr-ı meksûr-ı battâl (218 adet, fî 90) cam-ı billûr-ı meksûr-ı hürde (138 adet, fî 30)	19.620 4.140
		yekûn 23.760.		
BOA. D.35 233a		an-yed-i Hacı İsa berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i şerîf	kûşe-bend-ı çarçûbe-i cam (2 adet, 18 lodura, be-hesâb-ı kıyye 7, fî 10) âhen-i cam-ı billur (46 adet, Kantar 8 adet, lodura 53 adet, be-hesâb-ı kıyye, 375, fî 6) çenber-i ser-sûtûn bâ-eğre berây-ı âhen-i cam (15 adet, Kantar 1 adet, lodura 5 adet, be-hesâb-ı kıyye 46, fî 10)	70 2.250 460
		yekûn 2.780.		
		an-yed-i Nikola meremmâtî-i sürb	âhen-i cam-ı billur (26 adet, Kantar 6 adet, lodura 57 adet, be-hesâb-ı kıyye 157, fî 6) çenber-i çarçûbe-i hurde bâ-eğre berây-ı âhen-i tel-i cam (25 adet, Kantar 1 adet,	942 750 1.240

			lodura 70 adet, behesâb-ı kıyye 75, fî 10) âhen-i kûşe-bend (17 adet, Kantar 2 adet, lodura 83 adet, behesâb-ı kıyye 124, fî 10).	
		yekûn 2.932 cem'an kıymet 45.057.		
	7 Rebûlâhir 1025/ 24 Nisan 1616	bahâ-i elvâh-ı cam-ı billûr-ı sarı	an-yed-i Acı camger be- ma'rifet-i mi'mâr ağa (37 adet, fî 20)	740
		bahâ-i elvâh-ı billûr-ı sebz	an-yed-i mezbûr (3 adet, fî 20)	60
		bahâ-i elvâh-ı cevz	an-yed-i Karaca Turgud bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (35 adet, fî 65)	2.275
		bahâ-i cam-ı billûr-ı sebz	an-yed-i Sinan (20 adet, fî 20)	400
		bahâ-i alçı	an-yed-i Acı camger (64 kîle, fî 35)	2.240
		bahâ-i makara-i haşeb	an-yed-i Kosta (4 adet, fî 200)	400
		makara-i âlât	(3 adet, fî 100)	300
BOA. D.35 233b	10 Rebûlâhir 1025/ 16 Mayıs 1616	bahâ-i elvâh-ı karaağaç	an-yed-i İbrahim Çelebi solak berây-ı çârçûbe-i cam bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (12 adet, tûlen Zirâ' 6, arzan Isbî, adet 18, fî 120)	1.440
BOA. D.35 235a	29 Rebûlâhir1025/ 16 Mayıs 1616	bahâ-i camhâ-i billûr	an-yed-i Kemal Yahudi battâl ma'a meksûr (255 adet, fî 350) hürde-i rengâmiz (730 adet, fî 20)	92.520 14.600
		yekûn 107.120.		
		bahâ-i camhâ-i billûr-ı battâl-ı rengâmiz	an-yed-i Aver Yahudi veled-i İlya Battâl-ı zerd (36 adet), battâl-ı vasat-ı mo (34 adet), battâl-ı vasat-ı zerd (43 adet) yekûn 113 adet, fî 300.	33.900
BOA. D.35 235b		âhen-i çârçûbe-i cam	an-yed-i Hacı İsa (34 adet, Kantar 5 adet, lodura 88 adet, be- hesâb-ı kıyye 258, fî 6)	1.548
		bahâ-i mismâr-ı çarçûbe-i cam	an-yed-i Hacıoğlu Mustafa (3.000 adet, beher 1.000 ma'a âhen- i hurde fî 240)	720
BOA. D.35 243a	29 Rebûlâhir1025/ 16 Mayıs 1616	be-cihet-i ücret-i Mehmed Efendi hattât şâkird-i Tatar	berây-ı resm-kerden-i camhâ-i câmi'-i şerîf	2.000
BOA. D.35 243b		be-cihet-i ücret-i hedm-i hâne-i kebîr an-cânib-i şark der- saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Yorgi Midillü	berây-ı hedm-i pencerehâ ve camhâ ve bâbhâ-i garbî ve dolabhâ-i sâire (83 adet, fî 5)	415

		ma'a Duka, fî 7 R. 1024		
BOA. D.35 244b		be-cihet-i ücret ma'a harc-ı lâzime-i camhâ-i odahâ-i kebîre	an-yed-i Hasan camger bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, cam-ı sırça (826 adet, fî 5)	4.130
		be-cihet-i ücret-i camgerân-ı câmi'-i şerîf	der-enderûn-ı bazı câmi'-i şerîf ve bazı ebniye ve kasr-ı hümâyûn ve gayruhû	40.000
		be-cihet-i ücret-i Acı camger	ma'a harc-ı lâzime berây-ı nihâden-i camhâ-i kubbe-i kûşe bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, camhâ-i meyâne (13,5 adet, fî 25) camhâ-i sağîre (140 adet, fî 14) cam-ı sırça (2.101 adet, fî 3) cam-ı rengâmiz (70 adet, fî 20)	337,5 1.960 6.303 1.400
		yekûn kıymet 10.000		
		be-cihet-i ücret-i Mehmed Efendi	hattât berây-ı resm-i hatt-ı nîm-kubbe-hâ-i kebîre ve nîm- kubbehâ-i sağîre ve hatt-ı sûtûnhâ-i beden-i pâ ve hatt-ı kitâbe-i mihrâb ve hat der-bâlâ-yı mihrâb ve hat der- bâlâ-yı harem-i enderûnû ve hatt-ı kemer-i enderûnî ve esmâ-i hüsnâ-i camhâ-i kebîre ve sağîre bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;	Mahsûb şode an- zamân-ı merhûm Kalender Paşa (kıymet 11.400), fî'l-asl (ber- vech-i maktû', kıymet 60.000).
BOA. D.35 246b		âhen-i çârçûbe-i cam	(27 adet, Kantar 3 adet, 34 lodura)	
		cam-ı müdevver-i sûtûn	(43 adet, nîm 33 adet)	
BOA. D.35 247b		esnâf-ı gayr-ı müsemmen	çubuk-ı âhen-i cam (kantar 4 adet, lodura 14 adet)	
BOA. D.35 248b	Cemâziyelâhir- Şâban1026/Hazir an-Eylül 1617	bahâ-i elvâh-ı cam- ı billûr-ı kebîr	câmi'-i şerîf mühimmâtı için	20.720
BOA. D 5112.007.00	Zilkade 1025/ Kasım-Aralık 1616	camhâ-i billûr	Masarif-i Cami-i Şerif Hz. Padişah-ı alempenah	14.920
BOA. D 05112.0007.0 0 4	1025 Zilkade boyunca/ Kasım-Aralık 1616	camhâ-i billûr		16.845

BOA. D 05112.0007.0 0 4		ser-camgerân		10.000
BOA. DD.05112.000 7.00 5		ücret-i ser-dikici ve ser-kazgânî ve bahâ-i tuğla ve ücret-i doğramacıyan ve bahâ-i kereste ve ücret-i camgerân ve nakkâşân ve tevbiha-i(?) sadefgeri ve baha-i kâşî ve ücret-i çilingirân		Dört yük on sekiz bin dokuz yüz akçe
BOA. DD.05112.000 7.00 6		ücret-i camgerân		10.000
	1026 Muharrem Ayı boyunca/ Ocak-Şubat 1617	camhâ-i billûr ve sırça	Cami-i Şerif için lazım gelen mühimmatın akçesini beyan ider	12.690
BOA. D D.05112.0010 .00			beray-ı camgerân	8.000
BOA. D D.05112.0010 .00	1028 Şâban Zilkade arası dört ay boyunca/ Ağustos-Aralık 1617	ücret-i üstadiye-i camgerân berây-ı cânehâ-i türbe-i şerif ve medrese ve sayire ber vech-i magtavi(?)	defter-i masarif ve mühimmat-ı bina-i türbe-i şerif ve Dar-ı kurra Darü'l-hadis ve sebilhane ve tetimmat-ı sayire el-vaki'	120.000
BOA. D D.05112.0010 .00		baha-i camhâ-i elvâh-ı billûr-ı mütenevvia ve müdever		115.625
BOA. D D.05112.0010 .00	Zilhicce 1028- Cemaziyelâhire10 29/ Aralık 1609- Mart 1620	baha-i elvâh-ı cam-ı billur	defter-i masarif-i tetimmat-ı medrese ve odaha-i imameyn-i Cami-i şerif ve kahvehane ve dekkakin ve sayire	8516
BOA. D D.05112.0010 .00	Zilhicce 1028- Cemaziyelâhire 1029/ Aralık 1619- Mart 1620	çârçûbe-i cam ve kafes	Defter-i tetimmat-ı Cami-i şerif ve sundurma-i abdesthane ve şahnişin der balay-ı bab-ı harem-i Cami-i şerif ve ihracat-ı sayire	6880
BOA.	23 Şâban 1029/	tetimmât-ı cami-i	cümle on üç yük	1.308.74

D.05112.0014 .00	24 Temmuz 1620	şerif ve türbe ve Dârü'l-hadis	sekiz bin yedi yüz kırk dört akçedir. Talep olunan akçe Cami-i şerifin masarifi içindir. Piyale Ağa vardıkta verip teslim eyesiz.	4
BOA. D.05112.0015 .00 3		fânûs-ı kebîr	berây-ı cami-i şerif	80.000
BOA. D. 05112.0015.0 0 6		camhâ-i sağır ve kebîr	bazı mühimmât-ı berây-ı saray-ı padişah alempenah der kurb-ı cami-i mezbûr	1.560
		İhracat-ı resm-i cami-i şerif		Beş yük yüz otuz akçe
BOA. D. 05112.0015.0 0 8		ihracât-ı camhâ-i billûr		On iki bin sekiz yüz altmış akçe
BOA. D. 00211.0001.0 0		bahâ-i cam-ı hurde		8.357
BOA. D. 00211.0001.0 0		berây-ı ihrâcât-ı râh-ı âb-ı hımâm saray-ı İbrahim Paşa mea ihrâcât camhâ-i billûr kasr-ı hümâyûn	der-zamân-ı Kalender Paşa	63.181
BOA. D. 00211.0001.0 0		berây-ücret-i camgerân	der-zamân-ı Hüseyin Ağa ve İdris Ağa der-zamân-ı Kalender Paşa	261.937 260.000 1.160

Tablo 46. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında cam etkinliği.

Kaynak:BOA, D.35.

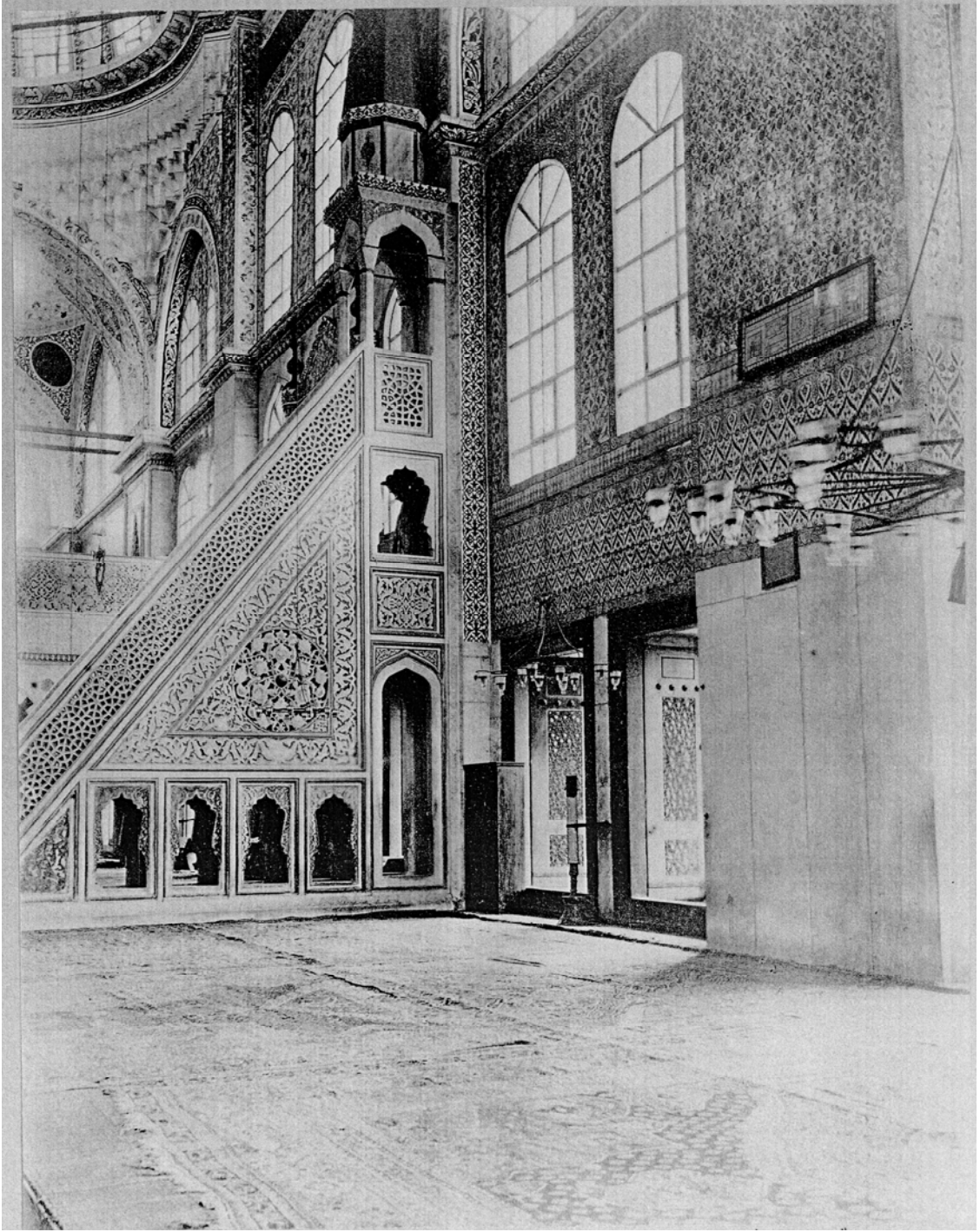
Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında renkli renksiz tüm türleri ve kullanıldığı yerlerine göre cam etkinliği, satan ve alan kişiler ile kullanılan malzeme ve ödenen ücrete ilişkin bu tablolarda zikredilen camların hiçbiri orjinalliğini koruyamamıştır. Yerine göre eski camların da kullanıldığı organizasyonda, sırça cam ve billûr camın değişik renkleri tercih edilmiştir. Acı câmgerden cami, kasırlar ve bazı diğer binalar için alınan büyük camlar ilgi çekicidir. Camide mihrâb duvarı ve kubbe pencerelerinde kullanılan

büyük camların (revzen) Mehmed Efendi'nin hattıyla esmây-ı hüsnâ şeklinde tezyînedildiği bilgisi oldukça önemlidir. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ organizasyonu ve tekniklerinde Mimar Sinan'ın Süleymâniye Külliyesi inşâ defterlerinin bizzât Mimarbaşı Mehmed Ağa tarafından istinsah ettirilerek örnek alınması; oradaki ayetlerle tezyîn edilen revzenlerin de, tıpkı pâye çeşmeleri, mahfiller ve şadırvanlı avlu gibi geliştirilerek kullanıldığını düşündürmektedir.

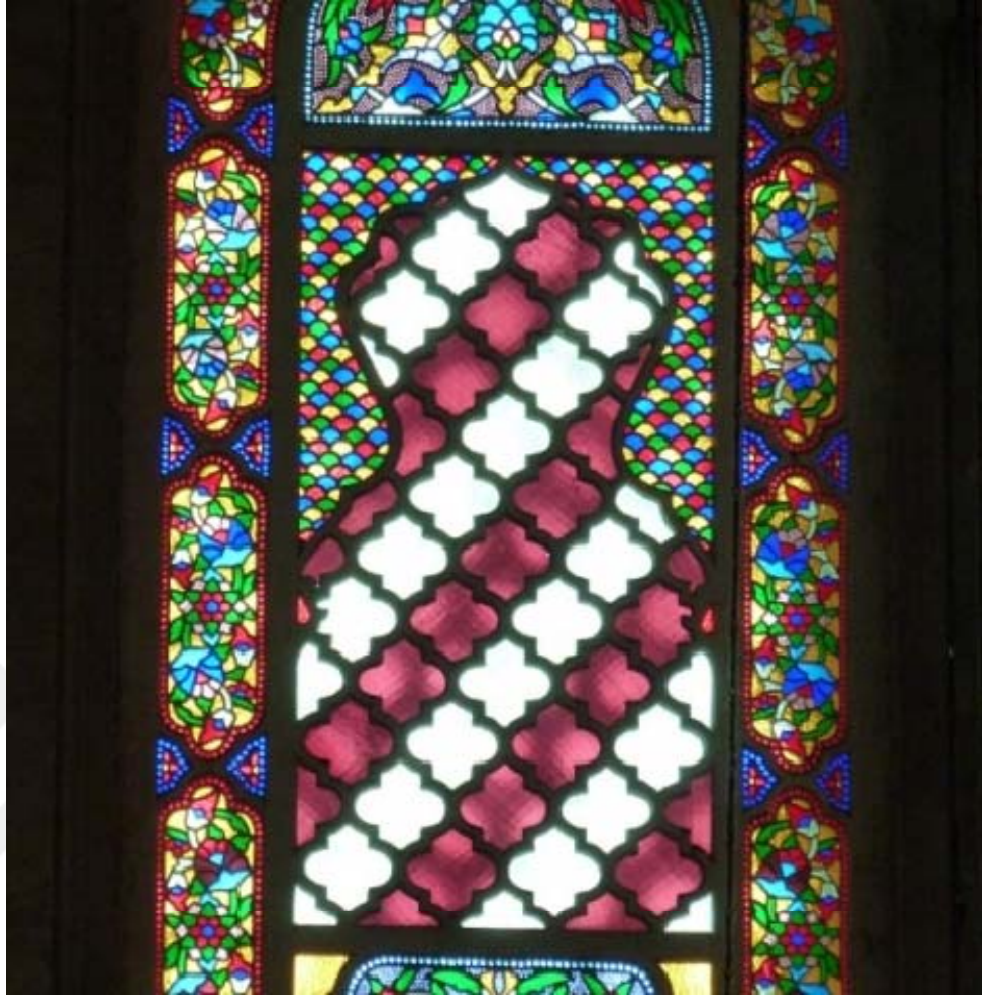
Bugün bu tezyînâttan hiç eser kalmadığı gibi, o dönemki camların ışık geçirgenliğinin nasıl olduğu ve iç mekâna nasıl tesir ettiğini de bilmeyi imkânsızlaştırmaktadır. Ayrıca Halil Edhem Eldem, mihrâbın üstündeki pencerelerin sonradan açıldığını ve çirkin düştüğünü ifade eder³³¹. Aşağıda yer alan fotoğraflardan ilki 1800'lü yıllarda Sultan Ahmed Camii minberini ve mihrâb duvarının bir kısmını gösterir. Mihrâbın üstündeki pencerelerin XIX. yy. itibariyle yine bulunduğu görülür ve bunlar revzensiz düz camlarıyla dikkat çeker. Eğer mihrâb duvarında bir değişiklik yapıldı ise bu tarihlerden önce olmuş olmalıdır. Yine Sultan Ahmed Câmii'nde bu fotoğraf öncesinde, arşiv kaynaklarında geçen esmay-ı hüsnâ tezyînatlı camlar kaybedilmiş ve düz camlar bir dönem bu şekilde kullanılmıştır. Hemen altındaki güncel fotoğraftan görüldüğü gibi de sonraki restorasyonlardan birinde bugünkü revzenler takılarak, aslına uygun bir ışık atmosferine yaklaşmasına çalışılmıştır. Son fotoğraf ise Süleymâniye Camii revzenleri gibi revzenlerin kullanılmış olduğundan hareketle; orijinal revzen ve cam yapısı hakkında bir fikir vermesi için buraya alınmıştır.

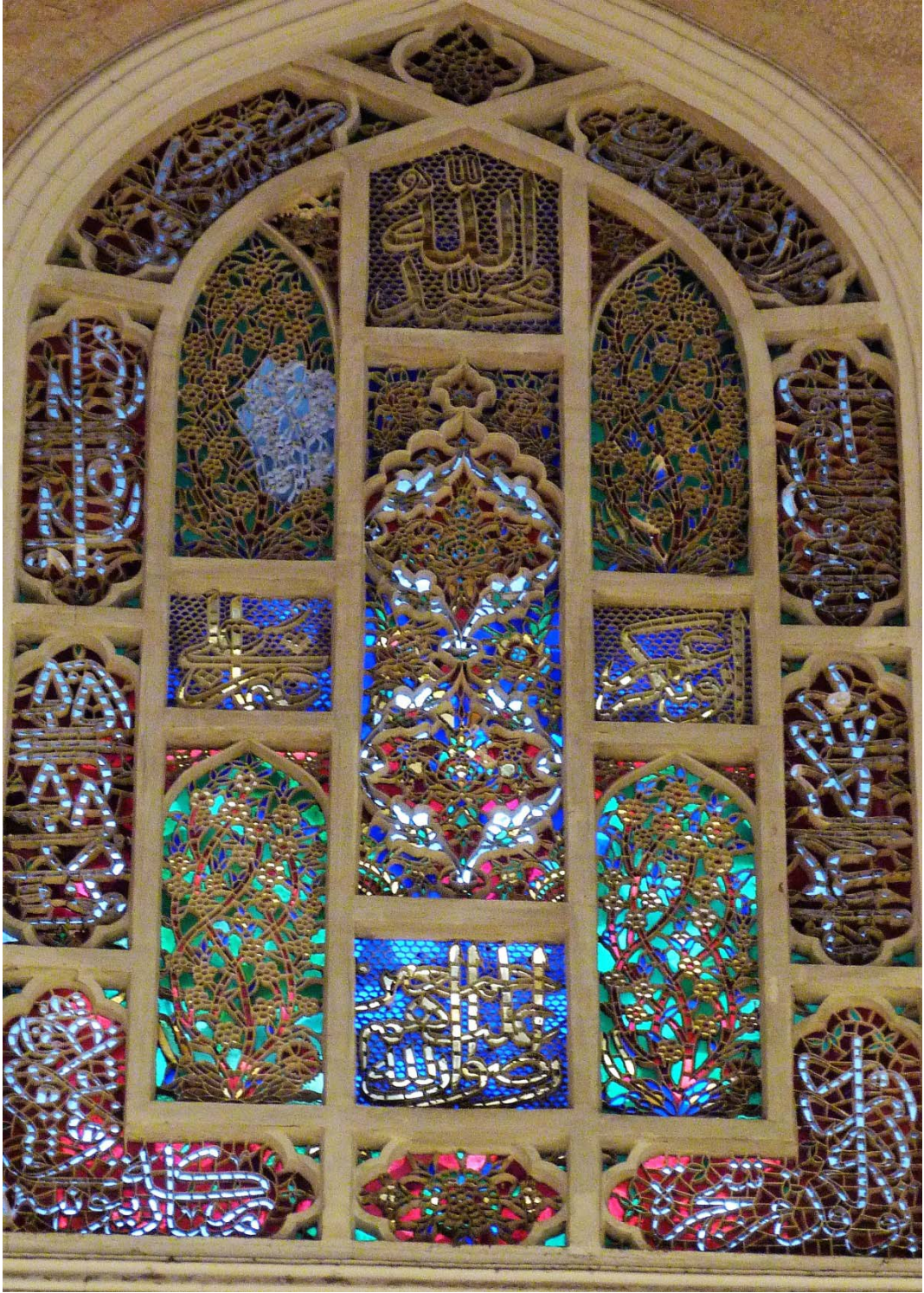
³³¹Sultan Ahmed Külliyesi, **Kuyud-ı Kâdime Arşiv Kataloğu**, 229.

Resim 123. Sultan Ahmed Camii mihrâb duvarı ve minberi XIX. yy. hali.
Kaynak: Sabah Joalier stüdyosu, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi.

Resim 124. Sultan Ahmed Camiimihrâb duvarı ikinci kat seviyesi mihrâb yanı revzenlerinden biri.

Resim 125. Sultan Ahmed Camii'nin kendisi örnek alınarak yapılan Süleymâniye Camii'nde mihrab üstü revzenlerden biri.

3. Hat

Sultan Ahmed Küliyesi caminin kubbe, kemer, mihrâb kitâbeleri, şâh-pâye başlıklarını dolanan hatlarını Mehmed Efendi yazmıştır. Yine camlardaki esmây-ı hüsnâ eskizleri Mehmed Efendi şâkirdi Tatar eliyle yazılmıştır. Sultan Süleyman'ın câmii inşâ defterlerininin de bir hattata tahrir ettirilmesi, Sultan Ahmed Küliyesi inşâsı için örnek teşkil edecek risalenin yazdırılması inşâ çalışmalarında özellikle Süleymaniye Külliyesi'ne bağlı kalındığını göstermesi açısından önemlidir. Caminin hatlarını kaleme alan Mehmed Efendi'ye inşâ evrakında pek çok yerde rastlanmaktadır. Fakat rûznâmçenin 23 Rebûlâhir 1025/10 Mayıs 1616 tarihli bölümünde "Bahâ-i verke-i siyâh an-yed-i kethüdâ berây-ı Bahtiyari (Gubari) Efendi ki sâhten-i resimhâ bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (36 adet, fî 9,5, kıymet 442)" şeklinde ifade geçmektedir. Buna göre Gubârî Efendi'nin resimleri için mimar ağa tezkiresine göre kethüdâ tarafından 23 Rebûlâhir 1025 tarihinde 36 adet verke-i siyahsatin alındığı kaydedilmiş ancak; caminin hat eserleri için mi kullanıldığı belirtilmemiştir. Sözkonusu Gubârî'nin resimleri olduğu anlaşılmakta, fakat hattatlığı belirtilmemektedir. Evraklardan anlaşıldığı kadarıyla caminin kubbeleri, sütûn başlıkları, camları, kitâbelerindeki hatları ve sebilhâne kitâbelerini kaleme alan hattatı; Mehmed Efendi'dir.

Evrak 2No	Tarih	Hattat	İş	Ücret
BOA. D.35 202b		be-cihet-i ücret-i hattât Mehmed Efendi	berây-ı hatt-ı târîh-i sebilhâne ve çeşme der kurb-i câmi'-i şerîf an- cânib-i garb ber-vech-i maktû'	2.000
BOA. D.35 203a	25 Ca. 1024/ 22 Haziran 1615	bahâ-i mezkûrîn	an-yed-i Ali Başe berây-ı bâb-ı sebilhâne der-cânib-i hizâne ber- vech-i maktû'	240
			raht-ı mükemmel ve matara, 1 halka (Serîr ma'a döşek, pulhâ 15 adet)	
		bahâ-i mezkûrîn an-yed-i Şehrî çilingir	berây-ı harc-ı hatt-ı Halil der- bâb-ı sebilhâne	65
			âhen-i kupa bâ-kalay (5 adet, fî 3)	15
			halka-i sağîr bâ-kalay (5 adet, fî 10)	50
BOA. D.35 206b		be-cihet-i ücret-i hattât	berây-ı tahrîr-kerden an-risâle-i binâ-i câmi'-i şerîf-i Sultan Süleyman Han Bâ-icâre-i âlî	1.200
BOA. D.35 243a	29 Rebûlâhir1025/ 16 Mayıs 1616	be-cihet-i ücret-i Mehmed Efendi hattât şâkird-i Tatar	berây-ı resm-kerden-i camhâ-i câmi'-i şerîf	2.000
BOA.		be-cihet-i ücret-i	an-yed-i Mehmed Efendi hattat	3.600

D.35 243b		üstâdiyye-i hatt-ı şerîf-i târîh-i sebîlhâne-i cedîde an-cânib-i garb der-kurb-ı câmi'-i şerîf	ma'a harç, be-cihet-ı hatt-ı zerhîze ve laciverd (Zirâ' 15 adet, fi 240)	
BOA. D.35 244b	29 Receb 1026/ 2 Ağustos 1617	be-cihet-i ücret-i Mehmed Efendi hattât el-bâkî - nümûde der-rûznâmçe-i İdris Ağa fi	berây-ı resm-i hatt-ı nîm-kubbe-hâ-i kebîre ve nîm-kubbehâ-i sağıre ve hatt-ı sûtûnhâ-i beden-i pâ ve hatt-ı kitâbe-i mihrâb ve hat der-bâlâ-yı mihrâb ve hat der-bâlâ-yı harem-i enderûnû ve hatt-ı kemer-i enderûnî ve esmâ-i hüsnâ-i camhâ-i kebîre ve sağıre bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;	mahsûb şode an-zamân-ı merhûm Kalender Paşa (kıymet 11.400), fi'l-asl (ber-vech-i maktû', kıymet 60.000)
BOA. D. 05112.00 10.00	Şâban-Zilkade 1028/ Temmuz-Kasım 1619	ücret-i hattat beray-ı bab-ı türbe-i şerif	defter-i masarîf ve mühimmât-ı bina-i türbe-i şerif ve dâr-ı kurrâdârü'l-hadis ve sebîlhâne ve tetimmat-ı sayire	2000
BOA. D. 05112.00 01.00		berây-ı İhrâcât-ı resm-i Câmi-i Şerîf mea ücret-i Mehmed Efendi Hattat		71.930 der-zamân-ı Kalender Paşa (23.330) der-zamân-ı Hüseyin Ağa ve İdris Ağa (48.600)

Tablo 47. Sultan Ahmed Külliyesi hat eserleri ve hattatlarını gösterir tablo.

Kaynak: BOA.

Sultan Ahmed Camii, taşra haremi ana kitâbesi metni şöyledir:

*İçen abdan dâr-ı naîm içre mesrûr ola, Yazılıb a'mâli hüsn ü deftere mestûr ola.
Camii Han Ahmed'in bânî-i a'lâ meşrebi, Hazet-i Mimarbaşı ahreti ma'mûr ola.
Kim Muhammed'dir anın nâm vü âlf himmeti, Etti bu ranâ binâyı haşre dek meşhûr ola.
Olmamıştır dahî olmaz böyle bir âlf binâ. Bir eser konmuştur ki kim dembedem mezkûr ola. Sene
1026*

Sultan Ahmed Camii, avlu taç kapısı mukarnaslı kavsara üstünde kelime-i şehâdet, mukarnaslı kavsara altında ise celî sülüs el- Nîsâ 4/103 ayetiyazılmıştır. "Namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır".

Sultan Ahmed Camii avlu taç kapı iç avluya bakan cephe üzerinde yine celî sülüs kompozisyonla el- Bakara2/238 ayetleri yazılıdır (Bknz. Resim 126): "Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a gönülden boyun eğerek namaza durun."

Resim 126. Sultan Ahmed Camii giriş cephesi medhâl sofası üstündeki kitâbe.

Sultan Ahmed Camii iç avlusuna Ayasofya tarafından girişteki celî sülüs iki kitâbede ise şu dörtlükler yer almaktadır:

1-Ey kemal ü kerem ü Hulk ile meşhûr-ı cihân, Dil-i giryânımı gel lütfunla kıl handân, İltifatuna be-gayet müterakkıb-ı hâtır, Çeşm-i cân cânib-i mehîne demâdem nigerân.

2-Lütf-i hakkınla bu gün zâ-ı şerifin bildüm, Ayağın toprağıdır sürme-i ayn-ı ağayân, Sadr-ı devletde karar eyleyeli sultanım, Hasılı üstümüze döndü sipihr-i bî-gerdân.

3-Bu kadar hayr-ı hasen eyleyen erbâb-ı kerem, İde sahn-ı harem-i bâğ-ı cinânda cevelân, Kulzûm-i lütf ı kerem cûş ı hurûş ider ise, Umarım bu dil-i nâlân dahi olmaz giryân.

4-Hâlî ben bi-kes ü gamdîde-i nâ-şâdın bil, Lütfuna kaldı eyâ hâlim sahib-i ihsân, Biz seninçün olalum Hakk'a duada her an, Sen sefada olasin gül gibi dâim handân.

5-Hazret-i ağâ-yı Ekrem nâmı Hacı Mustafa, Zabit-i Dârüssaâde mahrem-i Osmaniyân, Hân-ı Ahmed niyet ettikde binây-ı camie, Nazır itdi cümleye ol dem seni şâh-ı cihân.

6-Sarf idüb makdûrunu ikdâm-ı küllî eyledin, İrgürünce kubbe-i âliye anı ol zaman, Bunca ikdam ile ol mal-ı firavanı bu kim, Eyledün tahsil hem etdin hep bu yolda revân.

7-Bin yıl ömrü olsa billâh âdemin olmaz nasib, Olsa dahî zîr-i destinde anın kevn ü mekân, Böyle bir câmi-i balâ böyle bir alî makam, Cismi nâ mevcûd iken geldi vücûda ol hemân.

8-Himmet olunca olurmuş böyle....., Devletin efzûn olup hem ömrün olsun câvidân, Binde bir mümkün değil ecsâfını şerh eylemek, Olsa gûyâ ger dehanımda eğer kim sad zebân, Göricek bu câmi dedim anun tarihini Eyledün bu dehr içinde Hak bu kim âlf-nişân 1038.

1-Ey kerem, kemal ve yaratışıyla alemde meşhur olan, Ağlayan gönlümü gel lütfunla neşelendir, Hatrını gözleyen iltifatına, Can çeşmesi dem be dem akmakta hakir suyu tarafına.

2-Hakk'ın lütfuyla bugün Zat-ı Şerifini bildim, Ağaların gözündeki sürme ayaklarının toprağıdır, Devlet sadrında karar eyleyeli sultanım, Hasılı dönmeyen talih üstümüze döndü.

3-Bu kadar hayır hasenat eyleyen kerem sahibi, cennet bağlarında harem sahnında dolaşsa, Lütf-ı kerem denizi coşup taşsa, umarım bu ağlayan gönül dahî inlemez.

4- Şu an beni gamlı, aciz, mutsuz yüzün bil, Ey ihsan sahibi halim lütfuna kaldı, Biz senin için Hakk'a her zaman duada olalım, Sen ise gül gibi dâimâ safâda ol.

5-Hz. Hacı Mustafa namlı en keremli ağa, Osmanlı mahreminde Dârüssaâde zabiti, Ahmet Han câmi binâsına niyet ettiği zaman, Seni cihan şâhı cümleye nâzır etti.

6- Bütün gücünü sarf edip gayret ile çok çalıştın, O zaman bunu âlî kubbeye eriştirdin, Bunca çalışma ile onca malı kim, Hem tahsil ettin hem bu yolda harcadın.

7- Bin yıl ömrü olsa insanın nasip olmaz, olsa dahî elinin altında kevn ü mekân, Böyle bir yüksek bir cami böyle yüce bir makam, Henüz yokken, hemen vücuda geldi cismi.

8- Ancak himmet olunca olurmuş böyle..... Devletin çok ve uzun olsun, ömrün desonsuz, Vasıflarını açıklamak binde bir bile imkânsız, Benim ağzımda güya kuvvetli bir dil olsa dahi, Bu camiyi görünce dedim tarihini:

"Eyledin bu dehr içinde Hak bu kim âlî nişân". (1038)

Sultan Ahmed Camii medhâl sofası üzerindeki taç alınlıkta el- Bakara 2/238 ayeti yer almaktadır. Cümle kapısı üstündeki üç kitâbeden ortadaki Sultan Ahmed Han'ın seçeresini tasvir eder. Diğer iki Arapça kitâbede ise mealen şu ifadeler yer almaktadır:

Resim 127. Sultan Ahmed Camii cümle kapısı sol taraftaki kitâbe.

-(Bu Sultan Ahmed Camii) Allah'ın rahmetine yaklaşıp ve peygamber olan nebimiz Hz. Muhammed'in şefaati kazanmak için bina edilmiştir.

-Salat ve Selam (Hak dini-İslam ile resülünü diğer dinler üzerine olsun. Onun mizanı ta arşa kadar hayırlarla dolsun.

-Onun (Allah) yüce şanına yakışır biçimde Adil ve İhsan sıfatlarının muktezası gereği, ona kulluk ederim.

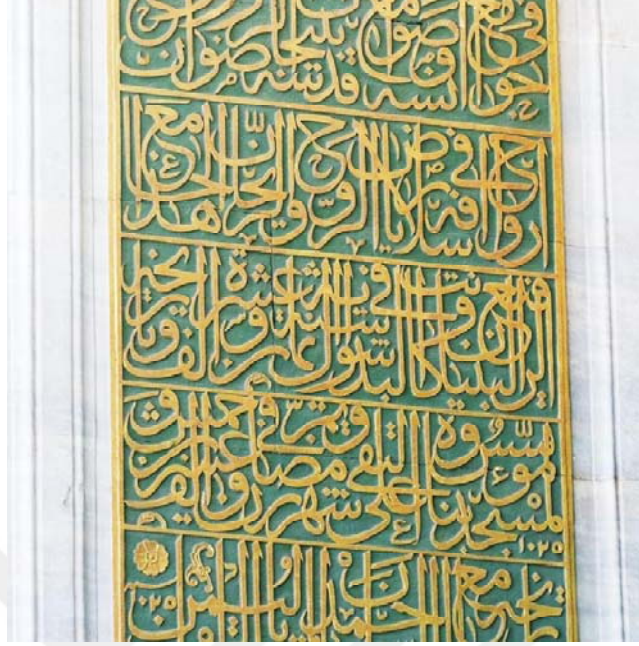
-Mü'min ile mü'min olmayanları tefrik etmek Allah'ın sayesi(zıllullah) gölgesi altında, onun yardımıyla, Kur'an okumak ve her türlü kulluk (salavatlar) görevini yerine getirmek için bu cami bina edilmiştir.

-Bu camiyi yaptıran (Sultan Ahmed) yalnız Allah rızası için iki harami şerifeynin (Mekke-Medine) hizmetini ifa etmekle iftihar eder. Her türlü yardımı yalnız Allahtan diler.

-Ayın ondördünde (Dolunay-Bedirhali)gök yüzünde, ay nasıl bütün ihtişamıyla duruyor, görülüyorsa, Sultan Ahmed'inde Osmanlı sultanları arasındaki yeri de ayındır, ayın bedir hali gibi.

-(Sultan Ahmed'in) Osmanlı sultanları arasındaki ünvanı-mevkii her yeri nurlandıran

aydınlatan güneştir.

Resim 128. Sultan Ahmed Camii cümle kapısı sağ taraftaki kitâbe.

Allahü Teala (Sultan Ahmed'in) saltanatını birbirine bağlı-zincirleme yoluyla kıyamet kopuncaya kadar devam ettirsin ve keremini eksik etmesin.

(O,Sultanlar-dinde- inançta sonsuz hürriyet tanıyıp, bütün insanları inançlarında özgür bırakarak)İslamın hürriyet kokusu ve güzelliğini, camilerde ve manastırlarda, bütün mabedlerde serbest bırakmışlardır.

(Sultan Ahmed'in) Seleflerinin, kendinden önceki atalarının manevi varlıkları(ruhları) bu caminin her yerinde devam ettirsin.

(Sultan Ahmed Camii'nin yapımına) temel atılmasına başlanması Şevval ayı 1018 tarihidir.

(Bu Sultan Ahmed Caminin bitirilişi) bir mescid ki, onun tesisi, bitirilişi Ramazan ayının bin yirmi beşidir. (H.1025)

(Sultan Ahmed Camii), Celil olan (Yüce Allah'ın) inayetiyle bin yirmi beşte tamamlandı. (H.1025).

(Sultan Ahmed Camiinde), Kadir gecesinde namaz kılsınlar diye açılış kadir gecesinde yapılmıştır. (H.1025)

Sultan Ahmed Camii iç harimindeki hatları zikredecek olursak Ana kubbeden başlamak yerinde olacaktır.Ana kubbe merkezindeel- Fatır 35/41 ayeti yer alır: "Şüphesiz Allah gökleri ve yeri, nizamları bozulmasın diye tutuyor. Andolsun ki onların nizamı eğer bir bozulursa, kendisinden başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz O, halîmdir, çok bağışlayıcıdır". Ana kubbe eteğinde ise el- Nûr 24/35ayeti yer alır: "Allah, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık

verir. (Bu) nûr üstüne nûrdur. Allah dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir”.

Sultan Ahmed Camii ana kubbeyi taşıyan kemerlerin birbirine teğet geçtiği büyük arslangöğsüler içinde ise şu hadisler mevcuttur: “Ameller niyetlere göredir. Herkes için niyet ettiğinin karşılığı vardır”, “Durumumu en iyi bilen (Allah’ım), ...Ya hafiy!”, “Ey lütufları gizli olan (Allah’ım) korktuklarımızdan bizi koru.Ya Rabbi!”, “Baki olan o dur. Ondan başka ilah yoktur. Ya daim!

Harimin mihrâb duvarı önünden başlamak suretiyle saat yönünde nîm kubbelerde ve onları tutan meyâne kubbelerde yer alan hatlar şöyle sıralanabilir: “Ben hanîf olarak, yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah'a çevirdim ve ben müşriklerden değilim”(el- En’am 6/79). Meyâne kubbelerde ise, “Allah ve melekleri, Peygamber'e çok salevât getirirler. Ey müminler! Siz de ona salevât getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin” (el- Ahzap 33/56) “İman edip iyi işler yapan, namaz kılan ve zekât verenler var ya, onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler” (el- Bakara 2/277) ayetleri yer alır.

Diğernîm kubbede (Ayasofya istikametinde): “Nereden yola çıkarsan çık (namazda) yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Bu emir Rabbinden sana gelen gerçektir. (Biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir. (Evet Resûlüm!) Nereden yola çıkarsan çık (namazda) yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Nerede olursanız olunuz, yüzünüzü o yana çevirin ki, aralarından haksızlık edenler (kuru inatçılar) müstesna, insanların aleyhinizde (kullanabilecekleri) bir delili bulunmasın. Sakın onlardan korkmayın! Yalnız benden korkun. Böylece size olan nimetimi tamamlayayım da doğru yolu bulasınız” (el- Bakara 2/149-150) hattı yer almaktadır. Meyânelerde ise, “Namazı tam kılın, zekâtı hakkıyla verin, rükû edenlerle beraber rükû edin” (el- Bakara2/43), “Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allah'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir” (el- Bakara 2/115) ve “De ki: Rabbim adaleti emretti. Her secde ettiğinizde yüzlerinizi O'na çevirin ve dini yalnız Allah'a has kılarak O'na yalvarın. İlkin sizi yarattığı gibi (yine O'na) döneceksiniz” (el- Araf 7/29) ayetleri yer alır.

Sultan Ahmed Camii giriş nîm kubbesinde ise, "İyi davranışlar içinde kendini bütünüyle Allah'a veren kimse, gerçekten en sağlam kulpa yapışmıştır. Zaten bütün işlerin sonu Allah'a varır" (el- Lokman 31/22) hattı bulunur. Meyâne kubbelerde ise şu ayetler yer alır: "Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırınca kadar (belli vakitlerde) namaz kıl; bir de sabah namazını. Çünkü sabah namazı şahitlidir. Gecenin bir kısmında uyanarak, sana mahsus bir nafile olmak üzere namaz kıl. (Böylece) Rabbinin, seni, övgüye değer bir makama göndereceği umulur" (el- İsrâ 17/78-79).

Cami batı yönündeki nîm kubbede ise; "Ey iman edenler! Rükû edin; secdeye kapanın; Rabbinize ibadet edin; hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz" (el- Hacc 22/77) bulunur. Meyânelerinde ise; "(Resûlüm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir" (el- Ankebut 29/45) bölüm bölüm yazılmıştır.

Mihrâb kitâbesinde; "Rabbi Meryem'e hüsnü kabul gösterdi; onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Zekeriyya'yı da onun bakımı ile görevlendirdi. Zekeriyya, onun yanına, mâbede her girişinde orada bir rızık bulur ve «Ey Meryem, bu sana nereden geliyor?» der; o da: Bu, Allah tarafındandır. Allah, dilediğine sayısız rızık verir, derdi" (el- Âl-i İmran 3/37), onun üzerindeki kitâbede ise "Zekeriyya mâbedde durmuş namaz kılarken melekler ona şöyle nida ettiler: Allah sana, kendisi tarafından gelen bir Kelime'yi tasdik edici, efendi, iffetli ve sâlihlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeler" (el- Âl-i İmran 3/39) yer alır. Mihrâb kuşak yazısında ise, " Allah Teâla buyuruyor ki; İman edip iyi işler yapan, namaz kılan ve zekât verenler var ya, onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler" (el- Bakara 2/277) bulunmaktadır.

Caminin fil ayaklarında ise şu ayetler yer alır: "Onun içinde asla namaz kılma! İlk günden takvâ üzerine kurulan mescit (Kuba Mescidi) içinde namaz kılman elbette daha doğrudur. Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever" (el- Tevbe 9/108), "Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır" (el- Tevbe 9/18), "Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınımdır. Bana dua ettiği vakit

dua edenin dileğine karşılık veririm. O halde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar” (el- Bakara 2/186), “Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten, sonra Arş'a istivâ eden, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren Allah'tır. (Bunların) her biri muayyen bir vakte kadar akıp gitmektedir. O, Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanmanız için her işi düzenleyip âyetleri açıklamaktadır” (el- Ra'd 13/2) ayetleri geçer.

Sultan Ahmed Camii köşe kubbelerinde ise, “Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden, geceyi, durmadan kendisini kovalayan gündüze bürüyüp örten; güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş durumda yaratan Allah'tır. Bilesiniz ki, yaratmak da emretmek de O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!” (el- Araf 7/54), “Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten, sonra Arş'a istivâ eden, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren Allah'tır. (Bunların) her biri muayyen bir vakte kadar akıp gitmektedir. O, Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanmanız için her işi düzenleyip âyetleri açıklamaktadır” (el- Ra'd 13/2), “...Göklerin ve yerin hükümranlığı kendisine ait olan, hiç çocuk edinmeyen, mülkünde ortağı bulunmayan, her şeyi yaratıp ona bir nizam veren ve mukadderatını tayin eden Allah, yüceler yücesidir” (el- Furkan 25/2), “Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz besinlerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Allah, sizin Rabbinizdir. Âlemlerin Rabbi Allah, yücelerden yücedir” (el- Mü'min 40/64) ayetleri yer alır.

Mahfel-i hümâyûn çini hat kuşağında, “Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor! Şüphesiz Allah her şeyi işitici, her şeyi görücüdür. Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülülemre (idarecilere) de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a ve Resûl'e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.” (el- Nisa 4/58-59) ayetleri bulunmaktadır. Mihrâbı ise “Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde,

Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın (ve kulluk etmeyin)" (el- Cin 72/18) ayeti ssler³³².

4. Nakş (Kalemişı)

Sultan Ahmed Kllyesi binâ genelinde kalemişı yapılan yapı ve bölümler, ustalar, malzeme, alet ve eserler aşağıdaki tabloda belirtilmektedir. Ayrıca çokça bahsi geçen fakat yeri konusunda yeterli bilgi bulunmayannakkâş-hâne hakkında da değerli bilgiler mevcuttur.

Evrak No	Tarih	Sorumlu	İş	Kıymet Akçe
BOA. D.35 5b	11 Receb 1018/ 10 Ekim 1609	be-cihet-i ihrâcât resm-kerden-i câmi'-i şerif ve ücret-i nakkâşân ve masârif-i lâzime	an-yed-i Mehmed Ağa ser- mi'mârân-ı hâssa	5.130
BOA. D.35 9a	20 şâban 1018/ 18 Kasım 1609	be-cihet-i ücret-i nakkâşân	berây-ı nakş-kerden-i kasr-ı hümâyûn der-câmi'-i şerif ma'a bahâ-i renkhâ-i mütenevvî'a ve gayruhû be- ma'rifet-i Mehmed Ağa ser- mi'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû'	3.000
BOA. D.35 13b	14 Zilhicce 1018/ 10 Mart 1610	bahâ-i kalem-tırâş	berây-ı beştahta-i pâdişâh-ı âlem-penâh an-yed-i Mehmed Ağa ser-neccârân-ı hâssa	2.400
	evâ'il-i Zilhicce 1018/ Mart 1610	be-cihet-i ücret-i nakş-ı oda ve pencenehâ-i âhen	an-mescid der-kurb-i nakkâş- hâne mülâsık-ı Arslanhâne an-cânib-i Havva Hatun ibnet-i Cafer Ağa be-dest-i Mehmed Subaşı ve binti mşârn-ileyhâ an-yed-i Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerif sitâde ber-mceb-i hüccet-i Mevlânâ Ali Efendi el-müfettişel-müverrah	6.000
BOA. D.35 21b	12 Rebiulâhire 1019/ 4 Temmuz 1610	be-cihet-i ücret-i ba'zı-ı oda-i Hasan elebi teslimâtı	an-odahâ-i nakş-hâne ki hedm-kerde bâ-fermân-ı âlf ve bâ-tahmîn-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa sitâde	12.000
BOA. D.35 23a	6 Cemâziyelevvel 1019/ 27 Temmuz	be-cihet-i ücret-i nakkâşân	berây-ı nakş-kerden-i kasr-ı hümâyûn der-sarây-ı İbrahim Paşa der-defateyn be- ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-	14.000

³³²Ayet meallerinin tamamı için kaynak: <http://arsiv.diyagnetvakfi.org.tr/meal/Cin.htm>, (21.06.2017).

	1610		mî'mârân-ı hâssa an-yed-i Hasan Çelebi nakkâş	
		be-cihet-i nafaka-i Mehmed Çelebi bevâb-ı nakkâş	berây-ı vâcib-i Rebîülâhir19, fî yevm 10, fî şehre	300
BOA.D.35 24b	26 Cemâziyelevvel 1019/ 16 Ağustos 1610	bahâ-i bârû-yı çûb an-yed-i mezkûrîn,	An-yed-i Hacı Hamza (200 adet, fî 6) An-yed-i Yusuf Bey nakkâşî (50 adet, fî 6)	1.200 300
BOA.D.35 50b		be-cihet-i ücret-i kusûr-ı nakkâşânder-vakt-i nakş-kerden-i kasr-ı hümâyûn	der-sarây-ı İbrahim Paşa mânde ve hâlâ edâ-şode	1.000
BOA.D.35 195a	8 Safer 1024/ 9 Mart 1615	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn	an-yed-i Mentеш Yahudi, kırtas-ı İstanbulî berây-ı resm-i câmi' (10 kıyye, fî 25)	250
BOA.D.35 206b		bahâ-i laciverd ve gayruhû	berây-ı nakş-kerden-i sebîlhâne der-câmi'-i şerîf	2.000
BOA.D.35 218b		bahâ-i laciverd	berây-ı kubbehâ-i câmi'-i şerîf (2 kıyye, 150 dirhem, be-hesâb-ı miskâl, 633, fî 160)	101.280
BOA.D.35 243a	29 Rebîülâhir 1025/ 16 Mayıs 1616	be-cihet-i laciverd-i bedahşî	an-yed-i Yusuf Çelebi (miskâl 625 adet, Fî 80)	50.000
BOA.D.35 243a	29 Rebîülâhir1025/ 16 Mayıs 1616	be-cihet-i ücret-i üstâdiyye ve harc-ı lâzime berây-ı nakş-kerden-i odahâ-i cedîde ve hâne-i kebîr ve sebîlhâne ve ba'zı lâzime-i kasr-ı hümâyûn	der-câmi'-i şerîf an-yed-i Ali Ağa ser-nakkâşân bâ-tezkire-i mî'mâr ağa	
			be-cihet-i ücret-i nakş-ı sâde-i hâne-i kebîr ve odahâ-i cedide (zirâ' 5.260 adet, fî 10)	52.600
			be-cihet-i ücret-i nakş-ı tavan lâzime-i hâne ve ba'zı câ-yı kasr-ı şerîf (zirâ' 166 adet, fî 220)	36.520
			be-cihet-i ücret-i nakş-ı lâciverd ve nakş-ı câr-eş (zirâ' 9 adet, fî 100)	900
			yekûn 90.000	
BOA.D.35 243b		Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i hatt-ı şerîf-i târih-i sebîlhâne-i cedîde an-cânib-i garb der-kurb-ı câmi'-i şerîf	an-yed-i Mehmed Efendi hattât ma'a harç, be-cihet-i hatt-ı zerhîze ve laciverd (zirâ' 15 adet, fî 240)	3.600
BOA.D.35 244a	29 Rebîülâhir1025/ 16 Mayıs 1616	Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i Manol ser-sıvacı	berây-ı sâhten-i mala-i aşî der-kubbehâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmi'-i şerîf ve ba'zı mukarnas-ı kubbehâ-i kûşe ve kûçek bâ-tezkire-i mî'mâr ağa;	
			berây-ı nakş-ı mala-i aşî der-	140.000

			kubbehâ-i mezbûre (zirâ' 1.750 adet, fî 80)	
			berây-ı ba'zı mukarnas-ı kûşe ve küçek (Zirâ' 38 adet, fî 160)	6.120
		be-cihet-i ücret-i Yorgi sıvacı	berây-ı ba'zı odahâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i müşârun-ileyh (Zirâ' 94 adet, fî 80)	7.520
			yekûn kıymet 146.120	
BOA. D.35 246b		laciverd-i bedahşî	(miskâl 2.083 adet)	

Tablo 48. Sultan Ahmed Külliyesi nakş (kalemişi) etkinliği.

Kaynak: BOA, D.35.

Özellikle Hünkâr Kasrı'nda Ser-nakkâş Ali Efendi ve onun eliyle yapılan lâciverd nakış tezyînatı bilgisi önemlidir. Ayrıca Ser-sıvacı Manol'un camide yaptığı malakârî işleri haricinde, Ser-sıvacı Yorgi'nin bazı odalar için sıva yaptığı bilgisi de Tablo 48'de yer almaktadır. Bir sonraki Şekil 25'te ise Sultan Ahmed Külliyesi nakış yapılan yerler ve ödenen ücretleri gösterir belge yeni Türk alfabesine çevrilmiş şekliyle yer almaktadır. Binâ Emîni Kalender Efendi ve onun vefatından sonra görevini devralan Hüseyin Ağa ve İdris Ağa'nın zamanında nakkâşlara yapılan ödemeler görülür. Dikkat çeken diğer bir ayrıntı ise Hüseyin Ağa ve İdris Ağa zamanında İbrahim Paşa Sarayı kasrında kandiller, devekuşu ve gemi halkârı şeklinde yapıldığı ifade edilen kalemişi uygulamasıdır. Belirtilen tablo ve şekilde geçen kalemişi uygulamalarının kasırlar, sebilhâneler ve odalarda yapıldığı görülmektedir.

Ücret-i nakkâşân Bahâ On yük kırk sekiz bin sekiz yüz dokuz Akçe				
Der-zamân-ı Hüseyin Ağa ve İdris Ağa Bahâ Dokuz yük kırk bin sekiz yüz dokuz			Der-zamân-ı Kalender Paşa Bahâ Bir yük sekiz bin Akçe	
Berây-ı Nakş-ı halkârî-i sefine mürg-ı şütur (devekuşu) ve kanâdîl Der-zamân-ı mezbûr	Berây-ı dekâkîn-i cedide	Berây-ı Nakışhâ-i Cami-i Şerîf der-zamân-ı Hüseyin Ağa	Berây-ı Odahâ-i cedide ve ve hânehâ-i kebîr ve sebilhâne der-zamân-ı Hüseyin Ağa	Berây-ı Kasr-ı hümâyûn der saray-ı İbrahim Paşa der-zamân-ı Kalender Paşa

Bahâ Yirmi dokuz bin üç yüz altmış Akçe	Bahâ Yirmi sekiz bin on dört der-zamân-ı Hüseyin Ağa	Bahâ Sekiz yük seksen üç bin dört yüz otuz beş	Bahâ Doksan bin Akçe	Bahâ On sekiz bin Akçe
--	--	---	----------------------------	------------------------------

Şekil 25. Sultan Ahmed Külliyesi binâlarında iş yapannakkâş ücretleri.

Kaynak: BOA, D.00211. 001.00.

5. SadeF

Sultan Ahmed Külliyesi'nde pencere ve kapı kanatlarında, cami mobilyalarında görülen hendesî tezyînâtın işlenmesinde kullanılan fildişi, bağa ve sadeF temini, ayrıca işler ve ustalar hakkındaki bilgileri aşağıdaki tablodan izlemek mümkündür. Ca'fer Efendi'nin verdiği bilgilerden hareketle Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın sedefkârlık yaptığı ve mimarbaşılığa açılan yolda bu alandaki maharetinin etkili olduğunu burada belirtmek faydalı olacaktır. Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın çini ve sadeF gibi özellikle ilgi alanına giren Sultan Ahmed Camii'nin tezyînât işlerinde, oldukça kaliteli ve başarılı örneklerin sunulduğu görülmektedir. Özellikle hünkâr mahfilinde kapı ve pencere kanatlarında kullanılan farklı malzeme ve teknikleriyle sadeF işçiliği oldukça özeldir.

Evrak No	Tarih	Malzeme veya iş	Özellik	Ücret Akçe
BOA. D.35 63a	11 Reb'ülevvel 1020/ 24 Mayıs 1611	be-cihet-i hammâliye-i dendân-ı fîl ve sadeF	an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf	80
BOA. D.35 233a	30 Reb'ülevvel1 025/ 17 Nisan 1616	be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i sadeFciyân	berây-ı sâhten-i beş- tahta Bahtiyari Efendi bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	1.375
BOA. D.35 244a	29 Reb'ülâhir10 25/ 16 Mayıs 1616	be-cihet-i ücret-i üstâdiyye ma'a harc-ı lâzime berây-ı sâhten-i pencerehâ-i дума ve sadeF-kârî ve pencerehâ-i harem-i enderûnî-i engüşt ve pencerehâ-i sadeF-kârî	berây-ı mahfil-i pâdişâh der-câmi'-i şerîf an- yed-i Üstâd Hasan ve Hacı Ali ve Devlet bâ- tezkire-i mi'mâr ağa, pencerehâ-i sadeF-kârî-i дума (11 adet, fî 25.000) pencere-i harem-i enderûnî-i engüşt (46 adet, fî 10.000) pencere-i sadeF-kârî	275.000 460.000 40.000

			berây-ı mahfil-i pâdişâh (2 adet, fî 20.000).	
		yekûn 775.000		
BOA. D.35 245a	17 Ramazân 1025/ 28 Eylül 1616	def'a bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ve tob-ı sadef-kârî, sürb-i Sidrekapsi	(kantar 218 adet, lodura 25 adet, fî 130, kıymet)	15.672
		be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine	(kantar 218 adet, lodura 25 adet, fî 20)	2.365
		yekûn 17.737		
		be-cihet-i ücret ma'a harc-ı lâzime	berây-ı sâhten-i rahlehâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Üstâd Dervîş rahlehâ (4 adet, fî 8.000)	32.000
			top-ı kebîr-i sadef-kârî (2 adet, fî 3.500)	7.000
		yekûn 39.000		
BOA. D.35 246b		sadef (tulum 2 adet, kantar 3 adet, 12 lodura) sadef (2.090 adet) çûb-ı yenedünya (kantar 48 adet, Lodura 50 adet) çûb-ı abanos-ı hurde ma'a kebîr (kantar 11 adet, 74 lodura) bağa-i Hindî (adet 2 kafes, kantar 2 adet, 79 lodura) dendân-ı fil (1 kafes, kantar 5 adet, 50 lodura)		
BOA. D.35 247b	12 S. 1020/ 26 Nisan 1611	esnâf-ı gayr-ı müsemmen	an-yed-i Mustafa Ağa kethüdâ-i bâb revgan-ı bezîr (cerre 11 adet) bağa (sanduk 1 adet) sadef (sanduk 12 adet) dendân-ı fil (sanduk 1 adet)	
	29 Receb 1020/ 7 Ekim 1611	def'a	be-vâsita-i Yusuf Çavuş sadef (tulum 10 adet), dendân-ı fil (tulum 10 adet) abanos (tulum 3 adet) bağa (tulum 1 adet)	
BOA. D.35 249a		be-cihet-i meremmâtî-i sadefkârî ve harc-ı râh-ı bostanî		1.800
		bahâ-i sadehfâ-i kanâdîl		9.240
BOA.	1026	beray-ı perde-i sedefkari	Cami-i Şerif için lazım	31.000

D.05112.0010.00	Muharrem boyunca/ Ocak-Şubat 1617		gelen mühimmatın akçesini beyan ider.	
-----------------	--	--	--	--

Tablo 49. Sultan Ahmed Külliyesi tezyînâtında sadef, fildişi ve sedefkâr etkinliği.

Kaynak: BOA.

Bahhes				
Ücret-i sahten perde ve pencerehâ ve bâbhâ ve rahlehâ-i sadefkârî der-zamân-ı				
Hüseyn Ağa ve İdris Ağa				
Bahâ				
On yük otuz altı bin dokuz yüz kırk altı				
Berây-ı	Berây-ı	Berây-ı	Berây-ı	
Sahten rahle-i sadefkârî	Sahten bâbhâ-i kebîr-i sadefkârî	Sahten pencerehâ-i sadefkârî	Sahten perde-i sadefkârî	
Bahâ	Bahâ	Bahâ	Bahâ	Bahâ
Yüz kırk bir bin altı yüz Akçe	Yirmi sekiz bin on dört	Altı yük altmış dört	Yüz yirmi bin bin yirmi üç Akçe	Akçe

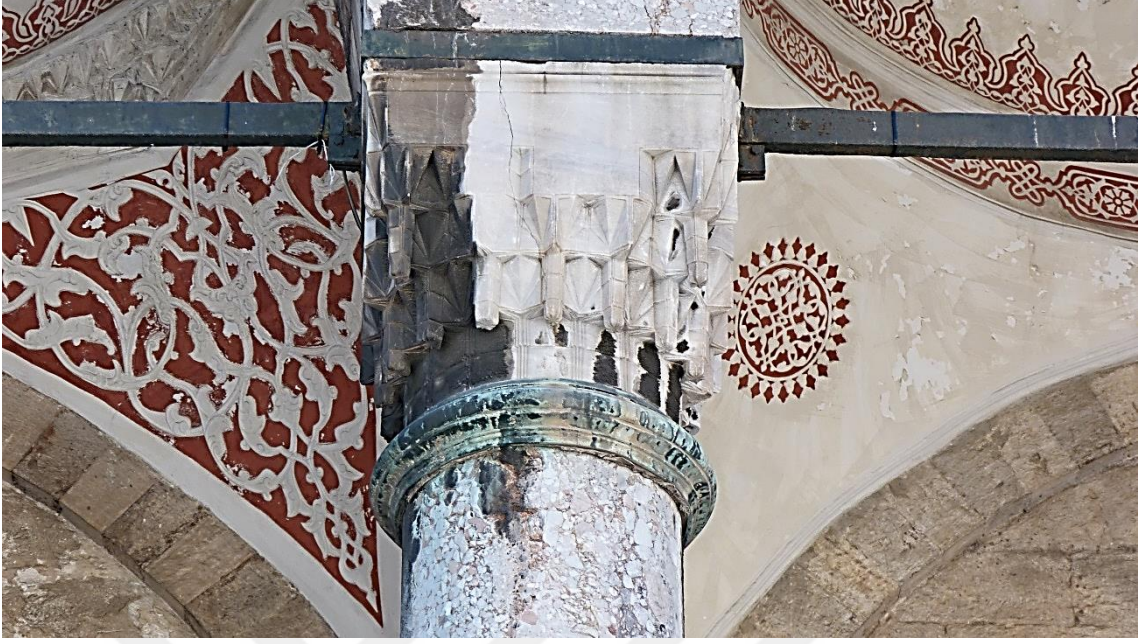
Şekil 29. Sultan Ahmed Külliyesi sadef etkinliği ve ödenen ücretleri gösterir belge.

Kaynak: BOA, D.00211. 001.00.

6. Mala-i Aşı (Malakârî)

29 Rebûlâhîr1025/16 Mayıs 1616 tarihi itibariyle arşiv kayıtlarında geçen, mala ile yapılan tezyînâtın kompozisyon öğelerinin kabartılması suretiyle yapılan farklı bir türü olan mala-i aşî (aşî malası, malakiri) Sultan Ahmed Camii'nin üst kat ve alt kat kubberler köşe kubbesi mukarnalarında kullanılmıştır. Kayıtlarda bu durum şu şekilde ifade edilmiştir: "Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i Manol ser-sıvacı berây-ı sâhten-i mala-i aşî der-kubbehâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmi'-i şerîf ve ba'zı mukarnas-ı kubbehâ-i kûşe ve kûçek bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; berây-ı nakş-ı mala-i aşî der-kubbehâ-i mezbûre (zirâ' 1.750 adet, fî 80, kıymet 140.000), berây-ı ba'zı mukarnas-ı kûşe ve kûçek (zirâ' 38 adet, fî 160, kıymet 6.120) Be-cihet-i ücret-i Yorgi sıvacı berây-ı ba'zı odahâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i müşârun-ileyh (zirâ' 94 adet, fî 80, kıymet 7.520) yekûn kıymet 146.120³³³." Ayrıca şadırvanlı avlu revak kubbelerinde, cami dış sofaları tonoz ve tavan süslemelerinde Resim 129'deki gibi güzel işçilikli malakârî tezyînât görülmektedir.

³³³BOA, D.35, v.244a.

Resim 129. Sultan Ahmed Camii avlu ana girişi üstündeki kubbenin arslangöğsü bölümlerinde mala-i aşî (malakârî).

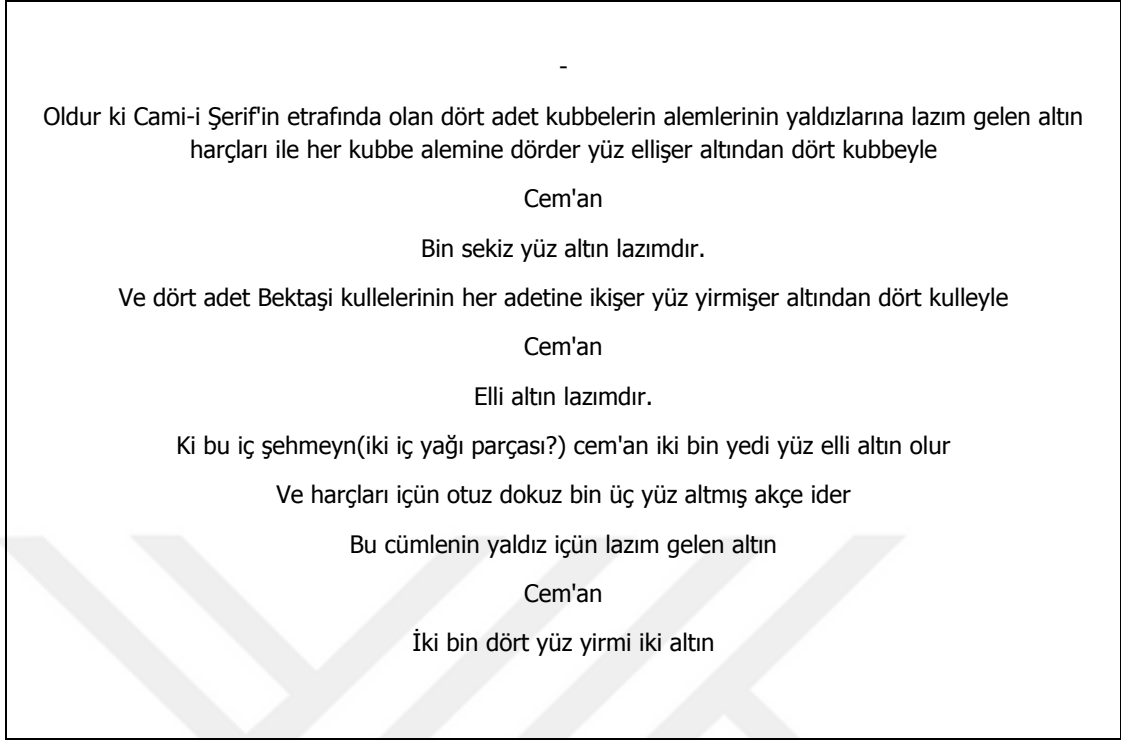
7. Altın

Özet rûznâmçe'de "Ücret-i zerkerân berây-ı tile kerden (altın varak) elvâh-ı külâh-ı minârehâ ve alemhâ-i Câmî-i Şerîf ve alem-i kubbe-i yan ve gayrihî için On altı yük seksen beş bin yüz dört Akçe" şeklinde geçen ifadelerden anlaşıldığı üzere, tüm minâre külâhlarıyla alemleri ve yan kubbe alemleriyle geriye kalan alemler için altın varak uygulaması yapılmıştır³³⁴. Evliyâ Çelebi ise, caminin kendi döneminde dört köşesinde bulunan minarelerin külâh ve alemlerinin altın kaplı, avlu ucundaki minarelerin külâhlarının ise kurşun kaplı olduğunu belirtmektedir³³⁵.

Ayrıca diğer bir belgede de; Sultan Ahmed Camii kubbelerinin alemlerinin, Bektaşî kullelerinin dördüne yapılan altın yıldız tutarı yer almaktadır. Babelgeningünümüz Türk alfabesine çevrilmiş şekli aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Şekil 30'a göre, Bektâşî kulleleri ve kubbe alemleri yıldızı için toplam 2.422 altın masraf tespit edildiği görülmektedir.

³³⁴ BOA,D.002110001.00.

³³⁵ Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*, C. I, s.29.

Şekil 30. Sultan Ahmed Camii kubbe alemleri ve kulelerinde kullanılan altın yıldız miktarı ve ücretini gösterir belge.

Kaynak: BOA, D.03684.0012.002.

H. DİĞER MALZEMELER

1. Bûriyâ (Hasır)

Sultan Ahmed Camii ibâdet mahalli hazırlığı için getirilen hasırlarla ilgili etkinlik aşağıdaki tabloda zikredilmiştir. Isı geçirgenliğini azaltmak için halı altına döşeme olarak kullanılan hasırın Sultan Ahmed Camii'nde Mihaliç hasır, Mısır hasır ve saz hasır gibi türlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Evrak No	Tarih	Hasır Türü	Özellik	Kıymet Akçe
BOA. D.35 3 b	7 Cemâziyelevvel 1018/ 8 Ağustos 1609	buryâ-yı saz,	an-bâzâr haride.	
BOA. D.35 16b	10 Safer1019/ 4 Mayıs 1610	bahâ-i hasır-ı mısırî		2.650
BOA. D.35 20b	28 Rebûlelvel1019/ 20 Haziran 1610	bahâ-i hasır-ı Mısırî	berây-ı döşeme-i sofahâ ve gayruhû (Adet 6)	2.400
BOA. D.35 40b	15 Ramazân 1019/ 1 Aralık 1610	bahâ-i buryâ-yı saz	berây-ı mescid-i şerîf der-binâ-i mezbûr (12 adet, fi 55)	660

BOA. D.35 63b	13 Rebûlevvel1020/ 26 Mayıs 1611	bahâ-i buriya-yı Mihaliç	an-yed-i Süleyman (10 adet, fî 25)	250
BOA. D.35 165b	3 Cemâziyelevvel1023/ 11 Haziran 1614	bahâ-i hasır-ı Mihaliç	berây-ı mescid-i şerîf der-binâ-i mezbûr (14 adet)	620
BOA. D.35 178b	9 Ramazân 1023/ 13 Ekim 1614	be-cihet-i hasır-ı Mihaliç	an-yed-i Hamza berây-ı mescid-i şerîf (5 adet, fî 50)	250
BOA. D.35 193a	29 Z. 1023/ 30 Ocak 1615	bahâ-i buriyâ-yı Mihaliç	an-yed-i Hamza berây-ı mescid der-enderûn-ı harem-i câmi'-i şerîf (5 adet, fî 50)	250
BOA. D.35 198a	29 Rebûlevvel1024/ 28 Nisan 1615	bahâ-i hasır-ı Mihaliç	an-yed-i Hamza vardiyân berây-ı mescid ve oda-i cedîde der-vakt- i harîden-i demür ma'a kerd-en-i akçe-i binâ-i şerîf (21 adet, fî 45)	945
BOA. D.35 203b	30Cemâziyelevvel1024/ 27 Haziran 1615	bahâ-i hasır-ı Mısırî	an-yed-i Hamza (3 adet, fî 100)	300
		bahâ-i hasır-ı Mihaliç	an-yed-i mezbûr (6 adet, fî 50)	300
BOA. D.35 205a	20 C. 1024/ 17 Temmuz 1615	bahâ-i hasır-ı Mihaliç	berây-ı mescid-i şerîf der-harem- i câmi'-i şerîf an-yed-i Hamza (8 adet, fî 50).	400
BOA. D.35 206a	28 Cemâziyelâhir1024/ 25 Temmuz 1615	be-cihet-i masârif-i câmi'-i şerîf-i mütemmime	der-karye-i Tuzla bâ-fermân-ı hümâyûn berây-ı bahâ-i revgan-ı zeyt ve hasır ve şem'-i revgan ve kanâdîl an-gurre-i C. 1024 ilâ sene-i kâmile	2.160
BOA. D.35 216a	14 Şevvâl 1024/ 6 Kasım 1615	bahâ-i buriyâ-yı Mihaliç		280
BOA. D.35 228b	Zilhicce 1024/ Aralık-Ocak 1615-1616	bahâ-i buriyâ-yı Mihaliç	an-yed-i Mehmed (10 adet, fî 50) bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar berây-ı vâcib-i şehri Zilhicce 1024 berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn	500
BOA. D.35 235b		Bahâ-i buriyâ-yı Mihaliç.	an-yed-i Hamza (10 adet, fî 4)	400
BOA. D.35 248b	Cemâziyelâhir- Şâban1026/ Temmuz- Eylül 1617	bahâ-i buriyâ-yı Mihaliç	câmi'-i şerîf mühimmâtıçün lâzım gelen masârfi beyân eder.	26.200

Tablo 50. Sultan Ahmed Camii'nin kullanılan hasırların temin süreci.

Kaynak: BOA, D.35.

2. Şem' (Mum)

Sultan Ahmed Camii'nde ibâdet mahallinin inşâsı ve aydınlatılması için getirilen şem' (mumlar) çeşitleri ve temini ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Evrak No	Tarih	Malzeme	Özellik	Kıymet Akçe
BOA. D.35 6a	20 Receb 1018/ 19 Ekim 1609	bahâ-i taban, kofa, elvah-ı kereste ve şem'hâ		Yekûn 21.137
BOA. D.35 8a	10 Şâban1018 / 8 Kasım 1609	şem'-i pîh	(15 vukıyye, fî 10)	150
BOA. D.35 9a	18 Şâban1018 / 16 Kasım 1609	bahâ-i taban-ı Rumeli, kofa-i ırgâd, revgan-ı şem'		yekûn 17.510
BOA. D.35 16a	20 Safer 1019/ 14 Mayıs 1610	bahâ-i şem'-i pîh	berây-ı kârîz-i hammâm-ı der-sarây-ı İbrahim Paşa	50
BOA. D.35 17b	24 Safer 1019/ 18 Mayıs 1610	berây-ı şem'-i revgan	bahâ-i mezbûrîn berây-ı hammâm der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i ser-mî'mârân-ı hâssa (Kıymet 2.299)	1.039
BOA. D.35 18b	6 Rebiulevvel 1019/ 29 Mayıs 1610	bahâ-i şem'-i pîh	berây-ı mühimmât-ı hammâm-ı mezbûr	40
BOA. D.35 20a	22 Rebiülevvel 1019/ 14 Haziran 1610	bahâ-i şem'-i revgan	berây-ı lağimiyân	34
BOA. D.35 33b	18 Receb 1019/ 6 Ekim 1610	bahâ-i şem'-i asel	berây-ı kârîz-i havz der-sarây-ı İbrahim Paşa	40
BOA. D.35 114a	25 Ca. 1021/ 24 Temmuz 1612	bahâ-i şem'-i penbe	berây-ı tathîr-i kârîz der-râh-ı şâdirvân	135
BOA. D.35 115b	Rebiülevvel 1021/ Mayıs 1612 boyunca	bahâ-i şem'-i revgan	an-yed-i Ali Başe el-mezbûr	35
BOA. D.35 146b	9 Receb 1022/ 25 Ağustos 1613	bahâ-i şem'-i asel	berây-ı evânî-i sürb	20
BOA. D.35		bahâ-i şem'-i asel	berây-ı meremmât-kerden-i kârîz	80

163b				
BOA. D.35 165b	1 Cemâziyele vvel1023/ 9 Haziran 1614	bahâ-i şem'i asel-i sürh	an-yed-i Mentеш (10 kıyye, fî 13)	1.300
BOA. D.35 195a	29 Muharrem 11024/ 28 Şubat 1615	bahâ-i şem'i revgan	berây-ı temel-i râh-ı âb	80
BOA. D.35 198b		bahâ-i şem'i revgan	an-yed-i Manol kâşıcı	240
BOA. D.35 206a	28 Cemâziyelâ hir 1024/ 25 Temmuz 1615	berây-ı bahâ-i revgan-ı zeyt ve hasır ve şem'i revgan ve kanâdîl	be-cihet-i masârîf-ı câmi'-i şerîf-i mütemmîme der- karye-i Tuzla bâ-fermân-ı hümâyûn an-gurre-i C. 1024 ilâ sene-i kâmile.	2.160
BOA. D.35 244b		be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i alem-i kubbe-i kebîr ve alemhâ-i kubbe-i kûşe ve alemhâ-i kubbe-i Bektaş ve alemhâ-i minârehâ der-harem-i câmi'-i şerîf ve külah-ı minare-i evvel ve sâni ve şem'dân-ı kebîrân der-pîş- i mihrâb-ı câmi'-i şerîf	an-yed-i Mustafa Ağa ser- kazganî fi'l-asl an-teslîmât an- anbar-ı binâ-i şerîf be- dest-i mezbûr, nühâs (5.264 kıyye), minhâ, mahsûb der-yed, nühâs (842 kıyye, gayr ez-nühâs ücret-i mezbûre beher kıyye, fî 120, kıymet 101.040), el-bâkî nümûde der-rûzname-i İdris Ağa emîn-i sâbık.	
BOA. D.35 245a		bahâ-i şem'i penbe	der-vakt-i sâhten-i bacahâ-i lağimiyân an- yed-i Usta İbrahim bi'd- defa'ât	1.000
BOA. D.35		şem'i nâr	(16 adet)	
BOA. D.35 246b		şem'i beyâz	(2 kît'a)	
BOA. D.35 249a		bahâ-i şem'i asel		1.162

Tablo 51. Sultan Ahmed Camiîşem' alımı ve ücretleri.

Kaynak: BOA, D.35.

Revgân (yağ), penbe (pamuk), sülüğen (astar), maslak (su haznesi), cicim, südde, dehliz, kettân-ı kenevir, hokka-i sürh, dolab-ı minare, aşû-yı frengi gibi inşâ malzemesi olarak kullanılan farklı maddeler de mevcuttur.

V. İNŞÂ ORGANİZASYONU VE ÇALIŞANLAR

"Defter-i rûznâmçe-i teslimât ve masârif-ı binâ-i câmi'i-î şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı âlem-penâh Sultân Ahmed Hân hullidet ve übbidet saltanatühû ilâ yevmi'l-karâr dermahmiye-i İstanbul be-ma'rifet-i zi'l-'izzeti ve'd-devleti Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır an-yed-i Kalender Efendi ba'dehû vezir-şode emîn-i binâ-i mezbûr bâ-kalem-i Hüseyin el-fakîr kâtib-i bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî el-vâki' fî gurre-i Cemâziyevvel 1018 ilâ 29 Rebiu'l-âhire 1025³³⁶"

Osmanlı Arşivi BOA. D.35 numarada kayıtlı rûznâmçede inşâ faaliyetinin üst düzey sorumluları, başta külliye yapımını emreden ve yeri belirleyen Sultan Ahmed Han'a karşı inşâ sürecinde gelir ve gider idaresini masraf defterleriyle kayıt altına alanlar zikredilmiştir. Buna göre külliye inşâsı için Dârüssaâde hazînesinden³³⁷ para ayarlayıp gönderen Dârü's-saadetü's-şerîfe Ağası Hacı Mustafa Ağa ve bu parayı değerlendiren Binâ Emîni müstakbel vezir, nâzır Kalender Efendi başta gelmektedir. Kayıtları tutan Dergâh-ı Âlî bevâblarının kâtibi Hüseyin Efendi'dir. Bu üst düzey görevlilerin Mimarbaşı Mehmed Ağa da dâhil olmak üzere, hassa statüsünde oldukları

³³⁶BOA, D.35, v.3b.

³³⁷BOA, D.35, v.15b.

ve inşâ gelirlerinden faydalanmadıkları görülür³³⁸. Maaşlarını hazineden aldıkları için bu geçici inşâ organizasyonunda asıl makam ve ünvanları zikredilerek; dâimî görevliler, esnaflar, acemîoğlanlar ve esirlerin iş planını düzenleme bâbında kayıtlarda yer almışlardır. Bunları tek tek incelemek gerekirse, üst düzey görevlilerden başlamak sûretiyle şu başlıklar altında değerlendirme yapılabilir.

A. BÂNÎ VE HASSA (ÜST DÜZEY) İNŞÂ GÖREVLİLERİ

1. Bânî (Padişah)

Osmanlı Devleti bütçesinde Padişah ve harem mensuplarına "in'amat ve tasaddukat" adı altında masraf kaydı olarak geçen ödemeler yer almaktadır. Şahsî gider niteliği taşıyan bu masraflar, 1104-1108 (1693-1697) bütçelerinde "harçlık-ı harem-i hümâyûn daha sonraki bütçelerde ise "berây-ı ceyb-i hümâyûn", "harçlık-ı ceyb-i hümâyûn" ve " aylık-ı ceyb-i hümâyûn" diye gösterilmiştir³³⁹. Padişahın yaptığı in'amlar ve dağıttığı sadakalar kendi özel iç hazinesinden karşılanabildiği gibi dış hazineden ve devlet bütçelerinden de verilebilirdi.

Sultan Ahmed Han, Kanuni Sultan Süleyman devrinde 933-934 (1527-1528) ayrılan Mısır hazinesine ek olarak; Selanik, Badrack ve İzmir haslarını ceyb-i hümâyûn harçlığı olarak tahsis ettirmiştir³⁴⁰. Kanuni Sultan Süleyman, Zigetvar seferi (1566) masraflarının bir kısmını ceyb-i hümâyûn'dan karşıladığı halde, Sultan Ahmed Han 1606'da İran'a yapılması düşünülen sefer için Şeyhülislam Sun'ullah Efendi'nin Mısır hazinesinden para çıkarılması teklifini, "Mısır hazinesi bizim ceyb harçlığımızdır" diyerek reddetmiştir³⁴¹. Sultan Ahmed'in bu tutumu kuşkusuz ceyb-i hümâyûnu Sultan Ahmed Külliyesi için tahsis etmesinden kaynaklanmaktadır.

Nitekim, Dârü's-saade Ağası marifetiyle Dârüssaâde hazînesinden³⁴² gelen îrâdlarla süren (bkz. kronoloji) inşâ faaliyeti, bize Evkaf-ı Haremeyn Hazînesi ve Ceyb-i Hümâyûnu işaret etmektedir. Dârü's-saade Ağası'nın Emanet hazinesi ve küçük haslarla

³³⁸ Osmanlı devlet teşkilatında "hassa" doğrudan dağruya padişaha has hizmetler manasında kullanılırdı. (Mehmed Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, 1998, s.467)

³³⁹ Halil Sahillioğlu, "Ceyb-i Hümâyûn", **DİA**, İstanbul, 1993, C. VII, s.465.

³⁴⁰ **T SMA**, E.92871, v.29.

³⁴¹ Halil Sahillioğlu, "Ceyb-i Hümâyûn", **DİA**, İstanbul, 1993, C. VII, s.466.

³⁴² **BOA**, D.35, v.15b.

ilgilendiği bilinmektedir. Dolaplı Kubbe denilen Dârüssaâde Hazînesi'nde murassa' eşya, mücevherat, para, surre merasiminde kullanılan eşya, Dârüssaâde Ağası nezaretindeki evkafın belgeleri muhafaza ediliyordu³⁴³. Evkaftan gelen bütçe fazlaları ve surre için toplanan meblağların oluşturduğu bu hazîne Haremeyn Hazînesi'dir. Bununla birlikte Haremeyn hazinesine, padişaha harçlık mahiyetinde ve valide sultan ile haseki sultana in'am olarak para verilmesi, ağalara borç verilmesi, vakıfların tamirat işlerinin finansmanı ve birbirileri arasındaki borç-alacak ilişkilerinde ve bazı önemli zevâtın vefatında tabutunu taşıyanlara in'am verilmesi gibi durumlarda Haremeyn hazinesi dolabından para ihraç olunmuştur³⁴⁴. Nitekim Sultan Ahmed Külliyesi inşasında henüz bu hazineye teslim edilmeden, 10 Safer 1025/28 Şubat 1616 itibariyle Perviz Ağa Sultan II. Murad'ın Burusa'daki vakfından Haremeyn Akçesi getirilerek Dârüssaâde Ağası'nın gönderdiği îrâda dâhil edilmiştir³⁴⁵.

Ceyb-i hümayûn'un da bir kısmını oluşturduğu Haremeyn Hazînesi'ne, sadece kutsal topraklardaki vakıflardan değil; Osmanlı Devleti'nin bütün vilâyetlerindeki vakıflardan gelir geldiği bugün bilinmektedir³⁴⁶. Sultan Ahmed Külliyesi'nin mâlî kaynağını da bu hazîne oluşturmuştur. Bunun yanında, gelirlerin giderle dengelenmesi amacıyla, "1021 Rebiu'l-evvelininyirmi dokuzuncu günü Yemen hazinesinden Cami-i Şerif mühimmâtiyçün yirmi iki bin kuruş alınmıştır³⁴⁷" şeklinde başlayan bir ifadeyle cami için eyalet hazinesinden harcama yapıldığı da kaydedilmiştir.

Câminin bânîsi Sultan Ahmed Han, mâlî desteğin yanında inşâ yerine de karar vermiş, caminin resmine ve maketine de onay vermiştir (bknz. Resim 11). Bunun dışında başta inşâ faaliyetine ne kadar dâhil olduğuna bakacak olursak, mevcut rûznâmçede hatt-ı hümayûn olarak geçen bölümleri incelemek gerekir.

³⁴³ Ülkü Altındağ, "Dârü's-saâde Ağası", **DİA**, İstanbul, 1993, C. IX, s.1.

³⁴⁴ **TSMA**, D.1140/1, Ahmet Arslantürk-Kadir Arslanboğa, '1668-1670 (H.1079-1080) Yıllarında Dârüssaâde Ağası Nezâretindeki Vakıflarla İlgili Bazı Arşiv Kayıtları', **The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2871>**, Number: 34, Spring II 2015, p.15-39.

³⁴⁵ **BOA**, D.35, v.229b.

³⁴⁶ Ahmet Arslantürk-Kadir Arslanboğa, '1668-1670 (H.1079-1080) Yıllarında Dârüssaâde Ağası Nezâretindeki Vakıflarla İlgili Bazı Arşiv Kayıtları', **The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2871>**, Number: 34, Spring II 2015, p.15-39

³⁴⁷ **BOA**, D.05112.0003.00.

Varak No	Tarih	Ferman	İş	Kıymet Akçe
21b	12 Rebiulâhire 1019/ 4 Temmuz 1610	bâ-fermân-ı âlî ve bâ-tahmîn-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa sitâde	be-cihet-i ücret-i ba'zı oda-i Hasan Çelebi teslimâtî an-odahâ-i nakş-hâne ki hedm-kerde	12.000
97b	29 Muharrem 1021/ 1 Nisan 1612	bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn vakt-i fermân-kerden	berây-ı Derviş Paşa ki harîde-bûd an-yed-i Hasan Çavuş bâ-tezkire-i mi'mâr ağa.	2.003.
06a	28 Cemâziyelâhir 1024/ 25 Temmuz 1615	bâ-fermân-ı hümâyûn berây-ı bahâ-i revgan-ı zeyt ve hasır ve şem'-i revgan ve kanâdîl an-gurre-i C. 1024 ilâ sene-i kâmile	be-cihet-i masârif-ı câmi'-i şerîf-i mütemmime der-karye-i Tuzla	2.160

Tablo 52. Sultan Ahmed Külliyesi inşasında padişâh fermanları.

Kaynak: BOA,D.35.

Bu tabloya göre, 12 Rebiulâhire 1019/4 Temmuz 1610 tarihinde inşâ sahası için yıktırılan bazı nakkâş-hâne odaları için pâdişâhın emri ve mi'mârbaşı tahminiyle Hasan Çelebi'ye 12.000 Akçe bedel ödendiği görülmektedir. Buna göre Sultan Ahmed'in yıkım işlerinde gerekli kontrol ve müdahaleyi yaptığını görmekteyiz.

29 Muharrem 1021/1 Nisan 1612 tarihi itibariyle ise, Derviş Paşa Sarayı'nın yanması nedeniyle gereğinin yapılması pâdişâh tarafından emredilmiş olmalı ki, Başmimar Mehmed Ağa Hasan Çavuş'u görevlendirmiştir. Sultan Ahmed Han'ın emriyle keşif vb. için görevlendirme yapılması, dönemin devlet prosedürünü göstermesi açısından önemlidir. Aynı zamanda, mimarbaşının tek bir inşâ organizasyonu ile sorumlu olmayıp, İstanbul sınırlarındaki bütün inşâ faaliyetlerinden de sorumlu olduğunu görmekteyiz.

Yine pâdişâh fermanıyla Tuzla'dan caminin ihtiyaçlarının karşılanması için hasır, zeytinyağı, mum ve kandiller gönderilmesi emredilmiştir. Bu noktada caminin kullanıma açılabilmesi için gerekli malzemelerin sabırsızlıkla siparişi de pâdişâh tarafından gerçekleştirilmiştir diyebiliriz.

Bunların dışında pâdişâhın bizzat yaptıklarının anlatıldığı rûznâmçe kayıtlarını incelersek karşımıza şöyle bir tablo çıkacaktır:

Varak No	Tarih	İş	Bânî	Kıymet Akçe
11a	27 Ramazân 1018/ 24 Aralık 1609	be-cihet-i ihrâcât-ı sapan berây-ı nihâden-i seng	der-temel-i câmi'-i şerîf be-dest-i pâdişâh-ı âlem-penâh	3.155
23a	7 Cemâziyelevvel 1019/ 28 Temmuz 1610	be-cihet-i ücret-i tabbâh der-vakt-i tabh-kerden-i ta'âm berây-ı huddâm-ı binâ-i şerîf	an-cânib-i pâdişâh-ı âlem-penâh (Kıymet 500), Bahâ-i nân der-vakt-i tabh-ı ta'âm-ı mezbûr	4.000
32b	5 Receb 1019/ 23 Eylül 1610	teslîm an-Enderûn berây-ı ziyâfet-i mezbûre (Meblağ-ı mezbûr müstekillen ta'âm için Enderûn'dan virilüb muhâsebeye mahsûb olmuş deyu şerh virildi. El-bâkî an-yed-i Kalandar Efendi emîn-i binâ-i şerîf masraf-şode Kıymet 25.795)	an-cânib-i pâdişâh-ı âlempenâh an-yed-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussaâde	40.000
46a	11 Zilkade 1019/ 25 Ocak 1611	bahâ-i raht-ı mutallâ	berây-ı iskemle-i pâdişâh-ı âlem-penâh der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Piri be-ma'rifet-i mi'mâr ağa	1.500
56b	18 Muharrem 1020/ 2 Nisan 1611	be-cihet-i mukâta'a-i dekâkîn an-evkâf-ı câmi'-i şerîf-i Ayasofya-i Kebîr berây-ı zemînhâ-i dekâkîn-i mezbûre Dekâkîn 1 bâb (fî sene kıymet 720), Dekâkîn-i gec ve horasaniyân (fî sene 360), Dükkân-ı berberhâne der-nezd-i Arslanhâne (fî sene kıymet 1.440), Berây-ı zemîn-i vakf-ı Sinan Ahi der-nezd-i Arslanhane (kıymet 30)	be-evkâf-ı câmi'-i şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı âlîşân ilhâk şüde an-Muharrem 1019 ilâ gâye-i Zilhicce sene-i minhû	2.550
60a	Safer 1020/ Mart-Nisan 1614	bahâ-i bend-köşehâ-i mutallâ	berây-ı iskemle-i pâdişâh-ı âlem-penâh der-kasr-ı hümâyûn der-sarây-ı İbrahim Paşa	1.500.
160 b	1 Safer 1023/ 13 Mart 1614	bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i âmeden-i pâdişâh-ı âlem-penâh	berây-ı dîde-i câmi'-i şerîf (re's 20 adet, fî 160)	3.200

194 b	29 Muharrem 1024/ 28 Şubat 1615	bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i hedm-kerden-i saray-ı Mehmed Paşa ve kilid-kerden-i kemerhâ-i kebîre ve temel-i harem-i câmi` der-cânib-i Meydân-ı Esb	der-vakt-i âmeden-i pâdişâh-ı âlem-penâh berây-ı dîden-i binâ-i şerîf (25 re's, fî 160)	4.000
----------	---------------------------------------	--	--	-------

Tablo 53. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde Sultan Ahmed'in faaliyeti.

Kaynak: BOA, D.35.

Sultan Ahmed, inşaatın başlangıcında, temel atılırken ve muhtelif zamanlarda inşâ sahasına gelmiştir. Özellikle temel atma törenine bizzat iştirâk ettiği, çalışanları şevklendirmek için değişik zamanlarda in'amlarda bulunduğu görülmektedir. Pâdişâhın pek çok kez uğradığı, inşâ çalışması esnâsında kimi zaman görmeye geldiği için kurban kesilmiştir. Bizzat mimarbaşının alakasıyla yenilenen İbrahim Paşa Sarayı'na rahatlı bir iskemle alınması da, amacın buraya resmî teşrifat olmadan da pâdişâhın gelmesine zemin hazırlamak olduğunu düşündürmektedir. Bunun yanında pâdişâhın teşrifatla geldiği muhtelif zamanlarda kurbanlar kesildiği de görülmektedir.

Ayrıca külliyenin ihtiyaçları doğrultusunda diğer vakıf dükkânlarının kiralanması konusunda da, Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sahasının düzenlenmesi konusunda bilgi sahibi olup, uygun yerleri evkâf sorumlusu olarak pâdişâha bildiren ve onun onayıyla işlemi gerçekleştiren dârüssaâde ağasının rolü olduğu muhakkaktır. Fakat bu konuda gerekli arşiv belgesi bulunmamaktadır. İnşâ sürecinin bânî ile temas kuran ve onun iradesini gerçekleştiren görevlisi Dârû's-saâde Ağasının vazifesini anlamak için biraz da onunla ilgili kayıtları inceleyelim.

2. Dârüssaâde Ağası

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsı Dârüssaâde ağası Mustafa Ağa'nın nezaretinde yapılmıştır.³⁴⁸ Çünkü bânîsi pâdişâhve harem mensuplarının yaptırdığı eserlerin inşâ ve tamir masraflarını Dârüssaâde ağası görürdü. Dârüssaâde ağası ihtiyaç duyulan mal ve hizmet alımı için esnafla görüşür, numûne görür, eşya satın alır ve yapılan hesapları gözden geçirirdi. Her çarşamba günü de nezaretleri altındaki vakıfların işlerini denetlemek üzere Orta Kapı dışında Has Ahur Kapısı tarafında bulunan Dârüssaâde ağası kâtibodasında divan tetip ederlerdi. Bu divanda Haremeyn evkaf müfettişi, evkaf

³⁴⁸BOA,D.35; TSMA, 36,37,40,41.

muhâsebecisi ve mukâtaacısı, rûznameci, başhalife, Dârüssaâde ağası kâtibi ve diğer görevliler bulunur, vakıflara ait mukataa ihalesi, ferağ, intikal işleri ve görevlilerin azil ve tayinleri yapılırdı³⁴⁹. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde muhtelif yerlerde el-müfettiş ve Samakov kadısı Mevlânâ Abdülaziz Efendi'nin hüccetiyle İbrahim Paşa Sarayı ve hamamının kiralınması, Ayasofya vakfından dükkânlar ve Arslanhane bodrumundan dükkânların kiralınması işlerinin gerçekleştirildiği bildirilmektedir³⁵⁰. Bu görevlilerden bahsi geçen müfettiş Mevlânâ Abdülaziz yanında, rûznâmçenin yazıcısı Hüseyin Efendi, halifeler, mutemedler vb. bir görevli topluluğu mevcuttu. Külliye ölçeğinde işleri organize edip, inşaatı yürüten bu grup dâimî görevliler başlığı altında zikredilecektir.

Dârüssaâde ağası, gözetimi altındaki vakıfların vakıf şartlarına uymayan durumlarını tesbit ederse bunu padişaha yazılı olarak arzeder, padişah da yapılan hatanın düzeltilmesi hakkında vakfın bulunduğu yerin kadısına hüküm gönderirdi.

Dârüssaâde Ağalığı'nın vakıf memurları, vakfiyelerdeki şartlar gereğince nezarete bağlı vakıfların gelirlerini toplarlardı. Toplanan bu gelirlerden Mekke, Medine ve Kudüs'e surreler gönderildikten sonra, kalan meblağ dolap denilen Haremeyn hazinesine konulmaktaydı. Sonrasında nezâretin bir senelik gelir, gider ve bakayası defter suretinde hazırlanarak padişaha sunulmaktaydı. Padişah ise kendisine sunulan defteri inceleyerek "mûcibince amel oluna ve kalemlerine kayd oluna" ifadesiyle hatt-ı hümayûn yazmaktaydı. Dârüssaâde Ağası, bu hatt-ı hümayûnu sened olarak muhafaza ederdi. Padişahın izni olmadan harcama yapılamayan Haremeyn hazinesi, iç ve dış hazinelerin kifayetsiz kaldığı durumlarda ihtiyat hazinesi olarak da kullanılmıştır³⁵¹.

Evkâf-ı Haremeyn Nezareti görevi 1830'lara kadar Dârüssaâde Ağası tarafından yürütülmüştür. 1838 yılında ise 1826 yılında kurulan Evkâf-ı Hümayûn Nezareti'ne bağlanmıştır³⁵². "Be-cihet-i harc-ı râh-ı Hürrem sa'atî der-vakt-i reften be-hızâne-i enderûn an-cânib-i Hasan Çavuş berây-ı ihzâr-ı sürb an-İstanbul ilâ Üsküb (kıymet

³⁴⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi (III. Cilt, 2. Kısım, XVI. Yüzyıl Ortalarından XVIII. Yüzyıl Sonuna kadar)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988, s.179.

³⁵⁰ BOA, D.35, v.5b-13a-13b-14b-15b-19a-43a-62a-74b.

³⁵¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi (III. Cilt, 2. Kısım, XVI. Yüzyıl Ortalarından XVIII. Yüzyıl Sonuna kadar)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988, s.177-8.

³⁵² Ahmet Arslantürk-Kadir Arslanboğa, '1668-1670 (H.1079-1080) Yıllarında Dârüssaâde Ağası Nezâretindeki Vakıflarla İlgili Bazı Arşiv Kayıtları', **The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science** Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2871>, Number: 34, Spring II 2015, s.15-39.

1.000)³⁵³." ifadesinde açık bir şekilde geçtiği üzere, sürb temini için verilecek harcırahlar da, diğer masraflar gibi enderûn hazinesinden karşılanmaktaydı. Dârüssaâde Ağası'nın sorumluluğundaki bu hazîne Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılmıştır. Öyleki, inşâ sürecindeki her türlü mâlf sorumluluğu üstlenen Dârüssaâde Ağası Mustafa Ağa, külliye îrâdlarını bizzat kendi eliyle teslim ederken³⁵⁴; İslam'la yeni şereflenen Muharrem'e kıyafet parası olarak 1600 Akçe verilmesini fermân buyurmuştur³⁵⁵.

3. Binâ Emîni

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında adı gelirlerin teslim edildiği sorumlu olarak çokça geçen Kalender Efendi'nin Süleymâniye vakfı mütevellisi olduğu arşiv kayıtlarında mevcuttur. Mimarının Süleymaniye inşâ defterlerini tashih ettirerek örnek aldığı yapının inşâ sürecinde yine Süleymâniye vakfı sorumlusuna teslim edilmesi oldukça anlamlıdır. Osmanlı inşâ geleneğinin devam ettirilmesi ve aynı zamanda en sistemli koordinasyonu sağlama çabası okunmaktadır.

Külliye inşâ evraklarında îrâd (gelirler), hazineden Hacı Mustafa Ağa'ya, onun teslimiyle de Kalender Efendi'ye aktarılmıştır. Binâ Emîni Kalender Efendi'nin adı sadece îrâdların teslim alınması sürecinde geçmekte, görev sınırları hakkında net bir bilgi yer almamaktadır. Büyük rûznâmçenin bir bölümünde çeşme yeri tarif edilirken, kullanılan hızâne ifâdesi, hazineden gelen gelirlerin saklanması için de külliye bünyesinde bir yerin ayrılmış olacağını düşündürmektedir³⁵⁶. Öyleki, bir başka varakta, yıkım çalışmalarında da önündeki harem duvarının yıkılmasıyla gündeme gelmektedir³⁵⁷. Buranın sorumluluğu da Binâ Emîni'ne ait olmalıdır. Kalender Efendi'nin ünvanı önce Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni olarak zikredilirken, 26 Rebûlâhir 1020/8 Temmuz 1611 itibâriyle Ağa-yı Darussa'âdeti'ş-Şerîfe en-nâzir³⁵⁸ olarak ve 8 Zilkade 1023/10 Aralık 1614'te de el-vezîr³⁵⁹ olarak zikredilmiştir. Buna göre inşâ bünyesi hâricinde yürüttüğü devlet görevlerinden de bahsetmek mümkündür. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ işlerinde ise,

³⁵³ BOA, D.35, v.129a.

³⁵⁴ Detaylı bilgi için kronoloji bölümüne bakınız.

³⁵⁵ BOA, D.35, v.42b.

³⁵⁶ BOA, D.35, v.203a.

³⁵⁷ BOA, D.35, v.234a.

³⁵⁸ BOA, D.35, v.79b

³⁵⁹ BOA, D.35, v.188b.

gelir-gider dengesini ayarladığı, dâimî görevlilerin aylıklarını teslim aldığı îrâdlardan ödediği söylenebilir.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde, merhum binâ ve anbar binâsı emîni Kalender Efendi döneminde, Mentuş Yahudi eliyle farklı zamanlarda teslim alınan ve İdris Ağa tarafından kaydedilen yapı malzemeleri zikredilmektedir³⁶⁰. Bu özeti gerekliliği de farklı bir kayıttan anlaşılır. Buna göre, muhtelif yerlerde ganem (kurban) emîni, ser-bevvâbân, ser-bostanî olarak zikredilen ve rûznâmçe kâtibi olarak kayıtları tutan Hüseyin Efendi 29 Receb 1026/2 Ağustos 1617 itibariyle kâtiplik görevini İdris Ağa'ya devretmiştir. Aynı zamanda, 1 Cemâziyelevvel 1025/17 Mayıs 1616 itibariyle Hüseyin Ağa, Kalender Efendi'den bakıye binâ ve anbar emniğini devralmıştır³⁶¹. Terfi hiyerarşisi ve ölene kadar görev yapma esasına uyulan bu uygulamalar özelde Sultan Ahmed dönemi, genelde XVII. yy. Osmanlı inşâ organizasyon sistemi için önemlidir.

4. Mi'mârbaşı

Hassa mi'mârları ocağı Osmanlı merkezîyetçi devlet yapısı uyarınca padişahın şahsında tüm devlet sınırları üzerindeki mimarlık hizmetlerini yapmakla görevli topluluğu ifade etmektedir³⁶². Vefâ semti civârında "Mimarbaşı Kârhanesi" adlı bir dairede işlerini yürüten hassa mimarları, İstanbul içerisinde ve devlet sınırları dâhilindeki bütün yapı faaliyetlerini yürütmekle görevliydi.

Hassa Mimarlar Ocağı'nın içerisinde görev yapan mimarların en üstünde Sermi'mârân-ı Hassa adıyla bir başmimar bulunmaktaydı. Sedefkâr Mehmed Ağa'nın mimarbaşı olana kadar ki süreci, XVI. yy. sonlarına tekabül etmektedir. Ocağa ulufesiz çalıştığı yıllardan sonra saraya alınmış. Önce musikî ardından sedefkârlığa merak salmış ve uzmanlaşmıştır. Mimar Sinan'ın ve Dalgıç Ahmed Ağa'nın hizmetinde bulunmuş, sonra padişaha sunduğu hediyeler ile mevkî yükselmiştir. Değişik eyaletlerde ve kutsal topraklarda inşâ kabiliyetini geliştirmiş ve en sonunda mi'mârbaşılığa atanmıştır. Sedefkâr Mehmed Ağa'nın mi'mârbaşılık makamına hangi silsile ile atandığına dâir bir bilgi bulunmamakla birlikte, atanacak mimarın ismini şehremininin Dârüssaâde Ağası ile

³⁶⁰ BOA, D.35,v.244b.

³⁶¹ BOA, D.35,v.246b.

³⁶² Fatma Afyoncu, **17. Yüzyılda Hassa Mimarları Ocağı**, İstanbul, 2001, s.8.

belirleyip padişaha bildirdiği ve çıkan karara göre hareket edildiği bilinmektedir. Dârüssaâdeağası, padişah iradesiyle yapılması istenen bir yapı veya tamiratı şehreminine iletir, o da sadrazarın bilgisi dahilinde başmimar ile görüşüp gerekli emirleri kendisine verirdi. Bu silsile Koçi Bey Risalesi'nde şöyle yer almaktadır:

"Yapılar lazım gelse saray ağasına haber gönderip filannesneyi yaptırın deyu emredersiz. Saray ağası dahi şehreminini çağırıp saadetlü padişah bir oda yapılsın deyu emretti, var veziriazama söyle der. Şehremini varıp veziriazama der ki saadetlü padişah yapı emretmiş dedikte veziriazam dahi emir padişahımın, var imdi ne lazım ise mimar ağa ile görüş, ne kadar harc olursa divandan verilsin der. Saray ağası şehremini üzerine nazırdır, eli altında nefer gibidir"³⁶³.

Hassa Mimarbaşı 16.yüzyılda "Ağayân-ı Ehl-i Hiref" cemaati içindeyken; XVII. yy. itibariyle hassa mimarlar teşkilâtı değil; Mi'marbaşı Mehmed Ağa ve şehir plânlamacılığını yürüten Fen Heyeti devreye girmiştir³⁶⁴. İmar faaliyetlerini yürüten; Hassa Mimarbaşı, Mimarbaşı Kethüdası, Su-yolu Nâzırı, İstanbul Ağası, Kireççibaşı, Tamirat Müdürü, Anbar Müdürü ve Anbar Birinci Kâtibi'nin oluşturduğu "Fen Heyeti" haftanın belirli günlerinde toplanıp kararlar almaktaydılar³⁶⁵.

Bu çalışmaya konu olan rûznâmçeler ve diğer risalelerde belirtilen külliye îrâdlarından pay almayan mi'mârbaşının geliri; ulûfe, arpalık ve harçlar olmak üzere birkaç farklı kaynaktan oluşmaktaydı. Mimarbaşılar, yevmiyelerinin üç aylık toplamı olan ulûfelerini (üç aylık maaşlarını) Küçük Rûznâmçe Kalemi'nden alırlardı. Mimarbaşılarının yevmiyesi, Ağayân-ı Ehl-i Hiref'e tekrar dahil edildikleri tarih olan 22 Aralık 1634'ten 22-23 Şubat 1694'e kadaraçıkça 120 akçe olarak kaydedilmiştir³⁶⁶. Mimarbaşılarının ulûfelerinin yanı sıra arpalık denilen toprak gelirleri de vardı. Ulûfe ve arpalık gelirlerine ek olarak Mimarbaşılar bir de yaptıkları inşâ ve tamirlerden "mimarî harcı" ve İstanbul'daki dükkânlardan, Rumlara, Yahudilere, Ermenilere ait evlerden rûsûm olarak aidatlar da alırlardı. Ayrıca Mimarbaşılar, Mimarbaşı olmadan önce veya bu görevi sırasında Müteferrikalık gibi bir görevde bulunuyorsa zeamet de tasarruf edebiliyorlardı. Meselâ; Sedefkâr Mehmed Ağa 125.000 akçelik bir zeamete sahipti. Bunların haricinde,

³⁶³ Koçi Bey, **Koçi Bey Risalesi**, Ali Kemali Aksüt(Hzl.), İstanbul, 1939, s. 116; Selman Can, **Bilinmeyen Aktörleri ve Olayları İle Son Dönem Osmanlı Mimarlığı**, İstanbul, 2010, s.16.

³⁶⁴ Zarfî Orgun, "Hassa Mimarları", **Arkitekt**, 8/12 (1938), s.333; Fatma Afyoncu, **17. Yüzyılda Hassa Mimarları Ocağı**, s.9.

³⁶⁵ Tayyâr-zâde Ahmed Atâ, **Târih-i Ata**, I, İstanbul, 1293, s.290.

³⁶⁶ Fatma Afyoncu, **17. Yüzyılda Hassa Mimarları Ocağı**, s.9.

Mimarbaşı'nın elbise, yiyecek gibi ihtiyaçları da devlet hazinesinden karşılanırdı³⁶⁷.Sedefkâr Mehmed Ağa'nın yevmiyesi yıllar içinde 120 akçe olarak kalmasına rağmen, ulûfe dışındaki diğer gelirleriyle birlikte yüksek bir meblağ geliri olduğu söylenebilir.

İstanbul'da padişahın yakınında bulunan mimarbaşı ve hassa mimarlarının Osmanlı Devleti sınırları dâhilindeki bütün inşâ faaliyetlerinde çalışmaları veya bunları kontrol etmeleri mümkün değildi. İmâr faaliyetlerinde mi'mârın yanında, teknik ve idari personel bulunmakta ve iş yükünü paylaşmaktaydılar. XVII. yy. da mimarbaşı ve fen heyeti ile oluşturduğu teşkilatın yanında o dönem Evliyâ Çelebi'nin zikrettiği mi'mârlar kârhânesinin de dâhil olduğu ehl-i hiref teşkilâtı mevcuttu. Evliyâ Çelebi XVII. yy. ortaları itibariyle İstanbul'da 1100 sınıf ehl-i hirefi, 'asker-i esnâf-ı ibret-nümûn' olarak tanımlar; dükkânları ve pîrleri ile birlikte hepsini tanıtır.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, hemen hemen bütün sanatçılar kendi meslekleriyle ilgili bir Ehl-i Hiref Teşkilatı 'na bağlıydı. Bu teşkilatlar, hem bir sendika, hem de sanat ve zenaatkarlık işlerinin kalitesini denetleyen toplumsal bir kurumdu. Genellikle çırak-kalfa-usta ilişkisi içerisinde hiyerarşik bir meslek eğitimi yapılmaktaydı. Bir sanatçı adayının bu aşamaları geçmesi başarısını simgeleyen törenlerle oluyordu. Mimar adayı yani şakirt olarak ocağa intisap edenler, Mimarbaşı 'nın ve kıdemli mimarların nezaretinde yetişerek Hassa Mimarları arasına girerlerdi. Bunun yanı sıra, Cebeci Ocağı, Top Arabacıları vb.devletin diğer birimlerinde görev yapanlardan mimarlığa kabiliyeti olanlar da ocağa alınırlardı.

Ehl-i Hiref'in bir kolunu devletin mîrî kârhânesinde çalışan Hassa Mimarlar Teşkilatı gibi bir topluluk oluştururken; diğer kolunu da devletin askerlik vb. konularda zorunlu tuttuğu ve gerektiğinde fiyatlara müdahale ettiği butik mal ve işgücü üreten esnaf birlikleri oluşturuyordu. Devlet, kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere mal ve hizmet üreten tesislere her zaman sahip olmuştur. Özel sektörden alım yapacağı zaman da, fiyatla ilgili lehine değişiklikleri kontrol altında tutma amaçlı, savaş ve barış zamanlarına özel kararlar alabilmekteydi. Bir dükkânın bazen devlet işi dışında dışarıya iş yapmasını

---

³⁶⁷ Fatma Afyoncu, **17. Yüzyılda Hassa Mimarları Ocağı**, s.10.

yasaklarken; bazen de tüm mallarını satabilmesine imkân tanıyordu³⁶⁸.XVII. yy. için devletten tam anlamıyla bağımsız, esnâf ve işgücü düşünmek mümkün değildir. Hassa Mimarlar Kethüdası, Kalem Katibi ve Mimarlardan oluşurken; Minareciler, Mermerciler, Taşçılar, Sıvacılar, Neccarlar, Nakkâşlar gibi ustaların yanı sıra Benna (duvarcı), Sengtraş (taş yontucu), Harrat (çıkırkçı), Cassas (kireççi), Hazzar (biçici), Lağımger (lağımçı), Haddad (demirci), Camger (camcı), Mülebbin (kerpiççi), Sürbger (kursuncu) gibi birçok sanat ve zanaat ehli ile mimari ve idarî personeli içine alan geniş bir kadroya sahip olduğu ehl-i hıref de İstanbul'da ayrı bir yardımcı teşkilat statüsünde bulunmaktaydı.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsını içeren rûznâmçe³⁶⁹, temelde hazineden gelen îrâd ve bu kaynağın inşâ sürecinde mal veya işgücüne harcanması esasına dayanmaktadır. Bu yüzden tezkireler çerçevesinde ele alınmıştır³⁷⁰. Çalışmamıza konu olan evrakların başında gelen rûznâmçede hazine tezkireleri, mühimmat tezkireleri, masraf tezkireleri ve zimmet tezkireleri özetleri yer almaktadır. İnşâ sürecine dâhil olan tezkirelerin bir özeti niteliğindeki rûznâmçede tezkire veren kişiler ve makamları şu ifadelerle yer almıştır: "tezkire-i Mehmed Ağa, İshak Çelebi (Mütevellî), tezkire-i kâtip-i mi'mâr ağa, tezkire-i mi'mâr ağa, tezkire-i mi'mâr ağa ser-mi'mârân-ı hâssa, tezkire-i kâtip-i anbar Bâli Çelebi, tezkire-i mi'mârân-ı hâssa, tezkire-i Ali Bey bevvâb, tezkire-i mütevellî-i Vakf-ı İbrahim Paşa, tezkire-i Hasan Çelebi kaim-i makam-ı İshak Çelebi, tezkire-i Hasan Ağa nâzır-ı râh-ı âb". Bazı mütevelli heyeti zevâtla birlikte, râh-ı âb (su yolu) nâzır-ı Hasan Ağa ve görevli inşâ kâtiplerini işâret eden bu ifadeler; metin içinde bize inşâ görevlilerinin hiyerarşisi ve sorumluluk alanlarıyla ilgili muhtelif bilgiler sunmaktadır.

Tezkire-i Mehmed Ağa, tezkire-i mi'mâr ağa, tezkire-i mi'mâr ağa ser-mi'mârân-ı hâssa gibi ifadelerle çokça zikredilen Hassa mimarbaşı Sedefkâr Mehmed Ağa, rûznâmçe metninde bizzât iştirak ettiği işlerle birlikte; yapılmasına izin verdiği ve

³⁶⁸Mehmet Genç, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi**, İstanbul, s. 265. Mîrî mübayaa denilen bu esasa; devlet veya onun adına hareket edenler, ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri üreticilerden doğrudan doğruya ve maliyete yakın hatta daha da düşük fiyata satın alma hakkına sahip bulunuyorlardı.

³⁶⁹bknz. **BOA**. D.35.

³⁷⁰Mübahat S. Kütükoğlu, "Tezkire", **DİA**, s. 73-74.

emrettiği görevleri hâiz tezkirelerle geçmektedir. Bahsi geçen ifadelere bir göz atacak olursak, karşımıza şöyle bir tablo çıkacaktır.

Varak No	Tarih	Tezkire Konusu ve Detayı	Fiyat Akçe
4a	19 Ca. 1015/ 20 Ağustos 1609	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-i sarây-ı Ahmed Paşa der-binâ-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû'	72.328
	24 Ca. 1018/ 25 Ağustos 1609	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden der-mevzî-i câmi'-i şerîf an-dîvâr-ı hâne ma'a odahâ ve gayruhû der-fevkânî-i istabl be-ma'rifet-i mi'mâr ağa ser-mi'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû'	55.000
4b	4 Cemaziyelâ hire 1018/ 4 Eylül 1609	El-masraf - Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden-i binâ-i atîk der-sarây-ı Ahmed Paşa der-mevzî-i câmi'-i şerîf ilâ nihâyet-i arz be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa an-yed-i mezbûrîn-i Karakaş ve gayruhû ber-vech-i maktû'.	100.000
	6 C. 1018/ 6 Eylül 1609	Masraf - Be-cihet-i ücret-i ırgâdân berây-ı hedm-kerden-i sarây-ı vakf-ı merhûm İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa berây-ı lağımıyân ki ber-vech-i maktû' sitâde.	40.000
		Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden-i dîvâr-ı sarây-ı vakf-ı merhûm-ı müşâr-un-ileyh be-ma'rifet-i Mehmed Ağa el-mezbûr. Be-hesâb-ı satrancîzirâ' 1.518 adet.	3.400
15 C. 1018/ 15 Eylül 1609	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden-i hâne-i kebîr ilâ nihâyet-i türâb ve dîvârhâ-i hâne-i mezbûre ve pâyehâ-i kemer ma'a dîvârhâ der-etrâf-ı kemerhâ-i mezbûre ve dîvâr der-cânib-i bâğçe-i sarây ve keşîden-i türâb der-sarây-ı Ahmed Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Be-hesâb-ı zirâ' 9.504	65.000	
5b	11 Receb 1018/ 10 Ekim 1609	Be-cihet-i ihrâcât resm-kerden-i câmi'-i şerîf ve ücret-i nakkâşân ve masârîf-ı lâzime an-yed-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa.	5.130
6b	25 Receb 1018/ 24 Ekim 1609	Bahâ-i taban-ı Rumeli, (kıymet 3600). Be-cihet-i ücret-i neccârân berây-ı sâhten-i kasr-ı hümâyûn der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Koca Yani be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû'	6.600
7b	4 Şâban 1018/ 2 Kasım 1609	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân-ı götürücüyân berây-ı keşîden-i türâb an-saray-ı münhedime an-vakf-ı merhûm İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mi'mâr Ağa, Ber-vech-i maktû'	10.000
8a	10 Şâban 1018/ 8 Kasım 1609	Bahâ-i bıçkı-i âhen ve mühimmât-ı sâ'ire berây-ı mezbûrîn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa	1.000
9a	20 Şâban 1018/ 18 Kasım 1609	Be-cihet-i ücret-i nakkâşân berây-ı nakş-kerden-i kasr-ı hümâyûn der-câmi'-i şerîf ma'a bahâ-i renkhâ-i mütenevvi'a ve gayruhû be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû'	3.000
9b	1 Ramazân 1018/ 28 Kasım 1609	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden-i câ-yı dehlîz-i harem-i câmi'-i şerîf ve ...?? dîvârhâ-i seng be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (Be-hesâb-ı satrancîzirâ' 5.904 adet)	15.600

11b	10 Şevvâl 1018/ 6 Ocak 1610	Be-cihet-i ihrâcât-ı râh-ı âb-ı hammâm der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa (Künk zirâ' 250 adet, fî 30)	7.500
13a	22 Zilkade 1018/ 17 Şubat 1610	Bahâ-i seng-i somâkî be-ma'rifet-i mi'mâr ağa (2 adet)	3.100
13b	3 Zilhicce 1018/ 27 Şubat 1610	Be-cihet-i ücret-i kursuncuyân berây-ı seng-i elvâh-sürb an-yed-i Hüseyin be-ma'rifet-i mi'mâr ağa	600
14a	25 Zilhicce 1018/ 21 Mart 1610	Be-cihet-i ücret-i neccârân, berây-ı sâhten-i câmekân-ı hammâm-ı Cedîd der-sarây-ı İbrahim Paşa ve sundurma berây-ı kârhâne-i mermerciyân ve sâhten-i odahâ berây-ı nihâden-i mühimmât-ı binâ-i şerîf an-yed-i Koca Yani be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa. Ber-vech-i maktû'	26.300
15a	8 Muharrem 1019/ 2 Nisan 1610	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân-ı Dimitri ve Karakaş berây-ı hedm-kerden-i odahâ-i zer-dûzân der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa Berây-ı dîvârhâ-i kârgîr (zirâ' 100 adet, fî 3, Kıymet 3.024), Berây-ı dîvârhâ-i siyâh (zirâ' 1.412, fî 2 Kıymet 2.824), Berây-ı hedm-i karaçav (zirâ' 2.439 adet, fî 4, Kıymet 9.756), Be-cihet-i ücret-i Yani hammâmî berây-ı sâhten-i hammâm der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa (Kıymet 3.000), Be-cihet-i ücret-i Yorgi berây-ı sâhten-i külhan ve ocak-ı hammâm-ı mezbûr der-sarây-ı müşârun-ileyh (Kıymet 3.000).	15.604
	9 Muharrem 1019/ 3 Nisan 1610	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı senghâ-i mütenevvî'a ve mermer-i müstehrac der-zîr-i zemînder-sarây-ı Ahmed Paşa der-mukâbele-i dîvâr-ı hâne-i sarây-ı mezbûr be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, Seng-i âteş-i pehlü-yi kebîr (35 adet, Be-hesâb-ı zirâ' 39,5; fî 5, Kıymet 2.475), Seng-i âteş-i kalıb-ı kebîr (24 adet, Be-hesâb-ı zirâ' 32,5 adet, fî 15, Kıymet 1.625), Seng-i âteş-i taban-ı kebîr (20 adet, fî 70, Be-hesâb-ı zirâ' 46 adet, Kıymet 3.220), Seng-i kademe (109 adet, Be-hesâb-ı zirâ' 140,5 adet, fî 40, Kıymet 5.620), Seng-i âteş-i kalıb-ı sagîr (10 adet, Be-hesâb-ı zirâ' 12, fî 40, Kıymet 480, Yekûn 13.420), Seng-i mermer-i mütenevvî'a, Pehlü-yi kebîr, döşeme, başlık, sütûn-ı söve, kürsi ve gayruhû (zirâ' 116 adet, Kıymet 8.120)	Cem'an 21.540
15b	15 Muharrem 1019/ 9 Nisan 1610	Be-cihet-i bahâ-i ba'zı bodurum der-taht-ı Arslahâne an-yed-i Mustafa ve Emine ve Ayşe be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ali Efendi el-müfettiş el-müverrah fî evâhır-ı Zilhicce 1018 Ber-vech-i tahmîn (kıymet 7.384), Be-nâm Mustafa (kıymet 4.142), Be-nâm Emine ve Ayşe (kıymet 3.228)	
	17 Muharrem 1019/ 11 Nisan 1610	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı kenden-i temel-i kemer der-câmî-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa an-yed-i Mahmûd ve Karakaş (Tûlen zirâ' 76, fî 4, kıymet 303 zirâ', fî 8, be-hesâb-ı satrancî 2.432 adet, fî 10)	24.320
16a	29 Muharrem 1019/ 23 Nisan 1610	Be-cihet-i harc-ı râh-ı neccârân der-vakt-i âverden an-cânib-i Filibe be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	3.000
17b	19 Safer 1019/ 13 Mayıs 1610	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân-ı götürücüyân berây-ı hedm-kerden-i esâs-ı Arslanhâne ilâ döşeme be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa an-yed-i Mehmed ve Karakaş lağımıyân	500.000

	24 Safer 1019/ 18 Mayıs 1610	Bahâ-i mezbûrîn berây-ı hammâm der-sarây-ı İbrahim Paşa be- ma'rifet-i ser-mî'mârân-ı hâssa (Kıymet 2.299), Berây-ı şem'i revgan (Kıymet 1.039), Berây-ı badana (Kıymet 1.260), Be-cihet- i ücret-i sarrâfiye der-vakt-i vezn-kerden-i akçe-i Harameyn (Kıymet 240), Be-cihet-i ücret-i sefine-i Badalo Re'fs berây-ı âverden-i seng-i mermer an-cezîre-i Marmara ilâ İstanbul (Kıymet 3.500), Bahâ-i sûtûn-ı çâm-ı kebîr an-yed-i Süleyman (1 adet, Kıymet 400).	
18b	3 Rebîülevvel 1019/ 26 Mayıs 1610	Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i mermer-tırâşân-ı hammâm der- sarây-ı İbrahim Paşa der-dâhil-i câmekân ve tobhâ ve sofa-i müdevver ve kurnahâ ve seng-i zand ve döşeme-i köhne ve etrâf-ı sofa-i kebîre ve sagîre ve kâse-i cedîde ve döşeme-i kûfeke ve nukrahâ-i bâb ve fayruhû bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa ber-vech-i tahmîn maktû'sitâde	22.200
	11 Ra 1019/ 5 Haziran 1610	Be-cihet-i ihrâcât-ı lâzime ma'a masârîf-ı âb-ı hammâm der- sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Üstâd Mehmed ve İbrahim râh-ı âbiyân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa ve bahâ-i revgan-ı bezîr ve gec ve horasânî ve sürb ve üstâdiye ve ırgâdiye cem'an Râh-ı âb, zirâ' 388 adet, beher fî 2,5 Temel-i künk 960 adet Hadâyık-ı bîrûn-ı sarây künk 40 adet (Cem'an künk 1.000 adet, beher fî 25)	25.000
19a	13 Rebîülevvel 1019/ 5 Haziran 1610	Bahâ-i sûtûn-ı dolab-ı vasat an-yed-i Mavridi berây-ı ta'mîr- kerden-i iskele-i Ayastefanos be-ma'rifet-i ser-mî'mârân-ı hâssa (60 adet, fî 60, Kıymet 3.600, Tûlen zirâ' 6, Arzan 6 ve 5 isbî)	
19b	15 Rebîülevvel 1019/ 7 Haziran 1610	Bahâ-i elvâh-ı ceviz an-irsâliye-i Hasan ser-mî'mârân-ı hâssa an- yed-i Mahmud bevâb bâ-sefine-i İskender Başe (35 adet, fî 40)	1.400
19b	15 Rebîülevvel 1019/ 7 Haziran 1610	Bahâ-i elvâh-ı ceviz an-irsâliye-i Hasan ser-mî'mârân-ı hâssa an- yed-i Mahmud bevâb bâ-sefine-i İskender Başe (35 adet, fî 40)	1.400
20a	23 Rebîülevvel 1019/ 15 Haziran 1610	Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i mezkûrîn bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, Berây-ı üstâdiye-i hammâm ber-vech-i maktû' (Kıymet 6.500), Berây-ı söve-i hammâm (Kıymet 2.000), Bahâ-i ahger, Çuvalhâ (36 adet, fî 70, Kıymet 780), Bahâ-i kufî berây-ı bâb (Kıymet 80), Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı hedm-kerden-i mezbûrîn ber-müceb-i tezkire-i Mehmed Ağa ser- mî'mârân-ı hâssa, Def'a hedm-i dîvâr-ı siyâh (Zirâ' 1.982 adet, fî 2, Kıymet 3.964), Def'a hedm-i dîvâr-ı kârgîr (Zirâ' 1.196 adet, fî 3, Kıymet 3.588), Def'a hedm-i karaçav oda (Zirâ' 2.861 adet, fî 4, Kıymet 11.444), Def'a hedm-i döşeme-i elvâh ma'a kirişleme (Zirâ' 487 adet, fî 2, Kıymet 974), Def'a hedm-i dîvâr-ı döşeme (Zirâ' 333 adet, fî 2, Kıymet 666), Def'a hedm-i kerpîc der- enderûn (Zirâ' 60, fî 2, Kıymet 120)	Yekûn 20.756)
		Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i kilâr ve furun ve helvahâne ve odahâ-i fevkânî ve tahtânî ve ebnâ-i At der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa. (Def'a karaçav, Zirâ' 974 adet, fî 4, Kıymet 3.896), Def'a dîvâr (Zirâ' 3.400, fî 3, Kıymet 6.800), Def'a dîvâr-ı kadîm (Zirâ' 532 adet, fî 2, Kıymet 1.064), Def'a döşeme-i elvâh (Zirâ' 913 adet, fî 2, Kıymet 1.834), Def'a el-mezbûr (Zirâ' 750, fî 2, Kıymet 1.500), Def'a furûş (Zirâ' 1.400, fî 2, Kıymet 2.800), Def'a dîvâr-ı odahâ (Zirâ' 1.100 adet, fî 2, Kıymet 2.200), Def'a karaçav (Zirâ' 318 adet, fî 3, Kıymet	Yekûn 21.878

		654), Defa döşeme (Zirâ' 570 adet, fi 2, Kıymet 1.140)	
20b	29 Rebûilevvel 1019/ 21 Haziran 1610	Be-cihet-i bakıyye-i icâre-i vakf-ı sarây-ı İbrahim Paşa an-gurre-i Muharrem ilâ gâyet-i Ra. 1019 (Kıymet 1.170), Be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı Kıbtîyân berây-ı sâhten-i mesâmîr-i mütenevvi'a ve mühimmât-ı binâ-i câmi-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa an-yed-i Ali ve gayruhû, Berây-ı mismâr-kerden-i âhen-i atık ve cedîd mismâr-ı Lofça (Kantâr 361 adet, lodura 58, Be-hesâb-ı kıyye 15.922, fi 9, Kıymet 143.298), Berây-ı mesâmîr-i şişe (Kantâr 24 adet, lodura 72, Be-hesâb kıyye 1.187, fi 9, Kıymet 9.783), Be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı mezbûrîn berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi-i şerîf an-gurre-i Receb 1018 ilâ gâyet-i Rebûilevvel1019 bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, An-yed-i Kanbiyazi amel-i mezbûr (Kantâr 184 adet, Be-hesâb-ı kıyye 8.096, fi 5, Kıymet 40.480), Berây-ı sâhten-i çeküç-i neccâr (45 adet, fi 12, Kıymet 540), An-yed-i YanakiBerây-ı sâhten-i mühimmât (137 adet, Be-hesâb-ı kıyye 6.028, beher 1.000 fi 5, Kıymet 30.140), Berây-ı sâhten-i çeküç-i neccâr (78 adet, fi 12, Kıymet 936), An-yed-i Uzun Yanaki, Berây-ı sâhten-i mühimmât (Kantâr 110 adet, Be-hesâb-ı kıyye 4.840, fi 5, Kıymet 24.200), Berây-ı sâhten-i çeküç-i neccâr (50 adet, fi 12, Kıymet 600), Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebûilevvel1019, Be-cihet-i gilmânân-ı acemiyân (Neferan 11.354, fi 4, Kıymet 45.416), Sc forsa-i mîrî (Neferan 6.800, fi 3, Kıymet 20.400), Be-cihet-i vardiyânân (Neferan 781, fi 4, Kıymet 3.124), Be-cihet-i hammâlân ve errekeşân an-forsa-i mîrî (Neferan 1.590, fi 4, Kıymet 6.360, Be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs, Fî şehri 600!), Be-cihet-i nafaka-i İbrahim miftâhî (1 şehri, Kıymet 240), Be-cihet-i nafaka-i lağimiyân (Kıymet 35.416), Şehr-i Rebûilâhir1019.	
22a	17 Rebûilâhir 1019/ 9 Temmuz 1610	Be-cihet-i harc-ı râh-ı Mehmed Yeniçeri der-vakt-i reften be-cânib-i Arnavudluk berây-ı âverden-i ırgâdân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa (Kıymet 1.800), Be-cihet-i nafaka-i Mustafa Bey bevâb vâcib-i Ra. 1019 (Fî şehri, Kıymet 300), Be-cihet-i ücret-i neccârân-ı dîvâr ve karaçav der-saray-ı İbrahim Paşa der-râh-ı padişâh-ı âlem-penâh be-ma'rifet-i Mehmed Ağa el-müşârun-ileyh (Kıymet 2.588),	
	21 Rebûilâhir 1019/ 13 Temmuz 1610	Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i neccârân berây-ı sâhten-i dekâkîn-i horasânî der-kurb-i mehterhâne-i mîrî der-Meydân-ı Esb be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân (Ber-vech-i maktû', Kıymet 10.000), Be-cihet-i elvâh-ı ceviz an-irsâliye-i Hasan ser-mî'mârân-ı hâssa be-mübâşeret-i Mehmed bevâb (170 adet, fi 40, Kıymet 6.800)	
23a	6 Cemâziyele vvel 1019/ 27 Temmuz 1610	Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i lağimiyân berây-ı hedm-kerden-i câ-yı arz-ı hammâm ve külhan ve bâb-ı hammâm ve bâb-ı hazîne-i âb bâ-tezkire-i mî'mâr ağa ber-vech-i maktû'	1.200
		Be-cihet-i ücret-i nakkâşân berây-ı nakş-kerden-i kasr-ı hümayûn der-sarây-ı İbrahim Paşa der-def'ateyn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa an-yed-i Hasan Çelebi nakkâş	14.000
24b	29 Ca 1019/ 19 Ağustos 1610	Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i camhâ-i billûr ve sırça ve bahâ-i alçı berây-ı ta'mîr-kerden-i sarây-ı İbrahim Paşa der-vakt-i sâhten-i kasr-ı hümayûn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, Bahâ-i camhâ-i sagîr ve meyâne ve kebîr (Kıymet 3.860), Bahâ-i alçı 100 çeki, fi 35, Kıymet 3.500, Bahâ-i alçı-i kâşî (20 çeki fi 35, Kıymet 700), Be-cihet-i ücret-i üstâdiye (2.400 adet, fi 2, Kıymet 4.800).	Yekûn 12.860
		Be-cihet-i ücret-i sâhten-i kafahâ der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	1.000
26a	8 Cemâziyelâ hir1019/	Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i enderûn-ı câmi-i şerîf an-yed-i Mihîtar ve Karakaş an-lağimiyân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, An-cânib-i temel-i yesâr (Tûlen zirâ' 10,5 adet,	

	28 Ağustos 1610	Arzan zirâ' 5 adet, Kadden zirâ' 17,5 adet, Beher zirâ' fî 5, Yekûn zirâ' 770, Dîvâr kadden zirâ' 17,5, Be-hesâb-ı zirâ' 13.470), An-cânib-i şimâl dîvâr-ı kebîr (Tûlen zirâ' 87 adet, Arzan 5 adet, Kadden zirâ' 14,5, Yekûn zirâ' 435 adet, Dîvâr kadden zirâ' 14, 5, Be-hesâb-ı zirâ' 6.307), Def'a dîvârhâ-i sofa der-temel-i sûtûnhâ furûş (4 adet), Dîvâr (zirâ' 87 adet, Kadden zirâ' 14,5 beher fî zirâ' 4, yekûn zirâ' 348, Be-hesâb-ı zirâ' 5.046 adet), Dîvârhâ (2 adet, zirâ' 154 adet), Dîvâr (1 adet, zirâ' 87 adet, beher zirâ' fî 4), Yekûn zirâ' 241 adet, Arzan zirâ' 4; kadden zirâ' 17,5, Yekûn zirâ' 964 adet, Yekûn zirâ' 16.362.	
		Bâ-sofa-i vustânî (12 adet, Tûlen zirâ' 12 adet, Arzan zirâ' 24, Kadden zirâ' 17,5 adet, Yekûn zirâ' 5.040 adet), Bâ-sofa-i cânib-i şimâl 8 adet (Tûlen zirâ' 8, Arzan zirâ' 24, Kadden zirâ' 14,5 adet, Yekûn zirâ' 162 adet, Beher 5 zirâ' kadden 14,5, Yekûn zirâ' 8.784!), Visâde-i minârehâ (2 adet, Tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancîzirâ' 4,5 adet, Kadden zirâ' 14,5, ve beher kadden zirâ' 14,5 adet, Be-hesâb-ı zirâ' 696 adet, Cem'an zirâ' 50.213 adet), Minhâ, Berây-ı hedm-kerden-i dîvârhâ-i molos der-enderûn-ı temel-i mezbûr (Be-hesâb-ı zirâ' 8.200). El-bâkî - Berây-ı temel-i tûrâb (Zirâ' 42.013 adet, Ber-vech-i maktû' sitâde, Kıymet)	900.000
28a	12 C. 1019/ 1 Eylül 1610	Be-cihet-i ücret-i seng an-seng-i âteş ve kûfeke be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa (Be-hesâb-ı zirâ' 2.721 adet, fî 9; 6 kıyye 40)	24.489
28b	18 C. 1019/ 7 Eylül 1610	Be-cihet-i masârif-ı râh-ı âb der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i İbrahim ve Ahmed râh-ı âbiyân be-ma'rifet-i tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	966
	24 C. 1019/ 13 Eylül 1610	Be-cihet-i ücret-i tahliye-i tûrâb-ı câmi'-i şerîf an-yed-i Karakaş bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ber-vech-i maktû'	1.500
		Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine Praktamo Re'îs berây-ı âverden-i üst-i sefine an-kereste-i câmi'-i şerîf an-cânib-i Midye ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Bey bevâb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa	7.000
		Kereste-i mütenevvîa (259 adet), Padavra-i dirâz (16.940 adet), Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i karaçav ve sarây-ı odahâ-i kargîr der-sarây-ı Mehmed Paşa ve dîvârhâ-i kebîr ve dîvârhâ-i masna' bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû' ma'a hedm-kerden-i kasr-ı atîk, An-yed-i Karakaş	13.925
		Be-cihet-i ücret-i sefine berây-ı âverden-i neccârân ve seng-tırâşân an-cezîre-i Midillî ilâ İstanbul an-tezkire-i mi'mâr ağa	1.500
32b	9 Receb 1019/ 27 Eylül 1610	Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı ihrâc-kerden-i seng-i âteş ve seng-i kûfeke ve seng-i mermer an-sarây-ı Mehmed Paşa an-cânib-i şimâl an-yed-i Karakaş ve Mihitar ve Ali be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa. Seng-i taban zirâ' 195 adet, fî 50, kıymet 9.750 Seng-i pehlü, zirâ' 42 adet, fî 40, kıymet 1.680 Seng-i kalıb-ı kebîr, zirâ' 106 adet, fî 30, kıymet 3.180 Seng-i mermer, zirâ' 8,5 adet, 60, kıymet 510	Yekûn 15.120.
33b	18 Receb 1019/ 6 Ekim 1610	Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Re'îs berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvî'a an-irsâliye-i Mehmed Bey bevâb an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, Taban-ı verdinar (78 adet, fî 120, Kıymet 9.360), Sütûn-ı dolab-ı kebîr (132 adet, fî 60, Kıymet 7.920), Sütûn-ı dolab-ı meyâne (260 adet, fî 26, Kıymet 6.760), Taban-ı Rumeli (148 adet, fî (boş), Kıymet 3.730), Taban-ı Rumeli meyâne (147 adet, Kıymet 2.230),	Yekûn 30.000.
37a	29 Şâban1019	Be-cihet-i ücret-i peremeciyan berây-ı âverden-i senghâ-i mütenevvî'a an-iskele-i Ayastefanos ilâ İstanbul an-yed-i Hüseyin	

	/ 16 Kasım 1610	kethüdâ-i peremeciyân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa an 19 Ra. 1019 ilâ gâyet-i Şâban sene-i minhü (Kıymet 108.587), Seng-i taban (Zirâ' 2.914,5 adet, fî 25, Kıymet 72.862), Seng-i kemer (Zirâ' 1.863,5 adet, fî 12, Kıymet 22.362), Seng-i kalıb-ı kebîr (Zirâ' 934,5 adet, fî 9, Kıymet 8.410), Seng-i kalıb-ı sagîr (Zirâ' 356 adet, 7, Kıymet 2.492), Seng-i kademe (Zirâ' 264 adet, fî 7, Kıymet 1.848), Seng-i arşun (Zirâ' 49 adet, fî 5, Kıymet 295), Seng-i pehlü (Zirâ' 26,5 adet, fî 12, Kıymet 318), Be-cihet-i ücret-i hamîrân berây-ı keşîden-i gec-i Anadolu an-Bâb-ı Ahur ilâ binâ-i şerîf an 25 C. 1018 ilâ gâyet-i Şâban1019 an-yed-i Şirin Ermeni ve gayruhû (sanduk 22.054 adet, fî 5, kıymet 110.270), Bahâ-i seng-i âteş-i mütenevvi'a an-yed-i mezkûrîn an-gurre-i C. 1019 ilâ gâyet-i Şâban sene-i minhü.	
40a	2 Ramazân 1019/ 18 Kasım 1610	Be-cihet-i ücret-i navlu-i sefâ'in-i mezkûrîn berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. An-yed-i Hamza Re'îs, taban-ı verdinar (54 adet, fî 120, kıymet 6.480, tûlen 17 zirâ', arzan 8 ve 8 isbî'), An-yed-i Sarı Manol Re'îs, taban-ı verdinar (12 adet, fî 120, kıymet 1.440, tûlen 12 zirâ', arzan 8 ve 7 isbî'), An-yed-i Mosko Re'îs, taban-ı verdinar (20 adet, fî 120, kıymet 2.400, tûlen 17 zirâ', arzan 8 ve 7 isbî'), An-yed-i Prekasmano Re'îs, taban-ı verdinar (51 adet, fî 110, kıymet 5.610), taban-ı verke (44, fî 110, kıymet 4.840), sûtûn-ı dolab (30 adet, fî 60, kıymet 1.800), taban-ı rumeli (3 adet, fî 25, kıymet 75), yekûn 12.325..	Cem'an Yekûn 22.645
	11 Ramazân 1019/ 27 Kasım 1610	Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Alekdori Re'îs berây-ı âverden-i seng-i âteş an-iskele-i Aydıncık ilâ binâ-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa, seng-i taban (zirâ' 30 adet, fî 60, kıymet 1.800), seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 39 adet, fî 50, kıymet 1.950).	Yekûn 3.750
41b	27 Ramazân 1019/ 13 Aralık 1610	Be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı bölmeçiyân an-gurre-i Rebiülâhir1019 ilâ gâyet-i Ramazân sene-i minhü ber-mûceb-i tezkire-i mi'mâr ağa ser-mi'mârân-ı hâssa an-yed-i Ali ve gayruhû berây-ı sâhten-i hâmîr ve mühimmât-ı sâ'ire. Âhen kıyye (7.277, fî 9).	65.493
42a	9 Şevvâl 1019/ 4 Ocak 1611	Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı tahliye-i türâb der-etrâf der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân (zirâ' 1.200 adet, beher fî 5).	6.000
		Be-cihet-i ücret-i lağimiyân bedây-ı hedm-kerden-i pâyehâ-i süflâ ve divâr-ı hâne ve senghâ-i sahrîc an-yed-i Mihitar ve Karakaş ve Ali Koca be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Seng-i taban (zirâ' 2.713 adet, fî 150, Kıymet 406.950), seng-i kalıb-ı kebir ve sagîr (zirâ' 1.226 adet, fî 75, Kıymet 91.950), seng-i sûtûn-ı mermer ve kürsi ve kademe-i kebîr (zirâ' 50 adet, fî 23, kıymet 1.150),	Yekûn 500.050.
		Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i dîvâr-ı Arslanhâne bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Seng-i taban (zirâ' 90 adet, fî 50, kıymet 4.500), seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 141 adet, fî 30, kıymet 4.230)	Yekûn 8.730
		Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı ihrâc-kerden-i seng-i molos an-temel-i dîvârhâ-i mütenevvi'a der-sarây-ı Ahmed Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Be-hesâb-ı vezne (30.386 adet, fî 2).	60.772
		Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı ihrâc-kerden-i seng-i molos an-dîvârhâ-i münhedime-i mezbûre be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Be-hesâb-ı vezne (20.809 adet, fî 2, kıymet 41.618). Bahâ-i seng-i molos an-yed-i mezkûrîn an-selh-i Receb ilâ 9 Şevvâl 1019. an-yed-i Rado Kethüda (vezne 1.998 adet, fî 7, kıymet 13.986),	

		<p>an-yed-i Dimo Angeli (vezne 1.831 adet, fî 7, kıymet 12.817, an-yed-i Dimo Yani (vezne 1.364 adet, fî 7, kıymet 9.548), an-yed-i Yanko Yorgo (vezne 1.196 adet, fî 7, kıymet 8.344), Petro Yorgo (vezne 1.420 adet, fî 7, kıymet 9.940), an-yed-i Toros (vezne 786 adet, fî 7, kıymet 4.716), an-yed-i Karakaş (vezne 1.379 adet, fî 7, kıymet 8.274), an-yed-i Malkoç (vezne 547 adet, fî 7, kıymet 3.829), an-yed-i Manuk/Manol (vezne 214 adet, fî 7, kıymet 1.198), an-yed-i İsa (vezne 369 adet, fî 7, kıymet 2.583), an-yed-i Iskador (vezne 597 adet, fî 7, kıymet 4.179), an-yed-i Nikola Kiro (vezne 1.436 adet, fî 7, kıymet 10.052), an-yed-i Serhoş (vezne 2.695 adet, fî 6, kıymet 16.170), an-yed-i Kara Mehmed (vezne 490 adet, fî 7, kıymet 3.430), an-yed-i pitko Arnavud (vezne 942 adet, fî 7, kıymet 6.594), an-yed-i Royo Ermeni (vezne 2.159 adet, fî 6, kıymet 12.954), an-yed-i Sefer (vezne 780 adet, fî 7, kıymet 5.460), an-yed-i Doğanç (vezne 1.886 adet, fî 6, kıymet 11.316), an-yed-i Mahmud (vezne 352 adet, fî 7, kıymet 2.464), an-yed-i Evren (vezne 1.814 adet, fî 7, kıymet 12.698), an-yed-i Bayram (vezne 2.678 adet, fî 7, kıymet 18.746), an-yed-i Papas (vezne 1.143 adet, fî 7, kıymet 8.001), an-yed-i İsa (vezne 712 adet, fî 7, kıymet 4.984), an-yed-i Armağan (vezne 717 adet, fî 7, kıymet 5.019), an-yed-i Sinan Kethüda (vezne 2.534 adet, fî 7, kıymet 17.738), an-yed-i Arab Ermeni (vezne 839 adet, fî 7, kıymet 5.873), an-yed-i Dedem (vezne 694 adet, fî 7, kıymet 4.858), an-yed-i Kostay [Kosta] (vezne 503 adet, fî 7, kıymet 3.521), an-yed-i Kalender (vezne 589 adet, fî 7, kıymet 4.123), an-yed-i Serkis (vezne 173 adet, fî 7, kıymet 1.211), an-yed-i Menteş (vezne 142 adet, fî 7, kıymet 994), an-yed-i Mehmed [bin] Abdullah (vezne 161 adet, fî 7, kıymet 1.127), an-yed-i Arslan (vezne 268 adet, fî 7, kıymet 1.876), an-yed-i Nebi (vezne 344 adet, fî 7, kıymet 2.408), an-yed-i Yagob (vezne 630 adet, fî 7, kıymet 4.410), yekûn Kıymet 245.741 (vezne 8.905 adet, fî 6, kıymet 53.430), (vezne 27.473 adet, fî 7, kıymet 192.311).</p>	
43a	16 Şevvâl 1019/ 1 Ocak 1611	Bahâ-i esâs oda-i fevkânî ve dükkân-ı tahtânî mülâhik-i Arslanhâne an-vakf-ı Sinan Ağa der-İstanbul ve zemîn-i oda ve dükkân-ı mezbûr an-evkâf-ı Ayasofya-i Kebîr be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa iştirâk ve ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ali Efendi el-müfettiş el-müverrah fî gur-re-i Safer 1019	12.000
45b	11 Zilkade 1019/ 25 Ocak 1611	Be-cihet-i ücret-i Ermeniyân berây-ı ihrâc-kerden-i seng-i molos-i atik der-sarây-ı Ahmed Paşa be-ma'rifet-i ser-mi'mârân-ı hâssa (vezne 8.802, fî 1,5)	13.203
		Be-cihet-i ücret-i Ermeniyân berây-ı hedmkerden-i dîvâr-ı binâ-i kârgîr der-pîş-i mavzi'-i câmi'-i şerîf ma'a nakl-i türâb der-vakt-i sâhten-i çâh-ı gec be-ma'rifet-i mi'mârân-ı ağa ....???	2.359
47a	8 Zilhicce 1019/ 21 Şubat 1611	Masraf - Bahâ-i resen-i âlât an-yed-i Ahmed yeniceni (1 kit'a, kantâr 4 adet, lodura 66, fî 1.100, Kıymet 5.126), Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i kârîz-i hazîre ve tahlîye-i kârîz der-sarây-ı Ahmed Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa.	2.790
	9 Zilhicce 1019/ 22 Şubat 1611	Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Manolaki Re'îs berây-ı âverden-i seng-i âteş an-iskele-i Aydınçık ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mârân-ı hâssa (Kıymet 8.570). Seng-i taban (zirâ' 33, 5 adet, kıymet 2.010), Seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 110 adet, kıymet 5.800), Seng-i kalıb-ı vasat (zirâ' 19 adet, kıymet 760).	
	18 Zilhicce 1019/	Be-cihet-i ihrâc kerden-i seng-i molos-ı atik der-sarây-ı Ahmed Paşa an-yed-i lağimiyân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-	

	3 Mart 1611	ı hâssa (Vezne 7.782 adet, fî 1,5, Kıymet 11.674), Be-cihet-i tavan-ı seng der-binâ-i şerîf berây-ı vâcib Za. 1019 (Fî şehri 60), Bahâ-i gec-i Rumeli an-yed-i Kara Oğlan (kantâr 322 adet, fî 11, kıymet 3.542).	
47b	18 Zilhicce 1019/ 3 Mart 1611	Be-cihet-i ihrâcât-ı Selman Kerem berây-ı âverden-i seng-i âteş be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa.	7.940
48b	29 Zilhicce 1019/ 14 Mart 1611	Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı mermerhâ-i mütenevvi'a-i mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i müfredât be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa.	
		An-yed-i Mehmed bin Nasuh, seng-i pehlü-yi mermer (3 adet, 6 isbî, fî 45, kıymet 145), seng-i kademe (1 adet, zirâ' 1 adet, 6 isbî, kıymet 55), seng-i söve-i mermer (3 adet, 9 zirâ', 14 isbî, fî 50, kıymet 450), seng-i mermer-i beyaz kemer (1 adet, kıymet 85), seng-i mermer-i beyâz kemer-i küçük (1 adet, kıymet 70),.	Yekûn 805
		An-yed-i İsmail bin Mehmed, seng-i söve-i mermer (2 adet, zirâ' 6 adet, 12 isbî, fî 50, kıymet 325), seng-i kademe-i mermer (2 adet, zirâ' 6 adet, 12 isbî, fî 45, kıymet 150), seng-i pehlü mermer (1 adet, zirâ' 3 adet, 10 isbî, fî 45, kıymet 150), seng-i mermer-i kemer beyâz küçük (1 adet, kıymet 70), seng-i mermer beyaz küçük (1 adet, kıymet 85), seng-i mermer-i söve (1 adet, 3 zirâ', fî 50, kıymet 150), seng-i mermer-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 4 adet, 3 isbî, fî 45, kıymet 185),	Yekûn 1.115
		An-yed-i Bayram Amasya, seng-i mermer-i kemer-i beyâz küçük (1 adet, kıymet 70), seng-i kademe-i mermer (4 adet, zirâ' 5, fî 45, kıymet 225),.	Yekûn 295
		An-yed-i Emin Şehr, seng-i mermer-i beyâz kemer (1 adet, kıymet 85), seng-i kemer-i mermer-i sürh küçük (1 adet, kıymet 70), seng-i kademe-i mermer (1 adet, zirâ' 1, 2 isbî, kıymet 50), seng-i pehlü-yi mermer (1 adet, zirâ' 1, 18 isbî, kıymet 75). def'a, seng-i mermer-i söve (zirâ' 3 adet, fî 50, kıymet 150), seng-i pehlü-yi mermer (zirâ' 1 adet, 8 isbî, kıymet 104), seng-i kalıb-ı kebîr (1 adet, zirâ' 3, fî 45, kıymet 135).	Yekûn 669
		An-yed-i Ali Üsküdârî, seng-i mermer-i beyâz küçük (4 adet, fî 70, kıymet 280), seng-i kemer mermer-i beyâz-ı kebîr (3 adet, fî 85, kıymet 255), seng-i kademe (1 adet, zirâ' 2, 18 isbî, kıymet 123).	Yekûn 658
		An-yed-i Mustafa Üsküdârî, seng-i söve-i mermer (3 adet, zirâ' 10, fî 45, kıymet 450), seng-i kademe-i mermer (1 adet, zirâ' 1, 12 isbî, kıymet 67) def'a, seng-i mermer-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 3, fî 45, kıymet 135), seng-i pehlü-yi mermer (zirâ' 3, 17 isbî, fî 45, kıymet 157), seng-i mermer kemer-i kebîr-i beyâz (1 adet, Kıymet 85).	Yekûn 894
		Mehmed Üsküdârî, seng-i kademe-i mermer (2 adet, zirâ' 3, 5 isbî, fî 45, kıymet 134), seng-i pehlü-yi mermer (3 adet, zirâ' 5, 4 isbî, fî 45, kıymet 225), seng-i mermer-i sürh-i küçük (1 adet, kıymet 70).	Yekûn 439
		An-yed-i Mehmed Bostânî, seng-i pehlü-yi mermer-i kebîr (1 adet, zirâ' 8, fî 45, kıymet 360), seng-i kademe-i mermer (2 adet, zirâ' 3, 18 isbî, kıymet 170).	Yekûn 530
		An-yed-i Mustafa [bin] Yusuf, seng-i kademe-i mermer (2 adet, zirâ' 10, fî 45, kıymet 450), seng-i mermer sürh-i kebîr (1 adet, kıymet 85), seng-i pehlü-yi kemen-i beyâz (4 adet, zirâ' 6, 8 isbî, fî 45, kıymet 284), seng-i söve-i mermer (1 adet, zirâ' 3, 20 isbî, kıymet 190).	Yekûn 1.009
An-yed-i Veli Kaysariye, seng-i kemer beyâz sagîr (3 adet, fî 70, kıymet 210), seng-i kemer-i sürh-i küçük (2 adet, fî 70), seng-i kademe-i mermer (2 adet, zirâ' 3, 22 isbî, fî 45, kıymet 135),	Yekûn 597		

		seng-i pehlü-yi mermer (2 adet, zirâ' 2, 10 isbî, fî 45, kıymet 112).	
64a	16 Rebûlevvel 1020/ 29 Mayıs 1611	Be-cihet-i ücret-i neccârân berây-ı sâhten-i odahâ ve dekâkîn-i cedîde der-pîş-i mihrâb-ı câmi'-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa.	40.000
69a	24 Rebûlevvel 1020/ 6 Haziran 1611	Bahâ-i sûrh-i kemer-i kebîr an-yed-i İbrahim ve Mehmed be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (450 adet, beher fî 200).	90.000
70b		Be-cihet-i ücret-i seng-trâşân-ı götürücüyân berây-ı sâhten-i dîvâr ve minârehâ ve pâyehâ-i sagîr ve kebîr ve dîvârhâ der-etrâf-ı harem-i câmi'-i şerîf ve dîvârhâ-i hâssa der-taht-ı sûtûnhâ-i mermer der-enderûn-ı harem-i câmi'-i mezbûr be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (be-hesâb-ı satrancî, tûlen ve arzan zirâ' 4.060) (beher kadden zirâ' fî 4), (be-hesâb-ı zirâ' 16.240 adet, fî 60, kıymet 974.400), berây-ı dîvârhâ-i siyâh (zirâ' 10.250 adet, fî 10, kıymet 102.500), berây-ı hatîl-i dîvârhâ-i mezbûre (64.050)	yekûn kıymet 1.140.950
74a	29 Ra. 1020/ 11 Haziran 1611	Be-cihet-i ücret-i sâhten-i bâbhâ-ı hazîne berây-ı câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Be-nâm Hacı Ali (kıymet 150.000), Be-nâm Devlet Ermeni (kıymet 25.000), Be-nâm Üstâd Hasan (kıymet 75.000).	250.000.
75a	29 Ra. 1020/ 11 Haziran 1611	Be-cihet-i ücret-i seng-tirâşân-ı sûtûn-ı mermer be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa an-yed-i mezkûrîn ber-vech-i maktû': An-yed-i Mehmed bin Nasuh, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Eyyub bin Mehmed, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Behram Amasya, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Receb Bey, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Köse Mehmed, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Ali Sivas, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Ahmed bin Yakub, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Mustafa bin Bayram Kasım, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Yunus Başe, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Hasan Alaiye Karagöz, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Şâban Kırşehri, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Hasan bin Bayram, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, tûlen zirâ' 6 adet, devrî 2 adet, an-teslim 8.000). An-yed-i Mustafa Üsküdarî, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, misluhû, an-teslim 8.000). An-yed-i Mustafa bin Bayram, sûtûn-ı mermer-i serçegözü (1 kıt'a, an-teslim 400).	yekûn kıymet 104.400
76a	29 Ra. 1020/ 11 Haziran 1611	Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı kenden-i temel-i dekâkîn-i cedîde ve gayruhû Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa.	25.000

79a	10 Rebiülâhir 1020/ 22 Haziran 1611	be-cihet-i harc-ı ta'mîr-i iskele-i Kavak bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ser-mi'mârân-ı hâssa	800
79b	24 Rebiülâhir 1020/ 6 Temmuz 1611	Be-cihet-i harc-ı râh-ı neccârân an-vilâyet-i mezbûrîn âverde-end be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. An-kazâ-i Amasya, kıymet 200. An-kazâ-i Köstendil, kıymet 100. An-kazâ-i Bihlişte, kıymet 150.	450
82b	29 R. 1020/ 11 Temmuz 1611	Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân berây-ı tırâş-kerden-i mermerhâ-i mütenevvi'a be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa an-yed-i mezkûrîn. An-yed-i Derviş bostânî, seng-i söve (zirâ' 6 adet, isbi' 6, kıymet 112), seng-i pehlü (zirâ' 2,5, kıymet 112), seng-i kalıb-ı sagîr (zirâ' 2 adet, isbi' 10, kıymet 110), seng-i kademe (kıymet 112), yekûn 550. An-yed-i Arslan bostânî, seng-i söve (zirâ' 10, kıymet 500), seng-i sagîr (zirâ' 2 adet, kıymet 1.400), seng-i kademe (zirâ' 6 adet, kıymet 205), seng-i kemer (zirâ' 3 adet, kıymet 210), seng-i kebîr (zirâ' 4 adet, kıymet 350!!), yekûn 1.417. An-yed-i İsmail bin Mehmed, seng-i kademe (zirâ' 7 adet, isbi' 11, fi 45, kıymet 340), seng-i sagîr (1 zirâ', kıymet 70), yekûn 410. An-yed-i Hasan [bin] İbrahim, seng-i kebîr (zirâ' 5 adet, isbi' 8, kıymet 231), seng-i kalıb (zirâ' 5 adet, isbi' 18, kıymet 255), seng-i sagîr (zirâ' 4 adet, isbi' 7, kıymet 223), seng-i kademe (zirâ' 2 adet, isbi' 4, kıymet 128), seng-i kemer-i kebîr (zirâ' 1 adet, kıymet 70).	yekûn 935
83b	10 Cemâziyele vvel 1020/ 21 Temmuz 1611	be-cihet-i ücret-i üstâdiye berây-ı sâhten ...????? seng-tırâşân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (10 adet, fi 90)	900 sahh
89a	22 Receb1020 / 30 Eylül 1611	Be-cihet-i ücret-i mermer-traşân an-yed-i mezkûrîn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. An-yed-i Ramazan Gemici, seng-i kademe (11 zirâ', fi 45, kıymet 540), seng-i söve (2 zirâ' 16 isbi', fi 50, kıymet 133), yekûn 673. An-yed-i Mehmed-i Üsküdarî, seng-i kemer-i sürh, sagîr (2 adet, fi 70, kıymet 140), seng-i söve (4 zirâ', fi 50, kıymet 200), seng-i kalıb-ı kebîr (3 zirâ', fi 45, kıymet 135), seng-i kademe (1 zirâ' 18 isbi', fi 45, kıymet 75), yekûn 550. An-yed-i Ali-i Üsküdarî, seng-i kemer-i sürh, küçük (2 adet, fi 70, kıymet 140). An-yed-i Mehmed-i Bilecikî, seng-i kemer-i sürh, sagîr (1 adet, kıymet 70), seng-i söve-i kebîr (4 zirâ', fi 50, kıymet 200), yekûn 270. An-yed-i Mustafa Yenibahçe, seng-i kalıb-ı kebîr (2 zirâ', fi 45, kıymet 90), seng-i söve-i kebîr (zirâ' 3 adet, fi 50, kıymet 150), seng-i kademe (zirâ' 4 adet, fi 45, kıymet 180), yekûn 420. An-yed-i Cafer Yeniçeri, seng-i kemer-i sürh, sagîr (1 adet, kıymet 70), seng-i söve (8 zirâ', fi 50, kıymet 400), seng-i kademe (5 zirâ' 21 isbi', fi 45, kıymet 265), yekûn 735. An-yed-i Mustafa Üsküdar, seng-i kemer-i sürh, sagîr (zirâ' 2 adet, kıymet 140), seng-i kalıb-ı kebîr (5 zirâ', fi 45, kıymet 220 [225]), seng-i kademe (3 zirâ' 18 isbi', fi 45, kıymet 169), yekûn 534. An-yed-i Hasan-ı Bostanî, seng-i kalıb-ı kebîr (5 zirâ', fi 45, kıymet 225), seng-i kademe (2 zirâ' 6 isbi', fi 45, kıymet 100),	Yekûn 5.791

		<p>yekûn 325. An-yed-i Haydar-ı Bostanî, seng-i kademe (6 zirâ', fî 45, kıymet 270), seng-i kalıb-ı kebîr (3 zirâ' 18 isbî, fî 45, kıymet 169), yekûn 439. An-yed-i Mikdad-ı Bostanî, seng-i kalıb-ı kebîr (3 zirâ', fî 45, kıymet 135), seng-i kademe (4 [2] zirâ' 18 isbî, fî 45, kıymet 214), yekûn 349. An-yed-i Arslan-ı Bostanî, seng-i söve (12 zirâ' 8 isbî, fî 50, kıymet 617), seng-i kademe (7 zirâ' 15 isbî, fî 45, kıymet 343), yekûn 960. An-yed-i Mehmed-i Bostanî, seng-i kademe (2,5 zirâ', fî 45, kıymet 112), seng-i söve (5 zirâ' 16 isbî, fî 50, kıymet 284), yekûn 396.</p>	
		Be-cihet-i ücret-i keşiden-i türâb berây-ı memlü-kerde-i enderûn-ı câmi-i şerîf bâ-arabahâ an-yed-i Mustafa ve İlyas bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (adet 851 zir'a, fî 4)	3.404
96a	22 Zilkade 1020/ 26 Ocak 1612	Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân berây-ı sütûn-ı mermer-i beyâz an-yed-i Ali Üsküdar ma'a Mehmed-i Üsküdarî be-ma'rifet-i Mehmed Ağa mi'mârân-ı hâssa. Sütûn-ı mermer-i beyâz (1 kit'a).	4.000
97a	26 Muharrem 1021/ 29 Mart 1612	Be-cihet-i ücret-i neccârân ma'a seng-i molos ve tuğla ve horasan ve ücret-i araba ve hammâliye-i sırk ve hammâliye-i puşt berây-ı ta'mîr ve termîm-kerden-i saray-ı Dervîş Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa el-vâki' fî 19 Zilhicce 1020 (ber-vech-i maktû').	29.725
		Be-cihet-i neccârân ve seng-tırâşân berây-ı sâhten-i rıhtım ve divarhâ ve döşeme-i pehlü-yi şâdirvân-ı câmi-i şerîf ve der-harem-i câmi-i mezbûr be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa an-yed-i Karakaş ve Dimitri, rıhtım-ı şâdirvân (1.728 zirâ', fî 10, kıymet 17.280), an-neccârân, döşeme-i pehlü (72 zirâ', fî 20, kıymet 1.440), an-seng-tırâşân.	yekûn 18.720
		be-cihet- ücret-i seng-tırâşân-ı mezkûrîn berây-ı sâhten-i sütûnhâ-i mermer-i serçegözü be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa: An-yed-i Bayram Amasya, sütûn-ı mermer-i serçegözü (1 adet, tûlen 7 zirâ', 6 isbî, kıymet 15.000), An-yed-i Cafer Bey, sütûn-ı mermer-i serçegözü (1 adet, tûlen 7 zirâ', 6 isbî, kıymet 4.000), An-yed-i Dervîş Bali, sütûn-ı mermer-i serçegözü (1 adet, mislihi, 4.000), Be-cihet-i Hızır Bali, sütûn-ı mermer-i serçegözü (1 adet, mislihi, kıymet 4.000), An-yed-i Mehmed-i Üsküdarî, sütûn-ı mermer-i serçegözü (1 adet, mislihi, 4.000), An-yed-i Yusuf-ı Üsküdarî, sütûn-ı mermer-i serçegözü (1 adet, mislihi, 4.000), An-yed-i Muharrem-i Üsküdarî, sütûn-ı mermer-i serçegözü (1 adet, mislihi, 4.000), An-yed-i Kara Çomak, sütûn-ı mermer-i serçegözü (1 adet, mislihi, 4.000), An-yed-i Sarı Mustafa, sütûn-ı mermer-i serçegözü (1 adet, mislihi, 4.000).	yekûn 47.000
97b		Be-cihet-i ücret-i Mehmed-i Bostanî-i seng-tırâşân berây-ı sâhten-i sütûn-ı mermer be-ma'rifet-i Mehmed Ağa mi'mârân-ı hâssa, sütûn-ı mermer-i serçegözü-i küçük (1 adet, tûlen 5 zirâ').	4.500
105a	29 Safer 1021/ 30 Mayıs 1612	Masraf - Be-cihet-i ücret-i âhengerân berây-ı sâhten-i mühimmât-ı câmi-i şerîf an-yed-i mezbûrîn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa an-mi'mârân-ı hâssa an-gurre-i Şevvâl 1021 ilâ gâye-i Safer1021. An-yed-i Kanbinazi/Kanbiyazi, an-anbâr-ı sitâde, âhen-i hâm	yekûn gayr ez-hark-ı nâr, 27.021 kıyye, fî 5, kıymet

		<p>(kantâr-ı İstanbulî 185 adet, 8 lodura), minhâ, teslim-i anbâr an-yed-i mezbûr gayr ez-hark-ı nâr, mesâmir-i mütenevvî'a (kantâr-ı İstanbulî 142 adet, 54 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 6.271 adet, fî 5, kıymet 31.355), âhen-i kiriş (2 kit'a, kantâr-ı İstanbulî 7 adet, 22 lodura).</p> <p>An-yed-i Serhoş Penaki, an-anbâr-ı sitâde, âhen-i hâm (kantâr-ı İstanbulî 138 adet, 87 lodura), minhâ, teslim be-anbâr gayr ez-hark-ı nâr, mesâmir-i mütenevvî'a (kantâr-ı İstanbulî 124 adet, lodura 55 adet, be-hesâb-ı kıyye, 5.780 adet, fî 5, kıymet 27.400), âhen-i kiriş (2 kit'a, kantâr-ı Üskübî 3 adet, 64 lodura).</p> <p>An-yed-i Köse Mihâl, an-anbâr-ı sitâde, âhen-i hâm (kantâr-ı İstanbulî 220 adet, lodura 81 adet), minhâ, teslim-i anbâr gayr ez-hark-ı nâr (201 kantâr, 35 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 8.856 adet, fî 5, kıymet 44.295), âhen-i kiriş (kantâr 6 adet, lodura 90 adet).</p> <p>An-yed-i Kara Nikola, an-anbâr-ı sitâde, âhen-i hâm (kantâr-ı İstanbulî 70 adet, 90 lodura), minhâ, teslim-i anbâr gayr ez-hark-ı nâr (63 kantâr, 41 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 2.790, fî 5, kıymet 13.950).</p> <p>An-yed-i Nikola Atina, an-anbâr-ı sitâde, âhen-i hâm (kantâr-ı İstanbulî 89 adet, lodura 86 adet), minhâ, teslim be-anbâr an-yed-i mezbûr (kantâr-ı İstanbulî 82 adet, lodura 30 adet, be-hesâb-ı kıyye, 3.261 adet, fî 5, kıymet 18.105),</p>	135.105 Sahn
107b		<p>Be-nâm-ı Mustafa Reîs (kıymet 300), be-nâm-ı Memi miftâhî (kıymet 240), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i Gorik Reîs berây-ı âverden-i seng-i mermer an-cezîre-i Marmara ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa</p> <p>Be-cihet-i ücret-i üstâdiye berây-ı ta'mîr-i iskele-i İdincik an-yed-i Nikola zımmî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa.</p>	1.000
	1 Rebülevvel 1021/ 2 Mayıs 1612	<p>Be-cihet-i ücret-i navlun-ı rü'esâ-yı mezkûrîn berây-ı âverden-i seng-i ateş an-iskele-i İdincik ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-mi'mârân-ı hâssa.</p> <p>An-yed-i Panayot Reîs, seng-i kalıb-ı vasat (48 zirâ', fî 30, kıymet 1.440), seng-i kalıb-ı sagîr (100 zirâ', fî 20, kıymet 2.000), yekûn 3.440.</p> <p>An-yed-i Avramon, seng-i kalıb-ı vasat (43 zirâ', fî 30, kıymet 1.290), seng-i kalıb-ı sagîr (148 zirâ', fî 20, kıymet 2.960), yekûn 4.250.</p> <p>An-yed-i Agantor Reîs, seng-i kalıb-ı vasat (50 zirâ', fî 30, kıymet 1.500), seng-i kalıb-ı sagîr (82 zirâ', fî 20, kıymet 1.720), yekûn 3.220.</p> <p>An-yed-i Dimitri Reîs, seng-i kalıb-ı vasat (zirâ' 59 adet, fî 30, kıymet 1.770), seng-i kalıb-ı sagîr (zirâ' 98 adet, fî 20, kıymet 1.940), yekûn 3.710.</p> <p>An-yed-i Kostantin Reîs, seng-i kalıb-ı vasat (70 zirâ', fî 30, kıymet 2.100), seng-i kalıb-ı sagîr (zirâ' 130 adet, fî 20, kıymet 2.600 Sahn), yekûn 4.700.</p> <p>An-yed-i Penaki Reîs, seng-i kalıb-ı vasat (54 zirâ', fî 30, kıymet 1.620), seng-i kalıb-ı sagîr (124 zirâ', fî 20, kıymet 2.480), yekûn 4.100. Yekûn 23.420</p>	
114a	25 Ca. 1021/ 24 Temmuz 1612	<p>Be-cihet-i ücret-i lâğîmiyân berây-ı ihrâc-kerden-i seng-i molos der-bâğçe-i hâssa ve berây-ı keşîden-i seng-i mezbûr ilâ binâ-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (vezne 3.760 adet, fî 3)</p>	11.280
117a	14 Receb 1021/ 10 Eylül 1612	<p>Be-cihet-i ücret-i sefâin an-yed-i mezmûrîn berây-ı âverden-i seng-i sûrh an-iskele-i Mihaliç ilâ İstanbul be-ma'rifeti Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa:</p> <p>An-yed-i Ramazan Reîs, seng-i taban-ı kebîr-i sûrh (31 zirâ', fî</p>	

		<p>45), seng-i kemer-i sürh (31 zirâ', fi 35), seng-i pehlü-yi kebîr (2,5 zirâ' 20 isbî, fi 36), seng-i pehlü-yi vasat (2,5 zirâ', fi 20), seng-i sürh-i tabar (2 zirâ', fi 45) yekûn 2.731.</p> <p>An-yed-i Hızır Reîs, seng-i kemer-i kebîr (5 adet, fi 45, kıymet 225), seng-i kemer-i sagâr (12 adet, fi 35, kıymet 420), seng-i taban (4,5 zirâ', fi 45, kıymet 202), seng-i kürsî-i sürh (3 zirâ', fi 45, kıymet 135) yekûn 982.</p> <p>An-yed-i Sefer Reîs, seng-i taban (2,5 zirâ', fi 45, kıymet 112), seng-i ser-sütûn (3 zirâ', fi 45, kıymet 135), seng-i kemer (4 zirâ', fi 45, kıymet 180), seng-i kemer-i sagîr (12 adet, fi 35, kıymet 420), seng-i pehlü-yi vasat (6,5 zirâ', fi 30, kıymet 195) yekûn 1.042. Cem'an kıymet 4.755.</p> <p>Be-cihet-i nafaka-i yeniçeriyân-ı seng-tırâşân-ı gündelikciyân an-16 Ca. 1021 ilâ 12 Receb sene-i minhü bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib (neferen 45, kıymet 21.116).</p> <p>Be-cihet-i ücret-i pereme-i Ali Reîs berây-i âverden-i seng-i kefeki an-iskele-i Çekmece-i Büzürk ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa. Seng-i taban (34 zirâ', fi 35, kıymet 1.190), seng-i kemer (zirâ' 2 adet, 10 isbî, fi 15, kıymet 36), seng-i kalıb-ı kemer (27 zirâ', fi 15, kıymet 405) yekûn 1.631.</p>	
124b		<p>Be-cihet-i ücret-i peremeciyan-ı Galata an-yed-i mezkûrîn âverden-i seng-i kefeki an-Çekmece-i Büzürk ilâ İstanbul bâ-tezâkir-i mi'mâr ağa;</p> <p>An-yed-i Ali Reîs, seng-i taban (32 zirâ', fi 35, kıymet 1.120), seng-i kemer (zirâ' 5 adet, fi 15, kıymet 72), seng-i kalıb-ı kebîr (1 zirâ', kıymet 11), seng-i pehlü (27 zirâ', fi 15, kıymet 405) yekûn 1.618.</p> <p>An-yed-i Parmaksuz, seng-i taban (zirâ' 113 adet, fi 35, kıymet 3.955), seng-i pehlü (zirâ' 2 adet, fi 15, kıymet 30) yekûn 3.985.</p> <p>An-yed-i Mehmed Reîs, seng-i taban (24,5 zirâ', fi 35, kıymet 857), seng-i kemer (1 zirâ', kıymet 15), seng-i pehlü (4 zirâ', fi 15, kıymet 60) yekûn 932.</p> <p>An-yed-i Nasirüddin Reîs, seng-i taban (zirâ' 47 adet, fi 35, kıymet 1.645), seng-i kemer (zirâ' 10 adet, fi 15, kıymet 150), seng-i kalıb-ı sagîr (1,5 zirâ', fi 7, kıymet 12), seng-i pehlü (zirâ' 23 adet, fi 15, kıymet 345) yekûn 2.152.</p> <p>An-yed-i İbrahim Reîs, seng-i taban (zirâ' 22,5 adet, fi 35, kıymet 787), seng-i pehlü (1,5 zirâ', fi 15, kıymet 22) yekûn 809.</p>	
		<p>Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-pâyehâ-i kebîre der-kurb-i nerdübân-ı şâdirvân der-cânib-i yemîn-i câmi'-i şerîf ve rıhtım be-mârifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (def'a, tûlen 78 zirâ', arzan zirâ' 12 adet, kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 3.744 adet), (def'a, tûlen zirâ' 28,5 adet, arzan zirâ' 18 adet, kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî 2.052 zirâ'), (minhâ).</p> <p>An-yed-i Mihitar, def'a ber-vech-i tahmin ez an-sebeeb ki der-cânib-i binâ-i şerîf bâlâ-nümûde (be-hesâb-ı satrancî zirâ' 500 adet), sûtûn (zirâ' 6.296 adet, fi 5, kıymet 31.480).</p> <p>An-yed-i Koca Yani, be-cihet-i ücret-i rıhtım-ı dîvâr-ı siyâh-pâyehâ-i mezbûre der-temel-i yonma (zirâ' 6.296 adet, fi 10, kıymet 62.960).</p>	
		<p>Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân berâ-ı sâhten-i seng-i kefeki-i yonma ve sâhten-i binâ-i siyâh der-pâye-i kebîr der-nezd-i nerdübân-ı bîrûnî der-cânib-i temel-i câmi'-i şerîf be-mârifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Pâyehâ (2 adet, tûlen zirâ' 78 adet, arzan 6 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 3.276 adet, kadden zirâ' 7 adet, 18 isbî, kıymet 351), sûtûn (3.276 + 351=3.627), berây-ı sâhten-i karşulama-i pâyehâ-i mezbûre (tûlen zirâ' 28 adet, arzan 6 zirâ', kadden zirâ' 7 adet, be-hesâb-ı satrancî, 1.197 zirâ').</p>	cem'an zirâ' 4.824 adet.

126b	27 Zilhicce 1021/ 18 Şubat 1613	<p>Be-cihet-i ücret- navlun-ı sefine-i Ali Reîs berây-ı âverden-i mermerhâ-i mütenevvi'a bâ-tezkire-i Mehmed Ağa an-mîmârân-ı hâssa (kıymet 3.385), seng-i mermer-i kalıb-ı kebîr (38 adet, fî 35, kıymet 1.330), seng-i mermer-i söve-i vasat (21 zirâ', fî 30, kıymet 630), seng-i mermer-i söve-i sagîr (57 zirâ', fî 25, kıymet 1.325).</p> <p>Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Galyo Reîs berây-ı âverden-i mermerhâ-i mütenevvi'a bâ-tezkire-i müşârün-ileyh (kıymet 3.745), seng-i kalıb-ı kebîr (35 adet, fî 35, kıymet 1.225), seng-i kalıb-ı vasat (zirâ' 54 adet, fî 30, kıymet 1.620), seng-i kalıb-ı sagîr (zirâ' 36 adet, fî 25, kıymet 900).</p> <p>Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Hasan Başe berây-ı âverden-i seng-i sürh an-cânib-i Mihaliç bâ-tezkire-i müşârün-ileyh (kıymet 1.655), seng-i taban (12 zirâ', fî 45, kıymet 540), seng-i seng-i kemer-i kebîr (zirâ' 4 adet, fî 45, kıymet 180), seng-i seng-i kemer-i sagîr (zirâ' 6 adet, fî 35, kıymet 210), seng-i mermer-i hûdre (zirâ' 40, fî 20, kıymet 80), seng-i söve-i vasat (21,5 zirâ', fî 30, kıymet 645).</p> <p>Be-cihet-i üstâdiye-i neccâr-ı Koca Yani berây-ı sâhten-i karaçav-ı şâdirvân ve kârîz-i râh-ı âb ve harem-i câmi'-i şerîf ve savak-ı râh-ı âb ve inhidâm-ı an bâr-ı atîk ber-mûceb-i tezkire-i Mehmed Ağa an-mîmârân-ı hâssa (kıymet 7.762). Berây-ı sâhten-i karaçav (196 zirâ', fî 15, kıymet 2.940), berây-ı yonma-i sûtûn (28 zirâ', fî 8, kıymet 224), berây-ı yonma-i taban (6 zirâ', fî 8, kıymet 480!), berây-ı yonma nihâden-i tahta (18 adet, fî 6, kıymet 1.08), berây-ı kârîz-i râh-ı âb abdesthâne ve savak ve yonma (zirâ' 20 adet, fî 10, kıymet 2.010), berây-ı inhidâm-ı an bâr-ı atîk, ber-vech-i maktû' (kıymet 2.000).</p>	
131a	1 Cemâziyele vvel 1022/ 19 Haziran 1613	<p>Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı götürücüyân berây-ı sâhten-i dîvârhâ ve pâyehâ ve kemerhâ-i câmi'-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa mi'mârân-ı hâssa ber-mûceb-i defter-i müfredân an-seng-i ateş ve seng-i kefeke ibtidâ-şode an-taht-ı kemerhâ-i enderûnî ilâ taban-ı döşeme-i hasır-ı câmi'-i mezbûr an-yed-i mezbûrîn;</p> <p>An-yed-i Cafer Bey ve Sarı Mustafa ve Şamlı Ali An-yed-i Cafer Bey, dîvâr-ı yonma (zirâ' 2.280,5 adet, fî 65, kıymet 148.232,5 Sahn), An-yed-i Sarı Mustafa, dîvâr-ı yonma (zirâ' 1.829,5 adet, fî 65, kıymet 118.917,5, Sahn), An-yed-i Şamlı Ali, dîvâr-ı yonma (zirâ' 849 adet, fî 65, kıymet 55.185 Sahn) yekûn 322.335. An-yed-i mezkûrîn: an-yed-i Döğenci, dîvâr-ı yonma (zirâ' 1.873,5 adet, fî 65, kıymet 121.777,5), hâs tırâş (zirâ' 66 adet, fî 80, kıymet 5.280), An-yed-i Serhoş Döğenci, dîvâr-ı yonma (zirâ' 598,5 adet, fî 65, kıymet 38.902,5), Derviş Halife, dîvâr-ı yonma (zirâ' 1.587 adet, fî 65, kıymet 103.155), hâs tırâş (zirâ' 213,5 adet, fî 80, kıymet 17.080), Derviş Yusuf-ı Üsküdarî, dîvâr-ı yonma (zirâ' 820,5 adet, fî 65, kıymet 53.332,5), hâs tırâş (zirâ' 56 adet, fî 80, kıymet 4.480) yekûn kıymet 344.080 Sahn An-yed-i mezkûrîn: An-yed-i Yani ve Yorgi, dîvâr-ı yonma (zirâ' 1.860 adet, fî 65, kıymet 120.900) hâs tırâş (zirâ' 195 adet, fî 80, kıymet 15.600), An-yed-i Serhoş Döğenci, dîvâr-ı rıhtım-i siyâh (zirâ' 2.435 adet, fî 10, kıymet 24.530), dîvâr-ı pehlü-yi kârîz (zirâ' 86 adet, fî 35, kıymet 3.010), yonma-i tolos-ı şâdirvân (zirâ' 410 adet, fî 20, kıymet 8.200), yonma-i şâdirvân (zirâ' 317,5 adet, fî 65, kıymet 14.137,5) yekûn 220.632,5. An-yed-i Bağyani ve Küpeli ve Receb</p>	

		<p>An-yed-i Bağyani ve K�peli, dîvâr-ı yonma (zirâ 2.139,5 adet, fi 65, kıymet 139.067,5), Receb Bey, dîvâr-ı yonma (zirâ 770,5 adet, fi 65, kıymet 50.082,5), yonma-i pehl�-yi k�r�z (zirâ 90 adet, fi 35, kıymet 3.150) yekûn 192.300. An-yed-i Vetiko ve Karakaş ve Drako ve Murad ve Tim�r-ı Kebîr ve Küçük An-yed-i Vetiko ve Karakaş, dîvâr-ı yonma (zirâ 3.553 adet, fi 65, kıymet 230.945), dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh (zirâ 2.405 adet, fi 10, kıymet 24.050), An-yed-i Drako, dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh (zirâ 4.525 adet, fi 10, kıymet 45.250), dîvâr-ı yonma (zirâ 2.727,5 adet, fi 65, kıymet 177.287,5), An-yed-i Murad, dîvâr-ı yonma (zirâ 2.822,5 adet, fi 65, kıymet 183.462,5), dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh (zirâ 2.814 adet, fi 10, kıymet 28.140), yonma-i pehl�-yi k�r�z (112,5 zirâ, fi 35, kıymet 3.937,5), An-yed-i Timur-ı Kebîr ve Timur-ı Küçük, dîvâr-ı yonma (zirâ 1.519 adet, fi 65, kıymet 98.735), dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh (zirâ 232 adet, fi 10, kıymet 2.320), yonma-i pehl�-yi k�r�z (zirâ 21,5 adet, fi 35, kıymet 752,5), An-yed-i Koca Yani, dîvâr-ı rıhtım-ı siyâh (zirâ 560 adet, fi 10, kıymet 5.600) yekûn 800.480.</p>	
146b	9 Receb 1022/ 25 Ağustos 1613	<p>Be-cihet-i ücret-i üstâdiye ve ırgâdiye ve lâğimiyân ve hammâliye ve bahâ-i kerestehâ ve mesâmir berây-ı odah� der-Balat bermûceb-i tezkire-i Mehmed Ağa mi�m�r�n-ı hâssa, berây-ı �stadiye ve ırgâdân (kıymet 4.440), berây-ı ücret-i lâğimiyân ve hammâliye (kıymet 658), bahâ-i kereste-i mütenevvi'a (kıymet 12.733), bahâ-i mesâmir-i mütenevvi'a (kıymet 4.674), bahâ-i mesâmir-i mütenevvi'a (kıymet 3.674).</p>	21.505
		<p>Be-cihet-i ücret-i navlun-ı seffine-i Avni Reîs berây-ı âverden-i seng-i s�rh an-iskele-i Mihaliç il� İstanbul b�-tezkire-i mi�m�r ağa, seng-i taban (5 zirâ, fi 40, kıymet 200), seng-i pehl� (2 zirâ, fi 30, kıymet 60), seng-i kemer (3 zirâ, fi 40, kıymet 120), seng-i kemer-i k�çük (3 adet, fi 3, kıymet 9).</p>	yek�n 470
		<p>Be-cihet-i �cret-i navlun-ı seffine-i Yani Re�s ber�y-ı �verden-i seng-i s�rh an-iskele-i Rodoscuk il� İstanbul b�-tezkire-i m�ş�r�n-ileyh, seng-i kemer-i keb�r (38 adet, fi 28, kıymet 1.064), seng-i kemer-i k�çük (zir� 350, fi 17, kıymet 5.950).</p>	yek�n 7.014
147a	11 Receb1022 / 27 Ağustos 1613	<p>Be-cihet-i �cret-i navl�n-ı seffine-i Hızır Re�s ber�y-ı �verden-i seng-i s�rh an-iskele-i Mihaliç il� İstanbul b�-tezkire-i mi�m�r ağa seng-i kemer-i keb�r (12 adet, fi 40, kıymet 480), seng-i kemer-i k�çük (17 adet, fi 30, kıymet 510), seng-i taban (zir� 4 adet, fi 40, kıymet 160)</p>	1.150
		<p>Be-cihet-i �cret-i navl�n-ı seffine-i Hızır Re�s ber�y-ı �verden-i seng-i s�rh an-iskele-i Mihaliç il� İstanbul b�-tezkire-i mi�m�r ağa (kıymet 580), seng-i kemer-i keb�r (4 adet, fi 40, kıymet 160), seng-i kemer-i k�çük (12 adet, fi 30, kıymet 360), seng-i s�ve-i vasat (2 zir�, fi 30, kıymet 60).</p>	
		<p>Be-cihet-i �cret-i navl�n-ı seffine-i Osman Re�s ber�y-ı �verden-i seng-i s�rh an-iskele-i Mihaliç il� İstanbul b�-tezkire-i mi�m�r ağa (kıymet 1.070), seng-i kemer-i keb�r (11 adet, fi 40, kıymet 440), seng-i kemer-i küçük (18 adet, fi 30, kıymet 540), seng-i söve-i sağır (3 zirâ, fi 30, kıymet 90).</p>	
165b	3 Ca. 1023/ 11 Haziran 1614	<p>Be-cihet-i ücret-i navlun-ı seffine-i Yorgi Reîs berây-ı âverden-i seng-i mermer an-cezire-i Marmara il� İstanbul b�-tezkire-i Mehmed Ağa an-mi�m�r�n-ı hâssa, seng-i mermer-i kalıb-ı kebîr ve kemer-i kebîr ve pehl�-yi kebîr ve söve-i kebîr (zirâ 53 adet, fi 35, kıymet 1.855), seng-i mermer-i kalıb-ı vasat ve pehl�-yi vasat ve söve-i vasat ve kürsi-i vasat (21 zirâ, fi 30, kıymet</p>	

		630), seng-i mermer-i kalıb-ı sagır ve pehlü-yi sagır ve kademe ve kemer-i sagır (58 zirâ', fi 25, kıymet 1.430).	
		Bahâ-i seng-i sürh-i mütenevvî'a an-yed-i mezkûrîn an 12 Şevvâl 1019 ilâ gur-re-i Ca. 1023 bâ-defter-i Ali Bey el-kâtib be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa; An-yed-i Mehmed Bey ve İbrahim biradereş, seng-i kemer-i kebîr (283 adet, fi 200, kıymet 56.600), seng-i kemer-i sagır (1.134 adet, fi 130, kıymet 147.420), seng-i kemer-i hürde (56 adet, fi 100, kıymet 5.600), seng-i kemer-i kebîr Berây-ı bâb-ı minâre (20 adet, fi 220, kıymet 4.400), seng-i mermer-i sürh-i taban-ı sagır (8 adet, fi 400, kıymet 3.200), seng-i söve-i vasat (27,5 zirâ', fi 200, kıymet 5.500), seng-i söve-i kebîr (88 zirâ', fi 250, kıymet 22.000), seng-i taban-ı kebîr (23 adet, fi 500, kıymet 11.500), seng-i pâye-i vasat (3 zirâ', fi 200, kıymet 600), seng-i kürsi (5 adet, fi 400, kıymet 2.000), seng-i kademe (4 zirâ', fi 180, kıymet 720), seng-i pehlü-yi vasat (10 zirâ', fi 180, kıymet 1.800), seng-i söve-i sagır (6 zirâ', fi 180, kıymet 1.080), seng-i pehlü-yi sagır (5,5 zirâ', fi 150, kıymet 825), seng-i pehlü-yi kebîr (1 adet, kıymet 500), seng-i taban-ı kebîr (10 adet, fi 80, kıymet 800), seng-i sütûn-ı sürh-i kebîr (5 adet, fi 12.000, kıymet 60.000)	yekûn 324.545.
169a	5 C. 1023/ 13 Temmuz 1614	Be-cihet-i ücret-i neccârân berây-ı termîm-i iskele-i Ayastefanos be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa	944
		Be-cihet-i ücret-i neccârân berây-ı hedm-kerden-i hâne-i ser-habbâzîn ve hâne-i imâm-ı meşîd der-kurb-i câmi'-i şerîf ve dîvâr-hâ-i müte'addide bâ-tezkire-i mi'mâr ağa el-müşârû ileyh. Ber-vech-i maktû'	8.000
		Be-cihet-i nafaka-i hammâlân berây-ı keşîden-i türâb der-kurb-ı câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (tûlen 56 zirâ', arzan 13 zirâ' 18 isbî, kadden 4 zirâ', ber-vech-i maktû').	10.000
		Be-cihet-i ücret-i navlun-ı seffine-i Yani Reîs berây-ı âverden-i seng-i kemer-i sürh ve gayruhû an-iskele-i Mihaliç ilâ İstanbul ber-müceb-i tezkire-i mi'mâr ağa, seng-i kemer-i kebîr (7 zirâ', fi 40, kıymet 280), seng-i kemer (8 zirâ', fi 40, kıymet 320), seng-i kemer-i kebîr (1 zirâ', kıymet 30), seng-i kürsi (1 zirâ', kıymet 40), seng-i taban (2 zirâ', fi 40, kıymet 80)	yekûn kıymet 750.
		Be-cihet-i ücret-i navlun-ı seffine-i Mehmed Reîs berây-ı âverden-i seng-i sürh an-iskele-i Mihaliç ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa. Seng-i kemer-i kebîr (8 zirâ', fi 40, kıymet 320), seng-i Kemer-i kebîr (7 adet, fi 30, kıymet 210)	yekûn 530
		Be-cihet-i ücret-i haddâd berây-ı ilhâk-kerden-i kirîşhâ-i kebîre berây-ı sütûnhâ-i mermer der-câmi'-i şerîf ma'a bahâ-i âhger ve mühimmât-ı sâire an-yed-i Köse Mihâl bâ-tezkire-i mi'mâr ağa. Kirîş-i âhen ilhâk şoden (53 adet, beher kirîş-i ilhâk fi 480).	25.440
		Be-cihet-i ücret-i navlun-ı seffine-i Musa Reîs berây-ı âverden-i seng-i sürh an-iskele-i Mihaliç ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, seng-i kemer-i kebîr (10 adet, fi 40, kıymet 400), seng-i kemer-i kebîr-i kebîr (9 adet, fi 40, kıymet 360), seng-i kemer-i sağır (6 adet, fi 30, kıymet 180), seng-i ser-sütûn (3 zirâ', fi 40, kıymet 120)	yekûn 1.060.
		Bahâ-i nân berây-ı esîrân-ı sefâyin-i seng der-eyyâm-ı Cuma be-ma'rifet-i mi'mâr ağa (Cuma 5, fi 800).	4.000
		Be-cihet-i ücret-i sâhten-i âhen-i çâr-kûşe-i kebîr nihâden-i ser-sütûnhâ-i mermer der-fevkaniyye-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hibetullah bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (36 adet, fi 160).	4.160
		be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı mecrûha ki der-binâ-i şerîf sakât şode be-ma'rifet-i mi'mâr ağa	1.584

179b	25 Ramazân 1023/ 29 Ekim 1614	Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine berây-ı âverden-i bâzûluk an-irsâliyye-i Sinan Çavuş bâ-sefine-i Hüseyin Başe bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, bâzûluk (226 adet, fî 12, kıymet 2.712), be-cihet-i harc-ı müteferrika berây-ı ta'mîr-kerden-i dîvâr-ı Fethi Paşa be-ma'rifet-i mi'mâr ağa	821
180a	25 Ramazân 1023/ 29 Ekim 1614	Masraf - Be-cihet-i ücret-i âhengerân berây-ı sâhten-i kirişhâ ve kenâd ve zıvana ve çenber-i âhen berây-ı sûtûn-ı kebîr ve yuvahâ-i âhen-i kiriş ve gayruhû an-yed-i mezkûrîn bâ-tezkire-i mi'mâr ağa bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar.	
		An-yed-i Köse Mihal, kenâd ve zıvana ve gayruhû, ma'mûl (kantar 87 adet, 3 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 3.841, fî 5, kıymet 19.205), vasl-kerden-i kiriş (8 adet, fî 200, kıymet 1.600), başeğme (5 adet, fî 40, kıymet 200), vasl-kerden-i kiriş-i battâl (6 adet, fî 480, kıymet 2.880), başeğme-i kiriş (14 adet, fî 40, kıymet 560), vasl-ı kiriş (8 adet, fî 160, kıymet 1.280), başeğme-i-i kiriş-i hatîl (16 adet, fî 40, kıymet 640), zıvana-i kebîr (2 adet, fî 40, kıymet 80), çenber-i kenâd (1 adet, kıymet 320), yuva-i kiriş-i âhen (2 adet, fî 80, kıymet 160).	yekûn kıymet 26.925
		An-yed-i Nikola Atina, kenâd ve zıvana, ma'mûl (kantar 57 adet, 19 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 2.516, fî 5, kıymet 12.580), çenber-i kebîr (1 adet, kıymet 320), yuva-i müselles (1 adet, kıymet 80).	yekûn 12.980
		An-Hisar Ermeni, kenâd ve zıvana, ma'mûl (kantar 23 adet, 80 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.047, fî 5, kıymet 5.235), erre-i âhen (14 zirâ, fî 90, kıymet 1.260), çenber-i kebîr (1 adet, kıymet 320).	yekûn kıymet 6.815
		An-yed-i Kanbiyazi, kenâd ve zıvana, ma'mûl (Kantar 36 adet, 70 lodura, be-hesâb-ı kıyye, 1.614, fî 5, kıymet 8.070), çenber-i kebîr (1 adet, kıymet 320), yuva-i müselles (1 adet, kıymet 80)	yekûn 8.470 Yekûn 55.190
		Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Kara Yorgi Reîs berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvî'a an-irsâliyye-i Mehmed Bey an-cezire-i Midye ilâ İstanbul bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa der-def'ateyn, def'a, taban-ı Rumeli (607 adet, tûlen 11 Zirâ", arzan 4-4 Isbî, fî 90, kıymet 18.210), sûtûn-ı dolma (21 adet, tûlen 5,5 Zirâ", arzan 6-5 Isbî, fî 15, kıymet 315), sûtûn-ı dolab işi (100 adet, tûlen 7,5 Zirâ", arzan 6-7 Isbî, fî 40, kıymet 4.000), taban-ı verdinar (20 adet, tûlen 17 Zirâ", arzan 8-8 Isbî, fî 120, kıymet 2.400), çûb-ı makaslık (398 adet, fî 5, kıymet 1.990), taban-ı verdinar (tûlen 12 Zirâ", arzan 8-8 Isbî, fî 90, kıymet 900).	yekûn kıymet 27.815
		Defa, taban-ı Rumeli (620 adet, tûlen 12 Zirâ", arzan 5-4 Isbî, fî 30, kıymet 18.600), taban-ı verdinar (18 adet, tûlen 17 Zirâ", arzan 8-7 Isbî, fî 140, kıymet 2.160), taban-ı verdinar (10 adet, tûlen 11 Zirâ", arzan 9-9 Isbî, fî 90, kıymet 900), sûtûn-ı dolab işi (80 adet, tûlen 7 Zirâ" arzan 7-6 Isbî, fî 40, kıymet 3.200), sûtûn-ı dolma (12 adet, tûlen 6 Zirâ", arzan 6-5 Isbî, fî 20, kıymet 240), çûb-ı makaslık (170 adet, fî 5, kıymet 850), çûb-ı kirpe (270, fî 4, kıymet 1.080) yekûn 27.030. Bahâ-i mezkûrîn an-yed-i Mentеш Yahudi, pedavra-i çûb (150 adet, fî 5, kıymet 750), mismâr-ı şayka (5.000 adet, fî beher 1000, kıymet 700)	cem'an kıymet 54.845.
190b	28 Zilhicce 1023/ 29 Ocak 1615	El-masraf - Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı götürücüyân der-enderûn-ı câmi-i şerîf an-yed-i mezkûrîn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa harîde şode bâ-hesâb-ı satrancî; An-yed-i Bünyad Berây-ı tırâşiden-i sed an-seng-i âteş der-temel-i sûtûnhâ-i tabaka an-cânib-i şimâl, (tûlen 31 Zirâ', arzan 2 Zirâ', kadden 0,5 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 31 zirâ', fî 60, kıymet 1.860). Berây-ı yonma-i seng-i hâs der-bâlâ-yı bâb-ı meyâne der-	yekûn 6.300

		enderûn-ı câmi'-i şerîf, tûlen 4 Zirâ', arzan 2 Zirâ', kadden 4 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî 32 zirâ', def'a, be-hesâb-ı satrancî 2 zirâ') yekûn-i zirâ' 34 zirâ', fî 120, kıymet 4.080. Berây-ı kafa-tahta-i enderûnî (tûlen 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 3 zirâ', fî 120, kıymet 360).	
		An-yed-i Todor Berây-ı trâşîden-i sed an-seng-i âteş der-temel-i sûtûnhâ-i tabaka an-cânib-i şimâl, (tûlen 24 Zirâ', arzan 2 Zirâ', kadden 0,5 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî 24, fî 60, kıymet 1.440), def'a an-yed-i mezbûr berây-ı trâşîden-i şüd (tûlen 4 Zirâ', arzan 2 Zirâ', kadden 0,5 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî 12 zirâ', fî 60, kıymet 720).	yekûn 2.160
205a	12 C. 1024/ 9 Temmuz 1615	Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i Mehmed Reîs berây-ı âverden-i seng-i âteş an-iskele-i Kavak ilâ İstanbul bâ-tezkire-i ser-mî'mârân-ı hâssa; seng-i kalıb-ı kebîr (8 adet, fî 40, kıymet 320), seng-i kalıb-ı vasat (22 adet, fî 35, kıymet 770), seng-i kalıb-ı sağîr 1 adet, kıymet 25).	1.115
206a	28 Cemâziyelâ hir 1024/ 25 Temmuz 1615	Be-cihet-i ücret-i erre-keşân bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	1.200
206b		Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefâin-i mezkûrîn berây-ı âverden-i seng-i âteş ve seng-i sürh an-iskelehâ-i mezbûre ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; An-yed-i Mehmed Reîs an-iskele-i Kavak, seng-i kalıb-ı kebîr (8 adet, fî 35, kıymet 280), seng-i kalıb-ı sağîr (20 adet, fî 25, kıymet 500) yekûn 780. An-yed-i diğ'er Mehmed Reîs an-iskele-i mezbûre (kıymet 2.180), seng-i taban (7 adet, fî 45, kıymet 315), seng-i kalıb-ı kebîr (18 adet, fî 40, kıymet 720), seng-i kalıb-ı vasat (22 adet, fî 35, kıymet 770), seng-i kalıb-ı kebîr (sağîr) (15 adet, fî 25, kıymet 375). An-yed-i Mahmud Reîs an-iskele-i mezbûre, seng-i kalıb-ı vasat (12 adet, fî 35, kıymet 420). An-yed-i Mustafa Reîs an-iskele-i mezbûre (kıymet 3.840), seng-i taban (10 adet, fî 45, kıymet 450), seng-i kalıb-ı kebîr (36 adet, fî 40, kıymet 1.440), seng-i kalıb-ı vasat (40 adet, fî 35, kıymet 1.400), seng-i kalıb-ı sağîr (22 adet, fî 25, kıymet 550). An-yed-i Mustafa Reîs an-iskele-i mezbûre (kıymet 1.120), seng-i kalıb-ı kebîr (2 adet, fî 40, kıymet 80), seng-i kalıb-ı vasat (14 adet, fî 35, kıymet 490), seng-i kalıb-ı sağîr (23 adet, fî 25, kıymet 550). An-yed-i Topcu Reîs an-iskele-i Mihaliç (kıymet 1.180), seng-i mermer-i bâb (10 adet, fî 45, kıymet 450), seng-i kemer-i kebîr (13 adet, fî 40, kıymet 520), seng-i kemer-i küçek (7 adet, fî 30, kıymet 210). An-yed-i Aşık Mehmed an-iskele-i Mihaliç (kıymet 980), seng-i kemer-i kebîr-i bâb-ı meyâne (2 adet, fî 45, kıymet 90), seng-i kemer-i kebîr (17 adet, fî 40, kıymet 680), seng-i kemer-i küçek (7 adet, fî 30, kıymet 210). An-yed-i Hüseyin Reîs an-iskele-i Mihaliç (kıymet 1.295), seng-i kemer-i kebîr-i bâb-ı meyâne (13 adet, fî 45, kıymet 585), seng-i kemer-i kebîr (11 adet, fî 40, kıymet 440), seng-i kemer-i küçek (9 adet, fî 30, kıymet 270).	yekûn 11.795
	Bu bölüm ayrı bir tabloda gösterilmiş ir.	Be-cihet-i ücret-i seng-trâşân-ı götürücüyân-ı senghâ-i kefeke der-câmi'-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa harîde ve zirâ'-kerde berây-ı amel-i üstâdân-ı mezkûrîn el-vâki fî şehri-i Receb sene ( ) An-kafa-tahta-i meyâne ilâ kafa-tahta-i kebîr ve amel-i minârehâ	

218b	22 Zilkade 1024/ 13 Aralık 1615	Bahâ-i kerestehâ-i mütenevvî'a an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, pedavra-i Sakarya (82.000 adet, beher 100 fî 34, kıymet 27.880), verke-i siyâh (450 adet, fî 9,5, kıymet 4.275), çûb-ı makaslık (1.150 adet, fî 13, kıymet 14.950), elvâh-ı ağa (208 adet, fî 9, kıymet 1.872), çûb-ı binar (390 adet, fî 12, kıymet 4.680), çûb-ı kirpe (450 adet, fî 9,5, kıymet 4.275), çûb-ı fuçı (700 adet, fî 5, kıymet 3.500)	yekûn 61.432
		Bahâ-i kereste an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan bâ-tezkire-i mî'mâr ağa, pedavra-i dirâz (15.000 adet, beher 100 fî 34, kıymet 5.100), çûb-ı Gorya (200 adet, fî 9,5, kıymet 1.900), çûb-ı makaslık (40 adet, fî 13, kıymet 520), hammâliye-i mezbûre (115 [hıml], fî 3, kıymet 345)	yekûn 7.865.
		Be-cihet-i ücret-i navlun-ı seffine-i Panayot Reîs berây-ı âverden-i seng-i mermer-i sefid an-iskele-i Marmara ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mî'mâr ağa (kıymet 5.975), seng-i pehlü-yi kebîr ve taban-ı kebîr (be-hesâb-ı [zirâ'], 80 adet, fî 35, kıymet 2.800), seng-i kalıb-ı vasat ve söve-i vasat ve pehlü-yi vasat (Zirâ' 40 adet, fî 30, kıymet 1.200), seng-i kalıb-ı kebîr ve söve-i sağîr ve kademe (Zirâ' 79 adet, fî 25, kıymet 1.975)	
244a	29 Rebûlâhir 1025/ 16 Mayıs 1616	Be-cihet-i ücret-i hedm-i hâne-i kebîr der-bâlâ-yı fırın-ı kârgîr an-cânib-i cenûb der-saray-ı Mehmed Paşa bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, berây-ı hedm-i tavanhâ-i hâne-i mezbûre (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.756 adet, fî 2, kıymet 5.512), berây-ı hedm-i sûtûnhâ ve tabanhâ ve gayruhû (81 adet, fî 10, kıymet 810), berây-ı hedm-i sakf-ı kemer der-hâne-i mezbûre (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.010 adet, fî 10, kıymet 10.101 (10.100)), berây-ı hedm-i döşeme ve kirişleme (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 273 adet, fî 3, kıymet 719).	yekûn kıymet 17.142
		Be-cihet-i ücret ma'a harc-ı lâzime-i çârçûbe-i câmi'-i şerîf ve dolma ve dolabhâ ve bâbhâ-i minâre an-yed-i Osman Başe bâ-tezkire; Def'a, çârçûbehâ-i câmi'-i şerîf-i tahtânî (48 adet, fî 800, kıymet 38.400). Def'a, çârçûbe-i tabaka-i fevkâniyye-i câmi'-i şerîf (29 adet, fî 700, kıymet 20.300). Def'a, sâhten-i dolabhâ-i kasr-ı hümâyûn (1 adet, kıymet 3.000). Def'a, çârçûbe-i kasr-ı hümâyûn (4 adet, fî 400, kıymet 1.600). Def'a, sâhten-i bâbhâ-i minâre (2 adet, fî 5.000, kıymet 10.000).	yekûn kıymet 73.300
		Be-cihet-i harc-ı müteferrika (kıymet 925), bahâ-i mismâr-ı ser-i mutallâ an-yed-i Ali çilingir (1.600 adet, fî 5, kıymet 8.000), be-cihet-i ücret-i Yanaki kubbeci berây-ı sâhten-i nîm-kubbehâ-i kebîre ve sağîree ve gayruhû bâ-tezkire-i mî'mâr ağa (Zirâ' 5.120 adet, fî 25, kıymet 128.000), be-cihet-i ücret-i üstâdiyye ma'a harc-ı lâzime berây-ı sâhten-i pencerehâ-i дума ve sade-f-kârî ve pencerehâ-i harem-i enderûnî-i engüşt ve pencerehâ-i sade-f-kârî berây-ı mahfil-i pâdişâh der-câmi'-i şerîf an-yed-i Üstâd Hasan ve Hacı Ali ve Devlet bâ-tezkire-i mî'mâr ağa, pencerehâ-i sade-f-kârî-i дума (11 adet, fî 25.000, kıymet 275.000), pencere-i harem-i enderûnî-i engüşt (46 adet, fî 10.000, kıymet 460.000), pencere-i sade-f-kârî berây-ı mahfil-i pâdişâh (2 adet, fî 20.000, kıymet 40.000) yekûn 775.000.	
		Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i Manol ser-sıvacı berây-ı sâhten-i mala-i aşî der-kubbehâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmi'-i şerîf ve ba'zî mukarnas-ı kubbehâ-i kuşe ve küçek bâ-tezkire-i mî'mâr ağa; berây-ı nakş-ı mala-i aşî der-kubbehâ-i mezbûre (Zirâ' 1.750 adet, fî 80, kıymet 140.000), berây-ı ba'zî mukarnas-ı küşe ve küçek (Zirâ' 38 adet, fî 160, kıymet 6.120) Be-cihet-i ücret-i Yorgi sıvacı berây-ı ba'zî odahâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i müşârun-ileyh (Zirâ' 94 adet, fî 80, kıymet	

		7.520) yekûn kıymet 146.120.	
		Be-cihet-i ücret-i Kosta sıvacı berây-ı siva-i nîm-kubbe-i kebîr ve koltuk ve sâire bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Zirâ' 562,5 adet, fi 8, kıymet 4.500).	
		Be-cihet-i ücret-i siva-i nîm-kubbe-i kebîr ve koltuk der-enderûn-ı câmi'-i şerîf ma'a harem-i kubbe-i küçek bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 5.104), berây-ı siva-i nîm-kubbe-i kebîr ve koltuk der-enderûn-ı câmi'-i şerîf (Zirâ' 558 adet, fi 8, kıymet 4.464), berây-ı dolma-i kubbe-i küçek (Zirâ' 8 ade, fi 80, kıymet 640).	
245b		Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı götürüciyân-ı kefekiciyân der-câmi'-i şerîf ve divâr-ı harem ve kasr-ı hümâyûn ve bazı ebniye der-enderûn-ı câmi'-i şerîf ber-mûceb-i defter-i müfredât be-ma'rîfet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa harîde şod der-zamân-ı İdris Ağa emîn-i binâ-i mezbûr ve nümûde ani't-teslîmât an-zamân-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i sâbık ve teftîş der-zîr der-rûznâmçe-i İdris Ağa el-müşâru ileyh	kıymet 2.904.233, der-miyân 4.940.236.

Tablo 54. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında mimarbaşı faaliyetlerini gösterir tablo.

Kaynak: BOA, D.35.

Bu tablodan da anlaşıldığı üzere mi'mârbaşı Sedefkâr Mehmed Ağa, inşâ faaliyetine Ahmed Paşa Sarayı'nın yıkımıyla başlamıştır. İnşâ arsasının hazırlanması sürecinde satın alınan yerleri gösterir belge 1018/1609-1610 tarihini göstermektedir³⁷¹. Buna göre alımlar bu 19 Cemâziyelevvel 1018/20 Ağustos 1609 tarihinden önce başlamıştır. Ayrıca etrafındaki evler ve odaların da mimarbaşı nezâretinde yıkıldığını ve tüm bu işlerin belirli bir plan dâhilinde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu planın aşamalarını yine tezkire ve bizzat mimarbaşının gözetiminde gerçekleşen şantiye (oluşturmak için yapılan) kazı çalışmalarının devamında görmekteyiz. 4 Cemâziyelâhir 1018/4 Eylül 1609'da Ahmed Paşa Sarayı'nın geriye kalan kısımları da yıkılıp, alan kazılmış ve iki gün sonra İbrahim Paşa Sarayı'nın yıkımına başlanmıştır.

11 Recep 1018/10 Ekim 1609 itibarıyla Mimarbaşı Sedefkâr Mehmed Ağa'nın câmi-i şerîf resmi için nakkâşlara ücret ödediği ve gerekli malzemeler için harcama yaptığı görülmektedir. Henüz kazı aşamasındayken; külliye planının belirlendiği ve bizzat nakkâşlar tarafından bu planın hayata geçirildiği bildirilmektedir. Fakat 'resm' olarak ifade edilen bu planın BOA.D.05112.0005.00 numaralı evrakta bahsedilen, 29 Şevval 1021/23 Aralık 1612 tarihli 'resm' olma ihtimali zayıftır. "Resm" plan ve maket için kullanılan bu terimin burada hangisini ifade ettiğini bilmiyoruz. Ancak bizim külliye planı olarak aldığımız resm, nakkâş ve malzeme gerektirecek kadar teferruatlı bir nitelik

³⁷¹bknz. BOA, D.10748.0001.00.

taşımadığı için burada bahsedilenin maket olma ihtimali yüksektir. Mustafa Sâfî'nin ifadeleri de bunu destekler niteliktedir³⁷².

Mimarbaşının bulunduğu konum itibarıyla görevlerinden biri de şantiye sahasını düzenlemektir. Henüz inşaatın başında âhen (demir), seng, sürb (kurşun), ahşap gibi yapı malzemelerinin işleneceği atölye ve dükkânlar cami arsasına yakın yerlerden bizzat Mimarbaşı Sedefkâr Mehmed Ağa tarafından kiralanmıştır. Arslanhanenin altındaki bodrum katlarının kiralanması da bu minvalde gerçekleşen işlerden biridir³⁷³. Ayrıca yeni kasrın (İbrahim Paşa Sarayı'nın yerine yapılan binâ) alt bölümleri de cami işleri için kiralanmıştır³⁷⁴. Bu minvalde 16 Şevval 1019/1 Ocak 1611 tarihinde Arslanhâne'ye bitişik İstanbul, Sinan Ağa Vakfı zemin ve üst kat dükkânların; Büyük Ayasofya evkafından da zemin kat bir dükkânın Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle 12.000 Akçe'ye kiralandığı kaydedilmiştir³⁷⁵. Bu atölyelerde kullanılacak araç-gereçler de yine mimarbaşı tarafından belirlenmiştir³⁷⁶. Aynı şekilde keç (kireç) kuyularının camii önünde açılması, moloz ve toprak hafriyatının tahliyesi için bizzat mimarbaşının Ermeni işçilere ödeme yaptığı kaydedilmiştir³⁷⁷.

Mimarbaşının temel kazımı, tahliyesinden başlayarak, inşâ sürecinin tüm aşamalarında şantiyede görevinin başında olduğunu; rûznâmçede geçen emirler ve tezkirelerden anlamaktayız. 1 Ramazan 1018/28 Kasım 1609 tarihli "Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden-i câ-yı dehlîz-i harem-i câmi-i şerîf ve ...?? dîvâr-hâ-i seng be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa (Be-hesâb-ı satrancîzirâ' 5.904 adet, Kıymet 15.600 Akçe)³⁷⁸" şeklindeki ifadeten Evliyâ Çelebi'nin de bahsettiği, Bizans döneminde de silah deposu olarak kullanılan arsadaki mağaraların ve yüksek duvarların yıkılması gibi, kazı sahasında çıkabilecek beklenmeyen engellere zamanında müdahale edebilmek üzere mimarbaşının inşâ sahasında bulunduğu ve sürecin onun gözetiminde işlediği anlaşılmaktadır.

³⁷²İbrahim Hakkı Çuhadar, **Mustafa Sâfî'nin Zübdetü't-Tevârih'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, C.I, s.52-53.

³⁷³BOA, D.35, v.15b.

³⁷⁴BOA, D.35, v.97a.

³⁷⁵BOA, D.35, v.43a.

³⁷⁶BOA, D.35, v.8a.

³⁷⁷BOA, D.35, v.45b.

³⁷⁸BOA, D.35, v.9b.

İbrahim Paşa Sarayı'nın yıkılıp yeniden düzenlenmesi de inşâ sürecinde 10 Şevval 1018/6 Ocak 1610 tarihinde hamam bölümünün su yolunun düzeltilmesiyle başlar. Sarayın yeniden bizzat mimarbaşının ihtimamıyla yapımı ve pâdişah iskemlesi için raht sipariş verilmesi³⁷⁹, inşâ çalışmalarıyla yakînen ilgilenen Sultan Ahmed Han'ın kullanımı için olmalıdır. Ayrıca Rûznâmçede İbrahim Paşa Sarayı'nda pâdişâh için yapılacak yolun inşâsında duvar ustalarına 6.800 Akçe'nin (mimarbaşı gözetiminde) verildiği kayıtlıdır³⁸⁰.

Sarayların yıkımı ile geri dönüşebilecek kıymetli malzemeyi, başka yerlerde kullanmak üzere hasar vermeyecek şekilde ustalara çıkartıp, yıkım ve kazı işlerinin makul bir sistemle işleyişini sağlamakla mimarbaşı ilgilenmiştir.³⁸¹ Yeniden kullanılabilir malzemeyi, çiniler de dâhil en az hasarla çıkartıp değerlendiren mimarbaşı; tasarruf ve hikmetli iş tutuşun gereklerini böylece yerine getirmiştir. 9 Recep 1019/27 Eylül 1610 tarihli belge bu konuda iyi bir örnek teşkil etmektedir. Kuzeydeki Mehmed Paşa Sarayı'ndan ateş taşı, kefeki ve mermer taşlarının Karakaş, Mihtar ve Ali eliyle çıkarıldığı kaydedilmiştir. Seng-i taban, seng-i pehlü, seng-i kalıb-ı kebir ve seng-i mermer çıkarılmıştır.³⁸² Aynı ekip, 9 Şevval 1019/25 Aralık 1610'da İbrahim Paşa Sarayı, Arslanhâne ve Ahmed Paşa Sarayı'nın yıkımından elde edilen taşları da devşirmiştir.³⁸³ Bu taşların cami inşaatında kullanılıp kullanılmadığı konusunda bir bilgi verilmemiştir. Ancak bu taşlar anbara götürülmüş ve bütün devlet inşâ işlerinin başvuru noktası olan bu yerden bir şekilde kullanılmış olmalıdır.

İnşâ malzemeleri yanında işgücü alımı da yapılmış, özellikle vasıflı işçilerin ve daha önemlisi işin sanat ve estetik boyutunu oluşturacak usta gücünün seçimi ve getirilmesi ile de bizzat Sedefkâr Mehmed Ağa ilgilenmiştir. Buna göre Filibe tarafından neccarlar getirilmiştir³⁸⁴. 24 Rebûlâhir 1020/6 Temmuz 1611 tarihinde de mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Amasya, Köstendil ve Bihlişte'den gelen neccârlara harcırâh ödenmiştir³⁸⁵.

---

³⁷⁹ BOA, D.35, v.46a.

³⁸⁰ BOA, D.35, v.22a.

³⁸¹ BOA, D.35, v.5a.

³⁸² BOA, D.35, v.32b.

³⁸³ BOA, D.35, v.42a.

³⁸⁴ BOA, D.35, v.16a.

³⁸⁵ BOA, D.35, v.79b.

Ahşap, seng, mermer ve âhenin cins-ebat aşısından değerdendirilip en uygun malzemenin seğıilmesi ve siparişı Sedefkâr Mehmed Ağa'nın bizzat yaptığı işlerdendir³⁸⁶. Bu malzemelerin getirileceğı yerlerin kaimmakamı veya kadısıyla ilgili yazışmaları gerçekleştirmek, malzemeyi gidip getirecek ekibi belirlemek yahut oradaki yetkilinin görevlendirmesiyle gelen malları teslim almak, kontrolünü yapıp ücretini vermek de ekibiyle birlikte mimarbaşuya düşüyordu³⁸⁷.

Yapı malzemeleri gibi işgücü alımı için de, vasıflı işçilerin seğıiminden İstanbul'a gelene kadar geçen süreçte; gerekli her türlü masrafın bizzat mimarbaşının gözetiminde, (kendisi yahut görevlendirdikleri tarafından) ödendiğı belgelerde kayıtlıdır³⁸⁸. Örnek vermek gerekirse, 17 Rebûlâhir 1019/9 Temmuz 1610 tarihinde Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın bilgisi dâhilinde Arnavutluk'tan ırgat getirmekle görevlendirilen Mehmed Yeniçeri'ye 1800 Akçe yolluk verilmiştir.

Bu yolculukta iskelelerin gerekli şekilde onarılması ve yapılan masrafın da karşılanması mimarbaşı sorumluluğunda gerçekleşmiştir. Kavak İskelesi, Edincik İskelesi vb muhtelif tarihlerde tamir edilmiştir (bkz. Tablo 54). Anbar, mahzen ve iskelelerin yenilenmesi, inşâ malzemelerinin tesbiti, yerinden getirilmesi için görevlilerin tayini de mimarbaşının görevleri arasındaydı³⁸⁹.

İnşâ aşamalarında mimarbaşının rolünü daha iyi kavrayabilmek için yukarıdaki tablonun iyi analiz edilmesi gerekmektedir. 6 Cemâziyelevvel 1019/27 Temmuz 1610 itibariyle hamam, külhan ve su hazînesi kapısı için yıkım çalışmaları başlamıştır. Bu arada Kasr-ı hümâyûnun çeşitli renklerde boya pahasıyla, 'nakş-kerden' denilen kalemişi süslemelerinin ustalarına da ücretler bizzat mimarbaşı gözetiminde verilmiştir³⁹⁰. Sonraki aşamada kasrın camlarının takılması, eksiklerinin tamamlanması ve bazı tamirler için yine Mimarbaşı Mehmed Ağa gözetiminde malzeme ve işgücü alımı yapıldığı görülmektedir³⁹¹.

---

³⁸⁶BOA, D.35, v.20a.

³⁸⁷BOA, D.35, v.22a.

³⁸⁸BOA, D.35, v.18a.

³⁸⁹BOA, D.35, v.19b.

³⁹⁰BOA, D.35, v.9a.

³⁹¹BOA, D.35, v.24b.

Cami inşâsı 8 Cemâziyelâhir 1019/28 Ağustos 1610'da enderûn kısmının lâğımıyla (kazılmasıyla) başlamış, solundan temel için 770 zirâ', duvar kalınlığı için de 17,5 zirâ'; kuzeyde büyük (beden) duvarları için ise 6.307 zirâ' ve duvar kalınlığı için de 14,5 zirâ' kazılmıştır. Orta sofa için 5.040 zirâ', kuzeydeki sofa için 8.784! zirâ', iki minâre visâdesi (kürsü) için de toplam 50.213 zirâ' kazılmıştır. Bu esnâda enderûnu (harim) oluşturacak kazı alanında bulunan moloz duvarlar da yıkılıp tahliye edilmiştir³⁹².

12 Cemâziyelâhir 1019/1 Eylül 1610 itibariyle Mehmed Ağa'nın siparişi olan ateş taşı ve kefeki taşları 24.489 Akçe bedel ile getirilmiştir³⁹³. İki gün sonrasında İbrahim Paşa Sarayı su yolları yapımı için, görevlilere mimarbaşı tezkiresi gereği 966 Akçe ödeme yapıldığı kaydedilmiştir³⁹⁴.

Caminin inşâsında kazılan toprağın taşıma ücreti olarak Karakaş'a mimarbaşının tezkiresiyle 24 Cemâziyelâhir 1019/13 Eylül 1610 tarihinde 1.500 Akçe ödenmiştir. Aynı gün mimarbaşı tezkiresiyle Mehmed Bey Bevvâb eliyle Midye'den İstanbul'a kereste getiren Praktamo Reîs'e 7.000 Akçe ödeme yapılmıştır. Yine mimarbaşı tezkiresiyle, aynı gün içerisinde Midilli Adası'ndan neccâr ve sengtraşlar getiren gemiye 1.500 Akçe ödeme yapıldığı kaydedilmiştir.

Mehmed Bey Bevvâb'ın Ada-i Cedîde'den bizzat getirilmesine iştirak ettiği çeşitli ahşap yapı elemanlarının Kara Yorgi Reis sefinesiyle mimarbaşı tezkiresiyle getirilmesine 18 Recep 1019/27 Eylül 1610 tarihi itibariyle 30.000 Akçe bedel ödenmiştir³⁹⁵. Daha sonra 2 Ramazan 1019/18 Kasım 1610'da sipariş edilen taşlar için de 29 Şâban 1019/16 Kasım 1610'da Ayastefanos'tan İstanbul'a getirilen taşlar için peremecilere mimarbaşı tezkiresinin gereği olarak peremeciler kethüdâsı Hüseyin eliyle 108.587 Akçe verilmiştir³⁹⁶. Daha sonra 11 Ramazan 1019/27 Kasım 1610, 30 Zilhicce 1019/15 Mart 1611'de taş alımları yapıldığı görülmektedir (bknz. Tablo 54).

27 Ramazan 1019/13 Aralık 1610 tarihinde bölmeci haddâdlara ödeme yapılmıştır³⁹⁷. 2 Ramazan 1019/18 Kasım 1610'da da mermer işleyen sengtraşlara

³⁹²BOA, D.35, v.26a.

³⁹³BOA, D.35, v.28a.

³⁹⁴BOA, D.35, v.28b.

³⁹⁵BOA, D.35, v.33b.

³⁹⁶BOA, D.35, v.37a.

³⁹⁷BOA, D.35, v.41b.

müfredât defterine göre mimarbaşı eliyle ödemeler yapılmıştır³⁹⁸. Yine mimarbaşı marifetiyle 16 Rebûlevvel 1020/29 Mayıs 1611'de cami mihrâbı önündeki yeni dükkânların ve odaların yapımında çalışan neccârlara 40.000 Akçe ödeme yapılmıştır³⁹⁹. Büyük kemer kırmızı (taşları) için İbrahim ve Mehmed'e mimarbaşı marifetiyle 90.000 Akçe ödenmiştir⁴⁰⁰.

Bu mal ve işgücü alımı esnâsında caminin haremi etrafındaki küçük ve büyük pâyeler, minareler ve duvarlar ile enderûn bölümünde mermersütûnlar altındaki bölümler (siyah duvarlar ve bu duvarların hatılları) için götürücü sengtraşlara Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle 1.140.950 Akçe ödeme yapıldığına göre cami yükselmeye başlamıştır⁴⁰¹.

Bu arada 29 Rebûlâhir 1020/11 Temmuz 1611'de yeni dükkânların temelini atan lâğımçıların ücreti Mimarbaşı Mehmed Ağa tarafından ödenmiştir⁴⁰². 22 Recep 1020/30 Eylül 1611'de teslim edilen mermersütûnlar için mimarbaşı marifetiyle sengtraşlara 104.400 Akçe ücret ödendiği kaydedilmiştir (bknz. Tablo 54). Sonra dönem dönem mermertraşlara, sengtraşlara, âhenger ve neccârlara ödemeler yapılmıştır. Cami-i Şerîf'in enderûn kısmından mimarbaşı tezkiresi îcâbî Mustafa ve İlyas eliyle arabalarla toprak taşındığı kaydedilmiştir⁴⁰³. 26 Muharrem 1021/29 Mart 1612 itibariyle Mimarbaşı'nın bir taraftan Derviş Paşa Sarayını tamir ederken; diğer taraftan caminin haremde Karakaş ve Dimitri eliyle (avlu) şadırvanı, rıhtım, duvar ve döşeme işlemleri gerçekleştirmektedir⁴⁰⁴.

Yapı malzemeleri ve işgücü ile sürekli desteklenen organizasyonda, Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın perakende mal ve işgücü takviyesi için tezkireler yoluyla yazışmalara devam ettiği; ancak görevlendirme, mal ve eşya alımı için kâtiplerin ve yardımcılarının da mimarbaşının görev taksimine göre şantiye işlerini yürüttüğü gözlemlenmektedir. İnşaatın her aşamasında etkin bir şekilde rol oynayan mimarbaşı, yetki delegesyonuyla iş yükünü yardımcılara dağıtmış ve kitâbet geleneğini bozmayacak şekilde inşâ evraklarının tutulmasını da takip etmiştir.

³⁹⁸ BOA, D.35, v.48b.

³⁹⁹ BOA, D.35, v.64a.

⁴⁰⁰ BOA, D.35, v.69a.

⁴⁰¹ BOA, D.35, v.70b.

⁴⁰² BOA, D.35, v.76a.

⁴⁰³ BOA, D.35, v.75a.

⁴⁰⁴ BOA, D.35, v.97a.

Ayrıca bir birimdeki görevlileri teknik açıdan desteklemek için başka bir gruptan takviyeler yapıldığı da görülür. Meselâ Marmara Adası'nda taş ocağını çalıştıran sengtraşların aletlerinin onarılması için demirciler gönderilmiştir⁴⁰⁵.

B. DÂİMÎ GÖREVLİLER

1018 Cemâziye'l-evvelinden 29 Rebûlâhir 1025'e kadar gelir ve giderlerinin kaydedildiği rûznâmçede, Binâ Emîni, Mi'mârbaşı dışında dâimî görevliler de mevcuttur. Aydan aya günlük çalışması üzerinden düzenli ödeme yapılan bu kadronun, ücret bilgilerine dayanarak tüm vardiyeye saatlerinde inşâ sahasında bulunduğu söylenebilir. Bunun yanında vardiya sistemi, yiyecek ve barınma ihtiyaçları ile ilgili açık bir bilgi yer almamaktadır.

Genel olarak mi'mâr yardımcıları, paydoscu, duâcı, mu'temedler, çavuşlar, bostancılar, mahzenci, binâ emini yardımcılığı, bevâblar, mehter, imam, müezzin, kantârî, kâtipler (Ali Bevvâb, Mehmed Çelebi kâtib-i neccâr, Mustafa, Ömer kâtib, Mustafa, Yusuf kâtib), ırgatlar, hammallar, neccârlar ilerleyen dönemlerde kenâdkeşânlar, âhengerânlar, sürbkeşânlar, sengtraşlar ve haddâdlardır. Yapılan ödemeler üzerinden rûznâmçe kayıtlarına dayanarak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Varak No	Tarih	Sultan Ahmed Camii İnşâ Sahası Görevlileri	Kişi Sayısı-Süre-Kıymet (Akçe)
3b	Pazar-Cemâziyelevvel 1018/ Ağustos 1609	defter-i rûznâmçe-i teslimât ve masârif-ı binâ-i câmi'-i şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı âlem-penâh Sultân Ahmed Hân hullidet ve übbidet saltanatühû ilâ yevmi'l-karâr dermahmiye-i İstanbul be-ma'rifet-i zi'l-'izzeti ve'd-devleti Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır an-yed-i Kalender Efendi ba'dehû vezir-şode emîn-i binâ-i mezbûr bâ-kalem-i Hüseyin el-fakîr kâtib-i bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî el-vâkî fî gurre-i Ca. 1018 ilâ 29 Rebiulâhire 1025.	masraf - bahâ-i bostân-ı münhedim der-mevzî-i câmi'-i şerîf ki zâyî-şode ve bahâ-eş ber-vech-i musâlaha sitâde. kıymet 6.960
9b	1 Ramazân 1018/ 28 Kasım 1609	be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ve faydoscu ve du'âcı (Be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu-Kıymet 300)	(fî yevm 30, fi'l-müdde, kıymet 900)
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	(mu'temedân neferan 5, fî şehri, kıymet 1.500)
		be-cihet-i nafakât-ı mu'temedân-ı bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî	(neferan 18, fî 240, kıymet 4.320)
		be-cihet-i nafakât-ı bostancıyân-ı hâssa	(neferan 3, fî şehri,

⁴⁰⁵BOA, D.35, v.115.

			kiymet 720)
		be-cihet-i nafakât-ı mu'temedân	(neferan 8, fi 240, fi şehri, kiymet 1.920)
		be-cihet-i nafakât-ı huddâm-ı emîn efendi	(neferan 17, fi şehri 4.040)
		be-cihet-i nafakât-ı mahzenci ma'a şâkirdân	(fi şehri, kiymet 750)
		be-cihet-i nafakât-ı bevâbân-ı bâb-ı harem-i câmi'-i şerîf	(neferan 2, kiymet 480)
		be-cihet-i nafaka-i Ramazan mehter	(fi şehri, kiymet 60)
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	(neferan 2, fi şehri, kiymet 270)
		be-cihet-i nafaka-i kantârî	(fi şehri 240)
		be-cihet-i nafakât-ı kâtibân; Mehmed Çelebi kâtib-i neccâr, Mustafa, Ömer kâtib, Mustafa, Yusuf kâtib	(neferan 5, fi yevm 50, fi şehri 1.500 (fi yevm 10)
		be-cihet-i ücret-i nafaka-i kethüdâ-i hammâlân-ı sırik berây-ı vâcib-i Şâban1018	(fi şehri, kiymet 480)
		be-cihet-i ücret-i neccârân an 2 Şâban1018 ilâ 29 şehri-i mezbûr ber-mûceb-i defter-i müfredât-ı Mehmed el-kâtib	(neferan 86, kiymet 33.826)
		be-cihet-i ücret-i ırgâdân an 2 Şâban1018 ilâ 29 minhü ber-mûceb-i defter-i müfredât-ı Mehmed el-kâtib	(neferan 352, kiymet 75.371!)
11a	20 Ramazân 1018/ 17 Aralık 1609	be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	(neferan 15, fi 240, kiymet 4.320)
		be-cihet-i nafaka-i bostâncıyân-ı hâssa	(neferan 3, fi 240, kiymet 720)
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	(neferan 3, kiymet 900)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	(neferan 5, fi 240, kiymet 1.200)
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin der-binâ-i şerîf	(neferan 2, kiymet 270)
		be-cihet-i nafaka-i Piri mahzeni	(neferan 1, kiymet 450)
		be-cihet-i nafaka-i şâkirdân-ı mahzeni	(neferan 2, kiymet 300)
		be-cihet-i nafaka-i Kerim an-bâbân-ı harem	(neferan 2, kiymet 480)
		be-cihet-i nafaka-i kantârî	(neferan 1, kiymet 240)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	(neferan 4, fi 240, kiymet 960)
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	(neferan 1, kiymet 60)
		be-cihet-i du'âci ve faydoscu	(neferan 2, kiymet 300)
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı Degâh-ı Âlî	(neferan 20, fi 240, kiymet 4.800)
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	(neferan 4, fi 240, kiymet 1.920)
		be-cihet-i nafaka-i hammâlân-ı sırik an-gılmân-ı acemiyân	(neferan 10, kiymet 555)
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân der-binâ-i şerîf vâcib-i Ramazân sene-i minhü, Mehmed kâtib-i neccâr (fi yevm 10), Bayram şâkird (fi yevm 10), Ömer kâtib (fi yevm 10), Mustafa kâtib-i gec (fi yevm 10), Yusuf kâtib-i efendi (fi yevm 10).	(neferan 5, fi 300, kiymet 1.500)
13a	12 Zilkade1018/ 6 Şubat 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Şevvâl1018, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı	(neferan 18, fi 240, kiymet 4.320)

		bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî	
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	(neferan 3, fî 10, kıymet 900)
		be-cihet-i nafaka-i bostâncıyân-ı hâssa	(neferan 3, kıymet 720)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	(neferan 6, fî şehri 1.440)
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	(neferan 20, fî 240, fî şehri, kıymet 4.800)
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân ma'a kantârî	(neferan 4, fî şehri, kıymet 990)
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân der-binâ-i şerîf	(neferan 6, fî şehri, kıymet 1.800)
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem-i câmi'-i şerîf	(neferan 2, fî şehri, kıymet 280)
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	(neferan 4, fî şehri, kıymet 960)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	(neferan 2, fî şehri, kıymet 960)
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	(neferan 2, fî şehri, kıymet 270)
		be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn; Yusuf mir-i hayme, fî yevm 5, Derviş du'âcı, fî yevm 5, faydoscu fî yevm 5,	yekûn fî yevm 15, fî şehri kıymet 450
13b	4 Zilhicce 1018/ 28 Şubat 1610	Be-cihet-i ücret-i sâhten-i makahâ-i tuç an-yed-i Hızır ser-dökmeî	(kıymet 1.200)
		be-cihet-i ücret-i sarrâfiye der-vakt-i vezn-kerden-i akçe	(kıymet 80)
		be-cihet-i ücret-i neccârân an 2 Zilhicce ilâ selh-i şehri-i mezbûr 1018 bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib	(neferan 350, be-icâre-i muhtelifi, kıymet 79.507)
		be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân fi't-târîhi'l-mezbûr	(neferan 41, be-icâre-i muhtelifi, kıymet 3.106)
		be-cihet-i ücret-i lağimiyân-ı gündelikçiyân fi't-târîhi'l-mezbûr	(neferan 142, kıymet 13.876)
		be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı sırik bâ-defter-i Mehmed el-kâtib fi't-târîhi'l-mezbûr	(neferan 125, kıymet 16.337)
		be-cihet-i ücret-i ırgâdân bâ-defter-i müşârun-ileyh fi't-târîhi'l-mezbûr	(neferan 50, kıymet 11.884)
		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri-i Zilkade1018	(neferan 6, kıymet 1.800)
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî	(neferan 16, kıymet 3.840)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	(neferan 3, kıymet 900)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	(neferan 6, kıymet 1.440)
		be-cihet-i nafaka-i bostâncıyân-ı hâssa	(neferan 3, kıymet 730)
		be-cihet-i nafaka-i Sirkeci Yanaki an-gurre-i Ramazân ilâ gâyet-i Zilkade1018	(fî selâse eşhür, kıymet 720)
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	(fî yevm 3, fî şehri, kıymet 270)
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı	(fî şehri, kıymet 240)
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	(neferan 1, kıymet 150)
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	(neferan 4, fî 240, şehri, kıymet 960)
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı Emîn Efendi	(neferan 21, kıymet 5.040)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	(neferan 4, kıymet 960)

		be-cihet-i nafaka-i bevvâb an-bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	(neferan 2, kıymet 480)
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu	(neferan, kıymet 150)
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân	(neferan 3, fî yevm 25, kıymet 450)
		be-cihet-i nafaka-i şâkirdân-ı mahzenciyân	(neferan 2, kıymet 300)
15a	9 Zilhicce 1018/ 5 Mart 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Zilhicce sene-i minhü Be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	(neferan 4, kıymet 1.200)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî	(neferan 17, kıymet 5.160)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	(neferan 7, kıymet 2.100)
		be-cihet-i nafaka-i bostânciyân	(neferan 4, kıymet 1.200)
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	(neferan, kıymet 1.800)
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	(neferan, kıymet 240)
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân	(neferan 3, kıymet 990)
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr Ağa	(neferan 4, fî 300, kıymet 1.200)
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	(neferan 4, kıymet 1.200)
		be-cihet-i nafaka-i bevvâb an-bâb-ı harem	(neferan 2, kıymet 600)
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve faydoscu	(neferan 2, kıymet 300)
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	(neferan 2, kıymet 6.000)
16b	9 Safer 1018/ 3 Mayıs 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Muharrem 1019 be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bevvâbân	(neferan 19, fî 300, kıymet 5.700)
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferan 7, fî 300, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferan 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı harem-i câmi'-i şerîf	neferan 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferan 12, kıymet 3.600
		be-cihet-i nafaka-i bostânî	neferan 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân-ı ender[un]	neferan 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 21, kıymet 6.300
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mescid-i enderun-ı binâ-i şerîf	neferan, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i mü'ezzin	fî şehri 300
		be-cihet-i nafaka-i derviş, du'âcı	150
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu	150
		be-cihet-i nafaka-i harem şâkirdân-ı sarây-ı İbrahim Paşa an-gurre-i Zilkade1018 ilâ gâyet-i Muharrem 1019	neferan 1, fî yevm 5, fî selâse eşhür, kıymet 450
18a	Rebûlevvel1019/ 24 Mayıs 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Safer1019, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 20, fî 300, kıymet 6.000
		be-cihet-i kâtibân-ı binâ-i şerîf	neferan 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i mu'temedân	neferan 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 5, kıymet 1.500

		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân-ı hâssa	neferan 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 12, kıymet 3.600
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı Kalender Efendi	neferan 24, kıymet 7.200
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin derbinâ-i şerîf	neferan 2, kıymet 270
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferan 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn	neferan 2, fî şehîr, kıymet 600
		be-nâm faydoscu	kıymet 300
		be-nâm Dervîş du'âcı	kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Ramazan mehterân-ı hayme	neferan 1, kıymet 210
21b	16 Rebiülâhir 1019/ 4 Temmuz 1610	be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferan 6, fî 300, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferan 5, fî 300, kıymet 1.500
		be-cihet-i bevâbân-ı mu'temedân	neferan 20, fî 300, kıymet 6.000
		be-cihet-i bostancıyân-ı hâssa	neferan 9, fî 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 9, fî 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân	neferan 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferan 20, fî 300, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâb-ı harem-i câmi'-i şerîf	neferan 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferan 8, fî 300, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 2, fî şehîr, kıymet 270
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferan 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı	neferan 1, kıymet 150
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu	neferan 1, kıymet 210
			yekûn 25.680
23b	13 Ca. 1019/ 3 Ağustos 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebiülâhir1019	neferan 6, fî 300 kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	
		be-cihet-i mu'temedân-ı çavuşân	neferan 5, kıymet 1.500
		be-cihet-i mu'temedân-ı bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 20, kıymet 6.000
		be-cihet-i mu'temedân-ı bostancıyân	neferan 9, kıymet 2.700
		be-cihet-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 11, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân	neferan 4, kıymet 1.050
		be-cihet-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferan 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferan 20, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mârân	neferan 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı binâ-i şerîf	neferan 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 2, kıymet 270
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferan 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Dervîş du'âcı	neferan 1, kıymet 150
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu	neferan 1, kıymet 210
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevâb	neferan 1, kıymet 150
			yekûn 26.130.

25b	6 Rebîülâhîr1019/ 28 Haziran 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Cemâziyelevvel1019, Be-cihet-i nafaka-i mu'temedân an-bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 14, fî 300, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 10, fî 300, kıymet 3.000
		be-cihet-i çavuşân-ı mu'temedân	neferan 4, fî 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 20, fî 300, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâb-ı harem	neferan 2, fî 300, kıymet 600
		be-cihet-i bostâncıyân-ı hâssa	neferan 10, fî 300, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferan 6, fî 300, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân ma'a kantârî	neferan 4, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin der-câmî-i şerîf	neferan 2, kıymet 270
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferan 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu	neferan 1, kıymet 210
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferan 1, kıymet 300
	yekûn 22.830.		
29a	27 C. 1019/ 16 Eylül 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vâcib-i C. 1019 Be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferan 7, fî 300, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 5, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 18, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferan 14, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 14, fî 300, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferan 4, fî şehri, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 300, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem	neferan 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 2, fî şehri 270
		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn ve anbârî-i binâ-i şerîf hizmet-kerde berây-ı anbârî, fî yevm 15 berây-ı kantârî, fî yevm 10 berây-ı şâkirdân, fî yevm 10 be-cihet-i nafaka-i sakkâ (Fî yevm 3, Fî şehri, Kıymet 90	fî yevm 35, fî şehri 1.050
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu Benâm du'âcı, fî yevm 10, Benâm faydoscu, fî yevm 7	neferan 2, fî şehri 510
		be-cihet-i kusûr-ı sefîne-i Hasan ve Osman bevâbeyn	fî şehri, kıymet 300,
	yekûn 27.420		
34a	25 Receb 1019/ 13 Ekim 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Receb 1019	kıymet 390
		be-nâm Dervîş du'âcı-yı binâ-i şerîf der-vaktü'l-feth	fî şehri, kıymet 150.
		berây-ı nafaka-i üsârâ-yı mîrî der-vakt-i rûz-ı cum'a hizmet-kerde-end	kıymet 240
		bahâ-i delv berây-ı çâh der-enderûn-ı câmî-i şerîf ma'a meremmât-ı delv	kıymet 160

		be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn berây-ı vâcib-i Receb 1019 Be-nâm Mustafa Re'îs ser-vardiyânân (fî yevm 10), Be-nâm Memi miftâhî (fî yevm 8),	fî yevm 13, fî şehri, kıymet 540
		be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî an 20 Receb ilâ 26 şehri m.	neferan 277, eyyâm 6, fî'l-müdde, kıymet 5.826
		be-cihet-i nafaka-i forsa-i Ali Paşa fî't-târîhi'l-mezbûr	neferan 30, eyyâm 6, fî'l-müdde 2.688
		be-cihet-i ücret-i pereme-i Kürd Hüseyin berây-ı âverden-i seng-i âteş an-iskele-i Kavak ilâ binâ-i şerîf. Seng	35 adet, fî 40, kıymet 1.400
35a	29-30 Receb 1019/ 8 Ekim 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri Receb 1019, Be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuş-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 5, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtib-i binâ-i şerîf	neferan 19, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 19, kıymet 5.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostâniyân-ı hâssa	neferan 14, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 13, kıymet 3.900
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferan 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i Ali mehter-i hayme	neferan 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu	fî yevm 7, kıymet 210
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 2, kıymet 270
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 20, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'i-i şerîf	neferan 2, fî şehri 600
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân	neferan 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ	neferan 1, kıymet 90
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân(Be-nâm Mehmed, fî yevm 5), (Be-nâm İbrahim, fî yevm 5)	neferan 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Kalender bostânî der-vakt-i reften be-cânib-i mermer berây-ı âverden-i seng	kıymet 300
			yekûn, kıymet 28.020
37a	28 Şâban1019/ 15 Kasım 1610	be-cihet-i nafaka-i Köse der-Bâb-ı Geç vâcib şehri-i Şâban1019	(fî şehri 60)
		be-cihet-i nafaka-i Derviş du'acı der-vâcib-i Şâban1019	fî şehri, kıymet 150
39b	Şâban 1019/ Ekim-Kasım 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Şâban1019 Be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 18, fî yevm 10, fî şehri, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferan 4, fî 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 17 fî 300, kıymet 5.100
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostâniyân	neferan 14, fî 300, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferan 10, fî 300, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferan 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 20, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâb-ı harem-i câmi'i-i şerîf	neferan 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 2, kıymet 270
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ	neferan 1, kıymet 90

		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferan 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu	neferan 1, kıymet 210
		be-cihet-i nafakât-ı mahzenciyân	kıymet 1.050
		be-nâm Piri cebe	fî yevm 20
		be-nâm Mustafa kantârî	fî yevm 10
		be-nâm şâkirdân der-anbâr	neferan 2, fî yevm 10
		be-cihet-i nafaka-i Ali bevâb	fî şehreyn, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i Şâban mu'temed	kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i arabayân der-hidmet-i anbâr	fî yevm 36, kıymet 864
41a	26 Ramazân1019/ 12 Aralık 1610	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Ramazân1019, Be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 5, fî şehir, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bevâbân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 20, fî şehir, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 18, fî şehir, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mî'mâr ağa	neferan 4, fî şehir, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i bostânciyân-ı hâssa mu'temedân	neferan 15, fî şehir, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 20, fî şehir, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân-ı binâ-i şerîf	neferan 10, fî şehir, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr-ı binâ	neferan 4, fî şehir, kıymet 1.650
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	fî yevm 12, fî şehir, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i Ramazan mehter	fî şehir, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Derviş du'acı	fî yevm 5, fî şehir, kıymet 150
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu	fî yevm 7, fî şehir, kıymet 210
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâb-ı harem	neferan 2, fî şehir, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	neferan 2, fî şehir 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ	fî şehir, kıymet 90
		be-cihet-i kusûr-ı nafaka-i kâtibân-ı binâ-i şerîf	kıymet 1.200
			yekûn 32.460.
48a	17 Zilhicce 1019/ Mart 1611	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn an-gurre-i Şevvâl1019 ilâ gâyet-i Zilhicce sene-i minhü. be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferan 9, fî yevm 90, fî selâse şehir, kıymet 8.100
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostânciyân	neferan 9, fî yevm 90, fî selâse şehir, kıymet 8.100
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 5, fî yevm 50, fî selâse şehir, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâb-ı harem	neferan 3, fî yevm 32fî selâse şehir, kıymet 2.880
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferan 4, fî yevm 40, fî selâse şehir, kıymet 3.600
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân ma'a kâtib	neferan 6, fî yevm 65, fî selâse şehir, kıymet

			5.850
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 10, fî yevm 100, fî selâse şehri, kıymet 9.000
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 2, fî yevm 12, fî selâse şehri, kıymet 1.080
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferan 6, fî yevm 60, fî selâse şehri, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb	fî yevm 15, fî selâse şehri, kıymet 1.350
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferan 6, fî yevm 60, fî selâse şehri, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu ve du'âcı	neferan 2, fî yevm 12, fî selâse şehri, kıymet 1.080
		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Kâtib	fî yevm 10, fî selâse şehri, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i Hasan mu'temed	fî yevm 10, fî selâse şehri, kıymet 900
57b	29 Muharrem 1020/ 13 Nisan 1611	be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm berây-ı vâcib-i Zilhicce 1019 ve Muharrem 1020	fî yevm 100, fî şehreyn, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Muharrem 1020, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostancıyân	neferan 9, fî 10, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân-ı binâ-i şerîf	neferân 8, fî 3, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve müezzin	neferan 2, fî yevm 20, fî şehri, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 11, fî 10, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb mu'temed-i sùvârî	fî yevm 15, fî şehri, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem-i câmi'-i şerîf	neferan 4, fî şehri, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân	neferan 7, kıymet 1.950
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 10, fî 10, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtibân	neferan 7, fî 5 (silik), kıymet 2.250
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferan 2, fî şehri 360
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferan 6, fî şehri 1.800
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ	fî yevm 3, fî şehri, kıymet 90
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i alem	neferan 4, kıymet 600
			yekûn 21.690
62b	5 Rebiülevvel 1020/ 18 Mayıs 1611	el-masraf - Be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn berây-ı vâcib-i Safer 1020.	neferan 9, fî 10, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân-ı hâssa	
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	neferan 4 fî 10, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân-ı binâ-i şerîf	neferan 9, fî 10, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 15, fî 10, kıymet

			4.500
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem	neferan 2, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 2, fi şehri, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân ma'a şâkirdan	neferan 8, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferan 6, kıymet 2.250
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb mu'temed-i süvârî	fi yevm 15, fi şehri, kıymet 450
		be-cihet-i nafakât-ı huddâm-ı emîn efendi	neferan 11, fi 10, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu ve du'acı	neferan 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm der-hidmet-i mühimmât-ı Samakov	fi şehri, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ	neferan 1, fi şehri 90
		be-cihet-i nafakât-ı huddâm der-binâ-i şerîf	neferan 3, fi şehri, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferan 1, kıymet 300
			yekûn 25.350.
76a	29 Ra. 1020/ 11 Haziran 1611	be-cihet-i nafakat-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebîülevvel1020, be-cihet-i nafaka-i bostancıyân-ı hassa mu'temedân	neferan 9 fi 10, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân-ı dergâh-ı Âlî	neferan 4, fi 10, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân ma'a şâkirdân	neferan 9, fi 8, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 15, fi 10, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem	neferan 3, fi 10, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân	neferan 9, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib-i mezbûr	kıymet 2.250
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb mu'temed-i süvârî	kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 11, fi 10, kıymet 3.300)
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu ve du'acı	kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	fi yevm 10, fi şehri 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ	fi yevm 3, fi şehri 90
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı der-binâ-i şerîf	neferan 3, fi 10, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	fi şehri, kıymet 3.000
		be-cihet-i Mustafa el-kâtib	fi şehreyn, kıymet 600
			yekûn kıymet 26.450.
82b		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferan 9, fi 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferan 4, fi 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân-ı binâ-i şerîf	neferan 9, fi 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferan 15, fi 300, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i bevvâb an- bâb-ı	neferan 3, fi 300, kıymet

		harem	900
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 3, fi şehir, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân	neferan 9, fi 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb	fi şehir, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 11, fi 300, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî	neferan 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	fi şehir, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	fi şehir, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ	fi şehir, kıymet 90
		be-cihet-i nafaka-i bevvâb-ı Bâb-ı Gec	fi şehir, kıymet 90
			yekûn kıymet 27.240.
84a	28 Ca. 1020/ 8 Ağustos 1611	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehir-i Ca. 1020, be-cihet-i nafaka-i bostâniyân-ı mu'temedân	neferan 9, fi 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferan 4, fi 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân-ı mu'temedân	neferan 9, fi 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı birûnî	neferan 13, fi 300, kıymet 3.900
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem	neferan 3, fi 300, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 11, fi 300, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	neferan (boş), kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı binâ-i şerîf	neferan 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferan 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferan 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ	neferan 1, kıymet 90
		be-cihet-i nafaka-i bevvâb-ı bâb-ı gec	neferan 1, kıymet 90
			yekûn 26.490
86a	29 Cemâziyelahire 1020/ 8 Eylül 1611	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehir-i Cemâziyelahire 1020, be-cihet-i mu'tememedân-ı bostancıyân	neferan 9, fi 10, kıymet 2.700
		be-cihet-i kâtibân	neferan 9, fi 10, kıymet 2.700
		be-cihet-i çavûşân-ı mu'tememedân	neferan 4, fi 10, kıymet 1.200
		be-cihet-i mu'tememedân-ı birûnî	neferan 13, fi 10, kıymet 3.900
		be-cihet-i nafaka-i bevvâb-ı bâbhâ-i câmi'-i şerîf ve bâb-ı gec ve bâb-ı araba	neferan 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferan 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân ma'a şâkirdân	neferan 7, kıymet 2.850
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn-i binâ-i şerîf	neferan 11, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu (paydoscu) ve du'âcı	kıymet 360

		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb mu'temed-i süvârî	neferan 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferan 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i âb-keş ve sebilci	neferan 2, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 6, fî 300, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	kıymet 3.000
			yekûn kıymet 26.880.
89b	17 Şâban 1020/ 25 Ekim 1611	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Receb 1020, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostancıyân	neferan 9, fî 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferan 9, fî 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferan 4, fî 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 14, fî 300, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân bâb-ı harem	neferan 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ve kâtib	neferan 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mahzenciyân ma'a şâkirdân	neferan 7, kıymet 2.850
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı Emîn efendi	neferan 11, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i faydoscu ve du'acı	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb	kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i âb-keş ve Sebîlî	kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i [-Hasan] Çavuş ma'a huddâm-ı m.	kıymet 3.000
			yekûn 27.180
90a	25 Şâban1020/ 2 Kasım 1611	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri-i Şâban1020, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostancıyân	neferan 10, fî 300, kıymet 3.00
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferan 5, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferan 9, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferan 14, fî 300, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân bâb-ı harem ve bâb-ı gec	neferan 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafakât-i huddâm-ı mi'mâr ağa ve kâtib	neferan 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafakât-i huddâm-ı emîn efendi	neferan 11, kıymet 3.00, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafakât-i mu'temedân [huddâm]-ı bîrûnî	neferan 7, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafakât-i huddâm-ı anbâr-ı binâ-ı şerîf	neferan 7, kıymet 2.250
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferan 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i du'acı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferan 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i Sakkâ	neferan 1, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	neferan 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb	kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a merdüm.	kıymet 1.500

			yekûn 27.180
91b	2 Ramazân 1020/ 8 Kasım 1611	fi 2 Ramazân Be-cihet-i ücret-i haddâdân ve ırgâdân ve gerdelciyân ve makaracıyân der-anbâr-ı binâ-i şerîf hizmet-kerde end an-gurre-i Ramazân-ı Mu'azzam 1020 ilâ 25 Ramazân sene-i minhü ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr.	kiymet 2.116
		Berây-ı haddâdân	kiymet 800
		berây-ı ırgâdân	kiymet 792
		berây-ı gerdelciyân	kiymet 264
		berây-ı makara	kiymet 260
		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Ramazân 1020, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostancıyân	neferen 10, fi 300, kiymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 4, fi 300, kiymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, fi 300, kiymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ve kâtib	fi 300, neferen 8, kiymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, kiymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 14, fi 300, kiymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş	kiymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 6, kiymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, kiymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb	kiymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	kiymet 300
		be-cihet-i nafakât-i bevvâbân bâb-ı harem	kiymet 990
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	kiymet 360
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kiymet 300
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	kiymet 600
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 2, kiymet 180
			yekûn 25.980.
94b	29 Şevvâl 1020/ 4 Ocak 1612	berây-ı cây-ı şâdirvân ve tarafeyn-i râh-ı âb	(be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 1.469 adet, fi 4, kiymet 5.856)
		berây-ı memlü-kerden mâbeyn-i kubbehâ, sagîr	240 zirâ', fi 3, kiymet 720
		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Şevvâl 1020	kiymet 540
		be-cihet-i ücret-i haddâdân ve gerderciyân-ı ve makara ba-defter-i Bali Çelebi vâcib-i Şevvâl 1020	kiymet 2.208
		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Şevvâl 1020, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 4, fi 300, kiymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostanî	neferen 10, fi 300, kiymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, fi 300, kiymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferen 8, kiymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, fi 300, kiymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân [huddâm]-ı bîrûnî	neferen 6, kiymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân bâbhâ-i	nefer 4, kiymet 990

		harem ve bâb-ı gec	
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 14, fi 300, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	nefer 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ	nefer 2, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i mu'temed-i süvârî, Osman bevvâb	neferen 1, kıymet 450
			yekûn 25.970
96a	29 Zilkade1020/ 2 Şubat 1612	Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Receb 1020 Be-cihet-i nafaka-i Bostancıyân	neferen 10, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferen 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtib	neferen 8, fi 300, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 14, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân bâb-ı harem-i câmi'-i şerîf ve bâbhâ	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân der-çâh-ı enderûn-ı câmi'-i şerîf	kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	nefer 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300),
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i süvârî	nefer 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	kıymet 1.500
			yekûn 25.680
96b	28 Zilhicce 1020/ 2 Mart 1612	be-cihet-i ücret-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i gurre-i Zilhicce 1020 Be-cihet-i nafaka-i Bostancıyân	neferen 10, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferen 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtib	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân bîrûnî	neferen 14, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân bâb-ı harem ve bâb-ı gec ve seng	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	nefer 2, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb mu'temed-i süvârî	kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferen 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, kıymet 3.300

			yekûn 25.680
97b	29 Muharrem 1021/ 1 Nisan 1612	Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Muharrem 1021; be-cihet-i nafaka-i bostancıyân mu'temedân	neferen 10, fî 300, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân mu'temedân	neferen 4, fî 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, fî 300, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafakât-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib-i mezbûr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafakât-i huddâm-ı anbâr-ı binâ-ı şerîf	neferen 8, kıymet 2.250
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, fî 300, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 14, fî 300, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân bâb-ı harem ve bâb-ı gec ve bâb-ı seng	neferen 3, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 2, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	neferen 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevâb mu'temedân-ı süvârî	nefer 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferen 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş	kıymet 1.500
be-cihet-i nafakât-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, kıymet 3.300		
			yekûn 25. 680.
99a	28 Safer 1021/ 30 Nisan 1612	be-cihet-i ücret-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i gurre-i Zilhicce 1020, be-cihet-i nafaka-i Bostancıyân	neferen 10, fî 300, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferen 4, fî 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, fî 300, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a ma'a kâtibân-ı mezbûr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i anbârcıyân	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 15, fî 300, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân bâb-ı harem ve bâb-ı gec ve seng	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	nefer 1, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevâb	nefer 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferen 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	kıymet 1.500
be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, kıymet 3.300		
			yekûn 25.980
109b	2 Rebîülâhîr1021/ 2 Haziran 1612	Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebî'ülulâ 1021, be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 10, fî 300, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferen 4, fî 300, kıymet 1.200

		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, fî 300, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân bâb-ı harem ve bâb-ı gec	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 15, fî 300, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 6, fî 300, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, fî 300, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtibân	neferen 7, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, fî 300, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	neferen 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 2, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu (paydoscu)	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i mehter-i hayme	neferen 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
			yekûn 25.981
113a	Ca. 1021/ 30 Haziran 1612	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-vardiyân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i R. 1021 be-nâm-ı Mustafa (fî yevm 10), be-nâm-ı Memi miftâhî (fî yevm 8)	fî şehri, kıymet 540
		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebîülâhir1021, be-cihet-i nafaka-i Bostancıyân-ı hâssa	neferen 10, fî 300, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 4, fî 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, fî 300, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 16, fî 300, kıymet 4.800
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib-i müşârün-ileyh	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 5, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, fî 300, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem ve bâb-ı gec ve bâb-ı seng	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i sùvârî	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	nefer 2, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i [mehter]-i hayme	neferen 1, kıymet 90
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzinân	neferen 3, kıymet 600
			yekûn 26.070.
115a	26 Ca. 1021/ 25 Temmuz 1612	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Cemâziyelevvel 1021 Be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî, mu'temedân	neferen 4, fî 300, kıymet 1.200

		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, fî 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân mu'temedân	neferen 10, fî 300, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 15, fî 300, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, fî 300, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtibân	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	neferen 2, kıymet 300
		(), be-cihet-i nafaka-i bevvâbân bâb-ı harem ve bâb-ı gec ve bâb-ı senk	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 3, kıymet 270
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş	kıymet 1.500
			yekûn 26.070
117b		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 4, fî 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, fî 300, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân m'temedân	neferen 10, fî 300, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 15, fî 300, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, fî 300, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtibân	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	neferen 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 3, kıymet 270
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân bâb-ı harem ve gayrihi	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i süvârî	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i Pereme an-gurre-i Receb 1021 ilâ gâye-i Zilhicce sene-i minhü	fî sitte (6) şehri, kıymet 1.800
			yekûn 26.070. Cem'an 26.070 + 1.800 = 27.870
123b	Şâban1021/ Eylül-Ekim 1612	Be-cihet-i nafaka-i Mehmed Bey bevvâb berây-ı harîden-i ahşâb an-ada-i Cedîde an-gurre-i Cemâziyelâhir ile gâye-i Şâban1021	fî yevm 30, fî'l-müdde, kıymet 2.700
		bahâ-i mismâr-ı Banad an-yed-i Hasan	36.492 adet, beher 1.000 fî 220, kıymet 8.028

		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Receb ve Şâban1021), be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 4, fî şehreyn, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, fî şehreyn, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostancıyân(neferen 10),	fî şehreyn, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 15, fî şehreyn, kıymet 9.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, fî şehreyn, kıymet 6.600
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtibân	neferen 8, fî şehreyn, kıymet 5.100
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, fî şehreyn, kıymet 5.100
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, fî şehreyn, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	nefer 3, fî şehreyn, kıymet 540
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem ve gayrihi	neferen 4, fî şehreyn, kıymet 1.980
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	nefer 6, fî şehreyn, kıymet 3.600
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i sùvârî	fî şehreyn, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzinân	neferen 3, fî şehreyn, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, fî şehreyn, kıymet 720
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş	fî şehreyn, kıymet 3.000
			yekûn (fî şehreyn 52.140).
125a	28 Ramazân 1021/ 22 Kasım 1612	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Ramazân1021, be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 2.700
		be-cihet-i mu'temedân-ı bostancıyân	neferen 10, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafakât	neferen 3, kıymet 270+70, kıymet 340
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i sùvârî	kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mü'ezzinân	neferen 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
			yekûn 25.840
125a	3 Zîlka'de 1021/ 26 Aralık 1612	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri-i Şevvâl1021, be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferen 4, fî 300, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 2.700

		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 10, fi 300, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 15, fi 300, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 11, fi 300, kıymet 3.300
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafakât-i sakkâyân	neferen 3, kıymet 340
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i câmi'-i şerif	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i sūvârî	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mü'ezzinân	neferen 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
			yekûn 25.840.
126a	6 Zilhicce 1021/ 28 Ocak 1613	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Zilka'de 1021, be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostancıyân	neferen 6, fi 300, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bevvâbân	neferen 20, fi 300, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, fi 300, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 6, kıymet 2.400
		Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 3, kıymet 270
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i sūvârî	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mü'ezzinân	neferen 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
			yekûn 26.970.
126b	27 Zilhicce 1021/ 18 Şubat 1613	Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Zilhiccetü's-şerife 1021, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bevvâbân ve gayrihi	neferen 20, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.400

		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 2, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i sûvârî	kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i mü'ezzinân	neferen 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	kıymet 1.500
			yekûn 26.880.
129a	28 Ra. 1022/ 18 Mayıs 1613	Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı Muharrem 1022 ilâ gâye-i Rebûlevvel sene-i minhü, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	fi sülüs (3) şehr, kıymet 3.150
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	fi sülüs şehr, kıymet 8.100
		be-cihet-i nafaka-i bostancyân	fi sülüs şehr, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	fi sülüs şehr, kıymet 16.200
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen, fi sülüs şehr, kıymet 7.650
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	fi sülüs şehr, neferen 9, kıymet 13.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	fi sülüs şehr, kıymet 7.200
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	fi sülüs şehr, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i sûvârî	fi sülüs şehr, kıymet 1.350
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	fi sülüs şehr, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i mü'ezzinân	fi sülüs şehr, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	fi sülüs şehr, kıymet 1.080
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem	fi sülüs şehr, kıymet 2.970
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	fi sülüs şehr, kıymet 540
			yekûn 75.240.
129b	10 Rebiülâhire 1022/ 30 Mayıs 1613	be-cihet-i harc-ı râh-ı neccârân ve seng-trâşân-ı yeniçeriyân an-cânib-i ... (?) âmede be-ma'rifet-i mi'mâr ağa	2.000
		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebiülâhir1022, be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 4, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 1.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostancyân	neferen 7, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 20, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 6, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb,	kıymet 450

		mu'temed-i süvârî	
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 25.040 Sahn.
131b		be-cihet-i nafaka-i Ahmed mu'temed der- cezîre-i Marmara an-gurre-i Rebîülevvel1022 ilâ gâye-i Ca. sene-i minhü	fi 3 şehri, kıymet 900
		Be-cihet-i harc-ı râh-ı neccârân ve seng- tırâşân-ı yeniçeriyân an-câhib-i ... (?) âmede be-ma'rifet-i mi'mâr ağa	kıymet 2.000
		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebîülâhir1022, be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 4, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 1.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostancıyân	neferen 7, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 20, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 6, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevâb, mu'temed-i süvârî	kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 25.040 Sahn.
145a	4 C. 1022/ 22 Temmuz 1613	Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Cemâziyelevvel 1021, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 2.700
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bostancıyân	neferen 7, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 20, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	neferen 6, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâb-ı harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevâb, mu'temed-i süvârî	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 26.040.
147a	11 Receb 1022/ 27 Ağustos 1613	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Cemâziyelâhir1022. Be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 2.700

		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 7, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 20, kıymet 6.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı der-anbâr	neferen 6, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	fî 300, neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i süvârî	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 26.040
151a	29 Ramazân 1022/ 12 Kasım 1613	îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzir	kıymet 2.000.000
	5 Şevvâl 1022/ 18 Kasım 1613	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn an-gurre-i Receb 1022 ilâ gâye-i Ramazân sene-i minhü	fî selâse (3) şehr, kıymet 87.120
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 3, kıymet 3.150
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 8.100
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 7, kıymet 6.300
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı mu'temedân	neferen 25, kıymet 22.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 13.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 7.600
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı der-anbâr	neferen 6, kıymet 7.200
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb, mu'temed-i süvârî	neferen 1, kıymet 1.350
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 108
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 2.970
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim	neferen 2, kıymet 720
159a	8 Zîlhicce 1022/ 19 Ocak 1614	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn an-gurre-i Şevvâl 1022 ilâ gâye-i Za. sene-i minhü	fî şehreyn, kıymet 58.080
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 9, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 7, kıymet 4.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı sâire	neferen 25, kıymet 15.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 9.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtibân-ı hod	neferen 8, kıymet 5.100
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 3.600
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr	kıymet 4.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb	kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş	kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân	nefer 2, kıymet 600

		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 720
		be-cihet-i nafaka-i hayme der-binâ-i şerîf	fî yevm 5, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân	fî yevm 3, kıymet 180
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 1.980
160b	1 Safer1023/ 13 Mart 1614	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Zilhicce 1022 ve Muharremü'l-haram 1023	fî şehreyn, kıymet 55.080
		be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 5, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân-ı binâ-i şerîf	neferen 9, kıymet 5.400
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 3, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 15.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 9.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 5.100
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 3.600
		be-cihet-i nafaka-i anbâriyân ma'a kâtib	nefer 6, kıymet 4.800
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	fî yevm 50, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i sūvârî	fî yevm 15, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, kıymet 720
		be-cihet-i nafaka-i hayme ve sakkâ	nefer 2, kıymet 480
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 1.980
163a	25 Ra. 1023/ 5 Mayıs 1614	be-cihet-i nafakât-ı mu'temedân ve kâtibân-ı binâ-i şerîf berây-ı vâcib-i Safer ve Rebülevvel1023, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî	neferen 3, fî şehreyn 2.100
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, fî şehreyn 4.800
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân-ı mu'temedân	neferen 5, fî şehreyn, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı gayrihu	neferen 25, kıymet 15.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, fî şehreyn, kıymet 9.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtibân	şehreyn 5.100
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbâr ma'a kâtib	fî şehreyn, kıymet 4.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	fî şehreyn, kıymet 3.600
		be-cihet-i nafaka-i Osman bevvâb mu'temed-i sūvârî	fî şehreyn, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	fî şehreyn, kıymet 3.000
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 2, fî şehreyn, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	nefer 2, fî şehreyn, kıymet 720
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem ve bâb-ı gec	neferen 4, fî şehreyn, kıymet 1.980
		be-cihet-i nafaka-i sakkâyân ve hâyme der-mescid-i şerîf der-Kanlu	neferen 3 fî şehreyn, kıymet 480
			yekûn fî şehreyn 55.680.

169b		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebîülâhir ve Cemâziyelevvel 1023	neferen 3, fî şehreyn, kıymet 2.100
		Be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân-ı binâ-i şerîf	neferen 8, fî şehreyn, kıymet 4.800
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 4, fî şehreyn, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, fî şehreyn, kıymet 15.000
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı bîrûnî	neferen 6, fî şehreyn, kıymet 3.600
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar	neferen 7, fî şehreyn, kıymet 4.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, fî şehreyn, kıymet 9.000
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ma'a ecânib	neferen 8, fî şehreyn, kıymet 5.100
		be-cihet-i nafaka-i gilmân-ı bevâb-ı mu'temed-i süvari	neferen 1, fî şehreyn, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i bevâb-ı bâb-ı harem ve bâb-ı gec	neferen 4, fî şehreyn, kıymet 1.980
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzinân	neferen 3, fî şehreyn, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, fî şehreyn, kıymet 720
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım dermescid-i şerîf der-binâ-i m.	neferen 3, fî şehreyn, kıymet 480
be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	fî şehreyn, kıymet 3.000		
	yekûn kıymet 55.080.		
177a	19 Receb 1023/ 25 Ağustos 1614	be-cihet-i mezkûrîn berây-ı vâcib-i Cemâziyelâhir1023, be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i huddâm -ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	nefer 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzinân	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım-ı mescid-i şerîf	neferen 2, kıymet 240
	yekûn kıymet 27.540.		
178b	4 Ramazân 1023/ 8 Ekim 1614	be-cihet-i icâre-i zemîn-i imâm-ı mescid-i Kanlu berây-ı vâcib-i Receb 1023	fî yevm 3, fî şehreyn, kıymet 90
		be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Receb 1023, be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferen 3, kıymet 1.050

		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 13, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn efendi	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Hamza Çavuş mu'temed-i süvarî	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi' ve gayruhû	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 27.540.
179b	25 Ramazân1023/ 29 Ekim 1614	mevâcib, be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân-ı câmi'-i şerîf berây-ı vâcib-i Şâban1023	neferen 17, fî yevm 70, fî şehri, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i sebîlcıyân der-hazret-i Ebî Eyyûb-i Ensârî aleyhi'r-rahmetü'l-Meliki'l-Bârî berây-ı vâcib-i Şâban1023	neferen 2, fî yevm 10, fî şehri, kıymet 300
		be-cihet-i icâre-i zemîn-i mescid-i Kanlu berây-ı vâcib-i Şâban1023	fî yevm 3, fî şehri, kıymet 90
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân ve kâtibân-ı binâ-i şerîf berây-ı vâcib-i Şâban1023, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân-ı dergâh-ı âlî	neferen 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 4, kıymet 1.200
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 1.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzinân	neferen 3, fî şehri, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, fî şehri, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân	neferen 4, fî şehri, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, fî şehri, kıymet 240
			yekûn kıymet 27.540.
180b	Ramazân sonu 1023/ 3 Kasım 1614	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri Ramazan 1023, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân-ı binâ-i şerîf	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	Neferen 25, kıymet

			7.500
		Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	Neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	Neferen 8, Kıymet 2.550
		Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	Neferen 6, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî	Neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i Osman Bey mu'temed-i süvari	Neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzinân	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âci ve faydoscu	Neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem ve gayruhû	Neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim der-mescid-i şerîf	Neferen 2, kıymet 240
			yekûn 26.940
188a	29 Şevvâl 1023/ 2 Aralık 1614	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri-i Şevvâl1023; be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	Neferen 3, kıymet 1.050
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostaniyân	neferen 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ve harem	neferen 6, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i Hasan çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âci ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem ve gayruhû	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 26.940.
189a	29 Zilkade1023/ 31 Aralık 1614	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri-i Zilkade1023, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, fî [500], kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, fî 300, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostanciyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 24, fî 300, kıymet 7.200
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, fî 300, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i du'âci ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim-ı mescid	neferen 3, kıymet 240
		be-cihet-i nafaka-i bevvâb-ı bâb-ı harem ve bâb-ı gec	neferen 4, kıymet 990
			yekûn 27.090.

192b	Zilhicce 1023/ Ocak 1615	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vâcib-i şehri Zilhicce 1023 (Ocak 1615), be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostaniyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	ma'a kâtib, neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i du'âci ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, kıymet 240
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem	neferen 4, kıymet 990
	yekûn 27.390		
195a	29 Muharrem 1024/ 28 Şubat 1615	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vâcib-i Muharrem 1024, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostanciyân-ı hâssa	neferen 2, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 5.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib-i mezbûr	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i du'âci ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım-ı mescid der-enderun-ı harem-i câmi'	neferen 2, kıymet 240
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
	yekûn kıymet 27.390 (28.090).		
196b	Safer 1024/ Mart 1615	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vâcib-i Safer 1024 (Mart 1615), be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostaniyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar	neferen 6, kıymet 3.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800

		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i du'âci ve faydoscu	kıymet 390
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim	neferen 2, kıymet 240
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
			yekûn 27.390.
198a	Rebülevvel1024/ Mart-Nisan 1615	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Rebülevvel1024 (Mart-Nisan 1615); be-cihet-i nafaka-i çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, fi [300], kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i du'âci ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim	neferen 2, kıymet 240
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i câmi'-i şerî	neferen 10, kıymet 990
			yekûn 27.390.
202a	Rebülahirsonu 1024/ 28 Mayıs 1615	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri Rebülahir1024, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostaniyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar	neferen 10, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i du'âci ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim	neferen 2, kıymet 240
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'	neferen 4, kıymet 990
			yekûn 27.390.
203b	Cemâziyelevvel sonu1024/ 27! Haziran 1615	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn beray-ı vâcib-i şehri Cemâziyelevvel1024, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferen 8, kıymet 2.555

		ma'a kâtib	
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim	neferen 2, kıymet 240
		be-cihet-i nafaka-i bevâb-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
			yekûn 27.390
206b	Cemâziyelâhir1024/ Haziran-Temmuz 1615	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Cemâziyelâhir1024 (Haziran-Temmuz 1615), be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mutemedân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mutemedân	neferen 21, kıymet 6.300
		be-cihet-i nafaka-i bostaniyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm-ı mezbûr	neferen ( ), kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim	neferen 2, kıymet 240
			yekûn kıymet 26.190.
210b	Receb 1024/ Temmuz-Ağustos 1615	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vâcib-i şehr-i Receb 1024 (Temmuz-Ağustos 1615); Be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 3, kıymet 1.500
		Be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 21, kıymet 6.300
		Be-cihet-i nafaka-i bostanciyân	neferen 3, kıymet 900
		Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.100
		Be-cihet-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		Be-cihet-i nafaka-i Osman Bey mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		Be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		Be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 400
		Be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		Be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 26.190

212a	Şâbansonu 1024/ 23 Eylül 1615	Be-çihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vâcib-i Şâban1024, Be-çihet-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-çihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-çihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 21, kıymet 6.300
		be-çihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 3, kıymet 900
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar	neferen 6, kıymet 2.100
		be-çihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-çihet-i nafaka-i Osman Bey mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-çihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâb-ı harem	neferen 4, kıymet 990
		be-çihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-çihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-çihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim der-mescid-i câmi'	neferen 2, kıymet 240
	yekûn 26.190.		
215b	Ramazân1024/ Eylül-Ekim 1615	Be-çihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri Ramazân1024 (Eylül-Ekim 1615) be-çihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-çihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-çihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 21, kıymet 6.300
		be-çihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 3, kıymet 900
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, fi ( ), kıymet 4.500
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferen 8, kıymet 2.550
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî	neferen 9, kıymet 1.800
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar	neferen 6, kıymet 2.100
		be-çihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-çihet-i nafaka-i Osman Bey mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-çihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâb-ı harem-i câmi'-i şerif	neferen 4, kıymet 990
		be-çihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-çihet-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-çihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyim	neferen 2, kıymet 240
	yekûn 26.190		
217b	Şevvâl 1024/ Ekim-Kasım 1615	be-çihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Şevvâl 1024 (Ekim-Kasım 1615), be-çihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-çihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-çihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 21, kıymet 6.300
		be-çihet-i nafaka-i bostaniyân	neferen 3, kıymet 900
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-çihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550

		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm	kıymet 1.500
		be-cihet-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 14, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i bevvâbân-ı bâb-ı harem	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 26.190
219b	Zilkade1024/ Kasım-Aralık 1024	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Zilkade1024 (Kasım-Aralık 1024);Be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 23, kıymet 6.900
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 3, kıymet 970
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.300
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i bevvâb-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 940
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 25.290.
220b	Zilhicce 1024/ Kasım-Aralık 1024	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri-i Zilhiccetü's-şerîfe 1024 (Kasım-Aralık 1024), be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 74, kıymet 6.800
		be-cihet-i nafaka-i bostancıyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet

			1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman Bey mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 25.290.
229a	Muharrem sonu1025/18! Şubat 1616	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Muharrem1025, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 23, kıymet 6.900
		be-cihet-i nafaka-i bostaniyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 9, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafakât-ı bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, kıymet 240
			yekûn 25.790.
230b	Safer1025/Şubat-Mart 1616	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehir-i Safer1025 (Şubat-Mart 1616); be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 23, kıymet 6.900
		be-cihet-i nafaka-i bostanciyân	neferen 3, kıymet 900
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 3.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman Bey	neferen 1, kıymet 450

		mu'temed-i süvari	
		be-cihet-i nafakât-ı bevâb-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, kıymet 240
			yekûn kıymet 25.290.
232a	Rebûlevvel1025/ Mart-Nisan 1616	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der- vâcib-i Rebûlevvel1025 (Mart-Nisan 1616), be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i bostaniyân-ı sergi	neferen 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 8, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450
		be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, kıymet 240
		be-cihet-i nafaka-i merdüm-i Bali el- kâtib	neferen 1, kıymet 300
			yekûn kıymet 25.290.
235b	Rebûlâhir10257 Nisan-Mayıs 1616	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehir-i Rebûlâhir1025 (Nisan- Mayıs 1616). Be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân	neferen 3, kıymet 1.500
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân	neferen 25, kıymet 7.500
		be-cihet-i nafaka-i kâtibân	neferen 8, kıymet 2.400
		be-cihet-i nafaka-i sergici	neferen 1, kıymet 300
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn	neferen 15, kıymet 4.500
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib	neferen 7, kıymet 2.550
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî	neferen 6, kıymet 1.800
		be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar	neferen 6, kıymet 2.100
		be-cihet-i nafaka-i Osman Bey mu'temed-i süvari	neferen 1, kıymet 450

		be-cihet-i nafakât-ı bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf	neferen 4, kıymet 990
		be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin	neferen 3, kıymet 600
		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	neferen 2, kıymet 360
		be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım	neferen 2, kıymet 240
		be-cihet-i nafaka-i merdüm-i nâzır-ı râh-ı âb	neferen 1, kıymet 300
			yekûn 25.290
249a		be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu	kıymet Beş yüz on akçe
		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ve Memi miftâhî fi şehreyn	kıymet Bin seksen akçe
		be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân ve seb'icîyân	kıymet İki bin yedi yüz akçe
		be-cihet-i nafaka- i üsârâ-yı mîrî	kıymet Yirmi yedi bin sekiz yüz seksen beş akçe
		be-cihet-i nafaka-i mu'temedân ve kâtibân	kıymet On altı bin altı yüz elli akçe
		yekûn Fî selâse eşhür	kıymet Yirmi iki yük altmış beş bin üç yüz elli dokuz akçe

Tablo 55. Sultan Ahmed Külliyesi inşasında çalışan düzenli işçilerin sayıları, çalışma süreleri ve ücretleri
Kaynak: BOA, D.35.

Tablo 55'te bahsi geçen görevlileri isimleri ve görevleriyle birlikte göstermek gerekirse, evraklarda ve tabloda yer aldığı kadarı ile şöyle zikredebiliriz. Duâcı, Dervîş denilen bir kimsedir, muhtemelen iş başlangıcı ve bitiş esnâsında pâdişâha ve eserin yerli yerince güzel yapımına dualar etmektedir. Yevmiyesi 5 Akçe olup, diğer görevlilerle birlikte aylık olarak almaktadır.

Paydoscu kadrosunda kimin çalıştığı evraklarda geçmemektedir fakat, vardiya başlangıç ve bitişlerini ilan eden bir görevli olmalıdır. Yevmiyesi 5 Akçe olup, diğer görevlilerle birlikte özellikle duacı ile birlikte aylık olarak almaktadır.

Huddâm-ı mi'mâr ağa kadrosu önce dört kişilik iken, sonra 5-6-7 ve en son kâtiplerle beraber 8 kişilik bir kadrodur. Burada mimarlar yahut mi'mâr halifeleri mi çalıştığı, isimlerinin ne olduğu hakkında bilgi verilmemiştir. Fakat bu görevliler yevmiyelerini 30 Akçe üzerinden aylık almışlardır.

Çavûşân-ı Dergâh-ı Alî kadrosunda 3-5 görevli bulunmaktaydı. Yevmiyesi 10 Akçe'den çalışmışlar ve ücretlerini aylık olarak almışlardır. Rûznâmçe muhtelif yerlerde Süleyman Çavuş, Hüseyin Çavuş, Rıdvan Çavuş, Hasan Çavuş, İbrahim Çavuş, Muslu

Çavuş, Habib Çavuş, Yusuf Çavuş, gibi çalışanların isimleri zikredilmektedir. Bunun nedeni aldıkları terfiler olabileceği gibi değişik görevlendirmeler de olabilir. Fakat her bir görevliyi inşâ malzemeleri için İstanbul dışı vilâyetlere görevli giderken görmekteyiz. Meselâ Hasan Çavuş (emîn-i âhen) Samakov'dan âhen getiren ekipte yer alırken; Yusuf Çavuş Marmara'dan mermer getiren ekipte görülmektedir. İbrahim Çavuş gec (kireç) sevkeden ekipte bulunurken; Rıdvan Çavuş kazılan arsadan toprak taşıyan ekipte ve sonra kereste naklinde yer almıştır. Mehmed Çavuş ve Lemi Çavuş vekil-i Hüseyin Çavuş, Sidrekapısı'ndan sürb getiren ekipte; Mehmed Çavuş, oğlu Mahmud Çavuş, Mustafa Çavuş ve sonradan Yusuf Çavuş ise Hasköy'den farklı ebat ve tiplerde tuğla getiren ekipte yer almıştır. Sinan Çavuş bâzûluk getiren ekipte yer almış ve Perviz Çavuşda Haremeyn'den vakıf Akçe'si getirmiştir. Gündeliği 10 Akçe'den çalışan ve herbiri Osmanlı Devleti'nin değişik vilâyetlerinden yapı malzemeleri getirmek olan bu görevlilere de ücretleri aylık olarak verilmiştir.

Mu'temedân-ı bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî kadrosu 12 Aralık 1610/26 Ramazân 1019 tarihine kadar zikredilmiş olup sayıları 16-20 arasında değişen personele sahipti. Bu tarihten sonra huddâm-ı birûnî sıfatı da eklenen bu görevliler hakkında başka bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak gelir-giderle ilgilendikleri anlaşılan bu çalışanların ücretleri, yevmiyesi 240 Akçe'den aylık ödenmiştir. keç (kireç) kapısı, seng (taş) kapısı gibi işçi trafiğini düzenleyecek bir şekilde işlevi belirlenmiş bu kapılarda teslim alınan mallar ve ödenecek ücretlerle ilgili birtakım görevler üstlenmiş olmalıdırlar.

Huddâm-ı emin efendi denilen, binâ emîni yardımcılarının kadrosunda ise, inşâ süreci boyunca sayıları 11-20 arasında değişen görevliler çalışmıştır. Yevmiyesi 240 Akçe'den ücretleri aylık ödenen bu görevlilerin iş tanımı arşiv belgelerinde yapılmamıştır. Fakat binâ emîni sorumluluğu altındaki işlerde iş nizâmı ve yapı malzemeleri alımı-satımı, denetimi, saklanması vb. pek çok işte çalışmış olmalıdırlar.

Mahzenci kadrosunda ise, pîri, mahzenciler ve şakirtleri geçmektedir. Mahzenci pîri yevmiyesi 15 Akçe'den, mahzenciler 25 Akçe'den ve mahzenci şakirtleri ise 5 Akçe'den aylık periyotlarda ücretlerini almışlardır. Mahzen aşiv belgelerinde atık ve cedîd olmak üzere iki çeşit karşımıza çıkmaktadır. Eski mahzen Rodoscuk adasından 500 Akçe

karşılığı kiralanmıştır⁴⁰⁶. Hammâlân-ı puşt (sırık hamalı)'nın malzemelerini taşıdıkları eski mahzenden, cami altındaki mahzenin düzenlenmesiyle taşınmıştır⁴⁰⁷. Mahzenin kemer, gelberili kubbe ve badanasına kadar yapım aşamaları rûznâmçede kaydedilmiştir. Mahzenin yeri belgelerde mihrâb zemîni altında ve ahır bölümü olarak tarif edilmiş⁴⁰⁸; işlevi ise arşiv kayıtlarında mermer⁴⁰⁹, tuğla⁴¹⁰, kereste⁴¹¹ saklamak şeklinde kaydedilmiştir. Mahzende sebil inşâ edildiği de evraklarda yer almaktadır⁴¹². Anlaşılan odur ki, mahzen henüz inşâ sırası gelmemiş yahut da artan yapı malzemelerinin saklanma yeridir. 21 Safer1021/23 Nisan 1612 tarihi itibarıyla Rodoscuk'tan mahzen kiralayana kadar mahzen görevlileri çalışmış. Bu tarihten sonra mahzencilere taşıma hârici ödeme yapılmamıştır.

Bevvâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîfkadrosunda rûznâmçe kayıtlarına göre önce iki görevli bulunurken; sonradan sayı dörde çıkmıştır. Yevmiyesi 10 Akçe'den ücretlerini aylık olarak almışlardır. Tablo 55'te bâb-ı kec, bâb-ı âhen, bâb-ı seng gibi malzemelerin akışına göre kapılar ayrılmış ve kâtipleri de aynı şekilde görevlendirilmiş olduğuna göre; bevvâbın (kapıcı) malzemeleri denetlemek ve iş nizâmını sağlamakla görevli olduğu düşünülebilir.

Bostancıyân-ı Hassa, sayıları 3-14 arasında değişen görevlilerin kadrosudur. Yevmiyeleri 300 Akçe'den ödemeleri aylık olarak yapılmıştır.

Mehter kadrosu, tek kişiliktir ve Ramazan'a tahsis edilmiştir. Mehterin çoklu bir enstrüman yapısına sahip olmasına karşılık, tek kişilik mehterin kat sayısını teşkil eden ana enstrümanın davul olduğunu söylemek mümkündür.⁴¹³ Yevmiyesi 10 Akçe'den, görevlinin ücreti tüm daimi görevliler gibi aylık olarak ödenmiştir.

İmâm ve mü'ezzin inşâ safhaları boyunca işçilerin dîni vecîbelerini yerine getirmeleri için cami enderûnunda ve öncesinde buradaki mescitte görev yapmışlardır. Müezzin sayısı 2'ye kadar çıktığı zamanlar da olmuştur. Yevmiyeleri 3 Akçe'den,

⁴⁰⁶BOA, D.35,v.99a.

⁴⁰⁷BOA, D.35,v.110b.

⁴⁰⁸BOA, D.35,v.229b.

⁴⁰⁹BOA, D.35,v.234b.

⁴¹⁰BOA, D.35,v.194b.

⁴¹¹BOA, D.35,v.169b.

⁴¹²BOA, D.35,v.196a.

⁴¹³Nuri Özcan, 'Mehter', **DİA**, C. XXVIII, s.547.

ücretlerini aylık olarak almışlardır. Nafaka-i kantârî kadrosunda ise tek görevli bulunmakta olup yevmiesi 7,5 ve 10 Akçe'den mahzenci ve anbarcılarla birlikte çalıştığı kaydedilmiştir. Anbarcı olarak da, 4'e kadar görevlinin yevmiesi 10 Akçe'ye çalıştıkları rûznâmçede kayıtlıdır. Bunun dışında Osman Bevvâb, Ali Bevvâb gibi görevliler ve ücretleri deTablo 55'te mevcuttur.

Kâtip kadrosunda çalışan inşâ görevlileri sayısı 6-10 arasındadır. Mi'mârkâtibi, mahzen kâtibi, anbar kâtibi gibi görevlilerle birlikte de çalışan ve kaydedilen kâtiplerin bazılarının isimleri ve sorumluluk alanları arşiv evraklarında kayıtlıdır. Bunlardan bazılarıAli Bevvâb, Mehmed Çelebi (kâtib-i neccâr), Mustafa, Ömer kâtib, Mustafa, Yusuf kâtib, Bâli Çelebi, Ahmed Çelebi ve İbrahim'dir. Kayıtlarda İbrâhim, mahzen kâtibi olarak geçmektedir. Mehmed Çelebi, kâtib-i neccâr olarak hem yeniçeriler sınıfından, hem de esnâflardan sengtraş ve neccâr halîfelerini, şakirtlerini iş-ücret ilişkisiyle kaydetmiştir. Bâli Çelebi ise, yonmacyân, âhengerân, haddâdân ve gerderciyân gibi görevlilerin iş ve ödeme ilişkilerini kaydetmiştir. Ahmed Çelebi mismâr kayıtlarını tutarken; Mustafa Kâtip, horasan harcı ve gec (kireç) kayıtlarıyla ilgilenmiştir. Ali Bevvâb kereste ve hamîrân ücretlerinin kayıtlarını tutarken; Yusuf Kâtip peremecilerin getirdiği yapı malzemeleriyle ilgilenmiştir.

Bu tabloda verilen bilgilere göre, düzenli ödeme yapılan kadrolar, bu kadroları dolduran işçiler ve bu işçilerin ücretleri ile çalışma sürelerinin tesbiti mümkündür. Ancak sayısal verilerin Osmanlı İktisat Tarihi, Bilim Tarihi gibi alanlarda daha iyi değerlendirilmesi ve daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabilmesi için üzerinde daha ayrıntılı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Sürb-keşân, kenâdkeşân, âhengerân, haddâdan, ırgâdân, esîran, forsa-i mîrî, gilmânân-ı acemiyân, mismâriyân, hammâlân-ı sırik, hammâlân-ı puşt gibi ehl-i hıref sanatkâr ve zanaatkârların zaman zaman bu tabloda gösterilmesi ise bunların uzmanlık alanlarına göre inşâ sahası açıldıkça kiralanan atölyelerde yahut da şantiyede, gereği kadar sürece dâhil edilmeleriyle ilgilidir.

C. VASIFLI (KALİFİYE) İŞÇİLER

1. Esnâf Birlikleri

İstanbul'da padişahın yakınında bulunan mimarbaşı ve hassa mimarlarının Osmanlı Devleti sınırları dâhilindeki bütün inşâ faaliyetlerinde çalışmaları veya bunları kontrol etmeleri mümkün değildi. İmâr faaliyetlerinde mi'mârın yanında, teknik ve idari personel bulunmakta ve iş yükünü hafifletmekteydi. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, hemen hemen bütün sanatçılar kendi meslekleriyle ilgili bir Ehl-i Hıref Teşkilatı'na bağlıydı⁴¹⁴. Bu teşkilatlar, hem bir sendika, hem de sanat ve zenaatkarlık işlerinin kalitesini denetleyen toplumsal bir kurumdu. Genellikle çırak-kalfa-usta ilişkisi içerisinde hiyerarşik bir meslek eğitimi yapılmaktaydı. Bir sanatçı adayının bu aşamaları geçmesi başarısını simgeleyen törenlerle oluyordu. Meselâ Mimar adayı yani şakirt olarak ocağa intisap edenler, Mimarbaşı 'nın ve kıdemli mimarların nezaretinde yetişerek Hassa Mimarları arasına girerlerdi. Bunun yanısıra, Cebeci Ocağı, Top Arahaçları vb. devletin diğer birimlerinde görev yapanlardan mimarlığa kabiliyeti olanlar da ocağa alınırlardı.

Ehl-i Hıref'in bir kolunu devletin mîrî kârhânesinde çalışan Hassa Mimarlar Teşkilatı gibi bir topluluk oluştururken; diğer kolunu da devletin askerlik vb. konularda zorunlu tuttuğu ve gerektiğinde fiyatlara müdahale ettiği butik mal ve işgücü üreten esnaf birlikleri oluşturuyordu. Devlet, kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere mal ve hizmet üreten tesislere her zaman sahip olmuştur. Özel sektörden alım yapacağı zaman da, fiyatla ilgili lehine değişiklikleri kontrol altında tutma amaçlı, savaş ve barış zamanlarına özel kararlar alabilmekteydi. Bir dükkânın bazen devlet işi dışında dışarıya iş yapmasını yasaklarken; bazen de tüm mallarını satabilmesine imkân tanıyordu.⁴¹⁵XVII. yy. için devletten tam anlamıyla bağımsız, esnâf ve işgücü düşünmek mümkün değildir. Hassa Mimarlar Kethüdası, Kalem Katibi ve Mimarlardan oluşurken; Minareciler, Mermerciler, Taşçılar, Sıvacılar, Neccarlar, Nakkâşlar gibi ustaların yanı sıra Benna (duvarcı), Sengtraş (taş yontucu), Harrat (çıkırıkçı), Cassas (kireççi), Hazzar (biçici), Lağımger (lağımçı), Haddad (demirci), Camger (camcı), Mülebbin (kerpiççi), Sürbger (kurşuncu) gibi birçok sanat ve zanaat ehli ile mimari ve idarî personeli içine alan geniş bir kadroya

⁴¹⁴ Selçuk Mülayim, **Sanata Giriş**, İstanbul, 1994, s.45.

⁴¹⁵ Mehmet Genç, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi**, İstanbul, s.108.

sahip olduğu ehl-i hıref de İstanbul'da ayrı bir yardımcı teşkilat statüsünde bulunmaktaydı.

Ehl-i hırefin İstanbul dışındaki eyaletlerdeki örgütlenmelerinden mimarbaşı gözetimi ve görevlendirmesiyle ustalar getirildiği de görülmektedir (bknz. Tablo 54). Ayrıca rûznâmçede bu bölümler dâimî görevlilerden ayrı zikredilmiştir.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında mermer ve taş ocaklarında görev yapan ustalar ve onlara tâbî olanlar da arşiv evrakında tek tek zikredilmiştir. Tablo 57'de bu işini uzun yıllar emek vererek sanat terbiyesi ile yapan; kaba yontu ve taş yontusundan sonra bizzat inşâ mahâlinde, mimari öğenin silme, kenar suyu, kabartma ve ajur teknikleriyle tezyin edilmesi görevini üstlenen bir topluluğu burada zikretmekteyiz.

Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde İstanbul'u anlatırken; mîri kârhâne (devlete ait atölye yahut fabrika), dükkânlar (şahsa yani esnafa ait) ve alaylarından bahseder⁴¹⁶. Üretim sürecindeki kârhânelerin devlete ait olup, başlarındaki görevlilerin 'ser-' ekiyle adlandırıldığı bir sistemde bu kârhâneleri saymıştır. Aşağıdaki tabloda bu açıdan incelenen, isimler ve geçtikleri yerler verilmiştir. Mimarbaşı, dökmeçibaşı, camcıbaşı, acemî oğlanı odaları, yeniçeri odaları, suyolcuhanê, topcıyânhanê, meremmetçibaşı, sebzehanê, arslanhanê, odun anbarı, nakkâşhanê, mehterhanê-i hayme ve emânet-i esirhanê Seyahatnâme'de geçen kârhâne isimlerinden bazılarıdır. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında bu isimlerden bahsedilmiş ve hizmet alımında yevmiye ücretleriyle birlikte yaptıkları kaydedilmiştir.

Buna göre XVII. yy. başı itibariyle Ser-bostânî Hasan Ağa, Ser-bölük-i gilmânân Mehmed, İdris Ağa (binâ ve anbar emîni), Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-bevvâban-ı dergâh-ı âlî, Sarhoş Lâğımî Ser-bölük, Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî, üstâdiyye-i ser-dökme an-yed-i İsmail (Ser-dökmeçi üstâdi İsmail), Mehmed Çavuş vekil-i Hasan Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî (Ser-çavuşân Hasan Ağa vekili Mehmed Çavuş), Hızır ser-dökmeî (Ser-dökmeçi Hızır, Mustafa Ağa ser-kazganî (Ser-kazganî Mustafa Ağa), Yusuf ser-hakkâkân (Ser-hakkâkân Yusuf), Karaca ser-lağımî (Ser-lâğımçı Karaca), Mehmed Ağa ser-neccârân-ı hâssa (Ser-neccârân-ı Hassa Mehmed Ağa), Ali Ağa ser-nakkâşân (Ser-nakkâşân Ali Ağa), Mustafa

⁴¹⁶Evlîyâ Çelebi, **Seyahatname**, Yücel Dağlı/Seyit Ali Kahraman (çev.), YKY, c.I, Şubat 2013, s.253-361.

Re'is ser-vardiyânân (Ser-vardiyânân Mustafa Reis), İbrahim Subaşı ser-piyâde (Ser-piyâde İbrâhim Subaşı), Ahmed Ağa ser-topcuyân-ı hâssa (Ser-topcuyân-ı Hassa Ahmed Ağa) gibi ünvanlarıyla birlikte zikredilen bu devlet görevlileri yanında ser-habbâzîn, ser-kilârî gibi ismi geçmeyenler de Sultan Ahmed Han döneminde devlet görevinde bulunmuşlardır.

Tabloyu sunmamızın başka bir amacı da, bu kârhânelerin işleyişindeki hiyerarşiyi tespit edebilmektir. Ser-nakkâşân ve pek çok örnekte görüldüğü üzere binâ görevlisinin teslim ettiği ücret, baş sorumlunun eliyle üstâdlara dağıtılmaktaydı. Yine bu üstâdların altında kalfa ve yeni başlayan şakirtler bulunmaktaydı.

Evliyâ Çelebi'nin kârhâneler yanında dükkânlar olarak bahsettiği; satma işine odaklanmış, bazıları mal da üreten konumunda olan ticâret birimleri bulunmaktadır. XVII. yy. ortaları itibarıyla Evliyâ Çelebi'nin İstanbul'da 1100 sınıf ve 'asker-i esnâf-ı ibret-nümûn' olarak tanımladığı ehl-i hiref, bu dükkânlar ve pîrleri ile birlikte Seyahatnâme'de tanıtılır.⁴¹⁷ Esnâf-ı çavûşân, esnâf-ı huddâmân-ı gılmân, esnâf-ı azîm lâğımcıyân, esnâf-ı nakîbân, esnâf-ı meşâyihân, esnâf-ı ehl-i hiref dehhân-ı edviye, esnâf-ı pusulacıyân, kiblenümâciyân, esnâf-ı pereme ve kayık marangozları, esnâf-ı mavunacıyân, esnâf-ı peremeciyan, esnâf-ı kayıkçıyân, esnâf-ı hasırcıyân-ı Mısır, esnâf-ı kettâncıyân, esnâf-ı kârhâne-i arslancıyân, esnâf-ı marangozân-ı Akdeniz, esnâf-ı haddâdân-ı âteş-feşân-ı âhengerân, ehl-i sanâyi mismârân, esnâf-ı ehl-i kesb kantârcıyân, esnâf-ı hakkâkân, esnâf-ı tenekeciyan, esnâf-ı haymeci çadırcıyân, esnâf-ı nakkâşân-ı musavvirân, esnâf-ı oymacıyân, esnâf-ı sadevkârcıyân, esnâf-ı neccârân-ı mi'mârân, esnâf-ı bennâyân, esnâf-ı keresteciyan, esnâf-ı löküncıyân, esnâf-ı suyolcuyân, esnâf-ı kaldırımcıyân ve esnâf-ı kâğızcıyân vb. sayılanlardan bazılarıdır. Birçok sanat ve zanaat ehli ile mimari ve idarî personeli içine alan geniş bir kadroya sahip olduğu ehl-i hiref, İstanbul'da yardımcı bir teşkilat statüsünde bulunmaktaydı.

Varak No	Tarih	Baş görevli	Görevi ve Özellikleri
13a	11 Zilkade 1018/ 5 Şubat 1610	bahâ-i kavâzık-ı kebîr an-irsâliye-i Hasan Ağa ser-bostânî-i hâssa	(266 adet, fî 20, kıymet 5.320)
17a	12 Safer 1019/ 6 Mayıs 1610	bahâ-i kavâzık-ı kebîr an-irsâliye-i Hasan ser-bostânî	an-yed-i Arslan bostâncıyân-ı hâssa (20 adet, fî 20, kıymet 400)
	14 Safer 1019/	bahâ-i kavâzık an-irsâliye-i	an-yed-i Arslan (219 adet, fî 20, kıymet

⁴¹⁷ Evliyâ Çelebi, **Seyahatnâme**, C.I, s.2510.

	8 Mayıs 1610	Hasan ser-bostânî	4.380)
23a	11 Cemâziyelevvel 1019/ 1 Ağustos 1610	bahâ-i taban-ı kebîr an-irsâliye-i Hasan Ağa ser-bostâncıyân-ı hâssa	an-yed-i Arslan bostânî (16 adet, fî 120, kıymet 1.920, tûlen zirâ', 181, 131 ve 161 adet, arzan ısbî' 8, 6 ve 3, kalını ısbî' 7, 4 ve 5!)
24a	22 Ca 1019/ 12 Ağustos 1610	bahâ-i mezkûrîn an-irsâliye-i Hasan Ağa ser-bostânî	(kavâzık 66 adet, fî 20, kıymet 1.320) taban-ı kemer (3 adet, fî 120, kıymet 360, tûlen zirâ' 12, arzan 7 ve 6 ısbî')
26a	9 C. 1019/ 29 Ağustos 1610	be-nâm Hasan Re'îs fî yevm 5 be-nâm ser-bölük-i gılmânân, neferan fî yevm 3 gılmân neferan 24, fî 2, fî yevm 48	be-cihet-i nafaka-i Hasan Re'îs ma'a gılmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-iskele-i Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Safer 1019 (fî'l-müdde, kıymet 6.720)
27b		Ali Re'îs, fî yevm 5, ser-bölük, neferan 1, fî yevm 3, gılmânân, neferan 24, fî 2, fî yevm 48, fî'l-müdde, kıymet 6.720	be-cihet-i nafaka-i Ali Re'îs ma'a gılmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Safer 1019 ilâ gâyet-i Ca. sene-i minhü
35a	29 Receb 1019/ 17 Ekim 1610	be-cihet-i nafaka-i gılmân-ı acemiyân ve ser-bölük	ber-mûceb-i defter (kıymet 3.356)
35b	9 Şâban 1019/ 27 Ekim 1610	Ali Re'îs (fî yevm 5), ser-bölük (fî yevm 3), gılmânân (neferan 24, fî 2[den], fî 48), Yekûn (fî yevm 48+8= 56), fî şehreyn, kıymet 3.360	be-cihet-i nafaka-i Ali Re'îs ma'a gılmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-Ada-i Cedîd ilâ İstanbul an-gurre-i Cemâziyelâhir ilâ gâyet-i Receb 1019
		Hasan Re'îs (fî yevm 5), ser-bölük (fî yevm 3), gılmânân (neferan 24, fî 2[den], fî yevm 48), yekûn (fî yevm 56, fî şehreyn, kıymet 3.360)	be-cihet-i Hasan Re'îs ma'a g244b an-yed-i Mustafa Ağa ser-kazganî be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i alem-i kubbe-i kebîr ve alemhâ-i kubbe-i kûşe ve alemhâ-i kubbe-i Bektaş ve alemhâ-i minârehâ der-harem-i câmi'-i şerîf ve külah-ı minare-i evvel ve sâni ve şem'dân-ı kebîrân der-pîş-i mihrâb-ı câmi'-i şerîf
217a	25 Şevvâl 1024/ 17 Kasım 1615	bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i Karaca ser-lağımî;	Be-cihet-i ihrâc-kerden-i seng-i molos-ı atık an-binâ-i münhedim ma'a hedm-i tuğla-i kârîz der-saray-ı Mehmed Paşa Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i mu'allimhâne-i cedîde der-kurb-i câmi'-i şerîf an-yed-i Haçok lağımî bâ-tezkire (tûlen zirâ' 13,5 adet, arzan zirâ' 8 adet, kadden zirâ' 7,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 810 adet, fî 6,5, kıymet 5.265), berây-ı keşîden-i molos-ı atık (vezne 8.300 adet, fî 2, kıymet 16.600). berây-ı hedm-i tuğla-i kârîz (vezne 2.755 adet, fî 2, kıymet 5.510) yekûn 22.110.

			<p>be-cihet-i ücret-i Şevket lağımî berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem der-pîş-i mihrâb-ı câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;</p> <p>berây-ı kenden-i temel (tûlen zirâ' 50 adet, arzan 3 zirâ', kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 600 adet, fî 5, kıymet 3.000),</p> <p>berây-ı kenden-i temel-i harem-i mezbûr (tûlen zirâ' 36 adet, arzan zirâ' 3 adet, kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 432 zirâ', fî 5, kıymet 2.160) yekûn 5.160.</p> <p>be-cihet-i ücret-i Kırkor lağımî berây-ı kenden-i temel-i kenîf an-cânib-i meydân-ı esb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;</p> <p>berây-ı kenden-i temel-i kenîfhâ (tûlen zirâ' 11,5 adet, arzan zirâ' 16 adet, kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 736 adet, fî 5, kıymet 3.680),</p> <p>berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (tûlen zirâ' 8 adet, arzan 2 zirâ', kadden 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 16 adet, fî 3, kıymet 48),</p> <p>berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (tûlen zirâ' 24 adet, arzan 1 zirâ', kadden 3 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 72 adet, fî 3, kıymet 216) yekûn 3.944.</p> <p>be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i harem ve hedm-i dîvârhâ ve gayruhû an-yed-i Mihitar lağımî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;</p> <p>Berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem an-cânib-i Meydân-ı Esb (tûlen zirâ' 54 adet, arzan zirâ' 3 adet, 8 isbî, kadden zirâ' 4 adet, 6 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 765 adet, fî 5, kıymet 3.825),</p> <p>berây-ı hedm-i dîvâr-ı bâb-ı meyâne (tûlen zirâ' 29 adet, arzan zirâ' 2 adet, kadden 15 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 870 adet, fî 2, kıymet 1.740),</p> <p>berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr der-câ-yi mezbûr (tûlen zirâ' 24 adet, arzan 3,5 zirâ', kadden 8 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 336 adet, fî 3, kıymet 1.008),</p> <p>berây-ı kenden-i temel-i mezbûr (tûlen zirâ' 9 adet, arzan zirâ' 4 adet, kadden zirâ' 8 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 288 adet, fî 6, kıymet 1.728),</p> <p>berây-ı kenden-i temel-i bâb an-cânib-i meydân (tûlen zirâ' 15 adet, arzan zirâ' 4 adet, kadden zirâ' 6 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 360 adet, fî 6, kıymet 2.160),</p> <p>Berây-ı kenden-i temel-i sürbhâne (tûlen 41 zirâ', arzan zirâ' 1 adet, kadden 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 41 adet, fî 2, kıymet 82),</p>
--	--	--	---

		<p>berây-ı kenden-i temel-i râh-i âb der-pîş-i hazîne-i âb (tûlen zirâ' 20 adet, arzan zirâ' 4 adet, kadden zirâ' 0,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 360 adet, fî 6, kıymet 2.160),</p> <p>berây-ı râh-ı kârgîr-i mezbûr (tûlen zirâ' 40 adet, arzan ve kadden, zirâ' 1,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 60 adet, fî 10, kıymet 600),</p> <p>berây-ı hedm-i dîvâr-ı hammâm der-saray-ı mehmed paşa (tûlen zirâ' 5 adet, arzan zirâ' 3 adet, kadden zirâ' 1,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 22,5 adet, fî 2, kıymet 45),</p> <p>berây-ı hedm-i dîvâr-ı kenîfhâne der-pîş-i türbe (tûlen zirâ' 23 adet, arzan zirâ' 1 adet, devren zirâ' 3 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 69 adet, fî 2, kıymet 138),</p> <p>berây-ı kenden-i temel-i bâb-ı sultân (tûlen zirâ' 17 adet, arzan zirâ' 1 adet, devren 1,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 25,5 adet, fî 2, kıymet 51),</p> <p>berây-ı râh-ı kârgîr-i kenîfhâne (tûlen zirâ' 16 adet, arzan 1 zirâ', devren zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, 16 zirâ', fî 2, kıymet 32),</p> <p>berây-ı tahliye-i râh-ı kârîz-i atîk (tûlen zirâ' 66 adet, arzan 1,5 zirâ', kadden ( ), be-hesâb-ı satrancî, 99 zirâ', fî 6, kıymet 594),</p> <p>berây-ı kenden-i temel-i râh-ı âb-ı çeşme der-pîş-i odahâ-i cedide (tûlen zirâ' 213 adet, arzan 3 zirâ', kadden zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 2.556 adet, fî 5, kıymet 12.780) yekûn kıymet 26.942.</p> <p>Bahâ-i sürb-i Üskübî an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî</p> <p>bâ-seffine-i Cafer Reîs ber-mûceb-i defter-i Mevlana Ahmed Efendi naib-i kadı-i kazâ-i Selanik el-vâki fî evâil-i Ca. sene-i minhû. Külçe 282 adet, bermûceb-i hüccet, kantar 423 adet, lodura 75 adet yekûn, kantar 434 adet, lodura 46 adet, fî 140, kıymet 60.824.</p> <p>Be-cihet-i ücret-i diğêr Sarhoş lağimî serbölük berây-ı hedm-i dîvâr ve kenden-i temel ve keşîden-i türâb der-nezd-i medrese-i cedîde der-nezd-i Tophane an-cânib-i garb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, berây-ı kenden-i temel</p> <p>(tûlen, zirâ' 16 adet, arzan, zirâ' 3 adet, kadden, zirâ' 7 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 336 adet, fî 7, kıymet 2.352), berây-ı inhidâm-ı dîvâr ve keşîden-i türâb</p>
--	--	---

			<p>ber-vech-i maktû' (kıymet 648) yekûn 3.000.</p> <p>Be-nâm-ı Hasan Reîs (fî yevm 5), be-nâm-ı ser-bölük (neferen 1, fî yevm 2), be-nâm-ı ser-oda (neferen 1, fî yevm 1), gılmânân (neferen 24, fî 2, fî yevm 48).</p> <p>Be-cihet-i nafaka-i Hasan Reîs ma'a gılmânân berây-ı âverden-i kereste-i mütenevvi'a an-ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Cemâziyelâhir1021 ilâ gâye-i Şâbansene-i minhü (fî'l-müdde, kıymet 5.040).</p> <p>Be-cihet-i harc-ı râh-ı Halil bevvâb der-vakt-i reften be-cânib-i Marmara berây-ı âverden-i sefâ'in (kıymet 300), be-cihet-i taban-ı üstüvâr an-irsâliye-i Hasan ser-bostânî</p> <p>(53 adet, fî 120, kıymet 6.360, tûlen zirâ 10,5 adet, arzan 6 ve 5 isbî')</p> <p>Ali Re'îs (fî yevm 5), ser-bölük (fî yevm 3), gılmânân (neferan 24, fî 2[den], fî 48), yekûn (fî yevm 48+8= 56), fî şehreyn, kıymet 3.360</p> <p>be-cihet-i nafaka-i Ali Re'îs ma'a gılmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-Ada-i Cedîd ilâ İstanbul an-gurre-i Cemâziyelâhir ilâ gâyet-i Receb 1019</p> <p>Gılmânân-ı acemiyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul an-gurre-i Cemâziyelâhir ilâ gâyet-i Receb 1019</p>
		be-cihet-i gılmânân-ı acemiyân ma'a ser-piyâde ve gayruhû	an 2 Şâban ilâ 9 minhü, kıymet 12.704.
40a	9 Ramazân 1019/ 25 Kasım 1610	be-cihet-i harc-ı râh-ı Mehmed ser-bölük der-vakt-i vakf-ı reften berây-ı iskele-i Kavak berây-ı bürden-i mesâlih-i binâ-i şerîf	(eyyâm 50, fî 4, kıymet 200)
42a	6 Şevvâl 1019/ 22 Aralık 1610	be-cihet-i harc-ı râh-ı Halil bevvâb der-vakt-i reften be-cânib-i Marmara berây-ı âverden-i sefâ'in (Kıymet 300), Be-cihet-i taban-ı üstüvâr an-irsâliye-i Hasan ser-bostânî	(53 adet, fî 120, kıymet 6.360, tûlen zirâ 10,5 adet, arzan 6 ve 5 isbî')
62a	2 Rebülevvel 1020/ 15 Mayıs 1611	bahâ-i sürb-i külçe an-yed-i Mehmed Çelebi ser-bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî	K. (bölük 7)

90a	29 Şâban 1020/ 28 Ekim 1611	(fî şehreyn, kıymet 3.360), be-nâm-ı Ali Reîs (fî yevm 5), be-nâm-ı ser-bölük (fî yevm 3), be-nâm-ı gılmânân (neferen 24, fî 2, fî yevm 48).	be-cihet-i nafaka-i Ali Reîs ma'a gılmân-ı lağımıyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-ada-i Cedide ilâ İstanbul an-gurre-i Ca. ilâ gâyet-i M. 1020
		(fî şehreyn, kıymet 3.360), be-nâm-ı Hasan Reîs (fî yevm 5), be-nâm-ı ser-bölük (fî yevm 3), be-nâm-ı gılmânân (fî yevm 48)	be-cihet-i nafaka-i Hasan Reîs ma'a gılmân-ı lağımıyân berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-ada-i Cedide ilâ İstanbul an-gurre-i Ca. 1020 ilâ gâyet-i M. sene-i minh
94b	8 Şevvâl 1020/ 14 Aralık 1611	seng-i ser-bölük-i sûrh (tûlen zirâ' 1), seng-i kemer (1 zirâ'), kalıb-ı kebîr (1 zirâ'), be-hesâb-ı satrancî (2 zirâ', kıymet 90), seng-i kemer-i sûrh, kebîr (14 adet, be- hesâb-ı zirâ' 17, fî 45, kıymet 765), seng-i kemer-i sûrh, sağır (2 adet, fî 35, kıymet 70), yekûn 925.	An-yed-i Muharrem Reîs an-iskele-i Mihaliç ilâ İstanbul
107b		be-nâm-ı Ali Reîs ma'a gılmân-ı acemiyan ki berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-ada-i Cedide ilâ İstanbul fî şehreyn (kıymet 3.360), (be-nâm-ı Ali Reîs, fî yevm 5), (be-nâm-ı ser-oda, fî yevm 1), (benâm-ı ser-bölük, fî yevm 2), (be- nâm-ı gılmân, neferen 24, fî 2, fî yevm 48), be-nâm-ı Hasan Reîs ma'a gılmânân ki berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-ada-i Cedide ilâ İstanbul (kıymet 3.360), (be-nâm-ı Ali Reîs, fî yevm 5), (be-nâm-ı ser-oda, fî yevm 1), (benâm-ı ser-bölük, fî yevm 2), (be-nâm-ı gılmânân, neferen 24, fî 2, fî yevm 48).	an-yed-i nafaka-i Mehmed Bey bevvâb berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-gurre-i Muharrem 1021 ilâ gâye-i Safer sene-i minhü (fî yevm 3, fî şehreyn, kıymet 1.800), be-cihet-i nefakât-ı mezkûrîn an-rü'esâ-yı sefâin-i kereste an-gurre-i Muharrem 1021 ilâ gâye-i Safer sene-i minhü (kıymet 6.720)
123b	8 Şâban1021/ 4 Ekim 1612	bahâ-i resen-i Tire an-yed-i Alibey Bâşe be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa	(7 adet, beher fî 20, kıymet 140.000).
		be-nâm-ı Hasan Reîs (fî yevm 5), be-nâm-ı ser-bölük (neferen 1, fî yevm 2), be- nâm-ı ser-oda (neferen 1, fî yevm 1), gılmânân (neferen 24, fî 2, fî yevm 48).	be-cihet-i nafaka-i Hasan Reîs ma'a gılmânân berây-ı âverden-i kereste-i mütenevvi'a an-ada-i Cedide ilâ İstanbul an-gurre-i Cemâziyelâhir1021 ilâ gâye-i Şâbansene-i minhü (fî'l-müdde, kıymet 5.040).
209b	4 Receb 1024/ 30 Temmuz 1615	be-cihet-i ücret-i diğêr Sarhoş lağimî ser-bölük berây-ı hedm-i dîvâr ve kenden-i temel ve keşiden-i türâb der-nezd-i medrese-i cedîde der-nezd-i Tophane an-cânib-i garb bâ-tezkire-i mî'mâr ağa, berây-ı kenden-i temel	(tûlen, zirâ' 16 adet, arzan, zirâ' 3 adet, kadden, zirâ' 7 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 336 adet, fî 7, kıymet 2.352), berây-ı inhidâm-ı dîvâr ve keşiden-i türâb ber-vech-i maktû' (kıymet 648) yekûn 3.000.

245a		âmede ve makbûl şode an-rûznâmçe-i İdris Ağa an-irsâliyye-i diğêr Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-bevâban-ı dergâh-ı âlf bi'd-defa'ât.	bahâ-i sürb-i mezkûrın ma'a ücret-i navlun-ı sefâin ve kira-i arabahâ ki semen-eş der-zamân-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i sâbık sitâde ve bâ-tevârîh-i muhtelifê
246a	16 Ca. 1025/ 1 Haziran 1616	teslîm berây-ı harîde-i Kalender Paşa tevâbi'uhâ-i hazret-i ağa ser-bostanî	an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dâru's-sa'âde. Kıymet 2.105.907.
246b		teslîm be-İdris Ağa an-müteferrika-i Dergâh-ı âlf vekîl-i Hüseyin Ağa ser-bostanî emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-bakiyye-i mevcûd-ı anbar an-zaman-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i binâ-i mezbûr-ı sâbık fî gurre-i Ca. 1025	tuç an-zivana-i hurde-i şeşhâne berây-ı sûtûn (9 adet, 71 lodra), tuç an-zivana-i müdevver-i hurde berây-ı sûtûn (28 adet, kantar 5 adet, 58 lodura), tuç an-sivana-i çâr-kuşe berây-ı enderûn-ı sofa ve harem (17 adet, kantar 4 adet, 36 lodra), tuç an-zivana-i kemer-i müdevver berây-ı sûtûn (19 adet, kantar 8 adet, 8 lodra), tuç an-zivana-i nîm berây-ı sûtûn-ı müdevver (5 adet, 95 lodura), tuç an-zivana-i rumî berây-ı pâye-i kemer (3 adet, kantar 10 adet, 64 lodura), tuç pencere-i müşebbek (4 adet, kantar 27 adet, lodura 8), tuç makara (3 adet, 86 lodura), keçe-i nühâs-ı serîr-i sürb (2 adet), zencîr berây-ı devr-i câmi'-i şerîf (zirâ' 2.157 adet), zencîr berây-ı çarmıh-ı câmi'-i şerîf (zirâ' 1.257 adet), zencîr-i kubbe-i kemer (zirâ' 50 adet, 9 isbî), zencîr-i büzürg (zirâ' , 15-15), zencîr berây-ı kubbe-i câmi'-i şerîf (zirâ' 34 adet, 18 isbî), tel-i pirinç (2 kıyye, 375 dirhem), külçe-i nühâs (kantar 65 adet, 88 lodra), ferş-i hammâm, kabza (2 adet), tas-ı alçı taşı (1 adet), kapak-ı maslak-ı nühâs (2 adet, 57 lodura), halka-i müdevver-i mutallâ (20 adet), nihâs (47 adet), reze-i mutallâ (15 adet), halka-i acem-i mutallâ (4 adet), döşek-i müşebbek-i mutallâ (4 adet), kol-ı müşebbek-i mutallâ-i nühâs (544 adet), mismâr-ı kâşî-i ser-i mutallâ (187 adet), mismâr-ı ser-i müdevver berây-ı kol-ı kapı mutallâ (335 adet), kol-ı pencere bâ-kalay (980 adet), halka-i pencere ve kapu bâ-kalay (230 adet), halka-i kapu-yı kebîr bâ-kalay (21 adet), mismâr-ı kâşî-i ser [bâ]-kalay (1.895 adet), püştivân-ı sakf-ı tavan (14 adet), ökçelik ma'a raht (14 adet), reze-i sofa-i siyâh (160 adet), sürb-i külçe-i sidrekaps (kantar 3.485 adet, 86 lodra), sürb-i külçe-i üskübî (kantar 683 adet, 20 lodra), elvâh-ı sürb (474 adet, kantar 239 adet, lodura 82 adet), sürb-i köhne-i hürde (kantar 38 adet, 51 lodura), âhen-i hâm-ı hürde (kantar 987 adet, 31 lodura), âhen-i kiriş-i battâl (11 adet, kantar 39 adet, 40 lodura), âhen-i kiriş-i vasat (41 adet, kantar 88 adet, lodura 4 adet), âhen-i kiriş-i hürde (92 adet,

			<p>kantar 105 adet, 36 lodura), âhen-i hurdevât-ı sergi (kantar 61 adet, 19 lodura), çelik-i frengî (kantar 1 adet, 24 lodura), âhen-i pencere-i toplu-ı dû-ser (65 adet, kantar 188 adet, lodura 4 adet), bâb-ı âhen-i kafes, saç (4 adet, kantar 4 adet, 92 lodura), çelik-i samakovî (kantar 2 adet, lodura 54 adet), âhen-i hurdevât (kantar 41 adet, 10 lodura), âhen-i pencere-i toplu (an-hedm-i saray-ı ahmed paşa, 172 adet, kantar 260 adet, 10 lodura), âhen-i pencere-i sâde (an-hedm-i saray-ı mezbûr , 106 adet, kantar 67 adet, 66 lodura), âhen-i pencere-i toplu-ı atîk (11 adet, 70 lodura), âhen-i çenber-i sûtûn-ı battâl (2 adet, kantar 1 adet, 24 lodura), âhen-i çenber-i ser-sûtûn-ı ... (46 adet, kantar 6 adet, 90 lodura), âhen-i ...köhne (23 adet, kantar 3 adet, 12 lodura), köhne hurde (34 adet), âhen-i çârçûbe-i cam (27 adet, kantar 3 adet, 34 lodura), âhen-i kenâd-ı enseri 8 adet (2 kantar, 80 lodura), kenâd-ı hurde (kantar 3 adet, lodura 30 adet), zivana (35 lodura), âhen-i civata-i kubbe (29 adet, 60 lodura), âhen-i ökçe-i tek (1 adet, 17 lodura), âhen-i çubuk-ı ... kebîre (3 adet, kantar 1 adde, 34 lodura), âhen-i misrî-i nühâs-ı gubâr (35 adet), âhen-i pencere-i kebîr-i cedîd (3 adet, köhne 5 adet), mismâr-ı taban (kantar 527 adet, 76 lodura), mismâr-ı hatîl (kantar 327 adet, 70 lodura), mismâr-ı mertek (kantar 55 adet, 99 lodura), mismâr-ı lofça (kantar 99 adet, lodura 4 adet), mismâr-ı şumâr-ı meyâne (kantar 19 adet, 58 lodura), mismâr-ı sürb (1.250 adet), ahen-i kazma, cedîd (86 adet), köhne (132 adet), âhen-i kürek, cedîd (100 adet), köhne (140 adet), âhen-i kuyu-i gec, cedîd (7 ade), köhne (11 adet), âhen külünk ayağ (4 adet), erre-i çûb-ı teneke (2 adet), erre-i seng-i mütenevvi'a (17 adet), kufi-ı frengî-i köhne (4 adet), âhen-i tarak (7 adet, kantar 3 adet, lodura 80 adet), varye-i köhne (14 adet), âhen-i mutabbak-ı seng (2 adet, 80 lodura), kabza-i kazma (34 adet), resen-i tîre (2.700 adet), şem'-i nâr (16 adet), aşu-yı frengî (kantar 1 adet, 44 lodura), sadef (tulum 2 adet, kantar 3 adet, 12 lodura), sadef (2.090 adet), çûb-ı yenedünya (kantar 48 adet, lodura 50 adet), çûb-ı abanos-ı hurde ma'a kebîr (kantar 11 adet, 74 lodura), bağa-i hindî (adet 2 kafes, kantar 2 adet, 79 lodura), dendân-ı fil (1 kafes, kantar 5 adet, 50 lodura), kettân-ı söve (1, kantar 1 adet, 22 lodura), kettân-</p>
--	--	--	---

			ı mısır (kantar 5 adet, 95 lodura), bâb-ı kapak-ı âhen, cenâh (6 adet), bâ-kufl cenâh (6 adet), cam-ı müdevver-i sûtûn (43 adet, nîm 33 adet), çûb-ı kürek-i cedîd (70 adet), âhen-i çenber-i köhne (13 adet), pencere-i çelikli ve kapı, pencere cenâh (30 adet), cenâh (2 adet), pencere-i çatma ma'a kapı (cenâh 8 adet), (cenâh 1 adet), pencere-i cunba (cenâh 13 adet), pencere-i arabî (garbî) ma'a kapı (230 adet), pencere-i döşeme (2 adet), pencere-i köhne (2 adet), pencere-i kemer-i büzürg-ı âhen (78 adet), kapu-yı kebîr an-meremmât (2 adet), tavan-ı nüvişt-kârî (1 adet), dolab-ı döşeme-i mükemmel (2 adet), şem'i beyâz (2 kit'a), tirşe (3 adet), tutkal-ı mâhî (2 kıyye, 5 lodura), kal'î (16 kıyye, 300 dirhem), resen-i âlât ve gayrı (3 adet, kantar 3 adet, 84 lodura), kantar-ı kebîr (2 adet), kantar-ı sağır (1 adet).
175a	13 Receb 1023/ 19 Ağustos 1614	bahâ-i sürb-i külçe-i Sidrekapsi an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî	bâ-sefine-i Yani Reis bâ-hüccet-i Mevlana Bayezid Efendi kadı-i kazâ-i Sidrekapsi el-vâki fî evâhir-i C. 1023, sürb-i külçe 129 adet (kantar-ı İstanbulî 200 adet, fî 130, kıymet 26.000), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine-i Yani Reis el-mezbûr berây-ı âverden-i sürb-i mezbûr an-Sidrekapsi ilâ İstanbul (kantar 200 adet, fî 20, kıymet 4.000).
	15 Receb 1023/ 21 Ağustos 1614	bahâ-i sürb-i Üskübî an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî	bâ-sefine-i Cafer Reis ber-mûceb-i defter-i Mevlana Ahmed Efendi naib-i kadı-i kazâ-i Selanik el-vâki fî evâil-i Ca. sene-i minhû. Külçe 282 adet, ber-mûceb-i hüccet, kantar 423 adet, lodura 75 adet yekûn, kantar 434 adet, lodura 46 adet, fî 140, kıymet 60.824.
177b	6 Şâban 1023/ 11 Eylül 1614	bahâ-i sürb-i Üskübî an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hasan Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî	bâ-sefine-i Varsahi Reis ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Rıdvan Efendi kâdî-i kazâ-i Selanik el-müverrah (fî 13 Receb 1023, külçe 130 adet, kantar-ı İstanbulî 207 adet, fî 140, kıymet 28.980).
178a	19 Şâban 1023/ 24 Eylül 1614	bahâ-i sürb-i Üskübî an-irsâliyye-i Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî	bâ-sefine-i Mahmud Reis ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Rıdvan Efendi kâdî-i kazâ-i Selanik el-müverrah fî 16 Receb 1023. Külçe (116 adet, kantar-ı İstanbulî 156 adet, fî 140, kıymet 21.840).
243a	29 Rebüülâhir 1025/ 8 Haziran 1614	be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i ser-dökme an-yed-i İsmail ki eş-şehîr be-Katîl	... berây-ı sahten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa.
13b	4 Zilhicce	an-yed-i Hızır ser-dökmeî (kıymet 1.200)	be-cihet-i ücret-i sâhten-i makahâ-i tuç
169a	5 C. 1023/ 13 Temmuz 1614	be-cihet-i ücret-i neccârân berây-ı hedm-kerden-i hâne-i ser-habbâzîn ve hâne-i imâm-ı mescid	der-kurb-i câmi'-i şerîf ve dîvârhâ-i müte'addide bâ-tezkire-i mi'mâr ağa el-müşârû ileyh. Ber-vech-i maktû' kıymet 8.000.
244a	29 Rebüülâhir 1025/ 8 Haziran 1614	der-mahfil-i pâdişâh an-yed-i Yusuf ser-hakkâkân (ber-vech-i maktû', kıymet 1.000)	be-cihet-i ücret-i trâşîden-i seng-i şemme (=biraz) berây-ı nihâden-i mihrâb-ı câmi'-i şerîf
32b	5 Receb	be-cihet-i ücret-i çaşniğîr ve	(kıymet 2.000)

	1019/ 23 Eylül 1610	ser-kilârî	
244b		an-yed-i Mustafa Ağa ser-kazganî	be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i alem-i kubbe-i kebîr ve alemhâ-i kubbe-i kûşe ve alemhâ-i kubbe-i Bektaş ve alemhâ-i minârehâ der-harem-i câmi-i şerîf ve külah-ı minare-i evvel ve sâni ve şem'dân-ı kebîrân der-pîş-i mihrâb-ı câmi-i şerîf
217a	25 Şevvâl 1024/ 17 Kasım 1615	bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i Karaca ser-lağimî;	be-cihet-i ihrâc-kerden-i seng-i molos-ı atîk an-binâ-i münhedim ma'a hedm-i tuğla-i kârîz der-saray-ı Mehmed Paşa
		be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i mu'allimhâne-i cedîde der-kurb-i câmi-i şerîf an-yed-i Haçok lağimî bâ-tezkire (tûlen zirâ' 13,5 adet, arzan zirâ' 8 adet, kadden zirâ' 7,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 810 adet, fî 6,5, kıymet 5.265)	Berây-ı keşîden-i molos-ı atîk (vezne 8.300 adet, fî 2, kıymet 16.600). berây-ı hedm-i tuğla-i kârîz (vezne 2.755 adet, fî 2, kıymet 5.510) yekûn 22.110.
		be-cihet-i ücret-i Şevket lağimî berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem der-pîş-i mihrâb-ı câmi-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;	berây-ı kenden-i temel (tûlen zirâ' 50 adet, arzan 3 zirâ', kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 600 adet, fî 5, kıymet 3.000), berây-ı kenden-i temel-i harem-i mezbûr (tûlen zirâ' 36 adet, arzan zirâ' 3 adet, kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 432 zirâ', fî 5, kıymet 2.160) yekûn 5.160.
		Be-cihet-i ücret-i Kırkor lağimî berây-ı kenden-i temel-i kenîf an-cânib-i Meydân-ı Esb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;	berây-ı kenden-i temel-i kenîfhâ (tûlen zirâ' 11,5 adet, arzan zirâ' 16 adet, kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 736 adet, fî 5, kıymet 3.680), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (tûlen zirâ' 8 adet, arzan 2 zirâ', kadden 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 16 adet, fî 3, kıymet 48), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (tûlen zirâ' 24 adet, arzan 1 zirâ', kadden 3 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 72 adet, fî 3, kıymet 216) yekûn 3.944. be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i harem ve hedm-i dîvârhâ ve gayruhû an-yed-i Mihitar lağimî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; Berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem an-cânib-i Meydân-ı Esb (tûlen zirâ' 54 adet, arzan zirâ' 3 adet, 8 isbî, kadden zirâ' 4 adet, 6 isbî, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 765 adet, fî 5, kıymet 3.825), berây-ı hedm-i dîvâr-ı bâb-ı meyâne (tûlen zirâ' 29 adet, arzan zirâ' 2 adet, kadden 15 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 870 adet, fî 2, kıymet 1.740), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr der-câ-yi mezbûr (tûlen zirâ' 24 adet, arzan 3,5 zirâ', kadden 8 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 336 adet, fî 3, kıymet 1.008), berây-ı kenden-i temel-i mezbûr (tûlen zirâ' 9 adet, arzan zirâ' 4 adet, kadden

			<p>zirâ' 8 adet, be-hesâb-ı satrancîzirâ', 288 adet, fî 6, kıymet 1.728), berây-ı kenden-i temel-i bâb an-cânib-i meydân (tûlen zirâ' 15 adet, arzan zirâ' 4 adet, kadden zirâ' 6 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 360 adet, fî 6, kıymet 2.160), berây-ı kenden-i temel-i sürbhâne (tûlen 41 zirâ', arzan zirâ' 1 adet, kadden 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 41 adet, fî 2, kıymet 82), berây-ı kenden-i temel-i râh-i âb der-pîş-i hazîne-i âb (tûlen zirâ' 20 adet, arzan zirâ' 4 adet, kadden zirâ' 0,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 360 adet, fî 6, kıymet 2.160), berây-ı râh-ı kârgîr-i mezbûr (tûlen zirâ' 40 adet, arzan ve kadden, zirâ' 1,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 60 adet, fî 10, kıymet 600), berây-ı hedm-i dîvâr-ı hammâm der-saray-ı Mehmed Paşa (tûlen zirâ' 5 adet, arzan zirâ' 3 adet, kadden zirâ' 1,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 22,5 adet, fî 2, kıymet 45), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kenîfhâne der-pîş-i türbe (tûlen zirâ' 23 adet, arzan zirâ' 1 adet, devren zirâ' 3 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 69 adet, fî 2, kıymet 138), berây-ı kenden-i temel-i bâb-ı sultân (tûlen zirâ' 17 adet, arzan zirâ' 1 adet, devren 1,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 25,5 adet, fî 2, kıymet 51), berây-ı râh-ı kârgîr-i kenîfhâne (tûlen zirâ' 16 adet, arzan 1 zirâ', devren zirâ' 1 adet, be-hesâb-ı satrancî, 16 zirâ', fî 2, kıymet 32), berây-ı tahliye-i râh-ı kârîz-i atîk (tûlen zirâ' 66 adet, arzan 1,5 zirâ', kadden ( ), be-hesâb-ı satrancî, 99 zirâ', fî 6, kıymet 594), berây-ı kenden-i temel-i râh-ı âb-ı çeşme der-pîş-i odahâ-i cedide (tûlen zirâ' 213 adet, arzan 3 zirâ', kadden zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 2.556 adet, fî 5, kıymet 12.780) yekûn kıymet 26.942.</p>
220b		ba-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i ser-lağimî (kıymet 6.360)	be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı ihrâckerden-i seng-i molos-ı atik
		bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i ser-lağimî (kıymet 4.460)	be-cihet-i ücret-i lağimî berây-ı ihrâckerden-i molos-ı atik
229b	5 Safer 1025/ 23 Şubat 1616	an-cânib-i şark der-etraf-ı câmi'-i şerîf ber-vech-i maktû' an-yed-i Karaca ser-lağimî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 8.000)	be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı tahliye-kerden-i mahzen der-zîr-i mihrâb ve tahliye-i âhûr der-zîr-i hâne-i kebîr ve tahliye-i türâb-ı âhûr-ı odahâ-i baş
234a	29 Rebiülâhir 1025/ 16 Mayıs 1616	be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i dekâkîn-i cedîde an-yed-i Karaca ser-lağimî	der-saray-ı Mehmed Paşa be-tezkire-i mi'mâr ağa, kenden-i temel-i dekâkîn (tûlen zirâ'43, arzan zirâ'adet 3, kadden

			zirâ' 4,5, be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 580,5 adet, fî 6,5, kıymet 3.773).
13b	14 Zilhicce	an-yed-i Mehmed Ağa ser-neccârân-ı hâssa (kıymet 2.400)	bahâ-i kalem-tırâş berây-ı beštahta-i pâdişâh-ı âlem-penâh
243a	29 Rebiülâhir 1025/ 16 Mayıs 1616	be-cihet-i ücret-i üstâdiyye ve harc-ı lâzime berây-ı nakş-kerden-i odahâ-i cedîde ve hâne-i kebîr ve sebîlhâne ve ba'zı lâzime-i kasr-ı hümâyûn der-câmî-i şerîf an-yed-i Ali Ağa ser-nakkâşân	bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; be-cihet-i ücret-i nakş-ı sâde-i hâne-i kebîr ve odahâ-i cedide (zirâ' 5.260 adet, fî 10, kıymet 52.600), be-cihet-i ücret-i nakş-ı tavan lâzime-i hâne ve ba'zı câ-yı kasr-ı şerîf (zirâ' 166 adet, fî 220, kıymet 36.520), be-cihet-i ücret-i nakş-ı lâciverd ve nakş-ı câr-eş (zirâ' 9 adet, fî 100, kıymet 900) yekûn 90.000.
35b	1 Şâban 1019/ 19 Ekim 1610	(eyyâm 2, neferan 1.011, ma'a ser-piyâde, kıymet 4.220)	Be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân an-selh-i Receb ilâ gurre-i Şâban1019
		be-cihet-i gilmânân-ı acemiyân ma'a ser-piyâde ve gayruhû	an 2 Şâban ilâ 9 minhü, kıymet 12.704.
36a	17 Şâban 1019/ 4 Kasım 1610	be-cihet-i nafaka-i gilmân-ı acemiyân ma'a ser-piyâdegân an 13 Şâban ilâ 16 şehri mezbûr 1019 ber-mûceb-i defter-i Kâtib Mehmed Efendi	neferan 2.035, kıymet 8.456
40a	6 Ramazân 1019/ 22 Kasım 161	be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân ma'a ser-piyâde	an 5 Ramazân 1019 ilâ 6 minhü, kıymet 4.352.
41b	29 Ramazân 1019/ 15 Aralık 1610	be-cihet-i nafaka-i ser-piyâde ve hidmetkârân vâcib-i Ramazân 1019 (Kıymet 846)	be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân an 27 Ramazân ilâ şehri mezbûr sene-i minhü (kıymet 1.296), be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî an 24 Ramazân ilâ 28 şehri mezbûr 1019 bâ-defter-i kâtib-i anbâr (kıymet 6.401)
		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'is ser-vardiyânân ve Memi miftâhî vâcib-i Ramazân 1019	be-cihet-i nafaka-i forsa-i Ali Paşa fi't-târîhi'l-mezbûr (kıymet 1.840), be-cihet-i nafaka-i forsa-i Kurd Çelebi fi't-târîhi'l-mezbûr (kıymet 200), bahâ-i çubuk-ı gerdel an-yed-i Piri Çelebi (kıymet 160).
63a	11 Rebiülevvel 1020/ 24 Mayıs 1611	be-cihet-i nafaka-i İbrahim Subaşı ser-piyâde	(fî yevm 10, eyyâm 9, fi'l-müdde, kıymet 90)
64b		be-cihet-i nafaka-i İbrahim Subaşı ser-piyâde (fi't-târîh, fî yevm 15, fi'l-müdde, kıymet 125)	be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân an 11 Ra. 1020 ilâ 20 şehri mezbûr (neferan 206, fî 4, kıymet 8.276)
		be-cihet-i nafaka-i kethüdâ-i gilmân-ı acemiyân	(fi't-târîh, fî yevm 10, fi'l-müdde, kıymet 90)
247b	23 Ra. 1024/ 22 Nisan 1615	an-yed-i Ahmed Ağa ser-topcuyân-ı hâssa	tuç-ı top-ı köhne (kantar 200 adet)
13a	29 Zilkade1018/ 23 Şubat 1610	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'is ser-vardiyânân fi't-târîh,	be-cihet-i nafaka-i Memi Miftâhî fi't-târîh, be-cihet-i nafaka-i hammâlân ve errekeşân fi't-târîh (yekûn kıymet 67.614.)
14a	24 Zilhicce 1018/ 20 Mart 1610	ser-vardiyânân neferan 1, Vardiyânân neferan 7, Esîrân neferan 25	be-cihet-i nafaka-i vardiyânân ve esîrân-ı forsa berây-ı kat'-kerden-i seng-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Zilhicce 1018 ilâ gâyet-i Rebiülâhire 1019 (fî yevm 70, fî şehri 2.010, fî hamse

			eşhür kıymet 10.500)
14b	29 Zilhicce 1018/ 25 Mart 1610	be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî ma'a vardiyânân (kıymet 18.722), be-cihet-i nafaka-i hammâlân ve errekeşân (kıymet 3.334), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser-vardiyânân (kıymet 300!), be-cihet-i nafaka-i Memi Miftâhî (fî şehir, kıymet 240)	be-cihet-i nafakât-ı mezbûrîn der-vâcib-i şehir-i Zilhicce 1018, be-cihet-i nafaka-i gilmân-ı acemiyân (neferan 11.176, fî 4, kıymet 44.704)
18a	28 Safer 1019/ 22 Mayıs 1610	be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân fî't-târîh (neferan 13.924, fî 4, kıymet 55.696), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî (neferan 6.552, fî 3, kıymet 19.656), Be-cihet-i nafaka-i vardiyânân (neferan 771, fî 4, kıymet 3.084), be-cihet-i nafaka-i hammâlân ve errekeşân an-forsa-i mîrî (neferan 1.432, fî 4, kıymet 5.728), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser-vardiyânân (kıymet 300), Be-cihet-i nafaka-i İbrahim miftâhî (kıymet 240)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vâcib-i Safer 1019
22b	25 Rebîülâhir 1019/ 18 Temmuz 1610	be-cihet-i nafakat-ı mezkûrîn an-yed-i Piri Çelebi sitâde-end an-gurre-i Rebîülâhir1019 ilâ gâyet-i şehir-i minhü	be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân (neferan 11.370, fî 4, kıymet 45.480), be-cihet-i nafaka-i vardiyânân-ı mîrî (neferan 758, fî 4, kıymet 3.032), be-cihet-i nafaka-i üsârâ-yı mîrî (neferan 4.946, fî 3, kıymet 14.838), be-cihet-i nafaka-i errekeşân ve hammâlân ve üsârâ-yı mehter (neferan 1.658, fî 4, kıymet 6.632), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser-vardiyânân (fî şehir, kıymet 300), be-cihet-i nafaka-i İbrahim miftâhî (fî şehir, kıymet 240), Be-cihet-i nafaka-i vardiyânân Ali Paşa (neferan 49, fî 4, kıymet 196), Be-cihet-i nafaka-i üsârâ-yı Ali Paşa el-müşârun-ileyh (neferan 282, fî 3, kıymet 846, yekûn 71.564).
34a	26 Receb 1019/ 14 Ekim 1610	be-nâm Mustafa Re'îs ser-vardiyânân (fî yevm 10), be-ñâm Memi miftâhî (fî yevm 8), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî an 20 Receb ilâ 26 şehir-i m. (neferan 277, eyyâm 6, fî'l-müdde, kıymet 5.826), be-cihet-i nafaka-i forsa-i Ali Paşa fî't-târîh'i'l-mezbûr (neferan 30, eyyâm 6, fî'l-müdde 2.688),	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn berây-ı vâcib-i Receb 1019 (fî yevm 13, fî şehir, kıymet 540)
37a	28 Şâban 1019/ 15 Kasım 1610	be-cihet-i nafaka-i ser-vardiyânân ve miftâhî berây-ı vâcib-i Şâban1019 (neferan 2, fî yevm 18, fî şehir, kıymet 540), Bahâ-i mismâr-ı meyâne an-yed-i Yahya be-	be-cihet-i nafaka-i gilmân-ı acemiyân an-19 Şâban ilâ 28 şehir-i mezbûr 1019 bâ-defter-i müfredât (eyyâm 8, kıymet 17.352)

		vâsita-i Hasan Halife (2.000 adet, kıymet 400), bahâ-i mismâr-ı elvâh an-yed-i mezbûr (200 adet, kıymet 34), bahâ-i mismâr-ı lodura an-yed-i mezbûr (2.000 adet, kıymet 100).	
41b	29 Ramazân 1019/ 15 Aralık 1610	be-cihet-i nafaka-i ser-piyâde ve hizmetkârân vâcib-i Ramazân 1019 (Kıymet 846)	be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân an 27 Ramazân ilâ şehri mezbûr sene-i minhü (kıymet 1.296), be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî an 24 Ramazân ilâ 28 şehri mezbûr 1019 bâ-defter-i kâtib-i anbâr (kıymet 6.401),
		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî vâcib-i Ramazân 1019, Bahâ-i çubuk-ı gerdel an-yed-i Piri Çelebi (Kıymet 160)	be-cihet-i nafaka-i forsa-i Ali Paşa fi't-târîhi'l-mezbûr (kıymet 1.840), be-cihet-i nafaka-i forsa-i Kurd Çelebi fi't-târîhi'l-mezbûr (kıymet 200)
43b	5 Zilkade 1019/ 19 Ocak 1611	be-cihet-i nafaka-i ser-vardiyânân ve Memi miftâhî vâcib-i Şevvâl 1019	(fi yevm 18, fi şehri, kıymet 540).
50b		bahâ-i kofa-i mor berây-ı kalfa-i neccârân ve seng-tırâşân ve ser-vardiyânân an-yed-i Menteş Yahûdî	(zirâ' 60 fi 240, kıymet 14.400)
58a	2 Safer 1020/ 16 Nisan 1611	be-nâm Mustafa Re'îs ser-vardiyânân	(kıymet 300)
61b	28 Safer 1020/ 12 Mayıs 1611	Be-nâm Mustafa Re'îs ser-vardiyânân	(kıymet 300)
83a		be-cihet-i nafaka-i ser-vardiyânân ve miftâhî berây-ı vâcib-i Rebûlâhir 1020	(kıymet 540)
84a	2 C. 1020/ 12 Ağustos 1611	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser-vardiyânân ve Memi Miftâhî vâcib-i Ca. 1020	(fi şehri kıymet 540)
85b	28 C. 1020/ 7 Eylül 1611	be-nâm-ı Mustafa Re'îs ser-vardiyânân (fi-yevm 10)	
94a	25 Ramazân 1020/ 1 Aralık 1611	be-cihet-i ücret-i halîfegân-ı neccârân an-18 Şâbanilâ 25 Ramazân 1020 bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib.	kıymet 46.805.
		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser-vardiyânân ve Mimi miftâhî berây-ı vâcib-i N. 1020	kıymet 540.
94b		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i N. 1020	fi-şehr, kıymet 540
96b	Zilhicce 1020/ Şubat-Mart 1612	be-cihet-i nafakat-i Mustafa Re'îs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Zilhicce 1020	kıymet 540
107b	Safer 1021/ Nisan-Mayıs 1612	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Safer 1021	fi's-şehr, kıymet 540
110a	6 Rebûlâhir	be-cihet-i nafaka-i Mustafa	neferen 2, kıymet 540

	1021/ 6 Haziran 1612	Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Ra. 1021	
110b	19 R. 1021/ 19 Haziran 1612	bahâ [be-cihet]-i ücret-i esîrân-ı forsa be-ma'rifet-i mi'mâr ağa an-yed-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân	kıymet 1.600
113a	Ca. 1021/ Temmuz 1612	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i R. 1021	fî şehir, kıymet 540
113b	25 Ca. 1021/ 24 Temmuz 1612	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Ca. sene [10]21	fî-şehir, kıymet 540
117a	14 Receb 1021/ 10 Eylül 1612	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i C. 1021	(fî şehir, kıymet 540), (be-nâm-ı Mustafa, fî yevm 10), (be-nâm-ı Memi miftâhî, fî yevm 8).
124a	6 Ramazân 1021/ 31 Ekim 1612	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Receb ve Şâban1021	fî şehreyn, kıymet 1.080
124b	28 Ramazân 1021/ 22 Kasım 1612	be-cihet-i nafaka-ı Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Ramazân 1021	kıymet 540
125b		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Şevvâl 1021	fî şehir, kıymet 540
127a	27 Zîhicce 1021/ 18 Şubat 1613	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Zîhicce 1021	fî şehir, kıymet 540
131b	12 Ca. 1022/ 30 Haziran 1613	be-cihet-i nafaka-ı Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Rebiülâhir1022	fî şehir, kıymet 540
147a	11 Receb 1022/ 27 Ağustos 1613	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i C. 1022	fî şehir, kıymet 540
151a	5 Şevvâl 1022/ 18 Kasım 1613	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî an-gurre-i Receb ilâ gâye-i Ramazan 1022	fî sülüs (3) şehir, kıymet 1.620
160a	28 Muharrem 1023/ 10 Mart 1614	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî an-gurre-i Şevvâl 1022 ilâ gâye-i Muharrem 1023	(kıymet 2.160). Be-nâm-ı Mustafa Reîs (fî yevm 10), be-nâm-ı Memi miftâhî (fî yevm 8).
169a	5 C. 1023/ 13 Temmuz 1614	be-cihet-i nafaka-i Ser-varđıyanân Mustafa ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Rebiülâhir ve Câ. 1023	fî şehreyn, kıymet 1.080
203b	1 Cemâziyelevvel 1024/	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-varđıyanân ve Memi miftâhî vâcib-i B. 1024	kıymet 540

	29 Mayıs 1615		
209b	Cemâziyelâhir 1024/ Haziran- Temmuz 1615	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i C. 1024	fî şehir, kıymet 540
217b	1024/ 1615-1616	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî der-vâcib-i L. 1024	fî şehir, kıymet 540
230b	Safer 1025/ Şubat-Mart 1616	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî vâcib-i Safer 1025	neferen 2, kıymet 540

Tablo 56. Mîrî kârhâneler ve esnâf gruplarının başlarını ve hiyerarşide görevlerini gösterir tablo.
Kaynak: BOA, D.35.

Tablo 56'da kârhâne ve esnaf gruplarının üst düzey sorumlularını sernakkâş, servardiyânân, serpiyade, serlağımî gibi tanımlayan rûznâmçe ve diğer arşiv kayıtlarına göre ele alındığı görülmektedir. Bu tabloda bu mevkilerle ilgili fazlasıyla detaylı bilgi verilmesinin nedeni, bu grupların teşkilatlanma noktasında hiyerarşik yapısını çözümlenmektedir.

Ahlat mezartaşlarındaki imza kitâbelerinde rastlanılan gulam, şakirt, çırak, kalfa ve üstad sıfatları, Selçuklular döneminde sanatçıların mesleklerindeki durumlarını gösteren mertebeleri belirlemektedir⁴¹⁸. Ayrıca bu sıfatlar, yapı sanatçıları arasındaki hiyerarşik yapıyı ve Anadolu Selçuklu döneminde yapı sanatçılarının usta-çırak ilişkisi çerçevesinde yetiştirildiğini de göstermektedir. Osmanlı Devleti'nde ise benzer sistemin yani hiyerarşinin varlığı bahis mevzuudur.

Sultan Ahmed Cami ve Külliyesi inşâsını konu alan evraklarda işgücünün yapısı hakkında da kıymetli bilgiler mevcuttur. Kıyas için bakarsak; çalışan gruplarından gilmân-ı acemiyânların (acemî oğlanları) ser-piyâdegânları ile birlikte 2.035 işçi 13-16Şâban 1019 tarihleri arasında 8.456 Akçe bedele çalıştığını görürüz⁴¹⁹. Külliye inşâsı boyunca Ada-i Cedîde'den çeşitli ahşaplar getirmekle görevlendirilen acemi oğlanların, Kaptan Ali Reis yevmiyesi 5 Akçe, ser-oda 1 Akçe ve ser-bölük yevmiyesi iki Akçe olmak üzere 24 kişilik bir ekiple Ada-i Cedîde'den çeşitli ahşap malzemeler getirmek için çalıştıkları Muharrem-Safer 1021/Mart-Nisan 1612 aylarında, Hasan Reis de aynı düzende bir ekiple çalışmış ve iki gemi için de 3.360'ar Akçe ücret ödenmiştir. Ayrıca başlarında yevmiyesi 3 Akçe'den 1.800 Akçe'ye Mehmed Bey Bevvâb'ın gönderildiği

⁴¹⁸ Beyhan Karamağaralı, **Ahlat Mezar Taşları**, Ankara, 1992, s.87.

⁴¹⁹ BOA, D.35, v.40a.

görülmektedir⁴²⁰. Gemi ile giden ahşap yapı malzemelerinden sorumlu ekipler bu örnekteki gibi bir hiyerarşi ile çalışmışlardır. Burada eğer yevmiyeler üzerinden sıralama yaparsak Mehmed Bey Bevvâb'ın yevmiyesinin burada Ali Reis'ten (Kaptan) daha düşük olmasını genel vazifesi değil de harcırah olarak ücret almasından kaynaklanabileceğini hesaba katmak gerekir. Çünkü Mehmed Bevvâb inşâ sürecinde ahşap ve sürb getirmek için deniz yoluyla Midye ve Sidrekapısı'na pek çok kere gitmiştir ve bu ücretler toplu olarak, kendi eliyle dağıtabilmesi için ona teslim edilmiştir. Daha önemlisi ünvânı Bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî olduğu için hassa görevlisi olup, asıl maaşını saraydan aldığı için bu miktar kâfi görülmüş olmalıdır⁴²¹.

Acemioğlanları inşâ sahasında da İbrahim Subaşı ser-piyâde (yevmiyesi 15 Akçe) ve kethüdâ-i gilmân-ı acemiyân (yevmiyesi 10 Akçe) denilen görevlilerle çalışmışlardır⁴²². 200 ve üzeri kadroyla hedm, kazı ve toprak taşınması gibi vasıfsız işlerde çalışmışlardır. Mahalli idare sisteminde asker usulü bir sistemin uygulanması, çalışma sahası ve koşullarına göre işleyen çalışmaların varlığını anlatır.

Esirlerin çalışma hiyerarşisi için pek çok yerde geçen kayıtların birinde, ser-vardiyânân (neferan 1), vardiyânân (neferan 7) ve esîrân neferan (25) şeklindeki sıralamayla vardiyacılar ve forsa esirlerin Marmara Adası'ndan mermer kesmeye giden ekip olduğu bilgisi yer alır⁴²³. Marmara Adası'ndaki mermer ocaklarının işlemeye başlamasıyla taş kesme işi esirlere verilmiştir. İnşâ süresince esirlerin en ucuz ve kalabalık topluluk olarak bu alanda çalıştıkları tutulan ücret kayıtlarıyla sabittir.

Lâğımçıların hiyerarşisi ise, Mehmed Paşa Sarayı'nın tuğlaları yıkılıp taşları çıkarılırken Karaca ser-lağımî ve Haçok lağımî, Şevket lağımî, Kirkor lağımî'nin yıktığı yerler ile ilgili Mimarbaşı tezkiresine göre 25 Şevvâl 1024/17 Kasım 1615 itibarıyla yapılan ödeme kaydından anlaşılmaktadır⁴²⁴. Buna göre ser-lağımî, ustalar ve altlarında işçiler bulunmaktadır.

---

⁴²⁰ BOA,D.35,v.107b.

⁴²¹ BOA,D.35.v.62b.

⁴²² BOA,D.35.v.63a.

⁴²³ BOA,D.35.v.14a.

⁴²⁴ BOA,D.35.v.217a.

Neccâr, sengtraş, servardiyânân kalfalarından bahsedilen evraklar⁴²⁵ yanında, halîfegân-ı neccârân⁴²⁶ ve halîfegân ma'a şâkirdânla devâm eden kayıtlar mevcuttur. Bunlar klasik sanat ehli, yani uzun bir öğrenme ve deneme süreci sonunda elde edilebilecek uzmanlık gerektiren iş kollarındaki usta-(halîfe-kalfa)-şakirt ilişkisini göstermektedir. Yine 'üstâdân-ı haddâdân, âhengerân, yonmacıyan, ırgâdân ve makaracıyan ve gerderciyan-ı forsa' şeklinde geçen ifadeler de bu meslek gruplarındaki benzer hiyerarşiyi gösterir⁴²⁷.

XVI. yy. ve sonrasındaki arşiv evrak kayıtları ve Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nden de anlaşıldığına göre, taş ocaktan çıkıp yapıya dâhil oluncaya kadar pek çok aşamadan geçmektedir. Taşın belirli ebatlara uygun olarak ana kayadan koparılıp, gemilerle Osmanlı başkenti'ne ve inşâ sahasına geldikten sonra, kaba yontu ve sengtraşların eliyle bir sanat eserine dönüşme sürecinde pek çok taş işçisi görev almıştır. Sultan Ahmed Külliyesi'nin en süslü ve merkez yapısı olan caminin taş işçiliğinde aşağıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere pek çok ustanın ismi geçmektedir. Götürücü olarak tarif edilen bu ustaların, Osmanlı coğrafyasının değişik bölgelerinden geldiği evraklarda kaydedilmiştir. Buna göre Midilli'den⁴²⁸ Edirne, Filibe, Köstendil, İvranya⁴²⁹ Gelibolu, Selânik, Adalar⁴³⁰ İnöz⁴³¹ ve muhtelif yerlerde geçen Anadolu ve Rumeli vilâyetlerinden ustalar getirilmiştir.

Sütûn vs. parçalar ve özellikle taş yontusunda yeniçeri ve esirlerin geleneksel usta-kalfa-şâkirt ilişkisine göre etkin olduğunu BOA D. 35 nolu deftere göre verilen ücret ve yapılan işlerin kaydından anlamaktayız. İlgili bölümlerin ustaları, yapı malzemeleri bâbında daha önce detaylı bir şekilde ele alınmıştır. 'Sengtrâşân-ı yeniçeriyân' şeklinde arşiv kayıtlarında geçen askerî kökenli taş işleme teşkilatı ve mermer, kefeki ve ateş taşı yontucular sonraki tablolarla ele alınmıştır. Burada ise, kemerci, minareci ve duvarcı gibi farklı uzmanlıklara göre yetişmiş ustalarının taş işleme bâbında yapıp teslim ettikleri cami öğeleri, rûznâmçede geçtiği sayfa yapısı dikkate alınarak aşağıdaki tabloda gösterilecektir.

---

⁴²⁵ BOA, D.35, v.50b.

⁴²⁶ BOA, D.35, v.94a.

⁴²⁷ BOA, D.35, v.110b.

⁴²⁸ BOA, D.35, v.15a.

⁴²⁹ BOA, D.35, v.55b.

⁴³⁰ BOA, D.35, v.56b.

⁴³¹ BOA, D.35, v.231a.

<p>v. 164a Salı fî 18 Rebûlâhîr1023 Masraf Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı götürücüyân-ı senghâ-i kefeki-i câmi'-i şerîf ve harem an- taban-ı hasır ilâ kafa-tahta-i meyâne ber-mûceb-i defter-i müfredât be-ma'rifet-i mi'mâr ağa an-5 Rebûlâhîr1021 ilâ 17 Reb'ühâhire 1023 an-yed-i mezkûrîn An-yed-i Döğenci</p>		
dîvâr-ı yonma tûlen 20 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 737;5 zirâ' fî 120 kıymet 88.500	pây-e-i enderûnî ve bîrûnî tûlen 10 zirâ' arzan 4 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 590 zirâ' fî 120 kıymet 70.800	karûş-ı tahtânî be-hesâb-ı satrancî 48 zirâ' fî 120 kıymet 5.760
kafa-tahta tûlen zirâ' 57 adet arzan 1 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 57 adet fî 120 kıymet 6.840	minâre-i kebîr be-hesâb-ı satrancî 531 zirâ' fî 240 kıymet 127.440	kemerhâ-i bahrî 6 adet fî 5 be-hesâb-ı satrancî 30 zirâ' fî 150 kıymet 4.500
yekûn kıymet 303.840		
An-yed-i Dervîş Halife		
dîvâr-ı yonma an-cânib-i kiblî tûlen 33 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 1.616;5 zirâ' fî 120 kıymet 140.980	pây-e-i enderûnî ve bîrûnî tûlen 3 zirâ', 18 isbi' arzan 4 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 221 zirâ' fî 120 kıymet 26.520	pây-e-i mihrâb tûlen 2 zirâ', 12 isbi' arzan 1 zirâ', 4 isbi' kadden 4 [14] zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 43 zirâ' fî 120 kıymet 5.160
pây-e-i meyâne tûlen 7 zirâ' arzan 7 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 722 zirâ' fî 80 kıymet 57.760	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî zirâ' 40 adet fî 120 kıymet 4.800	yekûn kıymet 240.220
An-yed-i Sefer Durmuş		
dîvâr-ı yonma-ı hâs an-cânib-i kiblî tûlen 29 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 1.069 zirâ' fî 120	pây-e-i enderûnî ve bîrûnî tûlen 3 zirâ', 18 isbi' arzan 4 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 221 zirâ' fî 120 kıymet 26.520	pây-e-i mihrâb tûlen 2 zirâ', 12 isbi' arzan 1 zirâ', 4 isbi' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 43 zirâ'

kiymet 128.280		fî 120 kiymet 5.160
kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî zirâ' 35 adet fî 120 kiymet 4.200	yekûn kiymet 164.160	
An-yed-i Yani ve Toros		
dîvâr-ı yonma an-cânib-i kiblî ve şârk tûlen 14,5 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 ısbî' be-hesâb-ı satrancî 531 zirâ' fî 120 kiymet 63.720	minâre 1 adet be-hesâb-ı satrancî 531 zirâ' fî 120 kiymet 127.440	bend-i kemer-i kürsî zirâ' 2 [2,5] adet be-hesâb-ı kit'a 5 be-hesâb-ı satrancî 12,5 zirâ' fî 150 kiymet 1.875
kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 14,5 zirâ' fî 120 kiymet 1.740	abdesthâne-i pâdişâh be-hesâb-ı satrancî zirâ' 25 adet fî 120 kiymet 3.000	yekûn kiymet 197.775
An-yed-i Pağyani		
dîvâr-ı yonma an-cânib-i şârk tûlen 25 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 ısbî' be-hesâb-ı satrancî 915 zirâ' fî 120 kiymet 109.800	pâye-i kebîr der-enderûnî ve bîrûnî tûlen 10 zirâ' arzan 4 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 ısbî' be-hesâb-ı satrancî 590 zirâ' fî 120 kiymet 70.800	yonma-i râh-ı abdesthâne-i pâdişâh be-hesâb-ı satrancî zirâ' 194 adet fî 120 kiymet 23.280
kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 39 zirâ' fî 120 kiymet 4.680	kemer 8 adet be-hesâb-ı satrancî 40 zirâ' fî 150 kiymet 6.000	yekûn kiymet 214.560
An-yed-i Atlaşa		
dîvâr-ı yonma tûlen 13,5 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 ısbî' be-hesâb-ı satrancî 486 zirâ' fî 120 kiymet 57.320	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet fî 120 kiymet 1.620	kemerhâ 3,5 adet fî 5 be-hesâb-ı satrancî 17,5 zirâ' fî 150 kiymet 2.625
yekûn kiymet 62.565		
An-yed-i Mavridi		
dîvâr-ı yonma tûlen 15 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 ısbî'	pâye-i enderûnî ve bîrûnî tûlen 10 zirâ' arzan 4 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 ısbî' be-hesâb-ı satrancî	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 33 zirâ' fî 120 kiymet 3.960

be-hesâb-ı satrancî 542 zirâ' fî 120 kıymet 65.040	590 zirâ' fî 120 kıymet 70.800	
yonma-i râh-ı tabaka-i bîrûnî ve enderûnî be-hesâb-ı satrancî 174 zirâ' 120 kıymet 20.880	kemerhâ 4 adet be-hesâb-ı satrancî 20 zirâ' fî 150 kıymet 3.000	yekûn kıymet 163.680
v. 164b An-yed-i Karakaş		
dîvâr-ı yonma tûlen 15,5 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 560 zirâ' fî 120 kıymet 67.200	minare 1 adet be-hesâb-ı satrancî 531 zirâ' fî 240 kıymet 127.440	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 15 zirâ' fî 120 kıymet 1.800 def'a amel-i mezbûr 10
yonma-i dîvâr-ı harem tûlen 9 zirâ' arzan 2 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 265 zirâ' fî 120 kıymet 31.800	kemerhâ 1 adet be-hesâb-ı satrancî 5 zirâ' fî 150 kıymet 750	yekûn kıymet 229.000
An-yed-i Sarı Dimitrine		
dîvâr-ı yonma tûlen 22 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 810 zirâ' fî 120 kıymet 97.200	pâye-i kebîr-i nîm tûlen 5 zirâ' arzan 4 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 295 zirâ' fî 120 kıymet 35.400	
tabaka-i minâre-i râh-ı fevkânî be-hesâb-ı satrancî 123 zirâ' fî 120 kıymet 14.760	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 32 zirâ' fî 120 kıymet 3.840	
yekûn kıymet 151.200		
An-yed-i Bünyad ve Hacı Bağcı		
dîvâr-ı yonma tûlen 26 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 975 zirâ' fî 120 kıymet 114.840	pâye-i nîm tûlen 5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî arzan 4 zirâ' be-hesâb-ı satrancî 295 zirâ' fî 120 kıymet 35.400	
râh-ı tabaka be-hesâb-ı satrancî 83 zirâ'	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî zirâ' 36 adet	

fî 120 kıymet 9.960		fî 120 kıymet 4.320	
Yekûn Kıymet 164.520			
An-yed-i Nevruz			
dîvâr-ı yonma tûlen 12 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 442,5 zirâ' fî 120 kıymet 53.100	minare 1 adet be-hesâb-ı satrancî 531 zirâ' fî 240 kıymet 127.440	dîvâr-ı yonma-i harem tûlen 9 zirâ' arzan 2 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 265 zirâ' fî 120 kıymet 31.800	
kemer 1 adet be-hesâb-ı satrancî 5 zirâ' fî 150 kıymet 750	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 12 zirâ' fî 120 kıymet 1.440	yekûn kıymet 214.530	
An-yed-i Cafer Bey			
dîvâr-ı yonma tûlen 12 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 442,5 zirâ' fî 120 kıymet 53.100	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 12 zirâ' fî 120 kıymet 1.440	kemerhâ 2 adet be-hesâb-ı satrancî 10 zirâ' fî 150 kıymet 1.500	
pâye-i kubbe-i kebîr be-hesâb-ı satrancî 722 zirâ' fî 80 kıymet 57.760	yekûnkıymet 113.800		
An-yed-i Sarı Mustafa			
dîvâr-ı yonma tûlen 16 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 590 zirâ' fî 120 kıymet 70.800	pâye-i enderûnî ve bîrûnî tûlen zirâ' 10 adet arzan 4 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 510 zirâ' fî 120 kıymet 61.200	tabaka-i râh-ı fevkâniye-i bîrûnî ve enderûnî be-hesâb-ı satrancî 231,5 zirâ' fî 120 kıymet 27.780	
kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 39 zirâ' fî 120 kıymet 3.680	kemer-i sûrh 4 adet be-hesâb-ı satrancî 20 zirâ' fî 150 kıymet 3.000	yekûn kıymet 167.460	
An-yed-i Ali-i Şamî			
dîvâr-ı yonma tûlen 16 zirâ' arzan 2,5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 590 zirâ'	kemerhâ 4 adet fî 5 be-hesâb-ı satrancî 20 zirâ' fî 120 [150]		

fi 120 kıymet 70.800		kıymet 3.000
kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 16 zirâ' fi 120 kıymet 1.920		yekûn kıymet 75.720
An-yed-i Murad		
dîvâr-ı yonma tûlen 58 zirâ' arzan 2 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 1.711 zirâ' fi 120 kıymet 205.320	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî zirâ' 58 adet fi 120 kıymet 6.960	yekûn kıymet 212.280
An-yed-i Timur-ı Küçük		
dîvâr-ı yonma-i minâre tûlen 5 zirâ' arzan 5 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi'	kademî köşeler tûlen 7 zirâ' devrî 14 zirâ'	pây-e-i köşe tûlen 7 zirâ', 18 isbi' devrî 19 zirâ' be-hesâb-ı satrancî 10 zirâ'
seng-i köşe 18 zirâ'	kürsi-i minâre tûlen 7 zirâ', 6 isbi' devrî 16 zirâ'	
kitâbe 77 zirâ'	pehlü-yi kebîr 31 zirâ'	be-hesâb-ı satrancî 887 zirâ' fi 240 kıymet 212.880
v. 165a		
Tetimme-i Salı		
Fî 18 R. 1023 An-yed-i Zarako		
yonma-i dîvâr tûlen 39 zirâ', 2 isbi' arzan 3 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbi' be-hesâb-ı satrancî 1.150 zirâ' fi 120 kıymet 138.000	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 39 zirâ' fi 120 kıymet 4.680	yekûn kıymet 142.680
An-yed-i Mustafa Kuyucaklu yeniçeri		
dîvâr-ı harem tûlen 12 zirâ' arzan 2 zirâ' kadden 4 zirâ' be-hesâb-ı satrancî 96 zirâ' fi 120 kıymet 11.520	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 12 zirâ' fi 120 kıymet 1.440	
yekûn 13.960		
An-yed-i Kara Hasan Başe Bağçe-i Yeni		
dîvâr-ı yonma	kafa-tahta	

tûlen 9 zirâ' arzan 2 zirâ' kadden 2 zirâ' be-hesâb-ı satrancî 36 zirâ' fî 120 kıymet 4.320	be-hesâb-ı satrancî 9 zirâ' fî 120 kıymet 1.080	
yekûn 5.400		
An-yed-i Anton ve Timur Bey		
minâre 1 adet be-hesâb-ı satrancî 887 zirâ' fî 240 kıymet 212.880	dîvâr-ı yonma tûlen 9 zirâ' arzan 2 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 265 zirâ' fî 120 kıymet 31.800	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî zirâ' 9 adet fî 120 kıymet 1.080
yekûn 245.760		
An-yed-i Yagob		
dîvâr-ı yonma tûlen zirâ' 18 adet arzan 2 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 545 zirâ' fî 120 kıymet 65.400	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 18,5 zirâ' fî 120 kıymet 2.220	def'a dîvâr-ı yonma der-temel seng-tırâşân-ı yeniçeriyân bâ- bakiyye tûlen 21 zirâ' arzan 2 zirâ' be-hesâb-ı satrancî 42 zirâ' fî 120 kıymet 5.040
yekûn 72.660		
An-yed-i Ali Uğurlu		
dîvâr-ı yonma tûlen zirâ' 16 adet arzan 2 zirâ' kadden 14 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 472 zirâ' fî 120 kıymet 56.460	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 16 zirâ' fî 120 kıymet 1.920	def'a dîvâr-ı yonma der-kâr-ı amel-i yagob-ı cedid tûlen 14 zirâ' arzan 2 zirâ' kadden 5 zirâ', 18 isbî be-hesâb-ı satrancî 161 zirâ' fî 120 kıymet 19.320
yekûn 77.880		
An-yed-i Yagob-ı Cedid		
tûlen 14 zirâ' arzan 2 zirâ' kadden 19 zirâ' be-hesâb-ı satrancî 252 zirâ' fî 120 kıymet 30.240	kafa-tahta be-hesâb-ı satrancî 14 zirâ' fî 120 kıymet 1.680	
yekûn 31.920		
An-yed-i Yusuf-ı Üsküdarî		
pâye-i kebîr tûlen 7 zirâ' arzan 7 zirâ' kadden 19 zirâ', 18 isbî	An-yed-i Receb Bey pâye-i kebîr tûlen 7 zirâ' arzan 7 zirâ' kadden 19 zirâ', 18 isbî	

be-hesâb-ı satrancî 722 zirâ' fî 80 kıymet 57.760	be-hesâb-ı satrancî 722 zirâ' fî 80 kıymet 57.760
cem'an kıymet 3.592.970 sahh	

v. 206b			
be-cihet-i nafaka-i sürb-keşân ve mismâriyân ve kenâd- keşân der-binâ-i câmi'-i şerîf der-vâcib-i c. 1024 neferen 18 fî 10 kıymet 5.400	be-cihet-i mevâcib-i râh-ı âbiyân berây-ı vâcib-i cemâziyelâhir1024 neferen 17 fî yevm 70 fî şeh kıymet 2.100	be-cihet-i nafaka-i sebîlciyân der-hazret-i ebî eyyûb-i ensârî vâcib-i c. 1024 neferen 2 kıymet 300	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân ve şâkirdân bâ-defter-i abdullah el-kâtib der- vâcib-i c. sene [10]24 neferen 112 be-icâre-i muhtelifa kıymet 52.826
be-cihet-i nafaka-i gılmânân-ı acemiyân-ı hammâlân-ı sırik bâ- defter-i abdullah el- kâtib fi't-târîh neferen 90 eyyâm 2.040 fî 5 kıymet 10.200	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mezbûr fi't- târîh neferen 15 eyyâm 290 fî 12 kıymet 4.680	be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı sırik bâ- defter-i abdullah el- kâtib eyyâm 29 fî 14 kıymet 406	be-cihet-i nafaka-i gılmânân-ı acemiyân-ı türbe bâ-defter-i abdullah el-mezbûr der-vâcib-i c. 1024 eyyâm 1.128 fî 4 kıymet 4.512
be-cihet-i ücret-i seng- tırâşân der-zîr-i kâşî bâ-defter-i mezbûr fi't- târîh neferen 5 eyyâm 120 fî 20 kıymet 2.400	bahâ-i laciverd ve gayruhû berây-ı nakş- kerden-i sebîlhâne der- câmi'-i şerîf kıymet 2.000	be-cihet-i ücret-i hattât berây-ı tahrîr-kerden an-risâle-i binâ-i câmi'-i şerîf-i sultan süleyman han bâ-icâre-i âlî kıymet 1.200	
be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı götürücüyân-ı senghâ-i kefeke der-câmi'-i şerîf be-ma'rifet-i mehmed ağa ser-mî'mârân-ı hâssa harîde ve zirâ'-kerde berây-ı amel-i üstâdân-ı mezkûrîn el-vâki fî şehri receb sene ( ) an-kafa-tahta-i meyâne ilâ kafa-tahta-i kebîr ve amel-i minârehâ			
An-yed-i Döğenci			
an-dîvâr-ı yonma der-kurb-i minâre-i evvel tûlen arzan kadden zirâ' zirâ' zirâ' isbî' 18 2,5 8 20 be-hesâb-ı satrancî zirâ' 340 adet	nısf kemer-i kebîr-i kubbe-i küçük tûlen arzan zirâ' isbî' adet 6 adet 10 5 be-hesâb-ı satrancî zirâ' 51 adet, 6 isbî'	koltuk-ı kemer-i mezbûr kemer tûlen arzan zirâ' zirâ' adet 34 11 be-hesâb-ı satrancî zirâ' 55 minhâ minhâ amel-i kemerciyân, 3 zirâ' el-bâkî der-yed, zirâ' 52 adet	
kafa-tahta-i bîrûnî tûlen arzan zirâ' zirâ'	koltuk-ı kubbe-i küçük tûlen arzan zirâ' zirâ'	koltuk-ı yonma-i kubbe-i mezbûr be-hesâb-ı satrancî	

adet adet 44,5 1,5 be-hesâb-ı satrancî 66 zirâ', 18 isbî	adet adet 9 2,5 be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22,5 adet	9 zirâ'
yonma-i seng der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen arzan zirâ' zirâ' 113 5 be-hesâb-ı satrancî zirâ' 57,5 adet minhâ mahsûb berây-ı amel-i kemerciyân zirâ' 3 adet el-baki der-yed zirâ' 54,5 adet	yonma-i minâre-i mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet, 14 isbî zirâ' 4 adet, 14 isbî arzan, zirâ' 4 adet, 14 isbî kadden 8 zirâ', 20 isbî dîvârı, zirâ' 14 adet, 16 isbî be-hesâb-ı satrancî 185,5 zirâ'	râh-ı tabaka tûlen arzan zirâ' zirâ' adet adet 9,5 4 be-hesâb-ı satrancî zirâ' 38 adet
yonma-i oluk 1 adet tûlen 1 zirâ' arzan 1 zirâ' kadden 1 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 4 adet	yekûn zirâ' 825,5 adet kıymet 121.320 berây-ı amel-i dîvârhâ ve gayruhû zirâ' 340 adet fî 120 kıymet 76.800	berây-ı amel-i minâre zirâ' 185,5 adet fî 240 kıymet 44.520
v. 207a		
Tetimme-i Perşembe, fî 28 C. 1024 Seng-tırâşân An-yed-i Gül Dede		
an-dîvâr-ı yonma-i hâs an- cânib-i kiblî tûlen, zirâ' 28 adet, 9 isbî arzan, zirâ' 2,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 627 adet	pây-e-i yonma-i bîrûnî an-cânib-i kiblî tûlen, zirâ' 3 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 106 adet	pây-e-i küçek-i bîrûnî tûlen, zirâ' 2,5 adet arzan, zirâ' 1 adde, 4 isbî kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî 23 zirâ'
pây-e-i enderûnî tûlen, zirâ' 2 adet, 18 isbî kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî 13 zirâ', 16 isbî	kemer-i kubbe-i küçek 1 adet tûlen, zirâ' 20,5 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî 82 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr 2 adet tûlen, zirâ' 22 adet arzan, zirâ' 5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 88 adet
koltuk-ı kubbe-i küçek 1,5 adet tûlen, zirâ' 13,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 33 adet, 18 isbî	yonma-i koltuk tûlen, zirâ' 9 adet arzan, zirâ' 1 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî 13,5 adet	nısf pây-e-i kebîr tûlen, zirâ' 7 adet arzan, 3,5 zirâ' kadden, zirâ' 8,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 208 adet minhâ ihrâc şode berây-ı mermer zirâ' 12 adet el-bâkî der-yed zirâ' 196 adet
defa yonma-i nısf pây-e-i bîrûn der- mukâbile-i mukarnas-ı mermer	kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, zirâ' 38 adet arzan, zirâ' 1,5 adet	yonma-i oluk 1 adet tûlen, zirâ' 4 adet

tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 12,5	be-hesâb-ı satrancî 57 zirâ'	arzan, zirâ' 1 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 4 adet
yekûn amel-i mezbûr 1.306 adet fî 120 kıymet 156.720		
An-yed-i Sefer Durmuş		
dîvâr-ı yonma-i hâss-ı nîme der-cânib-i kiblî tûlen, zirâ' 28 adet arzan, zirâ' 2,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 618 adet	kemer-i enderûnî-i küçek tûlen, zirâ' 20,5 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî 82 zirâ'	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 22 zirâ' arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 88 adet
yonma-i der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 44 adet	koltuk-ı kubbe-i küçek 1,5 adet tûlen, zirâ' 13,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 32 adet, 18 isbî	defa koltuk be-hesâb-ı satrancî zirâ' 3 adet
defa koltuk be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet	pâye-i bîrûnî-i kebîr an-cânib-i kiblî tûlen, zirâ' 3 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 106 adet	pâye-i küçek-i bîrûnî tûlen, zirâ' 2,5 adet arzan, zirâ' 1 adet, 4 isbî kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 32 adet
pâye-i küçek-i enderûnî tûlen, 2 zirâ' arzan 18 zirâ' kadden 8 zirâ', 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13 adet, 16 isbî	kafa-tahta-i kebîr tûlen, 28 zirâ' arzan, 1,5 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 42 adet	nısf pâye-i kebîr tûlen, zirâ' 7 adet arzan, zirâ' 3,5 zirâ' kadden, zirâ' 8 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 208 adet minhâ ihrac şode berây-ı mermer zirâ' 12 adet el-bâkî der-yed 196 adet
defa yonma-i nısf-ı pâye-i mezbûre der-mukâbile-i mukarnas-ı mermer tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 12,5	oluk 1 adet tûlen, zirâ' 4 adet arzan 1 zirâ' kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 4 adet	yekûn amel-i mezbûr zirâ' 1.279 adet fî 120 kıymet 153.480
An-yed-i Yani		
dîvâr-ı yonma-i hâs der-kurb-i minâre der-cânib-i şark tûlen, zirâ' 16 adet, 3 isbî arzan, zirâ' 6,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî	nısf kemer-i kubbe-i küçek tûlen, zirâ', 10 adet, 6 isbî arzan 5 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 51 adet, 6 isbî	nıfs-ı koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 5 adde be-hesâb-ı satrancî zirâ' 55 adet

be-hesâb-ı satrancî zirâ' 353 adet		
koltuk-ı kubbe-i küçek tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancî zirâ' 19 adet	koltuk be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet	nısf yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 5,5 adet arzan, zirâ' 5 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27,5 adet
kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, zirâ' 44,5 adet arzan, zirâ' 1,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 66 adet, 18 isbî'	minare tûlen, zirâ' 4 adet, 14 isbî' arzan, zirâ' 5 adet, 14 isbî' kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî' devren, zirâ' 14 adet, 16 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 185,5 adet	oluk 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 4 adet
yekûn be-cihet-i mezbûr kıymet 115.320		
dîvârâ ve gayruhû zirâ' 590 adet fî 120 kıymet 70.800	minare zirâ' 185,5 adet fî 240 kıymet 44.520	
v. 207b		
An-yed-i Pağyani		
dîvâr-ı yonma-i hâs de-cânib-i şark tûlen, zirâ' 25 adet, 18 isbî' arzan, zirâ' 2,5 adet kadden, 8 zirâ', 20 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 568 adet	nısf kemer-i kebîr-i kubbe-i küçek tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî' arzan, zirâ' 15 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 51 adet, 6 isbî'	nısf koltuk-ı kemer-i dîvâr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 55 adet
koltuk-ı kubbe-i küçek tûlen, zirâ' 13,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 33 adet, 18 isbî'	koltuk-ı yonma tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 zirâ'	nısf yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 5,5 adet arzan, zirâ' 5 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27,5 adet
kubbe-i kemer-i küçek-i zemîn-i minâre-i mükemmel 1 adet tûlen, zirâ' 20,5 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 82 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr-i mükemmel tûlen, zirâ' 22 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 88 adet	nısf pâye-i kemer tûlen, zirâ' 7 adet arzan, zirâ' 3,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 208 adet minhâ ihrac şode berây-ı mukarnas-ı mermer zirâ' 12 adet el-bâkî, zirâ' 196 adet
nısf yonma-i pâye-i mezbûr der- mukâbile-i mukarnas-ı mermer tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 20,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 12,5 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî 44 zirâ'	pâye-i yonma der-râh-ı pâdişâh- ı âlem-penâh der-bîrûn-ı câmi'-i şerîf tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî' be-hesâb-ı satrancî

		zirâ' 176,5
pâye der-mukâbile-i râh-ı mezbûr tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirna 176,5 adet	kemer-i enderûn der-bâb-ı sûtûn-ı mermer tûlen, zirâ' 13,5 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 16 adet
kafa-tahta-i enderunî tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22 adet	dîvâr-ı yonma der-bâlâ-yı kemer-i küçek tûlen, zirâ' 6 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 4,5 adet be-hesâb-ı zirâ' 27	yonma-i pâye der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer tûlen, zirâ' 3,5 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 14 adet
defa dîvâr-ı yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 9,5 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî 34,5 zirâ'	kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, zirâ' 36,5 adet arzan, zirâ' 1,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 54,5 adet	yonma-i râh-ı tabaka der-pâye-i râh-ı pâdişâh-ı âlem-penâh der-câmî tûlen, zirâ' 8 adet, 60 isbî arzan, zirâ' 2,5 zirâ' devrî, zirâ' 5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 48 adet minhâ ihrâc şode berây-ı dîvâr 24 zirâ' el-bâkî der-yed zirâ' 24 adet
yonma-i sokak der-râh-ı tabaka tûlen, zirâ' 4,5 adet arzan, zirâ' 10 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 45 adet	yonma-i sokak-ı diğêr der-râh-ı mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 16 adet	oluk 2 adet tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancî zirâ' 8 adet
yekûn amel-i mezbûr zirâ' 1.812,5 adet minhâ ihrâc şode berây-ı dîvâr ve gayruhû zirâ' 1.727,5 adet fî 120 kıymet 207.300		
An-yed-i Anluşa		
dîvâr-ı yonma-i hâs tûlen, zirâ' 12 adet, 20 isbî arzan, zirâ' 2,5 adet kadden, 8 zirâ', 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 282,5 adet	nıfs-ı kemer-i enderûn der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet	nıfs-ı koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 2 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 8 adet
nıfs-ı yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet, 18 isbî arzan, zirâ' 3 adet kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 17,5 adet	kemer-i küçek-i mükemmel tûlen, zirâ' 6,5 adde arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 3 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 4,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27 adet
kafa-tahta-i enderunî	kafa-tahta-i bîrûnî	yonma-i pâye der-bâlâ-yı sûtûn-

tûlen, zirâ' ( ) adet arzan, ( ) zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22 adet	tûlen, zirâ' 14 adet arzan zirâ' 1,5 zirâ' be-hesâb-ı satrancî 21,5 zirâ'	ı mermer tûlen, zirâ' 3,5 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 3 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 14 adet	
yekûn amel-i mezbûr zirâ' 419 adet fî 120 kıymet 50.280			
An-yed-i Mavridi			
dîvâr-ı yonma-i has an- cânib-i şark tûlen, zirâ' 17 zirâ' kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî beher zirâ' 2,5 be-hesâb-ı satrancî zirâ' 375 adet	pâye-i enderûn tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 176,5 adet	pâye-i bîrûnî tûlen, zirâ' 5 adet arzan, 4 zirâ' kadden 8 zirâ', 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 176,5 adet	kemer-i mükemmel der-pâye-i enderûnî tûlen, zirâ' 20,5 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 82 adet
koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 22 adet arzan, 4 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 88 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, 4 zirâ' kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 44 adet	koltuk-ı kubbe-i küçek 1,5 adet tûlen, arzan 12,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 33 adet, 18 isbî	yonma-i koltuk be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet
nısf kemer-i enderûnî der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet	nısf yonma der-bâlâ-i kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet, 18 isbî arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 17,5 adet	nısf pâye-i kebîr tûlen, zirâ' 7 adet arzan, zirâ' 3,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 208 adet minhâ ihrâc şode berây-ı mermer zirâ' 12 adet el-bâkî der-yed zirâ' 196 adet	
yonma-i nısf pâye der- meyâne-i mukarnas-ı mermer tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 12,5 adet	nısf kemer-i enderûn tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20,5 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 5,5 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11 adet
kafa-tahta-i enderûnî be-hesâb-ı satrancî [zirâ'] 19 adet	kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, 27 zirâ' arzan, zirâ' 1,5 be-hesâb-ı satrancî 40,5 zirâ'	oluk 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 8 adet	
yekûn amel-i mezbûr zirâ' 1.349 adet fî 120 kıymet 161.880			
v. 208a			

Tetimme-i Perşembe, fî 28 C. 1024 an-ücret-i seng-tırâşan-ı sûtûn-ı kebîre An-yed-i Karakaş			
dîvâr-ı yonma-i hâs an-cânib-i şark tûlen, zirâ' 18, 18 isbî' arzan, zirâ' 2,5 kadden 8 zirâ', 20 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 412,5 adet	nısf kemer-i enderûn an-cânib-i üstad mavridi tûlen, zirâ' 10 adet, 6 ısbî' arzan, zirâ' 2 be-hesâb-ı satrancî 20,5 zirâ'	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' ( ) adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22 adet	nısf koltuk-ı kubbe-i küçük tûlen, zirâ' 4,5 adet arzan zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11 adet, 6 isbî'
koltuk be-hesâb-ı satrancî zirâ' 4,5 adet	koltuk der-bâlâ-yı keme-i mezbûr tûlen, zirâ' 6 adet, 18 ısbî' arzan 2 zirâ' kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet	nısf kemer-i mezbûr der-cânib-i üstad sarı tûlen, zirâ' 10 adet, 6 ısbî' arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20,5 adet	nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî 23 adet
nısf koltuk-ı kubbe-i küçük tûlen, zirâ' 4,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 12 adet	yonma-i koltuk be-hesâb-ı satrancî zirâ' 4,5 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 6 adet, 10 ısbî' arzan, zirâ' 1 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet	kemer-i küçük der- bâlâ-yı sûtûn-ı mermer- i küşe tûlen, zirâ' 13 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî 26 zirâ'
koltuk-ı kemer-i mezbûr 2 adet tûlen, zirâ' 4 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 16 adet	pâye-i yonma der-bâlâ- yı sûtûn-ı mermer-i küşe tûlen 2 zirâ' arzan 2 zirâ' kadden 8 zirâ', 20 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 35 adet	kubbe-i seng-i kademe tûlen, zirâ' 2,5 adet arzan, zirâ' 10 be-hesâb-ı satrancî zirâ' 25 adet	koltuk-ı kubbe-i mezbûr 4 adet tûlen, zirâ' 8 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 32 adet
kafa-tahta-i enderûnî tûlen, zirâ' 21 adet arzan, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 21 adet	kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, zirâ' 29,5 adet arzan, zirâ' 1,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 44 adet 60 isbî'	minâre tûlen, zirâ' 4 adet, 14 isbî' arzan, zirâ' 4 adet, 14 isbî' kadden, zirâ' 8, 20 isbî' devren, zirâ' 14 adet, 16 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 185,5 adet	
yekûn amel-i mezbûr zirâ' 940 adet kıymet 135.060			
amel-i dîvârhâ ve gayruhû zirâ' 754,5 adet fî 120 kıymet 90.540		amel-i minâre zirâ' 185,5 adet fî 240 kıymet 44.520	
An-yed-i Sarı Kayseriye			
dîvâr-ı yonma-i hâs an-cânib-i şimâl tûlen, zirâ' 24 adet arzan, zirâ' 2,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî' be-hesâb-ı satrancî	nısf kemer an-cânib-i üstad karakaş tûlen, zirâ' 10 adet, 6 ısbî' arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20,5 zirâ'	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22 adet	nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 4,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11 adet, 6 isbî'

zirâ' 530 adet			
koltuk be-hesâb-ı satrancî zirâ' 4,5 adet	kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kebîr tûlen, zirâ' 20,5 adet arzan ısbî' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 82 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen zirâ' 6 adet, 18 ısbî' arzan, zirâ' 2 adet kadden 1 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 22 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî 88 adet
koltuk-ı kubbe-i küçek tûlen, zirâ' 9 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22,5 adet	koltuk be-hesâb-ı satrancî zirâ' 9 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 4 adet kaden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 44 adet	nısf pâye-i kebîr tûlen, zirâ' 7 adet arzan, zirâ' 3,5 adet kadden, 8,5 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 208 adet minhâ ihrac şode berây-ı mermer zirâ' 12 adet el-bâkî der-yed zirâ' 196 adet
nısf yonma-i pâye der- mukâbile-i mukarnas-ı mermer tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 12,5 adet	nısf pâye-i enderûn tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 ısbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 176,5 adet	kemer-i mükemmel-i der-bâlâ-yı sûtûn-ı mezbûr tûlen, zirâ' 13,5 adet arzan zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen zirâ' 4 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 16 adet
yonma-i kemer-i bâlâ- yı mezbûr tûlen, zirâ' 9,5 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 1 adet, 20 ısbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 34,5 adet	kemer-i küçek der- pâye-i mebur tûlen, zirâ' 6,5 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 2 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 8 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 3 adet arzan, 2 zirâ' kadden, 4,5 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27 adet
yonma der-bâlâ-yı pâye-i mermer tûlen, zirâ' 3,5 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 14 adet	kafa-tahta-i enderûnî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 24 adet, 20 ısbî'	râh-ı tabaka tûlen, zirâ' 8 adet, 20 ısbî' devren, zirâ' 5 adet kadden, zirâ' 22 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 48 adet minhâ ihrac şode berây-ı dîvan-ı yonma zirâ' 24 adet el-bâkî der-yed zirâ' 24 adet	yonma-ı bâb-ı tabaka be-hesâb-ı satrancî zirâ' 10 adet
kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, zirâ' 12 adet arzan, zirâ' 1,5 adet be-hesâb-ı satrancî 18 zirâ'	yekûn amel-i mezbûr zirâ' 1.458 adet fî 120 kıymet 174.960		
v. 208b			
An-yed-i Bünyad			
dîvâr-ı yonma-i hâs	kemer der-bâlâ-yı	koltuk-ı kemer-i	divar-ı yonma der-bâlâ-

tûlen, zirâ' 29 adet arzan, zirâ' 8 adet, 20 isbi' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 340	sütûn-ı mermer tûlen, zirâ' 13,5 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27 adet	mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 16 adet	yi kemer-i mermer-i mezbûr tûlen, zirâ' 9,5 adet arzan 2 zirâ' kadden 1 zirâ', 20 isbi' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 34,5 adet
kemer-i küçük tûlen, zirâ' 6,5 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen zirâ' 2 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 8 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 3 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 4,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27 adet	bâb-ı yonma der-bâlâ- yı seng-i mermer tûlen, zirâ' 3,5 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden 2 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 14 adet
nısf pâye-i enderûn tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden 8 zirâ', 20 isbi' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 176,5	kemer-i mükemmel ila pâye-i kemer tûlen, zirâ' 20,5 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 82 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 2,5 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 98 adet	koltuk-ı kubbe-i küçük tûlen, zirâ' 9 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22,5 adet
yonma der-bâlâ-yı koltuk-ı mezbûr tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancî zirâ' 9 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, 8 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 44 adet	nısf pâye-i kebîr tûlen, zirâ' 7 adet arzan, zirâ' 3,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbi' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 208 adet minhâ ihrac şode berây-ı mermer zirâ' 12 adet el-baki der-yed zirâ' 196 adet	
nısf yonma-i pâye-i kebîr der-mukâbile-i mermer mukarnas tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 12,5 adet	nısf-ı kemer an-cânib-i üstâd todor tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbi' arzan 2 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20,5 adet	nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22 adet	nısf yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 5 adet, 18 isbi' arzan, zirâ' 2 adet kadden 1 zirâ' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11,5 adet
kafa-tahta-i enderûnî tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancî zirâ' 40 adet	kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, zirâ' 140,5 arzan, zirâ' 1,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 21,5 adet	yekûn amel-i mezbûr zirâ' 1.525,5 adet fî 120 kıymet 183.060	
An-yed-i Nevruz			
dîvâr-ı yonma-i hâs an- cânib-i yemîn tûlen, zirâ', 16,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet kadden, 8 zirâ', 20 isbi' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 364 adet	nısf kemer an-cânib-i üstâd bünyad tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbi' arzan zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20,5 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22 adet	kemer-i koltuk der- bâlâ-yı mezbûr tûlen, zirâ' 5 adet, 18 isbi' arzan, zirâ' 2 adet kadden zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11,5 adet
kemer-i küçük-i mermer-i kûşe der-	pâye-i yonma der-bâlâ- yı sûtûn-ı mermer-i	koltuk-ı kemer-i mezbûr	kubbe-i yonma-i seng tûlen, zirâ' 2,5 adet

bâlâ-yı seng tûlen, zirâ' 13 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 26 adet	kûşe tûlen, zirâ' 2 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden 8 zirâ', 20 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 35 adet	2 adet tûlen, zirâ' 4 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı zirâ' 16 adet	arzan, zirâ' 10 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 25 adet
koltuk-ı kubbe-i mezbûr 4 adet tûlen, arzan 8 adet arzan 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 16 adet	nısf kemer an-cânib-i üstâd emin bey tûlen, zirâ' 10 adet, 6 ısbî' arzan zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20,5 adet	nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22 adet	koltuk-ı kubbe-i küçek-i mükemmel 1 adet tûlen, zirâ' 9 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22,5 adet
koltuk-ı yonma der- bâlâ-yı mezbûr be-hesâb-ı satrancî zirâ' 9 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 5 adet, 18 ısbî' arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11,5 adet	kafa-tahta-i enderûnî tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancî zirâ' 28 adet	yonma-i minâre-i mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet, 14 ısbî' arzan, zirâ' 4 adet, 14 ısbî' kadden, 8 zirâ', 20 isbî' devren, zirâ' 14 adet, 16 isbî' be-hesâb-ı satrancî 185,5 zirâ'
kafa-tahta-i bîrûn tûlen, zirâ' 38 adet arzan, zirâ' 1,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 57 adet	yekûn amel-i mezbûr zirâ' 892 adet kıymet 129.300	amel-i dîvarhâ-i yonma zirâ' 706,5 adet fî 120 kıymet 84.780	amel-i minâre zirâ' 185,5 adet fî 240 kıymet 44.520
v. 209a			
Tetimme-i Perşembe, fî 28 C. 1024 an-seng-trâşân-ı götürücüyân			
dîvâr-ı yonma-i hâs an-cânib-i garb tûlen, zirâ' 22,5 adet arzan, zirâ' 25 adet kadden, zirâ' 8 adet, 28 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 496,5 adet	pâye-i bîrûnî tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 8 adet, 18 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 176,5 adet	pâye-i enderûnî tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 8 adet, 18 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 176,5	
nısf kemer an-cânib-i üstâd nevruz tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî' arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20,5 adet	koltuk-ı kemer-i mezkûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 12 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 22 adet	koltuk-ı küçek tûlen, zirâ' 4,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11 adet	
koltuk be-hesâb-ı satrancî zirâ' 4,5 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 5 adet, 18 isbî' arzan, zirâ' 20 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11,5	kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kemer tûlen, zirâ' 20,5 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 82 adet	
koltuk tûlen, zirâ' 22 adet arzan, zirâ' 4 adet	koltuk tûlen, zirâ' 4,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11,5 adet	

be-hesâb-ı satrancî zirâ' 88 adet	be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11 adet	arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 46 adet
nısf pâye-i kemer tûlen, zirâ' 7 adet arzan, zirâ' 3,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 208 adet minhâ ihrac şode berây-ı mermer 12 adet el-bâkî der-yed zirâ' 196	nısf yonma-i pâye der- mukâbile-i mukarnas-ı mermer tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 12,5	kemer der-bâlâ-yı mermer sûtûn tûlen, zirâ' 13,5 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27 adet
koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet arzan, zirâ' 4 be-hesâb-ı satrancî zirâ' 16 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 9,5 arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 34,5 adet	kemer-i küçek tûlen, zirâ' 6,5 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13 adet
koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 2 adet arzan zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 4 adet	pâye-i yonma der-bâlâ-yı sûtûn- ı mermer tûlen, zirâ' 3,5 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 14 adet	kafa-tahta-i enderûnî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 35 adet, 18 isbî
yonma der-bâlâ-yı kemer-i küçek tûlen, zirâ' 3 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 4,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27 adet	kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, zirâ' 3,5 adet arzan, zirâ' 1,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 91 adet	oluk 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 8 adet
yekûn be-cihet-i mezbûr zirâ' 1.588,5 adet fî 120 kıymet 190.620		
An-yed-i Behram nev-müslim		
dîvâr-ı yonma-i hâs an- cânib-i garb tûlen, zirâ' 17 adet, 4 isbî arzan zirâ' 2,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 357,5 adet	nısf kemer der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 83,5 adet	nısf koltuk-ı mezkûr tûlen, zirâ' 4 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 16 adet
kemer-i küçek tûlen, zirâ' 6,5 adet arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13 adet	koltuk-ı kemer-i mezkûr tûlen, zirâ' 2 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 3 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 4,5 adet
		yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet, 18 isbî arzan zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 17,5 adet
		pâye der-bâlâ-yı sûtûn- ı mermer tûlen, zirâ' 3,5 adet arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 2 adet

	zirâ' 8 adet	be-hesâb-ı satrancî zirâ' 27 adet	be-hesâb-ı satrancî zirâ' 14 adet
kafa-tahta-i enderûnî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 11 adet	kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, zirâ' 17,5 adet arzan, zirâ' 1,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 25 adet, 18 isbî'	yekûn be-cihet-i mezbûr zirâ', 503 adet fî 120 kıymet 60.360	
An-yed-i Sefer Bıyıklı			
dîvâr-ı yonma-i hâs tûlen, zirâ' 11 adet, 4 isbî' arzan, zirâ' 2,5 adet kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 242,5 adet	pâye-i bîrûnî tûlen, zirâ' 5 adet arzan, zirâ' 4 adet kadden, zirâ' 8 adet 30 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 176,5 adet	kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kemer tûlen, zirâ' 20,5 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 82 adet	koltuk-ı mezbûr tûlen, zirâ' 22 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 88 adet
koltuk-ı kubbe-i küçek tûlen, zirâ' 13,5 adet arzan, zirâ' 2,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 33,5 adet	koltuk-ı kubbe-i mezbûr tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancî zirâ' 13,5 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11,5 adet arzan, zirâ' 5 adet kadden, zirâ' 1 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 46 adet	nısf kemer an-cânib-i üstad behram tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî' arzan, zirâ' 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20,5 adet
koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 4 adet arzan, zirâ' 4 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 16 adet	yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî' arzan, zirâ' 2 adet kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 24,5 adet	nısf kemer-i kebîr tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî' arzan, zirâ' 5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 52,5 adet	koltuk-ı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 11 adet arzan, zirâ' 5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 5,5 adet
yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî' arzan, zirâ' 5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 34 adet	kafa-tahta-i enderûnî be-hesâb-ı satrancî zirâ' 7,5 adet	kafa-tahta-i bîrûnî tûlen, zirâ' 21,5 adet arzan, zirâ' 1,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 31,5 adet	pâye-i yonma-i tabaka tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20 adet
oluk 2 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 8 adet	nısf pâye-i kebîr tûlen, zirâ' 7 adet arzan, zirâ' 3 adet kadden, zirâ' 8,5 adet be-hesâb-ı satrancî zirâ' 20,5 adet minhâ berây-ı ihrâc-ı mermer mukarnas zirâ' 12 adet el-bâkî der-yed zirâ' 196 adet		nısf pâye-i kemer ve kubbe-i meyâne an- mermer mukarnas be-hesâb-ı satrancî zirâ' 12,5 adet
yekûn amel-i mezbûr zirâ' 1.336,5 adet fî 120 kıymet 160.380			
v. 209b			
An-yed-i Andon yonma-i minâre be-cânib-i garb		An-yed-i Timur Küçük yonma-i minâre an-cânib-i şark	

tûlen, zirâ' 5 adet, 4 isbi' arzan, zirâ' 2 adet, 4 isbi' kadden, zirâ' 20 adet devrî, zirâ' 13 adet, 6 isbi' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 346 adet fî 240 kıymet 83.040	tûlen, zirâ' 4 adet, 4 isbi' arzan, zirâ' 4 adet, 4 isbi' kadden, zirâ' 20 adet devrî, zirâ' 13 adet, 6 isbi' be-hesâb-ı satrancî zirâ' 346 adet fî 240 kıymet 83.040
cem'an zirâ' 16.617 adet kıymet 2.166.120	
berây-ı dîvârâ ve gayruhû zirâ' 15.183 adet fî 125 kıymet 1.821.960	berây-ı minâre 1.434 adet fî 240 kıymet 344.160

Tablo 57. Sultan Ahmed Camii inşâsında minare, duvar ve kemerustaları (sengtraşları).

Kaynak: BOA, D.35.

Duvarlar, minareler, Kubbe kemerleri, kemer koltukları, yonma sûtûnlar, oluklar, kafatahtalar, kemer-i mükemmel, kemer-i yarım, kemer-i kûçekler, merdiven kademeleri ve yonma-i sokakların hangi ustaların elinden çıktığına dâir bilgiler Tablo 57'de yer almaktadır. Burada duvarların ve minârelerin yönlerine göre, diğer yapı elemanlarının ise ebatlarına göre tarif edildiği görülmektedir. Yine rûznâmçe üslûbuna göre yapılan tariflerde, Harem-i enderûnî ve birûnî ifadelerine de müracaat edilmiştir. Buna göre harem-i enderûn, cami iç bölümünü ifade ederken; harem-i birûn avluyu işaret etmektedir.

Taş ustalarını kaba yontu ve sanat boyutunda traş olarak iki kısma ayırmak gerekirse; sanatkârlar Tablo 57'de gösterilen ustalardır. İnce işçilik gerektirmeyecek, duvar taşı gibi elemanların ustaları yahut da mâdenden bir şekilde kopartılıp getirilmiş taş parçalarını işlenecek duruma hazır hale getiren ustalar ise BOA D.35 nolu defterde isimleri geçtiği kadarıyla aşağıdaki tabloda ele alınmıştır.

Varak No	Tarih	Malzeme ve Özellik	Görevli
90a	29 Şâban 1020/ 6 Kasım 1611 Pazar.	Berây-ı seng-i ateş-i mütenevvi'a an-yed-i mezbûrîn ber-mûceb-i defter-i müfredât-ı Ali Bey an-bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî an-gurre-i Rebî'ülahire 1020 ilâ gâyet-i Receb sene-i minhü	Kosta Kethüda, Dimo Petko Piyo Vasil Talo Kalo,
90b		Be-cihet-i nafaka-ı Mehmed Reîs ma'a Forsa-i mîrî ve vardiyanânân berây-ı kat'-kerden-i seng-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i C. ilâ gâye-i	Nikola Papas İstirati Miho İstoyan Belgrad Yani Petko Nikola Papas Nikola Dimo, Mato Jupe Nikola Petro

		Şâban1020 (fî'l-müdde, kıymet 12.960), be-nâm-ı Mehmed Reîs (fî yevm 8), be-nâm-ı vardıyanân (neferan 7, fî 4, fî yevm 28), be-nâm-ı esirân (neferan 24, fî 4, fî yevm 96), be-nâm-ı âhenger (neferan 1, fî yevm 12).	Sarı Miho Jupe Nikola, Andreya Papas Kosta Andreya, Nikola Petko Mujo Peyo Yano Nikola, Kola Petko Dacko İstimad Vasil Pitko,
91a			Andreya Pine Miho Dimo Kola Vasil Mehmed Başe Kara Kola Bahşi Ermeni Todori Atanaş Petko Dimo Karakin Ermeni Miho Petka Petro Petko Resimo Petko Miho Jupe Petko Dimo An-yed ( ) nişânı nacakdır Piyo Simo Andiri Simo nâm-ı diğêr Kosta Kizin
91b			Petko Mihâl
111a	25 R. 1921/ 25 Haziran 1612 Pazartesi	Bahâ-i seng-i kefeke-i mütenevvi'a an-yed-i mezkûrîn an-karye-i Mertenek/Mertenek el-vâki' fî gurre-i Ramazân1020.	İstirati Miho Kethüda Mehmed bin Yusuf Kara Piyo Miho Belgrad Mehmed Başe Simo Kola Piyo Atanaş İstamo /İstefano İstirati Mosko Kondi Dimitri Yani Simo Yani Dimo Angeli Mitro Mato Miho Andreya Nikola Papas Şâban Bostanî ma'a Mitro Papas
111b			Vasil Pitko Şirmerd Avlonya Kiro Yorgo Kara Kola/Kolyo Kara Kosta İbrahim Sipahi Miho Dede/Dode/Tode İstapan Petko Mihitar Ermeni Parmaksuz Ermeni Bazarî Küreci Ermeni Pandoro Nikola Kolo Pine Petko Bandarî

			Pandoro İstimad Koçi Avlonya Karakaş Ermeni Hızır Üsküdar
112a			Kumru Ermeni İstirati Dimo Arslan Ermeni Anton Ermeni Karagöz Ermeni Nikola Papas ma'a Andreya birâdereş Miho Belgrad An-yed ( ) nişânı çengel ile iki noktadır Kosta Toba Roso Avlonya Mosko Zenka ma'a Penayot Görice Velço Görice Andreya Nikola Zoto Kiro Safar Petka Dimo Petko
112b	1 Ca. 1021/ 30 Haziran 1612 Cumartesi	Seng-i taban (zirâ' 3.405 adet, fî 195, kıymet 663.975), seng-i kemer (zirâ' 1.120 adet, fî 63, kıymet 70.560), seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 507,5 adet, fî 38, kıymet 6.020), seng-i kalıb-ı sagîr (zirâ' 215 adet, fî 28, kıymet 6.020), seng-i pehlü (zirâ' 2.253 adet, fî 60, kıymet 130.180), seng-i arşun ve seng-i kademe (zirâ' 54 adet, fî 19, kıymet 1.026)	Nikola Görice Lanyalı Pandoroş Yani Yorgi Lanyalı Mitro Görice Raviçe Argine Petka Arnavud Yani Ünye
170a	29 C. 1023/ 6 Ağustos 1614 Çarşamba	Bahâ-i senghâ-i kefeke-i mütenevvi'a an- cânib-i Ayastefanos âmede an-yed-i mezkûrîn an 18 Şevvâl 1023 ilâ 22 C. 1023.	İstirati Kethüdâ Mehmed Başe Mehmed Yusuf Kara Franko Kara Kosta Nikola Papas Kara Pitko Pandoro Papas
170b			Kiro Duşe Dimo Angeli Kosta Lom Miho Andreya Şirmerd Avlonya Simo Kola Hırsto Avlonya Dimitri Nikola İstirati Dimo
171a	29 C. 1023/ 6 Ağustos 1614 Çarşamba		Mato Petko İstamo İstirati Dimo Dole Köse Dimitri Miho Luka Zogar Kiro Safar Nika Hırsto Kondi Ali bin Mehmed

171b			Mosko Kon[d]i Daçko Avlonya Kiro Yorgo Simo Avlonya Pandoro Piyo Mato Karakaş Simo Yani Mato Kito Miho Kosta
172a	29 C. 1023/ 6 Ağustos 1614 Çarşamba		Pinto Bıyıklı Hasan bin Yusuf Miho hayyât Mitro Papas Mato Jupe Sarı Gon Pandoro Pito Yanyalı Pito Atnas
172b		Cem`an kıymet 1.843.973,5 Seng-i taban (zirâ' 7.234,5 adet, fî 220, kıymet 1.591.560), seng-i kemer (zirâ' 2.280 adet, fî 75, kıymet 171.000), seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 169,5 adet, fî 47, kıymet 7.966,5), seng-i kalıb-ı sağîr (zirâ' 1.050,5 adet, fî 35, kıymet 36.767,5), seng-i pehlü (295,5 zirâ', fî 65, kıymet 19.207,5), seng-i arşun (93 zirâ', fî 24, kıymet 2.232), seng-i söve-i sağîr (zirâ' 338 adet, fî 45, kıymet 15.210).	İstirati Pita Mustafa Hacı Ali Karagöz Papa Kiryaki Karakin Pandoro Kondozi
173a	29 C. 1023/ 6 Ağustos 1614 Çarşamba	Bahâ-i senghâ-i kefeki-i mütenevvi`a-i Kör Nikola an-yed-i mezkûrîn an 18 Şevvâl 1022 ilâ 29 C. sene [1]023.	Arslan Kolyo Gon Uzun Dimo Dimo Hırsto İstano Mehmed yeniçeri Radonos Andon Nikola Dimitri Papas İstirati Miho
173b		Cem`an, kıymet 401.314,5. Seng-i taban, beher 1,5 fî 1, be-hesâb-ı zirâ', 1.550 adet, fî 220, kıymet 341.000), seng-i kemer (zirâ' 502,5 adet, fî 75, kıymet 37.687,5), seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 33 adet, fî 47, kıymet 1.551), seng-i kalıb-ı sağîr (zirâ' 218,5 adet, fî 35, kıymet 7.647,5), seng-i pehlü (zirâ' 173,5 adet, fî 65, kıymet 11.277,5), seng-i arşun (zirâ' 4 adet, fî 24, kıymet 576), seng-i söve-i sağîr (zirâ' 35 adet, fî 45, kıymet 1.575). Bahâ-i senghâ-i kefeki-i mütenevvi`a an-cânib-i Ayastefanos an-yed-i kavakçıyân âmede el-vâki' fî 18 L. 1022 ilâ 22 Ca. 1023.	Pito Kondi Dimo Pito Kiro Dimo Hırsto David Gin Tojo Kiro Hırsto Nikola Kethüdâ Kara Pito Mato Nikola
174a	29 C. 1023/ 6 Ağustos 1614 Çarşamba	Cem`an, kıymet 440.272	Kola Vasil Petri Petka Kosta Andon Yani Mito Pandoro Pinto

			Yani Mitre Palo Pito Mato Papas Miho Pito Menditi Avlonya
174b		Bahâ-i seng-i âteş-i mütenevvi'a an-yed-i mezkûrîn an-cânib-i Kavak âmede el-vâki' fî 18; an-yed-i Kosta Kethüdâ , seng-i taban (zirâ' 10 adet, fî 120, kıymet 1.200), seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 69 adet, fî 120, kıymet 8.280), seng-i kalıb-ı vasat (zirâ' 13,5 adet, fî 70, kıymet 945), seng-i pehlü (zirâ' 1,5 adet, fî 70, kıymet 105) yekûn 10.530. Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i C. 1023 (kıymet 61.599), berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 41.142), berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 20.457). Be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i senghâ-i mütenevvi'a ve kereste an-bâb-ı Ahur-ı Karagümrük ilâ binâ-i şerîf vâcib-i C. 1023, nevbet-i sağîre (649 adet, fî 20, kıymet 12.980), nevbet-i kebîre (84 adet, fî 80, kıymet 6.720) yekûn 19.700.	Dimo Pito Pito Vasil Mato Yani Nikola Papas İstirati Miho Yani Pito Mato Jupe Nikola Petro Nikola Jupe Pandoro Papas Köse Andreyâ Manol Nikola Simo Pito Miho Jupe An-yed-i ( ) nişânı bıçak Kosta Andreyâ Ayvad Ermeni Daçko İstemad Niko Pito An-yed-i ( ) beş nokta
185b		Bahâ-i seng-i mermer-i mütenevvi'a an-yed-i mezkûrîn an 7 Zilhicce 1022 ilâ 7 L. 1023.	Kara Yuvan Rado Kara Simo
186a	29 Şevvâl1023/ 2 Aralık 1614 Salı		İstano Küçük Yuvan Vılço Sarı Nikola
186b			Mato Jupe Mojo Mehmed Çelebi sipahi
187a	29 Şevvâl 1023/ 2 Aralık 1614 Salı		İbrahim Bey sipahi Nikola Görice Miho Vasil ma'a, Pinto Pito Radnic
187b			Panayot Görice Gon ma'a Mitro Gon Mitro An-yed-i ( ) nişânı kazayağı
221a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616 Salı	Bahâ-i senghâ-i kefeki-i mütenevvi'a-i Ayastefanos an-yed-i mezkûrîn an-gurre-i Rebîülâhir1024 ilâ 29 şehr-i Z. sene-i minhû;	İstirati Kethüdâ Mehmed Başe Mehmed bin Yusuf
221b			Kara Kolyo Kara Kosta Nikola Papas Kara Pito Pandoro Papas Kiro Duşe Dimo Angel
222a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616 Salı	Seng-i kefeki	Miho Andreyâ Simo Kola Dimitri Nikola İstirati Dimo Nano Piyo İstamo İstati

222b			Dimo Dole Köse Dimitri Zojo Kiro Safar Nika Hırsto Kondi Ali bin Mehmed Mosko Kondi Daçko Avlonya
223a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616 Salı	Seng-i kefeke-i Ayastefanos	Kiro Yorgo Simo Avlonya Mato Karakaş Simo Yani Mato Gin Miho Kosta Petko Bıyıklı
223b			Hasan bin Yusuf Miço hayyât Mitro Papas Sarı Gorgi Piyo Atnas İstirati Yani Mustafa Hacı Ali Karagöz
224a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616 Salı	Seng-i Ayastefanos	Papas Karakin Kara Yani Pandori Kondozi Manko Yorgo Mato Yani Şâban Mitro Avlonya
224b			Miho Belgrad Dimo Pito Şirmerd Avlonya Kosta Yani Duka Kondi Pito Dimo Kiro Dimo İstefan Pito Yani Pito
225a	29 Zilhicce1024/ 19 Ocak 1616Salı	Bahâ-i kefeke-i mütenevvi'a an-âmeden-i kavakcıyân an-yed-i mezkûrîn an-gurre-i Rebîülâhir1024 ilâ gâyet-i Z. sene-i minhû	Nikola Kethüdâ Yani Nikola Petro Nika Kosta Yani Pitko Pandoro Baniska Yani Mitre
225b			Mato Pito Yano Papas Menditi Avlonya Hırsto Dimo Mitro Miho Pito Pandoro Hiristol Pito Avlonya
226a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616 Salı	Bahâ-i seng-i kefeke-i mütenevvi'a âmede an-Kör Nikola an-yed-i mezkûrîn an-gurre-i Rebîülâhire 1024 ile't-târîhi'l- mezbûr. Heme-râ bâ-araba âmede	Arslan Kolyo Gon Uzun Dimo Hırsto İstafo Radnoz

			Andreya Nikola Petko Kondi Dimo Yanka Kiro Dimo Hiristo Rado Gin Tojo
226b			Kiro Hiristo Hiristo Dimo Koca Papas Dimo Simo Rado Duka Karaoğlan Dor Arnabud Dimo Gon Koca Yani Yaralu Papas Kosta Yani
		Bahâ-i senghâ-i mütenevvi'a an-cânib-i Mertenek âverde an-yed-i mezkûrîn an-gurre-i Rebûlâhir1024 ilâ fi't-târîhi'l-mezbûr. Heme-râ bâ-pereme âmede	Mitro Yani Nikola Papas Şâban Safar Nika
227a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616 Salı	Tetimme-i seng-i Mertenek	Nikola Papas Panayot Görice diğer Panayot İstefan Pito An-yed-i ( ) nişânı sepet içinde nokta Mehmed Başe An-yed-i ( ) nişânı kızıl elif An-yed-i ( ) nişânı bir elif ile üç nokta İstirati Miho Kosta Papas An-yed-i ( ) nişânı iki kılıç Menditi Avlonya An-yed-i ( ), nişânı bir elif ve bir halka
		Bahâ-i seng-i âteş-i mütenevvi'a an-yed-i mezkûrîn an-gurre-i Rebûlâhir1024 ilâ fi't-târîhi'l-mezbûr	Kosta Kethüdâ Dimo Piyo
227b			Pito Vasil Mato Yani Nikola Papas İstirati Miho Yani Pito Mato Jupe Nikola Petro Nikola Jupe Pandoro Papas Köse Andreya Mato Nikola Nikola Petko Simo Pito Miho Rube ma'a Kara Pito An-yed-i ( ), nişânı bıçak Kosta Andreya
228a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616 Salı		Daçko İstemad Petko Pito Mato Kostantin Pito Yani

			Mitro Naşka Kola Vasil Miho Pito Sarı Miho Kosta Pito Mato Pito İstirati Yanya An-yed-i ( ), nişanı lâm Ayvad Mojo Piyo
236a	29 Rebîülâhir1025/ 16 Mayıs 1616 Pazartesi	Bahâ-i senġhâ-i kefeke-i mütenevvi'a an- yed-i mezbûrîn an-gurre-i Muharrem1025 ilâ gaye-i Rebîülâhir sene-i minhû.	İstirati Kethüdâ Mehmed Başe Mehmed Yusuf Kara Kolya Kara Kosta Nikola Papas Kara Pito
236b			Pandoro Papas Kiro Duşe Dimo Küngi Kosta Lom Simo Kola Dimitri Nikola Yani Pito
237a			İstamo İstirati Köse Dimitri Zono Kiro Safar Nika Hırsto Kondi Ali bin Mehmed Daçko Avlonya
237b			Kiro Yorgo Mato Gin Miho Kosta Pitko Bıyıklı Hasan Yusuf Mitro Papas Piyo Atnas İstirati Yanya
238a			Mustafa câbî Ali Karagöz Papas Petro Karakin Pandoro Konderi Manko Yorgo
238b			Şâban Miho Belgrad Dimo Piyo Şirmerd Avlonya Kosta Yani Duka Kondi Petko Dimo
239a	29 Rebîülâhir1025/ 16 Mayıs 1616 Pazartesi	an-senġhâ-i Ayastefanos Cem'an, senġhâ-i kefeke-i Ayastefanos, kıymet 982.215,5.	Kiro Dimo İstefan Pito Yani Mato Andreya Hüseyn Pito İstato Hırsto Pitko
239b		Bahâ-i senġhâ-i kefeke-i mütenevvi'a an-	Nikola Kör

		yed-i mezkûrîn an-âmeden-i kavakcıyân bâ-defter-i müfredât an-gurre-i Muharrem 1025	Mato Nikola Mitro Nika Kosta Andreyâ Pandoro Nika Mato Nika Nika Pandoro Yani Mitre Nika Avlonya
240a	29 R. 1025/ 16 Mayıs 1616 Pazartesi		Yaralu Papas Dimo Yorgo Dimo Siroz[[]],
		Bahâ-i senghâ-i kefeki-i mütenevvi'a an-yed-i mezkûrîn an-Kör Nikola bâ-defter-i müfredât an-gurre-i Muharrem 1025 ilâ gâyet-i R. sene-i minhû.	Andreyâ Nikola Pitko Karındaş Hırsto Rado Dimo Nika Kiro Hırsto Koca Papas Dimo Simo Radovniç Karaoğlan Dimo Gon Duka Yani Kosta Yani
240b		Bahâ-i seng-i âteş-i mütenevvi'a an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i müfredât an-gurre-i Muharrem1025 ilâ gâyet-i R. sene-i minhû.	Kosta Kethüdâ Dimo Pito Pito Vasil Nikola Papas İstirati Dimo Yani Pito Nikola Petro Nikola Jupe Pandoro Papas Köse Andreyâ Miho Rube ma'a Kara Petko Kosta Andreyâ Daçko İstemad Pitko Pito Nikola Yani Petro Nika Mojo Petko An-yed-i ( ) nişânı iki halka
241a	29 Rebîülâhir1025/ 14 Temmuz 1616 Pazartesi	Bahâ-i senghâ-i mermer-i mütenevvi'a an-yed-i mezkûrîn bâ-defter-i Ali el-kâtiban 25 Şâban1025 ilâ gâyet-i Rebîülâhir1025	Kara Yuvan Rado Kara Simo Küçük Yuvan
241b			Vılço Sarı Nikola Mato Jupe Mojo Mehmed Çelebi sipahi İbrahim sipahi
242a	29 Rebîülâhir1025/ 14 Temmuz 1616 Pazartesi	Tetimme-i seng-i mermer	Nikola Görice Miho Vasil Radiç Panayot Görice Gon ma'a Mitro Yani Gon Mitro
242b		seng-i söve-i sağır (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 38 adet, fî 80, kıymet 3.040), seng-i kademe (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 9	Gon ma'a İstamo

		adet, fî 100, kıymet 900), seng-i söve-i vasat (be-hesâb-ı şatranc, Zirâ' 22 adet, fî 120, kıymet 2.640), seng-i söve-i kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 40 adet, fî 12, kıymet 5.000), seng-i kemer-i küçek (11 adet, fî 80, kıymet 880), seng-i pehlü-yi vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 39 adet, fî 120, kıymet 4.680), seng-i kemer-i kebîr (16 adet, fî 125, kıymet 2.000), seng-i kademe (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 7,5 adet, fî 100, kıymet 750), seng-i taban-ı vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2 adet, fî 120, kıymet 240), seng-i kalıb-ı sağîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 15 adet, fî 120, kıymet 1.800), seng-i pehlü-yi kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 26 adet, fî 125, kıymet 3.250), seng-i kürsi-i sağîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 7 adet, fî 120, kıymet 840), seng-i kalıb-ı kebîr (be-hesâb-ı şatranc, Zirâ' 24 adet, fî 125, kıymet 3.000) yekûn 29.020. Cem'an kıymet 508.255	
--	--	--	--

Tablo 58. Sultan Ahmed Külliyesi inşasında taş ustaları etkinliği.

Kaynak: BOA,D.35.

Seng-i taban, seng-i kalıb-ı kebîr , seng-i pehlü, seng-i kalıb-ı vasat, seng-i söve-i vasat, seng-i söve-i kebîr, seng-i kemer-i küçek, seng-i pehlü-yi vasat, seng-i kemer-i kebîr, seng-i kademe, seng-i taban-ı vasat, seng-i kalıb-ı sağîr , seng-i pehlü-yi kebîr, seng-i kürsi-i sağîr ve seng-i kalıb-ı kebîr gibi ebadına göre adlandırılmış ateştaşı, kefeği ve mermeri yontan ustalar Tablo 58'de zikredilmiştir. Aralarında isim verilmeyip sadece damga tarifi yapılanlar da mevcuttur. Arşiv evraklarında usta ismi yerine damga geçmesi, yapılan işlerin atölye işi olmasından olmalıdır. Bu damgalar aynı zamanda bir reklam olduğundan, birden fazla kişinin emeği geçen ürünleri bu şekilde pazarladıkları düşünülebilir. Bu atölyelerin damga tarifi ve ürün bilgileri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Resim 130. Sultan Ahmed Camii üst kat sofalara çıkan merdiven boşluğunda bulunan işaretlerden biri.

Varak No	Tarih	İşareti	Malzeme ve Özellikleri	Fiyat Akçe
91a		an-yed ( ) nişânı nacaktır	seng-i taban (179,5 zirâ', fî 120, kıymet 21.540), seng-i kalıb-ı kebîr (143 zirâ', fî 120, kıymet 17.160), seng-i kalıb-ı vasat (22,5 zirâ', fî 70, kıymet 1.575), seng-i kalıb-ı sağîr (3,5 zirâ', fî 60, kıymet 210), seng-i pehlü (6,5 zirâ', fî 70, kıymet 455)	yekûn 40.940
112a		an-yed ( ) nişânı çengel ile iki noktadır.	seng-i taban (29 zirâ', beher 1,5 fî 1, be- hesâb-ı zirâ' 20, fî 195, kıymet 3.900), seng-i kemer (3 zirâ', fî 63, kıymet 189), seng-i kalıb-ı kebîr (1,5 zirâ', fî 38, kıymet 57), seng-i pehlü (4,5 zirâ', fî 60, kıymet 270)	yekûn 4.416
174b		an-yed-i ( ) nişânı bıçak	seng-i kalıb-ı kebîr (6 zirâ', fî 120, kıymet 720), seng-i kalıb-ı vasat (1 zirâ' 14 isbî', fî 40, kıymet 105)	yekûn 825
187b		an-yed-i ( ) nişânı kazayağı	seng-i ayak (be-hesâb-ı satrancî, 36 zirâ', fî 130, kıymet 4.680), seng-i ayak-ı müdevver (be-hesâb-ı adet, 2, fî 2.000, kıymet 4.000), seng-i taban-ı vasat (be- hesâb-ı satrancî, 4,5 zirâ', fî 125, kıymet 562,5), seng-i kadem (be-hesâb-ı satrancî, 27 zirâ', 18 isbî', fî 100, kıymet 2.772), seng-i kalıb-ı vasat (be-hesâb-ı satrancî, 32 zirâ', fî 120, kıymet 3.840), seng-i pehlü-yi sağîr (be-hesâb-ı satrancî, 1 zirâ', 8 isbî', kıymet 132), seng-i kemer-i kebîr (be- hesâb-ı adet, 2, fî 125, kıymet 250), seng-i sütûn-ı kebîr (be-hesâb-ı adet, 1, kıymet 7.000), seng-i söve-i kebîr (be-hesâb-ı satrancî, 9 zirâ', 22 isbî', fî 125, kıymet 1.235), seng-i taban-ı kebîr (be-hesâb-ı satrancî, 16,5 zirâ', fî 130, kıymet 2.145), seng-i söve-i vasat (be-hesâb-ı satrancî, 5 zirâ', 2 isbî', fî 120, kıymet 610), seng-i pehlü-yi kebîr (be-hesâb-ı satrancî, 12	yekûn kıymet 30.176 ,5

			zirâ', fî 125, kıymet 1.500), seng-i kalıb-ı sağı (be-hesâb-ı satrancî, 6 zirâ', 6 isbî, fî 120, kıymet 750), seng-i döşeme (be-hesâb-ı satrancî, 7 zirâ', fî 100, kıymet 700)	
227a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616	an-yed-i ( ) nişânı sepet içinde nokta	seng-i taban (zirâ' 2 adet, fî 130, kıymet 260), seng-i kemer (zirâ' 2 adet, fî 63, kıymet 126), seng-i pehlü (zirâ' 4 adet, fî 60, kıymet 240)	yekûn kıymet 626
		an-yed-i ( ) nişânı kızıl elif.	seng-i taban (zirâ' 29 adet, fî 130, kıymet 2.730), seng-i kemer (zirâ' 11 adet, fî 63, kıymet 693), seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 1,5 adet, fî 38, kıymet 57), seng-i pehlü (zirâ' 68,5 adet, fî 60, kıymet 4.110)	yekûn kıymet 7.590
		an-yed-i ( ) nişânı bir elif ile üç nokta	seng-i kemer (zirâ' 1 adet).	63
		an-yed-i ( ) nişânı iki kılıç	seng-i taban (zirâ' 1,5 adet, fî 130)	kıymet 195
		an-yed-i ( ), nişânı bir elif ve bir halka	seng-i taban (zirâ' 32 adet, fî 130, kıymet 4.160), seng-i kemer (zirâ' 31 adet, fî 63, kıymet 1.953), seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 2,5 adet, fî 38, kıymet 95), seng-i kalıb-ı sağır (zirâ' 4 adet, fî 28, kıymet 112), seng-i pehlü (zirâ' 126,5 adet, fî 60, kıymet 7.590)	yekûn kıymet 13.910
227b		an-yed-i ( ), nişânı bıçak	seng-i taban (zirâ' 17 adet, fî 120, kıymet 2.040), seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 99 adet, fî 120, kıymet 11.880), seng-i kalıb-ı vasat (zirâ' 40 adet, fî 70, kıymet 2.800), seng-i kalıb-ı sağır (zirâ' 1 adet, kıymet 60)	yekûn 16.780
240b		an-yed-i ( ) nişânı iki halka	seng-i kalıb-ı kebîr (zirâ' 38 adet, fî 120, kıymet 4.560), seng-i kalıb-ı vasat (zirâ' 14,5 adet, fî 70, kıymet 1.015), seng-i kalıb-ı sağır (zirâ' 1 adet, kıymet 60)	yekûn 5.635

Tablo 59. Sultan Ahmed Külliyesi inşasında taş atölyesi ustaları özel işaretleri vefaaliyetleri.
Kaynak: BOA,D.35.

Kalifiye, usta-çırak ilişkisine göre yetişen işçiler inşaatın hemen her aşamasında kendi alanları gereğince rol oynamışlardır. Öyleki, Osmanlı hiyerarşik yapısı gereği hem yeniçeri, acemioglani gibi asker kökenli işçiler olabildiği gibi; hem de esirler (köleler) ve forsalar (mahkûmlar) dan profesyonel işgücü olarak faydalanılmıştır. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ organizasyonunun işçi statüleri açısından çözümlenmesi zordur. Bu yüzden yaptıkları işteki uzmanlıklarını gözönünde bulundurarak bu çalışmanın sınırlarını

belirledik. Buna göre uzman işçiler, alt başlıkta diğer devlet organizasyonları ve sosyal haklarına göre buldukları pozisyona göre zikredilmişlerdir.

2. Esirler

Genellikle Ali bevâb tarafından kayıtlarda bahsi geçen esirlerden⁴³², işinde uzmanlaşan ekiplerin bir topluluk olarak bahsetmek mümkündür. Neccâr ve sengtraş ekiplerinde çalışanları olduğu gibi, yapı malzemesi getirme, taşıma, indirme, hazırlama vb. görevlerde bulunanları da vardır. Bu bölümde vasıflı olanları zikretmekteyiz fakat, aşağıdaki tabloda hükümlü esirler, mîrî esirler ve şahsa ait esirler olmak üzere üç kısımda değerlendirilen bütün bu topluluğun faaliyetine tanık olacaksınız.

Varak No	Tarih	Esirler	İş, Nefer, Ücret
14a	24 Zilhicce 1018/ 20 Mart 1610	be-cihet-i nafaka-i vardiyânân ve esîrân-ı forsa	berây-ı kat'-kerden-i seng-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Zilhicce 1018 ilâ gâyet-i Rebiulâhire 1019, Servardiyânân neferan 1, vardiyânân neferan 7, esîrân neferan 25
24b	29 Ca. 1019/ 19 Ağustos 1610	be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî ma'a esîrân-ı Ali Paşa	ber-mûceb-i müfredât-ı kâtib-i an bâr an 10 Ca. 1019 ilâ 29 minhü (kıymet 27.082, berây-ı esîrân-ı mîrî, kıymet19.023), berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 8.059)
25a	2 C. 1019/ 22 Ağustos 1610	be-cihet-i ücret-i varilci an-esîrân-ı forsa	berây-ı meremmât-kerden-i gerderhâ-i atîka (kıymet 524)
		be-cihet-i ücret-i üstâdiye berây-ı ta'mîr-kerden-i zidân-ı esîrân-ı Ali Paşa	bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 6.000)
28a	12 C. 1019/ 1 Eylül 1610	be-cihet-i nafaka-i vardiyânân ve esîrân-ı Ali Paşa	an 9 C. i[lâ] 14 şehri mezbûr (Neferan 128, Kıymet 2.628), Bahâ-i resen-i âlât an-Ahmed Başe (Adet 1, kantâr 4 adet, lodura 76, fi 1.100, Kıymet 5.236).
36a	19-25 Şâban 1019/	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 6.612),	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn. Kıymet 9.324.

⁴³²BOA, D.35, v.94a.

	6-12 Kasım 1610	Berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 2.712).	
40a	2 Ramazân101 9/ 18 Kasım 1610	Be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mîrî	an 26 Şâban1019 ilâ 2 Ramazân sene-i minhü (kıymet 4.002)
		be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı Ali Paşa	fi't-târîhi'l-mezbûr (kıymet 1.356)
41a	24 Ramazân101 9/ 10 Aralık 1610	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı esîrân-ı forsa	fi't-târîhi'l-mezbûr (neferan 18, fi'l-müdde, kıymet 2.304)
46a	27 Zilkade 1019/ 10 Şubat 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî, kıymet 7.896	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali kâtib-i anbâr an 22 Zilkade 1019 ilâ 27 şehri mezbûr (kıymet 11.743).
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa, kıymet 3.847	
46b	29 Zilkade 1019/ 12 Şubat 1611	be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i karaçav ve sundurma ve zindân-ı esîrân ve hedm-i dîvârhâ-i kebîre ve dîvârhâ-i siyâh ve saçak-ı odahâ-i kebîr ve hâne ve sofa-i meyâne	der-sarây-ı Ahmed Paşa bâ-tezkire-i mî'mâr ağa (kıymet 9.470).
47b	27 Zilhicce 1019/ 12 Mart 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 7.731)	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn an 19 Zilhicce 1019 ilâ şehri mezbûr bâ-defter-i kâtib-i anbâr (kıymet 11.807).
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 3.440)	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi (kıymet 636)	
48a	30 Zilhicce 1019/ 15 Mart 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 5.592)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn an 27 Zilhicce 1019 ilâ selh-i minhü (kıymet 9.070)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 2.656)	
		berây-ı esîrân-ı Sinan Paşazâde (kıymet 378),	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi (kıymet 445)	
55b	9 Muharrem 1020/ 24 Mart 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî, kıymet 8.819	be-cihet-i nafaka-i üsârâ-yı mîrî ve sâgîre ber-mûceb-i defter-i kâtib-i anbâr an 5 Muharrem ilâ 9 şehri mezbûr 1020 (kıymet 16.343).
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa, kıymet 3.979	
		berây-ı esîrân-ı Sinan Paşazâde, kıymet 2.850	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi, kıymet 696	
56a	16 Muharrem 1020/ 31 Mart 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî, kıymet 8.532	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i kâtib-i anbâr an 11 Muharrem ilâ 16
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa, kıymet 3.962	

		berây-ı esîrân-ı Mehmed Bey, kıymet 1.240	şehir-i mezbûr 1020 (kıymet 17.285)
		berây-ı esîrân-ı Sinan Paşazâde, kıymet 2.856	
		berây-ı esîrân-ı Mustafa Çelebi, kıymet 690	
56b	23 Muharrem 1020/ 7 Nisan 1611	berây-ı esîrân -ı mîrî (kıymet 6.625),	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i kâtib-i anbar an 18 Muharrem ilâ 23 şehir-i mezbûr 1020 (kıymet 13.026)
		berây-ı esîrân-ı Yahya Paşa (kıymet 3.142)	
		berây-ı esîrân -ı Sinan Paşa (kıymet 2.354)	
		berây-ı esîrân -ı Mehmed Bey (kıymet 325)	
		berây-ı esîrân -ı Fazlı Çelebi (kıymet 580)	
58a		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 8.532),	be-cihet-i nafaka-i vardiyânân ve esîrân-ı mezkûrîn an 25 Muharrem 1020 ilâ selh-i mezbûr, kıymet 16.512.
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 3.966),	
		berây-ı esîrân-ı Sinanpezâde (kıymet 2.638)	
		berây-ı esîrân-ı Mehmed Bey (kıymet 680)	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi (kıymet 696)	
58b	Safer1020/ Nisan 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 7.095)	be-cihet-i nafakât-ı vardiyânân ve üsârâ-yı mezkûrîn an 2 Safer1020 ilâ 7 Safer el- mezbûr bâ-defter-i Bali kâtib-i anbâr (kıymet 12.716).
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 2.581)	
		berây-ı esîrân-ı Sinan Paşazâde (kıymet 2.460)	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi (kıymet 580)	
59a	12 Safer1020/ 26 Nisan 1611	Mehmed Re'îs (fî yevm 8, vardiyânân neferan 8) (fî 4, fî yevm 28, fî selâse şehir 12.960)	be-cihet-i nafaka-i esîrân ma'a vardiyânân berây-ı kat'-ı gök mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Rebûlevvel1020 ilâ gâyet-i Za. sene-i minhü.
		esîrân (neferan 24, fî 4, kıymet 96)	
60a	Safer 1020/ Nisan 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 8.655)	Be-cihet-i ücret-i neccârân berây-ı ta'mîr-i iskele-i Aydıncık ma'a bahâ-i kereste ve mesâmîr ber-mûceb-i tezkire-i mî'mâr ağa. Kıymet 1.585. Berây-ı neccâriye (kıymet 900), berây-ı kereste ve gayruhû
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 2.988)	
		berây-ı esîrân-ı Sinan Paşazâde (kıymet 3.516)	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi	

		(kıymet 692)	(kıymet 685), be-cihet-i nafaka-i vardiyanân ve üsârâyı mezkûrîn an 9 Muharrem 1020 ilâ 15! şehr-i mezbûr, kıymet 15.855.
61a	21 Safer1020/ 5 Mayıs 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 5.700)	be-cihet-i nafakât-ı üserâyı mezkûrîn an 15 Safer 1020 ilâ 20 şehr-i mezbûr ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr (kıymet 10.544)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 1.884)	
		berây-ı esîrân-ı Sinan Paşazâde (kıymet 2.295)	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi (kıymet 464)	
		Be-cihet-i bahâ-ba'zı tereke-i yeniçeri der-İznikmid berây-ı âverden-i seng be-ma'rifet-i Halil Paşa kapudan (kıymet 800)	
61b	28 Safer1020/ 12 Mayıs 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 7.496)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr an 23 Safer ilâ 25 şehr-i mezbûr 1020 (kıymet 17.411)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 3.762)	
		berây-ı esîrân-ı Sinan Paşazâde(kıymet 3.744)	
		berây-ı esîrân-ı Bayram Bey (kıymet 730)	
		berây-ı esîrân-ı Cafer Bey (kıymet 498)	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi, (kıymet 699)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Kapudan ... hurda(kıymet 220)	
		berây-ı esîrân-ı Süleyman Bey kethüda-i Cafer Paşa (kıymet 262)	
63b	13 Rebîülevvel 1020/ 26 Mayıs 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 14.973)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr angurre-i Ra. 1020 ilâ 13 şehr-i mezbûr. Kıymet 30.340
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 7.764)	
		berây-ı esîrân-ı Sinan Paşazâde (kıymet 7.487)	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi (kıymet 116)	
64a	16 Rebîülevvel1 020/ 29 Mayıs 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 1.100)	bahâ-i nân

64b	21 Rebûlevvel1 020/ 3 Haziran 1611	be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mîrî ki	âverden-i seng der-rûz-ı cum'a (kıymet 800)
70a	27 Rebûlevvel1 020/ 9 Haziran 1611	Berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 15.238)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn an 15 Rebûlevvel1020 ilâ 27 şehr-i mezbûr (kıymet 29.838)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 8.196)	
		berây-ı esîrân-ı Sinan Paşazâde (kıymet 6.404)	
		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs berây-ı âverden-i esîrân ve Memi Miftâhî der-vâcib-i Ra. 1020	(fî şehr, kıymet 540)
79a	11 Rebûlâhir10 20/ 23 Haziran 1611	bahâ-i nân berây-ı esîrân (kıymet 350)	
		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 14.928)	be-cihet-i nafaka-i üsârâ-yı mezkûrîn an 19!!! R. 1020 ilâ 12 şehr-i mezbûr sene-i minhü bâ tezkire-i Bali kâtib-i anbâr (kıymet 27.545)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 6.927)	
		berây-ı esîrân-ı Muslu Çelebi (kıymet 5.090)	
		berây-ı esîrân-ı Mehmed Bey (kıymet 600)	
79b	20 Rebûlâhir 1020/ 2 Temmuz 1611	be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı forsa	berây-ı âverden-i seng an-Bâb- ı Ahur ilâ binâ-i şerîf der-rûz-ı Cum'a (kıymet 500)
80a		berây-ı esîrân-ı mîrî(kıymet 14.465)	be-cihet-i nafaka-i üsârâ-yı mezkûrîn ma'a vardiyânân an 13 R. 1020 ilâ 26 şehr-i mezbûr. Kıymet 21.320.
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa(kıymet 6.855)	
83a	5 Cemâziyelevv el1020/ 16 Temmuz 1611	be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı forsa	der-rûz-ı cum'a berây-ı ihrâc-ı seng der Arslanhâne be- ma'difet-i mi'mâr ağa. Kıymet 500
83b	10 Cemâziyelevv el1020/ 21 Temmuz 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî, kıymet 6.669	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn an 5 Ca. 1020 ilâ 10 şehr-i mezbûr (kıymet 9.534 sahh)
		berây-ı esîrân Ali Paşa, kıymet 2.865	
84a	2 C. 1020/ 12 Ağustos 1611	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 19.791)	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn an 2 Ca. 1020 ilâ 2 C. sene-i minhü (kıymet 28.090)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet	

		8.299)	
		ba-nâm Mustafa Re'îs (fî yevm 10) be-nâm Memi Miftâhî (fî yevm 8)	be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'îs ser-vardiyanân ve Memi Miftâhî vâcib-i Ca. 1020 (fî şehri kıymet 540)
97a	26 Muharrem 1021/ 29 Mart 1612	Mehmed Re'îs (fî yevm 8, vardiyân[ân], nefer 7, fî 4, fî yev 28) esîrân (neferen 24, fî 4, fî yevm 96, fî 5 şehri, kıymet 19.800)	be-cihet-i Mehmed Re'îs ma'a esîrân-ı forsa berây-ı kat'-ı kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Ramazân sene [10]20 ilâ gâye-i Muharrem 1021
98a	12 Safer 1021/ 14 Nisan 1612	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 28.288) berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 12.584).	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i an bâr an-13 Muharrem 1021 ilâ 10 Safersene-i minhü. kıymet 40.872
99a	21 Safer 1021/ 23 Nisan 1612	berây-ı bahâ-i nân	berây-ı esîrân-ı kadırga der-vakt-i averden-i âhen-i mezbûr der-Rodoscuk (kıymet 800)
107b	2 Rebîülevvel 1021/ 14 Mayıs 1612	berây-ı esîrân-ı mîrî (14.930) berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 6.248)	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn bermûceb-i defter-i müfredât-ı Bali Çelebi kâtib-i an bâr an-19 Safer 1021 ilâ 2 Ra. sene-i minhü. Kıymet 21.178
110b	19 Rebîülâhir 1021/ 19 Haziran 1612	bahâ [be-cihet]-i ücret-i esîrân-ı forsa	be-ma'rifet-i mi'mâr ağa an-yed-i Mustafa Re'îs ser-vardiyanân. Kıymet 1.600.
115a	1021/ 1612	be-nâm-ı Mehmed Re'îs (fî yevm 8) be-nâm-ı vardiyânân (nefer 7, fî 4, fî yevm 28) be-nâm-ı esîrân (nefer 24, fî 4, fî yevm 94)	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Re'îs berây-ı kat'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara ma'a nafaka-i vardiyânân ve esîrân-ı mîrî an-gurre-i Ca. 1021 ilâ gâye-i Ramazân sene-i minhü (kıymet 19.800)
124a	6 Ramazân 1021/ 31 Ekim 1612	be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mezkûrîn ba-defter-i Bali Çelebi kâtib-i an bâr an-12 Receb 1021 ilâ selh-i Şâbansene-i minhü (kıymet 83.787). Berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 59.367), berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 24.420).	be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i seng ve kereste an-iskele-i Gümrük ve Bâb-ı Ahûr ila binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i an bâr an-gurre-i Receb 1021 ilâ gâye-i Şâbansene-i minhü (nevbet 5.634 adet, fî 20, kıymet 112.680).
124b	8 Ramazân	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet	be-cihet-i nafaka-i esîrân bâ-

	1021/ 2 Kasım 1612	37.020) berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 14.043)	defter-i Bali Çelebi el-kâtib an- 2 Ramazân ilâ 28 şehr-i mezbûr 1021. Kıymet 51.063
125a	28 Ramazân 1021/ 22 Kasım 1612	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân an-gurre-i Ramazân ilâ 28 şehr-i mezbûr 1021 bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib (nefer 13, kıymet 3.772)	be-cihet-i icâre-i zemin-ı vakf berây-ı mahzen an-gurre-i Receb ilâ gâye-i Ramazân 1021 (fî 3 şehr, kıymet 900)
126a	6 Zîhicce 1021/ 28 Ocak 1613	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 44.534)	be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mîrî ma'a vardiyanân ve üsârâ-yı Ali Paşa ma'a vardiyanân an-28 Şevvâl 1021 ilâ 2 Zîhicce sene- i minhü gayr-ı ez-eyyâm-ı Cum'ât ba-defter-i müfredât-ı Bali Çelebi kâtib-i anbâr. Kıymet 60.899
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 16.365)	
		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ve Memi miftâhî berây-ı şehr-i Zîhicce 1021 (fî yevm 18, fî şehr, kıymet 540).	
126b	15 Zîhicce 1021/ 6 Şubat 1613	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân	ber-mûceb-i defter-i kâtib-i mezbûr an-3 Zîlka'de 1021 ilâ gâye-i Zîhicce sene-i minhü (neferen 12, kıymet 2.880).
127a	27 Zîhicce 1021/ 18 Şubat 1613	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 32.578)	be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mîrî ve Ali Paşa ma'a vardiyanân an-4 Zîhicce 1021 ilâ gâye-i şehr-i mezbûr sene-i minhü ber-mûceb-i defter-i müfredât-ı Bali Çelebi kâtib-i anbâr (kıymet 46.151)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 13.573)	
127b	8 Muharrem 1022/ 28 Şubat 1613	berây-ı Mehmed Reîs (fî yevm 8)	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Reîs ma'a esîrân-ı mîrî ve vardiyanân der-cezîre-i Marmara berây-ı kat'kerden-i seng-i mermer an-gurre-i Şevvâl 1021 ilâ gâye-i Safer 1022 (fî yevm 132, fî şehr 3.960, fî 5 şehr, kıymet 19.800)
		berây-ı vardiyanân (neferen 7, fî 4, fî yevm 28)	
		berây-ı esîrân (neferen 24, fî 4, fî yevm 94).	
128a	20 Safer 1022/ 11 Nisan 1613	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân	fî't-târîh bâ-defter-i müşârün- ileyh (neferen 12, beher nefer eyyâm 41, fî 12, kıymet 5.904).
129a	28 Ra. 1022/ 18 Mayıs 1613	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı forsa bâ-defter-i mezbûr fî't-târîhi'l-mezbûr (neferen 12, kıymet 4.032)	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halîfegân ma'a şâkirdân bâ- defter-i mezbûr fî't-târîhi'l- mezbûr (neferen 84, kıymet 79.597)
		be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı	

		Ermeniyân bâ-defter-i Mehmed Çelebi fi't-târîhi'l-mezbûr (neferen 3, kıymet 1.680).	
129b	10 Rebûlâhire 1022/ 30 Mayıs 1613	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân ki	bâkî mânde ve hâlâ edâ-şode bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib (neferen 12, eyyâm 228, fî 12, kıymet 2.736). Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i kemerhâ ve pâyehâ câmi'-i şerîf ve harem-i câmi'-i mezbûr (re's 60 adet, fî 150, kıymet 9.000).
	20 Rebûlâhire 1022/ 9 Haziran 1613	bahâ-i nân berây-ı esîrân der-vakt-i vezn-kerden-i masârif (kıymet 120)	bahâ-i eğe an-âhen berây-ı seng-tırâşân-ı mermer ki be-cihet-i islâh-kerden-i evânî-i mezbûrîn (20 adet, fî 50, kıymet 1.000)
145a	26 Ca. 1022/ 14 Temmuz 1613	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrânan	25 Ra. 1022 ilâ selh-i Ca. sene-i minhü bâ-defter-i müşârün-ileyh (kıymet 7.920)
147a	11 Receb 1022/ 27 Ağustos 1613	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı forsa	bâ-defter-i Mehmed Çelebi kâtib an-gurre-i C. sene [10]22 ilâ 5 Receb sene-i minhü (neferen 12, beher nefer, eyyâm 30) yekûn-i eyyâm 360, fî 12, kıymet 4.320.
		be-nâm-ı Mehmed Reîs (fî yevm 8), be-nâm-ı vardiyanân (neferen 7, fî 4, fî yevm 28)	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Reîs ma'a vardiyanân ve üsârâ kat'-kerden-i seng-i mermer
		be-nâm-ı esîrân (neferen 24, fî 4, fî yevm 96)	der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Ra. 1022 ilâ gâyet-i Receb sene-i minhü (fî-yevm 132, fî hums (5) şeh, kıymet 19.800)
		be-cihet-i ücret-i âhengerân berây-ı islâh-kerden-i evânî der-vakt-i kat'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara (kıymet 2.000).	
151a	5 Şevvâl 1022/ 18 Kasım 1613	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 109.266)	be-cihet-i nafakât-esîrân-ı mezkûrîn ma'a vardiyanân bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr an-8 Receb 1022 ilâ 29 Ramazân sene-i minhü. (kıymet 174.117)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 64.851)	
151b		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mîrî an-6 Receb sene [10]22 ilâ 29 Ramazân sene-i minhü (kıymet 10.368)	be-cihet-i kusûr-ı ücret-i nafaka-i gündelikciyân bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib an-6 Receb 1021! ilâ 3 Şâbansene-i minhü (kıymet

			12.240)
159a	8 Zilhicce 1022/ 19 Ocak 1614	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân	ber-mûceb-i defter-i müfredât-ı kâtibân vâcib fi't-târîh (neferen 12, beher fi eyyâm 47, eyyâm 564 adet, fi 12, kıymet 6.768).
159b	25 Zilhicce 1022/ 4 Şubat 1614	be-cihet-i in'âm berây-ı esîrân-ı mîrî	der-vakt-i kenden-i sürb an-meyvehâne der-bâğçe-i hâssa (kıymet 500)
	13 Muharrem 1023/ 23 Şubat 1614	be-nâm-ı Mehmed Reîs (fi yevm 80)	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Reîs ma'a vardiyânân ve esîrân-ı mîrî berây-ı kat'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Şâban1022 ilâ gâye-i Şevvâl sene-i minhü (fi yevm 132, fi şehri 3.960, fi sulasâ (3) şehri, kıymet 11.880)
		be-nâm-ı vardiyânân (neferen 7, fi 4, kıymet [Fi yevm] 28)	
be-nâm-ı esîrân (neferen 24, fi 4, fi yevm 96)			
160a	28 Muharrem 1023/ 10 Mart 1614	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân an-gurre-i Zilhicce 1022 ilâ 20 Muharrem sene [10]23 bâ-defter-i mezbûr (neferen 12, eyyâm 26, fi'l-müdde, kıymet 3.744).	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı halîfegân an-gurre-i Zilhicce 1022 ilâ 20 Muharrem sene [10]23 ber-mûceb-i defter-i Abdullah el-kâtib (neferen 43, be-icâre-i muhtelifi, kıymet 42.606).
160b	1 Safer 1023/ 13 Mart 1614	be-cihet-i ücret-i esîr berây-ı tahmîl-i akçe an-Edirne ilâ Üsküb berây-ı harîden-i sürb (hıml 2, kıymet 1.000).	be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân-ı binâ-i şerîf an-gurre-i Zilhicce 1022 ilâ gâyet-i Muharrem 1023 (neferen 17, fi yevm 70, fi şehri kıymet 2.100, fi şehreyn kıymet 4.200).
		be-cihet-i ücret-i hammâliye-i esîrân berây-ı tahmîl-i hazîne-i mezbûr an-Edirne ilâ Üsküb (hıml 2, kıymet 500).	be-cihet-i harc-ı râh-ı mezkûrîn der-vakt-i reften berây-ı bürden-i akçe-i hıml 4 berây-ı harîden-i sürb be-Lemi Çavuş vekîl-i Hüseyin Çavuş der-Üsküb (kıymet 3.600). Be-nâm-ı Memmed bevvâb (kıymet 1.800), be-nâm-ı diğeri Mehmed bevvâb (kıymet 1.800).
162a	17 Rebûlevvel 1023/ 27 Nisan 1614	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 72.662)	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr an-gurre-i Muharrem 1023 ilâ gâyet-i Safer sene-i minhü (kıymet 126.089)
		berây-ı esîrân-ı Kapudan Mehmed Paşa (kıymet 15.404)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 38.023).	

162b		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr fi't-târîh (neferen 12, eyyâm 600, fî 12, kıymet 7.200)	Abdullah el-kâtib an-22 Muharrem 1023 ilâ 21 Ra. sene-i minhû, kıymet 92.198! 3.580. Berây-ı seng-tırâşân (kıymet 3.580, 95.778), berây-ı neccârân (kıymet 93.618!)
		be-nâm-ı Mehmed Reîs (fî yevm 8)	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Reîs ve esîrân ve vardıyanân berây-ı kat'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Zîlka'de ilâ gâye-i Zîlhicce 1022 (fî yevm 132, fî şehreyn kıymet 7.920)
		be-nâm-ı vardıyanân (fî yevm 28)	
		be-nâm-ı esîrân (fî yevm 96)	
163b		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 36.874)	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn an-gurre-i Ra. 1023 ilâ gâye-i şehri-i mezbûr (kıymet 58.924)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 19.110)	
		berây-ı esîrân-ı Mehmed Paşazâde (kıymet 2.404)	
		be-nâm-ı Ahmed Reîs (nevbet 1, kıymet 1.000), be-nâm-ı Keyvan Reîs (nevbet 1, kıymet 1.000).	be-cihet-i nafaka-i rü'esâ-yı sefâ'in-ı seng berây-ı âverden-i seng-i mermer-i an-cezîre-i Marmara ilâ İstanbul (kıymet 2.000)
168b	Cemâziyelâhi r1023/ Temmuz- Ağustos 1614	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân ve neccârân-ı esîrân ma'a şâkirdân an-gurre-i Ra. 1023 ilâ gâye-i Ca. sene-i minhû bâ-defter-i Abdullah el-kâtib	(neferen 130, be-es'âr-ı muhtelif, kıymet 112.875).
169a	5 C. 1023/ 13 Temmuz 1614	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 81.811)	be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar an-gurre-i Reb'ülâhir1023 ilâ gâye-i Ca. sene-i minhû kıymet 123.291
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 40.440)	
		berây-ı esîrân-ı Ahmed Paşazâde (kıymet 1.040)	
		bahâ-i nân berây-ı esîrân-ı sefâyin-i seng	der-eyyâm-ı Cuma be-ma'rifet-i mi'mâr ağa (Cuma 5, fî 800, kıymet 4.000).
174b		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 41.142)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i C. 1023 (kıymet 61.599)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 20.457)	
		nevbet-i sağîre (649 adet, fî 20, kıymet 12.980), nevbet-i kebîre (84 adet, fî 80, kıymet 6.720) yekûn 19.700	be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i senghâ-i mütenevvi'a ve kereste an-bâb-ı Ahur-ı Karagümrük ilâ

			binâ-i şerîf vâcib-i C. 1023,
178b		berây-ı esîrân-ı mîrî ma'a vardiyân (kıymet 41.430)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar an-gurre-i Receb 1023 ilâ gâyet-i şehr-i mezbûr. Kıymet 60.402.
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 18.972)	
	4 Ramazân1023/ 8 Ekim 1614	be-cihet-i nafaka-i hammâlân-ı gılmânân-ı acemiyân bâ-defter-i müşârun-ileyh fi't-târih (neferen 55, kıymet 7.200)	masraf - Be-cihet-i ücret-i neccârân-ı halîfegân ma'a şâkirdân an-gurre-i Receb ilâ gâyet-i şehr-i mezbûr bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (kıymet 43.477).
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mezbûr fi't-târih (neferen 12, kıymet 4.368)	
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa bâ-defter-i mezbûr fi't-târih (neferen 14, kıymet 2.160)	
179a	23 Ramazan 1023/ 27 Ekim 1614	be-cihet-i nafaka-i gılmânân-ı acemiyân-ı hammâlân bâ-defter-i mezbûr fi't-târih (neferen 55, fi'l-müddeti, kıymet 6.150)	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halîfegân ma'a şâkirdân bâ-defter-i Abdullah el-kâtib an-gurre-i Şâbanilâ gâyet-i şehr-i mezbûr 1023 (neferen 83, be-icâre-i muhtelifa, kıymet 44.374)
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i müşârun-ileyh fi't-târih (neferen 12, fi'l-müddeti, kıymet 4.368)	
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa fi't-târihi'l-mezbûr bâ-defter-i mezbûr (neferen 14, fi'l-müddeti, kıymet 2.592)	
		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 42.780)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar an-gurre-i Şâbanilâ gâyet-i şehr-i m. 1023 (kıymet 62.689)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 19.909)	
179b	25 Ramazân1023/ 29 Ekim 1614	be-cihet-i in'âm-ı esîrân	der-vakt-i vezn-kerden-i âhen ve sürb der-anbar-ı binâ-i şerîf (kıymet 80)
		be-cihet-i nafaka-i Mehmed Reîs	berây-ı âverden ve kat'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara ma'a esîrân-ı vardiyânân an-gurre-i Cemâziyelevvel 1023 ilâ gâyet-i Ramazan 1023 (kıymet 19.800)
		be-cihet-i ücret-i âhengerân	berây-ı ıslâh-kerden-i evânî-i

			seng-tırâşân der-cezîre-i Marmara an-yed-i Mahmed Reîs el-mezbûr (kıymet 2.000).
181a	30 Ramazân1023/ 3 Kasım 1614	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî berây-ı vâcib-i Ramazan 1023 bâ-defter-i müşârun-ileyh (kıymet 4.368)	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân bâ-defter-i Abdullah kâtib berây-ı vâcib-i şehri Ramazan 1023. Kıymet 49.699.
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa berây-ı vâcib-i şehri Ramazan 1023 bâ-defter-i mezbûr (kıymet 1.872)	
		berây-ı üsârâ-yı mîrî (kıymet 42.923)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri Ramazan 1023 bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 64.857)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 21.934)	
188a	29 Şevvâl 1023/ 2 Aralık 1614	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî berây-ı vâcib-i Şevvâl 1023 bâ-defter-i mezbûr (kıymet 3.696)	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân ma'a şâkirdân bâ-defter-i Abdullah el-kâtib berây-ı vâcib-i L. 1023 (kıymet 50.238)
188b	11 Zilkade 1023/ 13 Aralık 1614	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 37.535)	be-cihet-i nafakât-ı üsârâ-yı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar berây-ı vâcib-i L. 1023 (kıymet 56.039)
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 18.504).	
189a	25 Zilkade 1023/ 27 Aralık 1614	be-cihet-i in'âm-ı esîrân	der-vakt-i vezn-kerden-i sürb der-anbar (kıymet 40)
190a	14 Zilhicce 1023/ 15 Ocak 1614	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 45.174)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i şehri Zilkade1023 bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib. Kıymet 68.999.
		berây-ı esîrân-ı Kapudan Halil Paşa (kıymet 3.485)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 20.340)	
190b	18 Zilkade1023/ 20 Aralık 1614	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mezbûr berây-ı vâcib-i şehri Zilkade1023 (Neferen 14, fi'l-müddeti, kıymet 4.380)	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân ma'a şâkirdân bâ-defter-i Abdullah el-kâtib berây-ı vâcib-i şehri Zilkade1023. Kıymet 63.699.
191b		be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ve Memi miftâhî vâcib-i Z 1023 (kıymet 540), berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 35.717)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i şehri Zilhicce 1023 (kıymet 55.441)
		berây-ı üsârâ-yı Kapudan Halil Paşa (kıymet 2.733)	

		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 16.991)	
192b		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî berây-ı vâcib-i şehri Zilhicce 1023 bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (neferen 15, fi 12, fi'l-müddeti, kıymet 4.000)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vâcib-i şehri Zilhicce 1023
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa bâ-defter-i mezbûr berây-ı vâcib-i şehri Zilhicce 1023 (neferen 8, beher fi 12, fi'l-müddeti, kıymet 576)	
194b	29 Muharrem1024/ 28 Şubat 1615	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mezbûr der-vâcib-i Muharrem 1024 (neferen 15, kıymet 4.280)	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halîfegân ma'a şâkirdân der-vâcib-i şehri Muharrem 1024 bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (neferen 94, be-icâre-i muhtelifi, kıymet 50.193)
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa der-vâcib-i Muharrem 1024 bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr (neferen ( ), kıymet 2.208)	
195a	29 Muharrem 1024/ 28 Şubat 1615	be-cihet-i in'âm-ı esîrân	der-vakt-i ıslâh-kerden-i bâbhâ-i yemîn (kıymet 250)
195b	29Safer1024/ 30 Mart 1615	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 45.577)	be-cihet-i nafakât-ı esîrân-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i Safer 1024 (kıymet 71.819)
		berây-ı esîrân-ı Halil Paşa (kıymet 2.917)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 19.531)	
		berây-ı esîrân-ı Ahmed Bey (Kıymet 3.794)	
196a	1 Safer 1024/ 2 Mart 1615	be-cihet-i nafaka-i gılmânân-ı acemiyân-ı hammâlân-ı sırik bâ-defter-i mezbûr der-vâcib-i Safer 1024 (kıymet 11.440)	be-cihet-i ücret-i neccârân ve halîfegân ma'a şâkirdân bâ-defter-i Abdullah el-kâtib berây-ı vâcib-i S. sene [10]24 (kıymet 53.047)
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî [der]-vâcib-i Safer 1024 bâ-defter-i mezbûr (kıymet 4.460)	
197a	29 Rebîulevvel 1024/ 28 Nisan 1615	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 46.538)	be-cihet-i nafakât-ı esîrân-ı mezkûrîn ma'a vardiyânân berây-ı vâcib-i Rebîulevvel1024 bâ-defter-i Bali kâtib-i anbar (kıymet, 66.526, 01.114,
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet , 18.981, 02.121, 21.102)	

			67.640)
198a	29 Rebûlevvel1 024/ 28 Nisan 1615	be-cihet-i ücret-i neccârân-i esîrân-ı mîrî	bâ-defter-i Abdullah el-kâtib der-vâcib Ra. sene [10]24 (neferen 15, eyyâm 330, beher fî 12, kıymet 3.960)
201b	29Rebûlâhir 1024/ 28 Mayıs 1615	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 46.434) berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 21.102)	be-cihet-i nafaka-i mezkûrîn berây-ı vâcib-i R. 1024 bâ- defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 67.536)
203a	29Rebûlâhir 1024/ 28 Mayıs 1615	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı esîrân bâ-defter-i mezbûr berây-ı vâcib-i R. 1024 (neferen 4, eyyâm 60, fî 12, kıymet 720) be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mezbûr berây-ı vâcib-i R. 1024 (neferen 16, beher nefer 25 eyyâm, eyyâm 400, fî 12, kıymet 4.800)	be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı gündelikciyân berây-ı sâhten der-zîr-i kâşî bâ-defter-i Abdullah el-kâtib ve mevâcib-i şehr-i R. 1024 (neferen 8, eyyâm 183, fî 20, kıymet 3.660)
203b	30 Cemâziyelevv el1024/ 27 Haziran 1615	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 47.086) berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 19.375) be-cihet-i nafaka-i Mehmed Reîs berây-ı kat'-kerden-i mermer der- cezîre-i Marmara ma'a vârdiyânân ve esîrân-ı mîrî be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı esîrân	be-cihet-i nafakât-ı mezkûr berây-ı vâcib-i Cemâziyelevvel1024 bâ-defter- i Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 66.461) an-gurre-i Muharrem 1024 ilâ gâyet-i Ra. Sene-i [mezbûr] (fî selâse eşhür, kıymet 7.930). der-vâcib-i şehr-i Ca. 1024 bâ- defter-i Abdullah el-mezbûr (neferen 16, beher nefer 23 eyyâm, fî 12, eyyâm 368, kıymet 4.416) der-vâcib-i Ca. 1024 bâ-defter- i mezbûr (neferen 4, 60 eyyâm, beher nefer 12 eyyâm, kıymet 740)
205a	20 Cemâziyelâhi r 1024/ 17 Temmuz 1615	be-cihet-i in'âm-ı esîrân-ı forsa	der-vakt-i vezn-kerden-i âhen-i hâm der-anbar (kıymet 16)
206a	28 Cemâziyelâhi r1024/ 25 Temmuz	berây-ı üsârâ-yı mîrî (kıymet 46.269) berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 20.849).	be-cihet-i nafaka-i üsârâ-yı vardiyânân berây-ı vâcib-i C. 1024 ber-mûceb-i defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet

	1615		67.118)
206b		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	bâ-defter-i mezbûr fi't-târîh (neferen 15, eyyâm 290, fî 12, kıymet 4.680)
209b	4 Receb 1024/ 30 Temmuz 1615	be-cihet-i in'âm-ı esîrân	der-vakt-i vezn-kerden-i âhen-i hâm der-anbar (kıymet 20)
210b		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 45.671)	be-cihet-i nafaka-i vardiyânân ve esîrân-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i Receb 1024 (kıymet 68.860)
		berây-ı esîrân-ı Mehmed Paşa (kıymet 4.471)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 17.718)	
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	bâ-defter-i mezbûr der-vâcib-i şehri Receb 1024 (neferen 16, eyyâm 416, fî 12, kıymet 4.992).
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa	ber-mûceb-i defter-i mezbûr der-vâcib-i Receb 1024 (neferen 10, eyyâm 260, fî 12, kıymet 3.120)
211b	30 Şâban1024/ 23 Eylül 1615	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 48.408)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar berây-ı vâcib-i şehri Şâban1024 (kıymet 59.947)
		berây-ı esîrân-ı Sadriazam (kıymet 4.477)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 7.062)	
212a		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	bâ-defter-i Abdullah el-kâtib der-vâcib-i Şâban1024 (Neferan 15, Eyyâm 390, Fî 12, Kıymet 4.680)
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı sadriazam	bâ-defter-i mezbûr der-vâcib-i Şâban1024 (Neferen 10, Eyyâm 260, Fî 12, Kıymet 3.120)
215a	30 Ramazan 1024/ 23 Ekim 1615	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 43.493)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Ramazân1024 bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar. Kıymet 53.756
		berây-ı esîrân-ı Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa (kıymet 4.101)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 6.162)	
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	berây-ı vâcib-i şehri Ramazan 1024 bâ-defter-i mezbûr (neferen 15, eyyâm 390, fî 12, kıymet 4.680)

216a	30 Ramazan 1024/ 23 Ekim 1615	vardiyânân (neferen 7, fî 4, [kıymet] 28)	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Reîs berây-ı kat'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Ra. 1024 ilâ gâyet-i Ca. sene-i minhû Mehmed Reîs (fî yevm 8)
		esîrân (neferen 18, fî 4, kıymet 72)	
		esîrân (fî yevm 13)	
		yekûn fî yevm 120, fî 3 sehr, kıymet 10.800.	
217a	29 Şevvâl 1024/ 21 Kasım 1615	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 38.803)	be-cihet-i nafakât-ı âb-ı râhî- i vardiyânân-ı mezkûrîn bâ- defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i Şevvâl 1024 (kıymet 53.863)
		berây-ı esîrân-ı sadr-ı a'zam (kıymet 4.299)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 7.951)	
		berây-ı esîrân-ı Halil Paşa (kıymet 2.816)	
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	
219a		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 41.183)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Zilkade1024 bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 59.623)
		berây-ı esîrân-ı Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa (kıymet 8.925)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 9.515)	
219b		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	der-vâcib-i sehr-i Za. 1024 bâ-defter-i Abdullah el- mezbûr (neferen 18, eyyâm 396, fî 12, kıymet 4.752)
220b		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 29.113+09.444=37.457)	be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mezkûrîn berây-ı vâcib-i Zilhicce 1024 bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 59.558)
		berây-ı esîrân-ı Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa (kıymet 6.370)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 14.075)	
		berây-ı esîrân-ı Ahmed Paşa (kıymet 1.656)	
221a	29 Zilhicce 1024/ 19 Ocak 1616	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	der-vâcib-i sehr-i Zilhicce 1024 bâ-defter-i mezbûr (neferen 18, eyyâm 142, fî 12, kıymet 1.704)
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa	berây-ı vâcib-i Zilhicce 1024 bâ-defter-i müşârun-ileyh (neferen 10, eyyâm 100, fî 12, kıymet 1.200)
229a	30 Muharrem10 25/	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 27.133)	be-cihet-i nafakât-ı üsârâ-yı mezkûrîn ma'a vardiyânân der-vâcib-i Muharrem 1025
		berây-ı esîrân-ı sadr-ı a'zam (kıymet 5.390)	

	18 Şubat 1616	berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 13.061)	bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 48.068)
		berây-ı esîrân-ı Ahmed Bey (kıymet 2.484)	
229b		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	der-vâcib-i Muharrem 1025 bâ-defter-i Abdullah kâtib (Neferen 17, eyyâm 288, fî 12, kıymet 3.456)
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa	der-vâcib-i Muharem 1025 bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (neferen 10, eyyâm 110, fî 12, kıymet 1.320)
230b		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 39.622)	be-cihet-i nafakât-ı üsârâ-yı mezkûrîn ma'a vardiyânân berây-ı vâcib-i şehri Safer 1025 bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 75.308)
		berây-ı esîrân-ı vezîr-i a'zam Mehmed Paşa (kıymet 10.780)	
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 20.352)	
		berây-ı esîrân-ı Ahmed bey (kıymet 4.554).	
		be-cihet-i ücret-i neccârân an- esîrân-ı Ali Paşa berây-ı vâcib-i Safer 1025 bâ-defter-i müşârun-ileyh (neferen 12, eyyâm 396, fî 12, kıymet 4.792)	be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî berây-ı vâcib-i Safer 1025 bâ-defter-i mezbûr (neferen 16, eyyâm 434, fî 12, kıymet 5.208)
231a	29 Safer 1025/ 18 Mart 1616	be-nâm-ı Mehmed Reîs (fî yevm 8)	be-cihet-i nafaka-i Mehmed Reîs ma'a vardiyânân ve esîrân berây-ı vaz'-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Cemâziyelâhir1024 ilâ gâyet- i Ramazân sene-i minhû (kıymet 15.840)
		be-nâm-ı vardiyânân (neferen 7, fî yevm 28, fî 4)	
		be-nâm-ı esîrân (neferen 18, fî yevm 72, fî 3)	
		be-cihet-i in'âm-ı esîrân-ı forsa-i sefine-i seng (kıymet 300).	
232a		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	der-vâcib-i şehri Rebîülevvel1025 bâ-defter-i Abdullah (neferen 18, eyyâm 432, fî 12, kıymet 5.184)
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa	der-şehri Rebîülevvel1025 bâ-defter-i mezbûr (neferen 10, eyyâm 240, fî 12, kıymet 2.880)
		berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 44.315)	be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mezkûrîn der-vâcib-i şehri Rebîülevvel1025 bâ-defter-i
		berây-ı esîrân-ı sadr-ı a'zam Mehmed Paşa (kıymet 11.270)	

		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 22.540)	Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 83.098)
		berây-ı esîrân-ı Ahmed Bey (kıymet 4.968)	
234b	29 Rebîülâhir10 25/ 16 Mayıs 1616	berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 41.279)	be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn
		berây-ı esîrân-ı Sadr-ı a`zam Mehmed Paşa (kıymet 10.540)	berây-ı vâcib-i şeh-r-i Rebîülâhir1025 bâ-tezkire-i
		berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 23.969)	Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 79.511)
		berây-ı esîrân-ı Ahmed Bey (kıymet 3.726)	
235b		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	der-vâcib-i R. 1025 bâ- defter-i mezbûr (neferen 18, eyyâm 468, fî 12, kıymet 5.616).
		be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa	ber-mûceb-i defter-i mezbûr berây-ı vâcib-i R. 1025 (neferen 13, eyyâm 338, fî 12, kıymet 4.056)
249a		be-cihet-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî	1.584

Tablo 60. Sultan Ahmed Külliyesi İnşasında esirlerin faaliyeti.

Kaynak: BOA, D.35.

Esirlerin sadecemîrî olanlarının değil, aynı zamanda Paşa vb. gibi devlet erkanına has olanlarının içinde de neccâr ve sengtraş kadrosuna dâhil olanları vardır. Yapı malzemesinin bizzat sahadan temini esnâsında ucuz ve sayıca üstün bir topluluk olarak, hür iradelerini de kullanamadıkları sosyal statüleri gereği saha şartlarında çalışmışlardır. Üst-düzey yetkilinin yönlendirmesiyle yapılan ahşap veya taş kesimi esnâsında, yanlarında aletlerinin bakımını yapacak âhengerler de bulunmuştur.

3. Yeniçeriler

Yeniçeriler, Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde askerî bir topluluk olarak değil, aynı zamanda taş işleme sanatında ustalaşmış bir ekip olarak karşımıza çıkmaktadır. Sayıları yer yer 50'ye kadar çıkan bu usta topluluk, diğer götürücü ustalarla birlikte özellikle tezyinatına önem verilen cami inşâsında çalışmışlardır. Esnâf birlikleri içinde hasbelkader geçen taş işçilerinin arasında, yeniçerilerin de bulunması bu yüzden şaşırtıcı değildir⁴³³.

⁴³³bknz. Tablo 61.

Varak No	Tarih	Yeniçeri ve İşi	Nefer, Kıymet (Akçe)
96b		be-cihet-i nafaka-i seng-tırâşân-ı yeniçeriyân	bâ-defter-i Mehmed Çelebi kâtib an-6 Ca. 1020 ilâ 8 Zilhicce sene-i minhü (nefer 13, kıymet 3.720).
97a	26 Muharrem 1021/ 29 Mart 1612	be-cihet-i nafaka-i seng-tırâşân-ı yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî	der-câmi'i-i şerîf bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib an-15 Zilhicce 1020 ilâ 26 Muharrem 1021 (neferen 27, fî'l-müdde, kıymet 6.590)
98b	17 Safer 1021/ 19 Nisan 1612	be-cihet-i ücret-i nafaka-i seng-tırâşân-ı yeniçeriyân	ba-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib, an-gurre-i Safer ilâ 17 şehr-i m. 1021 (neferen 29, fî'l-müdde, kıymet 4.965)
110b	11 Rebülâhire 1021/ 11 Haziran 1612	be-cihet-i ücret-i nafaka-i seng-tırâşân-ı yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî	an-18 Safer ilâ 25 Ra. 1021 bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib (neferen 30, kıymet 9.500)
113b	20 Ca. 1021/ 19 Temmuz 1612	be-cihet-i nafaka-i yeniçeriyân-ı seng-tırâşân	bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib an-26 Ra.sene 21 ilâ 5 Ca. sene-i minhü (neferen 48, be-icâre-i muhtelif, kıymet 17.000)
114b		be-cihet-i nafaka-i seng-tırâşân-ı yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî	bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib an-5 Ca 1021 ilâ 25 şehr-i mezbûr (neferen 48) be-icâre-i muhtelif muhtelif (kıymet 11.947)
		be-cihet-i nafaka-i Mehmed subaşı halîfe-i seng-tırâşân-ı yeniçeriyân	an-5 Ca. 1021 ilâ 25 şehr-i mezbûr (neferen 1, fî'l-müdde, kıymet 660)
117a	14 Receb 1021/ 10 Eylül 1612	be-cihet-i nafaka-i yeniçeriyân-ı seng-tırâşân-ı gündelikciyân	an-16 Ca. 1021 ilâ 12 Receb sene-i minhü bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib (neferen 45, kıymet 21.116).
124a	27 Ramazân 1021/ 21 Kasım 1612	be-cihet-i nafaka-i yeniçeriyân-ı seng-tırâşân	bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib an-12 Receb 1021 ilâ selh-i Şâbansene-i minhü (neferen 39, kıymet 22.700)
125a	28 Ramazân 1021/ 22 Kasım 1612	be-cihet-i ücret-i yeniçeriyân-ı gerderciyân ve gündelikciyân an-seng-tırâşân	an-gurre-i Ramazân 1021 ilâ 22 şehr-i mezbûr bâ-defter-i Mehmed Çelebi kâtib (kıymet 13.248)
125b		be-cihet-i nafaka-i seng-tırâşân-ı yeniçeriyân	bâ-defter-i Mehmed Çelebi an-28 Ramazân ilâ 3 Zilka'de

			1021 (neferen 45, be-icâre-i muhtelifi, kıymet 14.800).
126b	15 Zilhicce 1021/ 6 Şubat 1613	be-cihet-i ücret-i seng- tırâşân-ı gündelikciyân-ı yeniçeriyân	bâ-defter-i müfredân-ı Mehmed Çelebi el-kâtib an-4 Zilka'de 1021 ilâ 13 Zilhicce sene-i minhü (kıymet 17.420).
	27 Zilhicce 1021/ 18 Şubat 1613	be-cihet-i nafaka-i seng- tırâşân-ı gündelikciyân	an-camâ'at-ı yeniçeriyân ma'a şâkirdan-ı hodşân bâ- defter-i müfredât-ı kâtib el- mezbûr an-14 Zilhicce 1021 ilâ gâye-i şehri-i mezbûr (be- icâre-i muhtelifi, neferen 35, kıymet 8.016).
129a	28 Ra. 1022/ 18 Mayıs 1613	be-cihet-i nafaka-i seng- tırâşân-ı yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Ali ve gerderciyân	an-5 Muharrem 1022 ilâ 5 Ra. sene-i minhü bâ-defter-i Mehmed Çelebi (neferen 12, kıymet 42.272)
131b	12 Ca. 1022/ 30 Haziran 1613	be-cihet-i nafaka-i seng- tırâşân-ı götürücüyân-ı yeniçeriyân	an-25 Ra. 1022 ilâ 10 Ca. sene-i minhü ber-mûceb-i defter-i Mehmed Çelebi el- kâtib (kıymet 20.102).
		be-cihet-i harc-ı râh-ı neccârân ve seng-tırâşân-ı yeniçeriyân	an-cânib-i ... (?) âmede be- ma'rifet-i mi'mâr ağa (kıymet 2.000)
145a	4 C. 1022/ 22 Temmuz 1613	be-cihet-i ücret-i ücret-i yeniçeriyân-ı seng-tırâşân	an-10 Ca. 1022 ilâ selh-i minhü bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib (neferen 33, ma'a şâkirdân kıymet 8.856)
147a	11 Receb 1022/ 27 Ağustos 1613	be-cihet-i nafaka-i yeniçeriyân- ı seng-tırâşân	an-gurre-i C. 1022 ilâ 5 Receb sene-i minhü bâ- defter-i müşârün-ileyh (kıymet 18.032).
165a	18 R. 1023/ 28 Mayıs 1614	def'a dîvâr-ı yonma der-temel seng-tırâşân-ı yeniçeriyân	bâ-bakiyye (tûlen 21 zirâ', arzan 2 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 42 zirâ', fi 120, kıymet 5.040)

Tablo 61. Vasıflı işçilerden yeniçeri sengtraşların inşâ etkinliği.

Kaynak: BOA, D.35.

D. VASIFSIZ İŞÇİLER

1. Gılmânân-ı Acemiyân

Gılmânân-ı Acemiyân şeklinde ifade edilen Acemi Oğlanları Ocağı, Osmanlı İmparatorluğu'nda enderun için öğrencileri ve başta piyade kısmı olmak üzere kapıkulu ordusunun ihtiyaç duyduğu askerleri eğitmek için kurulmuş olan ocaktır. Osmanlı devletinin tebası gayrimüslim halktan, özellikle Balkanlar'dan 8-18 yaş arasında çocuk ve gençlerin toplanması ile uygulanan devşirme sistemi bu ocağın kaynağıdır. Acemi Ocağı'nda yetenekli olanlardan bürokrat, sanatkâr ve çoğunlukla da askeryetiştirilirdi

Savaş esirleirinin beşte bir hissesi yerine alınan pençik oğlanları ve devşirmelerden iç-oğlanı olarak saraya seçildikten sonra; geriye kalanlar acemi oğlanı olarak Türk dilini ve kültürünü öğrenmek üzere 'Türk üzerine' gönderilirlerdi⁴³⁴. Bunlardan İstanbul'a alınıp acemi ocağına yazılanlar bir Akçe yevmiye ile ulûfeli acemi oğlanı olurlardı. Cami, gemi inşaatı gibi doğrudan inşâ faaliyetlerine görevlendirilenleri olduğu gibi; top dökme, nakliye ve hamallık yapan, bostanvî, baltacı, kazıcı gibi görevlendirilenleri de olmuştur. Yeteneklerine göre diğer hizmet yerleri yahut ocaklara gönderilen bu neferler, zamanla asker, sanatkâr yahut bürokrat olarak görev alırlardı. Sedefkâr Mehmed Ağa da, Mimar Sinan da bu ocaktan yetişmiş önemli mimarlardır.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında çalışan gılmânân-ı acemiyân, ucuz ve disiplinli işgücü olarak pek çok aşamada kullanılmışlardır. Aydıncık İskelesi'nde ateş taşı taşımakta⁴³⁵ Ahırkapı İskelesi'nde gemi yükü boşaltmakta⁴³⁶, sırk hammalı olarak Gümrük, Ahırkapı, Kavak ve Ayastefanos iskelelerinden inşâ mahalline ateş taşı, kefeki ve kereste taşımakta⁴³⁷, Ada-i Cedîde'den çeşitli ahşap malzemeler getiren gemilerde çalışmak üzere⁴³⁸, türbede ve haremdede (getir-götür veya temel kazımında) çalışmışlardır.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde pâdişâhın inşâ görevlilerine in'amda ve tabh-ı taamda bulunduğu, Sultan Ahmed'in inşâ etkinliği ile ilgili tabloda net bir şekilde

⁴³⁴ Ömer Lütfi Barkan, **Süleymaniye Camii ve İmaretî İnşaatı (1550-1557)**, C. I, s.108-109.

⁴³⁵ BOA, D.35, v.40b.

⁴³⁶ BOA, D.35, v.61b.

⁴³⁷ BOA, D.35, v.110b.

⁴³⁸ BOA, D.35, v.26a.

yer almaktadır. Ayrıca temel için her kurban kesiminde, bu etlerin de inşâ görevlilerine ikram edildiği belirtilmektedir. Vasıfsız işgücü olarak acemioğlanlara (gılmânân-ı acemiyân) yemek verildiği, bu iş için aşçıbaşı tahsis edildiği ve ödemelerinbinâ irâdından karşılandığına dâir bilgilerin yer aldığı tablo aşağıda yer almaktadır.

Varak No	Tarih	Aşçıbaşı Etkinliği	Süre Fiyat-Akçe
210b		be-cihet-i nafaka-i aşçıbaşı an-gılmânân-ı acemiyân bâ-defter-i mezbûr der-vâcib-i Receb 1024	eyyâm 27, fî 10, kıymet 270
212a	29Şâban 1024/ 23 Eylül 1615	be-cihet-i nafaka-i aşçıbaşı-i gılmân-ı acemiyân der-vâcib-i Şâban1024	eyyâm 26, fî 10, kıymet 260
215a	29 Ramazân 1024/ 22 Ekim 1615	be-cihet-i nafaka-i aşçıbaşı berây-ı vâcib-i Ramazan 1024	eyyâm 27, fî 10, kıymet 270
217a	29 Şevvâl 1024/ 21 Kasım 1615	be-cihet-i nafaka-i aşçıbaşı der-vâcib-i L. 1024	neferen 1, eyyâm 23, fî 10, kıymet 230
219b		be-cihet-i nafaka-i aşçıbaşı berây-ı vâcib-i Za. 1024 Abdullah kâtip	eyyâm 22, fî 10, kıymet 220
229b		be-cihet-i nafaka-i aşçıbaşı der-vâcib-i Muharrem 1025	neferen 1, kıymet 240
230b		be-cihet-i nafaka-i aşçıbaşı der-vâcib-i şehri Safer 1025	neferen 1, eyyâm 12, fî 10 (22)
232a		be-cihet-i nafaka-i aşçıbaşı der-vâcib-i Rebülevvel1025	neferen 1, eyyâm 26, fî 10, kıymet 260
235b		be-cihet-i nafaka-i aşçıbaşı berây-ı vâcib-i R. 1025	kıymet 260

Tablo 62. Acemioğlanları için yapılan yemek etkinliği.

Kaynak: BOA, D.35.

Günlük nafakaları ödenen ve sayıları bazen 5000'e kadar çıkabilen ırgâdân-ı acemiyâna nafaka ödenmekle birlikte, yemek de verilmesi akıllara diğer görevlileri getirmektedir. Fakat külliye inşâ görevlilerinin iâşe ve ibâte işlerinin nasıl gerçekleştiği hakkında net bir bilgi yer almamaktadır. İmâret yapılarının inşâsının 1029/1619'lara kadar sürdüğünü bilmekteyiz⁴³⁹. Bu nedenle yemek pişirme ve yeme hususunda; imâret binâların yeri, yahut askerî sistem üzere çadır ve meydan kullanılmış olabilir.

⁴³⁹BOA, D.03684.0017.00.

2. Esirler

Esirlerin mîrî, forsa ve şahsa ait olanlarının hepsinden neccâr ve sengtraş gibi vasıflı elemanlar çıktığını önceki ilgili başlıkta belirtmiştik. Tablo 55'te iskelelerden âhen, seng vb. yapı malzemelerinin inşâ sahasına getirilmesi; Arslanhâne'den kullanılabilir taşların çıkarılması, anbarın taşınması gibi vasıfsız işlerde esirler çalışmıştır.

3. Gündelikçiler

Gündelikçilerle ilgili rûznâmçede 31 yerde kayıt mevcuttur. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsı için arsanın hazırlanması sürecinde; yıkım için lağımçı gündelikçiler çalışmıştır. 26 Cemâziyelevvel 1018/18 Eylül 1607 itibariyle 110 nefer için 282 gün ücreti olarak, 19 Akçe'den toplam 5.378 Akçe ödenmiştir⁴⁴⁰. 9 Şevval 1019/25 Aralık 1610 itibariyle bu sefer 127 nefer için kazı ücreti olarak 16.657 Akçe ödendiği kaydedilmiştir⁴⁴¹. 16 Rebülevvel 1020/28 Haziran 1620 tarihinde caminin enderûn duvarları için kazılan temelden toprak çıkarmak için 18 Safer-15 Rebülâhir 1020/2 Mayıs-27 Haziran 1611 arasında 12 kişilik bir gündelikçi kadrosu kullanıldığını ve bunlara toplam 5.100 Akçe ücret ödendiği şeklindedir⁴⁴². Diğer kayıtlar ise, seng-tırâşân-ı gündelikciyân, lağımıyân-ı gündelikciyân, âhengerân-ı gündelikciyân, Ermeniyân-ı gündelikciyân, yeniçeriyân-ı gerderciyân ve gündelikciyân gibi sıfatlarla kullanılan ve meslek gruplarının da vasıfsız iş ihtiyacını karşılayan bu kişiler, sayıları 1000'leri bulan günlük çalışan işçilerdir.

4. Irgâdân

Irgâdân (ameleler), külliyeinin inşâ sürecinde tüm ayak işlerini yapan işçilerdir. Irgâdân-ı acemiyân ve ırgâdân olarak iki şekilde adı geçen işçiler yıkım, kazı, onarım, tuğla gibi bazı yapı elemanlarının yeniden kullanılması için sökülmesi gibi faaliyetlerde çalışmışlardır. Sayılarından ziyâde ödenen ücretleriyle bahsedilen bu işçiler için gerektiğinde başkent dışından ekleme yapıldığı da görülür. Meselâ ser-mîmârân-ı hâssa Mehmed Ağa tarafından görevlendirilen Mehmed Yeniçeri'ye Arnavutluk'tan

⁴⁴⁰BOA,D.35, v.4a.

⁴⁴¹BOA,D.35, v.42b.

⁴⁴²BOA,D.35, v.64a.

ırgâdân getirmesi için 17 Rebûlâhir 1019/9 Temmuz 1610 tarihinde 1.800 Akçe harcırah ödendiği arşiv evraklarında kayıtlıdır⁴⁴³.

---

⁴⁴³BOA,D.35, v.22a.

VI. KÜLLİYE İNŞÂ KRONOLOJİSİ

Caminin inşâ sürecine ışık tutmak amacıyla, ilgili rûznâmçelerin ve diğer arşiv belgelerinin belirli bölümleri alınarak bu bölüm meydana getirilmiştir. İrâd gelirleri ile inşâ giderlerinin günü gününe kaydı tutulan bu defterlerde, konuyu aydınlatacak parametrelere göre eleme yapmak suretiyle kısa ve öz bir kronoloji oluşturmaya çalışılmıştır. İnşâ evrakında sürecin vurgulandığı bir düzen sözkonusu olup, bu durum başlangıç veya bitiş olsun herhangi bir başlıkta bir tarih baz almayı zorlaştırmaktadır. Bu yüzden süreçte öne çıkan yapı malzemesi, gelir ve ücretlere dayalı önemli bilgilerin kronolojisi yapılmıştır. İnşâ sürecinin, temel, işgücü alımı, malzeme temini, karar ve işleyiş mekanizması gibi değişik birimlerinin her biri için kısa kronolojik bölümler hazırlamak mümkündür. Fakat sürecin tamamını ifade etmek için tamir, yıkım, temel, kurban kesme töreni, caminin bölüm inşâ başlangıçları, usta ve ocak isimleri metinde yer alacak çerçeveden ve elde edilen bilgileri iyice değerlendirmeye imkân veren bir sistemle bu bölüm oluşturulmuştur. Yeni Türk harflerine çevrilen metinle birlikte günümüz cümle yapısını yansıtan metnin birlikte kullanılması da, bu konuda yapılacak çalışmalar için araştırmacılara kaynak çabasıdır.

17 Cemâziyelevvel1018 / 18Ağustos1609,Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-hazîne-i Dârussa'âdeti'ş-Şerîfe an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır.Surre 20 adet, Beher surre fî 50.000. Kıymet 1.000.000 Akçe (3b)

-Binâ emîni ve Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye Dârussa'âdeti'ş-Şerîfe hazinesinden Nâzır ve Dârüssaâde Ağası Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle îrâd teslimidir-

19 Cemâziyelevvel1018 / 20 Ağustos 1609

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-i sarây-ı Ahmed Paşa der-binâ-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû', Bahâ-i bârû-yı çûb an-yed-i Mehmed Çelebi. Kıymet 72.328.(4a)

-Harcama; Ser-mi'mârân-ı hâssa Mehmed Ağa marifetiyle binâ-i şerîf için yıkılan Ahmed Paşa Sarayı'nın kazılması için lağımcılara kesilen ücret ve Mehmed Çelebi eliyle verilen ahşap malzeme pahası, 72.328 Akçe.-

24Cemâziyelevvel 1018 / 25 Ağustos 1609Salı

El-masraf - Bahâ-i mezkûrân an-yed-i Mehmed Çelebi; cârûb-ı funda, resen-i Tire, resen-i hamîr, cârûb-ı meydân, sünger, kofa-i ırgâd. Yekûn 3.652 ? (3647)

-Harcama; cârûb-ı funda, resen-i Tire, resen-i hamîr, cârûb-ı meydân, sünger, kofa-i ırgâd için Mehmed Çelebi eliyle 3.647 Akçe ödenmesi-

Be-cihet-i ücret-i ırgâdân-ı acemiyân der-vakt-i hedm-kerden-i sarây-ı Ahmed Paşa an 14 Ca. 1018 ilâ 23 şehr-i mezbûr. Neferan 244. Eyyâm 835. Fî 13. Kıymet 10.855Be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı sırik an 15 Ca. İlâ 23 şehr-i mezbûr. Neferan 81. Eyyâm 429. Fî 20. Kıymet 8.580

-14-23 Cemâziyelevvel 1018 tarihleri arasında Ahmed Paşa Sarayı'nın yıkılması esnâsında 835 gün çalışan 244 acemî ırgatllara 10.855 Akçe ücret verilmesi- Aynı dönem 429 gün çalışan 81 sırik hammallarına 8.580 Akçe ücret ödenmesi-

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden der-mevzi'-i câmi'-i şerîf an-dîvâr-ı hâne ma'a odahâ ve gayruhû der-fevkâni-i istabl be-ma'rifet-i mi'mâr ağa ser-mi'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû'. Kıymet 55.000

-Ser-mi'mârân-ı hâssa marifetiyle, yüksek ahır için câmi-i şerîf'in mevzi'sinde odalar ve evlerin duvarlarından yıkımlar için lağımçılara 55.000 Akçe ödenmesi-

Be-cihet-i ücret-i kantârî der-vakt-i vezn-kerden-i mühimmât-ı binâ-i şerîf. Kıymet 60

-Binâ mühimmâtı için ücret ödeme zamanı verilen 60 Akçe kartarcı ücreti-

26 Cemâziyelevvel 1018 / 27 Ağustos1609Perşembe

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i lağımıyân-ı gündelikçiyân berây-ı hedm. Neferan 110. Eyyâm 282. Fî 19. Kıymet 5.378

-Yıkım için lağımçı gündelikçilere 110 kişilik 282 günlük üzerinden 5.378 Akçe ücret ödenmesi-

Be-cihet-i ücret-i neccârân berây-ı hedm-i binâ-i atîk der-sarây-ı Ahmed Paşa an-14 Cemâziyelevvel 1018 ilâ 26 şehr-i mezbûr be-icâre-i muhtelif. Neferan 44. Kıymet 3.402

-14-26 Cemâziyelevvel 1018 arası Ahmed Paşa Sarayı'nın eski binasının yıkımı için çalışan 44 nefer neccarın 3.402 Akçe ücreti-

Be-cihet-i ücret-i mermerciyân der-vakt-i hedm-kerden-i binâ-i atîk der-sarây-ı Ahmed Paşa an-15 Ca. 1018 ilâ 26 şehr-i mezbûr be-icâre-i muhtelif. Kıymet 6.609.

-15-26 Cemâziyelevvel 1018 arası Ahmed Paşa Sarayı'nın eski binasının yıkımı için çalışan mermercilerin muhtelif kirâsı için 6.609 Akçe ücreti-

4 Cemaziyelâhire 1018 / 4 Eylül1609Perşembe

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden-i binâ-i atîk der-sarây-ı Ahmed Paşa der-mevzi'-i câmi'-i şerîf ilâ nihâyet-i arz be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa an-yed-i mezbûrîn-i Karakaş ve gayruhû ber-vech-i maktû'. Kıymet 100.000(4b)

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Karakaş ve ücreti kesilen diğerlerinin, câmi-i şerîf'in mevziinde bulunan Ahmed Paşa Sarayı'nın eski binasının yıkımı için çalışan lağımçıların 6.609 Akçe ücreti-

5 Cemâziyelâhir1018 / 5 Eylül1609[Yev]mü'l-Cum'a

Irâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şıkk-ı Sâni emîn-i binâ-i mezbûr an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âde en-nâzir. Kıymet 200.000

-Nâzır ve Dârü's-saâde Ağası Hacı Mustafa Ağa eliyle mezbûr binâ emîni ve Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 200.000 Akçe îrâd teslimidir.-

6Cemâziyelâhir1018 / 6 Eylül1609Cumartesi

Masraf - Be-cihet-i ücret-i ırgâdân berây-ı hedm-kerden-i sarây-ı vakf-ı merhûm İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa berây-ı lağimiyân ki ber-vech-i maktû' sitâde. Kıymet 40.000

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle İbrahim Paşa Vakfı Sarayı yıkımında lağım (kazi) için kesilen ücret. Kıymet 40.000 Akçe'dir.-

Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı hedm-kerden-i dîvâr-ı sarây-ı vakf-ı merhûm-ı müşârun-ileyh be-ma'rifet-i Mehmed Ağa el-mezbûr. Be-hesâb-ı satrancî zirâ' 1.518 adet. Kıymet 3.400

-Merhûm müşârun ileyh (İbrahim Paşa) Vakfı Sarayı duvarının Mehmed Ağa (Mimarbaşı) marifetiyle yıkılması için lağımcılara hesâb-ı satrancî üzerinden zirâ' 1.518 adetden 3.400 Akçe ücret ödemesi.-

8Cemâziyelâhir1018 / 8Eylül1609Pazartesi

Masraf - Be-cihet-i ücret-i ihrâc-kerden-i kâşîhâ-i dîvârâ der-sarây-ı Ahmed Paşa an-yed-i Todori be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ağa-i [müşârun]-ileyh ber-vech-i maktû'. Kıymet 7.000. Bahâ-i kofa-i ırgâd an-yed-i Mehmed Çelebi. Kıymet 1.750

-Mehmed Ağa (Mimarbaşı) marifetiyle Todori eliyle Ahmed Paşa Sarayı duvarlarından kâşîleri (çinileri) çıkarmak için 1.750 Akçe ücret kesilmesi.-

15Cemâziyelâhir1018/ 15Eylül1609Pazartesi

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı hedm-kerden-i hâne-i kebîr ilâ nihâyet-i türâb ve dîvârâ-i hâne-i mezbûre ve pâyehâ-i kemer ma'a dîvârâ der-etrâf-ı kemerhâ-i mezbûre ve dîvâr der-câhib-i bâğçe-i sarây ve keşîden-i türâb der-sarây-ı Ahmed Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Be-hesâb-ı zirâ' 9.504 Kıymet 65.000.

-Masraf- Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle, Ahmed Paşa Sarayı'ndan büyük hâne ve bu hânenin duvarları ve etrafındaki duvarla birlikte kemer pâyeleri ve saray bahçesi tarafındaki duvarın toprak sonuna kadar yıkılması ve toprak taşınması için 9.504 zirâ' üzerinden lağımcılara 65.000 Akçe ücret ödenmesi-

Hâne-i kebîr ilâ nihâyet-i dîvâr. Be-hesâb-ı satrancî. Zirâ' 2.376 adet

Dîvârhâ der-mukâbele-i cây-ı mezbûr. Be-hesâb-ı satrancî. Zirâ' 672 adet

Pây-e kemer der-zîr-i hâne-i kebîr. 9 adet. Be-hesâb-ı satrancî. Zirâ' 288

Dîvârhâ der etrâf-ı kemerhâ. 5 adet. Be-hesâb-ı satrancî. Zirâ' 1.040

Dîvârhâ-i hâne-i kebîr an-cânib-i bâğçe. Be-hesâb-ı satrancî. Zirâ' 528

Berây-ı keşîden-i molos-ı dîvâr. Zirâ' 3.600

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sânî emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe en-nâzır. Kıymet 400.000.5a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sânî Kalender Efendi'ye 400.000 Akçe teslim edildi.-

4 Receb 1018 / 3 Ekim1609Cumartesi

El-masraf - Bahâ-i gâv berây-ı kurbân, Bahâ-i keçe berây-ı nerdübân-ı kasr, Be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı keşîden-i kereste an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf, Bahâ-i gec-i revganı berây-ı kasr-ı hümâyûn der-sarây-ı İbrahim Paşa, Be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin der-binâ-i şerîf berây-ı vâcib fî 1018, Be-cihet-i harc-ı tekfîn-i ırgâd der-binâ-i şerîf ki müteveffâ-şode, Bahâ-i sofrâ-i nukra ve vezne ve elvâh-ı nukra ve tas-ı nühâs, Be-cihet-i hekîm-bahâ-i ırgâd ki der-binâ-i şerîf mecrûh-şode, Bahâ-i kal'ihâ-i kebir ve sagîr, Bahâ-i göze, Be-cihet-i nafaka-i mu'temedân an 15 Ca. ilâ gâye-i C. 1018. Yekun Kıymet 15.000.

-Masraf- Kurban kesmek için kurbanlık, kasır merdiveni için keçe pahası, Bâb-ı Hîme'den binaya kereste taşıyan arabacıların ücreti, İbrâhim Paşa Sarayı kasr-ı hümâyûnu için yağlı kireç ücreti, 1018 yılı itibariyle vacip olduğundan binâ-i şerîfe müezzin ve imam nafakası, vefât edenbinâ-i şerif ırgadı için kefen harcı, bakır tas, gümüş levhalar ve vezne ve gümüş sofrâ pahası, binâ-i şerîf'de yaralanan ırgad için hekim ücreti, büyük ve küçük halılar ve göze pahası, 15 Cemâziye'l-evvel'den cemâziye'l-âhir 1018 sonuna kadar mu'temedlerin nafakası toplu kıymet 15.000 Akçe-

10 Receb 1018 / 9 Ekim1609[Yev]mü'l-Cum'a

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe en-nâzır. Kıymet 400.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 400.000 Akçe teslim edildi.- v.5b

11Receb 1018 / 10 Ekim1609Cumartesi

El-masraf - Be-cihet-i icâre-i mu'accele-i saray-ı vakf-ı merhûm İbrahim Paşa der-İstanbul der-mevzî-i câmi-i şerîf an-yed-i Mehmed bevâb el-mütevellî ber-muceb-i hüccet-i Mevlânâ Ali Efendi el-müfettiş. Kıymet 40.000

-Müfettiş MevlânâAli Efendi hücceti gereği, mütevelli Mehmed Bevvâb eliyle Cami'î Şerîf mevzî'inde İstanbul'da merhum İbrahim Paşa Vakfı Sarayı muaccele (peşin) kirası için 40.000 Akçe-

Be-cihet-i ihrâcât-ı ta'mîr-i sarây-ı merhûm İbrahim Paşa der-mevzî-i câmi-i şerîf ki pîş ezîn an-yed-i mirahur-i sâni masraf-şode hazîne-i mezbûr edâ-şode an-câhib-i binâ-yı şerîf ber-muceb-i hüccet-i mevlânâ-yı mezbûr. Kıymet 20.000

-Mevlânâ (Ali Efendi) hücceti gereği Cami-i şerîf tarafındaki halen yapımı devam eden hazîne için mirahor-ı sâni eliyle masrafları karşılanmaya devam edilen Câmi-i şerîf önündeki merhum İbrahim Paşa Sarayı'nın tamir ihtiyaçlarına 20.000 Akçe kıymet-

Bahâ-i icâre-i sarây-ı vakf-ı merhûm İbrahim Paşa an-gurre-i Ca. ilâ gâyet-i Receb 1018. Fî yevm 30,5. Fî selâse eşhür. Kıymet 3.240

-1018 Cemâziye'l-evvelinden Recep sonuna kadar üç aylık günlüğü 30.5 Akçe'den toplam 3.240 Akçe merhum İbrahim Paşa Vakfı Sarayı kirâ pahası-

Be-cihet-i ihrâcât resm-kerden-i câmi-i şerîf ve ücret-i nakkâşân ve masârif-ı lâzime an-yed-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Kıymet 5.130

-Ser-mi'mârân-ı Hassa Mehmed Ağa eliyle cami-i şerîf'in resmi için nakkâşlar ve gerekli ihtiyaçlara ayrılan 5.130 Akçe kıymet.-

13 Receb 1018 / 12Ekim1609Pazar

Masraf - Bahâ-i kurşun berây-ı kenîf-i kasr-ı hümâyûn der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Piri, Kıyye 48,5 fî 8. Kıymet 388. Bahâ-i taban-ı kebîr an-yed-i Mehmed Halife. Kıymet 1.500. Yekûn 28.604.

-Masraf- Piri eliyle İbrahim Paşa Sarayı kasrı hümâyûnu kenîfi (tuvaletleri) için Kıyyesi 48.5'ten 388 Akçe kurşun parası ve Mehmed Halife eliyle büyük tabanların ücreti 1.500 Akçe, Toplam 28.604 Akçe-

19 Recep 1018 / 18Ekim1609Pazar

Îrâd - Teslîm be- Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti's-şerîfe en-nâzır.(Kıymet 300.000)

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 300.000 Akçe teslim edildi-v.6a

4 Şa'banü'l-Mu'azzam 1018 / 2 Kasım1609Pazartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni ve emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti's-şerîfe en-nâzır (Kıymet 300.000)

Be-cihet-i ücret-i lağimiyân-ı götürücüyân berây-ı keşîden-i türâb an-saray-ı münhedime an-vakf-ı merhûm İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mi'mâr Ağa, Ber-vech-i maktû` (Kıymet 10.000)v.7b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 300.000 Akçe teslim edildi.

Mi'mâr Ağa marifetiyle merhum İbrahim Paşa vakfının yıkılan sarayından toprak taşıyan götürücü lağımçılara kesilen 10.000 Akçe ücret.-

7Şâban1018 / 5 Kasım1609Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. (Kıymet 1.000.000, Sikke-i hasene 5.000, Be-hesâb-ı nakdiye, kıymet 600.000, Guruş-ı kâmil 5.000 adet fi 80, Be-hesâb-ı nakdiye 400.000)v. 8a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 5.000 Sikke-i Hasene, 600.000 Akçe nakdî hesap, 5.000 guruş-ı kâmil ve 400.000 nakdî hesap olmak üzere 1.000.000 Akçe teslim edildi.-

20 Şâban1018 / 18 Kasım1609Salı

Be-cihet-i ücret-i nakkâşân berây-ı nakş-kerden-i kasr-ı hümâyûn der-câmi`-i şerîf ma'a bahâ-i renkhâ-i mütenevvi'a ve gayruhû be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû' (Kıymet 3.000)

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle cami-i şerîf'in kasr-ı hümâyûnun kalemişleri için çeşitli renkler ve diğerleri (malzemelerle) ile birlikte nakkâşlara kesilen 3.000 Akçe kıymette ücret-v.9a

1 Ramazân1018 / 28Kasım1609Cumartesi

Masraf - Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden-i câ-yı dehlîz-i harem-i câmi`-i şerîf ve ...?? dîvârhâ-i seng be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (Be-hesâb-ı satrancî zirâ' 5.904 adet, Kıymet 15.600), Berây-ı hedm-kerden-i dîvârhâ der-enderûn-ı temel (zirâ' 1.896 adet, fî 4, Kıymet 7.584), Berây-ı kenden-i temel (zirâ' 4.008 adet, fî 2, Kıymet 8.016), Be-cihet-i ücret-i Mehmed Eyyûbî ve gayruhû berây-ı hedm-kerden-i dîvâr ve keşiden-i türâb der-mukâbele-i minâre-i vasat be-ma'rifet-i Mehmed Ağa el-müşârun-ileyh (Be-hesâb-ı satrancîzirâ' 880 adet, ber-vech-i maktû', Kıymet 3.000). v.9b

-Masraf- Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle taş duvarlar ve ... câmi-i şerîf harem-i dehliz bölümlerinin yıkılması için satrancî hesapla 5.904 adet üzerinden 15.600 Akçe lağım (kazı) ücreti, enderûn temelindeki duvarların yıkımı için 1.896 Zirâ'dan 7.584 Akçe, temel için 4.008 Zirâ'dan 8.016 Akçe, Mehmed Ağa (Mimarbaşı) marifetiyle Mehmed Eyyûbî ve diğerleri eliyle orta minare mukabelesinden toprak taşınması ve duvar yıkımı için kesilen 880 Zirâ'dan 3.000 Akçe ücret-

4 Ramazân1018 / 1Aralık1609Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni ve emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa`âde en-nâzır. Kıymet 480.000.v.10a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 480.000 Akçe teslim edildi.-

18 Ramazan 1018 / 15Aralık1609Salı

Masraf - Be-cihet-i ücret-i ırgâdân an-gurre-i 2 Ramazân ilâ 13 şehr-i mezbûr bâ-defter-i Mehmed el-kâtib (neferan 282, kıymet 22.990), bahâ-i gaytân berây-ı endahtıyân der-vakt-i nihâden-i temel-i câmi` an-yed-i pâdişâh-ı âlem-penâh (dirhem 500, fî 4, kıymet

2.000), bahâ-i resen-i ıhlamur an-yed-i Mentеш Yahûdî (560 adet, fî 3, kıymet 1.680), bahâ-i boğça-i münakkâş berây-ı nihâden-i gaytan-ı mezbûre (kıymet 1.000).v10b

-Masraf- 2-13 Ramazan arası el-kâtip Mehmed defterine göre 282 nefer ırgatlara 22.900 Akçe üzerinden ödenen ücret, Pâdişâh-ı âlem-penâh eliyle cami temelinin sonu geldiği vakit atmak için kaytan (ipek sicim) 500 dirhemden toplam 2.000 dirhem pahası, Mentеш Yahudi eliyle ıhlamur ağacı 1.680 Akçe pahası, belirtilen kaytanı koymak için 1000 Akçe nakışlı bohça pahası.-

23Ramazân1018 / 20 Aralık1609Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sânî emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âde en-nâzır. Kıymet 500.000v.11a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmî-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sânî Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

27Ramazân1018 / 24Aralık1609Perşembe

Masraf - be-cihet-i ihrâcât-ı sapan berây-ı nihâden-i seng der-temel-i câmî-i şerîf be-dest-i pâdişâh-ı âlem-penâh (kıymet 3.155)

-Masraf-Pâdişâh-ı âlem-penâh destiyle (eliyle) Cami-i şerîf temeline taş koymak için 3.155 Akçe kıymete sapan çıkarılması-

5 Şevval 1018 / 1 Ocak1610Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sânî emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âde en-nâzır. Kıymet 500.000.v.11b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmî-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sânî Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

11 Şevvâl 1018 / 7Ocak1610Perşembe

Masraf - Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı ihrâc-kerden-i ba'zı ahşâb-ı köhne ber-vech-i maktû' (Kıymet 800), Bahâ-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i ihrâc-kerden-i hacet-i kebîr (Re's 1, Kıymet 120), bahâ-i elvâh-ı bellût, elvâh-ı gürgen, be-cihet-i ücret-i hammâliye berây-ı âverden-i elvâh an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf, bahâ-i revgan-ı bezîr, yekûn 16.512.

-Masraf- Bazı köhne ahşapların çıkarılması için lağımçılara kesilen 800 Akçe ücret, büyük taşın çıkarılması zamanında kurban için bir baş 120 Akçe kıymetinde koyun pahası, pelit ağacı, gürgen ağacı, levhaların Bâb-ı hîme'den binâ-i şerîf'e getirilmesi için hammaliye ücreti, bezir yağı pahası için toplam 16.512 Akçe ücret.-

14Şevvâl 1018 / 10Ocak1610Pazar

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i lağımıyân-ı gündelikciyân berây-ı hedm-kerden-i odahâ kenden-i türâb der-sarây-ı Mehmed Paşa an 12 Ramazân 1018 ilâ 25 şehr-i minhü (Neferan 56, eyyâm 342, fî 10, Kıymet 6.498) v.12a

-Masraf- 12-25 Ramazan 1018 arası Mehmed Paşa Sarayı'nın yıkılan odalarından toprak çıkarmak için 56 nefer gündelikçi lağımçılara 342 gün üzerinden 6.498 Akçe ücret ödenmesi.-

29 Şevvâl 1018 / 25 Ocak1610Pazartesi

El-masraf - Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn ber-mûceb-i defter-i kâtib-i mahzen, Be-cihet-i nafaka-i gilmân-ı acemiyân an-gurre-i Şevvâl ilâ 29 minhü (Neferan 11.579, fî 3, Kıymet 34.737), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî ma'a vardiyânân fi't-târîh (Kıymet 10.348), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i Şâban Paşa an 7 Şevvâl ilâ 18 şehr-i mezbûr (Kıymet 798), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i Cafer Paşa fi't-târîhi'l-mezbûr (Kıymet 2.697), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i Bayram Re'is fi't-târîhi'l-mezbûr (Kıymet 3.784), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i Mehmed Bey fi't-târîhi'l-mezbûr (Kıymet 2.262), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i Kurd Çelebi fi't-târîhi'l-mezbûr (Kıymet 944), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i Memi Bey fi't-târîhi'l-mezbûr (Kıymet 354), Bahâ-i gâv berây-ı bevvâbân der-vakt-i hedm-i Arslanhâne (Re's 1, Kıymet 1.320), Bahâ-i ganem berây-ı bevvâbân der-vakt-i hedm-i Arslanhâne (Re's 5 adet, fî 160, Kıymet 800).v.12b

-Masraf- Mahzen kâtibi defterine göre verilen nafakalar; 1018 Şevval ayı boyunca 11.579 nefer acemi oğlanlarına yevmiyesi 3 Akçe'den 34.737 Akçe nafaka, Aynı tarih için mîrî forsalara (kürek mahkûmu) vardiyacılarla birlikte 10.348 Akçe nafaka, Şevvâl'in 7-18'i arası Şâban Paşa forsasına 798 Akçe nafaka, aynı târihlerde Cafer Paşa forsasına 2.697 Akçe nafaka, aynı tarihlerde Bayram Reis forsasına 3.784 Akçe nafaka, aynı târihlerde Mehmed Bey forsasına 2.262 Akçe nafaka, aynı târihlerde Kurd Çelebi forsasına 944 Akçe nafaka, aynı târihlerde Memi Bey forsasına 354 Akçe nafaka, Arslanhâne'nin yıkımında bevvâbânlar için 1.320 Akçe kıymetinde bir baş gâv (büyük

baş hayvan), Arslanhâne'nin yıkımında bevvâbânlar için 800 Akçe kıymetinde 5 baş ganem (küçük baş hayvan).-

30 Şevvâl 1018 / 25 Ocak 1610 Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 500.000

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

5 Zilkade 1018 / 30 Ocak 1610 [Yev]mü'l-Ahad

El-masraf - Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn ve bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî ki der-vakt-i reftend berây-ı âverden-i neccârân ve seng-tırâşân bâ-emr-i şerîf der-vilâyet-i Rumeli ve Anadolu an gurre-i Zilkade 1018 İlâ gâyet-i Muharrem 1019 (Neferan 4, fî yevm 120, fî şehir kıymet 3.600, Fî selâse eşhür, Kıymet 10.800), Be-nâm Mustafa, fî yevm 30, Be-nâm Ali, fî yevm 30, Be-nâm Mehmed bin Hüseyin, fî yevm 30, Be-nâm Hasan [bin] Abdullah, fî yevm 30, Be-cihet-i icâre-i mu'accele-i Hasan bin Hüseyin an-vakf-ı İskender Paşa ki pîş ezîn an-cânib-i vakf-ı mezbûr sitâde müşâr-un-ileyh ve an-yed-i mezbûr sitâde berây-ı külhan kerden-i hammâm der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf (silik) mezbûr ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ali Efendi el-müfettiş elmüverrah fî evâsıt-ı Zilhicce 1018 (Kıymet 3.000), Be-cihet-i nafaka-i Mehmed mu'temed berây-ı vâcib-i Şevvâl 1018 Fî şehir (Kıymet 240).v.13a

-1018 yılı Zilkade başından 1019 Muharrem ayı sonuna kadar Anadolu ve Rumeli'den emr-i şerîf ile getirilen neccâr ve sengtraşlara eşlik eden ve aynı zamanda Dergâh-ı Âlî bevvâbı 4 nefere 120 gün üzerinden 3.600 Akçe nafaka; Mustafa nâmlı şahsa yevmiye 30, Ali nâmlı şahsa yevmiye 30, Mehmed bin Hüseyin nâm şahsa yevmiye 30, Hasan bin Abdullah nâm şahsa yevmiye 30, 1018 Zilhicce ortasında el-müfettiş ve el-müverrah Mevlânâ Ali Efendi hücceti gereği binâ-i şerîf emîni Kalender Efendi eliyle İbrahim Paşa Sarayı hammâmının külhanı (cehennemlik) için elinde olan ve yine bilinen vakıf tarafından kefil olarak İskender Paşa Vakfı'ndan Hasan bin Hüseyin'den 3000 Akçe peşin kira, 1018 Şevvâl'i için mutemed Mehmed'e 240 Akçe kıymetinde nafaka.-

8 Zilkade 1018 / 2 Şubat 1610 Çarşamba

Îrâd - Teslîm be- Kalender Efendi Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âde en-nâzir. Kıymet 430.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzir Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmî-i Şerîf Binâ Emîni ve Defterdâr-ı Şikk-ı SâniKalender Efendi'ye 430.000 Akçe teslim edildi.-

El-masraf - Bahâ-i mezkûrîn an-yed-i Mentеш Yahûdî, Camha-i sagîr (61 adet, fî 4, Kıymet 244), Camhâ-i meyâne (114 adet, fî 7, Kıymet 798), Camhâ-i kubbe-i büzürk (12 adet, fî 14, Kıymet 168), Kettân-ı söve (15 kıyye, fî 5, Kıymet 75), Aşû-yı frengi (Kantâr 1 adet, be-hesâb-ı kıyye 44, fî 8, Kıymet 352).

-Masraf- Mentеш Yahudi eliyle alınanların pahası; 244 Akçe'ye 61 adet küçük camlar, 798 Akçe'ye 114 adet orta camlar, büyük kubbenin 168 Akçe'den 12 adet camları, 75 Akçe'ye söve ketenleri, 352 Akçe'ye frengî (Batı'dan, Avrupa'dan gelen) kırmızı toprak boyası.-

12 Zilkade1018 / 6Şubat1610Pazar

El-masraf - Bahâ-i ganem berây-ı kurbân âverden-i vaz'-kerden-i temel-i binâ-i câmi'-i şerîf (Re's 50 adet, fî 140, Kıymet 7.000), Be-cihet-i ücret-i hammâliye-i sûtûn ve elvâh an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf (Kıymet 779), Be-cihet-i ücret-i sarrâfiye (Kıymet 80), Be-cihet-i ücret-i hammâliye (Kıymet 24)

-Masraf- Cami-i Şerîf'in binâ temelini ortaya konulması nedeniyle 50 baş 7.000 Akçe kıymette ganem (küçükbaş hayvan) pahası, Bâb-ı hime'den binâ-i şerîf'e taşınan sûtûn ve elvahlar için 779 Akçe hammâliye ücreti, 80 Akçe sarrafiye ve 24 Akçe hammâliye ücreti.-

29 Zilkade1018 / 23Şubat1610Çarşamba

El-masraf - Bahâ-i gec-i Anadolu, bahâ-i sûtûn-ı dolma, bahâ-i sûtûn-ı dolma, bahâ-i köşebend-i beş tahta-i mutallâ, bahâ-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i kenden-i temel, be-cihet-i ücret-i hammâliye berây-ı âverden-i sûtûn-ı dolma an-Bâb-ı Hime ilâ binâ-i şerîf, be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân an-gurre-i Zilkade ilâ gâyet-i şehri mezbûr 1018, be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn bâ-defter-i kâtib-i mahzen, be-cihet-i nafaka-i forsa-i mîrî fi't-târîh, be-cihet-i nafaka-i Mustafa Re'is ser-vardiyânân fi't-târîh, be-cihet-i nafaka-i Memi Miftâhî fi't-târîh, be-cihet-i nafaka-i hammâlân ve errekeşân fi't-târîh yekûn kıymet 67.614.

-Masraf- Anadolu kireci, dolma sûtûn pahası, yaldızlı rahle köşebendi pahası, temelini kendisine kurban için ganem (küçükbaş hayvan) pahası, Bâb-ı hîme'den binâ-i şerîf'e sûtûn-ı dolma getirmek için hammâliye ücreti, 1018 Zilkadeboyunca acemî oğlanları nafakası, kâtib-i mahzenin defterine göre adı geçenlerin nafakaları, aynı tarihte mîrî forsa (kürek mahkûmu) nafakası, aynı tarihte ser-vardiyacı Musrafa Reis nafakası, aynı tarihte Memi Miftahi nafakası, aynı tarihte hammal ve errekeşân (bıçkıcılar) nafakaları toplam 67.614 Akçe kıymet.-

2 Zilhicce 1018 / 26 Şubat1610[Yev]mü'l-Cum`a

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa`âdeti's-Şerîfe en-nâzir. Kıymet 500.000.v.13b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzir Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni ve Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

4 Zilhicce 1018 / 28 Şubat1610Pazar

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i sâhten-i makahâ-i tuç an-yed-i Hızır ser-dökmeî (kıymet 1.200), be-cihet-i gâv berây-ı kurbân der-vakt-i münhedim-kerden-i Arslanhâne (re's 1, kıymet 900),

-Masraf- 1200 Akçe'ye ser-dökmeci Hızır eliyle tunç makaraların yapım ücreti, Arslanhâne'nin kendinin yıkımı vaktinde kurban için 900 Akçe'ye 1 baş gâv (büyükbaş hayvan) ücreti.-

14 Zilhicce 1018 / 10 Mart1610Çarşamba

El-masraf - Bahâ-i kalem-tırâş berây-ı beštahta-i pâdişâh-ı âlem-penâh an-yed-i Mehmed Ağa ser-neccârân-ı hâssa (kıymet 2.400), be-cihet-i ücret-i nakş-ı oda ve pencenehâ-i âhen an-mescid der-kurb-i nakkâş-hâne mülâsık-ı Arslanhâne an-câhib-i Havva Hatun ibnet-i Cafer Ağa be-dest-i Mehmed Subaşı ve binti müşârun-ileyhâ an-yed-i Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf sitâde ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ Ali Efendi el-müfettişel-müverrah fî evâ'il-i Zilhicce 1018 (kıymet 6.000)

-Masraf- Ser-neccârân-ı Hassa Mehmed Ağa eliyle pâdişâh-ı âlempenâh rahlesi için 2.400 Akçe kalem-traş pahası, 1018 Zilhicce başında müfettiş, müverrah Mevlânâ Ali Efendi hücceti gereğince binâ emniyeti yapan Kalender Efendi eliyle Mehmet Subaşı ve kızının destinden (elinden) Cafer Ağa kızı Havva Hatun tarafından Arslanhâne bitişik

nakkâşhâne yakınındaki mescidin demir pencereleri ve oda nakışları için 6.000 Akçe ücret-

18 Zilhicce 1018 / 14 Mart1610Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa`âde en-nâzır. Kıymet 750.000.v.14a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 750.000 Akçe teslim edildi.-

8 Muharrem 1019 / 2Nisan1610Cumartesi

El-îrâd - Teslîm be- Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa`âde en-nâzır. Kıymet 250.000v.15a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni ve Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 250.000 Akçe teslim edildi.-

Masraf - Be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i Seng-i âteş an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf (Nevbet 485 adet, Kıymet 8.245), Bahâ-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i nihâden-i temel-i kebîr (Re's 5, fî 150, Kıymet 750), Bahâ-i resen-i âlât an-yed-i Ahmed Başe (2 adet, kantar 8 adet, lodura 54, Fî 1.100, Kıymet 9.394), Be-cihet-i ücret-i Dede arabai berây-ı âverden-i Seng-i âteş ve kavâzık an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf (Nevbet 350 adet, fî 17, Kıymet 5.950), Be-cihet-i ücret-i neccâr berây-ı kal'-kerden-i kâşî der-mahzen (Eyyâm 10, fî 20, Kıymet 210), Be-cihet-i nafaka-i gilmân-ı bostânî der-vakt-i reften berây-ı âverden-i Seng-i âteş an-iskele-i Kavak (Kıymet 240), Be-cihet-i ücret-i lağımıyân-ı Dimitri ve Karakaş berây-ı hedm-kerden-i odahâ-i zer-dûzân der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (Kıymet 15.604), Berây-ı dîvârhâ-i kârgîr (zirâ' 100 adet, fî 3, Kıymet 3.024), Berây-ı dîvârhâ-i siyâh (zirâ' 1.412, fî 2 Kıymet 2.824), Berây-ı hedm-i karaçav (zirâ' 2.439 adet, fî 4, Kıymet 9.756), Be-cihet-i ücret-i Yani hammâmî berây-ı sâhten-i hammâm der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (Kıymet 3.000), Be-cihet-i ücret-i Yorgi berây-ı sâhten-i külhan ve ocak-ı hammâm-ı mezbûr der-sarây-ı müşârun-ileyh (Kıymet 3.000).

-Masraf- Gümrük İskelesi'nden binâ-i şerîf'e ateş taşı taşınması için arabacılar 485 nevbette 8.245 Akçe ücret, büyük temelin atılması vaktinde 5 baş 150 Akçe'den 750

Akçe ganem (küçükbaş hayvan) pahası, Ahmed Bâşe eliyle 2 adet 9.394 Akçe alet ipleri pahası, Gümrük İskelesi'nden binâ-i şerîfe ateş taşı ve kazıklar taşınması için Dede arabacı'ya 350 nevbette 5.950 Akçe ücret, 10 günlük, 20 Akçe'den 210 Akçe mahzende kâşî (çini) kesilmesi(?) için neccâr ücreti, Kavak İskelesi'nden ateş taşı taşımada bostan oğlanlarının 249 Akçe nafakası, Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle İbrahim Paşa Sarayı'ndan zer-dûzân (?) odalarının yıkımı için Dimitri ve Karakaş'ın lağımçılarına verilen 15.604 Akçe ücret, kârgîr duvarlar için 3.204 Akçe, siyah duvarlar için 2.804 Akçe, karaçav (duvarcı iskelesi veya duvar desteği) yıkımı için 9.756 Akçe, mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle İbrahim Paşa Sarayı hamamı yapımı için hamamcı Yani'ye 3.000 Akçe ücret, İbrahim Paşa Sarayı'nın mezbûr hamamına ocak ve külhan yapımı için Yorgi'ye 3.000 Akçe ücret.-

15Muharrem1019 / 9 Nisan1610Cumartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âde en-nâzır. (Kıymet 700.000)v.15b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 700.000 Akçe teslim edildi.-

17 Muharrem 1019 / 11Nisan1610Salı

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı kenden-i temel-i kemer der-câmi'-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa an-yed-i Mahmûd ve Karakaş (Tûlen zirâ' 76, fî 4, kıymet 303 zirâ', fî 8, be-hesâb-ı satrâncî 2.432 adet, fî 10, Kıymet 24.320), be-hesâb-ı satrâncî arzan zirâ' 86 adet, be-hesâb-ı zirâ' 344 beher zirâ' fî 8, be-hesâb-ı zirâ'2.750, beher zirâ' kadden fî 10, be-hesâb-ı satrâncî 27.520, def'a pâye-i küçük der-Enderûn-ı câmi'-i şerîf be-hesâb-ı zirâ' 1.190 adet. Yekûn zirâ' 54.470

-Masraf- Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Mahmûd ve Karakaş eliyle cami-i şerifin kemer temelinin atılması için 24.320 Akçe lağım (kazı) ücreti, cami enderûnunda 1.190 adet küçük pâyelerle birlikte 54.470 yekûn zirâ'.

Berây-ı mâbeyn-i minârehâ-i câmi'-i şerîf (4 adet, beher fî 12, Beher zirâ' 48, ve beher zirâ' arzan 3 zirâ', Be-hesâb-ı zirâ' 144 fî 10, Kıymet 1.440 satrancîzirâ')

-Cami-i şerîf'in minarelerinin mâbeyni (arası) için 1.44 zirâ'dan 1.440 Akçe kıymet-

Minhâ - Berây-ı ihrâc-kerden-i köşe-i temel-i câmi`i-şerîf der-enderûn ve bîrûnî (Be-hesâb-ı zirâ' 5.120 adet), El-bâkî ma'mûl zirâ' 49.440 adet, Ber-vech-i maktû', Kıymet 1.350.000

Cami-i Şerîfin temelinin iç ve dış köşelerinin çıkarılması için 5.120 zirâ', baki 49.440 adet ma'mûl zirâ', kesilen 1.350.000 Akçe kıymet.-

27 Muharrem 1019 / 21 Nisan 1610 Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`i-şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âde en-nâzır. Kıymet 500.000v.16a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

15 Safer 1019 / 9 Mayıs 1610 Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi`i-şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âde en-nâzır. (Kıymet 600.000)v.17a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 600.000 Akçe teslim edildi.-

19 Safer 1019 / 13 Mayıs 1610 Perşembe

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i üstâdiye ve ırgâdiye berây-ı ta'mîr-i iskele-i Dil ve harc-ı sâ'ire an-yed-i Hüseyin Çavuş (Kıymet 2.356), Be-cihet-i gâv berây-ı kurbân der-vakt-i hedm-i Arslanhâne (Re's 1, Kıymet 1.320), Be-cihet-i ücret-i lağimiyân-ı götürücüyân berây-ı hedm-kerden-i esâs-ı Arslanhâne ilâ döşeme be-ma'rifet-i Mehmed Ağa sermi'mârân-ı hâssa an-yed-i Mehmed ve Karakaş lağimiyân (Kıymet 500.000).v.17b

-Masraf- Hüseyin Çavuş eliyle Dil iskelesi tamiri ve diğer harçlar için 2.356 Akçe ırgat ve üstâd ücreti, Arslanhânenin yıkımında kurban için 1 baş 1.320 Akçe gâv (büyük baş hayvan) ücreti, Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle lâğımcı Mehmed ve Karakaş eliyle Arslanhânenin döşemeye kadar yıkımı için götürücü lağımcılara 500.000 Akçe ücret.-

24 Safer 1019 / 18 Mayıs 1611 Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-Şerîfe en-nâzır. (Kıymet 500.000)

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

25 Safer 1019 / 19 Mayıs1610Çarşamba

El-masraf - Bahâ-i lülehâ-i nühâs berây-ı hammâm der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Kabil Bey (28 adet, Lüle-i cedîde 20 adet, Lüle-i meremmât 8 adet, Kıymet 600), Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne-i Hacı Yusuf berây-ı âverden-i seng-i âteş an-iskele-i Kavak ilâ İstanbul, Seng-i taban (56 adet, fî 40, Kıymet 2.240), Bahâ-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i ihrâc-kerden-i şecer-i kebîr der-sarây-ı Ahmed Paşa (Re's 2 adet, Kıymet 320), Be-cihet-i ahgerân-ı kıbtiyân berây-ı islâh-kerden-i mesâmîr-i köhne an-yed-i Ali ve gayruhû (Kantâr 49,5 adet, be-hesâb-ı kıyye 2.178, fî 1,5, Kıymet 3.267), Be-cihet-i ücret-i pereme-i Sarı Yusuf berây-ı âverden-i seng-i âteş an-iskele-i Kavak ilâ İstanbul, Seng (52 adet, fî 40, Kıymet 2.080).Yekûn 15.520. v.18a

-Masraf- Kâbil Bey eliyle İbrahim Paşa Sarayı hamamı için nühâs (bakır) lüleler (28 Adet, 20 si yeni, 8'i tamirden 600 Akçe'lik lüleler), Kavak İskelesi'nden İstanbul'a ateştaşı ve seng-i taban taşıyan Hacı Yusuf sefinesine 2.240 Akçe navlun ücreti, Ahmed Paşa Sarayı'ndan büyük ağaçların çıkarılması zamanı kesilen 320 Akçe kıymette iki baş ganem (küçükbaş hayvan), Ali ve diğerleri eliyle köhne (eski) mesâmiri (çivileri) ıslah etmek için kıptî demircilere 3.267 Akçe, Kavak İskelesi'nden İstanbul'a ateştaşı getirmek için peremeci (kayıkçı) Sarı Yusuf'a 2.800 Akçe ücret, yekûn 15.520 Akçe.-

3 Rebîülevvel1019 / 26 Mayıs1610Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır (Kıymet 500.000).v.18b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

11Rebîülevvel1019 / 3 Haziran1610Perşembe

Be-cihet-i ihrâcât-ı lâzime ma'a masârif-ı âb-ı hammâm der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Üstâd Mehmed ve İbrahim râh-ı âbiyân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa ve bahâ-i revgan-ı bezîr ve gec ve horasânî ve sürb ve üstâdiye ve ırgâdiye

(cem'an râh-ı âb, zirâ' 388 adet, beher fî 2,5 - temel-i künk 960 adet, hadâyık-ı bîrûn-ı sarây künk 40 adet, Cem'an künk 1.000 adet, beher fî 25, kıymet 25.000)

- Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle su yolcu İbrâhim ve üstâd Mehmed eliyle İbrâhim Paşa Sarayı'ndaki hamamın suyu ve gerekli malzemeler, bezir yağı, kireç ve horasan harcı, kurşun ve üstad ve ırgatlar (Toplam 388 adet su yolu, 960 adet künk temeli, sarayın dış bahçeleri için 40 adet künk, hepsi 25 Akçe'den 25.000 Akçe kıymeinde 1000 adet künk).-

17Rebûlevvel1019 / 9 Haziran1610Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır. (Kıymet 500.000)v.19b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

19Rebûlevvel1019 / 11 Haziran1610Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır. (Kıymet 400.000)v.20a

Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 400.000 Akçe teslim edildi.-

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i neccârân bâ-defter-i Mehmed el-kâtib an-gurre-i Safer 1019 ilâ 19 Rebûlevvel sene-i minhü be-icâre-i muhtelif (Neferan 511, Kıymet 149.015), Be-cihet-i ücret-i lağimiyân-ı gündelikciyân bâ-defter-i Mehmed fi't-târîhi'l-mebûr be-icâre-i muhtelif (Neferan 126, Kıymet 30.356), Be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı sırik fi't-târîhi'l-mezbûr be-icâre-i muhtelif (Neferan 206, Kıymet 76.565), Be-cihet-i ücret-i ırgâdân fi't-târîhi'l-mezbûr (Neferan 23, Kıymet 5.746), Be-cihet-i ücret-i löküncüyân (Neferan 4, Kıymet 157),

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân bâ-defter-i Mehmed el-kâtib an 19 Safer 1019 İlâ 19 Ra. sene-i minhü be-icâre-i muhtelif (Neferan 408, Kıymet 165.878), Be-cihet-i ücret-i ahgerân fi't-târîhi'l-mezbûr (Neferan 9, Kıymet 968)

23Rebûlevvel1019 / 15 Haziran1610Salı

Masraf - Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i mezkûrân bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, Berây-ı üstâdiye-i hammâm ber-vech-i maktû' (Kıymet 6.500), Berây-ı söve-i

hammâm (Kıymet 2.000), Bahâ-i ahger, Çuvalhâ (36 adet, fî 70, Kıymet 780), Bahâ-i kufl berây-ı bâb (Kıymet 80), Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı hedm-kerden-i mezbûrîn ber-mûceb-i tezkire-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, Def'a hedm-i dîvâr-ı siyâh (Zirâ' 1.982 adet, fî 2, Kıymet 3.964), Def'a hedm-i dûvâr-ı kârgîr (Zirâ' 1.196 adet, fî 3, Kıymet 3.588), Def'a hedm-i karaçav oda (Zirâ' 2.861 adet, fî 4, Kıymet 11.444), Def'a hedm-i döşeme-i elvâh ma'a kirişleme (Zirâ' 487 adet, fî 2, Kıymet 974), Def'a hedm-i dîvâr-ı döşeme (Zirâ' 333 adet, fî 2, Kıymet 666), Def'a hedm-i kerpic der-enderûn (Zirâ' 60, fî 2, Kıymet 120, Yekûn 20.756).

-Masraf- Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa tezkiresine göre zikredilen üstâdların ücretleri; hamamın üstadları için 6.500 Akçe kesilen ücret, 36 çuval 780 Akçe demir pahası, kapı için 80 Akçe kufl (kova) pahası, Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa tezkiresine göre yıkılan yerler için lağım 3.964 Akçe (kazı) ücreti, kâgir duvarların yıkılması için 1.196 zirâ' 3.588 Akçe kıymet, oda desteklerinin yıkılması 2.861 zirâ' 11.444 Akçe kıymeti, kirişleme ile birlikte döşeme levhalarının yıkılması için 487 zirâ' 974 Akçe kıymet, döşeme duvarlarının yıkımı 333 zirâ' 666 Akçe kıymet, enderûnun kerpiçlerinin yıkılması 60 zirâ' 120 Akçe, yekûn 20.756 Akçe).-

Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i kilâr ve furun ve helvahâne ve odahâ-i fevkânî ve tahtânî ve ebnâ-i At der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa. (Def'a karaçav, Zirâ' 974 adet, fî 4, Kıymet 3.896), Def'a dîvâr (Zirâ' 3.400, fî 3, Kıymet 6.800), Def'a dîvâr-ı kadîm (Zirâ' 532 adet, fî 2, Kıymet 1.064), Def'a döşeme-i elvâh (Zirâ' 913 adet, fî 2, Kıymet 1.834), Def'a el-mezbûr (Zirâ' 750, fî 2, Kıymet 1.500), Def'a furûş (Zirâ' 1.400, fî 2, Kıymet 2.800), Def'a dîvâr-ı odahâ (Zirâ' 1.100 adet, fî 2, Kıymet 2.200), Def'a karaçav (Zirâ' 318 adet, fî 3, Kıymet 654), Def'a döşeme (Zirâ' 570 adet, fî 2, Kıymet 1.140). Yekûn 21.878.

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle İbrâhim Paşa Sarayı'nda at binâları, alt ve üst kat odaları, helvahâne, fırın ve kilerin yıkılması ücreti; Karaçav (yıkımı için) 3.896 Akçe, duvarlar için 6.800 Akçe, eski duvarlar için 1.064 Akçe, döşeme levhaları için 1.834 Akçe, mezbûr zikredilenler için 1.500 Akçe, furûş için 2.800 Akçe, oda duvarları için 2.200 Akçe, karaçav için 654 Akçe, döşeme için 1.140 Akçe toplam 21.878 Akçe.-

29 Rebûlevvel1019 / 21 Haziran1610Pazartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır (Kıymet 500.000).v.20b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

12 Rebiulâhire 1019 / 4 Temmuz1610Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır (Kıymet 1.200.000).v.21b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.200.000 Akçe teslim edildi.-

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i ba'zı-ı oda-i Hasan Çelebi teslîmâtî an-odahâ-i nakş-hâne ki hedm-kerde bâ-fermân-ı âlî ve bâ-tahmîn-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa sitâde (Kıymet 12.000)

-Masraf- Fermân-ı âlî ve Hassa Mimarbaşı tahminine göre yıkılan nakış-hâne odalarından bazı Hasan Çelebi odalarının ücreti 12.000 Akçe kıymet.-

17Rebûlâhir1019 / 9 Temmuz1610Çarşamba

Masraf - Be-cihet-i nafaka-i Ahmed Re'îs sefîne-i seng berây-ı âverden-i seng-i âteş an-iskele-i İnehacı (Nevbet 1, Kıymet 500), Be-cihet-i harc-ı râh-ı Mehmed Yeniçeri der-vakt-i reften be-cânib-i Arnavudluk berây-ı âverden-i ırgâdân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa (Kıymet 1.800), Be-cihet-i nafaka-i Mustafa Bey bevâb vâcib-i Ra. 1019 (Fî şehir, Kıymet 300), Be-cihet-i ücret-i neccârân-ı dîvâr ve karaçav der-saray-ı İbrahim Paşa der-râh-ı padişâh-ı âlem-penâh be-ma'rifet-i Mehmed Ağa el-müşârun-ileyh (Kıymet 2.588), Be-cihet-i ücret-i neccârân bâ-defter-i Mehmed el-kâtib an 19 Ra. 1019 ilâ 17 R. sene-i minhü (Neferan 455 be-icâre-i muhtelif, Kıymet 156.862), Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân ber-mûceb-i defter-i kâtib-i mezbûr an 19 Rebûlevvel ilâ 17 R. 1019 (Neferan 431 be-icâre-i muhtelif, Kıymet 180.486), Be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı gündelikciyân bâ-defter-i müfredât fi't-târîhi'l-mezbûr (Neferan 3, Kıymet 1.012), Bahâ-i delv berây-ı çârub an-yed-i Ahmed Başe (2 adet, fî 80, Kıymet 160).v. 22a

-Masraf- İnehacı İskelesi'nden ateştaşı taşıyan seng gemisi için Ahmed Reis'e bir nevbet 500 Akçe nafakası, Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Arnavutluk

tarafından ırgatları getirmekle görevli Mehmed Yeniçeriye 1.800 Akçe harcırah, 1019 Rebiu'l-evvel marifetiyle bevâb Mustafa Bey'e 300 Akçe nafaka, (Mimarbaşı) Mehmed Ağa marifetiylepâdişâh-ı âlempenâh yolunda İbrahim Paşa Sarayında kaaçav ve duvar neccârlarına 2.588 Akçe ücret, Mehmed kâtip defterine göre 455 nefer neccâra 156.862 Akçe ödeme, kâtibe göre 431 nefer seng-traşa 180.486 Akçe ücreti, müfredât defterine göre 3 nefer gündelikçi ahengere (demirci) 1.012 Akçe ücret, Ahmed Bâşe eliyle çarûb için kova pahası 160 Akçe.-

19Rebûlâhir1019 / 11Temmuz1610Pazartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sânî emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır. (Kıymet 150.000).

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 150.000 Akçe teslim edildi.-

Be-cihet-i ücret-i üstâdiye berây-ı hedm-kerden-i kâşihâ der-sarây-ı Mehmed Paşa be-marîfet-i mi'mâr ağa (Kıymet 1.200).

-Mimar Ağa marifetiyle Mehmed Paşa Sarayı'nın çinilerinin yıkılması için 1200 Akçe üstâd ücretleri-

2Cemâziyelevvel1019 / 23 Temmuz1610 [Yev]mü'l-Cum'a

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sânî emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır (Kıymet 500.000).v.22b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

5 Cemâziyelevvel1019 / 26 Temmuz1610Pazartesi

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i pereme berây-ı âverden-i ba'zı mühimmât an-tersâne (Kıymet 62), Be-cihet-i ücret-i pereme berây-ı âverden-i neccârân (Kıymet 300), Be-cihet-i ganem berây-ı kurbân (Re's 1, Kıymet 160), be-cihet-i nafaka-i zincirân-ı forsa der-vakt-i keşîden-i seng der-rûz-ı Cum'a (Kıymet 600).v.23a

-Masraf - Tersaneden mühimmât getirmek için 62 Akçe pereme (kayık) ücreti, neccârları taşımak için 300 Akçe pereme (kayık) ücreti, kurban için 1 baş 160 Akçe'ye ganem (küçükbaş hayvan), Cuma gününde taş taşıyan zincirli forsalara (kürek mahkûmu) 600 Akçe nafaka.-

6 Cemâziyelevvel1019 / 27 Temmuz1610Salı

Masraf - Be-cihet-i nafaka-i Mehmed Çelebi bevvâb-ı nakkâş berây-ı vâcib-i Rebûlâhir19, Fî yevm 10, Fî şehr (Kıymet 300), Be-cihet-i nafaka-i Mehmed Çelebi el-mezbûr der-vakt-i reften be-Sidrekapsi ve Selanik berây-ı harîden-i sürb an-gurre-i Ca. 1019 ilâ gâyet-i 5 sene-i minhü, Fî yevm 30, Fî şehr (Kıymet 900, Fi'l-müdde, Kıymet 4.500), be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i lağımîyân berây-ı hedm-kerden-i câ-yı arz-ı hammâm ve külhan ve bâb-ı hammâm ve bâb-ı hazîne-i âb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ber-vech-i maktû' (Kıymet 1.200).

-Masraf- 1019Rebûlâhir itibariyle, nakkâş bevvâb (kapıcı) Mehmed Çelebi'nin 300 Akçe nafakası, 1019 Cemâziye'l-evvel'i boyunca Selanik ve Sidrekapısından sürb (kurşun) getirilmesi için 4.500 Akçe Mehmed Çelebi nafakası, mimar ağa tezkiresine göre su haznesi kapısı ve hammâm kapısı, külhan ve hammâm mevkiinin belirlenmesini sağlayan yıkımlar için 1.200 Akçe üstâdlar ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i nakkâşân berây-ı nakş-kerden-i kasr-ı hümâyûn der-sarây-ı İbrahim Paşa der-defateyn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa an-yed-i Hasan Çelebi nakkâş (Kıymet 14.000)

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Nakkâş Hasan Çelebi eliyle İbrahim Paşa Sarayı'nın kasr-ı hümâyûn'unun iki kere nakş-kerden (kalemişi) süslemesi için nakkâşlara 14.000 Akçe ücret.-

22Cemâziyelevvel 1019 / 12 Ağustos1610Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır. Kıymet 700.000

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 700.000 Akçe teslim edildi.-

26Cemâziyelevvel 1019 / 16 Ağustos1610Pazartesi

Masraf - Bahâ-i bârû-yı çûb an-yed-i mezkûrîn, An-yed-i Hacı Hamza (200 adet, fî 6, Kıymet 1.200), An-yed-i Yusuf Bey nakkâşî (50 adet, fî 6, Kıymet 300), An-yed-i Musa (198 adet, fî 6, Kıymet 1.188), An-yed-i Ali (190 adet, fî 6, Kıymet 1.140), An-yed-i Piyale (196 adet, fî 6, Kıymet 1.176), An-yed-i Hüdavirdi (158 adet, fî 6, Kıymet 948). Yekûn 992 adet, fî 6, Kıymet 5.952.v.24b

-Masraf- Zikredilenler eliyle ahşap siper; Hacı Hamza eliyle 200 adet 1.200 Akçe'ye, Nakkâşî Yusuf Bey eliyle 50 adet 300 Akçe'ye, Musa eliyle 198 adet 1.188 Akçe'ye, Ali eliyle 190 adet 1.140 Akçe'ye, Piyâle eliyle 196 adet 1.176 Akçe'ye, Hüdaverdi eliyle 158 adet 948 Akçe'ye toplam 992 adet 5.952 Akçe harcanmıştır.-

29 Cemaziyelevvel 1019 / 19 Ağustos1610Perşembe

Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i camhâ-i billûr ve sırça ve bahâ-ı alçı berây-ı ta'mîr-kerden-i sarây-ı İbrahim Paşa der-vakt-i sâhten-i kasr-ı hümâyûn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, Bahâ-i camhâ-i sagîr ve meyâne ve kebîr (Kıymet 3.860), Bahâ-i alçı 100 çeki, fî 35, Kıymet 3.500, Bahâ-i alçı-i kâşî (20 çeki fî 35, Kıymet 700), Be-cihet-i ücret-i üstâdiye (2.400 adet, fî 2, Kıymet 4.800), Yekûn 12.860.

Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle kasr-ı hümâyûn'un yapımında İbrahim Paşa Sarayı'nın tamir edilen yerleri için alçı pahası, sırça ve billûr camlar üstâdlarına 3.860 Akçe ücreti, 100 çeki 3.500 Akçe alçı, 20 çeki kâşî (çini) 700 Akçe pahası, 2.400 adet, üstâdlarının 4.800 Akçe ücreti, toplam 12.860 Akçe.

4 Cemâziyelâhir1019 / 24 Ağustos1610Salı

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 727.160v.25a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 727.000 Akçe teslim edildi.-

6 Cemâziyelâhir1019/ 26 Ağustos1610Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır. (Kıymet 1.472.840).v.25b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.472.840 Akçe teslim edildi.-

8 Cemâziyelâhir1019 / 28 Ağustos1610Cumartesi

Masraf - Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i enderûn-ı câmi-i şerîf an-yed-i Mihitar ve Karakaş an-lağimiyân be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa, An-câhib-i temel-i yesâr (Tûlen zirâ' 10,5 adet, Arzan zirâ' 5 adet, Kadden zirâ' 17,5 adet, Beher zirâ' fî 5, Yekûn zirâ' 770, Dîvâr kadden zirâ' 17,5, Be-hesâb-ı zirâ' 13.470), An-câhib-i

şimâl dîvâr-ı kebîr (Tûlen zirâ' 87 adet, Arzan 5 adet, Kadden zirâ' 14,5, Yekûn zirâ' 435 adet, Dîvâr kadden zirâ' 14, 5, Be-hesâb-ı zirâ' 6.307), Def'a dîvârhâ-i sofa der-temel-i sûtûnhâ furûş (4 adet), Dîvâr (zirâ' 87 adet, Kadden zirâ' 14,5 beher fî zirâ' 4, yekûn zirâ' 348, Be-hesâb-ı zirâ' 5.046 adet), Dîvârhâ (2 adet, zirâ' 154 adet), Dîvâr (1 adet, zirâ' 87 adet, beher zirâ' fî 4), Yekûn zirâ' 241 adet, Arzan zirâ' 4; kadden zirâ' 17,5, Yekûn zirâ' 964 adet, Yekûn zirâ' 16.362.

-Masraf- Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Mihitar ve Karakaş eliyle kazıda cami-i şerif enderûnu temeli ücreti, sol temel tarafı (.....), kuzey büyük duvar tarafı (.....), def'a furûş (döşeme) sûtûnları temelinde sofa duvarları (4 adet), duvar (.....), duvarlar (2 adet 154 zirâ'), duvar (1 adet 241 zirâ') yekûn 16.362 zirâ'-

Bâ-sofa-i vustânî (12 adet, Tûlen zirâ' 12 adet, Arzan zirâ' 24, Kadden zirâ' 17,5 adet, Yekûn zirâ' 5.040 adet), Bâ-sofa-i cânib-i şimâl 8 adet (Tûlen zirâ' 8, Arzan zirâ' 24, Kadden zirâ' 14,5 adet, Yekûn zirâ' 162 adet, Beher 5 zirâ' kadden 14,5, Yekûn zirâ' 8.784!), Visâde-i minârehâ (2 adet, Tûlen ve arzan be-hesâb-ı satrancîzirâ' 4,5 adet, Kadden zirâ' 14,5, ve beher kadden zirâ' 14,5 adet, Be-hesâb-ı zirâ' 696 adet, Cem'an zirâ' 50.213 adet), Minhâ, Berây-ı hedm-kerden-i dîvârhâ-i molos der-enderûn-ı temel-i mezbûr (Be-hesâb-ı zirâ' 8.200).

-Orta sofa (12 adet 5.040 zirâ'), kuzey tarafındaki sofa (8 adet 8.784! zirâ'), minârelerin visâdesi (kavuşması)(50.213 zirâ'), ondan bahsi geçen enderûn temelinde moloz duvarların yıkılması.-

El-bâkî - Berây-ı temel-i türâb (Zirâ' 42.013 adet, Ber-vech-i maktû' sitâde, Kıymet 900.000).v.26a

-Baki- toprak temel için 42.013 adet 900.000 Akçe-

14 Cemâziyelâhir1019 / 3 Eylül1610[Yev]mü'l-Cum`a

Masraf - Be-cihet-i nafaka-i forsa-i gebrân berây-ı keşîden-i seng der-temel-i câmi`i şerîf (Kıymet 1.000).v. 28a

-Masraf- Cami-i şerif temelinde taş taşınması için gebrân forsalara (kürek mahkûmları) 1.000 Akçe nafaka

18Cemâziyelâhir1019 / 7 Eylül1610Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti'ş-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 731.480v. 28b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 731.480 Akçe teslim edildi.-

24 Cemâziyelâhir 1019 / 13 Eylül 1610 Pazartesi

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i tahliye-i türâb-ı câmi-i şerîf an-yed-i Karakaş bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ber-vech-i maktû (Kıymet 1.500), Be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne Praktamo Re'îs berây-ı âverden-i üst-i sefîne an-kereste-i câmi-i şerîf an-câhib-i Midye ilâ İstanbul an-yed-i Mehmed Bey bevâb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Kıymet 7.000), Kereste-i mütenevvia (259 adet), Pedavra-i dirâz (16.940 adet), Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i karaçav ve sarây-ı odahâ-i kargîr der-sarây-ı Mehmed Paşa ve dîvârhâ-i kebîr ve dîvârhâ-i masna' bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa ber-vech-i maktû ma'a hedm-kerden-i kasr-ı atîk, An-yed-i Karakaş (Kıymet 13.925), be-cihet-i ücret-i sefîne berây-ı âverden-i neccârân ve seng-tırâşân an-cezîre-i Midillü ilâ İstanbul an-tezkire-i mi'mâr ağa (Kıymet 1.500).

-Masraf- Mimar Ağa tezkiresine göre Karakaş eliyle 1.500 Akçe cami-i şerîf toprak tahliyesi ücreti, mimar ağa tezkiresine göre Mehmed Bey Bevvâb eliyle Midye tarafından İstanbul'a cami-i şerif kerestelerini gemi üstünden taşınması için Praktamo Reis sefinesine 7.000 Akçe navlun ücreti, (259 adet çeşitli kereste, 16.940 adet pedavra-i dirâz), hassa mimarbaşı Mehmed Ağa tezkiresine göre kesilen Karakaş eliyle kasr-ı atîkin yıkımıyla birlikte; dayanma duvarları, büyük duvarlar ve Mehmed Paşa Sarayı'nda kâgir saray odaları ve karaçav (mesned) yıkım ücreti 13.925 Akçe, mimar ağa tezkiresine göre Midilli Adası'ndan İstanbul'a sengtraşlar ve necârlar getirmesi için 1.500 Akçe sefîne ücreti.-

27 Cemâziyelâhir 1019 / 16 Eylül 1610 Perşembe

Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i matbah ve odahâ ve kilar ve odahâ-i tahtânî ve fevkânî ilâ tahtacı ve kilarcı ve musandıra ve sâ'îre der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Vinito Kalfa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Kıymet 7.200), be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i hedm-kerden-i karaçav ve oda ve odahâ-i ağıyân ve sundurma-i bâbha ve sundurma-i meydân der-sarây-ı İbrahim Paşa an-yed-i Mavridis Kalfa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa

(Kıymet 6.977), Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i dîvârhâ ve furun ve matbah ve döşeme ve dîvârhâ der-mâbeyn-i bâbhâ-i kemer ve karaçav ve dîvâr-ı yonma-i seng-i kefeki ve sofa ve set ve dîvâr-ı sundurma berây-ı nihâden-i araba ve dîvâr-ı der-sarây-ı Mehmed Paşa an-yed-i Karakaş lağımî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Kıymet 17.124), Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i dîvârhâ-i kârgîr-i mekteb ve odahâ-i ağayân ve bâbhâ-i kemer ve kemerhâ-i yonma-i seng-i kûfeke ve sofahâ bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i Karakaş lağımî (Kıymet 4.866).v. 29a

-Mimar ağa tezkiresine göre Vinito Kalfa eliyle İbrahim Paşa Sarayı'nda matbah, odalar, kiler; tahtacı, kilerci, musandra ve sâireye kadar zemin ve üst kat odalar 7.200 Akçe yıkım ücreti, mi'mâr ağa tezkiresine göre Mavridis Kalfa eliyle İbrahim Paşa Sarayı meydan sundurması, kapılar sundurmaları, ağalar odaları, oda ve karaçav (mesned) yıkım üstâdları ücreti 6.977 Akçe, mimar ağa tezkiresine göre Lâğımçı Karakaş eliyle Mehmed Paşa Sarayı'nda duvar ve araba koymak için sundurma duvarı, set, sofa, kefeki taşından yonma duvar, karaçav (mesned), kemer araları kapıları duvarları ve döşeme ve matbah ve fırın ve duvarların 17.124 Akçe yıkım ücreti, mi'mâr ağa tezkiresine göre Lâğımçı Karakaş eliyle sofalar, kefeki taşından yonma kemerler ve kemer kapıları, ağalar odaları, kâgir mektep duvarları yıkımı için 4.866 Akçe ücret.-

1 Receb 1019/ 19 Eylül1610Pazar

Bahâ-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i hedm-kerden-i şecer-i kebîr (Re's 1, Kıymet 160).v. 32a

-Büyük ağacın yıkımında kurban için 160 Akçe'lik 1 baş ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

4 Receb 1019 / 22 Eylül1610Çarşamba

Masraf - Be-cihet-i nafaka-i gilmân-ı acemiyân an-gurre-i Receb ilâ 4 şehr-i mezbûr (Neferan 1.781, Fi'l-müdde 7.026), Be-cihet-i nafaka-i kavâzık-ı kebîr an-irsâliye-i Hasan bostânî an-yed-i Arslan bostânî (4 adet, fî 20, Kıymet 80), Bahâ-i gâv berây-ı kurbân der-vakt-i vaz'-kerden-i temel-i harem-i [câmi'-i] şerîf (Re's 7, Kıymet 6.360)

-Masraf- 1019 Recep (1610 Eylül) ayı 1-4 arasındaçalışan 1.781 nefer acemioğlanlarına 7.026 Akçe nafaka, Arslan Bostânî eliyle Hasan bostânî taşıması için 80 Akçe büyük kazıklar nafakası, cami-i şerif haremının temelinin ortaya konulması esnâsında kurban için 7 baş 6.360 Akçe gâv (büyükbaş hayvan) pahası.-

5 Receb 1019 / 23 Eylül1610Perşembe

el-masraf - Be-cihet-i ihrâcât berây-ı tabh-ı ta'âm der-vakt-i vaz'-kerden-i temel-i harem-i câmi'-i şerîf-i berây-ı misâfir-i hâssa ve âmme, (Bahâ-i mâkiyân, 100 cenâh, Kıymet 2.000), Bahâ-i kebûter (120 cenâh, Kıymet 1.200), Bahâ-i ördek (40 cenâh, Kıymet 800), Bahâ-i kaz (20 cenâh, Kıymet 1.000), Bahâ-i piyâz (160 kıyye, Kıymet 400), Bahâ-i dakâk-i hâs (5 kile, Kıymet 400), Bahâ-i zağferan (Kıymet 500), Bahâ-i beyza (Kıymet 60, Bahâ-i sükker, 100 kıyye, Kıymet 8.207), Bahâ-i revgan-ı badam (2,5 kıyye, Kıymet 400), Bahâ-i badam (4 kıyye, Kıymet 128), Bahâ-i nişasta (12 kıyye, Kıymet 110), Bahâ-i meyvehâ-i mütenevvî'a (Kıymet 1.400), Bahâ-i tabakhâ-i İznik ve kâse ve sahan (Kıymet 1.370), Bahâ-i nân-ı hâs (Kıymet 1.360), Bahâ-i mil'aka ve makramehâ .....??? ve gayruhû (Kıymet 6.000), Bahâ-i nân-ı furun ve gayruhû (Kıymet 800), Bahâ-i erüz (140 kile, fî 60, Kıymet 8.400)Bahâ-i revgan-ı sâde (335 kıyye, fî 26, Kıymet 8.710), Bahâ-i asel (540 kıyye, fî 12, Kıymet 6.480), Bahâ-i nohud (4 kile, fî 80, Kıymet 320), Bahâ-i nemek (4 kile, fî 35, Kıymet 140), Bahâ-i güşt (400 kıyye, fî, Kıymet 4.000), Bahâ-i mevîz-u siyâh (30 kıyye, fî 5, Kıymet 150), Bahâ-i zerdalu (10 kıyye, fî 8, Kıymet 80), Nân-ı harcî (Kıymet 4.000), Be-cihet-i ücret-i tabbâhîn berây-ı tabh-ı et'ime-i mezbûre (Kıymet 800), Be-cihet-i ücret-i helvacıyân (Kıymet 800), Be-cihet-i ücret-i hammâliye ve nac-ı sâ'ire (Kıymet 900), Be-cihet-i ücret-i çasnigîr ve ser-kilârî (Kıymet 2.000), Be-cihet-i ücret-i sandîkât-ı atîka (208 adet, fî 10, Kıymet 2.080), Be-cihet-i ücret-i tabh-ı ta'âm (Kıymet 800), Yekûn 65.795.

-Masraf- Cami-i şerîf haremi temeli yapıldığında amme ve hassa misâfirler için pişen yemeğin malzemeleri, 100 kanat makiyan (tavuk) 2.000 Akçe pahası , 120 kanat kebûter (güvercin) 1.200 Akçe pahası, 40 kanat ördek 800 Akçe pahası, 20 kanat kaz 1.000 Akçe pahası, 160 kıyye piyâz 400 Akçe pahası, 5 kile dakâk-ı hâs 400 Akçe pahası, zağferân 500 Akçe pahası, beyzâ (atom) 8.207 Akçe pahası, 2,5 kıyye badem yağı 400 Akçe pahası, 4 kıyye badem 128 Akçe pahası, 12 kıyye nişasta 110 Akçe pahası, çeşitli meyveler 1.400 Akçe pahası, kâse, sahan ve İznik tabaklar 1.370 Akçe pahası, hâs ekmek 1.360Akçe pahası, tahta kaşık ve mahrameler (geniş örtü, sofrası bezi) ve diğerleri 6.000 Akçe pahası, fırın ekmeği ve diğerlerinin 800 Akçe pahası, 140 kile pirinç 8.400 Akçe pahası, 335 kıyye sade yağ 8.710 Akçe pahası, 540 kıyye bal 6.480 Akçe pahası, 4 kile nohud pahası 320 Akçe, 4 kile tuz pahası 140 Akçe, 400 kıyye et pahası 4.000 Akçe, 30 kıyye siyah muz pahası 150 Akçe, 10 kıyye zerdali pahası 80

Akçe, harcî ekmek pahası 4.000 Akçe, bahsi geçen yiyecekleri pişirmek için 800 Akçe pişirici ücreti, 800 Akçe helvacı ücreti, 900 Akçe koyun vesaire taşıma ücreti, 2.000 Akçe çâşnigir ve kilercibaşı ücreti, 800 Akçe yemek pişirme ücreti, toplam 65.795 Akçe'dir.

Minhâ - Teslîm an-Enderûn berây-ı ziyâfet-i mezbûre an-cânib-i pâdişâh-ı âlempenâh an-yed-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti's-şerîfe (Kıymet 40.000), Meblağ-ı mezbûr müstekillen ta'âm için Enderûn'dan virilüb muhâsebeye mahsûb olmuş deyu şerh virildi.El-bâkî an-yed-i Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf masraf-şode (Kıymet 25.795). v. 32b

-Minhâ- Dârû's-saâde Ağası Mustafa Ağa eliyle pâdişâh-ı âlempenâh tarafından verilen ziyâfet için enderûna 40.000 Akçe teslim edildi. Bahsedilen meblâğ ayrıca yemek için enderûn'dan verilip muhasebeye mahsup olduğu şekilde açıklama yapılmıştır. Kalan 25.795 Akçe binâ-i şerif emini Kalender Efendi eliyle karşılanmıştır.

15 Receb 1019 / 3 Ekim1610Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sânî emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır. (Kıymet 960.000)v. 33a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sânî Kalender Efendi'ye 960.000 Akçe teslim edildi.-

26 Receb 1019/ 14 Ekim1610Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır (Kıymet 800.000).v. 34a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sânî Kalender Efendi'ye 800.000 Akçe teslim edildi.-

8Şâban1019 / 26 Ekim1610Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır. Kıymet, Guruş-ı kâmil 20.000 adet, fî 80, Be-hesâb-ı nakdiye 1.600.000.v. 35b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sânî Kalender Efendi'ye 1.600.000 Akçe teslim edildi.-

21Şâban 1019 / 8 Kasım 1610Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şıkk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı âlem-penâh an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti'ş-Şerîfe en-nâzır. (Kıymet 1.339.000).v. 36b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle hazret-i pâdişâh-ı âlem-penâh câmi-i Şerîf binâ emîni Defterdâr-ı Şıkk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 1.339.000 Akçe teslim edildi.-

2Ramazân1019 / 18 Kasım1610Perşembe

Masraf - Be-cihet-i ücret-i navlun-i sefâ'in-i mezkûrîn berây-ı âverden-i ahşâb-ı mütenevvi'a an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa.v. 40a

-Masraf- Hassa mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyleAda-i cedîde'den İstanbul'dan çeşitli ahşap taşınması için zikredilen gemilere navlun ücreti, Hamza Re'îs,Sarı Manol Re'îs,Mosko Re'îs,Prekasmano Re'îstotlam 22.645 Akçe.-

Be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân an 2 Ramazan 1019 (Neferan 531, fî 4, Kıymet 2.124), Be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı mîrî an 26 Şâban1019 ilâ 2 Ramazân sene-i minhü (Kıymet 4.002), Be-cihet-i nafaka-i esîrân-ı Ali Paşa fi't-târîhi'l-mezbûr (Kıymet 1.356), Be-cihet-i nafaka-i bostânî der-vakt-i reften be-cânib-i Yalakabad berây-ı mesâlih-i vakf (Kıymet 300), Bahâ-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i kat'-kerden-i eşcâr-ı kebîre (Re's 2, Kıymet 320), be-cihet-i ücret-i peremeciyân berây-ı mesâlih-i vakf-ı şerîf (Kıymet 200), Be-cihet-i nafaka-i Davud mu'temed vâcib-i Şâban1019 (Fî şehri, Kıymet 150).

-2 Ramazan 1019itibariyle 531 nefer acemioğlanlarına 2.124 Akçe nafaka, 26 Şâban-2 Ramazan 1019 arası mîrî esirlere 4.002 Akçe nafaka, aynı tarihlerde Ali Paşa esirlerine 1.356 Akçe nafaka, vakıf maslahatları (işleri) için Yalakabad tarafına gitmesi vaktinde bostancıya 300 Akçe nafaka,büyük ağaçların yıkımında kurban için 320 Akçe'ye 2 baş ganem, vakf-ı şerif maslahatları (işleri) için peremecilere 200 Akçe ücret, Davud mutemed'e 1019 Şâban için 150 Akçe nafaka.-

20 Ramazân1019 / 6 Aralık1610Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi`i-şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa`âde en-nâzır (Kıymet 1.056.000), v. 40b

-Îrâd- Dârüssâdeti`ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi`ye 1.056.000 Akçe teslim edildi.-

7 Şevvâl 1019/ 23 Aralık1610Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi`i-şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa`âde en-nâzır (Kıymet 920.000).v. 42a

-Îrâd- Dârüssâdeti`ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi`ye 920.000 Akçe teslim edildi.-

9 Şevvâl 1019 / 25 Aralık1610Pazartesi

Masraf - Be-cihet-i nafaka-i Sinan der-vakt-i reften be-câhib-i Samakov berây-ı nihaden-i mesâmîr-i mütenevvi`a an-gurre-i Şevvâl 1019 ilâ gâyet-i Muharrem 1020 (Fî yevm 30, Fî'l-müdde, Kıymet 3.600), Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı tahliye-i türâb der-etrâf der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma`rifet-i Mehmed Ağa ser-mi`mârân (Zirâ` 1.200 adet, beher fî 5, Kıymet 6.000).

-Masraf- 1019 Şevvâl başından 1020 Muharrem sonuna kadar 3.600 Akçe çeşitli mismârlar (Ensiz çivi, mih, demir kazık) için Samakov`dan getirmek üzere Sinan`a 3.600 Akçe nafaka, Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle İbrahim Paşa Sarayı etrafından (inşâ sahasından) toprak tahliyesi için 6.000 Akçe lağımçı ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-kerden-i pâyhâ-i süflâ ve divâr-ı hâne ve senghâ-i sahrîc an-yed-i Mihitar ve Karakaş ve Ali Koca be-ma`rifet-i Mehmed Ağa ser-mi`mârân-ı hâssa. Seng-i taban (Zirâ` 2.713 adet, fî 150, Kıymet 406.950), Seng-i kalıb-ı kebir ve sagîr (Zirâ` 1.226 adet, fî 75, Kıymet 91.950), Seng-i sûtûn-ı mermer ve kürsi ve kademe-i kebir (Zirâ` 50 adet, fî 23, Kıymet 1.150), Yekûn 500.050.

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Ali Koca, Karakaş ve Mihitar eliyle sarnıç taşları, ev duvarları ve alçak pâyelerin (sûtûnlar) yıkılması için lâğımçı ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i dîvâr-ı Arslanhâne bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mi`mârân-ı hâssa. Seng-i taban (Zirâ` 90 adet, fî 50, Kıymet 4.500), Seng-i kalıb-ı kebir (Zirâ` 141 adet, fî 30, Kıymet 4.230), Yekûn 8.730.

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa tezkiresine göre Arslanhâne duvarı yıkım ücreti, 90 Zirâ' 50 üzerinden 4.500 Akçe taban taşı, 141 Zirâ' 30 üzerinden 4.230 Akçe toplam 8.730 Akçe.-

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı ihrâc-kerden-i seng-i molos an-temel-i dîvârhâ-i mütenevî'a der-sarây-ı Ahmed Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa. Be-hesâb-ı vezne (30.386 adet, fî 2, Kıymet 60.772).

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Ahmed Paşa Sarayı'nın çeşitli duvarlarının temelinden molos taşı çıkarmak için 30.386 adet taşa 60.772 Akçe lâğımçı (kazıcı) ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı ihrâc-kerden-i seng-i molos an-dîvârhâ-i münhedime-i mezbûre be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa. Be-hesâb-ı vezne (20.809 adet, fî 2, Kıymet 41.618), Bahâ-i seng-i molos an-yed-i mezkûrîn an-selh-i Receb ilâ 9 Şevvâl 1019

Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle bahsedilen yıkılmış duvarlardan çıkarılan moloz taları için 20.809 adet taşa 41.618 Akçe lâğımçı ücreti.-

An-yed-i Rado Kethüda (vezne 1.998 adet, fî 7, Kıymet 13.986), an-yed-i Dimo Angeli (vezne 1.831 adet, fî 7, Kıymet 12.817, an-yed-i Dimo Yani (vezne 1.364 adet, fî 7, Kıymet 9.548), an-yed-i Yanko Yorgo (Vezne 1.196 adet, fî 7, Kıymet 8.344), Petro Yorgo (Vezne 1.420 adet, fî 7, Kıymet 9.940), an-yed-i Toros (Vezne 786 adet, fî 7, Kıymet 4.716), an-yed-i Karakaş (Vezne 1.379 adet, fî 7, Kıymet 8.274), an-yed-i Malkoç (Vezne 547 adet, fî 7, Kıymet 3.829), an-yed-i Manuk/Manol (Vezne 214 adet, fî 7, Kıymet 1.198), an-yed-i İsa (Vezne 369 adet, fî 7, Kıymet 2.583), an-yed-i Iskadador (Vezne 597 adet, fî 7, Kıymet 4.179), an-yed-i Nikola Kiro (Vezne 1.436 adet, fî 7, Kıymet 10.052), an-yed-i Serhoş (Vezne 2.695 adet, fî 6, Kıymet 16.170), an-yed-i Kara Mehmed (Vezne 490 adet, fî 7, Kıymet 3.430), an-yed-i pitko Arnavud (Vezne 942 adet, fî 7, Kıymet 6.594), an-yed-i Royo Ermeni (Vezne 2.159 adet, fî 6, Kıymet 12.954), an-yed-i Sefer (Vezne 780 adet, fî 7, Kıymet 5.460), an-yed-i Doğançı (Vezne 1.886 adet, fî 6, Kıymet 11.316), an-yed-i Mahmud (Vezne 352 adet, fî 7, Kıymet 2.464), an-yed-i Evren (Vezne 1.814 adet, fî 7, Kıymet 12.698), an-yed-i Bayram (Vezne 2.678 adet, fî 7, Kıymet 18.746), an-yed-i Papas (Vezne 1.143 adet, fî 7, Kıymet 8.001), an-yed-i İsa (Vezne 712 adet, fî 7, Kıymet 4.984), an-yed-i Armağan

(Vezne 717 adet, fî 7, Kıymet 5.019), an-yed-i Sinan Kethüda (Vezne 2.534 adet, fî 7, Kıymet 17.738), an-yed-i Arab Ermeni (Vezne 839 adet, fî 7, Kıymet 5.873), an-yed-i Dedem (Vezne 694 adet, fî 7, Kıymet 4.858), an-yed-i Kostay [Kosta] (Vezne 503 adet, fî 7, Kıymet 3.521), an-yed-i Kalender (Vezne 589 adet, fî 7, Kıymet 4.123), an-yed-i Serkis (Vezne 173 adet, fî 7, Kıymet 1.211), an-yed-i Mentеш (Vezne 142 adet, fî 7, Kıymet 994), an-yed-i Mehmed [bin] Abdullah (Vezne 161 adet, fî 7, Kıymet 1.127), an-yed-i Arslan (Vezne 268 adet, fî 7, Kıymet 1.876), an-yed-i Nebi (Vezne 344 adet, fî 7, Kıymet 2.408), an-yed-i Yagob (Vezne 630 adet, fî 7, Kıymet 4.410), yekûn Kıymet 245.741 (Vezne 8.905 adet, fî 6, kıymet 53.430), (Vezne 27.473 adet, fî 7, kıymet 192.311).

11 Şevvâl 1019 / 27 Aralık1610Pazartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti'ş-Şerîfe en-nâzır (Kıymet 710.200).v. 42b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 710.200 Akçe teslim edildi.-

7 Zilkade 1019 / 21 Ocak1611Cumartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır (Kıymet 1.106.040).v. 43b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 1.106.000 Akçe teslim edildi.-

Masraf - Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i matbah-ı atîk der-sarây-ı Mehmed Paşa ber-mûceb-i tezkire-i mi'mâr ağa (Kıymet 5.920).

-Masraf- mimar ağa tezkiresine göre Mehmed Paşa Sarayı eski mutfağının yıkımı için 5.920 Akçe ücret.-

11 Zilkade 1019/ 25 Ocak1611Çarşamba

Masraf - Be-cihet-i ücret-i Ermeniyân berây-ı ihrâc-kerden-i seng-i molos-i atîk der-sarây-ı Ahmed Paşa be-ma'rifet-i ser-mi'mârân-ı hâssa (Vezne 8.802, fî 1,5, Kıymet 13.203).v. 45b

-Masraf- Hassa Mimarbaşı marifetiyle Ahmed Paşa Sarayı'nın eski moloz taşlarının çıkarılması için 13.203 Akçe Ermeniler'e ücret.-

Be-cihet-i ücret-i Ermeniyân berây-ı hedmkerden-i dîvâr-ı binâ-i kârgîr der-pîş-i mavzi-i câmi-i şerîf ma'a nakl-i türâb der-vakt-i sâhten-i çâh-ı gec be-ma'rifet-i mi'mârân-ı ağa ....??? (Kıymet 2.359).

-Mimarlar ağası marifetiyle kireç kuyularının açılması esnasında cami-i şerifin alanı önündeki kâgir bina duvarlarının yıkılması ve toprak taşınması için Ermeniler'e 2.359 Akçe ücret.-

20 Zilkade 1019 / 3 Şubat1611Çarşamba

El-masraf - Be-cihet-i nafaka-i üsârâ-yı mîrî vardiyanân der-rûz-ı cum'a berây-ı âverden-i sûtûn-ı mermer an-pîş-i câmi-i merhûm Sultân Süleyman Hân ilâ binâ-i şerîf (Kıymet 1.000), Be-cihet-i nafaka-i vardiyan ve hammâlân-ı gec ve errekeşân an-forsa-i mîrî ber-mûceb-i defter-i Baki Çelebi kâtib-i anbâr an 15 Za. ilâ 20 şehri mezbûr 1019 (Kıymet 8.130), Be-cihet-i nafaka-i forsa-i Ali Paşa fi't-târîhi'l-mezbûr (Kıymet 3.422), Bahâ-i kiçe (10 adet, Kıymet 160), Bahâ-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i hedmkerden-i matbâh der-sarây-ı İbrahim Paşa (Re's 4, fi 160, Kıymet 640), Be-cihet-i ücret-i ta'mîr-i iskele-i Ayastefanos an-yed-i Osman bevâb der-vakt-i tahmil-i sefâ'in-i seng (Kıymet 3.740). v. 46a

-Masraf- Merhûm Sultan Süleyman Han Camii önünden mermersûtûn getirilmesi için Cuma günü mîrî esirler vardiyecilerine 1.000 Akçe nafaka, 1019 Zilkade 15-20 arası anbar kâtibi Baki Çelebi defterine göre mîrî kürek mahkumlarından demirci, kireç hamalı ve vardiyecilere 8.130 Akçe nafaka, aynı tarihler için Ali Paşa kürek mahkumlarına 3.422 Akçe nafaka, 160 Akçe keçe pahası, İbrâhim Paşa Sarayı mutfağı yıkımında 640 Akçe 4 baş kurbanlık ganem (küçükbaş hayvan) pahası, taş gemilerinin taşınmasında Osman evvâb eliyle Ayestefanos İskelesi'nin 3.740 Akçe tamir ücreti.-

29 Zilkade 1019 / 12 Şubat1611Cumartesi

Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı hedm-i hammâm ve matbah der-enderûn-ı sarây ve furunhâ-i müteaddide ve mahzen-i âb ve dîvârhâ-i matbah an-yed-i Mihitar ve Karakaş (Kıymet 5.274), be-cihet-i ücret-i Hasan Halife mermer-tırâşân (Zirâ' 185 adet, Kıymet 625).v. 46b

-Mihtar ve Karakaş eliyle mutfak duvarları, su mahzeni, çeşitli fırınlar, saray içindeki mutfak ve hamamın yıkılması için lağımçılara 5.274 Akçe ücret, mermer-trâşân Hasan Haife'ye 625 Akçe ücret.-

1 Zilhicce 1019/ 14 Şubat1611Pazartesi

Masraf - Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i karaçav berây-ı kârhâne-i mermer-i şâhî ma'a pencerehâ-i sûtûn ve tebdîl-kerdend ve hedm-i trabzan ve mahzen-i kereste bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ber-vech-i mektû' (Kıymet 13.218)

-Masraf- Mimar Ağa tezkiresine göre kesilen kereste mahzeni ve trabzanların yıkımı ve sûtûn pencereleriyle birlikte mermer-i şâhî kârhânesi için 13.218 Akçe karaçav (iskele) ustaları ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i üstâdiye-i karaçav ve sundurma ve zindân-ı esîrân ve hedm-i dîvârhâ-i kebîre ve dîvârhâ-i siyâh ve saçak-ı odahâ-i kebîr ve hâne ve sofa-i meyâne der-sarây-ı Ahmed Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Kıymet 9.470).

-Mimar ağa tezkiresine göre Ahmed Paşa Sarayı Orta sofası, evi, büyük odalarının saçakları, siyâh duvarları ve büyük duvarlarının yıkımı, esirler zindanı, sundurma ve karaçav (iskele) ustalarına 9.470 Akçe ücret.-

3 Zilhicce 1019 / 16 Şubat1611Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi defterdâr-ı Şikk-ı Sâni emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır. (Kıymet 1.000.000).

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 1.000.000 Akçe teslim edildi.-

17 Zilhicce 1019 / 2 Mart1611Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır (Kıymet 1.000.000).v. 47a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 1.000.000 Akçe teslim edildi.-

20 Zilhicce 1019 / 5 Mart1611[Yev]mü's-Sebt

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır (Kıymet 100.000).v. 47b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şıkk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 100.000 Akçe teslim edildi.-

30 Zilhicce 1019 / 15 Mart1611Tetimme-i Salı

Be-cihet-i ücret-i ırgâdân der-vakt-i ta'mîr-i mahzen-i tuğla der-iskele-i Gümrük an-yed-i Hasan Çergova, mu'temed (Neferan 12, eyyâm 298, fî 12, Kıymet 3.576), Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı kenden-i temel-i mahzen-i mezbûr an-yed-i Hasan el-mezbûr (Neferan 8, eyyâm 40, fî 17, Kıymet 680), Be-cihet-i ücret-i ırgâdân an 7 Z. 1019 ilâ selh-i şehri-i mezbûr (Neferan 4, Kıymet 1.200).v. 48b

-Mutemed Hasan Çergova eliyle Gümrük İskelesi'nden tuğla mahzen tamirinde ırgatlara verilen 12 nefer için 3.576 Akçe ücret, yine Hasan eliyle tuğa mahzen temeli yapımı için 8 nefere 680 Akçe lâğımçı ücreti, 7-30 Zilkade 1019 arasında 4 nefer için 1.200 Akçe ırgat ücreti.-

Be-cihet-i kusûr icâre-i sarây-ı vakf-ı merhûm İbrahim Paşa an-gurre-i Rebûlâhir1019 ilâ gâye-i Zilhicce (Fî yevm 11, Fî 9 eşhür, kıymet 2.970), Berây-ı battâliye-i sarây-ı mezbûr (kıymet 1.000), Yekûn 3.970.

-1 Rebûlâhir-30 Zilhicce 1019 tarihleri arasında 9 ay 11 gün süreyle 2.970 Akçe'ye merhum İbrahim Paşa Vakfı Sarayı'nın icaresinden kalan küsur, bahsi geçen sarayın 1.000 Akçe battâliye(?) ücreti, toplam 3.790 Akçe ücret.-

Bahâ-i kofa-i mor berây-ı kalfa-i neccârân ve seng-tırâşân ve ser-vardiyânân an-yed-i Menteş Yahûdî (Zirâ' 60 fî 240, Kıymet 14.400), be-cihet-i ücret-i kusûr-ı nakkâşânder-vakt-i nakş-kerden-i kasr-ı hümâyân der-sarây-ı İbrahim Paşa mânde ve hâlâ edâ-şode (Kıymet 1.000).v. 50b

-Menteş Yahudi eliyle vardiyacıbaşı, seng-trâşlar ve neccârlar kalfası için 14.400 Akçe mor kofa pahası, hâlen yapımı devâm eden İbrahim Paşa Sarayı kasr-ı hümâyûnu kalemişleri yapımında çalışan nakkâşların kalan 1.000 Akçe ücretleri.-

4 Muharrem 1020 / 19 Mart1611Cumartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır. Kıymet 200.000.v. 55a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 200.000 Akçe teslim edildi.-

15 Muharrem1020 / 30Mart1611Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti'ş-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 300.000.v. 56a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şıkk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 300.000 Akçe teslim edildi.-

Be-cihet-i ücret-i mezkûrîn ki der-anbâr-ı binâ hidmed-kerde-end an-gurre-i Muharrem ilâ 16 şehr-i mezbûr 1020 (kıymet 2.450).Ahgerân 2 nefer, Neccârân 5 nefer, Irgâdân 2 nefer, Kerderciyân 2 nefer

Be-cihet-i hammâliye-i sürb an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf (hımlı 20, fî 5, kıymet 100), bahâ-i tekerlek-i arabahâ berây-ı keşîden-i temel (kıymet 3.000), be-cihet-i ücret-i halîfegân ma'a şâkirdân ve seng-tırâşân an-gurre-i Muharrem 1020 ilâ 16 şehr-i mezbûr (neferan 25, fi'l-müdde, kıymet 12.562)

-1-16 Muharrem 1020 tarihleri arasında binâ anbarına zikredilen hizmet edenlerin 2.450 Akçe ücreti, 2 nefer demirci, 5 nefer neccâr, 2 nefer ırgat, 2 nefer kerderci. Gümrük İskelesi'nden binâ-i şerîfe 100 Akçe kurşun taşıma ücreti, temel atılması için 3.000 Akçe araba tekerlekleri ücreti, 1-16 Muharrem 1020 sengtraşlar ve şakirtlerle birlikte halifelere 25 nefer için 12.562 Akçe ücret.-

23 Muharrem 1020 / 7 Nisan1611Perşembe

Masraf - Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i vaz'-ı mahall-i odahâ ve dekâkîn-i şerîf der-pîş-i câmi'-i şerîf (13 re's, kıymet 2.080)v.56b

-Masraf cami-i şerif önündeki dükkân-ı şerifler ve oda mahalleri ortaya çıktığı zaman kurban için 13 baş ganem (küçükbaş hayvan) için 2.080 Akçe pahası.-

Minhâ gâv berây-ı üserâ-yı mîrî ve gayrı der-rûz-ı ... sitâde (kıymet 12.000), be-cihet-i mukâta'a-i dekâkîn an-evkâf-ı câmi'-i şerîf-i Ayasofya-i Kebîr berây-ı zemînhâ-i dekâkîn-i mezbûre be-evkâf-ı câmi'-i şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı âlîşân ilhâk şüde an-Muharrem 1019 ilâ gâye-i Zilhicce sene-i minhû (fî sene, kıymet 2.550). Dekâkîn 1 bâb (fî sene kıymet 720), dekâkîn-i gec ve horasaniyân (fî sene 360), dükkân-ı berberhâne der-

nezd-i Arslanhâne (fî sene kıymet 1.440), berây-ı zemîn-i vakf-ı Sinan Ahi der-nezd-i Arslanhane (kıymet 30).

-..... gününde mîri ve diğêr esirler için gâv (büyükbaş hayvan) 12.000 Akçe bedeli, 1019 Muharrem- Zilhicce arası senelik 2.550 Akçe Hazret-i Padişâh-ı Âlişân cami-i şerif evkafına katılan Büyük Ayasofya cami-i şerifi evkafı zemin dükkânlarından dükkânlar kiralama ücreti; 1 kapı dükkân senelik 720 Akçe, kireç ve horasancı dükkânları senelik 360 Akçe, Arslanhâne yanında berber dükkânı senelik 1.440 Akçe, Arslanhane yanında Sinan Ahi vakfı zemîni için 30 Akçe kira ücreti.-

28 Muharrem 1020 / 12 Nisan1611Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emin-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa ağa-yı Dârü's-sa`âde en-nâzır. Kıymet 300.000v. 57a

-Îrâd- Dârüssâdeti`ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi`ye 300.000 Akçe teslim edildi.-

29 Muharrem 1020 / 13 Nisan1611[Yev]mü'l-Âhâd

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emin-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa`âde en-nâzır. Kıymet 800.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti`ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi`ye 800.000 Akçe teslim edildi.-

13 Safer1020 / 27 Nisan1611Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa`âde en-nâzır. Kıymet 1.100.000.v. 59b

-Îrâd- Dârüssâdeti`ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi`ye 1.100.000 Akçe teslim edildi.-

18Safer1020/ 2 Mayıs1611Pazartesi

Bahâ-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i kenden-i temel cânib-i odahâ-i cedîde der-kurb-i câmi`-i şerîf (re`s 5, fî 160, kıymet 800, be-icâre-i muhtelifi (kıymet 20.822), be-cihet-i ücret-i lagimiyân berây-ı nihâden-i türâb der-mevzî-i câmi`-i şerîf an 16 Muharrem 1020 ilâ 17 Safer sene-i minhü (neferan 6, kıymet 2.488).v.60b

-Câmi-i Şerif yakınındaki yeni odalar tarafında temel atılma zamanı kurban için alınan 5 baş ganem (küçükbaş hayvan) için 800 Akçe pahası, muhtelif kira yerleri için 20.822 Akçe ücret, 1020 yılı 16 Muharrem-17 Safer arası cami-i şerif arsasından toprak çıkarılması için 6 nefere 2.488 Akçe lâğımçı ücreti.-

21Safer1020 / 5 Mayıs1611Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti'ş-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.500.000.v. 61a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 300.000 Akçe teslim edildi.-

24Safer1020 / 8 Mayıs1611Pazar

Be-cihet-i ücret-i lağimiyân-ı götürücüyan berây-ı hedm-kerden-i Arslanhâne ve ihrâc-karden-i seng-i kefeki ve seng-i mermer ber-mûceb-i tezkire-i mi'mâr ağa. Seng-i mermerhâ-i kemer-i mütenevvi'a (zirâ' 555 adet, fî 120, kıymet 66.600), seng-i taban-ı kebîr-i kefeki (zirâ' 248 adet, 150, kıymet 37.200), seng-i kefeki-i kebîr ve kemer ve gayruhû (zirâ' 273,5 adet, fî 70, kıymet 19.145), seng-i mermer-i kalıb-ı küçük ve kademe-i mütenevvi'a (zirâ' 104 adet, fî 70, kıymet 7.280), seng-i molos-ı atîk (vezne 6.500 adet, fî 1,5, kıymet 9.750), yekûn 139.975.

-Mimar ağa tezkiresine göre Arslanhane'nin yıkımı ve mermer ve kefeki taşı çıkarılması için götürücü lağımçılara verilen ücret. 555 adet 66.600 Akçe'ye çeşitli kemer mermer taşları, 248 adet 37.200 Akçe'ye kefeki büyük taban taşları, 273,5 adet 19.145 Akçe kemer ve diğer bölümler için büyük kefeki taşları, 104 adet 7.280 Akçe'ye çeşitli kademe taşları, küçük kalıpmermer taşları, 6.500 adet 9.750 Akçe'ye eski moloz taşları, yoplam 139.975 Akçe -

9Rebûlevvel1020 / 22 Mayıs1611Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır. Kıymet 800.000.v. 63a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 800.000 Akçe teslim edildi.-v. 70a

26Rebûlevvel1020 / 8 Haziran1611Çarşamba

Bahâ-i sürb-i Üskübî an-irsâliye-i Muizzâde Yahudî an-cânib-i Hüseyin Çavuş emîn-i ganem bâ-sefîne-i Korıcı ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ İbrahim bin Süleyman nâ'ib-i kâdı-i kazâ-i Selanik (kantâr 509 adet, lodura 92, fî 140, kıymet 71.390).

27Rebûlevvel1020 / 9 Haziran1611Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı âlem-penâh an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 480.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 480.000 Akçe teslim edildi.-

29Rebûlâhir1020 / 11 Haziran1611Tetimme-i Cumartesi

Bahâ-i sürb-i Üskübî an-irsâliye-i Mehmed Çavuş vekîl-i Hüseyin Çavuş emîn-i ganem bâ-sefâ'in-i mezkûrîn:

Bâ-sefîne-i Mehmed Başe (kantâr-ı İstanbulî 441 adet ve ziyâde-i kantâr 14, lodura 54 adet), yekûn kantâr 455 adet, lodura 54, fî 140, kıymet 63.775, bâ-sefîne-i Taratos Re'îs (kantâr 681 adet, lodura 92 adet, fî 140, kıymet 95.470).

Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı kenden-i temel-i dekâkîn-i cedîde ve gayruhû Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa. Kıymet 25.000.76a

-Zikredilen gemilere ganem emini Hüseyin Çavuş Vekili Mehmed Çavuş irsaliyesiyle Üskübî kurşun pahası; Mehmed Başe sefinesi, Taratos Reis sefinesi.

3Rebûlâhir1020 / 15 Haziran1611Tetimme-i Salı

Bahâ-i sürb-i Üskübî an-irsâliye-i Musazâde Yahudî vekîl-i Hüseyin Ağa emîn-i ganem ber-mûceb-i hüccet-i Mevlânâ İbrahim [bin] Süleyman nâ'ib-i kâdı-i kazâ-i Selanik el-müverrah (kantâr 138 adet, lodura 56 adet, fî 140, kıymet 19.402). Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı kenden-i temel-i dekâkîn-i cedîde ve âbdest-hâne der-bîrûni-i câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mî'mâr ağa (kıymet 103.866).v. 77b

-Müverrah Selanik Kazası Kadısı Naibi Mevlânâ İbrahim Bin Süleyman hücceti gereği ganem emîni Hüseyin Ağa Vekili Yahudi Musazâde irsaliyesiyle 138 adet, 56 Lodura Üsküp kurşunu pahası 19.402 Akçe, mimar ağa tezkiresine göre cami-i şerif dışındaki abdesthâne ve yeni dükkânlar temelini atmak için lağımclara 103.866 Akçe ücret ödenmesi.-

15 Rebûlâhir1020 / 27 Haziran1611Pazar

Be-cihet-i icâre-i zemîn-i vakf-ı merhûm İbrahim Paşa an-gurre-i Muharrem 1020 ilâ gâyet-i R. sene-i minhü (fi erbe'a şehri, kıymet 1.200).v. 79b

-1020 Muharrem-Rebûlâhir arası 4 aylık 1.200 Akçe Merhum İbrahim Paşa Vakfı zemîni kira ücreti.-

24 Rebûlâhir1020 / 6 Temmuz1611Salı

Be-cihet-i harc-ı râh-ı neccârân an-vilâyet-i mezbûrîn âverde-end be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa (Kıymet 450); An-kazâ-i Amasya, kıymet 200, an-kazâ-i Köstendil, kıymet 100, an-kazâ-i Bihlişte, kıymet 150

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle aşağıda zikredilen vilâyetlerden gelen neccârlara 450 Akçe harcırah ücreti, Amasya'dan 200 Akçe, Köstendil'den 100 Akçe, Bihlişte'den 150 Akçe.-

26Rebûlâhir1020 / 8 Temmuz1611Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âdeti's-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 3.360.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 3.360.000 Akçe teslim edildi.-

10 Cemâziyelevvel1020 / 21 Temmuz1611Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır. 387.500.v. 83b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 387.000 Akçe teslim edildi.-

2 Cemâziyelâhir1020 / 12 Ağustos1611Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Darussa'âde en-nâzır. Kıymet 170.880.v. 84a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 170.880 Akçe teslim edildi.-

24 Cemâziyelâhir1020 / 3 Eylül1611Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağâ-yı Dârü's-Sa'âdetü's-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.860.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.860.000 Akçe teslim edildi.-v.85b

3 Receb 1020 / 11 Eylül1611Cumartesi

Bahâ-i fuçhâ-i temel-i tehî an-yed-i Bekir (4 adet, fî 30, kıymet 120), be-cihet-i ücret-i araba-i gılman-ı nevbet berây-ı âverden-i seng ve kereste an-Bâb-ı Ahûr ve an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf. An-gurre-i C. ilâ 25 C. sene-i minhü (nevbet 169 adet, fî 20, kıymet 3.380).v. 88a

-Bekir eliyle tehi temeli fıçları 4 adet 120 Akçe pahası, Ahırkapı ve Gümrük İskeleleri'nden binâ-i şerife kereste ve taş taşımak için nevbet gılmanı araba ücreti 3.380 Akçe-

8 Receb 1020 / 16 Eylül1611Perşembe

Masraf - Bahâ-i ücret-i navlun-i sefîne-i Dimitri Reîs berây-ı âverden-i seng-i kefeke an-Çekmece-i Büzürk ilâ İstanbul bâ-tezkire-i mi'mâr ağa. Seng-i taban (151 zirâ' fî 35, kıymet 5.285), seng-i pehlü-yi kebîr mu'âdil-i taban (20 zirâ', fî 30, kıymet 600), seng-i kemer (6 zirâ', fî 15, kıymet 90), yekûn 5.975.

-Masraf- Mimar ağa tezkiresine göre Büyük Çekmece'den İstanbul'a kefeke taşı getirmesi için Dimitri Reis sefinesine 5.285 Akçe navlun ücreti, taban muadili büyük pehlü taşı için 600 Akçe, kemer taşı için 90 Akçe pahası.-

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i iskele-i câmi'i-şerîf (re's 23 adet, fî 160, kıymet 3.520).

-Cami-i şerif iskelesinin kurulması vaktinde kurban için kesilen 23 baş ganem (küçükbaş hayvan) için 3.520 Akçe pahası.-

21 Receb 1020 / 29 Eylül1611Çarşamba

Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i pâye-i sagir ve pâye-i harem-i câmi'i-şerîf ve hedm-kerden-i divar-ı bâb-ı cedîd der-pîr-i dekâkîn der-kurb-i câmi'i-şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 2.866).v. 88b

-Mimar ağa tezkiresine göre cami-i şerif yakınındaki büyük dükkânlarında yeni kapı duvarının yıkılması ve cami-i şerif haremının pâyeleri ve küçük pâyelerinin temeli için 2.866 Akçe ücreti.-

Be-cihet-i keşiden-i türâb berây-ı memlû-kerden-i enderûn-ı câmi'-i şerîf ve pîş-i bâb-ı harem ve kubbe-i revîşhâ ve mâbeyn-i nerdübân ve bîrûn-ı bâb-ı meyâne ve tabakahâ-i küçük ve temel-i nîm kubbe ve mihrâb an-yed-i Mehmed-i Eyyûbî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (zirâ' 4.370 adet, fî 4, kıymet 17.470).

-Mimar Ağa tezkiresine göre Mehmed Eyyûbî eliyle mihrâb, yarım kubbe temeli ve küçük tabakalar ve dış orta kapı ve merdivenler arası ve revîşler kubbesi ve harem ön kapısı ve cami-i şerif dışının doldurulması için 4.370 Zirâ' 17.470 Akçe toprak taşınması.-

Be-cihet-i ücret-i keşiden-i türâb berây-ı memlû-i râh-ı cedîd der pîş-i dekâkîn-i cedide ve memlû-kerden-i enderûn-ı odahâ-i mezbûre an-yed-i Körgöz Ermeni bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (zirâ' 1.401 adet, kıymet 5.642), (zirâ' 1.358 adet, fî 4, kıymet 5.432), (zirâ' 42, fî 5, kıymet 210).

-Mimar ağa tezkiresine göre Körgöz Ermeni eliyle bahsedilen odaların dışlarının doldurulması ve yeni dükkânların önündeki yeni yolun doldurulması için 1.041 Zirâ' 5.642 Akçe toprak taşınma ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i senghâ-i müstahrec an-pâye-i Arslanhâne berây-ı binâ-ı câmi'-i şerîf , an-yed-i Sefer ve Ramazan be-ma'rifet-i mi'mâr ağa, seng-i taban (zirâ' 361 adet, fî 110, kıymet 39.710), seng-i kalıb-ı kebîr (42 zirâ', fî 47, kıymet 1.974), seng-i kalıb-ı sagîr (zirâ' 29 adet, fî 35, kıymet 1.015), seng-i pehlü (zirâ' 5 adet, fî 70, kıymet 350), yekûn 42.049.

-Mimar ağa marifetiyle Ramazan ve Sefer eliyle cami-i şerif binâsı için Arslanhâne pâyelerinden çıkarılan taşların 39.710 Akçe ücreti.-

22 Receb 1020 / 30 Eylül 1611 Tetimme-i Perşembe

Be-cihet-i ücret-i keşiden-i türâb berây-ı memlû-kerde-i enderûn-ı câmi'-i şerîf bâ-arabahâ an-yed-i Mustafa ve İlyas bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (adet 851 zir'a, fî 4, kıymet 3.404).v. 89a

-Mimar ağa tezkiresine göre İlyas ve Mustafa eliyle arabalarla cami-i şerif dışını doldurmak için 3.404 Akçe toprak taşıma ücreti.-

10Şâban1020 / 18 Ekim1611Pazartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa`âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.200.000. Guruş-ı Mısır 13 kîse, beher fî 1.000, guruş 13.000 adet, fî 80, kıymet-i nakdiyye, 1.040.000, nakdiyye, kıymet 16.000).

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.200.000 Akçe teslim edildi.-

15Şâban1020 / 23 Ekim1611Cumartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa`âde en-nâzır. Kıymet 320.000.v. 89b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 320.000 Akçe teslim edildi.-

17Şâban1020/ 25 Ekim1611Tetimme-i Pazartesi

Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i sakf-ı kebîr-i taht-ı mescid der-enderûn-ı câmi`-i şerîf ber-vech-i maktû`. Kıymet 500.

-Cami-i şerifin dışındaki mescid altı büyük çatının 500 Akçe kesilen yıkım bedeli.-

Be-cihet-i hammâliye-i tuğla-i nîme-i mîrî ve çârşû-yı mîrî an-Bâb-ı Ahûr ilâ binâ-i şerîf (hımlı 543, fî 2, kıymet 1.086), be-cihet-i ücret-i keşîden-i türâb bâ-arabahâ berây-ı memlû-i enderûn-ı dekâkîn-i cedîd der-kurb-i câmi`-i şerîf bâ-tezkire-i mi`mâr ağa (3 adet, fî 1.450, kıymet 4.350), be-cihet-i halîfegân-ı neccârân ve seng-tırâşan ma'a şâkirdân bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib an-21 Receb 1020 ilâ 17 Şâbansene-i minhü (neferen 61, fî'l-müdde, kıymet 37.449).v. 90a

-Ahırkapı'dan binâ-i şerife 543 Hımlı mîrî çarşı tuğlası ve mîrî yarım tuğla için 1.086 Akçe taşıma ücreti, mimarağa tezkiresine göre cami-i şerif yakınındakiyeni dükkânların dışını doldurmak için arabalarla 4.350 Akçe toprak taşıma ücreti, 1020 21 Recep-17 Şâban tarihleri arasında 61 nefer için kâtip Mehmed Çelebi defterine göre neccâr halifeleri ve şakirtleriyle birlikte sengtraşlara 37.449 Akçe ücret.-

25Şâban1020 / 2 Kasım1611Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı alem-penâh an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti'ş-şerîfe en-nâzır (Hasene 5.000), be-hesâb-ı nakdiyye (kıymet 600.000).

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Hazret-i Pâdişâh-ı Âlempenâh Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 5.000 Hasene, nakdî 600.000 Akçe teslim edildi.-

22 Ramazân 1020 / 28 Kasım1611Pazar

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âde en-nâzır. Kıymet 600.000.v. 91b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 600.000 Akçe teslim edildi.-

25Ramazân1020 / 1 Aralık1611Çarşamba

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âde en-nâzır. Kıymet 93.459.v. 94a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 93.459 Akçe teslim edildi.-

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i halîfegân-ı neccârân an-18 Şâbanilâ 25 Ramazân 1020 bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib. Kıymet 46.805.

-Masraf- Kâtip Mehmed Çelebi defterine göre 18 Şâban-25 Ramazan 1020 arasında neccâr halîfelerine 46.805 Akçe ücret.-

6 Şevvâl 1020 / 12 Aralık1611Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti'ş-şerîfe en-nâzır. Kıymet 2.000.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 2.000.000 Akçe teslim edildi.-

8Şevvâl1020 / 14 Aralık1611Salı

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa`âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 300.000.v. 94b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sânî Kalender Efendi'ye 300.000 Akçe teslim edildi.-

El-masraf - Be-cihet-i bakkâliye-i kirâ-i vakf-ı sarây-ı merhûm-i İbrahim Paşa der-zamân-ı Mehmed Bey bevâb el-mütevellî. Kıymet 1.535.

-Masraf- Mütevelli Bevvâb Mehmed Bey zamanında merhum İbrahim Paşa Sarayı vakfi kira bakkalliyesi 1.535 Akçe.-

29 Şevvâl 1020 / 4 Ocak1612Çarşamba

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa`âde en-nâzır. Kıymet 550.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şikk-ı Sânî Kalender Efendi'ye 550.000 Akçe teslim edildi.-

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı kenden-i lağım-ı şâdırvân-ı câmi`-i şerîf ma'a râh-ı âb tarafeyn-i abdesthâne bâ-tezkire-i mi'mâr ağa. Kıymet 6.576.Berây-ı cây-ı şâdırvân ve tarafeyn-i râh-ı âb (be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 1.469 adet, fî 4, kıymet 5.856), berây-ı memlü-kerden mâbeyn-i kubbehâ, sagîr (240 zirâ', fî 3, kıymet 720), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reis ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Şevvâl 1020 (kıymet 540)

-Mimar ağa tezkiresine göre abdesthâneler taraflarındaki su yoluyla birilkte cami-i şerif şadırvanı kazısı için 6.576 Akçe lağımçı ücreti.İki taraflı su yolu ve şadırvan yolu için 1.569 Zirâ' 5.856 Akçe, küçük kubbeler arasını doldurmak için 240 Zirâ' 720 Akçe, 1020 Şevvâl itibariyle vacip olan Memi miftâhî ve Mustafa Reis'in 540 Akçe nafakaları. -

20 Zî'l-ka'de 1020 / 24 Ocak1612Salı

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa`âde en-nâzır. Kıymet 500.000.v. 95a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 500.000 Akçe teslim edildi.-

16 Zilhicce 1020 / 19 Şubat 1612[Yev]mü'l-sebt

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'i-î şerîf an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âde en-nâzır. Kıymet 1.000.000.v. 96a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şıkk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 1.000.000 Akçe teslim edildi.-

Be-cihet-i keşîden-i türâb berây-ı memlû-kerden zahr-ı dekâkîn-i cedîde der-pîş-i câmi'i-î şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i Mustafa ve İlyas. Kıymet 6.800. Berây-ı keşîden-i türâb ki memlû-kerden-i zahr-ı dükkân-ı cedide (4 adet, fi 1.400, kıymet 5.800), berây-ı keşîden-i türâb ki memlû-kerden-i oda-i kafes (1 adet, kıymet 1.000), be-cihet-i nafaka-i kâtib-i seng der-Çekmece-i Büzürk an-gurre-i Şâbanilâ gâyet-i Za. 1020 (nefer 1, fi yevm 5, fi'l-müdde, kıymet 600 Sahh).

-Mustafa ve İlyas eliyle mimar ağa tezkiresine göre cami-i şerif önündeki yeni dükkânlar yüzünü doldurmak için 6.800 Akçe'ye toprak taşınması, yeni dükkânların yüzünün doldurulması için 4 adet 5.800 Akçe toprak taşınması ücreti, kafes odası doldurmak için 1.000 Akçe toprak taşınması ücreti, 1020 1 Şâban- 30 Zilkade arası Büyük Çekmece'de 600 Sahh taş kâtibî nafakası.-

Be-cihet-i nafaka-i seng-tırâşân-ı yeniçeriyân bâ-defter-i Mehmed Çelebi kâtib an-6 Ca. 1020 ilâ 8 Zilhicce sene-i minhü (nefer 13, kıymet 3.720).v. 96b

1020 6 Cemâziye'l-evvel- 8 Zilhicce arası 13 nefer 3.720 Akçe kâtip Mehmed Çelebi defterine göre yeniçeri sengtraşları nafakası.-

22 Muharrem 1021/ 25 Mart1612Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi Defterdâr-ı Şıkk-ı Sâni ve emîn-i binâ-i câmi'i-î şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âde en-nâzır. Kıymet 1.500.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Defterdâr-ı Şıkk-ı Sâni Kalender Efendi'ye 1.500.000 Akçe teslim edildi.-

26 Muharrem 1021/ 29 Mart1612Perşembe

Be-cihet-i kusûr-ı icâre-i zemîn-i sarây-ı vakf-ı merhûm İbrahim Paşa der-İstanbul ki berây-ı câmi'i-î şerîf-i sitâde-bûd angurre-i Ca 1020 ilâ gâyet-i Zilhicce sene-i minhü. Kıymet 2.400.v. 97a

-1020 1 Cemâziye'l-evvel-30 Zilhicce yapımı devâm eden cami-i şerif için İstanbul'da merhum İbrahim Paşa Vakfı Sarayı zemîni kira kûsürâtı için 2.400 Akçe.-

Be-cihet-i ücret-i neccârân ma'a seng-i molos ve tuğla ve horasan ve ücret-i araba ve hammâliye-i sırik ve hammâliye-i puşt berây-ı ta'mîr ve termîm-kerden-i saray-ı Derviş Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa el-vâki` fi 19 Zilhicce 1020 (ber-vech-i maktû', kıymet 29.725).

-19 Zilhicce 1020 el-vâki` Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Derviş Paşa Sarayı tamir ve termîmi için sırik hammâliyesi, puşt hammâliyesi, araba ücreti, horasan, tuğla ve moloz taşıyla birlikte neccâra kesilen 29.725 Akçe ücret.-

Be-cihet-i ücret-i halîfegân-ı neccârân ma'a şâkirdân bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib an- 25 Ramazân 1020 ilâ 19 Zilhicce sene-i minhü (kıymet 34.902).

-1020 25 Ramazan-19 Zilhicce arası kâtip Mehmed Çelebi defterine göre şakirtleriyle birlikte neccâr halîfelerine 34.902 Akçe ücret.-

11 Safer 1021 / 13 Nisan 1612 [Yev] mü'l-Cum`â

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa`âde en-nâzır. Kıymet 300.000.v. 98a

-Îrâd- Dârüssâdeti`ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 300.000 Akçe teslim edildi.-

Masraf - Be-cihet-i ücret-i lâğimiyân berây-ı memlü-kerden-i ada-i cedîde der-pîş-i câmi`-i şerîf an-yed-i Papas bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, odahâ (11 adet, fi 1.450, kıymet 15.950), be-cihet-i ücret-i lâğimiyân berây-ı kenden-i temel-i dekâkîn der-pîş-i câmi`-i şerîf ma'a keşîden-i türâb an-yed-i Kefe-i Lağimî bâ-tezkire-i müşârün-ileyh (zirâ' 3.618 adet, fi 6, kıymet 21.708).

-Masraf- Mimar ağa tezkiresine göre cami-i şerif önündeki 11 adet odalara 'Ada-i Cedîde'den koymak için 15.950 Akçe lâğımcı ücreti, mimar tezkiresine göre Lağımcı Kefe eliyle toprak taşınmasıyla birlikte cami-i şerifin önündeki odaların 6 adet temellerinin atılması için 21.708 Akçe lâğımcı ücreti.-

12 Safer 1021/ 14 Nisan 1612 [Yev] mü'ls-sebt

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i mermer der-köşe-i câmi`-i şerîf (re's 3 adet, fi 200, kıymet 600).

-Cami-i şerifin köşesine mermer konulmasında kurban için alınan 3 başa 600 Akçe ganem (küçükbaş hayvan) ücreti.-

14Safer1021 / 16 Nisan1612Pazartesi

Îrâd - Teslîm be-[Kalender] Efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdetü's-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.000.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.000.000 Akçe teslim edildi.-

16Safer1021 / 18 Nisan1612Çarşamba

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i âmeden-i âb-ı câmi-i şerîf be-ma'rifet-i mi'mâr ağa (re's 100 adet, fî 140, kıymet 14.000), bahâ-i nân berây-ı üstâdân ve gayrihi (kıymet 4.000).v. 98b

-Mimar ağa marifetiyle cami-i şerife su getirilmesinde kurban için 100 baş 14.000 Akçe kıymetinde ganem (küçükbaş hayvan) pahası, üstâdlar ve diğerleri için 4.000 Akçe eklemek ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i lâğimiyân berây-ı hedm-kerden-i anbâr-ı atîk fi't-târîh be-icâre-i muhtelif an-15 Muharrem ilâ 15 Safer 1021 (neferen 6, fî'l-müdde, kıymet 2.500).

-1021 15 Muharrem-15 Safer arası çeşitli kiraya eski anbarın yıılması için 6 nefere 2.500 Akçe lâğımçı ücreti.-

7Rebûlevvel1021 / 8 Mayıs1612Çarşamba

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âde en-nâzır. Kıymet 950.000.v. 107b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 950.000 Akçe teslim edildi.-

30 Rebîülulâ 1021/ 31 Mayıs161Perşembe

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i haret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdet en-nâzır. Kıymet 1.000.000.v. 109a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.000.000 Akçe teslim edildi.-

2Rebîülâhir1021 / 2Haziran1612Cumartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-bahâ-i hâne-i enderûn-ı saray-ı Dervîş der-kurb-ı Bâb-ı Âhen der-İstanbul an-yed-i Çapalı Rayan. Kıymet 600.000.v. 109b

-Îrâd- Çapalı Rayan eliyle İstanbul'da Demirkapı yakınındaki Dervîş Sarayı dışındaki hane pahasından Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 600.000 Akçe teslim edildi.-

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i mermer der-pâyehâ-i câmi`-i şerîf (4 re's, fî 160, kıymet 640).

-Cami-i şerif pâyelerine mermer konulduğu vakit kurban için 4 baş toplam 640 Akçe kıymetinde ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

7Rebiülâhir1021/ 7 Haziran1612Perşembe

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âde en-nâzır. Kıymet 550.000.v. 110a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 550.000 Akçe teslim edildi.

1Cemâziyelevvel 1021/ 30 Haziran1612Cumartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdetü'ş-Şerîfe en-nâzır. Kıymet 950.000.v. 112b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 950.000 Akçe teslim edildi.-

25 Cemâziyelevvel 1021 / 24Temmuz1612Salı

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i hazret-i Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti'ş-şerîfe en-nâzır. [Kıymet] 2.462.840.v. 113b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 2.462.840 Akçe teslim edildi.-

Be-ciheti-i ücret-i lâğimiyân berây-ı memlû-kerden-i pâyehâ-i kebîre ve zemîn-i kubbe-i kebîr an-yed-i Mihîtar bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (neferen 3, beher zirâ'-i mevzû', fî 8.000, kıymet 24.000).

-Mimar ağa tezkiresine göre Mihitar eliyle büyük kubbe zemîni ve büyük pâyeleri doldurmak için 3 nefere 24.000 Akçe lâğımçı ücreti.-

26 Cemâziyelevvel 1021 / 25 Temmuz 1612 Çarşamba

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i senhâ-i minârehâ ve pâyehâ ve şâdırvân (re's 11 adet, fî 160, kıymet 1.760).v. 115a

-Şadırvan, pâyeler ve minarelerin taşlarının konulduğu vakit kurban için 11 baş 1.760 Akçe kıymetinde ganem (küçükbaş hayvan) ücreti.-

Be-cihet-i müjdegân-ı sütûn-ı mermer-i kebîr ve ücret-i kenden-i hâne-i büyü-tü mezbûr ma'a ücret-i lâğımyân be-ma'rifet-i mi'mâr ağa (kıymet 880), berây-ı müjdegân (kıymet 400), berây-ı ücret-i kenden-i hâne-i büyü-tü (kıymet 400), berây-ı ücret-i lâğımî (kıymet 80), bahâ-i sırk-ı hammâl an-yed-i Piri (32 adet, fî 24, kıymet 768).

-Mimar ağa marifetiyle lâğımçı ücretiyle birlikte zikrenilen evlerin hâne ücreti ve büyük mermersütûn müjdegânı (müjde ücreti) 880 Akçe, müjde için 400 Akçe, evler haneleri için 400 Akçe, kazıcı ücreti 80 Akçe, Piri eliyle 768 Akçe sırk hammalı ücreti.-

12 Receb 1021 / 8 Eylül 1612 Cumartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Guruş-ı kâmile, 30.000 adet, beher fî 80, be-hesâb-ı nakdiyye, kıymet 2.400.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 30.000 guruş-ı kâmile, nakdî hesaptan 2.400.000 Akçe teslim edildi.-

14 Receb 1021 / 10 Eylül 1612 Pazartesi

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i kat'-ı kemer-i kebîr ve direk-i pâyehâ-ı câmi'-i şerîf (re's 5, fî 160, kıymet 800).

-Cami-i şerif pâyeleri direkleri ve büyük kemerlerin kesilme vaktinde kurban için 5 baş 800 Akçe değerinde (toplam) ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

Be-cihet-i ücret-i âhengerân-ı zımmiyân berây-ı sâhten-i mühimmât-ı binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn an-gurre-i Rebî'alevvel 1021 ilâ selh-i Rebîülâhir sene-i minhü bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbâr (Mayıs- Haziran).Bahâ-i revgân-ı penbe an-yed-i Ali

Başe (kıyye 2, fî 11, kıymet 24), bahâ-i çenber-i varul (200 adet, kıymet 70), be-cihet-i hammâliye-i mezbûr (kıymet 4), bahâ-i şem'i revgan an-yed-i Ali Başe el-mezbûr (kıymet 35), be-cihet-i elvâh-ı gülgen an-yed-i Hasan Başa berây-ı mühimmât-ı arabahâ-i türâb (hıml 10, fî 7, kıymet 700), bahâ-i hammâliye-i elvâh-ı mezbûr (hıml 10, fî 5, kıymet 50), bahâ-i kufi-i kebîr berây-ı bâb-ı saray-ı Derviş Paşa (kıymet 80), bahâ-i elvâh-ı koz berây-ı mühimmât-ı pencerehâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Mustafa Efendi bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (43 adet, fî 100, kıymet 4.300).v. 115b

-Anbar Kâtibi Bali Çelebi defterine göre 1 Rebûlevvel- 30 Rebûlâhir 1021 arası zikredilenler eliyle cami-i şerif binası mühimmatı vermesi için zimmî demirciler için ücret-

16 Receb 1021/ 12 Eylül1612Tetimme-i Pazartesi

Be-cihet-i icâre-i saray-ı münhedim an-vakf-ı İbrahim Paşa bâ-tezkire-i müteveli-i vakf-ı mezbûr an-gurre-i Muharrem ilâ gâye-i C. 1021 (sitte (6) şehr, kıymet 1.800).v. 123a

-1021 Muharrem-Cemâziyelâhir arası 6 ay bahsi geçen vakfın mütevellisi tezkiresine göre İbrahim Paşa vakfı yıkılan sarayın 1.800 Akçe kirası.-

3Ramazân1021 / 28 Ekim1612Pazar

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 3.600.000.v. 123b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 3.600.000 Akçe teslim edildi.-

Ramazan1021 / Ekim-Kasım 1612

Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-pâyehâ-i kebîre der-kurb-i nerdübân-ı şâdirvân der-cânib-i yemîn-i câmi'-i şerîf ve rıhtım be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (def'a, tûlen 78 zirâ', arzan zirâ' 12 adet, kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 3.744 adet), (def'a, tûlen zirâ' 28,5 adet, arzan zirâ' 18 adet, kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî 2.052 zirâ'), (minhâ).v. 124b

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle rıhtım ve cami-i şerifin sağ tarafındaki şadırvan merdiveni yakınındaki büyük pâyelerin temel atım ücreti.-

An-yed-i Mihitar, def'a ber-vech-i tahmin ez an-sebeb ki der-cânib-i binâ-i şerîf bâlâ-nümûde (be-hesâb-ı satrancî zirâ' 500 adet), sûtûn (zirâ' 6.296 adet, fî 5, kıymet 31.480).

-Mihitar eliyle tahmin üzere binâ-i şerif altında sûtûnlar sebebiyle 6.296 adet 31.480 Akçe.-

An-yed-i Koca Yani, be-cihet-i ücret-i rıhtım-ı dîvâr-ı siyâh-pâyehâ-i mezbûre der-temel-i yonma (zirâ' 6.296 adet, fî 10, kıymet 62.960).

-Koca Yani eliyle yonma temel için bahsedilen pâyelerden siyâh duvar rıhtımı ücreti 62.960 Akçe.-

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân berây-ı sâhten-i seng-i kefeki-i yonma ve sâhten-i binâ-i siyâh der-pâye-i kebîr der-nezd-i nerdübân-ı bîrûnî der-cânib-i temel-i câmi'-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa. Pâyehâ (2 adet, tûlen zirâ' 78 adet, arzan 6 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 3.276 adet, kadden zirâ' 7 adet, 18 ısbı', kıymet 351), sûtûn (3.276 + 351=3.627), berây-ı sâhten-i karşulama-i pâyehâ-i mezbûre (tûlen zirâ' 28 adet', arzan 6 zirâ', kadden zirâ' 7 adet, be-hesâb-ı satrancî, 1.197 zirâ'), cem'ân zirâ' 4.824 adet.

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle cami-i şerif temeli tarafında dış merdivenler hizâsında büyük pâyeden siyah bina yapımları ve yonma kefeki taşı yapımları için sengtraşlara ödenen ücret; iki adet pâyeler 351 Akçe, sûtûn 3.627 Akçe, Bahsedilen pâyelerin karşılama yeri için 1.197 Zirâ', toplam 4.824 adet.-

28 Ramazân 1021 / 22 Kasım1612Tetimme-i [yevm]mü'l-Hamîs

Masraf - Be-cihet-i nafaka-i bostânî berây-ı vâcib-i Ramazân 1021 (fî şehr, kıymet 300), be-cihet-i ücret-i hammâliye-i hîme an-iskele-i Gümrük îlâ binâ-i şerîf (hıml 103, fî 4, kıymet 412), be-cihet-i ücret-i yeniçeriyân-ı gerderciyân ve gündelikciyân an-seng-tırâşân an-gurre-i Ramazân 1021 ilâ 22 şehr-i mezbûr bâ-defter-i Mehmed Çelebi kâtib (kıymet 13.248), be-cihet-i icâre-i zemin-ı vakf berây-ı mahzen an-gurre-i Receb ilâ gâye-i Ramazân 1021 (fî 3 şehr, kıymet 900), v. 125a

-Masraf- 1021 Ramazan vacip olduğu üzere 300 Akçe bostancı nafakası, Gümrük İskelesi'nden binâ-i şerife 412 Akçe hîme hammaliyesi ücreti, Kâtip Mehmed Çelebi defterine göre 1-22 Ramazan 1021 arası için 13.248 Akçe sengtraşlardan gündelikçiler,

gerderci yeniçeriler ücreti, 1021 Recep Ramazan arası mahzen için 900 Akçe vakıf zemîni kira ücreti.-

29Şevvâl1021 / 23Aralık1612Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 2.988.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 2.988.000 Akçe teslim edildi.-

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i kat'-ı kerden-i kemer-i kebîr (3 re's, fî 160, kıymet 480), be-cihet-i nafaka-i Ahmed bevvâb mu'temed-i mermer (fî 4 şehr, kıymet 1.200), bahâ-i gözehâ ve sünger (kıymet 160), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs servardiyanân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Şevvâl 1021 (fî şehr, kıymet 540), bahâ-i gechâ-i Anadolu an-yed-i Moskolaki (sanduk 223 adet, fî 48, kıymet 10.704), be-cihet-i nafaka-i rü'esâ-i sefâin-i seng berây-ı âverden-i senghâ-i mütenevvi'a an-iskelehâ-i mezkûre ilâ İstanbul (kıymet 5.500).v.125b

-Büyük kemerlerin kesilmesinde 3 baş toplam 480 Akçe kıymete kurban için ganem (küçükbaş hayvan) pahası, mermer mutemedi Ahmed Bevvâb'ın 4 aylık 1.200 Akçe nafakası, sünger ve gözeler için 160 Akçe pahası, 1021 Şevvâl'inde vacip olduğu üzere Memi Miftâhî ve vardiyecibaşı Mustafa Reis'in 540 Akçe nafakası.-

Be-cihet-i hammâliye-i kîsehâ-i nukra der-vakt-i âverden an-saray ilâ binâ-i şerîf an-24 C. 1020 ilâ 29 Şevvâl 1021 (574 adet, fî 2, kıymet 1.148).

-24 Cemâziyelevvel 1020-29 Şevval 1021arası saraydan binâ-i şerife getirilen nukra (gümüş) keselerin 1.148 Akçe hammâliye ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i Muhtâr-ı lâğimî berây-ı kenden-i temel ve binâ-i kerden-i çeşme-i atık ve abdesthâne ve nerdübân bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 920).

-Mimar Ağa tezkiresine göre merdiven, abdesthâne, eski çeşmeye binâ ve temel atılması için lâğımcı Muhtâra 920 Akçe ücret.-

15 Zîlhicce 1021 / 6 Şubat1613Çarşamba

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe. Kıymet 1.500.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.500.000 Akçe teslim edildi.-

El-masraf - Bahâ-i çûb-ı sûtûnhâ-i cevherdârî-i mülevven (renkli) ve müdevver (yuvarlak) an-yed-i elçi Fransa be-vâsita-i Sâ'atçı Frank merdüm-i mezbûr (757,5 kıyye, beher kıyye fî 60, kıymet 45.450).

-Masraf- Saatçı Frank vâsitasıyla Fransa elçisi eliyle mülevven ve müdevver cevherli sûtûnların 757.5 kıyye 45.450 Akçe ahşap pahası.-

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşânân-ı gündelikciyân-ı yeniçeriyân bâ-defter-i müfredât-ı Mehmed Çelebi el-kâtib an-4 Zîlka'de 1021 ilâ 13 Zîlhicce sene-i minhü (kıymet 17.420).v. 126b

-1021 4 Zilkâde-13 Zilhicce arası kâtip Mehme Çelebi müfredât defterine göre yeniçeri gündelikçi sengtraşlara 17.420 Akçe ücret.-

Be-cihet-i üstâdiye-i neccâr-ı Koca Yani berây-ı sâhten-i karaçav-ı şâdırvân ve kârîz-i râh-ı âb ve harem-i câmi'-i şerîf ve savak-ı râh-ı âb ve inhidâm-ı anbâr-ı atîk bermûceb-i tezkire-i Mehmed Ağa an-mî'mârân-ı hâssa (kıymet 7.762). Berây-ı sâhden-i karaçav (196 zirâ', fî 15, kıymet 2.940), berây-ı yonma-i sûtûn (28 zirâ', fî 8, kıymet 224), berây-ı yonma-i taban (6 zirâ', fî 8, kıymet 480!-), berây-ı yonma nihâden-i tahta (18 adet, fî 6, kıymet 1.080), berây-ı kârîz-i râh-ı âb abdesthâne ve savak ve yonma (zirâ' 20 adet, fî 10, kıymet 2.010), berây-ı inhidâm-ı anbâr-ı atîk, ber-vech-i maktû' (kıymet 2.000).

-Eski anbarın yıkılması için kesilen 2000 Akçe kıymet, yonma, savak ve abdesthâne su yolukârîzi (lağım, pis su borusu) için 20 Zirâ' için 2.010 Akçe kıymet, konulan tahtaların yonulması için 1.080 Akçe kıymet, taban yonulması için 480! Akçe, sûtûn yonulması için 224 Akçe kıymet, karaçav (iskele) kurulması için 2.940 Akçe, Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa tezkiresi gereği eski anbarın yıkılması, su yolu savağı (değirmen veya kanal suyunu başka bir yöne çevirmek işine yarayan düzen) ve cami-i şerif haremi, su yolu lâğımı ve şadırvan iskelesi kurulması için Neccâr Koca Yani ustalarına 7.762 Akçe ücret.-

20 Muharrem 1022 /12 Mart1613Salı

Masraf - Bahâ-i elvâh-ı ceviz an-yed-i üstâd Hasan berây-ı mühimmât-ı pencerehâ-i câmi'-i şerîf (38 adet, fî 105, kıymet 3.990).Bahâ-i ganem berây-ı kurban-ı der-vakt-i âverden-i seng-i amûd-ı kebîr (re's 1, kıymet 160).v.127a

-Masraf cami-i Şerifin pencereleri mühimmâtı (gerekli malzemeleri) için üstâd Hasan eliyle ceviz levhalar pahası 38 adet, 3.990 Akçe kıymetle. Büyük sütûn taşının konulduğu zaman kurban için alınan 1 baş 160 Akçe kıymette ganem (küçükbaş hayvan) ücreti.

15 Safer 1022 / 6 Nisan1613[Yev]mü'l-Sebt

Masraf - Bahâ-i lökün an-yed-i Dimo (5 kıyye, 150 dirhem, fî 5, kıymet 26), be-cihet-i icâre-i mukâta'a-i zemîn-i vakf-ı sarây-ı İbrahim Paşa der-kurb-i câmi'-i şerîf an-gurre-i Şevvâl 1021 ilâ gâye-i Safer 1022 (fî 5 şehr, kıymet 1.500).v.128a

-Masraf- Dimo eliyle 5 kıyye 26 Akçe lökün pahası, 1 Şevvâl 1021- 30 Safer 1022 arası cami-i şerif yakınındaki İbrahim Paşa Sarayı vakfı zemîni mukataası kirası 5 aylık 1.500 Akçe.-

Be-cihet-i ücret-i neccârân ve halîfegân ma'a şâkirdan bâ-defter-i Mehmed Çelebi el-kâtib an-gurre-i Muharrem 1022 ilâ 20 Safer sene-i minhü (neferen 63, kıymet 48.983).

-1022 1 Muharrem-20 Safer arası kâtip Mehmed Çelebi defterine göre şakirtleriyle birlikte halîfeler ve neccârlar için 63 nefere 48.983 Akçe ücret.-

7Rebûlevvel1022 / 27 Nisan1613Pazar

Masraf - Bahâ-i ahger an-yed-i Osman bostânî, çuvalhâ (20 adet, fî 30, kıymet 600), bahâ-i lökün an-yed-i İbrahim râh-ı âbî (kıyye 13, fî 5, kıymet 65).

-Masraf- Suyolcu İbrahim eliyle 13 kıyye 65 Akçe lökün pahası, Bostancı Osman eliyle 20 çuval 600 Akçe demir pahası.-

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i sövehâ-i mermer-i pâyhâ-i câmi'-i şerîf (re's, 4 adet, fî 160, kıymet 640).

-Cami-i şerif pâyeleri mermer söveleri yapıldığı zaman kurban için 4 baş 640 Akçe toplam kıymetinde ganem (küçükbaş hayvan) bedeli.-

15Rebûlevvel1022 / 5 Mayıs1613Pazartesi

Masraf - Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i mihrâb-ı mahfil-i pâdişâh-ı âlem-penâh (re's 1, kıymet 160).

-Masraf- Padişâh-ı âlempenâh mahfil mihrâbının konulmasında kurban için 1 baş 160 Akçe kıymetinde ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i sövehâ-i câmi-i şerîf ber-vech-i in'âm-sitâde (re's 15, kıymet 2.400).

-Cami-i şerifin sövelerinin takılması zamanında ikram edilmek üzere 15 baş 2.400 Akçe ile kurban için alınan ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

28Rebûlevvel1022 / 18 Mayıs1613Tetimme-i Pazar

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i âmeden-i pâdişâh-ı âlem-penâh (re's 40, fî 160, kıymet 6.400).v. 129a

-Pâdişâh-ı âlempenâhın gelişinde kurban için 40 baş 6.400 Akçe kıymetinde ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

10 Rebî'alâhire 1022 / 30 Mayıs1613Perşembe

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i kemerhâ ve pâyehâ câmi-i şerîf ve harem-i câmi-i mezbûr (re's 60 adet, fî 150, kıymet 9.000).v. 129b

-Cami-i Şerif haremi ve pâyeleri ve kemerlerinin konulmasında kurban için 60 baş 9.000 Akçe'ye ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

25Rebûlâhir1022 / 14 Haziran1613Perşembe

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti'ş-şerîfe en-nâzır. Kıymet 6.000 Halebî. (be-hesâb-ı gurus 8.000 adet, fî 80, kıymet 640.000).v. 130a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 6.000 Halebî (gurus hesabıyla 8.000 adet 640.000 Akçe) teslim edildi.-

15Cemâziyelevvel 1022 / 3 Temmuz1613Pazartesi

Masraf - Bahâ-i ganem berây-ı kurban-ı der-vasl-ı nihâden-i ser-sütûn-ı koltukhâ-ı pây-e fevkaniye (re's 3, fî 160, kıymet 480).v. 132a

-Masraf- Üst kat pâyeleri koltukları sûtûnbaşlıklarının konulup birleştirilmesinde kurban için 3 baş 480 Akçe ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

26 Cemâziyelevvel 1022 / 14 Temmuz 1613 Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.569.200.v. 145a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.569.200 Akçe teslim edildi.-

28 Cemâziyelevvel 1022 / 16 Temmuz 1613 Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âde en-nazır. Kıymet 400.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 400.000 Akçe teslim edildi.-

4 Receb 1022 / 1613 Ağustos 20 Salı

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 4.240.000.v. 146a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 4.240.000 Akçe teslim edildi.-

11 Receb 1022 / 27 Ağustos 1613 Salı

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i kemerhâ-i pencerehâ (re's 5 adet, fî 160, kıymet 800), be-cihet-i ücret-i hammâliye-i nühâs an-sarây-ı hümâyûn ilâ câmi'-i şerîf (kıymet 320).v. 147a

-Saray-ı Hümâyûndan cami-i şerife 320 Akçe nühâs (gümüş) taşıma ücreti, pencere kemerleri konulduğunda 5 baş toplam 800 Akçe'ye kurban için ganem (küçükbaş hayvan) ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i mi'mârân Mehmed-i Eyyûbî berây-ı keşîden-i seng-i molos-ı atîk an-bâğçe-i hâssa ilâ binâ-i şerîf bâ-defter-i Ali Bey kâtib, seng-i molos (vezne 620 adet, fî 3, kıymet 1.860).

-Kâtip Ali Bey defterine göre hasbahçeden binâ-i şerîfe eski moloz taşı taşınması için Eyyûbî Mehmed mimarlarına 620 adet moloz taşı için 1.860 Akçe ücret.-

25 Receb 1022/ 10 Eylül1613Salı

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i ibtidâ-kerden-i kirîshâ-i kebîre (re's 10, fî 120, kıymet 1.200).v. 147b

-Büyük kirîşlerin başlangıcında kurban için 10 baş 1.200 Akçe kıymetinde ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

29 Ramazân1022 / 12 Kasım1613Salı

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 2.000.000.v. 151a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 2.000.000 Akçe teslim edildi.-

9 Şevvâl 1022/ 22 Kasım1613[Yev]mü'l-Cum'a

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 2.435.196.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 2.435.196 Akçe teslim edildi.-

Be-cihet-i ücret-i lağimiyân berây-ı kenden-i temel-i odahâ-i cedîde ve inhidâm-ı dîvâr der-cânib-i garb der-nezd-i câmi'-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 9.318). Berây-ı kenden-i temel (zirâ' 1.500 adet, fî 5, kıymet 7.500), berây-ı ihidâm-ı dîvâr (909 zirâ', fî 2, kıymet 1.818).v. 151b

-909 Zirâ' duvar yıkımı için 1.818 Akçe kıymet, temel atılması için 1500 Zirâ' için 7.500 Akçe olmak üzere, mimar ağa tezkiresine göre cami-i şerif hizâsında batı tarafında duvar yıkılması ve yeni odaların temelinin atılması için toplam 9.318 Akçe lâğım ücreti.-

Zîlhicetü's-şerîfe 1022 / Ocak 1614Pazar

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 400.000.v. 159a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 400.000 Akçe teslim edildi.-

5 Zîlhicce 1022/ 16 Ocak1614Perşembe

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i çeşme-pâye-i gez der-enderûn-ı câmi'-i şerîf (re's 2 adet, kıymet 320).

25 Zîlhicce 1022 / 5 Şubat1614Çarşamba

El-masraf - Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i hedm-kerden-i meyvahâne der-bâğçe-i hâssa (re's 10 adet, fî 160, kıymet 1.600).v. 159b

-Masraf- Hassa bahçesinde meyvahânenin yıkımında kurban için 10 baş 1.600 Akçe ganem (küçükbaş hayvan) bahası.-

18Muharrem 1023/ 28 Şubat1614Perşembe

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âde en-nâzır. Kıymet 2.000.000.v. 160a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 2.000.000 Akçe teslim edildi.-

27 Muharrem 1023/ 9 Mart1614Cumartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âde en-nâzır. Kıymet 1.000.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.000.000 Akçe teslim edildi.-

28Muharrem 1023 / 10 Mart1614Pazar

Be-cihet-i ücret-i üstâdiye berây-ı hedm-kerden-i meyvehâne der-bâğçe-i hâssa (kıymet 432).

-Hassa bahçesinde meyvehâne yıkımı için üstâdlara 432 Akçe ücret.-

1Safer 1023/ 13Mart1614Çarşamba

Bahâ-i ganem berây-ı kurban-ı der-vakt-i ibtidâ-kerden-i kemer-i mahzen der-dîvâreyn (re's 3 adet, kıymet 320).

-İki duvarda mahzen kemerlerinin başlangıcında kurban için 3 baş 320 Akçe ganem (küçükbaş hayvan) pahası.

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i âmeden-i pâdişâh-ı âlem-penâh berây-ı dîde-i câmi'-i şerîf (re's 20 adet, fî 160, kıymet 3.200).

-Cami-i şerifi görmesi için pâdişâh-ı âlempenâhın gelişinde kurban için 20 baş ganeme (küçükbaş hayvan) 3.200 Akçe paha.-

Be-cihet-i ücret-i hammâlân berây-ı âverden-i kîsehâ-i nukra an-saray ilâ binâ-i şerîf bi't-defa'ât, kîsehâ (397 adet, fî 2, kıymet 784).v. 160b

-Defaatle saraydan binâ-i şerife 397 kese nukra (gümüş) getiren hammallara 784 Akçe ücret.-

4 Rebîül-ûlâ 1023 / 14 Nisan1614Pazartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf-i an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 200.000.v. 161b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 200.000 Akçe teslim edildi.-

23 Rebülevvel1023 / 3 Mayıs1614Cumartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf-i an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-Sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 300.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 300.000 Akçe teslim edildi.-

El-masraf - Be-cihet-i icâre-i mu'accele-i zemîn-i mukâta'alı an-vakf-ı Ayasofya-i Kebîr der-mahalle-i Güngörmez an-yed-i Mürsel. Kıymet 3.000.v. 162a

-Masraf- Mürsel eliyle Güngörmez Mahallesi'nde Büyük Ayasofya vakfından mukâta'alı zemin peşin icâresi (kirası) 3.000 Akçe.-

25Rebülevvel1023 / 5 Mayıs1614Pazartesi

Bahâ-i mismâr-ı sürb berây-ı seng (kıymet 550), bahâ-i kırtas-ı kebîr berây-ı resimkerden-i kâşihâ-i câmi-i şerîf (kıymet 120).v. 162b

-Câmi-i şerif çinileri resmedilmesi için büyük kırtas pahası 120 Akçe, taş için 550 Akçe kurşun çivi pahası.-

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i temel-i harem-i bîrûnî-i câmi-i şerîf (re's 6 adet, fî 160, kıymet 960).

-Cami-i şerif dışındaki harem temelinin atılmasında kurban için 6 baş ganem (küçükbaş hayvan) pahası 960 Akçe.-

Be-cihet-i masârif berây-ı hedm-kerden-i meyvehâne der-bâğçe-i hâssa ve ta'mîr-kerden-i hâne-i mezbûre bâ-tezkire-i Mehmed Ağa an-mî'mârân-ı hâssa be-dest-i Yusuf Çavuş; kiremid-i İstanbulî (29.820 adet, beher 100 fî 52, kıymet 15.506), elvâh-ı kestane (60 adet, fî 7, kıymet 420), makara-i haseb (2 adet, kıymet 50), ücret-i ırgâdiye İstanbul (nevbet 38, fî 14, kıymet 532), be-cihet-i hammâliye kiremid ve elvâh (kıymet 1.539) yekûn kıymet 18.047.

-Yusuf Çavuş destiyle hassa mimarlarından Mehmed Ağa tezkiresine göre hassa bahçesindeki meyvehânenin yıkılması ve evin tamiri için masraflar; 29.820 adet İstanbul kiremiti 15.506 Akçe'ye, 60 adet kestane levhaları 420 Akçe'ye, 2 adet ahşap makara 50 Akçe'ye, 38 nevbet ırgat ücreti 532 Akçe'ye, kiremit ve levhaların 1.539 Akçe hammâliye ücreti, toplam kıymet 18.047 Akçe.-

15Rebûlâhir1023/ 25Mayıs1614Cumartesi

Bahâ-i fuçî-i temel-i tehî an-yed-i Hacı Bekir (4 adet, fî 40, kıymet 160), bahâ-i ahger an-yed-i Margos Ermeni, çuval (8 adet, fî 30, kıymet 240), bahâ-i elvâh-ı Bahr-i Siyâh an-yed-i Hasan (200 adet, fî 8, kıymet 1.600), be-cihet-i hammâliye-i elvâh-ı m. (hıml 35, fî 3, kıymet 105), bahâ-i pedavra-i dirâz an-yed-i Hasan (1.000 adet, beher 10 fî 36, kıymet 360).v. 163b

-Hacı Bekir eliyle 4 adet boş temel fiçısı 160 Akçe pahası, Markos Ermeni eliyle 8 çuval 240 Akçe demir, Hasan eliyle 200 adet Karadeniz levhaları 1.600 Akçe pahası, levhaların taşınması için 105 Akçe hammâliye ücreti, Hasan eliyle 1.000 adet pedavra-i dirâz pahası 360 Akçe.-

18Rebûlâhir1023 / 28 Mayıs1614Tetimme-i Salı

An-yed-i Yagob, dîvâr-ı yonma (tûlen zirâ' 18 adet, arzan 2 zirâ', kadden 14 zirâ', 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 545 zirâ', fî 120, kıymet 65.400), kafa-tahta (be-hesâb-ı satrancî, 18,5 zirâ', fî 120, kıymet 2.220), def'adîvâr-ı yonma der-temel seng-tırâşân-ı yeniçeriyân bâ-bakiyye (tûlen 21 zirâ', arzan 2 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 42 zirâ', fî 120, kıymet 5.040) yekûn 72.660.v. 165a

-Yagop eliyle yonma duvar 65.400 Akçe, kafatahta 2.220 Akçe, def'a bakiyeye göre yeniçeri sengtraşlar temelden yonma duvar 5.040 Akçe, toplam 72.660 Akçe ücret.-

3Cemâziyelevvel1023 / 11 Haziran1614Çarşamba

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i kiriş-i âhen-i kebîr der-enderûn-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hasan (re's 24 adet, fî 160, kıymet 640).v. 165b

-Hasan eliyle cami-i şerif içinden büyük demir kirişkonulmasında kurban için 24 baş ganeme 640 Akçe paha.-

28Cemâziyelevvel1023 / 6 Temmuz 1614 Pazar

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe. Kıymet 800.000.v. 166b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 800.000 Akçe teslim edildi.-

Senghâ-i kilid-i kubbe (zirâ' 1 – 1), oda-i diğêr misluhû (2 – 2), oda 2 adet (4, fî 40, kıymet 160), söve-i seng-i kefeki berây-ı pencere (4 adet, beher zirâ' fî 7, 4 isbî'), seng (2 adet, be-hesâb-ı satrancî, 86 zirâ', fî 50, kıymet 4.300), çerçeve-i pencerehâ-i çûb ma'a kapakhâ (4 adet, beher zirâ' fî 2, 4 isbî', arzan 1,5 zirâ'), seng (zirâ' 6 – 6), oda-i diğêr misluhû (12, fî 100, kıymet 1.200), tavanhâ-i pencerehâ (4 adet, beher fî 8), seng (zirâ' ... 6 – 6), oda-i diğêr misluhû (12, fî 8, kıymet 96), dolabhâ ma'a bölme (beher fî 24 zirâ' 4 isbî', adet 2 – 3), oda-i diğêr (5 – 5), oda-i diğêr 2 adet misluhû (10, fî 100, kıymet 1.000), bâbhâ-i sade an-çûb-ı elvâh-ı Bahr-i Siyah (1 adet, tûlen 2 zirâ', arzan 1,5 zirâ'), oda-i diğêr (2 – 1,5), oda-i diğêr misluhû (2 adet, 4, beher fî 120, kıymet 480), çerçeve-i câmhâ (adet 8, tûlen 1 zirâ' 6 isbî', 8), oda-i diğêr misluhû (16 – 16), oda (2 adet, 32, fî 20, kıymet 640), döşeme-i tuğla (tûlen 6 zirâ', arzan 6 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ', 36 – 36), oda-i diğêr misluhû (72 – 72), oda (2 adet, 144, fî 2, kıymet 288), döşeme-i tuğla der-enderûn-ı pencerehâ (be-hesâb-ı satrancî, zirâ', 4 – 4), oda-i diğêr misluhû (8 – 8), oda (2 adet, 16, fî 2, kıymet 32), seng-i ocak (tûlen 1,5 zirâ', arzan 1 zirâ', 6 isbî', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 2 – 2), oda-i diğêr misluhû (4 – 4), oda (2 adet, 8, fî 40, kıymet 320), seng-i pehlû-yi köprü (tûlen 2 zirâ', arzan 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 2 – 2), oda-i diğêr misluhû (4 – 4), oda (2 adet, 8, fî 40, kıymet 320), kubbe-i tekne der-mâbeyn-i odahâ-i kebîre (der-dîvâr-ı mahlût, tûlen 5 zirâ', 10 isbî', arzan 5 zirâ', 14 isbî', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 27 – 27), kubbe-i diğêr misluhû

(54, fî 25, kıymet 1.350), söve-i seng-i pencerehâ der-temel-i kubbe-i tekne (2 adet, beher fî 7 zirâ', 4 isbî', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 14 – 14), diğ̃er, misluhû (28, fî 50, kıymet 1.400), çerçeve-i çûb-ı pencerehâ ma'a kapakhâ (arzan 1,5 zirâ', beher fî 2 zirâ', 4 esâbi, [Zirâ'], adet 2 – 2), diğ̃er misluhû (4, fî 100, kıymet 400), kafa-tahta-i bîrûnî (tûlen 20 zirâ', arzan 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ', 30 – 30), diğ̃er misluhû (60, fî 40, kıymet 2.400), dolabhâ (adet 2 – 2 – 4), diğ̃er misluhû (beher 1,5 zirâ', fî 2, 4 isbî', 1,5 zirâ', fî 100, kıymet 400), tekne-i kubbe (be-hesâb-ı satrancî, zirâ', 55 – 55), diğ̃er tekne-i kubbe (110, fî 20, kıymet 2.200), çerçeve-i camhâ (adet 4 – 4), diğ̃er misluhû (8, 1 zirâ', 6 isbî', arzan 1 zirâ', fî 20, kıymet 160), taban-ı yonma-i çûb der-temel-i türbe (be-hesâb-ı satrancî, zirâ', 30 – 30), diğ̃er misluhû, 60, fî 8, kıymet 480), kemer-i tuğ̃la der-temel-i tekne-i kubbe (tûlen 10 zirâ', arzan 2,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 25 – 25), diğ̃er (50, fî 20, kıymet 1.000), seng-i karuş-ı yonma (be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 2 – 2), tekne-i diğ̃er (4, fî 40, kıymet 160) yekûn 39.606.v. 167b

28Cemâziyelevvel 1023 / 6 Temmuz1614Tetimme-i Pazar

Masraf - An-yed-i Yorgi, siva-i dîvâr-hâ-i odahâ-i kubbe (tulen 24 zirâ', kadden 5,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 132 – 132), oda-i diğ̃er misluhû (264 – 095), berây-ı tekne-i kubbe (025), siva-i kemer (384 – 384), diğ̃er kubbe (768, fî 3, kıymet 2.304), siva-i kubbe (be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 50 – 50), oda-i diğ̃er misluhû (100 – 055), berây-ı kemer-i kubbe (155 – 155), diğ̃er kubbe (310, fî 3, kıymet 930), kârîz-i kubbe ma'a kemer (zirâ', adet 60 – 60), oda-i diğ̃er misluhû (120 – 023 – 143), mahsûb ma'a dîvâr-ı kubbehâ. v. 168a

Berây-ı nihâden-i câmhâ (adet 4 – 4), oda-i diğ̃er misluhû (8 – 2), oda-i diğ̃er kubbe (10), mahsûb, ma'a dîvâr-ı kubbe yekûn 3.234.

An-yed-i Ahmed câmger, câmhâ-i sırça (adet 4, beher adet fî 21 sırça, 4), oda-i diğ̃er misluhû (8 – 2), oda-i tekne-i kubbe (10, be-hesâb, adet 210 – 210), diğ̃er oda 2 adet (420, fî 4, kıymet 1.680), tel-i câmhâ (adet 10 – 10 – 20, fî 40, kıymet 800) yekûn 2.480. Yekûn 45.320.

Def'a odahâ-i diğ̃er , câmhâ (adet 25 – 08 – 33).

Her bâb odanın icârâtı hesâb olunup otuz üç bâbın dahi minvâl-i meşrûh üzere olmağın şerh verildi ve mahsûb şode der-yed-i hod. Dîvâr-ı mahlût Berkozî yonma-i seng ve Berkozî tuğ̃la (tûlen 7 zirâ' 14 isbî', arzan 1 zirâ' 4 isbî', kadden 5 zirâ' 14 isbî', be-

hesâb-ı satrancî, 48,5 zirâ' , beher fî 25, kıymet 1.212,5), dîvârhâ-i siyâh-ı enderûnî (tûlen 23 zirâ', arzan 1 zirâ', kadden 5 zirâ' 14 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 128 zirâ', beher fî 10, kıymet 1.280), kubbe-i odahâ-i mezbûre (devrî 20 zirâ'), kâse-i kubbe (tûlen 5 zirâ', arzan 2,5 zirâ' , be-hesâb-ı satrancî, 50 zirâ', fî 20, kıymet 1.000), koltuk-ı kubbe (4 adet, fî 4, be-hesâb-ı zirâ', 16, fî 20, kıymet 320), yonma-i ocak (devrî 2,5 zirâ', arzan 2 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 5 zirâ', fî 40, kıymet 200), yonma-i bacak-ı ocak (tûlen 2 zirâ', arzan 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 2 zirâ', fî 40, kıymet 80), ocak-ı tuğla (4 zirâ', devrî 3 zirâ' 14 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 14 zirâ', fî 15, kıymet 210), yonma-i bacak-ı ocak (tûlen 18 zirâ', devrî 3 zirâ' 14 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 2 zirâ' 17 isbî, fî 40, kıymet 110), külhan-ı ocak-ı yonma-ı hâm-ı çârşû (tûlen 18 isbî, be-hesâb-ı satrancî 1 [zirâ'], kıymet 40), seng-i kilid-i kubbe-i yonma (1 adet, be-hesâb-ı satrancî, 1 zirâ', kıymet 40), söve-i pencerehâ an-seng-i kefeki ma'a âhen (2 adet, beher fî 7 zirâ' 14 isbî, be-hesâb-ı satrancî, 14 zirâ' 8 isbî, fî 50, kıymet 716), çerçeve-i pencerehâ-i çûb ma'a kapakhâ (6 adet, beher fî 2 zirâ' 4 isbî, arzan 41,5 zirâ', beher adet fî 100, kıymet 600), dolabhâ-i sâde (2 adet, tûlen 2 zirâ' 1 isbî, arzan 1,5 zirâ', beher adet fî 100, kıymet 200), bâb-ı sâde (1 adet, tûlen 2,5 zirâ', arzan 1,5 zirâ', kıymet 120), çerçeve-i cam-ı bîrûnî ve enderûnî (8 adet, beher fî 20 cam, 160 adet), döşeme-i tuğla (tûlen 6 zirâ', arzan 6 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 36 zirâ', fî 2, kıymet 72), döşeme-i tuğla der-enderûn-ı pencerehâ (4 adet, be-hesâb-ı satrancî, 4 zirâ', fî 2, kıymet 8), tavan-ı pencerehâ (4 adet, be-hesâb-ı satrancî, 4 zirâ', fî 8, kıymet 32), seng-i ocak (tûlen 1,5 zirâ', arzan 1 zirâ' 6 isbî, be-hesâb-ı satrancî , 2 zirâ', fî 40, kıymet 80).

v. 168b

Seng-i pehlü-yi köprü (tûlen 2 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 2 zirâ', fî 40, kıymet 80), tavan-ı Halebî an-yonma-i kalıb (tûlen 8 zirâ', arzan 6 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 48 zirâ', fî 20, kıymet 960), döşeme-i elvâh-ı kirişleme (tûlen 45 zirâ', arzan 6 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 30 zirâ', fî 12, kıymet 360), sundurma-i havlı-i oda (tûlen 21 zirâ', arzan 2,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 52 zirâ', fî 12, kıymet 624), yonma-i seng-i kırma (tûlen 6 zirâ', arzan 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 6 zirâ', fî 40, kıymet 240), pencere-i bîrûn-ı koltuk (2 adet, beher adetzirâ' fî 2, kadden 20 isbî, beher adet fî 50, kıymet 100), sûtûn-ı yonma (2 adet, tûlen 3 zirâ', arzan 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 6 zirâ', fî 8, kıymet 48), taban-ı kademe (tûlen 6 zirâ', arzan 1 zirâ', fî 8, kıymet 48), sûtûn-ı diğeri

yonma (1 adet, tûlen 3 zirâ', arzan 12 ısbî', be-hesâb-ı satrancî, 1,5 zirâ', fî 8, kıymet 12), dîvâr-ı siyâh-ı meyâne (tûlen 14, arzan 1 zirâ' , kadden 4,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 63 zirâ', fî 10, kıymet 630), dîvâr-ı kenîf-i yonma (tûlen 3 zirâ' 18 ısbî', kadden 3 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 11 zirâ', fî 12, kıymet 132), bâb-ı kenîf-i sâde (1 adet, kıymet 50), tahta-i kurâne (1 adet, kıymet 40), döşeme-i seng-i pehlü der-helâ (tûlen 2 zirâ', arzan 1,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 3 zirâ', fî 40, kıymet 120), bâb-ı havlı-ı tarafeyn (1 adet, tûlen 2 zirâ' 6 ısbî', arzan 1 zirâ' 16 ısbî', kıymet 210), bâb-ı söve-i seng-i kefeği (tûlen ve arzan, be-hesâb-ı satrancî, 9,5 zirâ', fî 50, kıymet 470), dîvâr-ı mahlût der-pîş-i oda an-cânib-i câmi-i şerîf (tûlen 7 zirâ', arzan 1 zirâ' 4 ısbî', kadden 4,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 35 zirâ', fî 25, kıymet 875), kafa-tahta-i seng-i kefeği-ı yonma (tûlen 7 zirâ', arzan 1,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 10,5 zirâ', fî 40, kıymet 420), harpuşte (tûlen 2 zirâ', arzan 1 zirâ' 9 ısbî', be-hesâb-ı satrancî, 9 zirâ' 15 ısbî', fî 50, kıymet 480), kafa-tahta an-cânib-i bîrûnî (tûlen 7 zirâ' 14 ısbî', arzan 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 7 zirâ', fî 40, kıymet 280), semerkandî-i bâbhâ (1 adet, be-hesâb-ı satrancî, 2,5 zirâ', fî 8, kıymet 20), sûtûn-ı yonma-i hurde-i çûb (2 adet, kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 6 zirâ', fî 8, kıymet 48), alem-i seng-i müdevver (1 adet, be-hesâb-ı zirâ' 1, kıymet 40), taban-ı yonma der-temel-i türbe (tûlen 7 zirâ' 14 ısbî', fî 8, kıymet 56), yonma-i raht-ı bend an-çûb (be-hesâb-ı satrancî, 7 zirâ', fî 12, kıymet 84) yekûn bâbhâ 33 adet, beher bâb 12.912, kıymet 426.096.

An-yed-i Yorgi, siva-i kubbe ma'a gelberi (be-hesâb-ı satrancî, 50 zirâ', fî 3, kıymet 150), siva-i dîvârhâ-i kubbe-i oda (be-hesâb-ı satrancî, 132 zirâ', fî 3, kıymet 396), siva-i gelberi-i kubbe-i mezbûre ma'a kemerhâ (be-hesâb-ı satrancî, 60 zirâ'), mahzen ma'a kubbe, nihâden-i câm (6 adet), mahzen ma'a kubbe, siva-i sofa (tûlen 5 zirâ', arzan 5 zirâ' 14 ısbî', be-hesâb-ı satrancî, 28 zirâ', fî 3, kıymet 84), dîvâr-ı meyâne (tûlen 5 zirâ', kadden 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî (20 zirâ', fî 3, kıymet 60), yekûn bâbhâ (33 adet, beher oda fî 690, kıymet 22.770).

An-yed-i Ahmed camger, hurde-i camhâ-i bîrûnî (2 adet, beher cam-ı sırça, 21 adet) yekûn-ı cam (42 adet, fî 4, kıymet 168), hurde-i cam-ı enderûnî (4 adet, beher cam-ı sırça fî 18) yekûn 72 adet, fî 4, kıymet 288), tel-i camhâ (2 adet, fî 40, kıymet 80) yekûn-ı camhâ 33 adet, beher cam, fî 536, kıymet 17.688. Cem'an kıymet 511.874.

5Cemâziyelâhir1023 / 13 Temmuz1614Cumartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa`âdeti'ş-şerîfe en-nâzır. Kıymet 800.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 800.000 Akçe teslim edildi.-

Be-cihet-i ücret-i neccârân berây-ı termîm-i iskele-i Ayastefanos be-ma`rifet-i Mehmed Ağa ser-mi`mârân-ı hâssa (kıymet 944).v. 169a

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Ayestefanos İskelesi tamiri için 944 Akçe neccâr ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i neccârân berây-ı hedm-kerden-i hâne-i ser-habbâzîn ve hâne-i imâm-ı mescid der-kurb-i câmi`-i şerîf ve dîvârhâ-i müte`addide bâ-tezkire-i mi`mâr ağa el-müşâru ileyh. Ber-vech-i maktû` kıymet 8.000.

-Bilinen mimar ağanın tezkiresine göre çeşitli duvarlar ve câmi-i şerif yakınındaki mescid imamı evi ve sebzecibaşı evinin yıkılması için kesilen 8.000 Akçe ücreti.-

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı kenden-i temel-i dîvar-ı harem-i câmi`-i bîrûnî bâ-defter-i kâtib Abdullah an-gurre-i Ra. 1023 ilâ gâyet-i Ca. sene-i minhû (neferen 15, kıymet 5.940).

-1023 1 Rebülevvel 30 Cemâziyelevvel arası Kâtip Abdullah defterine göre cami dışındaki harem duvarının temelinin atılması için 15 nefer 5.940 Akçe lâğım (kazi) ücreti.-

6Cemâziyelâhir1023 / 14 Temmuz1614Pazar

Be-cihet-i icâre-i zemîn-i hâne-i imam-ı [mescid-i] Kanlu an-gurre-i Ra. 1023 ilâ gâyet-i Ca. sene-i minhû (kıymet 180).

Be-cihet-i in`âm ki berây-ı der-vakt-i nihâden-i sûtûnhâ-i mermer der-harem-i câmi`-i şerîf (kıymet 500).v.169b

21Cemâziyelâhir1023/ 29 Temmuz1614Pazartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa`âdeti'ş-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.000.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.000.000 Akçe teslim edildi.-

15 Receb 1023 / 21 Ağustos1614Perşembe

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem-i bîrûnî-i câmi-i şerîf ve râh-ı pâdişâh-ı âlem-penâh hullidet hilâfetuhû ve kenden-i râh-ı âb-ı sûtûnhâ-i kebîre der-enderûn-ı câmi-i şerîf ve dîvâr-ı kârîz ve keşîden-i türâb bâ-defter-i mi'mâr ağa an-yed-i mezbûrîn.v. 175a

An-yed-i İneyet Parmaksuz, berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem (kadden 5 zirâ', zirâ' 1.376 adet, fî 4, kıymet 5.104), berây-ı kenden-i temel-i dîvâr (kadden 1,5 zirâ', zirâ' 342 adet, fî 2, kıymet 684), berây-ı kenden-i râh-ı âb der-enderûn-ı câmi-i şerîf ve bîrûnî-i harem (kadden zirâ' 4 adet, zirâ' 966 adet, fî 5, kıymet 4.980).

An-yed-i Mihitar lağimî, berây-ı kenden-i temel (kadden 5 zirâ', zirâ' 2.634 adet, fî 6, kıymet 15.804), berây-ı kenden-i temel (kadden 1 zirâ', zirâ' 30 adet, fî 2, kıymet 60), berây-ı hedm-i dîvâr (zirâ' 2.522 adet, fî 2, kıymet 5.044), berây-ı keşîden-i türâb ( ) yekûn 20.908.

An-yed-i Mehmed lağimî, berây-ı kenden-i temel-i harem (kadden 46 zirâ', 10, be-hesâb-ı zirâ' 1.197 adet, fî 6, kıymet 7.182).

An-yed-i Karakaş Üsküdar, berây-ı kenden-i temel-i râh-ı pâdişâh-ı âlem-penâh (be-hesâb-ı satrancî, 2.590 zirâ', kadden 10 zirâ' , fî 7, kıymet 18.130).

An-yed-i Hacı, berây-ı kenden-i temel (kadden 2,5 zirâ', zirâ' 1511 adet, fî 4, kıymet 6.044), berây-ı kenden-i temel (kadden 1,5 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 60 zirâ' , fî 2, kıymet 120), berây-ı kârîz (49 zirâ', fî 13, kıymet 637), yekûn 6.801.

An-yed-i İstefad Ador, berây-ı kenden-i temel (kadden 1 zirâ', zirâ' 47, fî 2, kıymet 94), berây-ı kenden-i temel (kadden 3 zirâ', 136 zirâ', fî 4, kıymet 544) yekûn 638.

Cem'an kıymet 64.428.

17 Receb 1023 / 23 Ağustos1614Cumartesi

Îrâd - Teslim be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı dâru's-sa'adeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 3.841.350.v. 175b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 3.841.350 Akçe teslim edildi.-

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i hedm-i hânehâ-i müte'addide berây-ı kenden-i mermerhâ-i kebîr ve üstâdiyye-i muhtelif-e-i seng-i mermer bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ber-vech-i maktû'. Kıymet 2.000.v. 176b

-Mimar ağa tezkiresine göre kesilen muhtelif mermer taşı üstâdlığı ve büyük mermerler koparılması için sayılı evlerin 2.000 Akçe yıkım ustalığı ücreti.-

2Ramazân1023 / 6 Ekim1614Pazartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi-i şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı âlempenâh an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.924.495.v. 178a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Hazreti Pâdişâh-ı Âlempenâh Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.924.495 Akçe teslim edildi.-

9Ramazân1023 / 13 Ekim1614Pazartesi

Be-cihet-i hedm-kerden-i namâzgâh ve kiler-i saray-ı Ahmed Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (zirâ' 478 adet, fî 3, kıymet 1.434).v. 178b

-Mimar ağa tezkiresine göre Ahmed Paşa Sarayı kileri ve namazgâhın 478 Zirâ' 1.434 Akçe yıkım ücreti.-

22Ramazân1023/ 26 Ekim1614Pazartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.400.000.v. 179a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.400.000 Akçe teslim edildi.-

25Ramazân1023 / 29 Ekim1614Çarşamba

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i kilid-kerden-i kemerhâ-i harem-i câmi-i şerîf (re's 4 adet, fî 160, kıymet 640). v. 179b

-Cami-i Şerif harem kemerleri kilitlendiği vakit kurban için 4 baş 640 Akçe'ye ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

26Ramazân1023/ 30 Ekim1614Perşembe

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-ı kufl-kerden-i kemerhâ-i nîme (40 re's, fî 160, kıymet 6.400).v. 180a

-Yarım kemerlerin kilitlenmesi vaktinde kurban için 40 baş 6.400 Akçe ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

El-masraf - Bahâ-i sünger berây-ı mühimmât-ı binâ-i şerîf. Kıymet 100. Be-cihet-i ücret-i hammâliyye-i tuğlahâ-i mütenevvî'a an-yed-i Yusuf Çavuş (754 hımlı, Fî 3, kıymet 3.262).

-Masraf- Binâ-i şerif ihtiyaçları için 100 Akçe sünger pahası, Yusuf Çavuş eliyle çeşitli tuğlalar için 3.262 Akçe hammâliye ücreti.-

Bahâ-i kufl-ı kebîr an-yed-i Mustafa berây-ı bâb-ı anbar-ı kereste (2 kabza, Kıymet 160), be-cihet-i ücret-i üstâdiyye berây-ı ta'mîr-i dîvâr-ı İbrahim Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 768), bahâ-i harc-ı temel berây-ı kârîz-i râh-ı âb (kıymet 40).

-Su yolu lağımı (gider) için temel harcı 40 Akçe pahası, mimar ağa tezkiresine göre İbrahim Paşa duvarı tamiri için 768 Akçe ustalık ücreti, kereste anbarı kapısı için Mustafa eliyle 2 kabza 160 Akçe'ye büyük kilit.-

Be-cihet-i ücret-i ... berây-ı sâhten-i döşeme-i pâye-i köşe der-temel-i odahâ-i cedîde der-pîş-i hammâm (kıymet 3.895), yonma (44 zirâ', fî 65, kıymet 2.860), yonma-i sedd-i dekâkîn-i cedide (34,5 zirâ', fî 30, kıymet 1.035).

-Yeni dükkânların sedlerinin yonması 34.5 Zirâ' için 1.035 Akçe, yonma 44 Zirâ' için 2.860 Akçe, hamamın önünde yeni odaların temelinden köşe pâyesi döşeme yapısı için .... 3.895 Akçe ücret.-

28 Ramazân1023 / 1 Kasım1614Cumartesi

El-masraf - Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn an-rüesâ-yı sefâin-i seng berây-ı âverden-i senghâ-i mütenevvî'a an-iskelehâ-i mezbûre an-yed-i mezkûrîn. Kıymet 5.500.

Be-nâm-ı Muslı Reîs (kıymet 1.500), (An-cezire-i Marmara, 1 nevbet, kıymet 1.000), (An-iskeli-i Kavak, kıymet 500).

Be-nâm-ı İbrahim Reîs (An-iskele-i Marmara, 2 nevbet, kıymet 2.000).

Be-nâm-ı Mahmud Reîs (kıymet 1.500), (An-marmara, 1 nevbet, kıymet 1.000), (An-iskele-i Kavak, 1 nevbet, kıymet 500).

Be-nâm-ı Ali Reîs (An-iskele-i Kavak, 1 nevbet, kıymet 500).

Be-cihet-i nafakât-ı rüesâ-yı mezkûrîn berây-ı âverden-i kerestehâ-i mütenevvi'a an-Ada-i Cedîde ilâ İstanbul bâ-sefâin-i mîrî an-gurre-i Zilkade 1022 ilâ gâyet-i Zilhicce sene-i minhû. Kıymet 6.720.

Be-nâm-ı Hasar Reîs ma'a huddâm, be-nâm-ı Ali Reîs ma'a huddâm, Hasan Reîs (Fî yevm, 5), Ser-bölük (Fî yevm, 2), Ser-oda (Fî yev, 1), Gilmânân (neferen 48, fî yevm, 48), Ali Reîs (Fî yevm, 5), Ser-bölük (Fî yevm, 2), Ser-oda (Fî yevm, 1), Gilmânân (Fî yevm, 48).

8Şevvâl1023 / 11 Kasım1614Salı

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Efendi emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.890.740.v. 185a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.890.740 Akçe teslim edildi.-

8Zilkade1023/ 10 Aralık1614Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âde en-nâzır (Kıymet 1.457.000).v. 188b

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 1.457.000 Akçe teslim edildi.-

11Zilkade1023/ 13 Aralık1614Cumartesi

Be-cihet-i kenden-i temel der-zîr-i nerdübân-ı pâdişâh-ı âlem-penâh an-cânib-i şark an-yed-i Parmaksuz bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (zirâ' 816 adet, fî 4, kıymet 3.264).

-Mimar ağa tezkiresine göre Parmaksuz eliyle doğudan pâdişâh-ı âlempenâh merdiveni zemininde temel atılması için 816 Zirâ' 3.264 Akçe.-

Be-cihet-i ihrâcât resm-kerden-i câmi'-i şerîf ve ücret-i nakkâşân ve masârif-ı lâzime an-yed-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa. Kıymet 5.130

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa elinden ihtiyaç masrafları ve nakkâş ücreti ve câmi-i şerif resminin masrafları için 5.130 Akçe ücret.-

9 Zilhicce 1023/ 10 Ocak1615Cumartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-i Dârü's-sa'âde. Kıymet 2.043.779.v. 190a

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Efendi'ye 2.043.779 Akçe teslim edildi.-

18 Zilhicce 1023 / 19 Ocak1615Pazartesi

Masraf - Bahâ-i camhâ-i billur-ı beyâz-ı kebîr berây-ı câmi'-i şerîf an-yed-i David be-vâsita-i Kemal Yahudi bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (402 adet, fi 360, kıymet 144.720).v. 190b

-Mimar ağa tezkiresi Yahudi Kemal vâsitasıyla David eliyle câmi-i şerîf için büyük beyaz billur camlar 402 adet 144.720 Akçe pahası.-

Be-cihet-i meremmât-kerden-i râh-ı âb-ı câmi'-i şerîf der-Mahalle-i Keçeci bâ-tezkire-i nâzır ağa (kıymet 740), bahâ-i kufl-ı frengi berây-ı odahâ-i cedîde bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (13 adet, fi 40, kıymet 520), be-cihet-i kusûr-ı nafaka-i Mehmed bostanî der-vakt-i reft berây-ı dîden-i sûtûn-ı mermer der-Mihaliç (fi şehr, kıymet 900),

-Mihaliç'ten mermersûtûnyüzü için gidiş vaktinde Bostancı Mehmed 900 Akçe nafaka kûsûru, mimar ağa tezkiresine göre yeni odalar için 13 adet frengi (Avrupalı) kilit 520 Akçe pahası, nâzır ağa tezkiresine göre Keçeci Mahallesi'nde câmi-i şerif su yolu tamirine 740 Akçe.-

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i kilid-kerden-i kemerhâ-i köhne der-enderûn-ı câmi'-i şerîf (20 re's, fi 160, kıymet 3.200).

-Cami-i şerif içindeki eski kemerlerin kilitlemesi vaktinde kurban için 20 baş 3.200 Akçe ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

Be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân ma'a şâkirdân bâ-defter-i Abdullah el-kâtib berây-ı vâcib-i şehr-i Zilkade1023. Kıymet 63.699.Be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mezbûr berây-ı vâcib-i şehr-i Zilkade1023 (Neferen 14, fi'l-müddeti, kıymet 4.380), be-cihet-i ücret-i hammalân-ı gilmân[ân]-ı acemiyân berây-ı vâcib-i şehr-i Zilkade1023 bâ-defter-i kâtib-i mezbûr (neferen 86, kıymet 11.700), be-cihet-i ücret-i lağimiyân-gündelikciyân berây-ı vâcib-i şehr-i Zilkade1023 bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (kıymet 1.600).

-1023 Zilkade ayı itibariyle vacip olduğu için kâtip Abdullah defterine göre şakirtleriyle birlikte halifeler ve neccârlara 63.699 Akçe ücret. 1023 Zilkade ayında vacip olduğu üzere defter-i mezbûra göre 14 nefer için 4.380 Akçe mîrî esirler neccârları ücreti, aynı tarihte kâtib-i mezbûr defterine göre vacip olduğu için acemioğlanı hammalara 86 nefer üzerinden 11.700 Akçe ücret, Abdullah kâtip defterine göre aynı tarihte gündelikçi lağımçılara 1.600 Akçe ücret.-

25Zilhicce 1023 / 26 Ocak1615Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır, Sikke-i hasene 5.000, be-hesâb-ı nakdiyye, fî 120, kıymet 600.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle Câmi-i Şerîf Vezir ve Binâ Emîni Kalender Paşa'ya5000 Hasene, nakdî hesapla 600.000 Akçe teslim edildi.-

28 Zilhicce1023 / 29 Ocak1615Çarşamba

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı götürüciyân der-enderûn-ı câmi'-i şerîf an-yed-i mezkûrîn be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa harîde şode bâ-hesâb-ı satrancî;

An-yed-i Bünyad

Berây-ı tırâşîden-i sed an-seng-i âteş der-temel-i sûtûnhâ-i tabaka an-cânib-i şimâl, (tûlen 31 Zirâ', arzan 2 Zirâ', kadden 0,5 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 31 zirâ', fî 60, kıymet 1.860).

Berây-ı yonma-i seng-i hâs der-bâlâ-yı bâb-ı meyâne der-enderûn-ı câmi'-i şerîf, tûlen 4 Zirâ', arzan 2 Zirâ', kadden 4 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî 32 zirâ', def'a, be-hesâb-ı satrancî 2 zirâ') yekûn-i zirâ' 34 zirâ', fî 120, kıymet 4.080.

Berây-ı kafa-tahta-i enderûnî (tûlen 4 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 3 zirâ', fî 120, kıymet 360) yekûn 6.300.

An-yed-i Todor

Berây-ı tırâşîden-i sed an-seng-i âteş der-temel-i sûtûnhâ-i tabaka an-cânib-i şimâl, (tûlen 24 Zirâ', arzan 2 Zirâ', kadden 0,5 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî 24, fî 60, kıymet

1.440), def'a an-yed-i mezbûr berây-ı traşîden-i şüd (tûlen 4 Zirâ', arzan 2 Zirâ', kadden 0,5 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî 12 zirâ', fî 60, kıymet 720) yekûn 2.160.

5Muharrem1024 / 4 Şubat1615Çarşamba

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.363.400.v. 193a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 1.363.400 Akçe teslim edildi.-

12Muharrem 1024 / 11 Şubat1615Çarşamba

Masraf - Bahâ-i alçı an-yed-i Hasan camger (8 keyl, fî 35, kıymet 380), bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn an-yed-i Mentеш Yahudi, bahâ-i mismâr-ı ser-i mutallâ berây-ı kâşî der-âbdesthâne (200 adet, fî 3, kıymet 600), çubuk-ı çenber (43, fî 80, kıymet 3.440), resen-i râh-ı âb (Kantar, 1 adet, be-hesâb-ı kıyye, 44, fî 14, kıymet 616), kettân-ı kenevir (43 kıyye, fî 12, kıymet 516), kettân-ı râh-ı âb (43 kıyye, 200 dirhem, fî 10, kıymet 437), teneke-i çember (4 adet, fî 40, kıymet 160) yekûn 5.169.v. 193b

-Masraf- Hasan camger eliyle 8 keyl 380 Akçe alçı pahası, Mentеш Yahudi eliyle bahsedilen mühimmât pahası; abdesthaneden çiniler için yıldız başlı 200 adet 600 Akçe çivi, 43 ade 3.440 Akçe'ye çenber çubuk, 1 Kantar 616 Akçe su yolu ipi, 43 kıyye 516 Akçe kenevir pamuğu, 43 kıyye 437 Akçe su yolu keteni, 4 adet 160 Akçe çember teneke, toplam 5.169 Akçe.-

29Muharrem 1024 / 28 Şubat1615Cumartesi

Be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ve Memi miftâhî vâcib-i Muharrem 1024 (kıymet 540), be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i Hamza râh-i âbî berây-ı ta'mîr-i râh-ı âb-ı sebîlhâne der-kurb-i câmi'-i şerîf (kıymet 1.920), be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı yonmacıyân ve gayruhû der-hidmet-i ümenâ-i binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali kâtib-i anbar ve mevâcib-i Muharrem 1024 (kıymet, 2.822), berây-ı haddâdân (kıymet 1.144), berây-ı ırgadân (kıymet 930), berây-ı löküngûn (kıymet 300), berây-ı gerderciyân (kıymet 192), berây-ı makaraî (kıymet 150).

-1024 Muharrem itibariyle vacip olan 540 Akçe Memi Miftâhî ve Mustafa Reis nafakaları, câmi-i şerif yakınındaki sebilhanesü yolu tamiri için su yolcu Hamza'ya 1.920 Akçe ustalık ücreti, 1024 Muharrem'inde vacip olduğu üzere kâtip Bali defterine göre binâ-i

şerif ümenâsı hizmetinde yonmacı haddadlar ve diğerleri için 2.822 Akçe ücret; haddâdlar için 1.144 Akçe, ırgatlar için 930 Akçe, löküncüler için 300 Akçe, gerderciler için 192 Akçe, makaraî için 150 Akçe.-

Be-cihet-i ücret-i lağimiyân an-yed-i mezkûrîn berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem-i câmi-i şerîf ve hedm-i dîvâr-ı atîk der-etrâf-ı câmi-i şerîf ma'a temel-i hazîne-i âb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa.

-Mimar ağa tezkiresine göre su haznesi temeliyle birlikte câmi-i şerif etrafında eski duvarların yıkılması ve câmi-i şerif harem duvarı temeli atılması için bahsedilenler eliyle lağım (kazı) ücreti.-

An-yed-i Sava lağimî, berây-ı kenden-i temel-i harem-i türbe an-cânib-i garb ilâ meydân-ı At (tûlen 73 Zirâ', arzan 4 Zirâ', kadden 4 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 1.128 adet, fî 5, kıymet 5.840).Berây-ı kenden-i temel der-mescid-i Kanlı ve hazîne-i âb (tûlen 26 adetZirâ', arzan 10 Zirâ', kadden 4 adetZirâ', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.040 adet, fî 5, kıymet 5.200).Berây-ı kenden-i temel an-yed-i mezbûr (Zirâ' 74 adet, fî 3, kıymet 222), berây-ı hedm-i dîvâr-ı atîk an-cânib-i garb (Zirâ' 965 adet, fî 2, kıymet 1.930) yekûn 13.192.

-Lağımcı Sava eliyle, Batı'dan Atmeydanı'na kadar türbe haremının temelinin atılması için 1.128 Zirâ' 5.840 Akçe ücret. Kanlı mescid ve su haznesinin temeli için 1.040 Zirâ' 5.200 Akçe 74 Zirâ' 222 Akçe bahsedilen kişi eliyle temel atılması, Batı yönündeki eski duvarın yıkımı için 965 Zirâ' 1.930 Akçe olmak üzere toplam 13.192 Akçe.-

An-yed-i Orhan berây-ı kenden-i temel-i câmi-i şerîf (tûlen 20 adetZirâ', arzan 5 Zirâ', kadden 9 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 900 adet, fî 6, kıymet 5.400). Def'a kenden-i temel-i mezbûr (tûlen 38 adetZirâ', arzan 5 adetZirâ', kadden 7 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.330 adet, fî 6, kıymet 7.980) yekûn kıymet 30.997.

-Orhan eliyle, câmi-i şerif temelinin atılması için 900 Zirâ' 5.400 Akçe, ikinci defada mezbûr temel için 1.330 Zirâ' için 7.980 Akçe olmak üzere toplam 30.997 Akçe ücret.-

An-yed-i Hızır berây-ı kenden-i temel-i hazîne-i âb-i çeşme (tûlen 38,5 adetZirâ', arzan 4 adetZirâ', kadden 5 Zirâ',18 Isbî, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 885 adet, fî 5, kıymet 4.425).

-Hızır eliyle, çeşmenin su haznesi temeli için 885 Zirâ' 4.425 Akçe ücret.-

29Muharrem1024/ 28 Şubat1615

Be-cihet-i ücret-i neccârân ve halîfegân ma'a şâkirdân der-vâcib-i şehri Muharrem 1024 bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (neferen 94, be-icâre-i muhtelif, kıymet 50.193), be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı gilmân[ân]-ı acemiyân berây-ı vâcib-i Muharrem 1024 bâ-defter-i mezbûr (neferen 89, kıymet 11.570), be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mezbûr der-vâcib-i Muharrem 1024 (neferen 15, kıymet 4.280), be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı Ali Paşa der-vâcib-i Muharrem 1024 bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr (neferen ( ), kıymet 2.208), be-cihet-i ücret-i kaldırımçıyân berây-ı hedm-kerden-i kaldırım-ı atîk der-meydan-ı Esb (neferen 1, kıymet 280), be-cihet-i ücret-i lağımî berây-ı keşîden-i türâb berây-ı âbdetshâne-i harem-i câmi'-i şerîf (kıymet 600), be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân berây-ı sâhten-i seng-i bileğü bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr (neferen 4, kıymet 1.900).v. 194b

-1024 Muharrem ayı itibariyle kâtip Abdullah defterine göre hak kazanan, şakirtleriyle birlikte halîfeler ve neccârlara 94 nefer için muhtelif kiralara birlikte 50.193 Akçe ücret, aynı defter ve tarih itibariyle acemioğlan hammallarına 89 nefer için 11.570 Akçe ücret, aynı defter ve tarih itibariyle mîrî esir neccârlar için 15 nefere 4.280 Akçe ücret, aynı defter ve tarih itibariyle Ali Paşa esiri neccârlara 2.208 Akçe ücret, Atmeydanı'nda eski kaldırımın yıkılması için kaldırımçıya 280 Akçe ücret, câmi-i şerif haremî abdesthânesi için toprak taşınması için lağım (kazı) ücreti 600 Akçe, mezbur Abdullah defterine göre bileği taşı yapılması için 4 sengtraşa 1.900 Akçe ücret.-

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i hedm-kerden-i saray-ı Mehmed Paşa ve kilid-kerden-i kemerhâ-i kebîre ve temel-i harem-i câmi' der-cânib-i Meydân-ı Esb der-vakt-i âmeden-i pâdişâh-ı âlem-penâh berây-ı dîden-i binâ-i şerîf (25 re's, fî 160, kıymet 4.000).

-Pâdişâh-ı âlempenâh binâ-i şerifi görmek için Atmeydanı yönünden geldiği vakit, cami haremî temeli ve büyük kemerlerin kilitlenmesi ve Mehmed Paşa Sarayı'nın yıkılmasında kurban için 25 baş 4.000 Akçe ganem (küçükbaş hayvan) pahası.-

Be-cihet-i nafaka-i bostancıyân berây-ı hıfz-kerden-i saray-ı İbrahim Paşa der-vâcib-i Muharrem sene [10]24 (neferen 4, kıymet 750)

-1024 Muharrem itibariyle vacip olduğu üzere İbrahim Paşa Sarayı korunması için 4 nefer bostancıya 750 Akçe nafaka.-

Bahâ-i şem`i revgan berây-ı temel-i râh-ı âb (kıymet 80), be-cihet-i meremmât-ı arabahâ berây-ı keşîden-i türâb (kıymet 68), be-cihet-i in`âm-ı esîrân der-vakt-i islâh-kerden-i bâbhâ-i yemîn (kıymet 250), be-cihet-i ücret-i vaz`kerden-i dîvâr-ı kebîr der-câmî-i şerîf berây-ı râh-ı âb-ı çeşme der-pâye-i kemer ber-vech-i maktû` (kıymet 2.800), be-cihet-i ücret-i sâhten ve kat`kerden-i mismâr-ı sürb (15.000 adet, kıymet 500), be-cihet-i ücret-i hamîrân berây-ı keşîden-i gec-i Anadolu an-bâb-ı Ahur ilâ binâ-i şerîf (sanduk 1.150 adet, fî 5, kıymet 5.750).v. 195a

-Su yolu temeli için 80 Akçe yağ mumu pahası, toprak taşınması için 68 Akçearaba meremmâtı ücreti, sağ taraftaki kapıların ıslahı vaktinde esirlere 250 Akçe in`am (nimetler), kemer pâyesinde çeşme su yolu için kesilen 2.800 Akçe cami-i şerifin büyük duvarının konulması ücreti, 15.000 adet kurşun çivi kesilmesi ve yapılması ücreti 500 Akçe, Ahırkapı'dan binâ-i şerife Anadolu kireci taşınması için 1.150 sandık için 5.750 Akçe eşekli taşıma ücreti.-

2Safer1024 / 3Mart1615Pazartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi`i şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı âlem-penâh an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa`âdeti's-şerîfe. Kıymet 1.450.000.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 1.450.000 Akçe teslim edildi.-

8Safer1024/ 9 Mart1615Pazar

El-masraf - Bahâ-i mühimmât-ı mezkûrîn an-yed-i Menteş Yahudi, kırtas-ı İstanbulî berây-ı resm-i câmi` (10 kıyye, fî 25, kıymet 250), senghâ berây-ı nihâden-i kâşî (4 adet, fî 20, kıymet 80), mismâr-ı bölme (10.000 adet, beher 1.000 fî 80, kıymet 800), mismâr-ı pedavra (5.000 adet, beher 1.000 fî 50, kıymet 250), bâzû-yı çûb (200 adet, fî 5, kıymet 1.000), resen-i râh-ı âb (43 kıyye, fî 14, kıymet 602) yekûn kıymet 2.982.

-Masraf- Menteş Yahudi eliyle zikredilen mühimmât pahası; câmiin resmi için 10 kıyye 250 Akçe İstanbul işi kırtas (kâğıt), kâşî konulması için 4 adet 80 Akçe'ye taşlar, 10.000 adet 800 Akçe bölme çivileri, 5.000 adet 250 Akçe pedavra çivileri, 200 adet 1.000 Akçe ahşap kolu, 43 kıyye 602 Akçe'ye su yolu ipi, toplam 2.982 Akçe kıymet.

14Safer1024 / 15 Mart1615Cumartesi

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi`i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa`âde en-nâzır (Kıymet 322.900).v. 195b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 322.900 Akçe teslim edildi.-

22 Safer1024 / 23 Mart1615Pazar

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i vaz'-ı temel der-harem-i câmi`i şerîf (7 re's, fî 160, kıymet 1.120).

-Câmi-i şerif haremde temel konulmasında 7 baş kurban için 1.120 Akçe ganem (küçükbaş hayvan) pahası

29Safer1024 / 30 Mart1615Tetimme-i Pazartesi

Be-cihet-i ücret-i meremmât-ı râh-ı âb-ı sebîl-i mahzen (kıymet 880), be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî be-ma`rifet-i mi`mâr ağa (kıymet 2.080), be-cihet-i mevâcib-i râh-ı âbiyân berây-ı vâcib-i Safer sene [10]24 (neferen 17, fî yevm 70, fî şehir, kıymet 2.100), be-cihet-i nafaka-i sebîlcıyân der-hazret-i Ebî Eyyûb-i Ensârî der-vâcib-i Safer 1024 (fî şehir, kıymet 300).v. 196a

-1024 Safer ayında vacip olduğu üzere, Hazreti Ebi Eyyub Ensârî'de sebilcilere aylık 300 Akçe nafaka, aynı tarihler için su yolculara vacip olduğu üzere 17 nefer için günlük 70 Akçeden 2.100 Akçe ücret, mimar ağa marifetiyle kâşî (çini) zeminde 2.080 Akçe sengtraş (taş ustası) ücreti, mahzen sebili su yolu tamiri için 880 Akçe ücret.-

28Rebûlevvel 1024 / 27 Nisan1615Pazartesi

Bahâ-i mühimmât-ı mezbûre an-yed-i Şehri çilingir berây-ı odahâ-i cedide, bahâ-i fuç-ı temel-i tehî an-yed-i Hacı Bekir (4 adet, fî 30, kıymet 120), bahâ-i makarahâ-i çarmih an-yed-i Kosta makaraî (10 adet, fî 20, kıymet 200), raht-ı dolab-ı mükemmel (30 adet, fî 65, kıymet 195), mismâr-ı kâşî (2.000 adet, fî 1,5, kıymet 3.000) yekûn 4.950.v. 196b

Şehri Çilingir eliyle yeni odalar için zikredilen mühimmât; Hacı Bekir eliyle 4 adet boş temel fiçisi 120 Akçe pahası, Makaracı Kosta eliyle 10 adet çarmih makaraları 200 Akçe pahası, 30 adet 195 Akçe dolab-ı mükemmel menteşesi, 2.000 adet çini çivisi 3.000 Akçe, toplam 4.950 Akçe.

29Rebûlevvel1024 / 28 Nisan1615Tetimme-i Salı

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i kilid-kerden-i mahzen der-temel-i câmi'-i şerîf yemînen ve yesâren (Re's 4 adet, fî 160, kıymet 640), be-cihet-i harc-ı râh-ı mu'temed Harmenak berây-ı harîden-i seng-i kefeki (kıymet 640).v. 197b

-Sağdan ve soldan cami-i şerif temelinde mahzen kilitlendiğinde kurban için 4 baş 640 Akçe ganem (küçükbaş hayvan) pahası, kefeki taşı çıkarılması için mutemed Harmenak'a 640 Akçe harcırah.-

29Rebûlevvel1024 / 28 Nisan1615Tetimme-i Salı

Bahâ-i hasır-ı Mihaliç an-yed-i Hamza vardiyân berây-ı mescid ve oda-i cedîde der-vakt-i harîden-i demür ma'a kerden-i akçe-i binâ-i şerîf (21 adet, fî 45, kıymet 945).v. 198a

-Vardiyân Hamza eliyle mescid ve yeni odalar için bina-i şerif Akçe'siyle birlikte demir satın alındığı vakit 21 adet 945 Akçe Mihaliç hasır-ı pahası.-

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı hedm-i odahâ-i atîk der-saray-ı Ahmed Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (neferen 3, eyyâm 60, fî 20, kıymet 1.200).

-Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle Ahmed Paşa Sarayı'ndan eski odaların yıkılması için 3 nefere 60 gün için 1.200 Akçe lâğım (kazı) ücreti..-

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân berây-ı ıslâh-kerden der-vakt-i nihâden-i kâşihâ-i enderûn-ı câmi'-i şerîf bâ-defter-i Abdullah el-kâtib der-vâcib-i Ra. 1024 (Neferen 7, eyyâm 200, fî 20, kıymet 4.000).

-1024 Rebûlevvel itibariyle kâtip Abdullah defterine göre vacip olan câmi-i şerif içindeki çinilerin yerleştirilmesi vaktinde düzeltmeler için 7 nefere 200 gün için 4.000 Akçe ücret.-

Be-cihet-i nafaka-i bostancıyân der-vakt-i hıfz-kerden-i saray-ı İbrahim Paşa an-gurre-i Safer ve Rebûlevvel1024 (neferen 2, fî 750, kıymet 1.500).

-1024 Rebûlevvel ve Safer'inde İbrahim Paşa Sarayı korunması vaktinde 2 nefer bostancıya 1.500 Akçe nafaka.-

22 Rebûlâhir1024 / 21 Mayıs 1615Çarşamba

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dâru's-sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.760.692.v. 201b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 1.760.692 Akçe teslim edildi.-

Be-cihet-i râh-ı âbiyân berây-ı vâcib-i Rebî'ülâhire 1024 (neferen 17, fî yevm 70, fî şeh'r, kıymet 2.100), be-cihet-i mevâcib-i sebîlcıyân der-hazret-i Ebî Eyyûb-i Ensârî berây-ı vâcib-i R. 1024 (neferen 2, kıymet 300), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ve Memi miftâhî vâcib-i R. 1024 (fî şeh'r, kıymet 540), be-cihet-i ücret-i mismâr-ı kenâd der-binâ-i şerîf berây-ı vâcib-i R. 1024 (neferen 6, fî şeh'r, kıymet 1.800), be-cihet-i nafaka-i bostancıyân berây-ı hıfz-kerden-i saray-ı Mehmed Paşa berây-ı vâcib-i R. 1024 (neferen 4, kıymet 750).v. 202b

-1024 Rebî'ülâhir'de vacip olduğu üzere 17 nefer suyolculara 70 gün için 2.100 Akçe, aynı tarihlerde vacip olduğu üzere Hazreti Ebi Eyyup Ensârîsebilcileri 2 nefere 300 Akçe, aynı tarihler itibariyle Memi Miftâhî ve Mustafa Reis'e 540 Akçe nafaka, aynı tarihlerde vacip olduğu üzere binâ-i şerifte kenetler çivileri için 6 nefere 1.800 Akçe ücret, aynı tarihler itibariyle Mehmed Paşa Sarayı muhafazası için 4 nefer bostancıya 750 Akçe ücret.-

29Rebî'ülâhir1024/ 28 Mayıs1615Tetimme-i Perşembe

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye berây-ı sâhten-i makara-i dökme an-tûc an-yed-i Hamza bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, makara (18 kıyye, fî 20, kıymet 360), be-cihet-i seng-i âteş berây-ı ocakhâ-i odahâ-i cedîde bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Zirâ' 17 adet, fî 70, kıymet 1.190), be-cihet-i ücret-i neccârân ve şâkirdân ve halîfegân ber-mûceb-i defter-i Abdullah el-kâtib an 11 Receb 1024 (neferen 143, be-icâre-i muhtelife, kıymet 61.242), be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı gündelikciyân berây-ı sâhten der-zîr-i kâşî bâ-defter-i Abdullah el-kâtib ve mevâcib-i şeh'r-i R. 1024 (neferen 8, eyyâm 183, fî 20, kıymet 3.660), be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı esîrân bâ-defter-i mezbûr berây-ı vâcib-i R. 1024 (neferen 4, eyyâm 60, fî 12, kıymet 720), be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân-ı hammâlân-ı sırik berây-ı vâcib-i R. 1024 bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (neferen 80, beher nefer 25 eyyâm, eyyâm 2.000, fî 5, kıymet 10.000), be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mezbûr berây-ı vâcib-i R. 1024 (neferen 16, beher nefer 25 eyyâm, eyyâm 400, fî 12, kıymet 4.800), be-cihet-i gilmân-ı acemiyân berây-ı keşîden-i dolab-ı seffine-i seng bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr berây-ı vâcib-i şeh'r-i R. 1024 (300 eyyâm, fî 4, kıymet 1.200), be-cihet-i ücret-i lağimiyân beray-ı kârîz-i râh-ı âb-ı câmi-i şerîf bâ-defter-i Abdullah el-kâtib berây-ı vâcib-i şeh'r-i mezbûr 1024 (110 eyyâm, fî 20, kıymet 2.200),

be-cihet-i ücret-i hammâlan-ı sırik der-iskele-i Ayastefanos bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr berây-ı vâcib-i R. 1024 (neferen 16, beher nefer 25 eyyâm, eyyâm 400, fî 20, kıymet 8.000), be-cihet-i nafaka-i Mehmed Reîs ma'a vardiyânân ve üsârâ-yı mîrî berây-ı kat-kerden-i mermer der-cezîre-i Marmara an-gurre-i Şevval 1023 ilâ gâyet-i Zilhicce sene-i minhû (fî 3 şehr, kıymet 11.880).Bahâ-i gözehâ ve cârûb berây-ı şâdirvân der-câmî (kıymet 127).v. 203a

30Cemâziyelevvel1024/ 27 Haziran1615Cumartesi

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i vaz-ı kemerhâ-i kebîre ve temel-i odahâ-i cedide (12 re's, fî 160, kıymet 1.920).v. 203b

-Yeni odaların temeli ve büyük kemerlerin konulmasında kurban için 12 baş ganem 1.920 Akçe pahası.-

Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn beray-ı vâcib-i şehr-i Cemâziyelevvel1024, be-cihet-i nafaka-i mu'temedân-ı çavuşân (neferen 3, kıymet 1.500), be-cihet-i nafaka-i kâtibân (neferen 8, kıymet 2.400), be-cihet-i nafaka-i bostancıyân (neferen 3, kıymet 900), be-cihet-i nafaka-i mu'temedân (neferen 25, kıymet 7.500), be-cihet-i huddâm-ı emîn (neferen 15, kıymet 4.500), be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib (neferen 8, kıymet 2.555), be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib (neferen 6, kıymet 2.100), be-cihet-i Osman mu'temed-i süvari (neferen 1, kıymet 450), be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı bîrûnî (neferen 6, kıymet 1.800), be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin (neferen 3, kıymet 600), be-cihet-i nafaka-i Hasan Çavuş ma'a huddâm (kıymet 1.500), be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu (neferen 2, kıymet 360), be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım (neferen 2, kıymet 240), be-cihet-i nafaka-i bevâb-ı bâbhâ-i harem-i câmi-i şerîf (neferen 4, kıymet 990) yekûn 27.390.

Be-cihet-i mevâcib-i râh-ı âbiyân berây-ı vâcib-i şehr-i Ca. 1024 (neferen 17, fî yevm 70, fî şehr, kıymet 2.100), be-cihet-i mevâcib-i sebîlcıyân-ı mezkûrîn der-vâcib-i şehr-i Ca. 1024 (fî şehr, kıymet 300), berây-ı sebîlcıyân der-hazret-i Eyyûb (kıymet 150), berây-ı sebîlcıyân der-kurb-i câmi-i şerîf (kıymet 150), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî vâcib-i B. 1024 (kıymet 540), be-cihet-i nafaka-i bostaniyân berây-ı hıfz-kerden-i saray-ı Mehmed Paşa der-vâcib-i şehr-i Ca. 1024 (neferen 4, kıymet 750).

30 Cemâziyelevvel 1024 / 27 Haziran 1615 [Yev]mü's-Sebt.

be-cihet-i ücret-i seng-tıraşân der-zîr-i kâşî der-câmî-i şerîf vâcib Ca 1024 bâ-defter-i mezbûr (neferen 6, 138 eyyâm, fî 20, kıymet 2.760), be-cihet-i ücret-i seng-tıraşân-ı esîrân der-vâcib-i Ca. 1024 bâ-defter-i mezbûr (neferen 4, 60 eyyâm, beher nefer 12 eyyâm, kıymet 740).

12Cemâziyelâhir1024 / 9 Temmuz1615Tetimme-i Perşembe

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i Söveci Yorgi berây-ı söve-i hâne-i nüzül ve hâne-i kebîr ve söve-i hazîne-i âb ve söve-i âhûr ve nihâden-i camhâ ve ocakhâ der-etraf-ı câmi-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;

Berây-ı sövehâ-i mezkûrîn (Zirâ' 2.772 zirâ', fî 2, kıymet 5.544),

Berây-ı ocakhâ-i sâde (9 adet, fî 120, kıymet 1.080),

Berây-ı nihâden-i câm (30 adet, fî 20, kıymet 600),

Berây-ı nihâden-i tel-i çarçûbe-i cam (15 adet, fî 10, kıymet 150) yekûn 7.374.v. 205a

-Mimar Ağa tezkiresine göre cami-i şerif etrafındaki ocaklar ve camların takılması ve ahır sövesi ile su haznesi sövesinin ve büyük hâne ve nüzül hane sövesi için Söveci Yorgi'ye üstâdlık ücreti; bahsi geçen 2.772 Zirâ' söveler için 5.544 Akçe, 9 ade tsade ocaklar için 1.080 Akçe, 30 adet camların takılması için 600 Akçe ve 15 adet cam çerçeveleri telinin takılması için 150 Akçe (olmak üzere) toplam 7.374 Akçe (ödendi).-

18Cemâziyelâhir1024/ 15 Temmuz1615Pazartesi

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 4.591.412.

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 4.591.412 Akçe teslim edildi.

28Cemâziyelâhir1024 / 25 Temmuz1615 Tetimme-i Perşembe

Masraf - Be-cihet-i masârif-ı câmi-i şerîf-i mütemmime der-karye-i Tuzla bâ-fermân-ı hümayûn berây-ı bahâ-i revgan-ı zeyt ve hasır ve şem-i revgan ve kanâdîl an-gurre-i C. 1024 ilâ sene-i kâmile. Kıymet 2.160.v. 206a

-Masraf- 1024 Cemâziye'l-evvel'i başından sene sonuna kadar kandiller, yağ mumu, hasır ve zeytinyağı pahası için fermân-ı hümayûn gereği Tuzla köyünden tamamlanan câmi-i şerif masraflarına 2.160 Akçe.-

Be-cihet-i ücret-i erre-keşân bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa (kıymet 1.200), be-cihet-i nafaka-i bostancıyân der-saray-ı Mehmed Paşa hıfz-kerde end berây-ı vâcib-i C. 1024 (neferen 4, kıymet 750)

-1024 Cemâziye'l-evvelinde vacip olduğu üzere Mehmed Paşa Sarayı muhafazası için 4 nefer bostancıya 750 Akçe nafaka, Hassa Mimarbaşı Mehmed Ağa tezkiresine göre erre-keşanlara (bıçkıcılara) 1.200 Akçe ücret.-

Be-cihet-i nafaka-i sürb-keşân ve mismâriyân ve kenâd-keşân der-binâ-i câmi'-i şerîf der-vâcib-i C. 1024 (neferen 18, fî 10, kıymet 5.400), be-cihet-i mevâcib-i râh-ı âbiyân berây-ı vâcib-i Cemâziyelâhir1024 (neferen 17, fî yevm 70, fî şehir, kıymet 2.100), be-cihet-i nafaka-i sebîlcıyân der-hazret-i Ebî Eyyûb-i Ensârî vâcib-i C. 1024 (neferen 2, kıymet 300), be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân ve şâkirdân bâ-defter-i Abdullah el-kâtib der-vâcib-i C. Sene [10]24 (neferen 112, be-icâre-i muhtelif, kıymet 52.826), be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân-ı hammâlân-ı sırk bâ-defter-i Abdullah el-kâtib fi't-târîh (neferen 90, eyyâm 2.040, fî 5, kıymet 10.200), be-cihet-i ücret-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî bâ-defter-i mezbûr fi't-târîh (neferen 15, eyyâm 290, fî 12, kıymet 4.680), be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı sırk bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (eyyâm 29, fî 14, kıymet 406), be-cihet-i nafaka-i gilmânân-ı acemiyân-ı türbe bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr der-vâcib-i C. 1024 (eyyâm 1.128, fî 4, kıymet 4.512), be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî bâ-defter-i mezbûr fi't-târîh (neferen 5, eyyâm 120, fî 20, kıymet 2.400), bahâ-i laciverd ve gayruhû berây-ı nakş-kerden-i sebîlhâne der-câmi'-i şerîf (kıymet 2.000), be-cihet-i ücret-i hattât berây-ı tahrîr-kerden an-risâle-i binâ-i câmi'-i şerîf-i Sultan Süleyman Han Bâ-icâre-i âlî (kıymet 1.200).v. 206 b

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı götürüciyân-ı senghâ-i kefeki der-câmi'-i şerîf be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa harîde ve zirâ'-kerde berây-ı amel-i üstâdân-ı mezkûrîn el-vâki fî şehir-i Receb sene ( ) (Temmuz-Ağustos 1615).

An-kafa-tahta-i meyâne ilâ kafa-tahta-i kebîr ve amel-i minârehâ

An-yed-i Döğenci

An-dîvâr-ı yonma der-kurb-i minâre-i evvel

Tûlen Arzan Kadden

Zirâ' Zirâ' Zirâ' Isbî'

18 2,5 8 20

Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 340 adet, nisf kemer-i kebîr-i kubbe-i küçek (tûlen 10 Zirâ', arzan 5 Isbî', adet 6 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 51 adet, 6 isbî').

Koltuk-ı kemer-i mezbûr; kemer (tûlen 11 Zirâ', arzan Zirâ', adet 34, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 55). Minhâ

Minhâ, amel-i kemericiyân, 3 zirâ', el-bâkî der-yed, zirâ' 52 adet. Kafa-tahta-i bîrûnî (tûlen Adet 44,5 Zirâ', arzan Adet 1,5 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî, 66 zirâ', 18 isbî'), koltuk-ı kubbe-i küçek (tûlen Zirâ'Adet 9, arzan Zirâ'Adet 2,5, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22,5 adet), koltuk-ı yonma-i kubbe-i mezbûr (Be-hesâb-ı satrancî , 9 zirâ'

Yonma-i seng der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (tûlen 113 Zirâ', arzan 5 Zirâ', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 57,5 adet, Minhâ).

Mahsûb, berây-ı amel-i kemericiyân (Zirâ' 3 adet), el-baki der-yed (Zirâ' 54,5 adet), yonma-i minâre-i mezbûr (tûlen, zirâ' 4 adet, 14 isbî Zirâ' 4 adet, 14 isbî'; arzan, zirâ' 4 adet, 14 isbî'; Kadden 8 zirâ', 20 isbî'; Dîvârı, zirâ' 14 adet, 16 isbî', be-hesâb-ı satrancî 185,5 zirâ'), râh-ı tabaka (Tûlen 9,5 AdetZirâ', arzan 4 AdetZirâ', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 38 adet), yonma-i oluk (1 adet, tûlen 1 zirâ', arzan 1 zirâ', kadden 1 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4 adet) yekûn Zirâ' 825,5 adet, kıymet 121.320.

Berây-ı amel-i dîvârhâ ve gayruhû (Zirâ' 340 adet, fî 120, kıymet 76.800), berây-ı amel-i minâre (Zirâ' 185,5 adet, fî 240, kıymet 44.520).

28 C. 1024 / 25 Temmuz 1615 Tetimme-i Perşembe

Seng-tırâşân, an-yed-i Gül Dede, an-dîvâr-ı yonma-i hâs an-cânib-i kiblî (Tûlen, zirâ' 28 adet, 9 isbî', Arzan, zirâ' 2,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 627 adet),v. 207a

Pâye-i yonma-i bîrûnî an-cânib-i kiblî (Tûlen, zirâ' 3 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 106 adet),

Pâye-i küçek-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 2,5 adet, Arzan, zirâ' 1 adde, 4 isbî', Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, 23 zirâ'),

Pâye-i enderûnî (Tûlen, zirâ' 2 adet, 18 isbî', Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, 13 zirâ', 16 isbî'),

Kemer-i kubbe-i küçek (1 adet, Tûlen, zirâ' 20,5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 82 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (2 adet, Tûlen, zirâ' 22 adet, Arzan, zirâ' 5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 88 adet),

Koltuk-ı kubbe-i küçek (1,5 adet, Tûlen, zirâ' 13,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 33 adet, 18 isbî'),

Yonma-i koltuk (Tûlen, zirâ' 9 adet, Arzan, zirâ' 1 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 13,5 adet),

Nısf pâye-i kebîr (Tûlen, zirâ' 7 adet, Arzan, 3,5 zirâ', Kadden, zirâ' 8,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 208 adet),

Minhâ ihrâc şode berây-ı mermer (Zirâ' 12 adet, El-bâkî der-yed, Zirâ' 196 adet).

Defa

Yonma-i nısf pâye-i bîrûn der-mukâbile-i mukarnas-ı mermer (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12,5),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 38 adet, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 57 zirâ'),

Yonma-i oluk (1 adet, Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 1 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4 adet) yekûn amel-i mezbûr, 1.306 adet, fî 120, kıymet 156.720).

An-yed-i Sefer Durmuş, Dîvâr-ı yonma-i hâss-ı nîme der-cânib-i kiblî (Tûlen, zirâ' 28 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 618 adet),

Kemer-i enderûnî-i küçek (Tûlen, zirâ' 20,5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 82 zirâ'),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 22 zirâ', Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 88 adet),

Yonma-i der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 44 adet),

Koltuk-ı kubbe-i küçek (1,5 adet, Tûlen, zirâ' 13,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 32 adet, 18 isbî'),

Defa Koltuk (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 3 adet),

Defa Koltuk (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 adet),

Pâye-i bîrûnî-i kebîr an-cânib-i kıblî (Tûlen, zirâ' 3 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 106 adet),

Pâye-i küçek-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 2,5 adet, Arzan, zirâ' 1 adet, 4 isbî', Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 32 adet),

Pâye-i küçek-i enderûnî (Tûlen, 2 zirâ', Arzan 18 zirâ', Kadden 8 zirâ', 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13 adet, 16 isbî'),

Kafa-tahta-i kebîr (Tûlen, 28 zirâ', Arzan, 1,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 42 adet)

Nısf pâye-i kebîr (Tûlen, zirâ' 7 adet, Arzan, zirâ' 3,5 zirâ', Kadden, zirâ' 8 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 208 adet),

Minhâ

İhrâc şode berây-ı mermer (Zirâ' 12 adet, El-bâkî der-yed, 196 adet),

Defa, Yonma-i nısf-ı pâye-i mezbûre der-mukâbile-i Mukarnas-ı Mermer (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12,5),

Oluk (1 adet, Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan 1 zirâ', Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4 adet) yekûn amel-i mezbûr Zirâ' 1.279 adet, fî 120, kıymet 153.480.

An-yed-i Yani, Dîvâr-ı yonma-i hâs der-kurb-i minâre der-cânib-i şark (Tûlen, zirâ' 16 adet, 3 isbî', Arzan, zirâ' 6,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 353 adet),

Nısf kemer-i kubbe-i küçek (Tûlen, zirâ', 10 adet, 6 isbî', Arzan 5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 51 adet, 6 isbî'),

Nıf-ı koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 5 adde, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 55 adet),

Koltuk-ı kubbe-i küçek (Tûlen ve arzan, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 19 adet),

Koltuk (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 adet),

Nısf yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 5,5 adet, Arzan, zirâ' 5 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27,5 adet),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 44,5 adet, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 66 adet, 18 isbî'),

Minare (Tûlen, zirâ' 4 adet, 14 isbî', Arzan, zirâ' 5 adet, 14 isbî', Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Devren, zirâ' 14 adet, 16 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 185,5 adet),

Oluk (1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4 adet) yekûn Be-cihet-i mezbûr Kıymet 115.320.

Dîvârhâ ve gayruhû (Zirâ' 590 adet, Fî 120, Kıymet 70.800),

Minare (Zirâ' 185,5 adet, Fî 240, Kıymet 44.520).

v. 207b

An-yed-i Pağyani, Dîvâr-ı yonma-i hâs de-cânib-i şark (Tûlen, zirâ' 25 adet, 18 isbî', Arzan, zirâ' 2,5 adet, Kadden, 8 zirâ', 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 568 adet),

Nısf kemer-i kebîr-i kubbe-i küçek (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî', Arzan, zirâ' 15 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 51 adet, 6 isbî'),

Nısf koltuk-ı kemer-i dîvâr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 55 adet),

Koltuk-ı kubbe-i küçek (Tûlen, zirâ' 13,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 33 adet, 18 isbî'),

Koltuk-ı yonma (Tûlen ve arzan, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 zirâ'),

Nısf yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 5,5 adet, Arzan, zirâ' 5 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27,5 adet),

Kubbe-i kemer-i küçek-i zemîn-i minâre-i mükemmel (1 adet, Tûlen, zirâ' 20,5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 82 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr-i mükemmel (Tûlen, zirâ' 22 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 88 adet),

Nısf pâye-i kemer (Tûlen, zirâ' 7 adet, Arzan, zirâ' 3,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 208 adet),

Minhâ, İhrâc şode berây-ı Mukarnas-ı Mermer (Zirâ' 12 adet), el-bâkî, zirâ' 196 adet.

Nısf yonma-i pâye-i mezbûr der-mukâbile-i Mukarnas-ı Mermer (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 20,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12,5 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 44 zirâ'),

Pâye-i yonma der-râh-ı pâdişâh-ı âlem-penâh der-bîrûn-ı câmi-i şerîf (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 176,5),

Pâye der-mukâbile-i râh-ı mezbûr (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 176,5 adet),

Kemer-i enderûn der-bâb-ı sûtûn-ı mermer (Tûlen, zirâ' 13,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet),

Kafa-tahta-i enderunî (Tûlen ve arzan, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22 adet),

Dîvâr-ı yonma der-bâlâ-yı kemer-i küçek (Tûlen, zirâ' 6 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 4,5 adet, Be-hesâb-ı zirâ' 27),

Yonma-i pâye der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer (Tûlen, zirâ' 3,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 14 adet),

Defa, Dîvâr-ı yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 9,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, 34,5 zirâ'),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 36,5 adet, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 54,5 adet),

Yonma-i râh-ı tabaka der-pâye-i râh-ı pâdişâh-ı âlem-penâh der-câmi' (Tûlen, zirâ' 8 adet, 60 isbî, Arzan, zirâ' 2,5 zirâ', Devrî, zirâ' 5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 48 adet),

Minhâ, İhrâc şode berây-ı dîvâr (24 zirâ'), el-bâkî der-yed zirâ' 24 adet,

Yonma-i sokak der-râh-ı tabaka (Tûlen, zirâ' 4,5 adet, Arzan, zirâ' 10 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 45 adet),

Yonma-i sokak-ı diğ̈er der-râh-ı mezbûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet),

Oluk (2 adet, Tûlen ve arzan, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet) yekûn Amel-i mezbûr (Zirâ' 1.812,5 adet), minhâ ihrâc şode berây-ı dîvâr ve gayruh (Zirâ' 1.727,5 adet, Fî 120, Kıymet 207.300).

An-yed-i Anluşa, Dîvâr-ı yonma-i hâs (Tûlen, zirâ' 12 adet, 20 isbî', Arzan, zirâ' 2,5 adet, Kadden, 8 zirâ', 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 282,5 adet),

Nıfs-ı kemer-i enderûn der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer (Tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî', Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 adet),

Nıfs-ı koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 2 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet),

Nıfs-ı yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, 18 isbî', Arzan, zirâ' 3 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 17,5 adet),

Kemer-i küçek-i mükemmel (Tûlen, zirâ' 6,5 adde, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 3 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 4,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27 adet),

Kafa-tahta-i enderûnî (Tûlen, zirâ' ( ) adet, Arzan, ( ) zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22 adet),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 14 adet, Arzan zirâ' 1,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 21,5 zirâ'),

Yonma-i pâye der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer (Tûlen, zirâ' 3,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 3 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 14 adet) yekûn,

Amel-i mezbûr (Zirâ' 419 adet, Fî 120, Kıymet 50.280).

An-yed-i Mavridi, Dîvâr-ı yonma-i has an-cânib-i şark (Tûlen, zirâ' 17 zirâ', Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Beher zirâ' 2,5, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 375 adet),

Pâye-i enderûn (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 176,5 adet),

Pâye-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, 4 zirâ', Kadden 8 zirâ', 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 176,5 adet),

Kemer-i mükemmel der-pâye-i enderûnî (Tûlen, zirâ' 20,5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 82 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 22 adet, Arzan, 4 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 88 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, 4 zirâ', Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 44 adet),

Koltuk-ı kubbe-i küçek (1,5 adet, Tûlen, arzan 12,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 33 adet, 18 isbî'),

Yonma-i koltuk (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 adet),

Nısf kemer-i enderûnî der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer (Tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî', Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 adet),

Nısf yonma der-bâlâ-i kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, 18 isbî', Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 17,5 adet),

Nısf pâye-i kebîr (Tûlen, zirâ' 7 adet, Arzan, zirâ' 3,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 208 adet),

Minhâ, İhrâc şode berây-ı mermer (Zirâ' 12 adet),

El-bâkî der-yed (Zirâ' 196 adet),

Yonma-i nısf pâye der-meyâne-i Mukarnas-ı Mermer (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12,5 adet),

Nısf kemer-i enderûn (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî', Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20,5 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 5,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 11 adet),

Kafa-tahta-i enderûnî (Be-hesâb-ı satrancî, [Zirâ'] 19 adet),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, 27 zirâ', Arzan, zirâ' 1,5, Be-hesâb-ı satrancî, 40,5 zirâ'),

Oluk (2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet) yekûn amel-i mezbûr (Zirâ' 1.349 adet, fî 120, kıymet 161.880).

28Cemâziyelâhir1024 / 25 Temmuz1615Tetimme-i Perşembe

an-ücret-i seng-tırâşan-ı sûtûn-ı kebîre;v. 208a

An-yed-i Karakaş, Dîvâr-ı yonma-i hâs an-cânib-i şark (Tûlen, zirâ' 18, 18 isbî', Arzan 2,5 zirâ', Kadden 8 zirâ', 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 412,5 adet),

Nısf kemer-i enderûn an-cânib-i Üstad Mavridi (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî', Arzan, zirâ' 2, Be-hesâb-ı satrancî, 20,5 zirâ'),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' ( ) adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22 adet),

Nısf koltuk-ı kubbe-i küçek (Tûlen, zirâ' 4,5 adet, Arzan zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 11 adet, 6 isbî'),

Koltuk (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4,5 adet),

Koltuk der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî', Arzan 2 zirâ', Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 adet),

Nısf kemer-i mezbûr der-cânib-i Üstâd Sarı (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî', Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20,5 adet),

Nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 23 adet),

Nısf koltuk-ı kubbe-i küçek (Tûlen, zirâ' 4,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12 adet),

Yonma-i koltuk (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4,5 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 6 adet, 10 isbî', Arzan, zirâ' 1 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 adet),

Kemer-i küçek der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer-i kûşe (Tûlen, zirâ' 13 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 26 zirâ'),

Koltur-i kemer-i mezbûr (2 adet, Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet),

Pâye-i yonma der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer-i kûşe (Tûlen 2 zirâ', Arzan 2 zirâ', Kadden 8 zirâ', 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 35 adet),

Kubbe-i seng-i kademe (Tûlen, zirâ' 2,5 adet, Arzan, zirâ' 10, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 25 adet),

Koltuk-ı kubbe-i mezbûr (4 adet, Tûlen, zirâ' 8 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 32 adet),

Kafa-tahta-i enderûnî (Tûlen, zirâ' 21 adet, Arzan, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 21 adet),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 29,5 adet, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 44 adet),

60 isbî Minâre (Tûlen, zirâ' 4 adet, 14 isbî, Arzan, zirâ' 4 adet, 14 isbî, Kadden, zirâ' 8, 20 isbî), Devren (zirâ' 14 adet, 16 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 185,5 adet).

Yekûn Amel-i mezbûr (Zirâ' 940 adet, Kıymet 135.060),

Amel-i dîvâr-hâ ve gayruhû (Zirâ' 754,5 adet, Fî 120, kıymet 90.540),

Amel-i minâre (Zirâ' 185,5 adet, Fî 240, Kıymet 44.520).

An-yed-i Sarı Kayseriye, Dîvâr-ı yonma-i hâs an-cânib-i şimâl (Tûlen, zirâ' 24 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 530 adet),

Nısf kemer an-cânib-i Üstad Karakaş (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20,5 zirâ'),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22 adet),

Nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 4,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 11 adet, 6 isbî),

Koltuk (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4,5 adet),

Kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kebîr (Tûlen, zirâ' 20,5 adet, Arzan isbî 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 82 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen zirâ' 6 adet, 18 isbî, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden 1 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 22 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 88 adet),

Koltuk-ı kubbe-i küçek (Tûlen, zirâ' 9 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22,5 adet),

Koltuk (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 9 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kaden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 44 adet),

Nısf pâye-i kebîr (Tûlen, zirâ' 7 adet, Arzan, zirâ' 3,5 adet, Kadden, 8,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 208 adet),

Minhâ, İhrac şode berây-ı mermer (Zirâ' 12 adet), El-bâkî der-yed (Zirâ' 196 adet),

Nısf yonma-i pâye der-mukâbile-i Mukarnas-ı Mermer (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12,5 adet),

Nısf pâye-i enderûn (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 176,5 adet),

Kemer-i mükemmel-i der-bâlâ-yı sûtûn-ı mezbûr (Tûlen, zirâ' 13,5 adet, Arzan zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet),

Yonma-i kemer-i bâlâ-yı mezbûr (Tûlen, zirâ' 9,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 34,5 adet),

Kemer-i küçek der-pâye-i mebur (Tûlen, zirâ' 6,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 2 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 3 adet, Arzan, 2 zirâ', Kadden, 4,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27 adet),

Yonma der-bâlâ-yı pâye-i mermer (Tûlen, zirâ' 3,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 14 adet),

Kafa-tahta-i enderûnî (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 24 adet, 20 isbî'),

Râh-ı tabaka (Tûlen, zirâ' 8 adet, 20 isbî'),

Devren (zirâ' 5 adet, Kadden, zirâ' 22 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 48 adet),

Minhâ, İhrac şode berây-ı dîvan-ı yonma (Zirâ' 24 adet), el-bâkî der-yed (Zirâ' 24 adet),

Yonma-ı bâb-ı tabaka (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 10 adet),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 12 adet, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 18 zirâ') yekûn

Amel-i mezbûr (Zirâ' 1.458 adet, Fî 120, Kıymet 174.960).

v. 208b

An-yed-i Bünyad, Dîvâr-ı yonma-i hâs (Tûlen, zirâ' 29 adet, Arzan 2,5 zirâ', Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 340),

Kemer der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer (Tûle, zirâ' 13,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet),

Divar-ı yonma der-bâlâ-yı kemer-i mermer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 9,5 adet, Arzan 2 zirâ', Kadden 1 zirâ', 20 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 34,5 adet),

Kemer-i küçek (Tûlen, zirâ' 6,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen zirâ' 2 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 3 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 4,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27 adet),

Bâb-ı yonma der-bâlâ-yı seng-i , Mermer (Tûlen, zirâ' 3,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden 2 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 14 adet),

Nıfs pâye-i enderûn (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden 8 zirâ', 20 ısbı', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 176,5),

Kemer-i mükemmel ila pâye-i kemer (Tûlen, zirâ' 20,5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 82 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 2,5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 98 adet),

Koltuk-ı kubbe-i küçük (Tûlen, zirâ' 9 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22,5 adet),

Yonma der-bâlâ-yı koltuk-ı mezbûr (Tûlen ve arzan, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 9 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, 8 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 44 adet),

Nısf pâye-i kebîr (Tûlen, zirâ' 7 adet, Arzan, zirâ' 3,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 ısbı', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 208 adet),

Minhâ, İhrâc şode berây-ı mermer (Zirâ' 12 adet),

El-baki der-yed (Zirâ' 196 adet),

Nısf yonma-i pâye-i kebîr der-mukâbile-i mermer mukarnas (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12,5 adet),

Nısf-ı kemer an-cânib-i Üstad Todor (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 ısbı', Arzan 2 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20,5 adet),

Nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22 adet),

Nısf yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 5 adet, 18 ısbı', Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden 1 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 11,5 adet),

Kafa-tahta-i enderûnî (Tûlen ve arzan, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 40 adet),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 140,5, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 21,5 adet) yekûn

Amel-i mezbûr (Zirâ' 1.525,5 adet, Fî 120, Kıymet 183.060).

An-yed-i Nevruz, Dîvâr-ı yonma-i hâs an-cânib-i yemîn (Tûlen, zirâ', 16,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Kadden, 8 zirâ', 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 364 adet),

Nısf kemer an-cânib-i Üstâd Bünyad (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, Arzan zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20,5 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22 adet),

Kemer-i koltuk der-bâlâ-yı mezbûr (Tûlen, zirâ' 5 adet, 18 isbî, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden Zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı şatranc, Zirâ' 11,5 adet),

Kemer-i küçek-i mermer-i kûşe der-bâlâ-yı seng (Tûlen, zirâ' 13 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 26 adet),

Pâye-i yonma der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer-i kûşe (Tûlen, zirâ' 2 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden 8 zirâ', 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 35 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (2 adet, Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı zirâ', 16 adet),

Kubbe-i yonma-i seng (Tûlen, zirâ' 2,5 adet, Arzan, zirâ' 10 adet, Be-hesâb-ı satrancîZirâ' 25 adet),

Koltuk-ı kubbe-i mezbûr (4 adet, Tûlen, arzan 8 adet, Arzan 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet),

Nısf kemer an-cânib-i Üstad Emin Bey (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, Arzan zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20,5 adet),

Nısf koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22 adet),

Koltuk-ı kubbe-i küçek-i mükemmel (1 adet, Tûlen, zirâ' 9 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22,5 adet),

Koltuk-ı yonma der-bâlâ-yı mezbûr (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 9 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 5 adet, 18 isbî, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 11,5 adet),

Kafa-tahta-i enderûnî (Tûlen ve arzan, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 28 adet),

Yonma-i minâre-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, 14 isbî', Arzan, zirâ' 4 adet, 14 isbî', Kadden, 8 zirâ', 20 isbî'), Devren (zirâ' 14 adet, 16 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, 185,5 zirâ'),

Kafa-tahta-i bîrûn (Tûlen, zirâ' 38 adet, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 57 adet),

Yekûn Amel-i mezbûr (Zirâ' 892 adet, Kıymet 129.300),

Amel-i dîvarhâ-i yonma (Zirâ' 706,5 adet, Fî 120, Kıymet 84.780),

Amel-i minâre (Zirâ' 185,5 adet, Fî 240, Kıymet 44.520).

28Cemâziyelâhir1024 / 25 Temmuz1615Tetimme-i Perşembe

an-seng-tırâşân-ı götürüciyân. 209a

Dîvâr-ı yonma-i hâs an-cânib-i garb (Tûlen, zirâ' 22,5 adet, Arzan, zirâ' 25 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 28 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 496,5 adet),

Pâye-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 18 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 176,5 adet),

Pâye-i enderûnî (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 18 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 176,5),

Nısf kemer an-cânib-i Üstâd Nevruz (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî', Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20,5 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezkûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 12 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22 adet),

Koltuk-ı küçek (Tûlen, zirâ' 4,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 11 adet),

Koltuk (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4,5 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 5 adet, 18 isbî', Arzan, zirâ' 20 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 11,5),

Kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kemer (Tûlen, zirâ' 20,5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 82 adet),

Koltuk (Tûlen, zirâ' 22 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 88 adet),

Koltuk (Tûlen, zirâ' 4,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 11 adet)

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11,5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 46 adet),

Nisf pâye-i kemer (Tûlen, zirâ' 7 adet, Arzan, zirâ' 3,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 208 adet),

Minhâ, İhrâc şode berây-ı mermer (12 adet),

El-bâkî der-yed (Zirâ' 196),

Nisf yonma-i pâye der-mukâbile-i Mukarnas-ı Mermer (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12,5),

Kemer der-bâlâ-yı mermer sûtûn (Tûlen, zirâ' 13,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 4, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 9,5, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 34,5 adet),

Kemer-i küçek (Tûlen, zirâ' 6,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî , Zirâ' 13 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 2 adet, Arzan zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4 adet),

Pâye-i yonma der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer (Tûlen, zirâ' 3,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 14 adet),

Kafa-tahta-i enderûnî (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 35 adet, 18 isbî),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i küçek (Tûlen, zirâ' 3 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 4,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27 adet),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 3,5 adet, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 91 adet),

Oluk (2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet),

Yekûn, Be-cihet-i mezbûr (Zirâ' 1.588,5 adet, Fî 120, Kıymet 190.620).

An-yed-i Behram nev-müslim, Dîvâr-ı yonma-i hâs an-cânib-i garb (Tûlen, zirâ' 17 adet, 4 isbî, Arzan Zirâ' 2,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 357,5 adet),

Nısf kemer der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer (Tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 83,5 adet),

Nısf koltuk-ı mezkûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, 18 isbî, Arzan zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 17,5 adet),

Kemer-i küçek (Tûlen, zirâ' 6,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezkûr (Tûlen, zirâ' 2 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 3 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 4,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 27 adet),

Pâye der-bâlâ-yı sûtûn-ı mermer (Tûlen, zirâ' 3,5 adet, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 14 adet),

Kafa-tahta-i enderûnî (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 11 adet),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 17,5 adet, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 25 adet, 18 isbî),

Yekûn Be-cihet-i mezbûr (Zirâ', 503 adet, Fî 120, Kıymet 60.360).

An-yed-i Sefer Bıyıklı, Dîvâr-ı yonma-i hâs (Tûlen, zirâ' 11 adet, 4 isbî, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 242,5 adet),

Pâye-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Kadden, zirâ' 8 adet, 30 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 176,5 adet),

Kemer-i mükemmel ilâ pâye-i kemer (Tûlen, zirâ' 20,5 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 82 adet),

Koltuk-ı mezbûr (Tûlen, zirâ' 22 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 88 adet),

Koltuk-ı kubbe-i küçek (Tûlen, zirâ' 13,5 adet, Arzan, zirâ' 2,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 33,5 adet),

Koltuk-ı kubbe-i mezbûr (Tûlen ve arzan, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 13,5 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11,5 adet, Arzan, zirâ' 5 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 46 adet),

Nısf kemer an-cânib-i Üstad Behram (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, Arzan, zirâ' 2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20,5 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 4 adet, Arzan, zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî, Arzan, zirâ' 2 adet, Kadden, zirâ' 1 adet, 20 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 24,5 adet),

Nısf kemer-i kebîr (Tûlen, zirâ' 10 adet, 6 isbî, Arzan, zirâ' 5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 52,5 adet),

Koltuk-ı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 11 adet, Arzan, zirâ' 5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 5,5 adet),

Yonma der-bâlâ-yı kemer-i mezbûr (Tûlen, zirâ' 6 adet, 18 isbî, Arzan, zirâ' 5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 34 adet),

Kafa-tahta-i enderûnî (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 7,5 adet),

Kafa-tahta-i bîrûnî (Tûlen, zirâ' 21,5 adet, Arzan, zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 31,5 adet),

Pâye-i yonma-i tabaka (Tûlen ve arzan, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20 adet),

Oluk (2 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet),

Nısf pâye-i kebîr (Tûlen, zirâ' 7 adet, Arzan, zirâ' 3 adet, Kadden, zirâ' 8,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 20,5 adet),

Minhâ berây-ı ihrâc-ı mermer mukarnas (Zirâ' 12 adet),

El-bâkî der-yed (Zirâ' 196 adet),

Nısf pâye-i kemer ve kubbe-i meyâne an-mermer mukarnas (Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12,5 adet),

Yekûn Amel-i mezbûr (Zirâ' 1.336,5 adet, Fî 120, Kıymet 160.380).

v. 209b

An-yed-i Andon, Yonma-i minâre be-cânib-i garb (Tûlen, zirâ' 5 adet, 4 isbî', Arzan, zirâ' 2 adet, 4 isbî', Kadden, zirâ' 20 adet)

Devrî (zirâ' 13 adet, 6 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 346 adet, Fî 240, Kıymet 83.040).

An-yed-i Timur Küçük, Yonma-i minâre an-cânib-i şark (Tûlen, zirâ' 4 adet, 4 isbî', Arzan, zirâ' 4 adet, 4 isbî', Kadden, zirâ' 20 adet, Devrî, zirâ' 13 adet, 6 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 346 adet, Fî 240, Kıymet 83.040) Cem'an (Zirâ' 16.617 adet, Kıymet 2.166.120).

Berây-ı dîvârâ ve gayruhû (Zirâ' 15.183 adet, Fî 125, Kıymet 1.821.960), berây-ı minâre (1.434 adet, Fî 240, Kıymet 344.160).

Bahâ-i mezkûrîn der-vakt-i feth-i sebîlhâne-i pâdişâh-ı âlem-penâh der-kurb-i câmi'-i şerîf;

Bahâ-i sükker an-yed-i Musa (Kantar 2 adet, Be-hesâb-ı kıyye, 88, Fî 60, Kıymet 5.280),

Bahâ-i sükker an-yed-i Piyale (Kantar 1 adet, Be-hesâb-ı kıyye, 44, Fî 60, Kıymet 1.640),

Bahâ-i asel an-yed-i Musa Bey (Kıymet 1.680),

Bahâ-i gül-âb (10 kıyye, Kıymet 200),

Bahâ-i göze ma'a ... (Kıymet 400).

Be-cihet-i câize-i muvakkaratân (Neferen 15, Fî 300, Kıymet 4.500).

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i elvâh-ı mermer-i minber-i şerîf der-câmi'-i şerîf (4 re's, fî 160, kıymet 640).

Be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i C. 1024 (Fî şehr, Kıymet 540).

Be-cihet-i ücret-i sebbâk berây-ı elvâh-kerden bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an 22 Ca. 1023 ilâ gâyet-i R. 1024 (Kantar 3.096 adet, Fî 5, Kıymet 15.480), be-cihet-i hammâliyye-i

tuğlahâ-i mütenevvi'a an-iskele ilâ binâ-i şerîf (336 hıml, Fî 3, Kıymet 1.008), be-cihet-i nafakât-ı rüesâ-yı sefâin-i seng (Kıymet 6.600).

4 Receb1024/ 30 Temmuz1615Çarşamba

El-masraf - Bahâ-i resen-i âlât an-yed-i Ahmed (4 adet, Kantar 9 adet, lodura 86 adet, Fî 900, Kıymet 8.874), bahâ-i kettân-ı kenevir [an]-yed-i mezbûr (Kantar 3 adet, lodura 62 adet, Be-hesâb-ı kıyye, 159, Fî 12, Kıymet 1.908), bahâ-i elvâh-ı pellut an-yed-i kethüdâ-i keresteciyan (30 adet, Fî 7, Kıymet 210), be-cihet-i in'âm-ı esîrân der-vakt-i vezn-kerden-i âhen-i hâm der-anbar (Kıymet 20).

Be-cihet-i ücret-i diğr Sarhoş lağımî ser-bölük berây-ı hedm-i dîvâr ve kenden-i temel ve keşîden-i türâb der-nezd-i medrese-i cedîde der-nezd-i Tophane an-cânib-i garb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, berây-ı kenden-i temel (Tûlen, zirâ' 16 adet, Arzan, zirâ' 3 adet, Kadden, zirâ' 7 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 336 adet, Fî 7, Kıymet 2.352), berây-ı inhidâm-ı dîvâr ve keşîden-i türâb ber-vech-i maktû' (kıymet 648) yekûn 3.000.

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i nihâden-i elvâh-ı mermer-i minber-i şerîf der-câmî-i şerîf (4 re's, fî 160, kıymet 640).

v. 210b

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i vezn-kerden-i atebe-i bâbhâ-i harem-i câmî-i şerîf (Re's 11 adet, Fî 160, Kıymet 1.760).

Be-cihet-i nafaka-i bostaniyan berây-ı hıfz-ı saray-ı Mehmed Paşa der-vâcib-i Receb sene [10]24 (Neferen 3, Kıymet 750).

Be-cihet-i nafakât-ı mezkûrîn der-vâcib-i şehri Receb 1024; Be-cihet-i nafaka-i çavuşân-ı mu'temedân (Neferen 3, Kıymet 1.500), Be-cihet-i nafaka-i kâtibân (Neferen 8, Kıymet 2.400), be-cihet-i nafaka-i mu'temedân (Neferen 21, Kıymet 6.300), Be-cihet-i nafaka-i bostancıyan (Neferen 3, Kıymet 900), Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı emîn (Neferen 15, Kıymet 4.500), Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı mi'mâr ağa ma'a kâtib (Neferen 8, Kıymet 2.550), Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı birûnî (Neferen 6, Kıymet 1.800), Be-cihet-i nafaka-i huddâm-ı anbar ma'a kâtib (Neferen 6, Kıymet 2.100), Be-cihet-i Hasan Çavuş ma'a huddâm (Kıymet 1.500), Be-cihet-i nafaka-i Osman Bey mu'temed-i süvari (Neferen 1, Kıymet 450), Be-cihet-i nafaka-i bevâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmî-i şerîf (Neferen 4, Kıymet 990), Be-cihet-i nafaka-i imâm ve mü'ezzin

(Neferen 3, Kıymet 400), Be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu (Neferen 2, Kıymet 360), Be-cihet-i nafaka-i sakkâ ve kayyım (Neferen 2, Kıymet 240) Yekûn 26.190.

Be-cihet-i nafaka-i sürb-keşân ve kenâd-keşân ve mismâriyân der-vâcib-i Receb 1024 (Neferen 18, Fî 300, Kıymet 5.400), Be-cihet-i mevâcib-i râh-ı âbiyân der-vâcib-i şehri Receb 1024 (Neferen 18, Fî yevm 70, Fî şehir, Kıymet 2.100), Be-cihet-i nafaka-i sebîlcıyân der-hazret-i Ebî Eyyûb-i Ensâri berây-ı vâcib-i Receb 1024 (Neferen 2, Kıymet 300), Be-cihet-i nafaka-i vardiyânân ve esîrân-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i Receb 1024 (Kıymet 68.860). Berây-ı esîrân-ı mîrî (Kıymet 45.671), berây-ı esîrân-ı Mehmed Paşa (Kıymet 4.471), berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (Kıymet 17.718).

Be-cihet-i ücret-i haddâdân ve ırgadân ve gerderciyân ve löküngûn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i Receb 1024 (Kıymet 3.008), Irgadân (Kıymet 936), Haddâdân (Kıymet 1.496), Gerderciyân (Kıymet 436), Löküngûn (Kıymet 150). Be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i senghâ-i mütenevvî'a ve kereste an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i şehri Receb 1024 (Kıymet 29.900), be-cihet-i ücret-i râh-ı âbiyân berây-ı sâhten-i râh-ı âb-ı çeşme-i sebîlhâne der-kurb-i câmi'-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi el-mezbûr der-vâcib-i şehri Receb 1024 (Kıymet 3.311), (Nevbet 1.307 adet, Fî 20, Kıymet 26.140), (Nevbet berây-ı kenden-i mermer, 47 adet, Fî 80, Kıymet 4.360).

Be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân ma'a şâkirdân ber-mûceb-i defter-i Abdullah el-kâtib der-vâcib-i şehri Receb 1024 (Neferen 74, Eyyâm 3.078, Be-icâre-i muhtelif, Kıymet 46.022).

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî der-enderûn-ı câmi'-i şerîf bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr der-vâcib-i Receb 1024 (Neferen 7, Eyyâm 139, Fî 20, Kıymet 2.780).

30Şâban1024 / 23Eylül1615Tetimme-i Perşembe

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî der-enderun-ı câmi'-i şerîf der-vâcib-i Şâban1024 (Neferen 8, Eyyâm 156, Fî 20, Kıymet 3.120).v. 212a

24Ramazân1024/ 17 Ekim1615Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.919.164.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 1.760.692 Akçe teslim edildi.v. 214b

26Ramazân1024/ 19 Ekim1615Salı

Masraf - Be-cihet-i ücret-i hedm-i sırçahâ der-saray-ı Mehmed Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 5.664).

Berây-ı ücret-i camger ber-vech-i maktû' (Kıymet 1.000), berây-ı hedm-i camhâ (826 adet, Fî 4, Kıymet 3.304), berây-ı sâhten (34 adet, Fî 40, Kıymet 1.360).

27 Ramazan 1024 / 20 Ekim1615Tetimme-i Çarşamba

Be-cihet-i ücret-i hammâliyye berây-ı âverden-i tuğlahâ-i mütenevvi'a an-iskele ve fırın ilâ binâ-i câmi'i-î şerîf be-ma'rifet-i Yusuf Çavuş mu'temed (4.307 hıml, fî 3, kıymet 12.921). Bahâ-i fuç-ı temel-i tehî an-yed-i Hacı Bekir (2 adet, fî 150, kıymet 300), bahâ-i elvâh-ı ağa an-yed-i Yorgi Yazıcı bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (50 adet, fî 9, kıymet 450), be-cihet-i hammâliyye-i elvâh-ı mezbûr (12 hıml, fî 3, kıymet 36).v. 215a

29Ramazân1024 / 22 Ekim1615Perşembe

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'i-î şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti'l-âlf en-nâzır. Kıymet 1.852.713.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 1.760.692 Akçe teslim edildi.

30 Ramazân 1024 / 23 Ekim 1615 [Yev]mü's-Sebt.

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî berây-ı vâcib-i N. 1024 bâ-defter-i mezbûr (neferen 7, eyyâm 178, fî 20, kıymet 3.560).

4Şevvâl1024 / 27 Ekim1615Çarşamba

El-masraf - Bahâ-i fuç-ı temel-i tehî an-yed-i Bekir (2 adet, fî 30, kıymet 60), bahâ-i kufl an-yed-i Murâd (2 adet, fî 25, kıymet 50), bahâ-i çubuk-ı çenber-i varul (700 adet, kıymet 210), be-cihet-i hammâliyye-i mezbûr (4 hıml, fî 4, kıymet 16).v. 216a

8 Şevvâl 1024 / 31 Ekim1615Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'i-î şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti'ş-şerîfe en-nâzır. Kıymet 1.886.297.

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i kilid-kerden-i kubbehâ-i tetimme-i câmi`-i şerîf (Re's 10 adet, fî 160, kıymet 1.600).

Âhen-i giriş berây-ı odahâ-i cedîde ve câmi` der-saray-ı Mehmed Paşa (36 adet), berây-ı câmi`-i şerîf 83 adet), vasl (30 adet, fî 140, kıymet 4.340). Berây-ı odaha (23 adet), başeğme (19 adet, fî 40, kıymet 760) Yekûn 17.490.

Bahâ-i kırtas berây-ı zîr-i kâşî an-yed-i Manol (kıymet 360).

Be-cihet-i hammâliyye-i kîsehâ-i nakdiyye an-saray ilâ binâ-i şerîf (Kîse 700 adet, fî 2, kıymet 1.400).

14 Şevvâl 1024 / 6 Kasım1615Cumartesi

Bahâ-i gâv berây-ı kurban der-vakt-i ibtidâ-kerden-i temelhâ-i kebîre der-endurûn-ı câmi`-i şerîf (Re's 7 adet, fî 900, kıymet 6.300).

25Şevvâl 1024 / 17 Kasım1615Çarşamba

Masraf - Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel ve inhidâm-i dîvâr-ı siyâh ve divâr-ı kârgîr der-saray-ı Mehmed Paşa ve bâb-ı kadîm ve keşîden-i türâb der-pîş-i odahâ-i cedîde an-cânib-i şark an-yed-i İneyet lağimî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa. Berây-ı kenden-i temel (Zirâ' 808 adet, fî 6,5, kıymet 5.252), berây-ı hedm-kerden-i dîvâr-ı siyâh (Zirâ'1.554 adet, fî 2, kıymet 3.108), berây-ı hedm-kerden-i dîvâr-ı kârîz (Zirâ' 655 adet, fî 3, kıymet 1.965), berây-ı keşîden-i türâb der-pîş-i odahâ-i cedide (Zirâ' 1.696 adet, fî 4, kıymet 6.784), berây-ı hedm-i bâb-ı kadîm (Zirâ' 216 adet, fî 6, kıymet 1.296) yekûn 18.385.v. 216b

Be-cihet-i Timur lağimî berây-ı kenden-i temel-i dekâkîn-i cedîde der-saray-ı Mehmed Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, berây-ı kenden-i temel-i dekâkîn-i cedide, tûlen Zirâ'adet 84, arzan Zirâ'adet 3, kadden Zirâ'Adet 4,5, be-hesâb-ı satrancî, 1.134 adet, fî 6,5, kıymet 7.371).

Berây-ı kenden-i temel-i mâbeyn-i dîvâr-ı dekâkîn-i mezbûre, tûlen Zirâ'Adet 21, arzan Zirâ'Adet 3, kadden Zirâ'Adet 4,5, be-hesâb-ı satrancî, 283 adet, fî 6,5, kıymet 1.839) yekûn 9.210.

Be-cihet-i ücret-i Mehmed lağimî berây-ı kenden-i temel an-cânib-i Meydân-ı Esb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, berây-ı kenden-i temel der-Meydân-ı Esb (tûlen zirâ' 73 adet, arzan zirâ' 3 adet, 8 isbî', kadden zirâ' 4 adet, 6 isbî', be-hesâb-ı satrancî, zirâ' 1.036

adet, fî 5, kıymet 5.180), berây-ı kenden-i temel-i kârîz (Tûlen zirâ' 12 adet, Arzan 1 zirâ', Kadden 1,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 18 adet, Fî 2, Kıymet 36), Berây-ı pâye-i mezbûr-i kârîz-i mezbûr (Tûlen 3 zirâ', Arzan 4 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 12 adet, Fî 2, Kıymet 24) Yekûn 5.240.

Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i dîvâr-ı harem-i bîrûnî an-cânib-i kiblî an-yed-i Beğlü lağımî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem (Tûlen 22 zirâ', 18 isbî, Arzan 3 zirâ', Kadden 2 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 273 zirâ', Fî 5, Kıymet 1.365), berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem-i mezbûr (Tûlen zirâ' 56 adet, Arzan 3 zirâ', Kadden zirâ' 4 adet, Fî 5, Kıymet 3.360) Yekûn 4.725.

Be-cihet-i hedm-kerden-i dîvâr-ı siyâh-ı kârgîr ve tolos der-saray-ı Mehmed Paşa ve kenden-i temel-i harem an-cânib-i Meydân-ı Esb ve temel-hâ-i dekâkîn-i cedîde an-yed-i Karaca bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, berây-ı hedm-i dîvâr der-saray-ı mezbûr (Tûlen 63 zirâ', Arzan 1 zirâ', Kadden zirâ' 8 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 504 zirâ', Fî 2, Kıymet 1.008), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kebîr der-saray-ı mezbûr (Tûlen zirâ' 86 adet, Arzan zirâ' 1,5 adet, Kadden zirâ' 10 adet, Be-hesâb-ı satrancî, [Zirâ'] 1.290 adet, Fî 2, Kıymet 2.580), berây-ı hedm-i râh-ı âb-ı kârgîr der-ı saray-ı mezbûr (Tûlen zirâ' 6 adet, Arzan 2 zirâ', Kadden zirâ' 5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 60 zirâ', Fî 3, Kıymet 180), berây-ı hedm-i yonma-i hürde (Tûlen zirâ' 50 adet, Arzan 1,5 zirâ', Kadden 1 zirâ', 18 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 136 adet, Fî 4, Kıymet 544), berây-ı hedm-i döşeme-i hürde (Tûlen zirâ' 14 adet, Arzan zirâ' 8 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 112 adet, Fî 3, Kıymet 336), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (Tûlen zirâ' 39 adet, Arzan 1,5 zirâ', Kadden 8,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 497,5 adet, Fî 3, Kıymet 1.491,5), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (Tûlen zirâ' 12 adet, Arzan zirâ' 1 adet, Kadden 4 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 48 zirâ', Fî 3, Kıymet 144), berây-ı hedm-i tolos (Tûlen zirâ' 25 adet, Arzan 6 zirâ', Kadden zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 150 adet, Fî 3, Kıymet 450), berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem an-cânib-i Meydân-ı Esb (Tûlen zirâ' 19 adet, Arzan zirâ' 16 adet, Kadden 5,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 167 adet, Fî 5, Kıymet 8.360), berây-ı hedm-i dîvâr-ı mezbûr (Tûlen zirâ' 29 adet, Arzan zirâ' 1,5 adet, Kadden 15 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 652 zirâ', Fî 2, Kıymet 1.304), Berây-ı hedm-i dîvâr ve kemer an-cânib-i meydân-ı mezbûr (Tûlen 25 zirâ', Arzan 1 zirâ', Kadden 8 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 200 [zirâ'], Fî 2, Kıymet 400), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (Tûlen zirâ' 29 adet, Arzan 2 zirâ', Kadden 4 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 232 zirâ', Fî 3, Kıymet 696), berây-ı kenden-i râh-ı kârîz

der-mescid-i Kanlu der-binâ-i câmi-i şerîf (Tûlen zirâ' 53 adet, Arzan zirâ' 1,5 zirâ', Kadden 1 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 69 [zirâ'], fî 2, Kıymet 138), berây-ı binâ-i râh-ı kârîz-i mezbûr (Tûlen zirâ' 53 adet, Arzan 1,5 zirâ', Kadden zirâ' 18 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 51,5 zirâ', Fî 10, Kıymet 515), berây-ı kenden-i temelhâ-i dekâkîn-i cedide (Tûlen zirâ' 176 adet, Arzan zirâ' 3 adet, Kadden zirâ' 4,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 2.376 zirâ', Fî 6,5, Kıymet 15.444), berây-ı kenden-i temel-i kârîz (Tûlen 36 zirâ', Arzan 3 zirâ', Kadden 4,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 486 zirâ', Fî 6,5, Kıymet 3.159), berây-ı kenden-i türâb (Tûlen 46 zirâ', Arzan 7,5 zirâ', Kadden 2 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 690 zirâ', Fî 2, Kıymet 1.380), berây-ı kenden-i temel an-cânib-i sebîlhâne (Tûlen zirâ' 5 adet, Arzan 5 zirâ', Kadden 6 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 150 zirâ', Fî 6, Kıymet 900), berây-ı kenden-i kârîz-i râh-ı âb der-enderûn-ı meydân (Tûlen 44 zirâ', Arzan 3 zirâ', Kadden 3 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 396 zirâ', Fî 3, Kıymet 1.188), berây-ı hedm-i dîvâr-ı atikder-cânib-i meydân (Tûlen zirâ' 8 adet, Arzan 1,5 zirâ', Kadden 6 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 72 zirâ', Fî 2, Kıymet 144), berây-ı kenden-i temel der-zîr-i mahzen-i bab (Tûlen zirâ' 7 adet, Arzan 2 zirâ', Kadden 3 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 63 zirâ', Fî 3, Kıymet 189) yekûn 40.550.

25 Şevvâl 1024/ 17 Kasım1615Tetimme-i Çarşamba

El-masraf - Be-cihet-i ihrâc-kerden-i seng-i molos-ı atîk an-binâ-i münhedim ma'a hedm-i tuğla-i kârîz der-saray-ı Mehmed Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i Karaca ser-lağımî;v. 217a

Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i mu'allimhâne-i cedîde der-kurb-i câmi-i şerîf an-yed-i Haçok lağımî bâ-tezkire (Tûlen zirâ' 13,5 adet, Arzan zirâ' 8 adet, Kadden zirâ' 7,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 810 adet, Fî 6,5, Kıymet 5.265),

Berây-ı keşîden-i molos-ı atîk (Vezne 8.300 adet, Fî 2, Kıymet 16.600).

Berây-ı hedm-i tuğla-i kârîz (Vezne 2.755 adet, Fî 2, Kıymet 5.510) yekûn 22.110.

Be-cihet-i ücret-i Şevket lağımî berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem der-pîş-i mihrâb-ı câmi-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;

Berây-ı kenden-i temel (Tûlen zirâ' 50 adet, Arzan 3 zirâ', Kadden 4 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 600 adet, Fî 5,Kıymet 3.000),

Berây-ı kenden-i temel-i harem-i mezbûr (Tûlen zirâ' 36 adet, Arzan zirâ' 3 adet, Kadden 4 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 432 zirâ', Fî 5, Kıymet 2.160) Yekûn 5.160.

Be-cihet-i ücret-i Kirkor lağımî berây-ı kenden-i temel-i kenîf an-cânib-i Meydân-ı Esb bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;

Berây-ı kenden-i temel-i kenîfhâ (Tûlen zirâ' 11,5 adet, Arzan zirâ' 16 adet, Kadden 4 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 736 adet, Fî 5, Kıymet 3.680),

Berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (Tûlen zirâ' 8 adet, Arzan 2 zirâ', Kadden 1 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 16 adet, Fî 3, Kıymet 48),

Berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (Tûlen zirâ' 24 adet, Arzan 1 zirâ', Kadden 3 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 72 adet, Fî 3, Kıymet 216) Yekûn 3.944.

Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i harem ve hedm-i dîvârhâ ve gayruhû an-yed-i Mihîtar lağımî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;

Berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem an-cânib-i Meydân-ı Esb (Tûlen zirâ' 54 adet, Arzan zirâ' 3 adet, 8 isbî', Kadden zirâ' 4 adet, 6 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 765 adet, Fî 5, Kıymet 3.825),

Berây-ı hedm-i dîvâr-ı bâb-ı meyâne (Tûlen zirâ' 29 adet, Arzan zirâ' 2 adet, Kadden 15 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 870 adet, Fî 2, Kıymet 1.740),

Berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr der-câ-yi mezbûr (Tûlen zirâ' 24 adet, Arzan 3,5 zirâ', Kadden 8 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 336 adet, Fî 3, Kıymet 1.008),

Berây-ı kenden-i temel-i mezbûr (Tûlen zirâ' 9 adet, Arzan zirâ' 4 adet, Kadden zirâ' 8 adet, Be-hesâb-ı satrancîzirâ', 288 adet, Fî 6, Kıymet 1.728),

Berây-ı kenden-i temel-i bâb an-cânib-i meydân (Tûlen zirâ' 15 adet, Arzan zirâ' 4 adet, Kadden zirâ' 6 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 360 adet, Fî 6, Kıymet 2.160),

Berây-ı kenden-i temel-i sürbhâne (Tûlen 41 zirâ', Arzan zirâ' 1 adet, Kadden 1 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 41 adet, Fî 2, Kıymet 82),

Berây-ı kenden-i temel-i râh-i âb der-pîş-i hazîne-i âb (Tûlen zirâ' 20 adet, Arzan zirâ' 4 adet, Kadden zirâ' 0,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 360 adet, Fî 6, Kıymet 2.160),

Berây-ı râh-ı kârgîr-i mezbûr (Tûlen zirâ' 40 adet, Arzan ve kadden, Zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 60 adet, Fî 10, Kıymet 600),

Berây-ı hedm-i dîvâr-ı hammâm der-saray-ı Mehmed Paşa (Tûlen zirâ' 5 adet, Arzan zirâ' 3 adet, Kadden zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22,5 adet, Fî 2, Kıymet 45),

Berây-ı hedm-i dîvâr-ı kenîfhâne der-pîş-i türbe (Tûlen zirâ' 23 adet, Arzan zirâ' 1 adet, Devren zirâ' 3 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 69 adet, Fî 2, Kıymet 138),

Berây-ı kenden-i temel-i bâb-ı sultân (Tûlen zirâ' 17 adet, Arzan zirâ' 1 adet, Devren 1,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 25,5 adet, Fî 2, Kıymet 51),

Berây-ı râh-ı kârgîr-i kenîfhâne (Tûlen zirâ' 16 adet, Arzan 1 zirâ', Devren zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 16 zirâ', Fî 2, Kıymet 32),

Berây-ı tahliye-i râh-ı kârîz-i atîk (Tûlen zirâ' 66 adet, Arzan 1,5 zirâ', Kadden ( ), Be-hesâb-ı satrancî, 99 zirâ', Fî 6, Kıymet 594),

Berây-ı kenden-i temel-i râh-ı âb-ı çeşme der-pîş-i odahâ-i cedide (Tûlen zirâ' 213 adet, Arzan 3 zirâ', Kadden zirâ' 4 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.556 adet, Fî 5, Kıymet 12.780) yekûn Kıymet 26.942.

29 Şevvâl 1024/ 21 Kasım1615Pazar

El-masraf - Be-cihet-i nafakât-ı âb-ı râhî-i vardiyânân-ı mezkûrîn bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar der-vâcib-i Şevvâl 1024 (kıymet 53.863), berây-ı esîrân-ı mîrî (kıymet 38.803), berây-ı esîrân-ı sadr-ı a'zam (kıymet 4.299), berây-ı esîrân-ı Ali Paşa (kıymet 7.951), berây-ı esîrân-ı Halil Paşa (kıymet 2.816).

Be-cihet-i ücret-i haddâdân-ı yonmacıyân ve ırgadân ve gerderciyân ve gayruhû der-anbar-i binâ-i şerîf bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar vâcib-i Şevvâl1024. Kıymet 2.904. Berây-ı ırgadân (kıymet 828), berây-ı haddâdân (kıymet 1.590), berây-ı gerderciyân (kıymet 336), berây-ı löküngûn (kıymet 150).

Be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i senhâ-i mütenevvi'a ve kerestehâ an-iskele-i bâb-ı Ahur ve Gümrük ilâ binâ-i şerîf an-gurre-i Şevval ilâ gâyet-i şehri mezbûr 1024 bâ-defter-i Bali Çelebi kâtib-i anbar (kıymet 12.480), (Nevbet-i kebîre 34 adet, fî 80, kıymet 2.720), (Nevbet-i sağîre, 488 adet, fî 20, kıymet 9.760).

Be-cihet-i ücret-i hammâlân berây-ı âverden-i tuğla-i mütenevvi'a an-iskele-i Gümrük ilâ binâ-i şerîf der-vâcib-i şehri L. 1024 (2.806 hıml, fî 3, kıymet 8.418).

Be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân ve şâkirdân bâ-defter-i Abdullah el-kâtib der-vâcib-i Şevval 1024 (Neferen 82, Kıymet 45.840).

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı zîr-i kâşî bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr der-vâcib-i mezbûr (eyyâm 130, fî 20, kıymet 2.600).

25 Şevvâl1024/ 17 Kasım1615Çarşamba

Masraf - Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel ve inhidâm-i dîvâr-ı siyâh ve divâr-ı kârgîr der-saray-ı Mehmed Paşa ve bâb-ı kadîm ve keşîden-i türâb der-pîş-i odahâ-i cedîde an-cânib-i şark an-yed-i İnayet lağımî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa. Berây-ı kenden-i temel (Zirâ' 808 adet, fî 6,5, kıymet 5.252), berây-ı hedm-kerden-i dîvâr-ı siyâh (Zirâ'1.554 adet, fî 2, kıymet 3.108), berây-ı hedm-kerden-i dîvâr-ı kârîz (Zirâ' 655 adet, fî 3, kıymet 1.965), berây-ı keşîden-i türâb der-pîş-i odahâ-i cedide (Zirâ' 1.696 adet, fî 4, kıymet 6.784), berây-ı hedm-i bâb-ı kadîm (Zirâ' 216 adet, fî 6, kıymet 1.296) yekûn 18.385.

Be-cihet-i Timur lağımî berây-ı kenden-i temel-i dekâkîn-i cedîde der-saray-ı Mehmed Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, berây-ı kenden-i temel-i dekâkîn-i cedide, tûlen Zirâ'adet 84, arzan Zirâ'adet 3, kadden Zirâ'Adet 4,5, be-hesâb-ı satrancî, 1.134 adet, fî 6,5, kıymet 7.371).

Be-cihet-i hedm-kerden-i dîvâr-ı siyâh-ı kârgîr ve tolos der-saray-ı Mehmed Paşa ve kenden-i temel-i harem an-cânib-i Meydân-ı Esb ve temelhâ-i dekâkîn-i cedîde an-yed-i Karaca bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, berây-ı hedm-i dîvâr der-saray-ı mezbûr (Tûlen 63 zirâ', Arzan 1 zirâ', Kadden zirâ' 8 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 504 zirâ', Fî 2, Kıymet 1.008), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kebîr der-saray-ı mezbûr (Tûlen zirâ' 86 adet, Arzan zirâ' 1,5 adet, Kaden zirâ' 10 adet, Be-hesâb-ı satrancî, [Zirâ'] 1.290 adet, Fî 2, Kıymet 2.580), berây-ı hedm-i râh-ı âb-ı kârgîr der-ı saray-ı mezbûr (Tûlen zirâ' 6 adet, Arzan 2 zirâ', Kadden zirâ' 5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 60 zirâ', Fî 3, Kıymet 180), berây-ı hedm-i yonma-i hürde (Tûlen zirâ' 50 adet, Arzan 1,5 zirâ', Kadden 1 zirâ', 18 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 136 adet, Fî 4, Kıymet 544), berây-ı hedm-i döşeme-i hürde (Tûlen zirâ' 14 adet, Arzan zirâ' 8 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 112 adet, Fî 3, Kıymet 336), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (Tûlen zirâ' 39 adet, Arzan 1,5 zirâ', Kadden 8,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 497,5 adet, Fî 3, Kıymet 1.491,5), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (Tûlen zirâ' 12 adet, Arzan zirâ' 1 adet, Kadden 4 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 48 zirâ', Fî

3, Kıymet 144), berây-ı hedm-i tolos (Tûlen zirâ' 25 adet, Arzan 6 zirâ', Kadden zirâ' 1 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 150 adet, Fî 3, Kıymet 450), berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem an-cânib-i Meydân-ı Esb (Tûlen zirâ' 19 adet, Arzan zirâ' 16 adet, Kadden 5,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 167 adet, Fî 5, Kıymet 8.360), berây-ı hedm-i dîvâr-ı mezbûr (Tûlen zirâ' 29 adet, Arzan zirâ' 1,5 adet, Kadden 15 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 652 zirâ', Fî 2, Kıymet 1.304), Berây-ı hedm-i dîvâr ve kemer an-cânib-i meydân-ı mezbûr (Tûlen 25 zirâ', Arzan 1 zirâ', Kadden 8 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 200 [zirâ'], Fî 2, Kıymet 400), berây-ı hedm-i dîvâr-ı kârgîr (Tûlen zirâ' 29 adet, Arzan 2 zirâ', Kadden 4 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 232 zirâ', Fî 3, Kıymet 696), berây-ı kenden-i râh-ı kârîz der-mescid-i Kanlu der-binâ-i câmi'-i şerîf (Tûlen zirâ' 53 adet, Arzan zirâ' 1,5 zirâ', Kadden 1 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 69 [zirâ'], fî 2, Kıymet 138), berây-ı binâ-i râh-ı kârîz-i mezbûr (Tûlen zirâ' 53 adet, Arzan 1,5 zirâ', Kadden zirâ' 18 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 51,5 zirâ', Fî 10, Kıymet 515), berây-ı kenden-i temelhâ-i dekâkîn-i cedide (Tûlen zirâ' 176 adet, Arzan zirâ' 3 adet, Kadden zirâ' 4,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, 2.376 zirâ', Fî 6,5, Kıymet 15.444), berây-ı kenden-i temel-i kârîz (Tûlen 36 zirâ', Arzan 3 zirâ', Kadden 4,5 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 486 zirâ', Fî 6,5, Kıymet 3.159), berây-ı kenden-i türâb (Tûlen 46 zirâ', Arzan 7,5 zirâ', Kadden 2 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 690 zirâ', Fî 2, Kıymet 1.380), berây-ı kenden-i temel an-cânib-i sebîlhâne (Tûlen zirâ' 5 adet, Arzan 5 zirâ', Kadden 6 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 150 zirâ', Fî 6, Kıymet 900), berây-ı kenden-i kârîz-i râh-ı âb der-enderûn-ı meydân (Tûlen 44 zirâ', Arzan 3 zirâ', Kadden 3 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 396 zirâ', Fî 3, Kıymet 1.188), berây-ı hedm-i dîvâr-ı atikder-cânib-i meydân (Tûlen zirâ' 8 adet, Arzan 1,5 zirâ', Kadden 6 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 72 zirâ', Fî 2, Kıymet 144), berây-ı kenden-i temel der-zîr-i mahzen-i bab (Tûlen zirâ' 7 adet, Arzan 2 zirâ', Kadden 3 zirâ', Be-hesâb-ı satrancî, 63 zirâ', Fî 3, Kıymet 189) yekûn 40.550.

25 Şevvâl 1024 / 17 Kasım 1615 Tetimme-i Çarşamba

El-masraf - Be-cihet-i ihrâc-kerden-i seng-i molos-ı atîk an-binâ-i münhedim ma'a hedm-i tuğla-i kârîz der-saray-ı Mehmed Paşa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa an-yed-i Karaca ser-lağımî;v. 217a

Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i mu'allimhâne-i cedîde der-kurb-i câmi'-i şerîf an-yed-i Haçok lağımî bâ-tezkire (Tûlen zirâ' 13,5 adet, Arzan zirâ' 8 adet, Kadden zirâ' 7,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 810 adet, Fî 6,5, Kıymet 5.265),

Berây-ı hedm-i dîvâr-ı hammâm der-saray-ı Mehmed Paşa (Tûlen zirâ' 5 adet, Arzan zirâ' 3 adet, Kadden zirâ' 1,5 adet, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 22,5 adet, Fî 2, Kıymet 45).

Be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-vardiyânân ve Memi miftâhî der-vâcib-i L. 1024 (fî şehir, kıymet 540), be-cihet-i nafaka-i bostaniyân berây-ı hıfz-kerden-i saray-ı Ahmed Paşa der-vâcib-i L. 1024 (neferen 4, kıymet 750), be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb der-binâ-i şerîf berây-ı vâcib-i L. 1024 (neferen 1, kıymet 150).v. 217b

29Şevvâl1024 / 21 Kasım1615Cumartesi

Bahâ-i kırtâs berây-ı resm-i kâşî (Kıymet 3.700).v. 218a

25Zilkade1615 / 16 Aralık1615Perşembe

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti'l-âlî en-nâzır. Kıymet 1.770.000.v. 219a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 1.770.000 Akçe teslim edildi.

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî bâ-defter-i Abdullah el-kâtib vâcib-i Za. 1024 (neferen 5, eyyâm 96, fî 20, kıymet 1.920).v. 219b

9Zilhicce1024 / 30Aralık1615Perşembe

El-îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âdeti'l-âlî en-nâzır. Kıymet 1.497.953.v. 220a

-Îrâd- Dârüssâdeti's-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 1.497.953 Akçe teslim edildi.

Be-cihet-i nafaka-i bostancıyân berây-ı hıfz-kerden-i saray-ı Mehmed Paşa der-vâcib-i Zilhicce 1024 (neferen 3, kıymet 450), be-cihet-i ücret-i hamîrân berây-ı keşîden-i gec-i Anadolu an-bâb-ı Ahur ilâ binâ-i şerîf an-gurre-i Şevvâl ilâ gâyet-i Zilhicce 1024 (sanduk 1.305 adet, fî 5, kıymet 6.525), be-cihet-i nafakât-ı mismâriyân ve sürb-keşân ve kenâd-keşân der-vâcib-i şehir-i Zilhicce 1024 (neferen 18, fî 300, kıymet 5.400). (Ocak 1616).v. 220b

29 Zilhicce 1024 / 19 Ocak1616Tetimme-i Salı

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî der-vâcib-i Zilhicce 1024 bâ-defter-i Abdullah el-mezbûr (neferen 11, eyyâm 248, be-icâre-i muhtelif, kıymet 4.528).v. 221a

Be-cihet-i ücret-i Ustaoglu berây-ı hedm-kerden-i karaçav ve dîvâr-ı yonma ve sûtûnhâi odahâ-i serdârân ve sundurma der-mukâbile-i mezbûr der-saray-ı Mehmed Paşa der-kurb-ı hammâm bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Kıymet 5.504), berây-ı hedm-i karacadır [ve] odahâ-i serdârân ve sundurma ve tavan (Zirâ' 800 adet, fî 3, kıymet 2.400), berây-ı hedm-i dîvâr-ı yonma ma'a sûtûnhâ ve döşeme (Zirâ' 512 adet, fî 3, kıymet 1.536), berây-ı hedm-i döşeme ve kirişleme (Zirâ' 534 adet, fî 2, kıymet 1.068).

30Muharrem1025/ 18 Şubat1616Tetimme-i Perşembe

Be-cihet-i nafaka-i sebîlcıyân berây-ı vâcib-i Muharrem 1025, der-hazret-i Ebî Eyyûb (Neferen 2, kıymet 300), der-kurb-ı câmi'-i şerîf (Neferen 2, kıymet 300), be-cihet-i nafaka-i bostancıyân der-hıfz-ı saray-ı Mehmed Paşa der-vakt-i Muharrem 1025 (Neferen 2, Kıymet 540), Be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ve Memi miftâhî der-vâcib-i Muharrem 1025 (Kıymet 540), Be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb der-vâcib-i Muharrem 1025 (Neferen 1, Kıymet 150).v. 229a

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî der-vâcib-i Muharrem 1025 (Neferen 7, eyyâm 87, fî 20, kıymet 1.740)v. 229b

5 Safer 1025/ 23 Şubat1616Salı

Bahâ-i çiriş berây-ı çârçube der-vakt-i sahten-i resm an-yed-i Manol (kıymet 240), bahâ-i kazgan berây-ı kâşıcıyân (11 adet, kıymet 480), baha-i seng-i somaki an-yed-i Üstad Ali (1 kit'a , kıymet 800).

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı tahliye-kerden-i mahzen der-zîr-i mihrâb ve tahliye-i âhûr der-zîr-i hâne-i kebîr ve tahliye-i türâb-ı âhûr-ı odahâ-i baş an-cânib-i şark der-etraf-ı câmi'-i şerîf ber-vech-i maktû' an-yed-i Karaca ser-lağımî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 8.000).

Berây-ı tahliye-i türâb der-zîr-i mihrâb (kıymet 3.000), berây-ı tahliye-i türâb der-zîr-i hâne-i kebîr (kıymet 2.500), berây-ı tahliye-i türâb der-âhur-ı oda-i baş (kıymet 2.500).

Bahâ-i tabanhâ-i verdinar an-yed-i Dimitraki bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, taban-ı verdinar-ı kebîr (15 adet, Tı [Tûlen] 18, Dad [Arzan] 7-7, fî 370, kıymet 5.550), taban-ı verdinar

(8 adet, Tı 15, Dad 7-6, fî 340, kıymet 2.400), taban-ı verdinar (2 adet, Tı 14, Dad 6-5, fî 200, kıymet 400) yekûn 8.350.

10 Safer 1025 / 28 Şubat 1616 [Yev]mü'l-Ahad

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi`-i şerîf-i hazret-i pâdişâh-ı âlem-penâh an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dâru's-sa`âdeti'ş-şerîfe en-nâzır.

Defa fî 10 Safer 1025 (28 Şubat 1616). Kıymet 1.000.000.

Defa fî 13 Safer 1025 (2 Mart 1616). kıymet 223.378 (An-nakdiyye, kıymet 163.378).

Ve ani'l-havâle, an-yed-i Perviz Çavuş âmede vakf-ı hazret-i Sultan Murad-ı Sâni der-Bursa an-akçe-i Haremeyn vâcib-i 1024 (kıymet 60.000).

Defa fî t-târîhi'l-mezbûr beray mismâr-ı Samakov sitâde, 5.000 sikke-i hasene, be-hesâb-ı nakdiyye, kıymet 600.000.

Be-cihet-i ücret-i neccârân ve halîfegân ma'a şâkirdân berây-ı vâcib-i Safer 1025 (Şubat-Mart 1616). Bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (Neferen 82, eyyâm 2.303, be-icâre-i muhtelif, kıymet 54.660), be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî berây-ı vâcib-i Safer 1025 bâ-defter-i mezbûr (Neferen 5, eyyâm 110, fî 20, kıymet 2.200).v. 230b

Bahâ-i ganem berây-ı kurban der-vakt-i kilid-keren-i kemer-i râh-ı pâdişâh-ı âlem-penâh (7 re's, fî 160, kıymet 1.120).

Be-cihet-i nafaka-i mismâriyân ve sürb-keşân ve kenâd-keşân berây-ı vâcib-i şehir-i Safer 1025 (neferen 18, fî 300, kıymet 5.400), be-cihet-i ücret-i râh-ı âbiyân der-câmi`-i şerîf vâcib-i Safer 1025 (neferen 17, fî yevm 70, fî şehir, kıymet 2.100), be-cihet-i nafakât-ı sebîlcıyân berây-ı vâcib-i Safer 1025 (kıymet 600), der-hazret-i Ebî Eyyûb-i Ensârî (neferen 2, kıymet 300), .... der-kurb-i câmi`-i şerîf (neferen 2, kıymet 300), be-cihet-i nafaka-i bostaniyân der-hıfz-ı saray-ı Mehmed Paşa vâcib-i Safer 1025 (neferen 2, kıymet 450), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ser-vardiyânân ve Memi miftâhi vâcib-i Safer 1025 (neferen 2, kıymet 540), be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb vâcib-i Safer 1025 (neferen 1, kıymet 150), be-cihet-i nafaka-i mu'temed-i mahzen-i mermer der-iskele vâcib-i Safer 1025 (neferen 1, kıymet 300).

12 Rebî'ûlûlâ 1025 / 30 Mart1616Çarşamba

El-masraf - Bahâ-i alçı an-yed-i Acı Ermeni (118 kîle, fî 35, kıymet 4.130), bahâ-i alçı berây-ı kâşî (28 kîle, fî 35, kıymet 980), be-cihet-i in'âm-ı forsa der-vakt-i vezn-kerden-i âhen-i hâm (kıymet 26).

Bahâ-i gül berây-ı zîr-i kâşî an-yed-i Manol (kıymet 250).v. 231a

16Rebûlevvel1025 / 3Nisan1616Pazar

Îrâd - Teslîm be-Kalender Paşa el-vezîr emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âde en-nâzır. Kıymet 1.493.464.v. 231b

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 1.493.464 Akçe teslim edildi.

Be-cihet-i ücret-i neccârân ve halîfegân der-vâcib-i şehr-i Rebûlevvel1025 bâ-defter-i Abdullah el-kâtib (neferen 121, eyyâm 2.785, be-icâre-i muhtelif, kıymet 62.048), be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân der-zîr-i kâşî der-vâcib-i Rebûlevvel1025 bâ-defter-i mezbûr (neferen 6, eyyâm 141, fî 20, kıymet 2.820), v. 232a

Be-cihet-i nafaka-i bostancıân der-hıfz-ı saray-ı Mehmed Paşa berây-ı vâcib-i Rebûlevvel1025 (neferen 2, kıymet 450), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ve Memi miftâhî berây-ı vâcib-i Rebûlevvel1025 (fî şehr 540), be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb berây-ı vâcib-i Rebûlevvel1025 (neferen 1, kıymet 150), be-cihet-i nafaka-i mu'temed-i mahzen-i seng-i mermer berây-ı vâcib-i Rebûlevvel1025 (neferen 1, kıymet 300), be-cihet-i nafaka-i mu'temed-i gec-i Rumeli an-gurre-i Zilkade1024 ilâ gâyet-i Rebûlevvel1025 (fî yevm 10, fî 5 şehr, kıymet 1.500), be-cihet-i nafakât-ı mismâriyân ve kenâd-keşân der-vâcib-i Rebûlevvel1025 (neferen 18, fî 300, kıymet 5.400).

23Rebûlâhir1025 / 10 Mayıs1616Pazartesi

Bahâ-i verke-i siyâh an-yed-i kethüdâ berây-ı Bahtiyari (Gubari) Efendi ki sâhten-i resimhâ bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (36 adet, fî 9,5, kıymet 442). v. 234a

24Rebûlâhir1025 / 11 Mayıs1616Salı

Îrâd - Teslîm be-vâsita-i Hüseyin Ağa bostanî an-yed-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âde. Kıymet 1.968.953.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 1.760.692 Akçe teslim edildi.

29Rebülâhir1025 / 16 Mayıs1616Pazartesi

Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i dekâkîn-i cedîde an-yed-i Karaca ser-lağımî der-saray-ı Mehmed Paşa be-tezkire-i mi'mâr ağa, kenden-i temel-i dekâkîn (tûlen Zirâ'43, arzan Zirâ'adet 3, kadden Zirâ' 4,5, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 580,5 adet, fî 6,5, kıymet 3.773).

Be-cihet-i ücret-i Serkis lağımî berây-ı kenden-i temel-i dîvâr-ı harem-i şerîf der-pîş-i hîzâne bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (tûlen Zirâ'adet 16, arzan Zirâ' 3, kadden Zirâ' 4, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 192 adet, fî 5, kıymet 960).

29Rebülâhir1025 / 16 Mayıs1616Tetimme-i Pazartesi

Bahâ-i rahthâ-i mezkûrîn an-yed-i Şehrî çilingir berây-ı kafes-i hümâyûn der-enderûn-ı câmi'-i şerîf, bahâ-i fuç-ı temel-i tehî an-yed-i Hacı Bekir (2 adet, kıymet 60), raht-ı mutallâ (14 adet, fî 550, kıymet 7.700), raht-ı bâ-kalay (14 adet, fî 100, kıymet 1.400) yekûn 9.100.v. 234b

Be-cihet-i ücret-i Sarhoş lağımî berây-ı kenden-i kârîz-i odahâ-i cedîde ma'a binâ-i mezbûr ve kenden-i temel-i âhûr ve dîvâr-ı harem an-cânib-i Meydân-ı Esb ve hedm-i dîvâr-ı matbah ve hedm-i kubbe-i matbah ve hedm-i karaçav ve kenden-i temel-i sebîlhâne ve kenden-i temel-i dekâkîn-i cedîde der-saray-ı Mehmed Paşa ve gayruhû ma'a Yagob lağımî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa.

Ücret-i kenden-i kârîz-i kebîr der-pîş-i odahâ (tûlen zirâ' 242 adet, arzan zirâ' 3 adet, kadden 6 zirâ', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4.356 adet, fî 5, kıymet 21.780), ücret-i kenden-i bacahâ-i odahâ (3 adet, tulen zirâ' 5 adet, arzan zirâ' 4 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 60 adet, fî 5, kıymet 300), ücret-i kenden-i bacahâ-i sağîre (31 adet, tulen zirâ' 2 adet, arzan zirâ' 2 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 124 adet, fî 3, kıymet 377), ücret-i üstâdiyye-i dîvâr-ı kârîz (tûlen zirâ' 242 adet, arzan zirâ' 2 adet, kadden zirâ' 1,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 726 adet, fî 10, kıymet 7.260), ücret-i üstâdiyye-i dîvâr-ı bağçe-i oda (34 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 184 adet, fî 10, kıymet 1.840), ücret-i döşeme-i pehlü der-kârîz-i mezbûr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 576 adet, fî 15, kıymet 8.640), ücret-i kenden-i temel-i mezbû (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 640 adet, fî 6, kıymet 3.840), ücret-i kenden-i dîvâr-ı harem der-enderûn-ı matbah ve sâire (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 3.814 ade, fî 5, kıymet 19.070), ücret-i hedm-i dîvar-ı kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.604 adet, fî 2, kıymet 3.208), ücret-i hedm-i dîvâr-ı

kârîz (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 745 adet, fî 3, kıymet 2.235), ücret-i hedm-i karaçav (be-hesâb-ı satrancî, 1.012 adet, fî 3, kıymet 3.036), ücret-i kenden-i temel-i râh-ı külhan (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 180 adet, fî 4, kıymet 720), be-cihet-i ücret-i hedm-i tuğla ve kaldırım der-saray-ı Mehmed Paşa (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.384 adet, fî 2, kıymet 2.768), be-cihet-i ücret-i sâhten-i dîvâr-ı kârîz (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 62 adet, fî 3, kıymet 186), be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i dekâkîn-i cedide (be-hesâb-ı satrancî (Zirâ' 1.478 adet, fî 6,5, kıymet 9.607), ücret-i kenden-i kârîz (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 243 adet, fî 4, kıymet 972), ücret-i üstâdiyye-i dîvâr-ı kârîz (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 71 adet, fî 10, kıymet 710), ücret-i üstâdiyye-i pehlü-yi atîk (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 100 adet, fî 15, kıymet 1.500) yekûn 88.014.

29Rebûlâhir1025 / 16 Mayıs1616Tetimme-i Pazartesi

Be-cihet-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i fûru nihâden-i seng-i mermer der-saray-ı cedide (7 re's, fî 160, kıymet 1.120).

Be-cihet-i ganem berây-ı kurbân der-vakt-i fûru nihâden-i seng-i mermer der-saray-ı cedide (7 re's, fî 160, kıymet 1.120).

Be-cihet-i ücret-i Sarhoş lağımî berây-ı kenden-i kârîz-i odahâ-i cedîde ma'a binâ-i mezbûr ve kenden-i temel-i âhûr ve dîvâr-ı harem an-cânib-i Meydân-ı Esb ve hedm-i dîvâr-ı matbah ve hedm-i kubbe-i matbah ve hedm-i karaçav ve kenden-i temel-i sebîlhâne ve kenden-i temel-i dekâkîn-i cedîde der-saray-ı Mehmed Paşa ve gayruhû ma'a Yagob lağımî bâ-tezkire-i mi'mâr ağa.

Be-cihet-i ücret-i hedm-i tuğla ve kaldırım der-saray-ı Mehmed Paşa (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.384 adet, fî 2, kıymet 2.768), be-cihet-i ücret-i sâhten-i dîvâr-ı kârîz (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 62 adet, fî 3, kıymet 186), be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i dekâkîn-i cedide (be-hesâb-ı satrancî (Zirâ' 1.478 adet, fî 6,5, kıymet 9.607), ücret-i kenden-i kârîz (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 243 adet, fî 4, kıymet 972), ücret-i üstâdiyye-i dîvâr-ı kârîz (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 71 adet, fî 10, kıymet 710), ücret-i üstâdiyye-i pehlü-yi atîk (be-hesâb-ı satrancî , Zirâ' 100 adet, fî 15, kıymet 1.500) yekûn 88.014.

Be-cihet-i nafaka-i bostancıyân berây-ı hıfz-kerden-i saray-ı Mehmed Paşa der-vâcib-i R. 1025 (neferen 2, kıymet 450), be-cihet-i nafaka-i meremmâtî-i sürb der-vâcib-i şehri R. 1025 (neferen 1, kıymet 150), be-cihet-i nafaka-i mu'temed-i mahzen-i seng-i

mermer berây-ı vâcib-i şehr-i R. 1025 (neferen 1, kıymet 300), be-cihet-i nafaka-i mu'temed-i gec-i Rumeli berây-ı vâcib-i şehr-i R. 1025 (neferen 1, kıymet 300).

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân [der]- zîr-i kâşî ber-mûceb-i defter-i mezbûr berây-ı vâcib-i şehr-i Rebûlâhir1025 (neferen 6, eyyâm 156, fî 20, kıymet 3.120).v. 235b

Masraf - Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i ser-dökme an-yed-i İsmail ki eş-şehîr be-Katil... berây-ı sahten-i mühimmât-ı binâ-i câmi-i şerîf bâ-tezkire-i mi'mâr ağa. v. 243a

Be-cihet-i ücret-i hedm-kerden-i kubbe-i çift der-bâlâ-yı kubbe-i kebîr der-enderûn-ı saray-ı Mehmed Paşa ber-vech-i maktû' (kıymet 3.000).

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı kilid-i kubbe-i harem an-yed-i Karabaş (64 adet, fî 40, kıymet 2.660).

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye ve harc-ı lâzime berây-ı nakş-kerden-i odahâ-i cedîde ve hâne-i kebîr ve sebîlhâne ve ba'zı lâzime-i kasr-ı hümâyûn der-câmi-i şerîf an-yed-i Ali Ağa ser-nakkâşân bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; be-cihet-i ücret-i nakş-ı sâde-i hâne-i kebîr ve odahâ-i cedide (Zirâ' 5.260 adet, fî 10, kıymet 52.600), be-cihet-i ücret-i nakş-ı tavan lâzime-i hâne ve ba'zı câ-yı kasr-ı şerîf (Zirâ' 166 adet, fî 220, kıymet 36.520), be-cihet-i ücret-i nakş-ı lâciverd ve nakş-ı câr-eş (Zirâ' 9 adet, fî 100, kıymet 900) yekûn 90.000.

29Rebûlâhir1025/ 16 Mayıs1616Pazartesi

Be-cihet-i ücret-i kaldırımıcyân berây-ı güsterânîden der-enderûn-ı odahâ-i cedîde an-cânib-i kiblî be-ma'rifet-i mi'mâr ağa (Zirâ' 1.500 adet, Fî 2, Kıymet 3.000).

Be-cihet-i ücret-i Mehmed Efendi hattât şâkird-i Tatar berây-ı resm-kerden-i camhâ-i câmi-i şerîf (kıymet 2.000).

Be-cihet-i laciverd-i bedahşî an-yed-i Yusuf Çelebi (Miskâl 625 adet, Fî 80, Kıymet 50.000).

Be-cihet-i ücret-i Mustafa Konya seng-tıraş berây-ı sâhten-i pencerehâ-i câmi-i şerîf (Zirâ' 105 adet, Fî 80, Kıymet 8.400)

Be-cihet-i ücret-i Ahmed Larende seng-tıraş-ı mermer berây-ı sâhten-i kemerhâ-i câmi-i şerîf (Kıymet 14.000).

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i hatt-ı şerîf-i târih-i sebîlhâne-i cedîde an-cânib-i garb der-kurb-ı câmi'-i şerîf an-yed-i Mehmed Efendi hattât ma'a harç, be-cihet-ı hatt-ı zerhîze ve laciverd (Zirâ' 15 adet, fî 240, kıymet 3.600).v. 243b

Be-cihet-i ücret-i hedm-i sakf-ı tevîd-i hatar-nâk ve binâ-i sakf-ı cedîd der-bâlâ-yı kubbe-i oda-i kubbe der-saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Duka Midillü bâ-tezkire-i mi'mâr ağa fî 15 Şâban1024), berây-ı binâ-i sakf-ı cedide (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 368 adet, fî 12, kıymet 4.416), berây-ı oda-i ihvân (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 128, fî 4, kıymet 640), berây-ı inhidâm-ı sukûf (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 256,5 adet, fî 3, kıymet 7.692), berây-ı hedm-i tavan (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.440 adet, fî 2, kıymet 2.880), berây-ı inhidâm-ı dolab (8 adet, fî 10, kıymet 80) yekûn 15.708.

Be-cihet-i ücret-i hedm-i hâne-i kebîr an-cânib-i şark der-saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Yorgi Midillü ma'a Duka, fî 7 R. 1024; berây-ı hedm-i bâbhâ-i kebîr-i mâbeyn ve sûtûnhâ ve dehlîz (20 adet, fî 20, kıymet 400), berây-ı hedm-i dolabhâ-i sağıree der-pâye-i mezbûre (3 adet, fî 5, kıymet 15), berây-ı hedm-i pencerehâ ve camhâ ve bâbhâ-i garbî ve dolabhâ-i sâire (83 adet, fî 5, kıymet 415), berây-ı hedm-i zevrak-ı çatma (2 adet, fî 25, kıymet 50), berây-ı hedm-i musandıra-i çâh der-mevki'-i mezbûre (63 adet, fî 5, kıymet 315), berây-ı hedm-i sûtûnhâ-i kebîr (4 adet, fî 440 (40), kıymet 160), berây-ı hedm-i tavanhâ-i musandır (Zirâ' 4.710 adet, fî 2, kıymet 9.420), berây-ı hedm-i karaçav-ı odahâ-i müte'addide (Zirâ' 7.323, fî 3, kıymet 21.969), berây-ı hedm-i dîvân-ı dolma (Zirâ' 1.916 adet, fî 3, kıymet 5.748), berây-ı hedm-i tahta-puş (Zirâ' 706 adet, fî 2, kıymet 1.412), berây-ı hedm-i döşeme ve kirişleme (Zirâ' 1.352 adet, fî 3, kıymet 4.056), berây-ı hedm-i tırabzan ve kademe (62 adet, fî 5, kıymet 310) yekûn kıymet 44.272.

Be-cihet-i ücret-i hedm-i odahâ-i çâşnigîrân der-saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Yorgi Midillü bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; berây-ı hedm-i karaçav-ı hânehâ-i mezbûre (Zirâ' 1.433 adet, fî, kıymet 4.299), berây-ı hedm-i döşeme-i ve kirîşhâ-i hâne-i mezbûre (Zirâ' 2.222 adet, fî 3, kıymet 6.666), berây-ı hedm-i tavan-ı odahâ-i mezkûrîn (Zirâ' 1.436 adet, fî 2, kıymet 2.872), berây-ı hedm-i dîvâr-ı dolma-i hâne-i mezbûre (Zirâ' 708 adet, fî 3, kıymet 2.124), berây-ı hedm-i döşeme ki ber-hânehâ-i mezbûre (Zirâ' 144 adet, fî 1, kıymet 144), berây-ı hedm-i bâb-ı kebîr-i dehliz (44 adet, fî 5, kıymet 220) yekûn kıymet 16.425.

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i dîvârhâ-i kârgîr ve dekâkîn-i cedîde ma'a tolos ve yonma-i pâye-i kirişleme der-mukâbile-i odahâ-i cedîde der-cânib-i saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Yako ve Yorgi Midillü fî 12 S. 1025 (1 Mart 1616) bâ-tezkire-i mi'mâr ağa

Def'a - Berây-ı dîvâr-ı kârgîr der-zahr-ı dekâkîn an-cânib-i saray-ı mezbûr (Tülen zirâ' 228 adet, Arzan zirâ' 3 adet, Kadden zirâ' 4 zirâ', 2 isbî, Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.339 adet, Fî 10, kıymet 23.390).

Def'a - Dîvâr-ı kârgîr der-bâlâ-yı dîvâr-ı mezbûr (Tülen zirâ' 228 adet, Arzan zirâ' 1 adet, 6 isbî, Kadden zirâ' 6 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.710 adet, fî 10, kıymet 17.100).

Def'a - Dîvâr-ı kârgîr der-pîş-i dekâkîn-i mezbûre (Tülen zirâ' 228 adet, Arzan zirâ' 3 adet, kadden zirâ' 4 adet, 20 isbî, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.339 adet, fî 10, kıymet 23.390).

Def'a - Dîvâr-ı kârgîr der-pîş-i dekâkîn-i mezbûre (29 adet, beher, Tülen zirâ' 146 adet, Arzan zirâ' 2 adet, Kadden zirâ' 4 adet, 6 isbî, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.750 adet, fî 10, kıymet 27.500).

Def'a - Berây-ı dîvâr-ı kârgîr der-bâlâ-yı dîvârhâ-i dekâkîn (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.218 adet, fî 10, kıymet 12.180).

Def'a - Berây-ı yonma-i pâyehâ-i seng-i kefeki der-mâbeyn-i dîvârhâ-i mezbûre (29 adet, beher, Tülen 1 zirâ', 6 isbî, Arzan zirâ' 1 adet, 6 isbî, Kadden zirâ' 3 adet 8 isbî, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 148,5 adet, fî 60, kıymet 8.910).

Def'a - Berây-ı tolos-ı dekâkîn-i mezbûre (29 adet, beher, Tülen zirâ' 8 adet, Arzan zirâ' 6 adet, 15 isbî, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.522 adet, fî 20, kıymet 30.440), berây-ı koltuk-ı tolos-ı mezbûr (29 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.131 adet, fî 10, kıymet 11.310), berây-ı yonma-i taban v kiriş-i haşeb (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.649 adet, fî 10, kıymet 16.490), berây-ı yonma-i kurşunhâ-i seng-i kefeki (Zirâ' 58 adet, fî 60, kıymet 34.800) yekûn kıymet 174.190.

29Rebülâhir1025/ 16 Mayıs1616Tetimme-i Pazartesi

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i hedm-i hâne-i kebîr der-bâlâ-yı fırın-ı kârgîr an-cânib-i cenûb der-saray-ı Mehmed Paşa bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa, berây-ı hedm-i tavanhâ-i hâne-i mezbûre (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.756 adet, fî 2, kıymet

5.512), berây-ı hedm-i sûtûnhâ ve tabanhâ ve gayruhû (81 adet, fî 10, kıymet 810), berây-ı hedm-i sakf-ı kemer der-hâne-i mezbûre (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.010 adet, fî 10, kıymet 10.101 (10.100)), berây-ı hedm-i döşeme ve kirişleme (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 273 adet, fî 3, kıymet 719) yekûn kıymet 17.142.v. 244a

Be-cihet-i ücret-i tırâşîden-i seng-i şemme (=biraz) berây-ı nihâden-i mihrâb-ı câmi'-i şerîf der-mahfil-i pâdişâh an-yed-i Yusuf ser-hakkâkân (ber-vech-i maktû', kıymet 1.000).

Bahâ-i verdinar an-irsâliyye-i Şâban (3 adet, tûlen Zirâ'16, arzan Isb' 8, adet 8, fî 240, kıymet 720).

Be-cihet-i ücret ma'a harc-ı lâzime-i çârçûbe-i câmi'-i şerîf ve dolma ve dolabhâ ve bâbhâ-i minâre an-yed-i Osman Başe bâ-tezkire;

Def'a, çârçûbehâ-i câmi'-i şerîf-i tahtânî (48 adet, fî 800, kıymet 38.400).

Def'a, çârçûbe-i tabaka-i fevkâniyye-i câmi'-i şerîf (29 adet, fî 700, kıymet 20.300).

Def'a, sâhten-i dolabhâ-i kasr-ı hümâyûn (1 adet, kıymet 3.000).

Def'a, çârçûbe-i kasr-ı hümâyûn (4 adet, fî 400, kıymet 1.600).

Def'a, sâhten-i bâbhâ-i minâre (2 adet, fî 5.000, kıymet 10.000) yekûn kıymet 73.300.

Be-cihet-i harc-ı müteferrika (kıymet 925), bahâ-i mismâr-ı ser-i mutallâ an-yed-i Ali çilingir (1.600 adet, fî 5, kıymet 8.000), be-cihet-i ücret-i Yanaki kubbeci berây-ı sâhten-i nîm-kubbehâ-i kebîre ve sağîree ve gayruhû bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Zirâ' 5.120 adet, fî 25, kıymet 128.000), be-cihet-i ücret-i üstâdiyye ma'a harc-ı lâzime berây-ı sâhten-i pencerehâ-i дума ve sadef-kârî ve pencerehâ-i harem-i enderûnî-i engüşt ve pencerehâ-i sadef-kârî berây-ı mahfil-i pâdişâh der-câmi'-i şerîf an-yed-i Üstâd Hasan ve Hacı Ali ve Devlet bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, pencerehâ-i sadef-kârî-i дума (11 adet, fî 25.000, kıymet 275.000), pencere-i harem-i enderûnî-i engüşt (46 adet, fî 10.000, kıymet 460.000), pencere-i sadef-kârî berây-ı mahfil-i pâdişâh (2 adet, fî 20.000, kıymet 40.000) yekûn 775.000.

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i Manol ser-sıvacı berây-ı sâhten-i mala-i aşı der-kubbehâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmi'-i şerîf ve ba'zı mukarnas-ı kubbehâ-i kuşe ve küçek bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; berây-ı nakş-ı mala-i aşı der-kubbehâ-i mezbûre (Zirâ' 1.750 adet, fî 80, kıymet 140.000), berây-ı ba'zı mukarnas-ı kûşe ve küçek (Zirâ' 38 adet, fî 160,

kıymet 6.120) Be-cihet-i ücret-i Yorgi sıvacı berây-ı ba'zı odahâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmî-i şerîf bâ-tezkire-i müşârun-ileyh (Zirâ' 94 adet, fî 80, kıymet 7.520) yekûn kıymet 146.120.

Be-cihet-i ücret-i Kosta sıvacı berây-ı siva-i nîm-kubbe-i kebîr ve koltuk ve sâire bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Zirâ' 562,5 adet, fî 8, kıymet 4.500).

Be-cihet-i ücret-i siva-i nîm-kubbe-i kebîr ve koltuk der-enderûn-ı câmi-i şerîf ma'a harem-i kubbe-i küçek bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 5.104), berây-ı siva-i nîm-kubbe-i kebîr ve koltuk der-enderûn-ı câmi-i şerîf (Zirâ' 558 adet, fî 8, kıymet 4.464), berây-ı dolma-i kubbe-i küçek (Zirâ' 8 ade, fî 80, kıymet 640).

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i hatt-ı şerîf-i târih-i sebîlhâne-i cedîde an-cânib-i garb der-kurb-ı câmi-i şerîf an-yed-i Mehmed Efendi hattât ma'a harç, be-cihet-ı hatt-ı zerhîze ve laciverd (Zirâ' 15 adet, fî 240, kıymet 3.600).v. 243b

Be-cihet-i ücret-i hedm-i sakf-ı tevîd-i hatar-nâk ve binâ-i sakf-ı cedîd der-bâlâ-yı kubbe-i oda-i kubbe der-saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Duka Midillü bâ-tezkire-i mi'mâr ağa fî 15 Şâban1024), berây-ı binâ-i sakf-ı cedide (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 368 adet, fî 12, kıymet 4.416), berây-ı oda-i ihvân (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 128, fî 4, kıymet 640), berây-ı inhidâm-ı sukûf (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 256,5 adet, fî 3, kıymet 7.692), berây-ı hedm-i tavan (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.440 adet, fî 2, kıymet 2.880), berây-ı inhidâm-ı dolab (8 adet, fî 10, kıymet 80) yekûn 15.708.

Be-cihet-i ücret-i hedm-i hâne-i kebîr an-cânib-i şark der-saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Yorgi Midillü ma'a Duka, fî 7 R. 1024; berây-ı hedm-i bâbhâ-i kebîr-i mâbeyn ve sûtûnhâ ve dehlîz (20 adet, fî 20, kıymet 400), berây-ı hedm-i dolabhâ-i sağîree der-pâye-i mezbûre (3 adet, fî 5, kıymet 15), berây-ı hedm-i pencerehâ ve camhâ ve bâbhâ-i garbî ve dolabhâ-i sâire (83 adet, fî 5, kıymet 415), berây-ı hedm-i zevrak-ı çatma (2 adet, fî 25, kıymet 50), berây-ı hedm-i musandıra-i çâh der-mevki-i mezbûre (63 adet, fî 5, kıymet 315), berây-ı hedm-i sûtûnhâ-i kebîr (4 adet, fî 440 (40), kıymet 160), berây-ı hedm-i tavanhâ-i musandır (Zirâ' 4.710 adet, fî 2, kıymet 9.420), berây-ı hedm-i karaçav-ı odahâ-i müte'addide (Zirâ' 7.323, fî 3, kıymet 21.969), berây-ı hedm-i dîvân-ı dolma (Zirâ' 1.916 adet, fî 3, kıymet 5.748), berây-ı hedm-i tahta-puş (Zirâ' 706 adet, fî 2, kıymet 1.412), berây-ı hedm-i döşeme ve kirişleme (Zirâ' 1.352 adet, fî 3,

kıymet 4.056), berây-ı hedm-i tırabzan ve kademe (62 adet, fî 5, kıymet 310) yekûn kıymet 44.272.

Be-cihet-i ücret-i hedm-i odahâ-i çâşnigîrân der-saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Yorgi Midillü bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; berây-ı hedm-i karaçav-ı hânehâ-i mezbûre (Zirâ' 1.433 adet, fî, kıymet 4.299), berây-ı hedm-i döşeme-i ve kirîşhâ-i hâne-i mezbûre (Zirâ' 2.222 adet, fî 3, kıymet 6.666), berây-ı hedm-i tavan-ı odahâ-i mezkûrîn (Zirâ' 1.436 adet, fî 2, kıymet 2.872), berây-ı hedm-i dîvâr-ı dolma-i hâne-i mezbûre (Zirâ' 708 adet, fî 3, kıymet 2.124), berây-ı hedm-i döşeme ki ber-hânehâ-i mezbûre (Zirâ' 144 adet, fî 1, kıymet 144), berây-ı hedm-i bâb-ı kebîr-i dehliz (44 adet, fî 5, kıymet 220) yekûn kıymet 16.425.

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i dîvârhâ-i kârgîr ve dekâkîn-i cedîde ma'a tolos ve yonma-i pâye-i kirîşleme der-mukâbile-i odahâ-i cedîde der-cânib-i saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Yako ve Yorgi Midillü fî 12 S. 1025 bâ-tezkire-i mi'mâr ağa

Defa - Berây-ı dîvâr-ı kârgîr der-zahr-ı dekâkîn an-cânib-i saray-ı mezbûr (Tülen zirâ' 228 adet, Arzan zirâ' 3 adet, Kadden zirâ' 4 zirâ', 2 isbî', Be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.339 adet, Fî 10, kıymet 23.390).

Defa - Dîvâr-ı kârgîr der-bâlâ-yı dîvâr-ı mezbûr (Tülen zirâ' 228 adet, Arzan zirâ' 1 adet, 6 isbî', Kadden zirâ' 6 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.710 adet, fî 10, kıymet 17.100).

Defa - Dîvâr-ı kârgîr der-pîş-i dekâkîn-i mezbûre (Tülen zirâ' 228 adet, Arzan zirâ' 3 adet, kadden zirâ' 4 adet, 20 isbî', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.339 adet, fî 10, kıymet 23.390).

Defa - Dîvâr-ı kârgîr der-pîş-i dekâkîn-i mezbûre (29 adet, beher, Tülen zirâ' 146 adet, Arzan zirâ' 2 adet, Kadden zirâ' 4 adet, 6 isbî', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.750 adet, fî 10, kıymet 27.500).

Defa - Berây-ı dîvâr-ı kârgîr der-bâlâ-yı dîvârhâ-i dekâkîn (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.218 adet, fî 10, kıymet 12.180).

Defa - Berây-ı yonma-i pâyehâ-i seng-i kefeki der-mâbeyn-i dîvârhâ-i mezbûre (29 adet, beher, Tülen 1 zirâ', 6 isbî', Arzan zirâ' 1 adet, 6 isbî', Kadden zirâ' 3 adet 8 isbî', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 148,5 adet, fî 60, kıymet 8.910).

Def'a - Berây-ı tolos-ı dekâkîn-i mezbûre (29 adet, beher, Tûlen zirâ' 8 adet, Arzan zirâ' 6 adet, 15 isbî', be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.522 adet, fî 20, kıymet 30.440), berây-ı koltuk-ı tolos-ı mezbûr (29 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.131 adet, fî 10, kıymet 11.310), berây-ı yonma-i taban v kiriş-i haşeb (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.649 adet, fî 10, kıymet 16.490), berây-ı yonma-i kurşunhâ-i seng-i kefeki (Zirâ' 58 adet, fî 60, kıymet 34.800) yekûn kıymet 174.190.

29Rebûlâhir1025/ 16 Mayıs1616Tetimme-i Pazartesi

El-masraf - Be-cihet-i ücret-i hedm-i hâne-i kebîr der-bâlâ-yı fırın-ı kârgîr an-cânib-i cenûb der-saray-ı Mehmed Paşa bâ-tezkire-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa, berây-ı hedm-i tavanhâ-i hâne-i mezbûre (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2.756 adet, fî 2, kıymet 5.512), berây-ı hedm-i sûtûnhâ ve tabanhâ ve gayruhû (81 adet, fî 10, kıymet 810), berây-ı hedm-i sakf-ı kemer der-hâne-i mezbûre (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 1.010 adet, fî 10, kıymet 10.101 (10.100)), berây-ı hedm-i döşeme ve kirişleme (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 273 adet, fî 3, kıymet 719) yekûn kıymet 17.142.v. 244a

Be-cihet-i ücret-i tırâşîden-i seng-i şemme berây-ı nihâden-i mihrâb-ı câmi'-i şerîf der-mahfil-i pâdişâh an-yed-i Yusuf ser-hakkâkân (ber-vech-i maktû', kıymet 1.000).

Be-cihet-i ücret ma'a harc-ı lâzime-i çârçûbe-i câmi'-i şerîf ve dolma ve dolabhâ ve bâbhâ-i minâre an-yed-i Osman Başe bâ-tezkire;

Def'a, çârçûbehâ-i câmi'-i şerîf-i tahtânî (48 adet, fî 800, kıymet 38.400).

Def'a, çârçûbe-i tabaka-i fevkâniyye-i câmi'-i şerîf (29 adet, fî 700, kıymet 20.300).

Def'a, sâhten-i dolabhâ-i kasr-ı hümâyûn (1 adet, kıymet 3.000).

Def'a, çârçûbe-i kasr-ı hümâyûn (4 adet, fî 400, kıymet 1.600).

Def'a, sâhten-i bâbhâ-i minâre (2 adet, fî 5.000, kıymet 10.000) yekûn kıymet 73.300.

Be-cihet-i harc-ı müteferrika (kıymet 925), bahâ-i mismâr-ı ser-i mutallâ an-yed-i Ali çilingir (1.600 adet, fî 5, kıymet 8.000), be-cihet-i ücret-i Yanaki kubbeci berây-ı sâhten-i nîm-kubbehâ-i kebîre ve sağîree ve gayruhû bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Zirâ' 5.120 adet, fî 25, kıymet 128.000), be-cihet-i ücret-i üstâdiyye ma'a harc-ı lâzime berây-ı sâhten-i pencerehâ-i duma ve sadef-kârî ve pencerehâ-i harem-i enderûnî-i engüş ve pencerehâ-i sadef-kârî berây-ı mahfil-i pâdişâh der-câmi'-i şerîf an-yed-i

Üstâd Hasan ve Hacı Ali ve Devlet bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, pencerehâ-i sadef-kârî-i дума (11 adet, fî 25.000, kıymet 275.000), pencere-i harem-i enderûnî-i engüş (46 adet, fî 10.000, kıymet 460.000), pencere-i sadef-kârî berây-ı mahfil-i pâdişâh (2 adet, fî 20.000, kıymet 40.000) yekûn 775.000.

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i Manol ser-sıvacı berây-ı sâhten-i mala-i aşî der-kubbehâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmî-i şerîf ve ba'zı mukarnas-ı kubbehâ-i kuşe ve küçek bâ-tezkire-i mi'mâr ağa; berây-ı nakş-ı mala-i aşî der-kubbehâ-i mezbûre (Zirâ' 1.750 adet, fî 80, kıymet 140.000), berây-ı ba'zı mukarnas-ı kûşe ve küçek (Zirâ' 38 adet, fî 160, kıymet 6.120) Be-cihet-i ücret-i Yorgi sıvacı berây-ı ba'zı odahâ-i fevkânî ve tahtânî der-câmî-i şerîf bâ-tezkire-i müşârun-ileyh (Zirâ' 94 adet, fî 80, kıymet 7.520) yekûn kıymet 146.120.

Be-cihet-i ücret-i Kosta sıvacı berây-ı siva-i nîm-kubbe-i kebîr ve koltuk ve sâire bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (Zirâ' 562,5 adet, fî 8, kıymet 4.500).

Be-cihet-i ücret-i siva-i nîm-kubbe-i kebîr ve koltuk der-enderûn-ı câmi-i şerîf ma'a harem-i kubbe-i küçek bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (kıymet 5.104), berây-ı siva-i nîm-kubbe-i kebîr ve koltuk der-enderûn-ı câmi-i şerîf (Zirâ' 558 adet, fî 8, kıymet 4.464), berây-ı dolma-i kubbe-i küçek (Zirâ' 8 ade, fî 80, kıymet 640).

Makbûl, an-19 Receb 1025 (2 Ağustos 1616).

Bahâ-i mezkûrîn an-yed-i Mehmed ve Hasan ve İlyas, kirîş-i âhen (Kit'a 143 adet, Kantar-ı İslanbulî 170 adet, 28 lodura, fî 500, kıymet 85.140), âhen-i hâm (Kantar-ı Samakovî, 96 adet, 42 kıyye, fî 290, kıymet 28.050), be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i mühimmât-ı mezbûre an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i mezbûrîn (Kantar-ı Samakovî, 223,5 adet, fî 90, kıymet 19.632).

Be-cihet-i ücret-i Dîvâne Nikola berây-ı sâhten-i dolabhâ-i kebîre be-cihet-i kenden-i senghâ-i minârehâ bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (6 adet, fî 2.200, kıymet 13.200).v. 244b

Be-cihet-i ücret ma'a harc-ı lâzime-i camhâ-i odahâ-i kebîre an-yed-i Hasan camger bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, cam-ı sırça (826 adet, fî 5, kıymet 4.130).

Be-cihet-i ücret-i camgerân-ı câmi-i şerîf der-enderûn-ı bazı câmi-i şerîf ve bazı ebniye ve kasr-ı hümâyûn ve gayruhû (kıymet 40.000).

Be-cihet-i ücret-i Aci camger ma'a harc-ı lâzime berây-ı nihâden-i camhâ-i kubbe-i kûşe bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, camhâ-i meyâne (13,5 adet, fî 25, kıymet 337,5), camhâ-i sağıre (140 adet, fî 14, kıymet 1.960), cam-ı sırça (2.101 adet, fî 3, kıymet 6.303), cam-ı rengâmiz (70 adet, fî 20, kıymet 1.400) yekûn kıymet 10.000.

Be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i alem-i kubbe-i kebîr ve alemhâ-i kubbe-i kûşe ve alemhâ-i kubbe-i Bektaş ve alemhâ-i minârehâ der-harem-i câmi-i şerîf ve külah-ı minare-i evvel ve sâni ve şem'dân-ı kebîrân der-pîş-i mihrâb-ı câmi-i şerîf an-yed-i Mustafa Ağa ser-kazganî

Fi'l-asl an-teslîmât an-anbar-ı binâ-i şerîf be-dest-i mezbûr, nühâs (5.264 kıyye), minhâ, mahsûb der-yed, nühâs (842 kıyye, gayr ez-nühâs ücret-i mezbûre beher kıyye, fî 120, kıymet 101.040), el-bâkî nümûde der-rûznâmçe-i İdris Ağa emîn-i sâbık.

Be-cihet-i ücret-i Mehmed Efendi hattât berây-ı resm-i hatt-ı nîm-kubbe-hâ-i kebîre ve nîm-kubbehâ-i sağıre ve hatt-ı sûtûnhâ-i beden-i pâ ve hatt-ı kitâbe-i mihrâb ve hat der-bâlâ-yı mihrâb ve hat der-bâlâ-yı harem-i enderûnû ve hatt-ı kemer-i enderûnî ve esmâ-i hüsnâ-i camhâ-i kebîre ve sağıre bâ-tezkire-i mi'mâr ağa;

Mahsûb şode an-zamân-ı merhûm Kalender Paşa (kıymet 11.400), fi'l-asl (ber-vech-i maktû, kıymet 60.000).

El-bâkî - Nümûde der-rûznâmçe-i İdris Ağa fî

29 Receb 1026 / 2Ağustos1617

Bahâ-i mühimmât-ı mezbûre an-yed-i Menteş Yahudi bâ-tevârîh-i muhtelif sitâde ve semenhâ mahsûb şode ani't-teslîmât an-zamân-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i mezbûr-ı sâbık ve emîn-i anbar-ı binâ-i mezbûr der-zamân-ı İdris Ağa emîn-i lâhık ve makbûl şode fi't-târîh icmâlen, mismâr-ı şumâr-ı fette (23.029 adet, beher 1.000 fî 360, kıymet 8.288), mismar-ı Banad (63.510 adet, beher 1.000 fî 160, kıymet 10.161), resen-i ihlamur (1.146 adet, fî 3, kıymet 3.438), kofa-i irgad (3.744 adet, fî 5, kıymet 18.720), kırtas-ı İstanbulî (deste 107 adet, kıymet 2.675), bârû-yı çûb (2.198 adet, fî 5, kıymet 10.990), mismâr-ı pedavra (118.100 adet, beher 1.000 fî 50, kıymet 5.905) mismâr-ı şayka (2.850 adet, beher 1.000 fî [1]40 (138,5), kıymet 395), mismâr-ı mertek (Kantar 22 adet, 26 lodura, fî 704, kıymet 15675), teneke-i âhen (140 adet, fî 1, kıymet 140), tutkal-ı Edirne (5 kıyye, fî 50, kıymet 250), sünger-i kubbe (95 adet, kıymet 925), reze-i çifte-i siyâh (570 adet, fî 4, kıymet 2.280), kal'î (33 kıyye, fî 80,

kıymet 2.640), mismâr-ı mertek (1.000 adet, kıymet 100), teneke-i âhen (14 adet, fî , kıymet 112), kürek-i ... (30, kıymet 140), mismâr-ı Lofça (19.020 adet, kıymet 11.414), mismâr-ı şumar-ı meyâne (6.600 adet, beher 1.000 fî 200, kıymet 1.320), tutkal-ı siyah (22,5 kıyye, fî 20, kıymet 450), reze-i kebîr-i siyah (100 adet, fî 8, kıymet 800), çûb-ı kazma-i kabza (120 adet, kıymet 460), mismâr-ı bölme (18.920 adet, kıymet 1.513), kofa-i lağımî (420 adet, fî 8, kıymet 3.360), raht-ı bend-kûşe-i tut (2 adet, kıymet 160), pulhâ-i (Pulhâ-i) pencere (72 adet, fî 1, kıymet 72), halka-i dolab (12 adet, fî 5, kıymet 60), bend-kuşe-i dolab (kıymet 476), reze-i pencere-i siyah (36 adet, kıymet 920), püştivân-ı siyah (14 adet, kıymet 1.060), âhen-i bâd (6 adet, fî 5, kıymet 30), muşamma' (2 adet, kıymet 220), reze-i halka bâ-kalay (60 adet, kıymet 120), mandal (2 ade, kıymet 8) yekûn 105.281.

Bahâ-i gec-i Rumeli an-yed-i bazı kesân sitâde der-zamân-ı İdris Ağa emîn-i lâhık ve semen-eş der-zamân-ı merhûm Kalender Paşa sitâde bûd ve makbûl şode fi't-târîh bi'd-defa'ât âmede

Defa - Fî 29 Ca. 1025 (14 Haziran 1616), (Kantar 2.916 âde, fî 11, kıymet 32.076),

Defa - Fî 29 C. 1025 (14 Temmuz 1616), (Kantar 727 adet, fî 11, kıymet 7.997),

Defa - Fî selh-i Receb 1025 (13 Ağustos 1616), (Kantar 3.636 adet, fî 11 (kıymet 39.996).

Bahâ-i sürb-i mezkûrîn ma'a ücret-i navlun-ı sefâin ve kira-i arabahâ ki semen-eş der-zamân-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i sâbık sitâde ve bâ-tevârîh-i muhtelife âmede ve makbûl şode an-rûznâmçe-i İdris Ağa an-irsâliyye-i diğeri Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-bevvâban-ı dergâh-ı âlî bi'd-defa'ât. v. 245a

Defa Âmede fî 4 Şâban1025 (17 Ağustos 1616), sürb-i Üskübî (Kantar 436 adet, lodura 48 adet, fî 140, kıymet 61.107), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefîne ve kira-i arab (Kantar 436 adet, fî 60, kıymet 22.672), navlun (kıymet 5.222), be-cihet-i kira-i araba (kıymet 17.440) Yekûn 83.779.

Defa Âmede fî 7 Şâban1025 (20 Ağustos 1616), sürb-i Üskübî (Kantar 148 adet, lodura 9 ade, fî 140, kıymet 20.732), be-cihet-i ücret-i navlun ve kira-i araba (Kantar 148 adet, fî 60, kıymet 76.960), (berây-ı araba, kıymet 5.920), (berây-ı navlun, kıymet 1.776) yekûn 28.428.

Defa Âmede, fî 12 Şâban1025 (25 Ağustos 1616), sürb-i Üskübî (Kantar 296 adet, lodura 54 adet, fî 140, kıymet 41.515), be-cihet-i ücret-i navlun ve kira-i araba (Kantar 296,5 adet, fî 60, kıymet 15.418), (berây-ı ücret-i araba, fî 40, kıymet 11.860), (berây-ı navlun, fî 12, kıymet 3.558) yekûn 56.933.

Âmede, fî 21 Şâban1025 (3 Eylül 1616), sürb-i Sidrekapsi (Kantar 391 adet, lodura 14 adet, fî 130, kıymet 50.848), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine (fî 20, kıymet 4.693) yekûn 55.541.

Âmede, fî 17 Ramazân 1025 (28 Eylül 1616), sürb-i Sidrekapsi (Kantar 893 adet, lodura 82 adet, fî 130, kıymet 116.196), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine (893 kantar, lodura 80 adet, fî 20) yekûn 17.876. Yekûn 134.072.

Fî 17 Ramazân 1025 (28 Eylül 1616) - Defa bâ-tezkire-i mi'mâr ağa ve tob-ı sade-kârî, sürb-i Sidrekapsi (Kantar 218 adet, lodura 25 adet, fî 130, kıymet 15.672), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefine (Kantar 218 adet, lodura 25 adet, fî 20, kıymet 2.365), yekûn 17.737.

Be-cihet-i ücret ma'a harc-ı lâzime berây-ı sâhten-i rahlehâ-i câmi-i şerîf an-yed-i Üstâd Derviş rahlehâ (4 adet, fî 8.000, kıymet 32.000), top-ı kebîr-i sade-kârî (2 adet, fî 3.500, kıymet 7.000) yekûn 39.000.

Bahâ-i şem'i penbe der-vakt-i sâhten-i bacahâ-i lağimiyân an-yed-i Usta İbrahim bi'd-defa'ât (kıymet 1.000),

Bahâ-i kâşihâ-i münakkâş berây-ı enderûn-ı câmi-i şerîf an-yed-i Hasan bâ-tezkire-i mi'mâr ağa (5.000 adet, fî 18, kıymet 90.000), der-miyân 14.695 adet.

Be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı götürücüyân-ı kefekiciyân der-câmi-i şerîf ve dîvâr-ı harem ve kasr-ı hümâyûn ve bazı ebniye der-enderûn-ı câmi-i şerîf ber-mûceb-i defter-i müfredât be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mi'mârân-ı hâssa harîde şod der-zamân-ı İdris Ağa emîn-i binâ-i mezbûr ve nümûde ani't-teslîmât an-zamân-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i sâbık ve teftîş der-zîr der-rûznâmçe-i İdris Ağa el-müşâru ileyh ..... (kıymet 2.904.233, der-miyân 4.940.236).v. 245b

Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i odahâ-i cedîde der-saray-ı Mehmed Paşa an-yed-i Mihitar lağimî (5 adet, Tûlen zirâ' 600 adet, Arzan zirâ' 3 adet, Kadden zirâ' 4,5 adet, be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 4.080 adet, fî 60, kıymet 24.480).

Be-cihet-i ücret-i yonma-i mermer-i kafa-tahta der-zîr-i pâye-i kefeki an-cânib-i bîrûnî (Zirâ' 96 adet, 12 ısbî, fî 120, kıymet 11.580).

Be-cihet-i ücret-i lağımıyân berây-ı sâhten-i bacahâ-i kârîz an-kurb-ı kasr-ı hümâyûn der-câmî-i şerîf ilâ bâb-ı Ahur an-yed-i Mihitar bâ-tezkire-i mi'mâr ağa, fevkânî (91 adet, fî 300, kıymet 27.300).

Bahâ-i mezkûrîn an-Behram Yahudi sitâde der-zamân-ı İdris emîn-i binâ-i mezbûr ve semenuhâ der-zamân-ı merhûm Kalender Paşa dâde ve ani't-teslîmât mahsûb ve makbûl şode an-tevârîh-i muhtelife.

Bahâ-i zencîr-i piriñç berây-ı horoz-i kanâdîl der-enderûn-ı câmi-i şerîf (Zirâ' 3.076 adet, 2 ısbî, fî 35, kıymet 107.662).

Defa âmede fî 8 C. 1025 (24 Mayıs-23 Haziran 1616), (Zirâ' 419 adet, fî 35, kıymet 14.665),

Defa âmede fî 12 Receb 1025 (26 Temmuz 1616), (Zirâ' 190 adet, fî 35, kıymet 6.650),

Defa âmede fî 11 Şâban1025 (24 Ağustos 1616), (Zirâ' 438 adet, fî 35, kıymet 15.338),

Defa âmede fî 10 Za. 1025 (19 Kasım 1616), (Zirâ' 267 adet, fî 35, kıymet 9.345),

Defa âmede, fî 25 Z. 1025 (3 Ocak 1617), (Zirâ' 661 adet, fî 35, kıymet 23.135),

Defa âmede, fî 16 Muharrem 1026 (24 Ocak 1617), (Zirâ' 440 adet, fî 35, kıymet 15.400),

Defa âmede, fî 14 Safer 1026 (21 Şubat 1617), (Zirâ' 68 adet, fî 35, kıymet 2.380),

Defa âmede, fî 23 Receb (27 Temmuz 1617), (Zirâ' 399,5 adet, fî 35, kıymet 13.982),

Defa âmede, fî 29 Receb 1026 (2 Ağustos 1617), (Zirâ' 193 adet, fî 35, kıymet 6.766).

Bahâ-i tel-i piriñç (20 kıyye, 310 dirhem, fî 120, kıymet 2.448).

Defa, fî 15 Z. 1025 (3 kıyye, kıymet 360), defa (fî 26 Z 1025, 1 kıyye, 25 dirhem, kıymet 123), defa (fî 16 Muharrem 1026, 3 kıyye, 375 dirhem, kıymet 405), defa (fî 2 Safer 1026, 4 kıyye, kıymet 480), defa (fî 6 Safer 1026, 4 kıyye, kıymet 480), defa (fî 20 Safer 1026, 4 kıyye, kıymet 480), defa (fî 23 Receb 1026, 1 kıyye, kıymet 120).

Bahâ-i zencîr-i piring berây-ı çârmih-ı kanâdîl-i câmi`-i şerîf (Zirâ' 3.616 adet, 8 isbî, fî 35, kıymet 126.574).

Defa Âmede, fî 10 Za. 1025 (19 Kasım 1616), (Zirâ' 1.402 adet, fî 35, kıymet 49.070),

Defa Âmede, fî 25 Z. 1025 (3 Ocak 1617), (Zirâ' 571 adet, fî 35, kıymet 19.985),

Defa, Âmede, fî 16 Muharrem 1026 (24 Ocak 1617), (Zirâ' 452 adet, fî 35, kıymet 18.820),

Defa, fî 14 Safer 1026 (21 Şubat 1617), (Zirâ' 650 adet, fî 35, kıymet 22.750),

Defa, Âmede, fî 28 Safer 1026 (7 Mart 1617), (Zirâ' 214 adet, 20 isbî, fî 35, kıymet 7.522),

Defa, Âmede, fî 23 Receb sene [10]26 (27 Temmuz 1617), (Zirâ' 326,5 adet, fî 35, kıymet 11.427) cem'an Kıymet 236.684.

Minhâ, Mahsûb - An-bahâ-i sürb an-yed-i müşârun-ileyh fî 29 R. 1025 (kıymet 32.296).

Fî'l-bâkî - Ani't-teslîmât (kıymet 204.388).

Bahâ-i gec-i Anadolu an-yed-i ( ) an-yed-i Hüseyin Ağa ihrâc şode (165 adet, fî 48, kıymet 7.920), be-cihet-i ücret-i seng-tırâşân-ı mermer-tırâşân-ı götürüciyân der-câmi`-i şerîf ve harem-i enderûnî ve şâdırvân ve kasr-ı hümâyûn ve ani't-teslîmât mahsûb şode an-zamân-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i sâbık (kıymet 4.730.519). Der-miyân 8.193.424.

Be-cihet-i ücret-i sâhten-i minârehâ-i câmi`-i şerîf an-mukâbile-i kafa-tahta ilâ ... mahsûb şode ani't-teslîmât, minârehâ (6 adet, kıymet 400.962). Der-miyân 1.016.000.

Be-cihet-i ücret-i Serkis lağimî berây-ı kenden-i lağim-ı râh-ı âb (tulânî [zirâ'] 68 adet, fî 300, kıymet 20.400), be-cihet-i ücret-i Karabaş berây-ı keşîden-i türâb der-pîş-i bâb-ı saray-ı Mehmed Paşa (kıymet 10.000), be-cihet-i ücret-i Timur lağimî berây-ı kenden-i kârîz-i zindân an-harem-i bîrûnî ilâ Meydan-ı Esb (kıymet 8.610). Be-cihet-i ücret-i lağimiyân an-yed-i Mehmed lağimî ve Parmaksuz lağimî (kıymet 8.000), be-cihet-i ücret-i arabacıyân berây-ı âverden-i seng ve kereste der-vâcib-i gurre-i C. ilâ selh-i Receb 1020 âmede ve sehven tahrîr be-nümûde mevcûd-ı mahall-i mezbûr mahsûb şode bâ-defter-i Bali Çelebi katib-i anbar (169 nevbet, fî 20, kıymet 3.380).

Menkûl an 23 Şâban1025, bahâ-i mismâr-ı mertek an-yed-i Mehmed Rifat (Kantar zirâ' 56 adet, fî 650, kıymet 36.400), be-cihet-i ücret-i arabacıyân an-Samakov ilâ İstanbul an-yed-i mezbûrîn (Kantar [zirâ'] 56 adet, fî 85, kıymet 4.760).

16Cemâziyelevvel 1025 / 1 Haziran 1616Çarşamba

Îrâd - Teslîm berây-ı harîde-i Kalender Paşa tevâbi'uhâ-i hazret-i ağa ser-bostanî an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dâru's-sa'âde. Kıymet 2.105.907.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 2.105.907 Akçe teslim edildi.

29 Zilhicce 1025 / 7 Ocak1617Tetimme-i Pazartesi

Be-cihet-i ücret-i kenden-i temel-i âbdesthâne an-yed-i Mahmud gayr ez-zaman-ı İdris Ağa ale'l-hesâb (kıymet 10.000).v. 246a

Defa - Fî gurre-i Ca. 1025 / 17 Mayıs 1616 ilâ gâyet-i Zilhicce sene-i minhû, tuğla-i kubbe-i kebîr (29.368 adet, fî 4, kıymet 117.472) yekûn 279.849.

16Cemâziyelevvel 1025 / 1 Haziran1616Çarşamba

Îrâd - Teslîm berây-ı harîde-i Kalender Paşa tevâbi'uhâ-i hazret-i ağa ser-bostanî an-yed-i hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağa-yı Dâru's-sa'âde. Kıymet 2.105.907.

-Îrâd- Dârüssâdeti'ş-şerîfe Ağası ve nâzır Hazret-i Hacı Mustafa Ağa eliyle vezir ve Câmi-i Şerîf Binâ Emîni Kalender Paşa'ya 2.105.907 Akçe teslim edildi.

v. 246b

Teslîm be-İdris Ağa an-müteferrika-i Dergâh-ı âlî vekîl-i Hüseyin Ağa ser-bostanî emîn-i binâ-i câmi'-i şerîf an-bakiyye-i mevcûd-ı anbar an-zaman-ı merhûm Kalender Paşa emîn-i binâ-i mezbûr-ı sâbık fî gurre-i Ca. 1025, tuç an-zivana-i hurde-i şeşhâne berây-ı sûtûn (9 adet, 71 lodra), tuç an-zivana-i müdevver-i hurde berây-ı sûtûn (28 adet, Kantar 5 adet, 58 lodura), tuç an-zivana-i çâr-kuşe berây-ı enderûn-ı sofa ve harem (17 adet, Kantar 4 adet, 36 lodra), tuç an-zivana-i kemer-i müdevver berây-ı sûtûn (19 adet, Kantar 8 adet, 8 lodra), tuç an-zivana-i nîm berây-ı sûtûn-ı müdevver (5 adet, 95 lodura), tuç an-zivana-i Rumî berây-ı pâye-i kemer (3 adet, Kantar 10 adet, 64 lodura), tuç pencere-i müşebbek (4 adet, Kantar 27 adet, lodura 8), tuç makara (3 adet, 86 lodura), keçe-i nühâs-ı serîr-i sürb (2 adet), zencîr berây-ı devr-i câmi'-i şerîf (Zirâ' 2.157 adet), zencîr berây-ı çarmih-ı câmi'-i şerîf (Zirâ' 1.257 adet), zencîr-i kubbe-i

kemer (Zirâ' 50 adet, 9 isbî'), zencîr-i büzürg (Zirâ' , 15-15), zencîr berây-ı kubbe-i câmi-i şerîf (Zirâ' 34 adet, 18 isbî'), tel-i piriñç (2 kıyye, 375 dirhem), külçe-i nühâs (Kantar 65 adet, 88 lodra), ferş-i hammâm, kabza (2 adet), tas-ı alçı taşı (1 adet), kapak-ı maslak-ı nühâs (2 adet, 57 lodura), halka-i müdevver-i mutallâ (20 adet), nihâs (47 adet), reze-i mutallâ (15 adet), halka-i Acem-i mutallâ (4 adet), döşek-i müşebbek-i mutallâ (4 adet), kol-ı müşebbek-i mutallâ-i nühâs (544 adet), mismâr-ı kâşî-i ser-i mutallâ (187 adet), mismâr-ı ser-i müdevver berây-ı kol-ı kapı mutallâ (335 adet), kol-ı pencere bâ-kalay (980 adet), halka-i pencere ve kapu bâ-kalay (230 adet), halka-i kapu-yı kebîr bâ-kalay (21 adet), mismâr-ı kâşî-i ser [bâ]-kalay (1.895 adet), püştivân-ı sakf-ı tavan (14 adet), ökçelik ma'a raht (14 adet), reze-i sofa-i siyâh (160 adet), sürb-i külçe-i Sidrekaps (Kantar 3.485 adet, 86 lodra), sürb-i külçe-i Üskübî (Kantar 683 adet, 20 lodra), elvâh-ı sürb (474 adet, Kantar 239 adet, lodura 82 adet), sürb-i köhne-i hürde (Kantar 38 adet, 51 lodura), âhen-i hâm-ı hürde (Kantar 987 adet, 31 lodura), âhen-i kiriş-i battâl (11 adet, Kantar 39 adet, 40 lodura), âhen-i kiriş-i vasat (41 adet, Kantar 88 adet, lodura 4 adet), âhen-i kiriş-i hürde (92 adet, Kantar 105 adet, 36 lodura), âhen-i hurdevât-ı sergi (Kantar 61 adet, 19 lodura), çelik-i Frengî (Kantar 1 adet, 24 lodura), âhen-i pencere-i toplu-ı dû-ser (65 adet, Kantar 188 adet, lodura 4 adet), bâb-ı âhen-i kafes, Saç (4 adet, Kantar 4 adet, 92 lodura), çelik-i Samakovî (Kantar 2 adet, lodura 54 adet), âhen-i hurdevât (Kantar 41 adet, 10 lodura), âhen-i pencere-i toplu (An-hedm-i saray-ı Ahmed Paşa, 172 adet, Kantar 260 adet, 10 lodra), âhen-i pencere-i sâde (An-hedm-i saray-ı mezbûr , 106 adet, Kantar 67 adet, 66 lodura), âhen-i pencere-i toplu-i atık (11 adet, 70 lodura), âhen-i çenber-i sûtûn-ı battâl (2 adet, Kantar 1 adet, 24 lodura), âhen-i çenber-i ser-sûtûn-ı ...(46 adet, Kantar 6 adet, 90 lodura), âhen-i ...köhne (23 adet, Kantar 3 adet, 12 lodura), köhne hurde (34 adet), âhen-i çârcûbe-i cam (27 adet, Kantar 3 adet, 34 lodura), âhen-i kenâd-ı enseri 8 adet (2 kantar, 80 lodura), kenâd-ı hürde (Kantar 3 adet, lodura 30 adet), zivana (35 lodura), âhen-i civata-i kubbe (29 adet, 60 lodura), âhen-i ökçe-i tek (1 adet, 17 lodura), âhen-i çubuk-ı ... kebîre (3 adet, Kantar 1 adde, 34 lodura), âhen-i Mîsrî-i nühâs-ı gubâr (35 adet), âhen-i pencere-i kebîr-i cedîd (3 adet, köhne 5 adet), mismâr-ı taban (Kantar 527 adet, 76 lodura), mismâr-ı hatîl (Kantar 327 adet, 70 lodra), mismâr-ı mertek (Kantar 55 adet, 99 lodra), mismâr-ı Lofça (Kantar 99 adet, Lodura 4 adet), mismâr-ı şumâr-ı meyâne (Kantar 19 adet, 58 lodra), mismâr-ı sürb (1.250 adet), ahen-i kazma, cedîd (86 adet), köhne (132 adet), âhen-i kürek, cedîd (100

adet), köhne (140 adet), âhen-i kuyu-i gec, cedîd (7 ade), köhne (11 adet), âhen küllünk ayağ (4 adet), erre-i çûb-ı teneke (2 adet), erre-i seng-i mütenevvi'a (17 adet), kufl-ı Frengî-i köhne (4 adet), âhen-i tarak (7 adet, Kantar 3 adet, lodura 80 adet), varye-i köhne (14 adet), âhen-i mutabbak-ı seng (2 adet, 80 lodura), kabza-i kazma (34 adet), resen-i tîre (2.700 adet), şem`-i nâr (16 adet), aşu-yı Frengî (Kantar 1 adet, 44 lodura), sadef (Tulum 2 adet, Kantar 3 adet, 12 lodura), sadef (2.090 adet), çûb-ı yenedünya (Kantar 48 adet, Lodura 50 adet), çûb-ı abanos-ı hurde ma`a kebîr (Kantar 11 adet, 74 lodura), bağa-i Hindî (adet 2 kafes, Kantar 2 adet, 79 lodura), dendân-ı fil (1 kafes, Kantar 5 adet, 50 lodura), kettân-ı söve (1, Kantar 1 adet, 22 lodra), kettân-ı Mısırî (Kantar 5 adet, 95 lodura), bâb-ı kapak-ı âhen, cenâh (6 adet), bâ-kufl cenâh (6 adet), cam-ı müdevver-i sûtûn (43 adet, nîm 33 adet), çûb-ı kürek-i cedîd (70 adet), âhen-i çenber-i köhne (13 adet), pencere-i çelikli ve kapı, pencere cenâh (30 adet), cenâh (2 adet), pencere-i çatma ma`a kapı (Cenâh 8 adet), (Cenâh 1 adet), pencere-i cunba (cenâh 13 adet), pencere-i Arabî (garbî) ma`a kapı (230 adet), pencere-i döşeme (2 adet), pencere-i köhne (2 adet), pencere-i kemer-i büzürg-ı âhen (78 adet), kapu-yı kebîr an-meremmât (2 adet), tavan-ı nüvişt-kârî (1 adet), dolab-ı döşeme-i mükemmel (2 adet), şem`-i beyâz (2 kit'a), tirşe (3 adet), tutkal-ı mâhî (2 kıyye, 5 lodura), kalî (16 kıyye, 300 dirhem), resen-i âlât ve gayrı (3 adet, Kantar 3 adet, 84 lodura), kantar-ı kebîr (2 adet), kantar-ı sağîr (1 adet).

Ahşâb-ı mevcûde der-anbar-ı binâ-i câmi`-i şerîf der-iskele-i ( ) bâb-ı Şühûd, taban-ı Rumeli-i kebîr (1.976 adet), taban-ı Rumeli-i meyâne (453 adet), taban-ı verdinar (9 adet), sûtûn-ı dolab iği (649 adet), sûtûn-ı dolma (56 adet), çûb-ı makaslık (260 adet), laciverd-i bedahşî (Miskâl 2.083 adet).

v. 247b

Esnâf-ı gayr-ı müsemmen

Be-cihet-i seng-i mermer-i mütenevvi'a der-cezîre-i Marmara an-yed-i Mehmed Reîs ma`a üsârâ-yı mîrî kat'-kerden bâ-nafaka ve be-cânib-i binâ-i şerîf irsâl şode bi'd-defa`ât ber-mûceb-i defter-i müfredât. Seng-i mermer-i kalıb (be-hesâb-ı satrancî , Zirâ' 352 adet), seng-i mermer-i pehlü-yi kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 581,5), seng-i mermer-i kürsi (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 94 adet), seng-i mermer-i ser-sûtûn (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2 adet), seng-i mermer-i kalıb-ı vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 107,5 adet), seng-i mermer-i söve-i kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 134 adet), seng-i

mermer-i söve-i vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 52,5 adet), seng-i mermer-i ser-sütûn-ı kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 105,5 adet), seng-i taban-ı kebîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 471 adet), seng-i sütûn-ı kebîr (4 adet), seng-i ayak (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 94,5 adet), seng-i kemer-i sağîr (6 adet), seng-i pehlü-yi vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 51 adet), seng-i kalıb-ı sağîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 34 adet), seng-i mermer-i kafa-tahta (6 adet), seng-i kürsi-i sağîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2 adet), seng-i nime-i çârşû-yı sağîr (1 adet), seng-i ayak-ı müdevver (2 adet), seng-i kademe (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 169,5 adet), seng-i döşeme (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 8 adet), seng-i mermer-i taban-ı sağîr (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 5 adet), seng-i mermer-i pehlü-yi sağîr (be-hesâb-ı satrancî, 3 zirâ'), seng-i mermer-i söve-i sağîr (be-hesâb-ı satrancî , Zirâ' 4,5 adet), seng-i mermer-i kemer-i kebîr (25 adet), seng-i mermer-i kürsi-i vasat (be-hesâb-ı satrancî, Zirâ' 2,5 adet).

An-irsâliyye-i hazret-i Mehmed Paşa hâfiz-ı vilâyet-i Mısır berây-ı binâ-i câmi'-i şerîf bi'd-defa'ât

Def'a - Fî 12 S. 1020 (26 Nisan 1611).

An-yed-i Mustafa Ağa kethüdâ-i bâb, revgan-ı bezîr (cerre 11 adet), bağa (sanduk 1 adet), sade (sanduk 12 adet), dendân-ı fil (sanduk 1 adet).

Def'a - Fî 28 Safer 1020 (12 Mayıs 1611), an-yed-i müşârun-ileyh , revgan-ı bezîr (cerre 11 adet), kettân, çuval (1 adet).

Def'a - Fî 5 Ra. 1020 (11 Kasım 1611), an-yed-i Mustafa Ağa el-mezbûr, revgan-ı bezîr (cerre 8 adet), kettân, çuval (5 adet).

Def'a, revgan-ı bezîr (Cerre 20 adet).

Def'a - Fî 29 Receb 1020 (7 Ekim 1611), be-vâsita-i Yusuf Çavuş, sade (tulum 10 adet), dendân-ı fil (tulum 10 adet), abanos (tulum 3 adet), bağa (tulum 1 adet).

Ber-mûceb-i Bali Çelebi kâtib-i anbar-ı binâ-i şerîf

Def'a - Fî 25 Receb 1020 (3 Ekim 1611), be-vâsita-i Sefer Ağa, revgan-ı bezîr (Cerre 60 adet).

An-münhedime-i saray-ı mezkûrîn, an-saray-ı merhûm Ahmed Paşa, an 17 Ca. 1018 ilâ 27 Receb 1021, sürb-i köhne (Kantar 3.495 adet), pencerehâ-i toplu (Kantar 301 adet, lodura 30 adet), pencerehâ-i sâde (Kantar 120 adet, 76 adet), kiriş-i âhen (Kantar 44

adet, 86 lodura), âhen-i bâbhâ (9 adet, Kantar 83 adet, lodura 24 adet), bâbhâ-i âhen kaplu ma'a haşeb (3 çift), mesâmîr-i mütenevvi'a-i köhne (Kantar 68 adet, lodura 73 adet), âhen-i ocakhâ-i kemer ve sofa (Kantar 51 adet, 87 lodura).

An-saray-ı merhûm Mehmed Paşa an 17 Ca. 1018 ilâ 6 Z. 1019 (18 Ağustos 1609-19 Şubat 1611), pencere-i âhen-ı toplu (Kantar 68 adet, lodura 67 adet), pencere-i sâde (Kantar 5 adet, 23 lodura), pencerehâ-i sâde ve toplu-i sağır ve kebîr (Kantar 6 adet, 60 lodura), mesâmîr-i köhne (Kantar 16 adet, 14 lodura), âhen-i köhne (Kantar 5 adet, 67 lodura), âhen-i ocak (Lodura 72 adet), kirişhâ-i hürde (Kantar 17 adet, 8 lodura), kirişhâ-i kebîre (Kantar 55 adet, 26 lodura), çubuk-ı âhen-i cam (Kantar 4 adet, lodura 14 adet), sürb-i köhne

Kantar Lodura

Adet [Adet]

0767 52

1135 58

0001 110

1903 100

010 Defa

Sürb-i köhne an-bağçe-i hâssa âmede an-yed-i Hüseyin Ağa ser-bostanî (Kantar 569 adet, lodura 32 adet, fî 24 Z. 1022), (4 Şubat 1614).

Defa tuç an-yed-i mezbûrîn (Kantar 421 adet), an-yed-i ... Çelebi an-kirişhâne-i atîk , tuç (Kantar 130 adet), an-yed-i Mahmud ser-bölük sabunhâne, tuç-ı havan-ı köhne (Kantar 91 adet).

23 Rebûlâhire 1024 (22 Nisan 1615).

An-yed-i Ahmed Ağa ser-topcuyân-ı hâssa, tuç-ı top-ı köhne (Kantar 200 adet

Fî 5 Muharrem sene [10]25 (24 Ocak 1616).

Bâb-ı kebîr-i müsta'mel an-Ziştovi-i Belgrad âmede (Cenâh 2 adet, be-hesâb-ı kantar, 52 adet, fî 18 Za. 1022 (30 Aralık 1613), bâ-sefîne-i Mehmed Reîs).

Def'a - An-hedm-i Arslanhane, mesâmîr-i ve âhen-i hürde (Kantar 8 adet, 75 lodura), sürb-i köhne (Kantar 8 adet, 30 lodura), pencerehâ-i sâde (10 adet, kantar 5 adet).

An-irsâliyye-i mezkûrîn; an-irsâliyye-i Kapudan Halil Paşa, fî 11 L. 1020 (7 Aralık 1611), beyziyye-i mürg-i şîr (244 adet, meksûr 15 adet).

An-irsâliyye-i Murtaza Paşa, fî 15 Receb 1021 (11 Eylül 1612), beyziyye-i mürg-i şîr (148 adet).

Nühâs an-fırın-ı bağçe-i hâssa sitâde - Fî 7 C. 1022 (25 Temmuz 1613), (Def'a Kantar 200 adet), minhâ, berây-ı mühimmât-ı münhedime-i ebniye-i müteferrika (Kantar 100 adet).

El-bâkî - Berây-ı câmi'-i şerîf (Kantar 100 adet), Def'a - Fî 12 Safer 1024 (13 Mart 1615), (Kantar 150 adet) yekûn Kantar Adet 100+150=250.

Def'a - An-hedm-i Arslanhane, mesâmîr-i ve âhen-i hürde (Kantar 8 adet, 75 lodura), sürb-i köhne (Kantar 8 adet, 30 lodura), pencerehâ-i sâde (10 adet, kantar 5 adet).

v. 248b

Defter oldur ki sene bin yirmi altı Cemâziyelâhir'sinin guresinden şehir-i Şâbanın gâyetine gelince câmi'-i şerîf mühimmâtıçün lâzım gelen masârıfı beyân eder.

Bahâ-i elvâh-ı bir ip ve iki ip (Kıymet Dokuz yüz altmış akçe), bahâ-i alçı (kıymet kırk bir bin dört yüz akçe), bahâ-i mesâmîr-i mütenevvi'a (kıymet yüz yirmi bin üç yüz altmış dört akçe), bahâ-i gec-i mermer (Kıymet Altı bin kırk dokuz akçe), bahâ-i aşu-yı Frengî (Kıymet Üç bin yedi yüz altmış akçe), bahâ-i bûriyâ-yı Mihaliç (Kıymet Yirmi altı bin iki yüz akçe), bahâ-i gec-i Rumeli (Kıymet İki yük elli bir bin sekiz yüz yirmi üç akçe), bahâ-i horasanî (Kıymet kırk dört bin üç yüz yirmi beş akçe), bahâ-i mertek (Kıymet Beş yüz akçe), bahâ-i lülehâ-i maslak (Kıymet, Altı bin beş yüz kırk akçe), bahâ-i kettân-ı kenevir ve resen-i râh-ı âb (Kıymet, On bir bin kırk iki akçe), bahâ-i âhen-i hâm (Kıymet yüz yirmi sekiz bin yüz seksen üç akçe), bahâ-i resen-i âlât (Kıymet On altı bin kırk altı akçe), bahâ-i elvâh-ı cam-ı billûr-ı kebîr (kıymet Yirmi yedi bin yedi yüz yirmi akçe), bahâ-i saman berây-ı siva (Kıymet Bin yüz akçe), bahâ-i nân (kıymet Bin altı yüz yetmiş akçe), bahâ-i tuğlahâ-i mütenevvi'a (Kıymet yüz otuz dört bin dokuz yüz on dokuz akçe), bahâ-i gec-i Anadolu (kıymet Doksan yedi bin üç yüz doksan iki akçe), bahâ-i seng-i molos (Kıymet yüz elli sekiz bin sekiz yüz yirmi üç akçe), bahâ-i revgan-ı

bezir (Kıymet Otuz dört bin yüz yetmiş yedi akçe), bahâ-i cârûb ve penbe (Kıymet, Dört bin yüz otuz bir akçe), bahâ-i kanâdîl-i Frengî ve sicim (Kıymet, On beş bin dokuz yüz elli altı akçe), be-cihet-i ücret-i keşîden-i türâb (Kıymet Üç bin altı yüz akçe), be-cihet-i ücret-i navlun-ı sefâin (Kıymet Otuz dört bin altı yüz altmış dokuz akçe), be-cihet-i üstâdân-ı râh-ı âbiyân (Kıymet Yirmi dört bin dört yüz on bir akçe), be-cihet-i in'âm-ı voyrukân (Kıymet On bin dört yüz akçe), be-cihet-i ücret-i usta oğlu berây-ı matbah ve gayrı der-kurb-i kasr-ı hümâyûn (Kıymet Yirmi üç bin altı yüz otuz üç akçe), be-cihet-i ücret-i seng-tıraşân-ı döşemeciyân-ı câmi'-i şerîf (Kıymet, Yetmiş altı bin dört yüz elli akçe), be-cihet-i ücret-i ırgadân der-saray-ı Mehmed Paşa (kıymet Otuz bin beş yüz otuz akçe), be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı bâzârî (Kıymet Seksen yedi bin üç yüz altmış akçe), be-cihet-i ücret-i lağımcıyân (Kıymet Otuz sekiz bin üç yüz akçe), be-cihet-i ücret-i hamîrân berây-ı gec-i Anadolu (Kıymet On bin yüz kırk beş akçe), be-cihet-i mevâcib-i râh-ı âbiyân ve sebîlcıyân (Kıymet İki bin yedi yüz akçe), bahâ-i şerâbne-i harîr (kıymet Dört bin dört yüz kırk akçe), be-cihet-i harc-ı râh-ı Yusuf Halife (kıymet Beş yüz akçe), be-cihet-i ücret-i Mustafa Sürbî (Kıymet Bin akçe), bahâ-i revgan-ı zeyt (kıymet On altı bin yüz doksan akçe), bahâ-i kofa-i ırgad (Kıymet Üç bin akçe), bahâ-i reze-i çifte-i siyâh ve püştivân (kıymet Üç bin altı yüz kırk akçe), bahâ-i kurban (Kıymet On dört bin sekiz yüz elli), bahâ-i elvâh-ı çûb-ı siyâh (kıymet, Dokuz yüz altmış akçe), bahâ-i elvâh-ı cevz (Kıymet Bin altı yüz otuz akçe), bahâ-i zencîr-i kanâdîl (Kıymet Bin elli akçe), bahâ-i kazayağı (Kıymet On beş bin yedi yüz altı akçe), bahâ-i seh-pâ-yı kanâdîl (Kıymet Üç bin akçe), bahâ-i bınar ve verke (verkeh, virke) ve elvah-ı bâzûluk (Kıymet Kırk bin üç yüz on iki akçe), be-cihet-i râh-ı âbiyân (Kıymet On bir bin iki yüz beş akçe), be-cihet-i üstâdiyye-i nerdübân-ı zîr-i kâşî (Kıymet Yedi bin üç yüz elli bir akçe), be-cihet-i ücret-i şebbâk-i sürb (Kıymet Seksen yedi bin beş yüz yirmi dört akçe), be-cihet-i ücret-i Ali çilingir (Kıymet Yirmi altı bin yüz on iki akçe), be-cihet-i kusur-ı kenden ve keşîden-i türâb Be-nâm-ı Ferhad (Kıymet Otuz üç bin doksan), be-cihet-i ücret-i hammâliyye ve pereme (Kıymet On beş bin sekiz yüz yirmi iki akçe).

v. 249a

Bahâ-i seng-i sürh (Kıymet Bin üç yüz akçe), be-cihet-i meremmâtî-i sadefkârî ve harc-ı râh-ı bostanî (Kıymet Bin sekiz yüz akçe), bahâ-i şem'-i asel (Kıymet Bin yüz altmış iki akçe), bahâ-i teneke-i mütenevvi'a ve bâzûluk (Kıymet Yirmi bin sekiz yüz kırk bir akçe), bahâ-i âhger (kıymet Yedi yüz akçe), bahâ-i selc berây-ı sebîlhâne der-Eyüb

(Kıymet On bir bin altı yüz akçe), bahâ-i mesâmîr-i ser-i mutallâ (Kıymet Otuz sekiz bin yüz akçe), bahâ-i seng-i kapak (Kıymet İki bin doksan dört akçe), bahâ-i gâv berây-i sefâin-i seng (Kıymet Üç bin akçe), bahâ-i senghâ-i kefeği (Kıymet Yüz seksen altı bin iki yüz seksen yedi akçe), bahâ-i mühimmât-ı Şehrî çilingir (Kıymet Altı bin altmış sekiz akçe), bahâ-i sade fhâ-i kanâdîl (Kıymet Dokuz bin iki yüz kırk akçe), be-cihet-i ücret-i neccârân ve halifegân (Kıymet Altmış üç bin yüz seksen dört akçe), be-cihet-i neccârân-ı esîrân-ı mîrî (Kıymet Beş bin yüz seksen dört akçe), be-cihet-i ücret-i erre-keşân (kıymet Yedi yüz yirmi akçe), be-cihet-i ücret-i haddâdân (Kıymet İki bin yüz akçe), be-cihet-i ücret-i badanacıyân (Kıymet İki bin yedi yüz elli dört akçe), be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i kâşîhâ-i minârehâ (Kıymet On altı bin üç yüz yirmi akçe), be-cihet-i ücret-i üstâdiyye-i pûşîden-i sürb (Kıymet On dört bin dokuz yüz otuz dört akçe), be-cihet-i ücret-i arabacıyân (Kıymet Yirmi yedi bin yedi yüz seksen akçe), be-cihet-i ücret-i peremeciyan-ı Ayastefanos (Kıymet Beş bin yüz yirmi bir akçe), be-cihet-i ücret-i âhengerân (Kıymet On altı bin altı yüz yetmiş yedi akçe), be-cihet-i tahliye-i kenîfhâ-i cedîd (Kıymet İki bin akçe), be-cihet-i yonma-i nerdübân-ı mahfil-i mü'ezzinân (Kıymet Dört yüz elli akçe), be-cihet-i ücret-i hammâlân-ı acemiyân-ı sırk (Kıymet Dört bin yüz altmış akçe), be-cihet-i ücret-i acemiyân-ı türbe (Kıymet On bin iki yüz yetmiş altı akçe), be-cihet-i nafaka-i du'âcı ve faydoscu (Kıymet Beş yüz on akçe), be-cihet-i nafaka-i Mustafa Reîs ve Memi miftâhî fî şehreyn (Kıymet Bin seksen akçe), be-cihet-i nafaka-i râh-ı âbiyân ve sebîlciyân (kıymet İki bin yedi yüz akçe), be-cihet-i nafaka-i üsârâ-yı mîrî (Kıymet Yirmi yedi bin sekiz yüz seksen beş akçe), be-cihet-i nafaka-i mu'temedân ve kâtibân (Kıymet On altı bin altı yüz elli akçe) yekûn Fî selâse eşhür, Kıymet Yirmi iki yük altmış beş bin üç yüz elli dokuz akçe.

İki defterin alâkaları kat' olunup defterlerden gayrı verilecek olmayandır. Cem'an Kırk dört yük altmış sekiz bin dört yüz seksen sekiz akçedir.

Minhâ - Teslîm fî 19 Ramazân sene [10]26 (20 Eylül 1617), (Kıymet On beş yük akçe).

Meblağ-ı mezbûrun bir yük akçesi Yusuf Ağa'dan havâle olunup alınan akçedir.

El-bâkî - Yirmi dokuz yük altmış sekiz bin dört yüz seksen sekiz akçe

Minhâ - Teslîm, fî 21 L. 1026 (22 Ekim 1617), (Kıymet On yük akçe).

El-bâkî - On dokuz yük altmış sekiz bin seksen sekiz akçedir (Fî 12 Şevval 1026), (13 Ekim 1617).

Zilkade 1025/Kasım-Aralık 1616

İmaretyapılarının inşâsına başlanması (BOA D.05112.008.00).

Şaban 1028/ Temmuz-Ağustos 1619

Türbe, Dar-ı Kurra, Dârü'l-hadis ve Sebilhane inşâsı (BOA D.05112.0012.000).

Zilkade 1028/Ekim-Kasım 1619

Türbe, Dar-ı Kurra, Dârü'l-hadis ve Sebilhane inşâsının tamamlanması (BOA D.05112.0011.000).

Zilhicce 1028/Kasım- Aralık 1619

Medrese, imam odaları ve kahvehane inşâsı (BOA D.05112.004).

Muharrem 1029/Aralık-Ocak 1619-1620

Medrese, imam odaları, kahvehâne ve dekkâkin vs. inşâsı (BOA D.05112.0014.00).

Cemâziyelevvel 1029/Nisan Mayıs 1620

Medrese, imam odaları, kahvehâne, dekkâkin vs. tamamlanması (BOA D.05112.0014.00).

Cemâziyelâhir 1029/Mayıs-Haziran 1620

İmaret yapılarının tamamlanması (BOA D.5112.0008.00)

VII. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecine yönelik evraklar, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi'nde bulunmaktadır. Dijitalleştirme çalışmaları esnâsında görüntüleri T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi bünyesinde kullanıma açılan bu evraklardan çalışmamızda kullandıklarımız, mimarbaşı, bevvâban ve mutemetlere ait belli başlı tezkireler, vakfiye, akarât defteri, temlik defterleri ve inşâ sürecini ele alan iki rûznâmçeden ibarettir. Süleymaniye inşâ defterlerinde çalışılan evraka ve diğer külliye evrakına bakıldığında; Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında tutulan bu kayıtların hacim olarak epeyce fazla ve ayrıntılı olduğu gözlemlenmektedir. Bunun nedeni ise hem külliye yapılarının yüzyıl öncesi dönem ve yüzyıl içindeki büyüklüğü ve çokluğu, hem de organizasyon şemasına göre devletin kullandığı tüm imkânların en güzel ve verimli değerlendirilmesini sağlayacak malzeme hesaplamalarının fazlalığı olmalıdır. Bunlardan sadece taşlar için mermer, kefeki vs. ayrı tafsilatlı defterlerin tutulması bile evrak yoğunluğu ve özenli işbölümü hakkında fikir verebilir.

Külliye'nin bânîsi Sultan Ahmed Han'ın (ö. 22 Kasım 1617) henüz 14 yaşında tahta çıkan bir padişah olarak külliye inşâ sürecindeki etkinliği, akla gelen önemli sorulardan biridir. Henüz küçük yaşta padişah olmasına rağmen Sultan Ahmed Han, Osmanlı coğrafyasının doğusunda İran, batısında Avusturya ile yüzyıla damgasını vuran savaşlara, ayrıca devletin iç isyanlarına da müdahale etmek durumunda kalmıştır. Sultan

Ahmed Han'ın Osmanlı Devleti'nin tecrübeli ve etkin devlet adamlarıyla savaşları antlaşmalara bağlayıp, iç isyanları bastırması uzun sürmemiş; fakat harcanan emek ve sermaye devletin inşâ faaliyetlerinin kısıtlanmasına sebep olmuştur. Padişahın Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecindeki rolünü kavrayabilmek için bu çalışmada, temlik belgeleri, vakfiye, rûznâmçe ve resmî tarih bilgilerinden sondajlar yapıp elde edilen veriler karşılaştırılarak çeşitli sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Buna göre Sultan Ahmed'in Külliye inşâ yerine karar verilmesinde bizzat rol oynadığı, şehrin merkezi konumunda olacak bir yapı için Bizans'ın da merkezi konumunda olan hipodrom çevresinde arsa temin ettirdiği, Süleymâniye Külliyesi'nden tecrübeli Kalender Efendi gibi işinin ehli görevlileri organizasyona dâhil ettiği, malzeme temininde boşa kalan kefeki taşının bile inşâ faaliyetinde kullanılmasını sağlayacak şekilde her türlü temin ve ikmal tedbirinin alınmasını sağladığı, devlet imkânlarını ve gücünü bu işe odakladığı ve her aşamayı yakinen teftiş ettiği görülür.

Sultan Ahmed Han'ın yer seçiminden, malzeme temini ve inşâ süreci takibine kadar her aşamayı özenle yürüttüğü bu faaliyette, Dârüssaâde Ağası ve Mimarbaşı Sedefkâr Mehmed Ağa etkin rol oynamışlardır. Ceyb-i hümayûn ve vakıf gelirleri idaresini elinde tutan Dârüssaâde Ağası ve inşâ faaliyetinin her aşamasında işinin başında gerekli tedbirleri alan kişi pozisyonundaki Mimarbaşı, hem alan hem de silüet açısından göz dolduracak bir yapının inşâsında baş sorumlu olmuşlardır.

Dalgıç Ahmet Paşa'dan sonra Mimarbaşı olan Mehmed Ağa(1015/1606), önce 970/1562'de acemioğlanı sonra Sultan Süleyman Türbesi'nde bahçe bekçisi olmuş, nihayet 976/1568'de Hasbahçe'ye alınmış ve bu sırada hendese ve mimarlık tahsil etmiştir. Sedefkârlıktaki maharetiyle 998/1590'da Sultan III. Murad'ın dikkatini çekerek "Kapıcıbaşılık" ve iki yıl sonra "Muhzırbaşılık" mevki alan; iki yıl kadar da "kulle sūfisi" olan Sedefkâr Mehmed Ağa, sonrasında Arap Yarımadası'nda, Rumeli ve serhat boylarında çeşitli görevler ifa etmiş ve 1006/1597'de "Su Nazırı" olduktan sonra, 8 Cemâziyelâhire 1015/11 Eylül 1606 itibarıyla kendisine mimarbaşılık tevcih edilmiştir. Sedefkâr Mehmet Ağa mimarbaşı olduktan sonra; padişahın emriyle kutsal topraklardaki tamiratlar için görevlendirilmiş, 1018/1609 yılında ise en büyük eseri olan Sultan Ahmed Külliyesi'nin yapımıyla ilgilenmeye başlamıştır. Sultan Ahmed Camii 1026/1617'de bitmiş ve külliye tamamı ise 1029/1620'lere kadar sürmüştür. Mimarbaşı Mehmet Ağa külliye ile aynı zamanda mescid, sebül ve çeşme gibi birçok

perakende inşaat işi ile de uğraşmıştır. Vefa semtinde mimarbaşı kârhânesinde oturduğu yönünde tahminler olsa da, uzun yıllar enderûnda ve sarayda, sonrasında da inşâ ve tamir işleri nedeniyle Osmanlı Devleti'nin geniş coğrafyasında çeşitli yerlerde ikamet etmiştir. Bu çerçevede; Cafer Efendi'nin belirttiği gibi Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde de, inşâ alanında ikamet ettiği düşünülebilir. Mimar Sinan ekolünün bânîsi padişah olansın külliyesini inşâ eden Mehmed Ağa'nın, külliye dört yüzüncü yılına girerken; kabri bilinmemektedir⁴⁴⁴. Süleymaniye inşâ defterlerini istinsah ettirip, tekrar tekrar faydalanarak Sultan Ahmed Külliyesi'ni inşâ eden Mimarbaşı Mehmed Ağa, Sultan Ahmed Külliyesi inşâsını anlatan pek çok evrak içerisinde isimleri ve görevleri yer almayan mimar-mühendislerin desteğiyle ve yerleşik inşâ düzeni ile temel ve inşâ faaliyetinin pek çok aşamasında gerekli adımları atmaya muvaffak olmuştur. Temelde özellikle Süleymâniye Camii'nin özellikle harim kısmındaki mimari elemanlarına benzeyen fakat daha gelişmiş örneklerinin süslediği bir cami inşâ etmiştir. Külliye olarak da Süleymâniye ve bânîsinin arzusuyla Ayasofya ile yarışan bir organizasyon hedeflendiği inşâ evrakından elde edilen bilgiler ve mevcut yapılardan anlaşılmaktadır. Külliye inşâ evrakında "Sedefkârlık" mahareti ve lakabıyla anılmayan (Bu maharetleri Cafer Efendi'nin risâlesinde aldığı eğitim ve yaşadığı tecrübelerle birlikte zikredilmektedir) Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın Sultan Ahmed Camii ve külliyesi, 400 yıllık bir eser olarak hala İstanbul'un en güzel yerini süslemektedir.

Bu eserin inşâ sürecinde temel hazırlıkları ve istimlâk evresindeki çeker. Bu süreçte Bizans eski saraylarının bakıyesi olan ve Ayasofya gibi bir mabedin karşısında yer aldığı için oldukça işlek ve güzel olan bu alanın değerlendirilme amacı anlaşılmaya çalışılmıştır. Temlik belgelerinde adı geçen sokaklar değiştiği ve Ekrem Hakkı Ayverdi, Necip Bey haritaları ve Alman Mavileri gibi İstanbul'un XIX. yy. sonu ve XX. yy. başı itibarıyla cadde, sokak ve önemli yapıları hakkında bilgi veren haritalardan net tespitlerde bulunmak mümkün olmadığı için Sultan Ahmed Külliyesi öncesi yapıların yeri net ortaya konamamaktadır. Yine deo dönemde bulunan Nakkâşhâne, Arslanhâne gibi önemli yapılar, Bizans ve Osmanlı saray yapıları hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler ile; Sultan Ahmed Külliyesi bünyesinde Ayasofya'nın karşısında yer alan tüm yüksek alanın inşâ sürecine dâhil edildiğini ifade eden belgelerdeki bilgiler karşılaştırılmıştır. Buna göre, Ahmed Paşa (Rüstem Paşa, Ayşe Sultan), İbrahim Paşa, Mehmed

⁴⁴⁴ Yeni Cami daha önce planlandığı, fakat inşâsı sonraya kaldığı için bu karşılaştırmada yer almamaktadır.

Paşasarayları yıkılarak arsa külliye temeli için hazırlanmıştır. Yine bugüne kadar varlıkları bilinen, fakat yerleri tespit edilemediği için pek çok araştırmacıyı meşgûl eden arslanhane ve nakkâşhâne yapılarının, evraklarda arada bezirhânenin bulunduğu sıralamadabirbirinden bağımsız yapılar olarak veAtmeydanı yakınında, Kanlı Mescid karşısında ve Güngörmez mahallesinde olarak tarif edildiği görülür. Arslanhâne ve bezirhâne yapılarıSultan Ahmed Han tarafından satın alınarak Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde arsaya dâhil edilmişlerdir.¹⁴ Zilhicce 1018/10 Mart 1610 tarihi itibariyle Arslanhâne hizâsındakiNakkâşhâneye yakın mescidin demir pencereleri ve oda nakışları için Cafer Ağa kızı Havva Hatun tarafından Mehmed Subaşı ve kızının desteğiyle müfettiş ve müverrih Mevlânâ Ali Efendi hücceti gereği binâ emîni Kalender Efendi tarafından6.000 Akçe ücret ödendiği rûznamçede kaydedilmiştir⁴⁴⁵. Buna göre bu tarih itibariyle nakş-hânenin mevcut olduğu ve mescid-i Kanlu olarak kayıtlarda yer alan mescid yakınında bulunduğu anlaşılmaktadır. Fakat daha sonraki 12 Rebiulâhire 1019/4 Temmuz 1610 tarihi itibariyle fermân-ı âlî ve ser-mi'mârân-ı hâssaMehmed Ağa tahminiyle nakş-hâne odalarındanbazılarının yıkılması için Hasan Çelebi'ye 12.000 Akçe ücretteslîm edildiği bilgisi yer alır⁴⁴⁶. Buna göre nakş-hânenin bir kısmı bu tarih itibariyle yıkılmıştır. Nakşhane, arslanhane ve bezirhâne külliye istimplâklerine dâhil olmuştur. Bugünkü kaynaklarda verilen farklı adresler ise, bu inşâ faaliyetleri çerçevesinde geçici ve kalıcı yer değişiklikleri, yapıların işlev değişikliği, yangın vb. geçirdiği afetler ve bazen birkaç yerin aynı hizmete yönelik değerlendirilmesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

---

⁴⁴⁵BOA, D.35, v.13b.

⁴⁴⁶BOA, D.35, v.21b.

Resim 131.1918 Sultan Ahmed Külliyesi ve Ayasofya başta olmak üzere Sarayburnu'nu gösteren hava fotoğrafı

Kaynak: Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi, 2015.

Sultan Ahmed Külliyesi'nin bugünkü yerleşim alanı, yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere 1985'te kabul edilen İstanbul sit alanının yaklaşık Topkapı Sarayı kadar bir kısmında cami merkezli yapısıyla dikkat çeker (bknz. Resim 131). Caminin ana kubbenin dört şâh-pâye üzerinde yükselen, dört yanda yarım kubbeler ve dört yönde küçük kubbelerle son bulan örtü sistemiyle inşâ edilen planı; Şehzâde Camii'nden bir adım ileri merhalede gerçekleşmiştir.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâ süreci ile ilgili incelediğimiz belgelerin en önemlilerinden biri 'resm' olarak ifade edilen ve yapılması planlanan yapıları anlatan evraktır⁴⁴⁷. Tarihine bakılırsabu belge, cami inşâsında pâyelerin ve büyük kemerlerin tamamlandığı, avluda iskelelerin kurulup şadırvan için hazırlıkların yapıldığı dönemde ele alınmıştır (bknz. Kronoloji). Evrakta bahsi geçen dârü'l-hadîs, sıbyan mektebi, medrese, zeminde yer almayan 22 adet hücreler, darüşşifa, sikaye ve dört nîm sebil,

⁴⁴⁷BOA, D.05112.0005.00.

tekke, dükkânlar, 2 kasır, me'kel-anbar-kiler-fırın-ahırla birlikte altı adet imâret-i âmire yapısının caminin bitimine yakın ele alınması, ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla onaya sunulması külliye'nin ikinci planda değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. 18 Ağustos 1609'dan 1616'ya kadar süren Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında gerçekleşen bu uygulama, Nuruosmaniye Külliyesi inşâsıyla benzerlik göstermektedir. Nitekim Nuruosmaniye Külliyesi inşâsında da 1747'de tamamlanan caminin padişâh tarafından ziyaretinden sonra; külliye'nin diğer binâları için ferman verildiği ve emir üzere arazi satın alımı ve temel atılma işlerinin başlatıldığı görülmektedir⁴⁴⁸. Yaklaşık bir asır farkla ele alınan iki eserin inşâ sürecinin aşamalarındaki bu benzerlik, câmi ve külliye ile ilgili atılan adımlarda genel uygulamaları anlamamıza imkân verecek özelliktedir.

Sultan Ahmed Camii külliye'nin odak noktasını teşkil eder. Caminin temel sürecinde önce istimlak ve yıkımlar gerçekleşmiş, kazı ve toprak tahliyesi bir sonraki adımı teşkil etmiştir. Büyük temel atılır atılmaz, kemerlere başlanmış, iç ve dış köşeler çakılmış sonrasında da, künkler yerleştirilmiştir (11 Rebûlevvel 1019/3 Haziran 1610). Cami sütûnlarının çakılması, enderun temelindeki moloz duvarların yıkılıp toprak temel atılması 8 Cemâziyelâhir 1019/28 Ağustos 1610 ile aynı döneme rastlar. 14 Cemâziyelevvel 1019/4 Ağustos 1610 itibariyle temele taş taşınmış ve harem temeli de 4 Recep 1019/22 Eylül 1610'da tamamlanmıştır. Böylece inşâ seviyesi subasman seviyesine çıkmıştır. Bu aşamadan sonra abdest mahalleri ve mahzen temellerinin yapılması, farklı fonksiyona sahip bölümlerin sonradan ele alındığını göstermektedir.

Sultan Ahmed Camii taşıyıcı ve destekleme sistemi öğeleri olan pâyeler, Gül Dede, Sefer Durmuş, Pağyani, Mavridi, Karakaş, Sarı Kayseriye, Döğenci, Derviş Halife, Sarı Dimitrine, Bünyad ve Hacı Bağcı, Cafer Bey, Timur-ı Küçük, Yusuf-ı Üsküdarî, Receb Bey, Mehmed Bey ve İbrahim biraderesengtraşlar eliyle yapılmıştır. Duvarlar ise, Cafer Bey, Sarı Mustafa, Şamlı Ali, Döğenci, Serhoş Döğenci, Derviş Halife, Derviş Yusuf-ı Üsküdarî, Yani ve Yorgi, Pağyani ve Küpeli, Receb Bey, Vetiko, Karakaş, Drako, Murad, Timûr-ı Kebîr ve Küçük, Koca Yani, Bünyad, Nevruz, Hasan Halife, Allahverdi, Hızır Halife, Kosta, Mavridi eliyle yapılmıştır. Kemerci, minareci ve duvarcı gibi farklı uzmanlıklara göre yetişmiş ustalarının taş işleme bâbında yapıp teslim ettikleri cami öğeleri, rûznâmçede geçtiği sayfa yapısı dikkate alınarak tablo 57'de gösterilmiştir.

⁴⁴⁸ Ali Öngül, "Târih-i Cami-i Nuruosmani", **Vakıflar Dergisi**, S. XXIV, Ankara 1994, s.134.

Çalışmanın vasıflı işçiler ve seng (taş) bölümlerinde; yapının örtü ağırlığını geçiş öğeleri, kemerler, pâyve ve duvarlarla temele taşıyan sistemin tüm öğeleri ebat-tarih-usta gibi detayları, hazırlık yapım ve teslim aşamaları, süreç ve malzemeleriyle birlikte ayrı ayrı ele alınarak, tezyîni özellikleri de belirtilmek suretiyle değerlendirilmiştir.

Cepheleri açısından Sultan Ahmed Camii incelendiğinde, yan cephelerdeki simetri kadar, kible cephesindeki düzen ve giriş cephesindeki ihtişam dikkati çeker. Minareleri ve genel silueti itibarıyla en ihtişamlı cephesinin giriş cephesi olması, caminin hem halk, hem de yapımını İbrahim Paşa Sarayı'ndan yakinen takip eden padişah tarafından en çok izlendiği ve mimarının en çok özen gösterdiği yer olmasıyla açıklanabilir. Sultan Ahmed Camii'nin cephe düzeni ve minareleriyle oluşan genel kompozisyonunda sofa yükseklikleri, revak genişlik ve dizilişleri ile elde edilen deniz dalgasına benzer ritm dikkat çekmektedir. Özellikle yan cephelerde ve harem üst sofalarının dolacağı payanda arası kemer dizilerinde ortaya çıkan bu ritm, caminin karakteristik bir özelliğidir⁴⁴⁹.

İhâtâ duvarları Sultan Ahmed Külliyesi'nde cami ve eğitim yapılarını bugün kısmen çevrelemektedir. Rûmî desenli bir kompozisyonun harpuşta altında kenar suyu olarak dolaştığı bu duvarlar, cami etrafını ve dâr-ı kurrâ ile türbenin bulunduğu alanı çevirmekte; sıbyan mektebi doğu cephesi ve türbe girişinin güneyinde bulunan duvar kalıntılarından anlaşıldığına göre tüm eğitim yapılarını içine almaktaydı. İhâtâ duvarlarından camiye açılan, Atmeydanı'na bakan birer kemeri yıkılmış⁴⁵⁰ iki baştaki girişler ve ortada ana giriş bulunmaktadır. Bu girişler dışında, Ayasofya'ya bakan medrese ile türbe arasındaki yola çıkan bir giriş, sıbyan mektebine çıkan diğer giriş ve tam ortada yine bir ana giriş mevcuttur. Kible istikametindeki ihâtâ duvarlarında ise Hünkâr Mahfili altında bir giriş ve caminin diğer tarafında şu anda otoparka bakan kısımda ikinci bir giriş bulunmaktadır. Toplam sekiz giriş, camiye geçişte hizmet vermektedir.

⁴⁴⁹ Ayrıca altı minareli olması ve Kabe'ye bu camiden sonra bir minâre daha eklenerek yedi minâreli yapılması şeklinde yer alan rivayetler gerçeği yansıtmamaktadır. Kabe'nin yedinci minaresinin Kanûni Sultan Süleyman döneminde de var olduğu bilgisi, Evliyâ Çelebi'de geçmektedir (bknz. Evliyâ Çelebi, **Seyahatnâme**, C. IX, İstanbul: Özyayın Matbaası, 1971, s.34).

⁴⁵⁰ Atmeydanı tarafında camininimârete bakan girişinde üç gözlü kemerlerin bir gözü yıkılmıştır. Halil Edhem Eldem, Camilerimiz adlı eserinde bu yıkımların Evkafın izniyle yapıldığını haber vermesine karşılık kuyud-ı kaime arşivinde belirtildiğine göre Kefeli Yusuf olarak bahsedilen kişinin yıktığı üstteki oda ve sebil kemerlerinden birinin mahkeme kararıyla yeniden yapılmasına karar verildiği de kaydedilir. Diğer baştaki sebil kemerinin ne zaman yıkıldığı hakkında ise bilgi verilmemektedir.

Sultan Ahmed Camiimihrâb duvarı ve hünkâr mahfilindeki pencere önlerini süsleyen renkli taşlardan yapılan hendesî tezyînatıyla zemin süslemeleri, cami avlusu ana girişi ve cami ana girişinde de mevcuttur. Her birinin çözümlenmesi ve literatüre kazandırılması gereken bu kompozisyonların, hünkâr mahfili mermer korkuluklar, minber, vaaz kürsüsü, avlu kapıları, cami kapıları, mihrâb duvarı ve hünkâr mahfili pencere kanatlarında ayrıca hünkâr mahfili duvar panolarındaki çeşitlemeleri cami tezyînatını zenginleştirmektedir. Cephe düzeni, kemer sistemi, sûtûn-kemer ve zemin yüzeyinde kullanılan renkli taşlar; hat, çini ve kalemîşi süslemeleri yanında temas edilen bölümlerin tezyînatını meydana getirmişlerdir.

Sultan Ahmed Camii inşâ sürecine ilişkin bilgiler BOA, D.35 no'lu defterde mündemiç olup, incelendiğinde tüm detaylarıyla ve günü gününe tutulmuş oldukları görülür. Bu rûznâmçe aynı zamanda, hünkâr kasrı, İbrahim Paşa Sarayı, Mescid-i Kanlı, sebiller, mahzen ve anbar gibi külliye'nin diğer bazı binâlarının inşâ süreci hakkında da detaylı bilgiler içermektedir. Külliye'nin cami haricindeki yapıları hakkında rûznâmçe formunda olmayan, sadece basit alıntı ve harcamaların yazıldığı tezkirelerden de bilgi edinmekteyiz. Bu yüzden külliye'nin odak merkezi cami ile ilgili elimizdeki daha net ve detaylı bilgileri, tezkire metinleriyle karşılaştırıp tarih esasına dayalı bir bölüme bu çalışmada yer verilmiştir. Bazı kavram ve gelişmeleri ön plana alarak oluşturduğumuz kronoloji oldukça öz olup, elenen bilgi ve belgelerle inşâ sürecinin her aşamasına ait özet kronolojiler çıkarmak mümkündür. Kaba inşaatın seyrinin ve konunun sınırlarının daha iyi anlaşılabilmesi için kronolojinin özeti formunda aşağıdaki tablo 63 oluşturulmuştur.

Külliye Yapısı	Tarih	Faaliyet	Evrak No.
Cami	11 Şevval 1018/ 7 Ocak 1610	Bazı köhne ahşap kalıntılarının ve büyük taşların temelden çıkarılması.	BOA D.35
	29 Şevval 1018/ 25 Ocak 1610	Arslanhanenin yıkımı.	
	12 Zilkade 1018/ 6 Şubat 1610	Cami temeli atılmaya başlanması.	
	29 Zilkade 1018/ 23 Şubat 1610	Cami temeli.	
	8 Muharrem 1019/ 2 Nisan 1610	Büyük temelin bitmesi.	
	2 Ramazan 1019/ 18 Kasım 1610	Büyük ağaçların kesilmesi.	
	20 Zilkade 1019/	İbrahim Paşa Sarayı'nın matbahının	

3 Şubat 1611	yıkılması.
23 Muharrem 1020/ 7 Nisan 1611	Bazı oda ve dükkânların cami girişinde yerlerinin tespiti.
18 Safer 1020/ 2 Mayıs 1611	Bazı yeni odaların temelinin atılması.
8 Recep 1020/ 16 Eylül 1611	Cami iskelesinin inşâsının sona ermesi.
Muharrem 1021/ Mart Nisan 1612	Küllîye programının belirlenmesi.
14 Safer 1021/ 16 Nisan 1612	Cami köşelerinde kullanılan mermerin tamamlanması.
16 Safer 1021/ 18 Nisan 1612	Mimar Ağa marifetiyle caminin suyollarının yapılması.
Rebûlevvel 1021/ Mayıs 1612	Yemen hazinesinden cami için altın alınması.
1 Rebiulâhire 1021/ 1 Haziran 1612	Pâyelerdeki mermerlerin tamamlanması.
26 Cemâziyelevvel 1021/ 25 Temmuz 1612	Şadırvan, pâyeler ve minarelerin taşlarının tamamlanması.
14 Recep 1021/ 10 Eylül 1612	Caminin büyük pâye direkleri ve büyük kemerlerinin kesilmesi.
20 Muharrem 1022/ 12 Mart 1613	Büyük Amudi taşların getirilmesi.
7 Rebiülevvel 1022/ 27 Nisan 1613	Cami pâyelerinin mermer sövelerinin tamamlanması.
10 Rebiulâhire 1022/ 30 Mayıs 1613	Cami-i Şerif'in pâye ve kemerlerinin tamamlanması.
12 Cemâziyelevvel 1022/ 30 Haziran 1613	Sütûn başlıklarının tamamlanması.
15 Cemâziyelevvel 1022/ 3 Temmuz 1613	Yüksek pâyelerin koltuklarının sütûn başlıklarının bağlanmasının tamamlanması.
11 Recep 1022/ 27 Ağustos 1613	Pencere kemerlerinin tamamlanması.
25 Recep 1022/ 10 Eylül 1613	Büyük girişlerin yapımına başlanması.
15 Ramazan 1022/ 29 Ekim 1613	Padişah mahfili mihrâbının bitirilmesi.
5 Zilhicce 1022/ 16 Ocak 1614	Cami enderûnunda pâye çeşmelerinin tamamlanması.
25 Zilhicce 1022/ 5 Şubat 1614	Hasbahçede meyvahânenin yıkılması.
1 Safer 1023/ 13 Mart 1614	Mahzen duvarlarındaki kemerin yapımına başlanması.
25 Rebiulâhire 1023/ 4 Haziran 1614	Cami-i Şerif harem-i bîrûn temellerinin tamamlanması.
3 Cemâziyelâhire 1023/ 11 Temmuz 1614	Cami-i Şerif enderûnundaki demir girişlerin tamamlanması.
25 Ramazan 1023/ 29 Ekim 1614	Cami-i Şerif harem kemerlerinin kilitlenmesi.

	26 Ramazan 1023/ 30 Ekim 1614	Yarım kemerlerin kilitlemesi.	
	18 Zilkade 1023/ 20 Aralık 1614	Cami enderûnunda köhne kemerlerin kilitlemesi.	
	29 Muharrem 1024/ 28 Şubat 1615	Mehmed Paşa Sarayı'nın yıkılması, büyük kemerlerin kilitlemesi ve Atmeydanı tarafındaki cami haremî temelinin padişah tarafından ziyaret edilmesi.	
	22 Safer 1024/ 23 Mart 1615	Cami-i Şerif harem temeliatılması.	
	29 Rebûlevvel 1024/ 28 Nisan 1615	Cami-i Şerif temelinde sağdan ve soldan mahzenin kilitlemesi.	
	30 Cemâziyelevvel 1024/ 27 Haziran 1615	Yeni odaların temeli ve büyük kemerlerin ortaya konması.	
	28 Cemâziyelâhire 1024/ 25 Temmuz 1615	Cami-i şerifin minber-i şerifinin mermer levhalarının tamamlanması.	
	Recep 1024/ Temmuz-Ağustos 1615	Cami-i şerif harem kapılarının eşiğinin yerine konulması.	
	30 Ramazan 1024/ 23 Ekim 1615	Cami-i şerifin kubbelerinin tamamlanıp kilitlemesi.	
	29 Safer 1025/ 18 Mart 1616	Pâdişâh yolunun kemerinin kilitlemesi.	
	29 Rebûlâhire 1025/ 16 Mayıs 1616	Yeni sarayın mermer taşlarının tamamlanması	
İmaret Yapıları	Zilkade 1025/ Kasım-Aralık 1616	İmâret yapılarının inşâsına başlanması.	BOA D.05112.008.0 0
Türbe Dar-ı Kurra Dârü'l-hadis Sebilhane	Şaban 1028/ Temmuz-Ağustos 1619	Türbe, Dâr-ı Kurra, Dârü'l-hadis ve Sebilhane inşâsı.	BOA D.05112.0012. 000
Türbe Dar-ı Kurra Dârü'l-hadis Sebilhane	Zilkade 1028/ Ekim-Kasım 1619	Türbe, Dâr-ı Kurra, Dârü'l-hadis ve Sebilhane inşâsının tamamlanması.	BOA D.05112.0011. 000
Medrese İmam Odaları Kahvehane	Zilhicce 1028/ Kasım- Aralık 1619	Medrese, imam odaları ve kahvehâne inşâsı.	BOA D.05112.004
Medrese İmam odaları Kahvehâne Dekkâkin vs.	Muharrem 1029/ Aralık-Ocak 1619- 1620	Medrese, imam odaları, kahvehâne ve dekkâkin vs. inşâsı.	BOA D.05112.0014. 00
Medrese İmam odaları Kahvehâne Dekkâkin vs.	Cemâziyelevvel 1029/ Nisan-Mayıs 1620	Medrese, imam odaları, kahvehâne, dekkâkin vs. tamamlanması.	BOA D.05112.0014. 00

İmarat Yapıları	Cemâziyelâhir 1029/ Mayıs-Haziran 1620	İmâret yapılarının tamamlanması.	BOA D.5112.0008.00
-----------------	--	----------------------------------	--------------------

Tablo 63. Sultan Ahmed Camii'nin kübbeye doğru yükselten inşâ aşamalarını ve evraklarda külliyesinin diğer yapılarının inşâsını görmekteyiz.

Tablo 63'te de görüldüğü üzere cami temeli ve iskelesinin tamamlandığı dönemde Sultan Ahmed Külliyesi programının 'resm' ile birlikte belirlenmesi sözkonusudur. Yapıların bir liste şeklinde yer aldığı bu belge; planlanan yapılar ile inşâ edilen yapıları karşılaştırma imkânı vermektedir. Buna göre bir dâr'ül-hadis, matbahı, kileri, fırını, me'kel ve anbarı dâhil altı yapı, bir sıbyan mektebi, bir medrese, bir tekke, bir darüşşifa, bir sikaye, dört sebil ve 22 hücre, sayısından bahsedilmeyen dükkânlar, iki kasır ve cami de bu planda zikredilmiştir. Resm'de yer almayan ancak inşâ evrakında sürece dâhil olan İbrahim Paşa Sarayı, türbe, dâr-ı kurrâve gelir yapılarıyla birlikte adı geçen diğer yapılar da külliye bünyesine dâhil edilerek, bu çalışmada inşâ tarihleriyle yer almışlardır. Böylece, bugüne kadar inşâ tarihi bilinmeyen yapılar hakkında kesin bilgiler elde edilmiştir. Buna göre Hünkâr Kasrı 3 Rebiulevvel 1024/2 Nisan 1615 tarihinde tamamlanmıştır. İmarat yapıları 1028 Zilhicce-Zilkade/1019 Kasım-Aralık itibariyle devam ediyor görünmektedir. 1029 Cemâziyelahire/1620 Mayıs-Haziran tarihinde ise tamamlanmış olmalıdır. Adı sadece 'resm' belgesinde geçen Sıbyan Mektebi'nin inşâ süreci ile ilgili net bir bilgi yer almamaktadır. Medrese ise 13 Şevval 1026/14 Ekim 1617 tarihinde temeli atılarak 23 Şâban 1029/24 Temmuz 1620 itibariyle tamamlanmıştır. Aynı belgede cami, türbe, dâr'ül-hadis, abdesthane ve haffaf (ayakkabı) dükkânlarının aynı tarihte tamamlandığı ifade edilmektedir. Dârüşşifa 1029 Cemâziyelahire/1620 Mayıs-Haziran tarihinde tamamlanmıştır. Türbe, 1618 Ocak/1617 Ekim tarihinde inşâ edilmeye başlanmış ve 23 Şâban 1029/24 Temmuz 1620'de tamamlanmıştır. Dâr'ül-hadis, yukarıda da belirtildiği üzere 23 Şâban 1029/24 Temmuz 1620 tarihinde tamamlanmıştır. Dâr-ı Kurrâ ise, 1026 Rebiulevvel-Rebiülâhir/1617 Nisan tarihinde başlamış ve yukarıda zikredilen yapılar gibi 23 Şâban 1029/24 Temmuz 1620 tamamlanmıştır. 1017/1611 itibariyle cami sebilleri tamamlanmıştır.

Osmanlı Devleti hukuk sistemine göre vakıf, gelecek zamana nisbet edilmemeli; muvakkat olmamalı ve hıyar-ı şart ile yapılmamalıdır. Şu halde, vakıf sahibinin kayıtsız şartsız sunduğu ve şimdiki zamanda gerçekleşmesini öngördüğü eserin devamlılığını da sağlaması ile vakıf kurumu işlerlik kazanmaktadır. Vakıf sahibi elbette geçici bir süre ile vakıf kuramaz, fakat vakfın binâları başka vakıf işleri için kullanılabilen hatta arazileri

de kadı hükmüne tabi olarak değerlendirilebilmekteydi. Bu yüzden hamam yapıları Sultan Ahmed Külliyesi'nin 'resm'inde bulunmamasına rağmen farklı bir yolla külliyeye dâhil edilmişlerdir. Buna göre ihtiyaca binâen, Mehmed Paşa Sarayı ve İbrahim Paşa Sarayı vakıflarının hamamları onarılmış ve vakıf müessesesinin bir gereği olarak isimleri bile değiştirilmeden Sultan Ahmed Külliyesi vakıf binâlarına dâhil edilmişlerdir. Bir de hediye babında, Evliyâ Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde bahsedilen Edirne'de yenilenen ve Sultan Ahmed Han'a bağışlanan kervansaray meselesi vardır⁴⁵¹. Mehmed Paşa Sarayı hamamının yakınında bulunduğu darüşşifaya tahsis edilmesi, İbrahim Paşa Hamamı'nın ise yaklaşık iki kat büyütülerek külliye bünyesine tahsis edilmesi, detaylarına bu çalışmanın üçüncü bölümü ve kronolojide yer verilen Sultan Ahmed Külliyesi vakıf uygulamaları tespiti adına önemli adımlardır.

Hamamlar, gelir yapıları, İbrahim Paşa Sarayı, tekke, imam odaları ve Mescid-i Kanlu ile ilgili verilen bilgiler Rûznâmçe kayıtlarında ayrıntılarıyla yer almaktadır. Bunlardan gelir yapıları da dükkânlar ve kira odaları olarak külliyein etrafında çok sayıda yapılmışlardır. Mehmed Paşa Sarayı yerine yapılan dükkânlar ve odalar kible cephesi önünde yer alırken; türbe yanında, caminin imâret tarafına bakan girişinin yanında ve mescid-i Kanlu civârında olmak üzere çok sayıda dükkân ve üstü kira odaları şeklinde planlanan gelir yapıları caminin merkez teşkil ettiği külliye bütününde inşâ edilmişlerdir. İmaret yapıları, eğitim yapıları ve dârüşşifânın külliye içinde cami merkezli ayrı bölümler olarak yerleştirilmesine rağmen; gelir yapılarının mihrâb duvarı önünde konuşlandırılması hem araziyi iyi değerlendirme, hem temele destek teşkil etme, hem de cami etrafında yaygınlaştırılarak caminin ekonomik desteğe duyduğu ve duyacağı ihtiyaca en iyi şekilde cevap verebilme amaçlı olmalıdır. Caminin vakıf destekli inşâsı kadar, vakıf destekli hayatıyeti de bu yapılar sayesinde güvence altına alınmış olmalıdır. Zaman içinde İstanbul yangınları vb. nedenlerle yıkılan ve kişilerin mülküne geçen dükkânlar mimari açıdan da özgün karakterlerini koruyamamışlardır. Hem arastayı oluşturan dükkânların hem de devamında Ayasofya tarafındaki dükkânların yeniden yapıldığı bilinmektedir. Mescid-i Kanlu ve caminin imâret tarafındaki dükkân yapılarının ise yenilenmediği görülmektedir. En az değişim gözlenen dükkânlar ise caminin Atmeydanı tarafındaki girişi ile türbe arasında bulunanlardır.

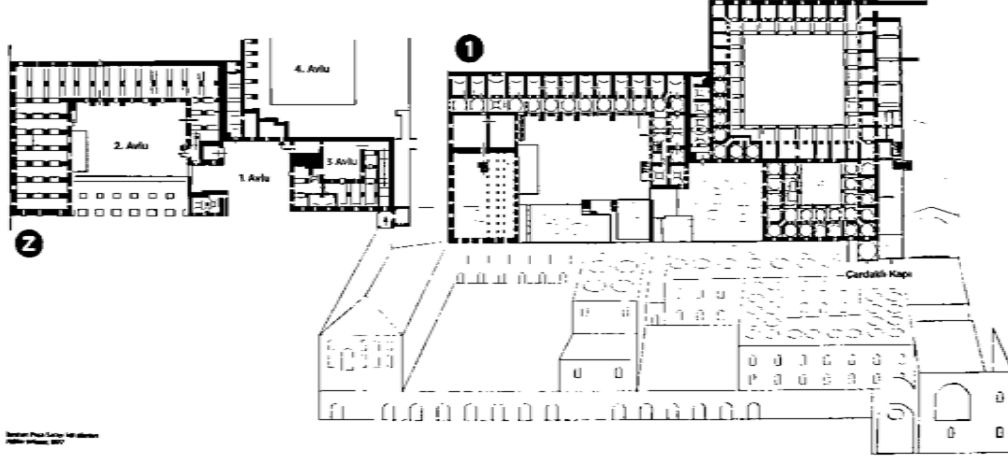
⁴⁵¹Evliyâ Çelebi, **Seyahâtname**, C. III, 2011, s.257.

Resim 132. İmaret yapıları, Atmeydanı ve İbrahim Paşa Sarayı altındaki sekiyi oluşturan hipodrom sfendonuna ait kemer sistemi

Kaynak: https://twitter.com/seda_ozen/status/812766479645048832, (21.06.2017).

Külliyenin en batısındaki yapı topluluğu imâret yapıları ve dârülhadis olduğunu düşündüğümüz binadan (şimdiki Marmara Üniversitesi Rektörlük binâsı) müteşekkildir. Bu yapılar hipodromun batı duvarını (sfendone) çerçeveleyen kemerlerin üstünde yer alırlar. Esasen, İbrahim Paşa Sarayı da bugünkü kazılardan anlaşıldığı kadarıyla bu yapının kemerleri üzerinde yükselen bir temel sistemiyle inşâ edilmiştir. Sultan Ahmed Camii'nin ise, saray mozaiklerinin bulunduğu yer ve jeoradar tekniğiyle elde edilen sonuçlardan hareketle hipodrom değil de, Büyük Saray kalıntıları yerine inşâ edildiğini söylemek mümkündür. Nitekim temlik ve inşâ kayıtlarında geçtiği kadarıyla satın alınan mahaldeki istimlakler burada zaten mimari etkinliğin gerçekleştiğini bildirmekte ve yıkımlardan sonra da kazılan zemin ve daha derin atılan bir temelle buradaki kalan olası birimlerin temizlendiği anlaşılmaktadır.

Şekil 26. İbrahim Paşa Sarayı mevcut yapı 1.- 2. Kat ve aksonometrik planı.
Kaynak: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, (06.06.2016).

İbrahim Paşa Sarayı ise rûznâmçe kayıtlarında İbrahim Paşa Sarayı Vakfı olarak geçmektedir⁴⁵². "Ücret-i hedm-kerden-i kilâr ve furun ve helvahâne ve odahâ-i fevkânî ve tahtânî ve ebnâ-i At der-sarây-ı İbrahim Paşa be-ma'rifet-i Mehmed Ağa ser-mî'mârân-ı hâssa (Def'a karaçav, zirâ' 974 adet, fî 4, kıymet 3.896)"⁴⁵³ ifadelerinde de belirtildiği üzere sarayın hamamı, kileri, fırını, helvahanesi, alt kat ve üst kat odaları ile at binâsı Mimarbaşı Mehmed Ağa marifetiyle yıkılmış ve yerine kasırlar inşâ edilmiştir. Hamamı ve kasırlarıyla yeniden inşâ edilen bu yapının hipodrom kalıntıları üzerine kurulan avlu bölümünde eski fotoğraflardan da teşhis edilebilen bir tekke yapısı göze çarpmaktadır. Bu yapının 'resm'de yapılması planlanan tekke olması muhtemeldir. Resim 133'de görüldüğü üzere 1830 öncesi yıllarına ait fotoğraflarda da yer alan Düğümlü Baba tekkesi adı verilen yapının, sarayın Şekil 26'da görülen ikinci avlu kısmında konuşlandığı ve XIX. yy. başına kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir⁴⁵⁴. İmaret yapıları ile birlikte hipodromun yükselttiği seki üzerinde yer alan saray, inşâ sürecinde yapılmış ve hizmet vermeye başlamıştır.

⁴⁵² BOA, D.35, v.34a.

⁴⁵³ BOA, D.35, v.20a.

⁴⁵⁴ bknz. s.181, Resim 131.

Resim 133.İbrahim Paşa Sarayı ve Düğümlü Baba Tekkesi (1860-90)

Kaynak:<https://www.google.com.tr/search?q=hipodrom+sfendone&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved,> (21.06.2017).

Sultan Ahmed Külliyesi'nin merkez yapısı olan camide inşâ evrakında seng başlığı altında; pâye, sûtûn başlığı, sûtûn, zemin ve duvar panolarında kullanılmak üzere mermer, porfir, breş, granit çeşitleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Od taşı, seng-i âteş ifadesiyle seng-i taban, seng-i kalıb-ı kebîr, seng-i kalıb-ı vasat, seng-i pehlü, seng-i kalıb-ı sağîr olarak külliyenin cami yapısı başta olmak üzere temel duvarlarında, cami inşaatı boyunca alımlar devam ettiğinden, külliye binalarının zemin ve duvarlarında kullanılmış olmalıdır⁴⁵⁵.Kefeki taşı, Seng-i kefekiden seng-i taban, seng-i kemer, seng-i kalıb-ı kebîr, seng-i sağîr, seng-i kademe, seng-i pehlü, seng-i arşun olarak külliye binâlarının temel, beden, dolgu duvarlarında; pâye, kemer, sûtûn, döşeme kaplamaları, harpuşa ve sövelerinde kullanılmıştır.

Marmara mermeri ve çeşitli mermerler,seng-i mermer-i beyâz kemer,çeşitli mermerden pehlü-yi kebîr, döşeme, başlık, sûtûn-ı söve, kürsi ve gayruhû ifadelerinde geçtiği şekilde cami ve hamam başta olmak üzere külliye binalarının sûtûn, sûtûn başlığı, kemerler, duvar ve döşeme kaplaması, korkuluk ve basamaklarında

⁴⁵⁵BOA, D.35, v.54

kullanılmıştır⁴⁵⁶.“Der-vakt-i reftend be-cânib-i Mısır berây-ı harîden-i sûtûnhâ-i mermer an-gurre-i Safer 1019 ilâ gâyet-i Ramazân sene-i minhü⁴⁵⁷” ifadeleriyle Mısır’dan satın alındığı anlaşılan mermer ise, külliye yapılarından başta cami olmak üzere sûtûnlarda kullanılmıştır.

Hereke pudingi, “el-mezbûr berây-ı âverden-i seng-i Mihaliç bâ-tezkire-i mi’mâr ağa, seng-i kemer-i kebîr (18 adet, fi 40, kıymet 720), seng-i kemer-i küçek (10 adet, fi 30, kıymet 300)⁴⁵⁸” ifadelerinden ve diğer kayıtlardaki ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla; büyük kemer taşı, küçük kemer taşı, seng-i kemer-i sürh-i kebir, seng-i sürh, seng-i söve-i sürh, seng-i kemer-i sürh-i küçük, seng-i ser-bölük-i sürh, seng-i mermer-i sürh, dîden-i sûtûn-ı mermer olarak külliyeinin başta cami olmak üzere tüm yapılarının sûtûn ve kemerlerinde kullanılmıştır.

Serçe gözü (Somaki, yeşil porfir),“berây-ı sâhten-i sûtûnhâ-i mermer-i serçegözü an-yed-i mezbûrîn bâ-tezkire-i mi’mâr ağa⁴⁵⁹”ifadelerinden anlaşıldığı üzere yine mimarbaşı tezkiresi (talebi ve kararıyla) üzerinesûtûnlarda (95. varakta 13 yontma sûtûn, 97. varakta ise 9 sûtûn yontan ustalarıyla birlikte zikredilmiştir. 1 kıt’a ve 1 adet küçük sûtûnlar da 97. varakta ustalarıyla birlikte yer alır.) kullanılmıştır.

Seng-i şemme, pâdişah mahfili mihrâbında ser-hakkâkân Yusuf eliyle traşlanarak sade hatâyî formunda kullanılmıştır⁴⁶⁰. Evraklarda geçtiği adıyla mermer-i sürh ve seng-i kemer-i mermer-i sürh küçük olarak⁴⁶¹kırmızı taş büyük ve küçük kemerler, söveler, sûtûnlar, taban-ı sağır ve kebîr olarak külliyeinin cami başta olmak üzere tüm yapılarında kullanılmıştır.

Bunların dışında yapıda izlenen breş ve kırmızı granit gibi taşların kökeni hakkında evraklarda detaylı bilgi bulunmamaktadır. Süleymaniye Camii’nde kullanılıp da, Sultan Ahmed Camii’nde bulunmayan taşlar ise; Armutlu, Kapıdağ granitleri ve Bandırma, Vezirhan breşleridir. Ayrıca Gebze kireç taşı, Gebze kalker, Gülünbe penbe

⁴⁵⁶BOA, D.35, v.15.

⁴⁵⁷BOA, D.35, v.8-41.

⁴⁵⁸BOA, D.35, v.192’de ve 113 yerde daha geçmektedir.

⁴⁵⁹BOA, D.35, v.42 ve 50 yerde daha geçmektedir.

⁴⁶⁰BOA, D.35, v.214 ve 244.

⁴⁶¹BOA, D.35, v.48 ve 16 yerde geçmektedir.

oolitli⁴⁶² kalker ve Ergani nümülitli⁴⁶³ kalker de Sultan Ahmed Camii inşâ belgelerinde yer almamaktadır⁴⁶⁴.

Pişmiş topraktan yapı malzemelerinden tuğla, kiremit ve künk gibi yapı elemanları külliye yapılarında kullanılmıştır. Tuğla-i çarşu (kare tuğla) mîrî, harcî, battal, mermer, hürde ve tuğla-i çârşû-yı frengî gibi çeşitleriyle düşey taşıyıcılarda (pâyeler), kemerler, kemer sırt çizgisi ve tonozlarda kullanılmıştır. Örtü sisteminde ise tuğla-i çarşuy-ı harcî, tuğla-i çarşuy-ı mîrî, tuğla-i nîme-i harcî, tuğla-i nîme-i mîrî, tuğla-i topaç ve tuğla-i yaşmak, tuğla-i kubbe ile birlikte kullanılmıştır. Bunun haricinde tuğla-i kubbe-i meyâne (kubbe-i meyâne tuğlası) ve tuğla-i kubbe-i kebir (ana kubbe tuğlası) ifadeleriyle inşâ evrakında yer alan bu tuğlaların, kubbe çapına göre Hasköy'e sipariş verilerekimalinin temin edildiği anlaşılmaktadır.

Külliye inşâsında kasr-ı hümâyûn, mektep, sebilhânehâ, odahâ-i fevkani ve tahtâni ve dekâkîn ve hânehâ-i kebîrenin özet masraflarının yer aldığı defterde 12.607 adet tuğla-i eğri 27.620 Akçe, 6.761 adet tuğla-i şeshâne ve yaşmak 9.391 Akçe bedel ile satın alındığı kaydı mevcuttur.Zemin tuğlası olarak bir kısmının Darıca'dan alındığı, tuğla-i şeshâne ve yaşmak gibi diğer cinslerinin ise menşeyinden bahsedilmediği bu malzemeler,döşeme tuğlası olarak külliye binâlarında kullanılmıştır.Kiremit tozu ve temiz su künkleri de su isale sisteminin bir parçası olarak inşâ sürecindeki yerlerini almışlardır.

Kireç, kec-i Rumeli ve kec-i Anadolu olmak üzere iki kısım olarak ele alınmıştır. Ayrıca kec-i revgan⁴⁶⁵ (İbrahim Paşa Sarayı kasr-ı hümâyûnunda kullanılmıştır, 41. varakta da Serkis Ermeni tarafından 12 fiçı getirildiği kaydı mevcuttur.) ve kec-i mermer⁴⁶⁶ gibi isimler de kayıtlarda geçmektedir. Arşiv kayıtlarında kec-i Anadolu Kartal, Pendik, Tuzla, Maldepe, Darıca, Esbderesi, Golos ve Drevine'den gelmektedir. Rumeli geci geçen bölümlerde isimler zikredilmiş ancak yer belirtilmemiştir. İstanbul civârında olması mümkündür. Ayrıca bu kireçlerin kuyularda söndürülüp, kullanıma hazır hale getirilmesi için Ahmed Paşa Sarayı yerinde mimar ağa talimatıyla kuyular açtırıldığı bilinmektedir. Horasan ise kendine değirmenlerinde öğütülen tuğla

⁴⁶²Yumurtamsı taneciklerden oluşan kayaç. Bknz. <https://jeolojimuhandisleri.net/yer-bilimleri-sozlugu/>.

⁴⁶³Üçüncü zamanın birinci dönemi ve bu dönemde çöktürülmüş olan katmanları içeren kayaç. Bknz. <http://www.nedirnedemek.com/nummulitic-nedir-nummulitic-ne-demek>

⁴⁶⁴Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi İnşâsında Malzeme, Teknik ve Süreç**, 113.

⁴⁶⁵BOA, D.35, v.5.

⁴⁶⁶BOA, D.35, v.228.

kırıklarından imal edilen bir harç olup, külliye inşâsında pek çok alanda kullanılmıştır. Horasan atölyeleri ve temini ile ilgili pek çok bilgi tablolar eşliğinde ilgili başlıkta ele alınmıştır. Kettân (keten), lif olarak sövelerde, musluk, su yolu ve zemin kurşunlarında kullanılan genellikle kenevir ve mısırdan elde edilen yapı malzemesidir. Aynı zamanda alçı ve lökün gibi kaynaştırma görevini yerine getiren elemanlar müd vb. ölçü birimleri ve temin şekliyle külliyyede kullanılan malzemeler bölümünde anlatılmıştır.

Elvâh, verke, sûtûn, çubuk ve kereste gibi çeşitleriyle kullanım alanları dikkate alınarak dayanıklılık ve ölçüleri dikkate alınarak kullanılan ahşap malzeme çeşitleri, dördüncü bölümün bir sonraki kısmını teşkil etmektedir. Ahşap yapı elemanları, Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında iskele, iksa, temel ve duvar hatılları, temel kazıkları, çatı, pencere, kapı ve mobilyalarda kullanılmıştır. Es'ar defterlerinde verilen genel ölçü ve fiyatlara uymayan ölçülerde kullanılan ahşap malzemeleri içeren listeye göre Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan ahşap malzemeler, mimarbaşının emriyle sipariş üzere kesilmiş, gerek deniz yoluyla reisler gözetiminde⁴⁶⁷ gerekse karadan arabalar üzerinde inşâ alanına getirilmiştir. Ada-i cedîd, İznikmîd(İzmit), Midye, Karapürçek, Karaağaç, Bahr-i Siyâh gibi yerlerden temin edilen 'kerestehâ-i mütenevvî'a', bâb-ı hîme, Gümrük, Davudpaşa gibi iskelelerden inşâ alanına nakledilmiştir. Mahzen ve anbar gibi yerlerde depolanıp yeri geldikçe ihtiyaç miktarı çıkartılıp kullanılan ahşap malzemelerle ilgili anbarcı ve mahzenci gibi yapı görevlileri ve takip edilen bürokratik işlemler mevcuttur.

Osmanlı geleneksel mimarisinde âhen (demir) yapı malzemeleri zivana, kenet, simit, gergi ve kuşaklama olarak kullanılmıştır⁴⁶⁸. Genel alım yeri Samakov olan demirden ma'mûl kiriş, kenâd, tel, eğe, zivana, mismâr ve çenber gibi yapı malzemelerinin, başta Menteş Yahudi olmak üzere satın alındığı yahut hurde malzemelerden yeniden yapılarak kullanıldığı da evraklarda kaydedilmiştir⁴⁶⁹.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında kullanılan sürb (kurşun), geldiği yer olan Sidrekapısı ve Üsküp gibi Selanik'e bağlı vilayetlerin adıyla anılmaktadır. Sidrekapısı, Üsküp gibi madenlerden kaza kadısı hücceti (emri) ile külçe olarak derlenen sürb,

⁴⁶⁷ Nuruosmaniye inşâsını kaleme alan Ahmed Çelebi'nin verdiği bilgilere göre Reisler tersane amiri olarak görev yapmaktadırlar. Bknz. Ali Öngül, Tarih-i Cami-i Nuruosmani, s. 132.

⁴⁶⁸ Serpil Çelik, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, s. 146.

⁴⁶⁹ BOA, D.35, v.219a-b-243a-246b.

Selanik limanına getirilmiş ve buradan da görevli reisler vasıtasıyla deniz yoluyla İstanbul'a getirilmiştir. Gümrük ve Kavak İskeleleri'nden arabalarla taşınıp, anbarda saklanan sürb, Sultan Ahmed Külliyesi için inşâ edilen sürbhânedeki kenadkeşân, sürbkeşân ve mismâriyân denilen meslek gruplarının elinde işlenerek; levhâ, boru, çivi ve dökme kened olarak inşâ mahallinde kullanılmıştır.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında nükrâ (gümüş), sofrâ ve tas gibi muhtemelen padişaha ikram için edinilen tezyînâtıyla ön plana çıkacak malzemede, ayrıca değerli malzeme olarak levha halinde kullanılmıştır. Nühâs (bakır) ise yine tezyînâtı ön plana çıkaracak malzemelerden biri olarak, İbrâhim Paşa hamamı lülelerinde (musluk), süs toplarında, kapak kaplamaları, tavanlarda, has bahçe fırınında, toz olarak demir ve kurşunla alaşımında ayrıca külçe olarak kullanılmıştır.

Tuç (tunç), Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında makara ve zivana gibi yapı malzemesi yapımında kullanılmıştır. Cami harim sütûnlarında, kemer pâyelerinde ve kapaklarda kullanılan tunç, tersaneden nakledilerek inşâ sahasına getirilmiş ve anbarda tutularak yeri geldiğinde kullanılmıştır. Buna göre tuncun ham madde olarak tercih edildiği yapı elemanları müşebbek pencereler, yarım zivanalar, rûmî zivanalar, dörtgen zivanalar, yuvarlak kemerlerin zivanaları, makaralar, büyük zivanalar, İstolni Belgrad'dan gelen iki kapı ve kapaklardır. Pirinç ham maddesi ise tel ve zencir şeklindeki bağlantı elemanlarında kullanılmıştır. Kalay ise kapı kolları, rahtlarda, zivanalarda, hatıllarda, matara ve halkalardaki ham madde halinde; hat harcında ve çivi başlarında kaplama, koruma malzemesi olarak ayrıca katkı malzemesi olarak kullanılmıştır.

Kâşî (çini), Sultan Ahmed Camii ve külliyesinde en dikkat çekici hatta anılışını bile değiştirecek kadar önemli bir tezyînât öğesidir. Sultan Ahmed Külliyesi'nde caminin alt sofalarında pencere üstlerindeki yaklaşık yarım metrelik boşluğun mihrâb duvarı hariç dolandığı kâşî panolar, üst sofalarda üç kat kompozisyonlara dönüşmüştür. Pencere altlarındaki yaklaşık 5 cm'lik alanların da farklı desen ve kompozisyonlardan oluşan parçalardan kesilen bütünlükten yoksun, tezyînî bir kâşî kuşak üst sofaları dolaşır. Ana giriş kapısının üstüne rastlayan bölümdeki panolar hâric olmak üzere özellikle doğu cephesindeki panolarda renk, sır ve desen bozulmaları had safhadadır. Caminin pencereleri gibi bu tezyinat öğelerinin de henüz bilinmeyen bir tahribata uğrayıp

sonradan değiştirilmiş olması da mümkündür⁴⁷⁰. Nitekim bu çini panolardan bir kısmının üzerinde ayetler yer alan çini kitâbeler olduğuna dâir bilgiler mevcuttur. Caminin şâh-pâye mermer kaplamaları bitimine kadar (kemer başlangıç seviyesi) yükselen kâşî kompozisyonlar mihrâb duvarı hâriç üst sofaların hepsini dolandır. Caminin dışında türbe, dâr-ı kurrâ, dârü'l-hadis ve sebilhanelerde kâşî süslemeye yer verildiği görülmektedir. Sebilhânelerdeki kâşîlerin korunamadığı için son restorasyon öncesi çalındığı bilinmektedir. Dârülhadis bugün olmadığına göre kâşîler de mevcut değildir. Türbe ve dâr-ı kurrâ'daki çiniler ise halen restorasyon dâhilinde olup, son durumları hakkında net bir şey söylemek bizim için mümkün olamamıştır.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında renkli renksiz tüm türleri ve kullanıldığı yerlerine göre cam etkinliği, satan ve alan kişiler ile kullanılan malzeme ve ödenen ücrete ilişkin dördüncü bölümün ilgili kısmında tabloyla anlatılan camların hiçbiri orijinalliğini koruyamamıştır. Yerine göre eski camların da kullanıldığı organizasyonda, sırça cam ve billur camın değişik renkleri tercih edilmiştir. Acı câmgerden cami, kasırlar ve bazı diğer binalar için alınan büyük camlar ilgi çekicidir. Camide mihrâb duvarı ve kubbe pencerelerinde kullanılan büyük camların (revzen) Mehmed Efendi'nin hattıyla esmây-ı hüsnâ şeklinde tezyîn edildiği ve eskizlerinin de şâkirdi Tatar eliyle yazıldığı bilgisi oldukça önemlidir. Bugün bu tezyinattan hiç eser kalmadığı gibi, o dönemki camların ışık geçirgenliğinin nasıl olduğu ve iç mekâna nasıl tesir ettiğini bilmek de imkânsızlaşmaktadır. Ayrıca Halil Edhem Eldem, mihrâbın üstündeki pencerelerin sonradan açıldığını ve çirkin düştüğünü ifade eder. İç sofaların yüksek tutulan kemer dizileriyle, ışığın önünün açıldığı iç mekân tasarımıyla oldukça aydınlık bir atmosfere kavuşan Sultan Ahmed Camii, 1883 ve 1944 restorasyonlarında değişik uygulamalara maruz kalmıştır. Bu restorasyon fotoğraflarında mihrâb duvarındaki pencere camı farklılıkları görülmektedir. Ancak bu fotoğraflar cephe düzenlemesini değiştirecek bir uygulamanın sözkonusu olup olmadığını netleştirecek özellikte değildir. Ayrıca fotoğraf tespitinde dikkatten kaçabilecek önemli bir nokta da; caminin farklı zamanlarda da müdahale geçirmiş olabileceğidir.

---

⁴⁷⁰ Mehmed Raif, bu iki yüzü aşkın çini panoların peygamber isimleri ve ayet-i kerimelerden müteşekkil kompozisyonlar içerdiğini belirtir. Bugünkü çini panoların sadece hünkâr mahfilindeki örneklerinde altın yaldızla yazılmış ayet-i kerîmeler yer almaktadır. Mehmed Raif'in gördüğü bir tarihten sonra bu çinilerin bir kısmının değişmiş olma ihtimali mevcuttur (bknz. Mehmed Raif, **Sultan Ahmed Parkı ve Asar-ı Atıkası**, İstanbul, 1332, s.6).

Külliyenin tüm yapılarına bakıldığında; caminin odak noktası teşkil ettiği hem inşâ hiyerarşisi, hem plan şeması, hem de tezyînât yoğunluğundan açıkça anlaşılmaktadır. Tezyînî unsurların başında gelen hat konusunda önemli bir ayrıntı dikkat çeker. Evraklardan anlaşıldığı kadarıyla caminin mihrâbı, kubbeleri, sûtûn başlıkları, camları, kitâbelerindeki hatları ve sebilhâne kitâbelerini kaleme alan hattatı yaygın bilinen Gubârî Kasım efendi değil; Mehmed Efendi'dir. Hat dışında başta çini ve kalemişi olmak üzere; caminin hünkâr mahfilinde yoğunlaşan sedef işçiliği, Edirnekârî ve malakarî tezyînât devrinin ileri tekniklerini ve örneklerini yansıtır. Taş, ahşap ve metal işçiliği de külliye genelinde ve cami özelinde oldukça güzel örnekler ve sürprizlere yer vermeyen kuralcı bir bütünlük arz eder. Kalemışinde Ser-nakkâş Ali Ağa, Hacı Hamza ve Yusuf Bey dikkat çeker. Cami mihrâblarını tezyîn eden ser-hakkâkân Yusuf Efendi de dikkat çeken diğer bir sanatkârdır. Caminin hünkâr mahfili sedef pencereleri diğer sanatkârlar Üstâd Hasan ve Hacı Ali ve Devlet eliyle yapılmıştır. Yine rahleler için de (4 adet) Üstâd Derviş'e ücret ödenmiştir. Bu sanatkârlar hâricinde taş oyma ve metal iş gibi pek çok önemli yapı elemanlarını süsleyen isimler, ilgili bölümlerde tablolar vasıtasıyla belirtilmiştir.

Sultan Ahmed Külliyesi için bu aşamaya kadar üzerinde durulan arsa seçimi, hazırlanması, külliye binalarının temel atılıp inşâ süreçlerinin planlanması, inşâ düzeni, malzeme seçimi ve temini gibi konularda ismi geçen ve geçmeyen sorumlular mevcuttur. Osmanlı Arşivi BOA. D.35⁴⁷¹ numarada kayıtlı rûznâmçede inşâ faaliyetinin üst düzey sorumluları, başta külliye yapımını emreden ve yeri belirleyen Sultan Ahmed Han'a karşı inşâ sürecinde gelir ve gider idaresini masraf defterleriyle kayıt altına alanlar zikredilmiştir. Buna göre külliye inşâsı için Dârüssaâde hazinesinden⁴⁷² para ayarlayıp gönderen Dârû's-saade Ağası Hacı Mustafa Ağa ve bu parayı değerlendiren Binâ Emîni müstakbel vezir, nâzır Kalender Efendi başta gelmektedir. Kayıtları tutan Dergâh-ı Âlî bevâblarının kâtibi Hüseyin Efendi'dir. Bu üst düzey görevlilerin Mimarbaşı Mehmed Ağa da dâhil olmak üzere, hassa statüsünde oldukları ve inşâ gelirlerinden faydalanmadıkları görülür.⁴⁷³ Maaşlarını hazineden aldıkları için bu geçici inşâ organizasyonunda asıl makam ve ünvanları zikredilerek; dâimî görevliler, esnaflar,

⁴⁷¹ BOA, D.35, v.3b.

⁴⁷² BOA, D.35, v.15b.

⁴⁷³ Osmanlı devlet teşkilatında "hasa" doğrudan dağruya padişaha has hizmetler manasında kullanılırdı. (Mehmed Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, 1998, s.467)

acemîoğlanlar ve esirlerin iş planını düzenleme ve denetleme sorumluları olarak evraklarda yer almışlardır. Burada yer alan bilgiler incelendiğinde, sorumluluk alanı ve etkinlik alanı açısından görevlilerin durumu hiyerarşik bir yapı arz etmektedir.

Sultan Ahmed Han, bahsi geçen organizasyon hiyerarşisinde en üsttedir. İnşaatın başlangıcında, temel atılırken ve muhtelif zamanlarda inşâ sahasına gelmiştir. Özellikle temel atma törenine bizzat iştirâk ettiği, çalışanları şevklendirmek için değişik zamanlarda in'amlarda bulunduğu görülmektedir. Pâdişâhın pek çok kez uğradığı, inşâ çalışması esnâsında kimi zaman görmeye geldiği için kurban kesilmiştir. Bizzat mimarbaşının alakasıyla yenilenen İbrahim Paşa Sarayı'na rahatlı bir iskemle alınması da, amacın buraya resmî teşrifat olmadan da pâdişâhın gelmesine zemin hazırlamak olduğunu düşündürmektedir. Bunun yanında pâdişâhın teşrifatla geldiği muhtelif zamanlarda kurbanlar kesildiği de görülmektedir. Bu olaylar inşâ işindeki aşamaları tetkikte faydalı olup, kronoloji kısmında ele alınmıştır. Yıkım ve keşif gibi işlerde onayı alınmıştır. Özellikle tefrişatla ilgili bazı yapı malzemelerinin siparişinin padişah tarafından bizzat verildiği görülmektedir.

İnşâ sürecinde bânî ile temas kuran ve onun iradesini gerçekleştiren görevli Dârü's-saâde Ağası'dır. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsı Dârüssaâde ağası Mustafa Ağa'nın nezaretinde yapılmıştır⁴⁷⁴. Çünkü bânîsi pâdişâhve harem mensuplarının yaptırdığı eserlerin inşâ ve tamir masraflarını Dârüssaâde ağası görürdü. Dârüssaâde ağası Evkaf-ı Haremeyn Hazînesi ve Ceyb-i Hümâyûn sorumlusu olarak ihtiyaç duyulan mal ve hizmet alımı için esnafla görüşür, numûne görür, eşya satın alır ve yapılan hesapları gözden geçirirdi. Her çarşamba günü de nezaretleri altındaki vakıfların işlerini denetlemek üzere orta kapı dışında has ahur kapısı tarafında bulunan Dârüssaâde ağası kâtibodasında divan tetip ederlerdi. Bu divanda haremeyn evkaf müfettişi, evkaf muhâsebecisi ve mukâtaacısı, rûznameci, başhalife, dârüssaâde ağası kâtibi ve diğer görevliler bulunur, vakıflara ait mukataa ihalesi, ferağ, intikal işleri ve görevlilerin azil ve tayinleri yapılırdı⁴⁷⁵. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde muhtelif yerlerde el-müfettiş ve Samakov kadısı Mevlânâ Abdülaziz Efendi'nin hüccetiyle İbrahim Paşa Sarayı ve hamamının kiralanması, Ayasofya vakfından dükkânlar ve Arslanhane bodrumundan

⁴⁷⁴ BOA, D.35; TSMA, 36,37,40,41.

⁴⁷⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi (III. Cilt, 2. Kısım, XVI. Yüzyıl Ortalarından XVIII. Yüzyıl Sonuna kadar)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988, s.179.

dükkânların kiralanması işlerinin gerçekleştirildiği bildirilmektedir⁴⁷⁶. Bu görevlilerden bahsi geçen müfettiş Mevlânâ Abdülaziz yanında, rûznâmçenin yazıcısı Hüseyin Efendi, halifeler, mutemedler vb. bir görevli topluluğu mevcuttu.

Ceyb-i hümayûn'un da bir kısmını oluşturduğu Haremeyn Hazînesi'ne, sadece kutsal topraklardaki vakıflardan değil; Osmanlı Devleti'nin bütün vilâyetlerindeki vakıflardan gelir geldiği bugün bilinmektedir⁴⁷⁷. Sultan Ahmed Külliyesi'nin mâlî kaynağını da bu hazîne oluşturmuştur. Bunun yanında, gelirlerin giderle dengelenmesi amacıyla, "1021 Rebiu'l-evvelininyirmi dokuzuncu günü Yemen hazinesinden cami-i şerif mühimmâtiyçün yirmi iki bin kuruş alınmıştır⁴⁷⁸" şeklinde başlayan bir ifadeyle cami için eyalet hazinesinden harcama yapıldığı da kaydedilmiştir.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında adı gelirlerin teslim edildiği sorumlu olarak çokça geçen Kalender Efendi'nin Süleymâniye vakfı mütevellisi olduğu arşiv kayıtlarında mevcuttur. Mimarının Süleymaniye inşâ defterlerini tashih ettirerek örnek aldığı yapının inşâ sürecinde yine Süleymâniye vakfı sorumlusuna teslim edilmesi oldukça anlamlıdır. Osmanlı inşâ geleneğinin devam ettirilmesi ve aynı zamanda en sistemli koordinasyonu sağlama çabası okunmaktadır. Binâ Emîni Kalender Efendi'nin adı sadece îrâdların teslim alınması sürecinde geçmekte, görev sınırları hakkında net bir bilgi yer almamaktadır. Ünvanı önce Defterdâr-ı Şikk-ı Sâni olarak zikredilirken, 26 Rebûlâhir 1020/8 Temmuz 1611 itibâriyle 'Ağa-yı Darussa'âdeti'ş-Şerîfe en-nâzir⁴⁷⁹' olarak ve 8 Zilkade 1023/10 Aralık 1614'te de el-vezîr⁴⁸⁰ olarak zikredilmiştir. Buna göre inşâ bünyesi hâricinde yürüttüğü devlet görevlerinden de bahsetmek mümkündür. Sultan Ahmed Külliyesi inşâ işlerinde ise, gelir-gider dengesini ayarladığı, dâimî görevlilerin aylıklarını teslim aldığı îrâdlardan ödediği söylenebilir.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde, merhum binâ ve anbar binâsı emîni Kalender Efendi döneminde, Mentuş Yahudi eliyle farklı zamanlarda teslim alınan ve İdris Ağa tarafından kaydedilen yapı malzemeleri zikredilmektedir.⁴⁸¹ Bu özetin gerekliliği de farklı bir kayıttan anlaşılır. Buna göre, muhtelif yerlerde ganem (kurban)

⁴⁷⁶BOA, D.35, v.5b-13a-13b-14b-15b-19a-43a-62a-74b.

⁴⁷⁷Ahmet Arslantürk-Kadir Arslanboğa, '1668-1670 (H.1079-1080) Yıllarında Dârüssaâde Ağası Nezâretindeki Vakıflarla İlgili Bazı Arşiv Kayıtları', s.15-39

⁴⁷⁸BOA, D.05112.0003.00

⁴⁷⁹BOA, D.35, v.79b.

⁴⁸⁰BOA, D.35, v.188b.

⁴⁸¹BOA, D.35, v.244b.

emîni, ser-bevvâbân, ser-bostanî olarak zikredilen ve rûznâmçe kâtibi olarak kayıtları tutan Hüseyin Efendi 29 Receb 1026/2 Ağustos 1617 itibariyle kâtiplik görevini İdris Ağa'ya devretmiştir. Aynı zamanda, 1 Cemâziyelevvel 1025/17 Mayıs 1616 itibariyle Hüseyin Ağa, Kalender Efendi'den bakıye binâ ve anbar eminliğini devralmıştır⁴⁸². Terfi hiyerarşisi ve ölene kadar görev yapma esasına uyulan bu uygulamalar özelde Sultan Ahmed dönemi, genelde XVII. yy. Osmanlı inşâ organizasyon sistemi için önemlidir.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsını içeren rûznâmçe⁴⁸³, temelde hazineden gelen îrâd ve bu kaynağın inşâ sürecinde mal veya işgücüne harcanması esasına dayanmaktadır. Bu yüzden tezkireler çerçevesinde ele alınmıştır⁴⁸⁴. Çalışmamıza konu olan evrakların başında gelen rûznâmçede hazine tezkireleri, mühimmat tezkireleri, masraf tezkireleri ve zimmet tezkireleri özetleri yer almaktadır. İnşâ sürecine dâhil olan tezkirelerin bir özeti niteliğindeki rûznâmçede tezkire veren kişiler ve makamları şu ifadelerle yer almıştır: "tezkire-i Mehmed Ağa, İshak Çelebi (Mütevellî), tezkire-i kâtip-i mi'mâr ağa, tezkire-i mi'mâr ağa, tezkire-i mi'mâr ağa ser-mi'mârân-ı hâssa, tezkire-i kâtip-i anbar Bâli Çelebi, tezkire-i mi'mârân-ı hâssa, tezkire-i Ali Bey bevvâb, tezkire-i mütevellî-i Vakf-ı İbrahim Paşa, tezkire-i Hasan Çelebi kaim-i makam-ı İshak Çelebi, tezkire-i Hasan Ağa nâzır-ı râh-ı âb". Bazı mütevelli heyeti zevâtla birlikte, râh-ı âb (su yolu) nâzırı Hasan Ağa ve görevli inşâ kâtiplerini işâret eden bu ifadeler; metin içinde bize inşâ görevlilerinin hiyerarşisi ve sorumluluk alanlarıyla ilgili muhtelif bilgiler sunmaktadır.

Tezkire-i Mehmed Ağa, tezkire-i mi'mâr ağa, tezkire-i mi'mâr ağa ser-mi'mârân-ı hâssa gibi ifadelerle çokça zikredilen Hassa mimarbaşı Sedefkâr Mehmed Ağa, rûznâmçe metninde bizzât iştirak ettiği işlerle birlikte; yapılmasına izin verdiği ve emrettiği görevleri hâiz tezkirelerle geçmektedir. Buna göre Sedefkâr Mehmed Ağa, inşâ faaliyetine Ahmed Paşa Sarayı'nın yıkımıyla başlamıştır. İnşâ arsasının hazırlanması sürecinde satın alınan yerleri gösterir belge 1018/1609-1610 tarihini göstermektedir⁴⁸⁵. Buna göre alımlar bu 19 Cemâziyelevvel 1018/20 Ağustos 1609 tarihinden önce başlamıştır. Ayrıca etrafındaki evler ve odaların da mimarbaşı nezâretinde yıkıldığını ve tüm bu işlerin belirli bir plan dâhilinde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu planın

⁴⁸² BOA, D.35,v.246b.

⁴⁸³ bkz. BOA, D.35.

⁴⁸⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, 'Tezkire', **DİA**, s. 73-74.

⁴⁸⁵ bkz. BOA, D.10748.0001.00.

aşamalarını yine tezkire ve bizzat mimarbaşının gözetiminde gerçekleşen şantiye (oluşturmak için yapılan) kazı çalışmalarının devamında görmekteyiz. 4 Cemâziyelâhir 1018/4 Eylül 1609'da Ahmed Paşa Sarayı'nın geriye kalan kısımları da yıkılıp, alan kazılmış ve iki gün sonra İbrahim Paşa Sarayı'nın yıkımına başlanmıştır. İnşâ planı, şantiye sahasının düzenlenmesi, alet, işgücü ve atölyelerin temini mimarbaşının sorumluluğundaydı. Mimarbaşının temel kazımı, tahliyesinden başlayarak, inşâ sürecinin tüm aşamalarında şantiyede görevinin başında olduğunu; rûznâmçede geçen emirler ve tezkirelerden anlamaktayız.

Sarayların yıkımı ile geri dönüşebilecek kıymetli malzemeyi, başka yerlerde kullanmak üzere hasar vermeyecek şekilde ustalara çıkartıp, yıkım ve kazı işlerinin makul bir sistemle işleyişini sağlamakla mimarbaşı ilgilenmiştir⁴⁸⁶. Yeniden kullanılabilir malzemeyi, çiniler de dâhil en az hasarla çıkartıp değerlendiren mimarbaşı; tasarruf ve hikmetli iş tutuşun gereklerini böylece yerine getirmiştir. İnşâ malzemeleri yanında işgücü alımı da yapılmış, özellikle vasıflı işçilerin ve daha önemlisi işin sanat ve estetik boyutunu oluşturacak usta gücünün seçimi ve getirilmesi ile de bizzat Sedefkâr Mehmed Ağa ilgilenmiştir. Ahşap, taş, mermer ve demirin cins-ebat açısından değerlendirilip en uygun malzemenin seçilmesi ve siparişi Sedefkâr Mehmed Ağa'nın bizzat yaptığı işlerdendir⁴⁸⁷. Bu malzemelerin getirileceği yerlerin kaimmakamı veya kadısıyla ilgili yazışmaları gerçekleştirmek, malzemeyi gidip getirecek ekibi belirlemek yahut oradaki yetkilinin görevlendirmesiyle gelen malları teslim almak, kontrolünü yapıp ücretini vermek de ekibiyle birlikte mimarbaşıya düşüyordu⁴⁸⁸. Yapı malzemeleri gibi işgücü alımı için de, vasıflı işçilerin seçiminden İstanbul'a gelene kadar geçen süreçte; gerekli her türlü masrafın bizzat mimarbaşının gözetiminde, (kendisi yahut görevlendirdikleri tarafından) ödendiği belgelerde kayıtlıdır⁴⁸⁹. Bu yolculukta iskelelerin gerekli şekilde onarılması ve yapılan masrafın da karşılanması mimarbaşı sorumluluğunda gerçekleşmiştir. Kavak İskelesi, Edincik İskelesi vb muhtelif tarihlere tamir edilmiştir (bknz. Tablo 54). Anbar, mahzen ve iskelelerin yenilenmesi, inşâ

---

⁴⁸⁶BOA, D.35, v.15a.

⁴⁸⁷BOA, D.35, v.20a.

⁴⁸⁸BOA, D.35, v.22a.

⁴⁸⁹BOA, D.35, v.18a.

malzemelerinin tesbiti, yerinden getirilmesi için görevlilerin tayini de mimarbaşının görevleri arasındaydı⁴⁹⁰.

Yapı malzemeleri ve işgücü ile sürekli desteklenen organizasyonda, Mimarbaşı Mehmed Ağa'nın perakende mal ve işgücü takviyesi için tezkireler yoluyla yazışmalara devam ettiği; ancak görevlendirme, mal ve eşya alımı için kâtiplerin ve yardımcılarının da mimarbaşının görev taksimine göre şantiye işlerini yürüttüğü gözlemlenmektedir. İnşaatin her aşamasında etkin bir şekilde rol oynayan mimarbaşı, yetki delegesyonuyla iş yükünü yardımcılara dağıtmış ve kitâbet geleneğini bozmayacak şekilde inşâ evraklarının tutulmasını da takip etmiştir. Ayrıca bir birimdeki görevlileri teknik açıdan desteklemek için başka bir gruptan takviyeler yaptığı da görülür. Meselâ Marmara Adası'nda taş ocağını çalıştıran sengtraşların aletlerinin onarılması için demirciler göndermiştir⁴⁹¹.

1018 Cemâziyelevvelinden 29 Rebûlâhir 1025'e kadar gelir ve giderlerinin kaydedildiği rûznâmçede, binâ Emîni, mi'mârbaşı dışında dâimî görevliler de mevcuttur. Aydan aya günlük çalışması üzerinden düzenli ödeme yapılan bu kadronun, ücret bilgilerine dayanarak tüm vardiya saatlerinde inşâ sahasında bulunduğu söylenebilir. Bunun yanında vardiya sistemi, yiyecek ve barınma ihtiyaçları ile ilgili açık bir bilgi yer almamaktadır.

Genel olarak mi'mâr yardımcıları, paydoscu, duâcı, mu'temedler, çavuşlar, bostancılar, mahzenci, binâ emini yardımcılar, bevvâblar, mehter, imam, müezzin, kantârî, kâtipler (Ali Bevvâb, Mehmed Çelebi kâtib-i neccâr, Mustafa, Ömer kâtib, Mustafa, Yusuf kâtib), ırgatlar, hammallar, neccârlar ilerleyen dönemlerde kenâdkeşânlar, âhengerânlar, sürbkeşânlar, sengtraşlar ve haddâdlardır. Yapılan ödemeler üzerinden rûznâmçe kayıtlarına dayanarak daimi çalışanların işlendiği bölümde Tablo 55 oluşturulmuştur.

İnşâ sürecinde dâimî görevliler haricinde bir de vasıflı işçiler vardır ki, bunlardan esnaf birlikleri işgücü alımında başı çeken öz kaynak konumundadır. İstanbul'da padişahın yakınında bulunan mimarbaşı ve hassa mimarlarının Osmanlı Devleti sınırları dâhilindeki bütün inşâ faaliyetlerinde çalışmaları veya bunları kontrol etmeleri mümkün

⁴⁹⁰BOA, D.35, v.19b.

⁴⁹¹BOA, D.35, v.115.

değildi. İmâr faaliyetlerinde mi'mârın yanında, teknik ve idari personel bulunmakta ve iş yükünü hafifletmekteydi. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, hemen hemen bütün sanatçılar kendi meslekleriyle ilgili bir Ehl-i Hiref Teşkilatı'na bağlıydı⁴⁹². Ehl-i hirefin İstanbul dışındaki eyaletlerdeki örgütlenmelerinden mimarbaşı gözetimi ve görevlendirmesiyle ustalar getirtildiği de görülmektedir (bknz. Tablo 54). Ayrıca rûznâmçede bu bölümler dâimî görevlilerden ayrı zikredilmiştir. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında mermer ve taş ocaklarında görev yapan ustalar ve onlara tâbî olanlar da arşiv evrakında tek tek zikredilmiştir.

Buna göre XVII. yy. başı itibariyle Ser-bostânî Hasan Ağa, Ser-bölük-i gilmânân Mehmed, Rûznâmçe-i İdris Ağa (binâ ve anbar emîni), Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-bevvâban-ı dergâh-ı âlî, Sarhoş Lâğimî Ser-bölük, Mehmed Çavuş vekil-i Hüseyin Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî, üstâdiyye-i ser-dökme an-yed-i İsmail (Ser-dökmeci üstâdı İsmail), Mehmed Çavuş vekil-i Hasan Ağa ser-çavuşân-ı dergâh-ı âlî (Ser-çavûşân Hasan Ağa vekili Mehmed Çavuş), Hızır ser-dökmeî (Ser-dökmeci Hızır, Mustafa Ağa ser-kazganî (Ser-kazgânî Mustafa Ağa), Yusuf ser-hakkâkân (Ser-hakkâkân Yusuf), Karaca ser-lağimî (Ser-lâğımcı Karaca), Mehmed Ağa ser-neccârân-ı hâssa (Ser-neccârân-ı Hassa Mehmed Ağa), Ali Ağa ser-nakkâşân (Ser-nakkâşân Ali Ağa), Mustafa Re'îs ser-vardiyânân (Ser-vardiyânân Mustafa Reis), İbrahim Subaşı ser-piyâde (Ser-piyâde İbrâhim Subaşı), Ahmed Ağa ser-topcuyân-ı hâssa (Ser-topcuyân-ı Hassa Ahmed Ağa) gibi ünvanlarıyla birlikte zikredilen bu devlet görevlileri yanında ser-habbâzîn, ser-kilârî gibi ismi geçmeyenler de Sultan Ahmed Han döneminde devlet görevinde bulunmuşlardır.

Sultan Ahmed Cami ve Külliyesi inşâsını konu alan evraklarda işgücünün yapısı hakkında da kıymetli bilgiler mevcuttur. Kıyas için bakarsak; çalışan gruplarından gilmân-ı acemiânların (acemî oğlanları) ser-piyâdegânları ile birlikte 2.035 işçi 13-16 Şâban 1019 tarihleri arasında 8.456 Akçe bedele çalıştığını görürüz⁴⁹³. Külliye inşâsı boyunca Ada-i Cedîde'den çeşitli ahşaplar getirmekle görevlendirilen acemi oğlanların, Kaptan Ali Reis yevmiyesi 5 Akçe, ser-oda 1 Akçe ve ser-bölük yevmiyesi 2 Akçe olmak üzere 24 kişilik bir ekiple Ada-i Cedîde'den çeşitli ahşap malzemeler getirmek için

⁴⁹² Selçuk Mülâyim, **Sanata Giriş**, İstanbul, 1994, s.45. Bu teşkilatlar, hem bir sendika, hem de sanat ve zanaatkarlık işlerinin kalitesini denetleyen toplumsal bir kurumdu. Genellikle çırak-kalfa-usta ilişkisi içerisinde hiyerarşik bir meslek eğitimi yapılmaktaydı.

⁴⁹³ BOA, D.35, v.40a.

çalıştıkları Muharrem-Safer 1021/Mart-Nisan 1612 aylarında, Hasan Reis de aynı düzende bir ekiple çalışmış ve iki gemi için de 3.360'ar Akçe ücret ödenmiştir. Ayrıca başlarında yevmiyesi 3 Akçe'den 1.800 Akçe'ye Mehmed Bey Bevvâb'ın gönderildiği görülmektedir⁴⁹⁴. Gemi ile giden ahşap yapı malzemelerinden sorumlu ekipler bu örnekteki gibi bir hiyerarşi ile çalışmışlardır. Buradaki hiyerarşiyi yevmiyeler üzerinden çözümlenmeye çalışırsak dikkatli olmak durumundayız. Örneğin Mehmed Bey Bevvâb'ın yevmiyesinin Ali Reis'ten (Kaptan) daha düşük olmasını vazifesi icabı değil de, harcırâh ücretinden kaynaklanabileceği gibi detayları hesaba katmak gerekir. Çünkü Mehmed Bevvâb inşâ sürecinde ahşap ve sürb getirmek için deniz yoluyla Midye ve Sidrekapısı'na pek çok kere gitmiştir ve bu ücretler toplu olarak, kendi eliyle dağıtabilmesi için ona teslim edilmiştir. Daha önemlisi ünvânı Bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî olduğu için hassa görevlisi olup, asıl maaşını saraydan aldığı için bu miktar kâfi görülmüş olmalıdır⁴⁹⁵.

Acemioğlanları inşâ sahasında da İbrahim Subaşı ser-piyâde (yevmiyesi 15 Akçe) ve kethüdâ-i gilmân-ı acemiyân (yevmiyesi 10 Akçe) denilen görevlilerle çalışmışlardır⁴⁹⁶. 200 ve üzeri kadroyla hedm, kazı ve toprak taşınması gibi vasıfsız işlerde çalışmışlardır. Mahalli idare sisteminde asker usulü bir sistemin uygulanması, çalışma sahası ve koşullarına göre işleyen çalışmaların varlığını anlatır.

Esirlerin çalışma hiyerarşisi için pek çok yerde geçen kayıtların birinde, ser-vardiyânân (1 kişi), vardiyânân (7 kişi) ve esîrân (25 kişi) şeklindeki sıralamayla vardiyacılar ve forsa esirlerin Marmara Adası'ndan mermer kesmeye giden ekip olduğu bilgisi yer alır⁴⁹⁷. Marmara Adası'ndaki mermer ocaklarının işlemeye başlamasıyla taş kesme işi esirlere verilmiştir. İnşâ süresince esirlerin en ucuz ve kalabalık topluluk olarak bu alanda çalıştıkları tutulan ücret kayıtlarıyla sabittir.

Lâğımçıların hiyerarşisi ise, Mehmed Paşa Sarayı'nın tuğlaları yıkılıp taşları çıkarılırken Karaca ser-lağımî ve Haçok lağımî, Şevket lağımî, Kirkor lağımî'nin yıktığı yerler ile ilgili Mimarbaşı tezkiresine göre 25 Şevvâl 1024/17 Kasım 1615 itibariyle

---

⁴⁹⁴ BOA, D.35, v.107b.

⁴⁹⁵ BOA, D.35, v.62b.

⁴⁹⁶ BOA, D.35, v.63a.

⁴⁹⁷ BOA, D.35, v.14a.

yapılan ödeme kaydından anlaşılmaktadır⁴⁹⁸. Buna göre ser-lâğımî, ustalar ve altlarında işçiler bulunmaktadır.

Neccâr, sengtraş, servardiyânân kalfalarından bahsedilen evraklar⁴⁹⁹ yanında, halîfegân-ı neccârân⁵⁰⁰ ve halîfegân ma'a şâkirdânla devâm eden kayıtlar mevcuttur. Bunlar klasik sanat ehli, yani uzun bir öğrenme ve deneme süreci sonunda elde edilebilecek uzmanlık gerektiren iş kollarındaki usta-(halîfe-kalfa)-şakirt ilişkisini göstermektedir. Yine 'üstâdân-ı haddâdân, âhengerân, yonmacıyan, ırgâdân ve makaracıyan ve gerderciyan-ı forsa' şeklinde geçen ifadeler de bu meslek gruplarındaki benzer hiyerarşiyi gösterir⁵⁰¹.

XVI. yy. ve sonrasındaki arşiv evrak kayıtları ve Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nden de anlaşıldığına göre, taş ocaktan çıkıp yapıya dâhil oluncaya kadar pek çok aşamadan geçmektedir. Taşın belirli ebatlara uygun olarak ana kayadan koparılıp, gemilerle Osmanlı başkenti'ne ve inşâ sahasına geldikten sonra, kaba yontu ve sengtraşların eliyle bir sanat eserine dönüşme sürecinde pek çok taş işçisi görev almıştır. Sultan Ahmed Külliyesi'nin en süslü ve merkez yapısı olan caminin taş işçiliğinde pek çok ustanın ismi geçmektedir. Götürücü olarak tarif edilen bu ustaların, Osmanlı coğrafyasının değişik bölgelerinden geldiği evraklarda kaydedilmiştir. Buna göre Midilli'den⁵⁰², Edirne, Filibe, Köstendil, İvranya⁵⁰³, Gelibolu, Selânik, Adalar⁵⁰⁴, İnöz⁵⁰⁵ ve muhtelif yerlerde geçen Anadolu ve Rumeli vilâyetlerinden ustalar getirilmiştir.

Sütûn vs. parçalar ve özellikle taş yontusunda yeniçeri ve esirlerin geleneksel usta-kalfa-şâkirt ilişkisine göre etkin olduğunu BOA D. 35 nolu deftere göre verilen ücret ve yapılan işlerin kaydından anlamaktayız. İlgili bölümlerin ustaları, yapı malzemeleri bâbında daha önce detaylı bir şekilde ele alınmıştır. 'Sengtrâşân-ı yeniçeriyân' şeklinde arşiv kayıtlarında geçen askerî kökenli taş işleme teşkilatı ve mermer, kefeki ve ateş taşı yontucular sonraki tablolarda ele alınmıştır. Burada ise,

⁴⁹⁸ BOA, D.35, v.217a.

⁴⁹⁹ BOA, D.35, v.50b.

⁵⁰⁰ BOA, D.35, v.94a.

⁵⁰¹ BOA, D.35, v.110b.

⁵⁰² BOA, D.35, v.15a.

⁵⁰³ BOA, D.35, v.55b.

⁵⁰⁴ BOA, D.35, v.56b.

⁵⁰⁵ BOA, D.35, v.231a.

kemerci, minareci ve duvarcı gibi farklı uzmanlıklara göre yetişmiş ustalarının taş işleme bâbında yapıp teslim ettikleri cami öğeleri, rûznâmçede geçtiği sayfa yapısı dikkate alınarak 14, 15, 16, 17 ve 57 numaralı tablolarda gösterilmiştir.

Genellikle Ali bevâb tarafından tutulan kayıtlarda bahsi geçen esirlerden⁵⁰⁶, işinde uzmanlaşan ekiplerin bir topluluk olarak bahsetmek mümkündür. Neccâr ve sengtraş ekiplerinde çalışanları olduğu gibi, yapı malzemesi getirme, taşıma, indirme, hazırlama vb. görevlerde bulunanları da vardır. Vasıflı olanların yanında, hükümlü esirler, mîrî esirler ve şahsa ait esirler olmak üzere bu çalışanları üç kısımda değerlendirmek mümkündür.

Esirlerin sadecemîrî olanlarının değil, aynı zamanda Paşa vb. gibi devlet erkanına has olanlarının içinde de neccâr ve sengtraş kadrosuna dâhil olanları vardır. Yapı malzemesinin bizzat sahadan temini esnâsında ucuz ve sayıca üstün bir topluluk olarak, hür iradelerini de kullanamadıkları sosyal statüleri gereği saha şartlarında çalışmışlardır. Üst-düzey yetkilinin yönlendirmesiyle yapılan ahşap veya taş kesimi esnâsında, yanlarında aletlerinin bakımını yapacak âhengerler de bulunmuştur.

Yeniçeriler, Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde askerî bir topluluk olarak değil, aynı zamanda taş işleme sanatında ustalaşmış bir ekip olarak karşımıza çıkmaktadır. Sayıları yer yer 50'ye kadar çıkan bu usta topluluk, diğer götürücü ustalarla birlikte özellikle tezyinatına önem verilen cami inşâsında çalışmışlardır. Esnâf birlikleri içinde hasbelkader geçen taş işçilerinin arasında, yeniçerilerin de bulunması bu yüzden şaşırtıcı değildir⁵⁰⁷.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsında çalışan ve vasıfsız işçiler kategorisinde değerlendirdiğimiz gilmânân-ı acemiyân, ucuz ve disiplinli işgücü olarak pek çok aşamada kullanılmışlardır. Aydıncık İskelesi'nde ateş taşı taşımakta⁵⁰⁸, Ahırkapı İskelesi'nde gemi yükü boşaltmakta⁵⁰⁹, sırık hammalı olarak Gümrük, Ahırkapı, Kavak ve Ayastefanos iskelelerinden inşâ mahalline ateş taşı, kefeki ve kereste taşımakta⁵¹⁰,

---

⁵⁰⁶ BOA, D.35, v.94a.

⁵⁰⁷ bkz. Tablo 61.

⁵⁰⁸ BOA, D.35, v.40b.

⁵⁰⁹ BOA, D.35, v.61b.

⁵¹⁰ BOA, D.35, v.110b.

Ada-i Cedîde'den çeşitli ahşap malzemeler getiren gemilerde çalışmak üzere⁵¹¹, türbede ve haremde (getir-götür veya temel kazımında) çalışmışlardır.Sultan Ahmed Külliyesi inşâ sürecinde pâdişâhın inşâ görevlilerine in'amda ve tabh-ı taamda bulunduğu, Sultan Ahmed'in inşâ etkinliği ile ilgili tabloda net bir şekilde yer almaktadır. Ayrıca temel için her kurban kesiminde, bu etlerin de inşâ görevlilerine ikram edildiği belirtilmektedir. Vasıfsız işgücü olarak acemioğlanlara (gilmânân-ı acemiyân) yemek verildiği, bu iş için aşçıbaşı tahsis edildiği ve ödemelerinbinâ îrâdından karşılandığına dâir bilgilerin yer aldığı tablo 62'de yer almaktadır. Ayrıca ırgatlar, mîrî, forsa ve şahıs esirleri ve gündelikçiler de vasıfsız işçiler kategorisinde değerlendirilmiştir.

Günlük nafakaları ödenen ve sayıları bazen 5000'e kadar çıkabilen ırgâdân-ı acemiyâna nafaka ödenmekle birlikte, yemek de verilmesi akıllara diğer görevlileri getirmektedir. Fakat külliye inşâ görevlilerinin îâşe ve ibâte işlerinin nasıl gerçekleştiği hakkında net bir bilgi yer almamaktadır. İmâret yapılarının inşâsının 1029/1619'lara kadar sürdüğünü bilmekteyiz⁵¹². Bu nedenle yemek pişirme ve yeme hususunda; imâret binâların yeri, yahut askerî sistem üzere çadır ve meydan kullanılmış olabilir.

Esirlerin mîrî, forsa ve şahsa ait olanlarının hepsinden neccâr ve sengtraş gibi vasıflı elemanlar çıktığını önceki ilgili başlıkta belirtmiştik. Tablo 58'de iskelelerden âhen, seng vb. yapı malzemelerinin inşâ sahasına getirilmesi; Arslanhâne'den kullanılabilecek taşların çıkarılması, anbarın taşınması gibi vasıfsız işlerde esirler çalışmıştır.

Gündelikçilerle ilgili rûznâmçede 31 yerde kayıt mevcuttur. Sultan Ahmed Külliyesi inşâsı için arsanın hazırlanması sürecinde; yıkım için lağımçı gündelikçiler çalışmıştır. Diğer kayıtlar ise,seng-tırâşân-ı gündelikciyân, lağimiyân-ı gündelikciyân, âhengerân-ı gündelikciyân, Ermeniyân-ı gündelikciyân, yeniçeriyân-ı gerderciyân ve gündelikciyân gibi sıfatlarla kullanılan ve meslek gruplarının da vasıfsız iş ihtiyacını karşılayan bu kişiler, sayıları 1000'leri bulan günlük çalışan işçilerdir.

Irgâdân (ameleler), külliyeinin inşâ sürecinde tüm ayak işlerini yapan işçilerdir. Irgâdân-ı acemiyân ve ırgâdân olarak iki şekilde adı geçen işçiler yıkım, kazı, onarım, tuğla gibi bazı yapı elemanlarının yeniden kullanılması için sökülmesi gibi faaliyetlerde

⁵¹¹BOA, D.35, v.26a.

⁵¹²BOA, D.03684.0017.00.

çalışmışlardır. Sayılarından ziyâde ödenen ücretleriyle bahsedilen bu işçiler için gerektiğinde başkent dışından ekleme yapıldığı da görülür. Meselâ ser-mîmârân-ı hâssa Mehmed Ağa tarafından görevlendirilen Mehmed Yeniçeri'ye Arnavutluk'tan ırgâdân getirmesi için 17 Rebûlâhîr 1019/9 Temmuz 1610 tarihinde 1.800 Akçe harcırah ödendiği arşiv evraklarında kayıtlıdır⁵¹³.

Üst düzey görevliler, dâimî görevliler, vasıflı ve vasıfsız işçiler şeklinde incelenen inşâ organizasyonunda; hem bürokratik işleyiş, hem de sorumluluk alanları eldeki verilere göre tarif edilmeye çalışılmıştır. Yeniçeri, esnaf, esirler, ırgatlar gibi statüye sahip görevlilerin yaptıkları iş ve aldıkları paralara göre oluşturulan tablolar, inşaatın gidişâtı ve dönemin sosyo-ekonomik yapısı hakkında fikir vermektedir. Bu korelasyonu doğrular nitelikteki olayların ve kişilerin ele alındığı kronoloji ile de Sultan Ahmed Külliyesi inşâ faaliyeti aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Sultan Ahmed Külliyesi inşâsı ile ilgili evraklarda geçen önemli bilgilerden biri de kaydedilen toplam masraflardır. Tez sınırlarına dahil etmeyip sadece sonuç bölümünde tablo 64 ile küçük bir bölümünü gösterdiğimiz masraflar, küçük rûzname'de zikredilmiştir.

El-baki Der zimmet-i mezkûrîn Bahâ Yedi yük altmış bir bin yüz kırk bir Akçe			
Der zimmet-i Hüseyin Ağa Serbevâbân-ı dergâh-ı âlî an teslimât hod(?) berây-ı harîden sürb sitade der-zamân-ı Hüseyin Ağa ve İdris Ağa emnâ-i binâ-i Câmi-i Şerîf fî şeb-i Zilhicce sene bin yirmi beş Bahâ Dört yük yetmiş dört bin yedi yüz kırk bir Akçe		Der zimmet Mehmed Ağa an müteharrika-i dergâh-ı âlî an teslimât hod ki berây-ı harîden-i haşşâb sitade der-zamân-ı merhûm Kalender Paşa Bahâ İki yük seksen altı bin dört yüz Akçe	
Zikrolunan meblâğ tahsîl olunup mezbûr-ı ileyhin Mahrûse-i İstanbul'da binâ olunacak medrese-i münevvereleri binâsiyçün havale olmağın şer verildi. El-vakî'fî evahir-i şehri-i Cemâziye'l-evvel sitte tis'a işrine ve elf Berây-ı..... Ba'zı ebniye-i mülhakat-ı Câmi-i Şerîf bi't-tihâmen Mehmed Ağa Sermîmârân-ı Hassa Berây-ı Masârif-i Câmi-i Şerîf-i Hassa Bahâ Bin altı yüz doksan yük Akçe			
Hane-i kâr der kurb-ı hamam vakfe-i mezbûr	Hane-i kâr mea salhânehâ ve	Odahâ-i cedîde mea dekâkîn	Odahâ-i fevkanî ve tahtânî mea

⁵¹³BOA, D.35, v.22a.

ve odahâ sultan kim tebdîl-i şedde Bahâ Yüz bin Akçe	hâne-i imam Bahâ Sekiz yük Akçe	pûşîdân sürb der mukabele-i mezbûr beher yan tane Fî yüz bin Otuz iki Bahâ Otuz iki yük Akçe	dekâkîn der mevziy-i Sarayı Mehmed Paşa be tane On altı buçuk Bahâ Otuz yük elli iki bin beş yüz Akçe
Meremmât-ı hamam der sarayı Mehmed Paşa Bahâ Doksan bin	Meremmât ve sahten bazı ebniye der sarayı Mehmed Paşa Bahâ Dokuz yük Akçe	Dekâkîn-i cedîde der mukabele-i meydan-ı Ayasofya Tane beş Fî yüz yirmi yedi Bahâ Altı yüz bin Akçe	Binây-ı kasr-ı hümâyûn Bahâ On üç buçuk yük
ve der zimmet-i Bazı kesân-ı bakî anda ve berây-ı -ı masârif-i medrese-i merhûm müşârun ileyh havale itti. Bahâ Yedi yük altmış bir bin		Berây-ı İnhidâm binâ-i yıkık ve imzahân(?) Bahâ On iki yük kırk dokuz bin dört yüz Akçe	
An Bahâ.....-i Mübâyaât-ı binâ-i Câmî-i Şerîf der-zamân-ı Kalender Paşa furuhata ve der zimmetşan hande ba'de an muhallefât-ı müşârun ileyh tahsîl-i şedde ve be huzûr-ı hümâyûn merhûm Sultan Ahmet Han an yed-i Hazret-i Hacı Mustafa Ağa ağây-ı Darüssaâde teslîm-i şedde fî yirmi iki Rebiu'l-uhra sene hams u işrine ve elf Tamamen Bahâ On yük on dört bin Akçe Zikrolunan meblâğ merhûm müşârun ileyhin İstanbul'da binâsına mübâşeret olunan imâret-i âmireleri binâsı masârifîyçün binây-ı mezbûra emîn olan bevâb İshak Çelebi'ye verilmiştir.			

Tablo 64. Sultan Ahmed Külliyesi bazı yapılar maliyet tablosu.

Kaynak: BOA, D.0021.0001.00

Tablo 64'te yer alan bilgilere göre bazı binâlar ve özellikle caminin maliyeti Sultan I. Ahmed Han zamanının parası Akçe üzerinden verilmektedir. Buna göre, cami için 1690 yük Akçe, sultan odalarından dönüştürülen hamam yakınındaki sultan odaları kârhaneleri için 100.000 Akçe, imam evi ve salhâne kârhaneleri için 800 Akçe, dükkânlar ve yeni odaların kurşun kaplaması için 36 yük Akçe, Mehmed Paşa Sarayı yerindeki dükkânlar ve altlı üstlü odalar için 30 yük 52.500 Akçe, Mehmed Paşa Sarayı tamiri için 90.000 Akçe, Mehmed Paşa Sarayı'ndaki bazı binaların tamiri için 9 yük Akçe, Ayasofya Meydanı karşısındaki yeni dükkânlar için 600.000 Akçe, kasr-ı hümâyûn binası için 13,5 yük Akçe, medrese için 7 yük 61.000 Akçe, ... binası yıkımı için 12 yük, 49.400 Akçe ve merhumun (Sultan Ahmed Han bu tarihte vefat etmiş olmalıdır) binasına

başlanan imâret binâları için de 10 yük 14.000 Akçe binâların emîni bevâb İshak Çelebi'ye teslim edilmiştir⁵¹⁴.

Osmanlı Devleti'nin en parlak zamanında üç kıta yedi denize çil çil kubbeler saçan Mimarbaşı Koca Sinan'ın (1490-1588) XVII. yy. takipçisi Sedefkâr Mehmed Ağa eliyle inşâ edilen Sultan Ahmed Külliyesi, mimari klasizme konulan son nokta olmuştur. Kullanılan malzeme ve ileri teknoloji, organizasyon bütünü ve çalışan işçi sayısı, eser hacmi ve estetik değeri, külliye ve cami bütününde ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken yeni ve ileri plan uygulaması ile sadece XVII. yy.'ın en büyük inşâ faaliyeti olarak değil; Osmanlı Devleti'nin bütün mimarlık, mühendisliktecrübesinin ve işgücünün cisimleştiği bir abide olarak da Türk-İslam mimarisinin bulduğu en güzel ve ileri çözümlerin eseridir. Bu külliyenin konumu şehir merkezi ve meydanı fikrinden doğmuştur. Özü itibariyle en işlek yere yapılması düşünülmüş, bu nedenle Ayasofya karşısında güçlü bir yerli mimariyi savunacak şekilde planlanmıştır. Tüm devletin seferberliğiyle gerçekleşen bu güzel eser, emsalinin bir daha yapılamayacağı bir sistemde ele alınmıştır. Dönemin mimarlık birikiminin de ilk defa Cafer Efendi'nin Risale-i Mimariyesi ile kayıt altına alınmaya çalışıldığı bu güzel anıtın 400. yaşında ne kadar doğru teknik, malzeme ve organizasyonla yapıldığını ve neden bu kadar beğenildiğini anlamamız bu eşsiz mirasa sahip çıkabilmemiz için önemlidir. Bu çalışma bu mirası değerlendirmek için mütevazı bir adım olarak ortaya çıkmıştır. Planı, hünkâr mahfili, minare sayısı, külliye sistemi, vakıfları vs. ile klasik Osmanlı külliye yapısının gelişmiş bir örneği olsa da;18. ve XIX. yy. da başlayacak olan başlı başına külliye boyutunda sivil, kamu ve dini yapıların ele alınacağı mimari anlayışta Sultan Ahmed Külliyesi tipitercih edilmemiştir. Bu yapıyı öncesi ve sonrasıyla anlamaküzere uğraşımız umarızdaha derin ve yeni çalışmalara kapı aralar.

---

⁵¹⁴Sultan Ahmed döneminde Akçe para birimi olarak kullanılmıştır. Yük, iki keseden müteşekkil içinde 40.000 ilâ 100.000 arasında Akçe bulunan birimdir. XVII. yy. başındaki (1587-1618 arası) 1 Venedik Dukasının Akçe değeri 120-150 kadardır. (bknz. Halil Sahillioğlu, *Akçe, DİA*, İstanbul, 1989C. II, s.227) Bugün 1 Venedik Dukası (3.4 gr. 24 ayar altından oluştuğundan TL karşılığı 17.07.2017 itibariyle 3.4x140=476 TL) kadardır. Akçe'nin günümüz değeri ise 3.96-3.173 TL civarında olmalıdır. Kabaca bir hesap yapmak gerekirse; Sultan Ahmed Camii'nin bugünkü maliyeti Akçe cinsinden hesaplandığında eğer her yükte 100.000 Akçe var ise 1690x100.000x3.5=591.500.000 TL kadardır. Eğer her yükte 40.000 Akçe var ise 1690x40.000x3.5=236.600.000 TL çıkar. İki rakamın ortalaması ise 414.050.000 TL olacaktır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BOA, D.35, 1-250.

BOA, D.05112.

BOA, D.05112.0004.00.

BOA, D.05112.0005.00.

BOA,D.05112.0006.00.

BOA,D.05112.0007.00.

BOA,D.05112.0008.00.

BOA,D.05112.0010.00.

BOA, D.05112.0011.00.

BOA,D.05112.0012.00.

Sultan Ahmed Külliyesi, Kuyud-ı Kadime Arşiv Kataloğu, 229.

BOA,D.03684.0001.00.

BOA, D.03684.0002.00.

BOA, D.03684.0003.00.

BOA, D.03684.0004.00.

BOA, D.03684.0005.00.

BOA, D.03684.0006.00.

BOA, D.03684.0007.00.

BOA, D.03684.0008.00.

BOA,D.03684.0009.00.

BOA, D.03684.0013.02.

BOA, D.03684.0014.00.

BOA, D.03684.0015.00.

BOA, D.03684.0016.00.

BOA,D.03684.0017.00.

T SMA, E.92871 29.

BOA,D.10748.0001.00.

Kitaplar

- AFYONCU, Fatma, 17. **Yüzyılda Hassa Mimarları Ocağı**, İstanbul, 2001.
- Ahmed Atâ, Tayyâr-zâde, **Târih-i Ata**, C. I, İstanbul, 1293.
- ALTINAY, AhmetRefik, **On Birinci Asrı Hicride İstanbul Hayatı (1000-1100)**, İstanbul: Devlet Matbaası, 1931.
- ALTINAY, AhmetRefik, **Onuncu Asrı Hicride İstanbul Hayatı (1495-1591)**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.
- ARSEVEN, Celâl Esad, **Türk Sanatı Tarihi I-II : Menşeyinden Bugüne Kadar Mimari, Resim, Süsleme ve Tezyîni Sanatlar**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1961.
- ARSEVEN, Celâl Esad, **Türk Sanatı**, İstanbul: Akşam Matbaası, 1928.
- ARSEVEN, Celâl Esad, **Sanat Ansiklopedisi**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, C.I-V, 1947.
- ASLANAPA, Oktay, **Türk Sanatı**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- ATASOY, Nurhan; **İbrahim Paşa Sarayı**, İstanbul, 1972.
- AYDIN, Aysun, *XVI. yy. Osmanlı Yapılarını Etkileyen Bânî-Sanat-Sanatçı İlişkisinin İstanbul Camileri Özelinde İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2004, s.54.
- AYVANSARÂÛÎ Hüseyin Efendi-Alî Satı' Efendi-Süleymân Besim Efendi, **Hadîkatü'l- Cevâmî' (İstanbul Câmileri ve Diğer Dînî-Sivil Mi'mârî Yapılar)**, Ahmed Nezih Galitekin (hzl.), İstanbul: İşaret Yayınları, 2001.
- BARKAN, Ömer Lütfü, **Süleymaniye Camii ve İmaretini İnşaatı, (1550-1557)**, Ankara: Türk Tarihi Kurumu, 1979.
- Ca'fer Efendi, **Risâle-i Mimâriyye**: İ. Aydın Yüksel(hzl.), İstanbul: Fetih Cemiyeti Yayınları, 2005.
- CANTAY, Gönül, **Osmanlı Külliyelerinin Kuruluşu**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002.
- ÇELEBİ, Evliyâ, **Seyahatname**, Yücel Dağlı/Seyit Ali Kahraman (çev.), YKY, 2013.
- ÇELİK, Serpil, **Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009.
- ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, *İstanbul'da XVII. yy. Külliyesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul: 1996.
- ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, *Mimar Mehmed Ağa ve Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1987.

DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât, Eski ve Yeni Harflerle**, Ankara, 1962.

DOĞAN, Mehmed, **Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, 1998.

DOĞANAY, Aziz, **Osmanlı Tezyinatı Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbeleri (1522-1604)**, İstanbul, 2009.

DÜZENLİ, Halil İbrahim, *Mimar Mehmed Ağa ve Dünyası: Risâle-i Mîmariyye Üzerinden 16. ve 17. Yüzyıl Zihniyet Kalıplarını ve Mimarlığını Anlamlandırma Denemesi*, Doktora Tezi, KTÜ FBE, Trabzon, 2009.

Ca'fer Efendi, **Risâle-i Mimâriyye**, İ. Aydın Yüksel (hzl.), İstanbul: Fetih Cemiyeti, 2005.

ERDOĞAN, Muaffer, **Lale Devri Baş Mi'marı Kayserili Mehmed Ağa**, İstanbul: Baha Matbaası, 1962.

GENÇ, Mehmet, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi**, İstanbul, 2000.

GOODWIN, Godfrey, **Osmanlı Mimarlığı Tarihi**, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2012.

GURLİTT, C., **İstanbul'un Mimari Sanatı**, Rezan Kızıltan (çev.), Ankara: Enformasyon Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, 1999.

HASOL, Doğan, **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, İstanbul: YEM Yayınları, 1976.

KARAMAĞARALI, Beyhan, **Ahlat Mezar Taşları**, Ankara 1992.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., **Osmanlılar'da Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri**, İstanbul: Enderun Yayınları, 1983.

MUSLUBAŞ, Ali, **Sultan Ahmet Tarihi Alan Araştırması Çevre Düzenlemesi Öncesi İnceleme ve Metot Önerisi**, İstanbul: Yay Yayıncılık, 2007.

Mustafa Çelebi, Sâî, **Yapılar Kitabı, Tezkiretü'l-Bünyan ve Tekiretü'l-Ebniye**, (Mimar Sinan'ın Anıları), Hayati Develi (çev.), Hayati Develi-Samih Rifat (hzl.), Koçbank, İstanbul, 2002.

MÜLAYİM, Selçuk, **Sanata Giriş**, İstanbul, 1994.

Naimâ, **Nâimâ Tarihi**, İstanbul, h. 13 Rebîülevvel 1371.

NAYIR (Ahunbay), Zeynep, **Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası: (1609-1690)**, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, 1975.

NEFTÇİ, Aras, *Laleli Külliyesi İnşaat Süreci*, Doktora Tezi: İ.T.Ü. SBE, İstanbul, 2002.

ÖTEN, Aliye, *Ahmet Lütüfi Paşa Tarihi'nde İmar ve İnşâ*, Yüksek Lisans Tezi M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

- ÖZ, Tahsin, **İstanbul Camileri**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987.
- ÖZ, Tahsin, **Mimar Mehmet Ağa ve Risale-i Mimariye**, İstanbul: Arkitekt Yayınları, 1944.
- ÖZTUNA, Yılmaz, **Devletler ve Hanedanlar**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2005.
- PAKALIN, M. Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: MEB Yayınları, 1993.
- RAİF, Mehmed, **Sultan Ahmed Parkı ve Asar-ı Atîkası**, İstanbul, 1332.
- SÖNMEZ, Neslihan, **Osmanlı Dönemi Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: YEM Yayınları, 1997.
- SÖZEN, Metin; Zeki Sönmez, *Anadolu-Türk Mimarisinde Yapı Alanının Örgütlenmesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1976.
- Şemseddin Sami; **Kâmus-ı Türkî**, Dersaadet: İkdam Matbaası, 1955.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, C. I-VI, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988.
- YILMAZER, Ziya, **Topçular Katibi Abdülkadir (Kadri) Efendi Tarihi**, C. I-II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003.
- YÜCEİL, Irmak Güneş, *Sultan Ahmed Cami Sütûnları ve Sütûn Bilezikleri Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 2013.
- YÜCEİL, Yaşar, **Osmanlı Ekonomi-Kültür-Uygarlık Tarihine Dair Bir Kaynak Es'âr Defteri (1640 Tarihli)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.

Ansiklopedi Maddeleri, Makaleler ve Kitap Bölümleri

AKTUĞ, İlknur, "16. Yüzyılda Kullanılan Bazı İnşaat Malzemeleri ve Kullanım Yerleri", **II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi (28 Nisan-2 Mayıs1986)**, Bildiriler, C. I, İstanbul, 1986, s. 73.

AKTUĞ KOLAY, İlknur, "Osmanlı Belgelerinde Yer Alan Bazı Ahşap Yapı Malzemesi Üzerine Düşünceler", **Sanat Tarihi Defterleri**, S.X, İstanbul: Ege Yayınları, 2006.

ALTINDAĞ, Ülkü, "Dârü's-saâde Ağası", **DİA**, C. IX, İstanbul, 1993, s.1-3.

ARSEVEN, Celal Esat, "Sultan Ahmed Meydanı Hafriyatı sebebiyle İstanbul'da Bizans Sarayları", **Hayat Mecmuası**, C. I, S. XXIV,1927, s. 370.

AYDÜZ, Salim, "Osmanlı Devleti'nde Küçük Gözlemeleri, Muvakkithaneler", **Yeni Türkiye Dergisi**, C. XXXIII, Ankara, 2000, s. 684-685

BİLGE, Mustafa Lütfi, "Sultanahmed Camii ve Külliyesi: Kuruluş Öncesi ve Sonrası Belgeler", **Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu (29 Mayıs-1 Haziran 2013)**, İstanbul: 29 Mayıs Üniversitesi Yay., 2013, s.542-557.

BİLGE, Mustafa Lütfi, "Sultanahmed Camii ve Külliyesi: Kuruluş Öncesi ve Sonrası Belgeler", **Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu (29 Mayıs-1 Haziran 2013)**, İstanbul: 29 Mayıs Üniversitesi Yay., 2013, s.542-557.

CAN, Selman, "Arslanhane Üzerine Yeni Bilgiler", **İstanbul Üniversitesi 550. Yıl Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu (XV. Yüzyıl)30-31 Mayıs 2003**, İstanbul, 2004, s.359-362

ÇAĞMAN, Filiz, "Saray Nakışhanesi Üzerine Düşünceler", **Sanat Tarihinde Doğudan Batıya, Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri**, 1989, s.40.

ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, "Sultan Ahmed Külliyesi'nde Sebiller ve Çeşmeler ", **17. Yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanatı Sempozyum Bildirileri 19-20 Mart 1998**, İstanbul, 1998, s.57-76.

ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, "Yok Olan Bir Yapı Sultanahmet Darüşşifası", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. I, S. II, İstanbul, 1988.

ÇUHADAR, İbrahim Hakkı, **Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârîh'i**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003.

EVREN, Emre vd., "Sultan Ahmet Camii'nde Arkeojeofizik Çalışmalar", **Vakıf Restorasyon Yıllığı**, S. IV, 2012, s.100-112.

EYİCE, Semavi, "İstanbul'da Bizans İmparatorlarının Sarayı: Büyük Saray", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. I, S. III, 1988, s.3-36.

GÖKYAY, Orhan Şaik, "Risale-i Mimariyye, Mimar Mehmet Ağa, Eserleri", **Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976.

NECİPOĞLU, Gülru "Risâle-i Mi'mâriyye: An Early Seventeenth-Century Ottoman Treatise on Architecture, Ca'fer Efendi", **The Journal of the Society of Architectural Historians**, Howard Crane (ed.), C. 49, S. 2, June, 1990.

KALE, Gül, "Osmanlı Mimarlık Tarihi Yazımında Risale-i Mimariyye", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C.VII, S.XIII, 2009, 405-423.

MÜDERRİSOĞLU, F., "16. Yüzyılda Osmanlı imparatorluğu'nda Bir Grup Bânînin İmar Faaliyetleri", **İnternational Congress of Turkish Art XI**, 23-28 August 1999, Utrecht.

ORGUN, Zarif, "Hassa Mimarları", **Arkitekt**, 1938, s.8-12.

ÖNGE, Yılmaz, "İstanbul Camilerinde Hünkâr Köşkleri", **Önasya**, S. XLI, Ankara, 1968, s.8-9.

ÖNGÜL, Ali, "Târih-i Cami-i Nûruosmâni", **Vakıflar Dergisi**, S. XXIV, Ankara: Tisamat Basım Sanayi, 1994, s.127-131.

ÖZCAN, Nuri, "Mehter", **DİA**, C. XXVIII, İstanbul, 1993, s.547.

SAHİLLİOĞLU, Halil, "Ceyb-İ Hümayûn", **DİA**, C. VII, İstanbul, 1993, s. 466.

ÜNVER, A. Süheyl, "Osmanlı Türkleri İlim Tarihi'nde Muvakkithaneler", **Atatürk Konferansları, 1971-1972**, Ankara, 1975, s.234-235.

İnternet Kaynakları

Arslantürk Ahmet -Arslanboğa, Kadir, "1668-1670 (H.1079-1080) Yıllarında Dârüssaâde Ağası Nezâretindeki Vakıflarla İlgili Bazı Arşiv Kayıtları", **The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Doi number:**<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2871>, Number: 34, Spring II 2015, p. 15-39.

İpçioğlu, Doç. Dr. Mehmet, "Rûznâmçe Defterlerinin Osmanlı Sosyal Tarih Çalışmaları Açısından Yeri ve Önemi", <http://www.osar.com/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=501772>, (10,05,2016).

SÖZLÜK

- Âhen : Demir.
- Âhen-i çenber : Sütûn başlıkları üzerinde kemerlerin başlangıcından önceki kare taş yüzeyini çevreleyen dikdörtgen kesitli demir çenber.
- Âhen-i kiriş-i kemer : Kemerlerin açılmasını engellemek için kullanılan, sütûnu duvara yahut diğer sütûnlara bağlayan demir çekme çubuğu.
- Ahz u itâ : Alıp verme.
- Akâr : Gayrimenkullerden kirâ yoluyla sağlanan gelir.
- Akârât : Gelir sağlayan gayrimenkuller.
- Akârât-ı Vakfiyye : Vakıf gayrimenkuller; evler, dükkânlar ile bunların getirdiği gelir.
- Akçe : Osmanlı döneminde gümüş para cinsi ve birimi.
- Âmede : Gelmiş, vürûd eylemiş.
- Âmed ü reft : Geliş-gidiş.
- Amûd : Dik, dikine, sütûn, direk.
- Arâzi-i mahlûle : Tasarruf sahibinin intikal sahibi bırakmaksızın ölümü ile hazineye dönen miri arazidir.
- Arâzi-i mahmiyye : Geliri (rakabesi) Hazineye ait bulunan araziden koru, mer'a, yol, pazar yerleri gibi halkın gereksinimlerine ayrılmış yerler.
- Arâzi-i mektûme : Devlete ait olduğu halde, devletin hakkı çiğnenerek haksız ve fuzulen işgal edilen arazi.
- Arâzi-i mezrû'a : Ekilen arazi.
- Arâzi-i mukâta'a : Maktû (götürü) bir vergiye bağlanmış arazi, kesime verilmiş topraklar; devlete hizmeti geçen önemli kişilere bizzat devlet tarafından geliri veya vergisi terk edilen topraklar.

Arâzi-i selîha	: Çıplak arazi.
Arazi-i seniyye	: Saltanat makamını işgal edenlere ait toprak.
Arz	: Toprak; sunma, bildirme.
Arzen	: Genişlik, en.
Asatıb	: (İstabl. C.) Ahırlar.
Aşu	: Divan-ı Lügatî't-Türk'e göre kırmızı toprak, aşu toprağı. Boya yapılan kırmızı toprak. Kalasta hızar geçilecek yerleri belirlemek için çekilen boya.
Bâ	: Farsça ile, -li, lu eki.
Bâ-hüccet	: Hüccet ile (tasarruf olunan toprak).
Bakır	: Yüksek elektrik iletkenliği ile elektrik ve elektronik sektöründe, ısı iletkenliği ile soğutma sistemlerinde, paslanmaz özelliğinden dolayı kaplama malzemesi olarak kullanılan bir madendir.
Bâni	: Kuran, yapan, bina eden.
Bâ-tapu	: Tapu ile (tasarruf olunan toprak).
Bâ-temessük	: Temessük ile (tasarruf olunan toprak).
Bedel-i ferâğ	: Miri arazi ve çifte kiralı (icareteynli) vakıf taşınmazlarının tasarruf haklarının devredilmesi karşılığı alınır paradır.
Bedel-i misl	: Arazi hukukunda tasarruf hakkı karşılığı emsaline uygun ödenen para.
Bedel-i müsemmâ	: Akitte tayin olunan bedel.
Bellût	: Pelit, meşe.
Ber-vech	: (Farsça) Olduğu gibi, aynen.
Ber-vech-i ati	: (Farsça) Gelecek tarz üzere. Aşağıdaki gibi.

Ber-vech-i bâlâ	: Yukarıda olduğu gibi.
Ber-vech-i maktu'	: Muayyen bir bedel karşılığı olarak.
Ber-vech-i mûtad	: (Farsça) Adet olduğu gibi.
Ber-vech-i zir	: (Farsça) Aşağıdaki gibi. Gelecekte görüleceği üzere.
Ber-vech-i-maktu	: Muayyen bir bedel karşılığı olarak.
Beštahta	: Rahle, sıra.
Bidâyet	: Başlangıç.
Bilezik	: Sütûn bileziği, İki botu yahut çubuğu birbirine bağlamak için bitişen ağızlarının etrafına geçirilen enlice madeni halka.
Binâ Emîni	: Padişah ve devlet büyüklerinin yaptırdığı binalarda ödemelerin yapılması, defter tutarak giderlerin kaydedilmesi işlerini üstlenen; malzeme ve işçi sağlayarak inşaatın düzenli yürütülmesinden sorumlu olan; atanmış kişi. Osmanlı Devleti'nde binâ emînliği üst düzey bir görev olup, güvenilir kişiler arasından seçilen emînlere mimar gibi değer verilirdi.
Bronz	: Tunç (Koyu kırmızı renkte olan, bakır, çinko ve kalay alaşımı).
Bûriyâ	: (Farsça)Hasır.
Büzürg	: (C.: Büzürgan) (Farsça) Cesim, kebir, azîm, büyük, ulu.
Câmeşûyân	: (Farsça) Osmanlı saraylarında çamaşırları yıkamakla görevli olan kimselere verilen ad, hamamların ılık kısmı.
Camgerân	: Camcılar, cam sanatkârları.
Cânib	: Taraf, cihet, yön.
Cârub	: Süpürge.
Cassâs	: Kecciyân, kireççiler.

Cây	: Yer, makam, mevki.
Câyize	: Taban (Cafer efendi).
Cenâh	: Yan taraf.
Çâh	: Kuyu, çukur.
Çavuş	: Bir işin veya işçilerin başında bulunan ve onları yöneten sorumlu kimse. Osmanlı Devleti teşkilatında çeşitli hizmetler yapan görevli. Osmanlı ordusunda üst komutanların buyruklarını ast komutanlara ulaştıran görevli.
Çeki	: Odun, kireç, taş gibi ağır ve kaba şeyleri tartmak için kullanılan; ticaretle mal türüne göre değişen ağırlıkları olan bir tartı birimi.
Çerağın	: Etrafı aydınlatma, şenlik. Kandil donanması, çırağın.
Çerağ	: Işık, kandil, lâmba, mum.
Çubuk	: Ahşap veya dövme demirden dikdörtgen kesitli parça.
Çûb	: Sap, lif; çöp, değnek, sopa.
Çuka/çuha	: Çözü ve atkısı yün yapağıdan eğrilmiş; iplikten, sık dokunmuş, düz renkte ve ince havlı, sağlam, tok bir kumaş.
Def'a	: Bir kere
Defter-i Hâkânî İdaresi:	Şimdiki tapu dairelerinin eski adı.
Defter-i Hâkânî Nâzırı	: Osmanlı Devleti zamanında tapu ve kadastro işlerine bakan nâzır, bakan.
Defter-i Hâkânî	: Eskiden taşınmazlar hakkındaki kayıt ve tescillerin işlendiği defterin adı. Tapu-Tahrir Defterleri için de bu ad kullanılmıştır. Bugünkü tapu sicilinin karşılığıdır.
Dergâh-ı âlî	: Padişah kapısı. Yüksek dergâh.
Der-miyân	: Ortada olan şey, arada.

Diraz	: Kel. Dokunuşu hatalı, pürüzlü elbiselik kumaş.
Dirhem	: Okka'nın 1/400'i olan 3.207 gr.'lik ağırlık ölçüsü.
Elvâh	: Yassı düz yüzeyli ahşap veya metal yapı malzemesi.
Emâkin	: Mahaller, mekanlar, mevkiler, yerler.
Endaht	: Atma, atış, atılma. Silâh atma, boşaltma.
Erre	: (Farsça) Tahta kesecek dişli âlet, bıçkı(Küçüğüne verilen testere ismi bundan gelir).
Errekeşân	: Bıçkı kullanarak tomruk ve tahtaları kesen işçiler grubu.
Esb	: At, beygir, feres.
Eşcâr	: Ağaçlar.
Eşcâr-ı gayr-i müsmire:	Meyvesiz ağaçlar.
Eşcâr-ı müsmire	: Meyveli Ağaçlar.
Evânî	:Kaplar, mutfak çay, kahve ve aydınlatma vesaire takımları.
Evânî-i sîm-ü zer	: Altın ve gümüş kaplar.
Evânî-i turabe	: Toprak çanak çömlek.
Evkâf	: Vakıflar.
Evkâf-ı Hümâyûn	: Padişahların ve padişahlara mensup olanların vakıfları.
Ezin	: Kefil. Söz dinlemek. İşitmek.
Felenk/Felenklik	: Ağır taşları nakletmede kullanılan tirfillerin toprağa gömülmesini engellemek amacıyla zemine döşenen uzun, kalın ve yuvarlak kesitli ağaç.
Ferâğ	: Satış (Bir mülkün tasarruf, sahip, olma hakkını başkasına terk etme, arazi kanununda ise miri veya vakıf arazinin yararlanma hakkının satışı).

Ferş	: Yeryüzü, yer, döşeme.
Fevk	: Üst.
Fevkânî tahtânî	: Altı üstlü.
Fevkânî	: Binanın üst kısmı, binanın üst katı.
Forsa	: Gemilerde kürek çeken tutsak veya hükümlü kimse. Eskiden, gemilerde kürek çekmekle yükümlü tutsak ya da yargılı kişi.
Frenji	: Gemi güvertelerinde, suların dışarıya akması için bordalara açılan delik. Kilidin zemberek kısmı. Yapılarda direklerin arasına eğik olarak çakılan direk. Batı dili, Batı ile ilgili.
Gabra	: Yeryüzü, toprak, arz. Nebat envâından bir nev'i. Kuraklık, kıtlık. Çok tuzlu. Toprak rengi.
Gav	: Eski çakmıklarda fitil yerine kullanılan mantarlaşmış ağaç kökleri. Öküz, sığır, bakara.
Gaytan	: Kaytan, kemer, bağ.
Gerder	: Süt vb. şeyler koymaya ya da hayvanlara yem vermeye yarayan kova şeklinde tahta kap. Ayakkabıcıların, işlenmek için gön, kösele koydukları tahta kap.
Grizabella	: Demir oksitli bir boyadır. Eskiden ahşap evlerin kirliliğini kapatmak için dış cephelerinde kullanılırdı.
Gülgen/Gürgen	: Tüm kuzey yarımkürede yaygın olan huşgiller familyasının <i>Carpilus betulus</i> cinsinden, kışın yapraklarını döken 25 kadar ağaç ya da yüksek çalı türünün genel adı. Sert olduğu halde işlenmesi kolay; ince, parlak, kumlu görünüşü olan, cilaya elverişli kerestesiyle daha çok döşemede kullanılan bir ahşap kaynağıdır. Ak gürgen (kayın), ala gürgen ve kara gürgen gibi çeşitleri vardır.
Haddâd	: Demirci. Çekiç, tokmak, balyoz.

Haffaf	: Ayakkabı, terlik vb. gibi şeyler yapan ve satan. Kavaf.
Halife (Ebniye)	: Hassa mimarlarından, mimarbaşı vekili ve yardımcısı sıfatıyla her türlü onarım ve tasarım işinde yahut da inşâ faaliyeti yürütülmesinde görevlendirilen mimar. Osmanlı Devleti'nin imar ve inşâ hiyerarşisinde büyük organizasyonlarda pek çok mimarın Mimarbaşı altında halife yahut kalfa olarak atandığı, Mimarbaşının bizzat başında olmadığı organizasyonlarda ise, tek mimarın ebniye halifesi ünvanıyla baş sorumlu olduğu görülür.
Hammalân	: İnşaatta yalnızca yük taşıma işlerini yapan vasıfsız işçiler topluluğu.
Harrât	: Çıkrıkçı, tornacı.
Harcî	: Adi, ucuz. Nitelik ve boyut bakımından herhangi bir ayırıcı özelliği bulunmayan, standart çarşı tuğlalarını tanımlamakta kullanılan sıfat.
Haride	: Satın alınmış.
Hasır	: Bitki sapları, lifleri veya ince sazlarla örülen çoğunlukla soğuk döşemelerde halı ve kilimlerin altına serilen bir yaygı elemanı.
Haşeb	: Ağacın kuru, odun kısmı, kereste.
Havaic-i asliye	: Mesken ile, eve lüzumlu eşyadan ve kışlık, yazlık elbise ile lüzumlu silâhtan, âletten, kitaptan ve binek ile hizmetçi ve bir aylık – sahih görülen diğer bir kavle göre; bir senelik – nafakaya mahsus erzaktan ibârettir.
Hîme	: Tuğla harmanları için yahut da ikinci kez kullanılacak hurda malzemeyi eritmek için, ya da kurşun gibi malzemeleri levha haline getirmek için inşâ sahasına getirilen odun.
Hızane	: Bir şeyi bir şeye ilave etmek.
Hod	: (Farsça) Kendi. Miğfer, baş zırhı.

Horasan	: Kırılmış, öğütülmüş tuğla, kiremit, çömlek vb. pişmiş kil kökenli "agrega" malzeme. Elekten geçmiş, ince tanecikli olanına ince horasan; iri tanecikli olanına da kaba horasan denir.
Hurd/Hurde/Hurda	: Ufak, küçük, ince, önemsiz; eski maden parçaları.
Hüccet-i şer'iyye	: Şer'iyye mahkemelerinden sırf mülk taşınmazlar için verilen belge.
Ibid	: Latince ibidem'in kısaltmasıdır ve "aynı yerde, aynı eserde" demektir. Türkçede a.g.e. (adı geçen eser), a.y. (yazara ait son zikredilen yer), a.e.(aynı eser,yer) şeklinde dipnot göstermede kullanılır.
Irgâdân	: İnşaatta kereste, taş, demir ve toprak gibi ağır malzemeleri kaldıran ve ağır işlerde çalışan niteliksiz işçi grubu, yapı amelesi, rençberler.
Istabl	: Ahır.
Istabl-ı âmire	: Saray ahır.
Istabl-ı hâs	: Padişahın atlarına mahsus ahır.
Îcâr	: Kiraya verme
Îcâre	: Kira, gelir.
İstinfak	: Malı harcayarak tüketme. Nafaka peydâ etme.
Kafatahta	: Çatılarda örtü direklerini bastıran yassı taşlar.
Kalfa	: Aşaması çırakla usta arasında bulunan zanaatçı. Mimar yardımcısı. Saraylarda ve büyük konaklarda halayıkların başında bulunan kadın. İptidailerde hoca yardımcısı. Çocukları evlerinden alarak okula, okuldan evlerine götüren kimse. Mimarların çizdikleri tasarıları ustalara uygulattıran kişi.
Kanadil	: (Kandil. C.) Kandiller.

Karaçav	: Yüksek çardak. Duvarcı iskelesi. Yıkılacak duvarlara yapılan destek. İp.
Kantar	: 44 Okka veya 100 Lodra'lık ağırlık ölçüsü. 44 Okkalık kantar, 56,408 kg. ve ¼ çekiye eşittir.
Kârhâne	: İşyeri, atölye, bir zanaat kolunda işçi ve araçların bulunduğu üretim yeri.
Kariz	: Lağım, pis su borusu.
Kavela	: Halatların dikişlerinde kullanılan demir veya ağaç kama. 7-20 mm. çapında, çember kesitli ağaç çubuk.
Kazaz	: Ufak taş.
Kenâd/Kened/Kenet	: Taşların birbirine yahut varsa arkadaki duvara yatay yönde eklenmesinde kullanılan, iki ucu kıvrık, 5-8 mm. kalınlık, 50-60 mm. genişlik ve 20-30 cm. uzunlukta yatay demir çubuk.
Kenden	: Kendisinden.
Keşan	: Peştemal, bir çeşit başörtüsü. Sarp yerden kesilmiş odunları indirmeye yarayan, kalın çatal ağaçtan yapılmış kızak.
Kettân	: Keten.
Keyl/Keylçe/Kile	: Kireç, alçı ve horasan satışlarında kullanılan 33,166 litrelik bir tahıl ölçüsü.
Kıbab	: (Kubbe. C.) Kubbeler. Tepesi yarım küre şeklinde olan binâ damları.
Kırtas	: (KarâtisC.) Kâğıt. Kâğıt tabakası, sahife.
Kireç	: Mermer, tebeşir, kireç taşı, alçı taşı gibi birçok taşın özünü oluşturan kalsiyum oksit, (CaO) Kalsiyum hidroksit, Ca(OH). Cao, kalsiyum oksit;kireçtaşının ısıtılmasıyla elde edilen ak renkli özdek.

- Kiremid-i Hore/Hora : Kaynaklarda Makri Horyo/Makriköy/Bakirköy'deki atölyelerde üretildiği ve 1000 adet hesabıyla satıldığı belirtilen kiremit.
- Kiremid-i İstanbul : Hasköy Pîrî Paşa harmanlarında üretilen kiremit.
- Koz : Ceviz.
- Kubbe altı : Topkapı Sarayı'nda başta sadrazam olmak üzere devlet adamlarının ve vezirlerin toplanıp devlet işlerini görüştükları yer.
- Kubbe : Yarım küre şeklinde yapılan bina damı.
- Kufl : (AkfalC.) Kilit, sürgü. Bir yanı değirmi, öbür yanına demir çubuk geçirilmiş olan yarım halka. Mobilya ve yapıda hareketli elemanları kapamaya yarayan madensel gereç.
- Kullâb/Güllâp : İki uzun demir parçanın ortasından birbirine geçerek kıvrılması, eklem noktasından sonra da yanyana gelerek çift katlı bir kesit oluşturması şeklinde yapılan ve uçlara doğru sivrilen, demircilerin yaptığı bir tür menteşe.
- Kuyûd-ı kadîme : Eski Kayıtlar.
- Külünk : Binaları yıkmak, kayaları parçalamak, sert taşlar kırmak, yumuşak taşları sayalamak ve lağım deliği açmak için kullanılan uzun, kalın ve ucu sivrice çelik çubuk, küskü, küski.
- Künk : Su akıtmaya yarayan ve topraktan yapılan seramik boru.
- Lokma/Tob : Pencerelede "lokma parmaklık" adıyla tanımlanan demir şebekelerin bağlantı noktalarındaki köşeleri pahlanmış küp biçimli dökme demir parça.
- Lökün : Sönmemiş kireç, çiğ bezir ve iyi cins atılmış pamuğun karıştırılıp katı bir harç haline gelinceye kadar tokmaklanmasıyla ya da daha basit olarak kireç ve zeytinyağının dövülmesiyle elde edilen, eskiden musluk takılması ve künklerin eklenmesinde aradaki boşluğu doldurmak için kullanılan macun.

Lüle	: Suyun istenen miktarda akmasını sağlamak için boru ağzına takılan çeşitli ebatlarda ve nühâs, piring ve tunç gibi malzemelerden mamül küçük boru.
Mahlût	: Karışık.
Malakârî	: Osmanlı mimarisinde kubbe, tavan veya duvarlara yapılan alçı kabartmalı, renkli süsleme tekniği. Genellikle turuncu veya kırmızı bir yüzey üzerinde beyaz olarak bırakılan alçının aralarının boyanması ve bazen de çini parçalarıyla süslenmesiyle yapılırdı.
Maâdîn	: Madenler.
Makiyan	: Tavuk.
Mala	: Harç alıp sürmeye yarayan, çoğu üçgen biçiminde, yassı, demirden, tahta saplı, duvarcı ve sıvacı aracı, sürgü.
Mal-i mirî	: Miri malı. Hükümete veya devlete ait mal.
Mazbût vakıflar	: Yönetimi devlet tarafından ele alınmış vakıflar; bir vakıf iki şekilde mazbut vakıf olur; ya bütün vakıf yöneticileri ölmüştür veya vakfeden kişi yönetici göstermemiştir. Bu durumda bu vakıfların yönetimi devlet tarafından ele alınır; devlet bu yönetimi Vakıflar Genel Müdürlüğü eli ile kullanır.
Me'cûr	: Kiraya verilen şey, kiralanan.
Mebâni	: Binalar, yapılar.
Menare	: (Menâr-MenâvirC.) Alâmet, işaret. Kandil. Minare.
Mermer	: Bileşiminde % 75'ten çok kalsiyum karbonat bulunan, genellikle beyaz, renkli ve damarlısı da olan, cilalanabilen, billurlaşmış kireç taşı.
Mertek, -ği	: Yapıda kullanılan dört köşe veya yuvarlak, kalınca ağaç. Kestane ağaçlarını yontarak yapılan çit. Kısa ve kalın tahta parçası. Yapıların tavanlarında kullanılan kalın sıruk, kalas. Bir

metreden uzun ağaç. Ağaç; uzun ince inşaat ağacı. Yapıda kullanılan ağaç, dört köşe veya yuvarlak, kalınca sıruk. Kısa, kare kesitli kereste. a. bk. baba, payanda, makas, çatı makası, altgergi, üstbaşlık. Toprak ve düz damlı evlerde toprak kısmın altına döşenen kalın ağaçlardan herbiri.

Mesâha	: Ölçme, ölçüleme, yüz ölçümü.
Meşak	: (Mişkât C.) İçerisine lâmba, kandil gibi şeyler koymak üzere duvarda yapılan küçük hücreler, oyuklar.
Mîrî arâzi	: Çıplak mülkiyeti devlete, sadece tasarruf hakkı şahsa ait olan taşınmaz (tarla; çayırılık, yoncalık, harman yeri, yaylak, kışlak ve koruluk gibi).
Moloz	: Toprak ve kireçle karışık taş kırıntıları, yapı döküntüsü.
Mu'accele	: Önden alınan. Vakıf kiralının ya da mâlikâne usulü ile işletilen mukataalardan peşin alınan kısmına da denir.
Mu'addel	: Değiştirilmiş, tadil edilmiş.
Muaccel	: Acele olunmuş. Peşin, hemen ödenmesi gereken. Ödeme günü gelmiş.
Mubâdil	: Başkasının yerine getirilmiş, bir şeye bedel tutulmuş.
Mûd	: Kullanıldığı bölgeye göre farklı değerleri olan ve horasan satışında kullanılan eski bir ölçü birimi.
Mu'eccel	: Tecil edilmiş, mühletli, sonraya bırakılan, peşin olmayan.
Muharrer	: Yazılı.
Mukarnes	: Kubbe biçiminde olan. İşlemeli, nakışlı ve rengarenk olan. Merdiven şeklinde dereceleri olan kubbe.
Mukayyed	: Kaydedilmiş.
Mutalla	: Yıldızlanmış, yıldızlı. (Tılâ. dan) Yıldızlanmış, yıldızlı.

Mülhak Vakıflar	: Vakfın vakfiyesindeki şartlara göre vakfın işlerini gören (mütevellileri) tarafından idare olunan vakıflardır. Vakıflar Genel Müdürlüğü denetimine tabidir.
Mülk arâzi	: Hem tasarruf hakkı, hem de rekabesi (geliri) kişilere ait olan her nevi emlak.
Münhedim	: Yıkılan, çöken (binalar için), yıkık.
Müştemilât	: Taşınmazın kullanılmasını kolaylaştıran ek tesis.
Müte'âkib	: Sıra ile, birbirinin arkasına gelen
Mütevelli	: Bir vakfın idaresine memur edilen kimse.
Nebras	: (Nibrâs) (NebârisC.) (Süryânice) Kandil. Çıra. Lâmba. Nur merkezi.
Neccârân	: Yapılarda iskelet kurulması, tavan, çatı, döşeme, merdiven gibi işleri yapan işçiler grubu, doğramacı, marangoz.
Necefe	: Büyük askı kandil.
Neferen/neferâ	: İnşâ defterleinde işgünü karşılığı kullanılan ifade.
Neferât	: Ünvensiz işçiler.
Nihade	: Konulmuş, bırakılmış.
Nukra, nukre	: Külçe hâlinde gümüş.
Nukra-i ham	: İşlenmemiş gümüş külçesi.
Orman Ürünleri	: Günümüzde modern orman işletmeciliği faaliyetleri sonucunda elde edilen orman ürünleri, Asli Orman Ürünleri ve Tali Orman Ürünleri olmak üzere 2 kategori altında toplanmaktadır. Orman Ürünleri, Tomruk, Tel Direği, Maden Direği, Sanayi Odunu, Kağıtlık Odun, Lif Yonga Odunu, Sırık, Çubuk, Yakacak Odun. İkincil Orman Ürünleri Reçine, Çıra, Sığla yağı, Defne, Şimşir, Kök Odunu, Kekik, Her çeşit bitki soğanı, Ada Çayı, Çam Fıstığı,

Mantarlar, Kozalak. Bu maddeler niteliklerine ve pazar isteklerine göre çok değişik kullanım yerleri bulabilmektedir.

- Palamud, palamut : Bir cins meşe ile sair bazı ağaçların verdikleri yemiş ki, kestane çeşidinden ve acıca olup, kabuğu kösele imalinde kullanılır.
- Pedavra : (Rumca) Köknar ve ladin ağaçlarından elde edilen, çatı örtüsü olarak kullanılan ince tahta, balar. Damda üzerine kiremit döşenen ya da kiremit yerine kullanılan ince tahta, bedevre.
- Penbe : Su yolları yapımında lökün için ayrıca döşeme dolgusu olarak kullanılan ham pamuk.
- Püştivân : Akşap kiriş, destek, dayanak, payanda.
- Raht : At takımı. Döşeme vb. takımları. Pencere ve kapı kanatlarını çerçeveye tutturan menteşe takımı.
- Reften : Gitmek.
- Resen : İnşâ sahasında taşıma işlerinde kullanılan ip, urgan ve halat.
- Revgan : Yağ.
- Samece : (SamecC.) Kandil.
- Sanovber/Sanavber . Çamfıstığı ağacının odunu, çamfıstığı kozalağı.
- Saz: : (Sâhten: Yapmak mastarından emir köküdür) Eden, yapan, uyduran, düzen mânalarına gelir ve birleşik kelimeler yapılır. Meselâ: Evham-saz: Evham veren.
- Semen : Satışlarda verilen para, değer, tutar.
- Sırık hamalı : Taşınacak yükleri sırığa geçirerek omuzlarında taşıyan hamal.(Farsça sırt hamalı) hammalan-ı puşt.
- Sitâd : Alma, alış.

Sitâde	: Almış olmak ve alınmış ahz-u kabz olunmuş olan ve konmuş konulmuş vaz' olunmuş olan.
Sübût-ı-şer'i	: Şer'i esaslara göre sabit olan haklar.
Süknâ	: Oturma (oturulacak yer).
Sülûğen	: Erimiş kurşunun, bir hava akımında yükseltgenmesiyle üretilen, çok yoğun ve zehirli, pas önleyici astar boyaların hazırlanmasında kullanılan kırmızı boya. Vidalı boru eklerinde, dökme dilimli kazanın kurulmasında ve ayrıca astar olarak kullanılan kırmızı boya.
Sürb	: Kurşun, kalay. Kurşun ve kalay karışımı.
Sürgü	: Kapının kapanması için arkasına yatay olarak yerleştirilen demir veya ağaç kol, tırkaz, sürme. Sıvayı bastırıp düzeltmek için kullanılan büyük mala.
Şebbak	: Eritip kalıba döken, eritici (bir başka maddeyi eriten, çözüdüren cisim).
Şem-i asel	: Balmumu. Mum.
Tahcîr	: Arazinin çevresinde başkaları tarafından el konulmaması için taş ve benzeri şeyler koymak.
Tahtânî	: Alçak.
Tahte'l-arz	: Yer altı.
Tahvîl	: Değiştirme.
Tâk	: Bina kemeri. Yarım daire şeklinde kapı ve pencere üstü. Çardak. Kubbe. Kavisli bina. Eyvan.
Tedbib	: Yumuşak etmek. Sür'atle gitmek, hızla gitmek.
Temellük	: Mülk edinmek.

Temessük	: Eski hukukta borç senedi. Has, timar ve zeamet sahipleri ile mütevelliler tarafından verilen, miri ve vakıf arazide tasarruf yetkisini bildiren belge.
Temlik	: Mülk olarak vermek, mülkiyeti bir bedel karşılığında başka birine nakletmek.
Termim	: (TermimâtC.) Onarma, tamir etme. Kırık kemikleri iyi etme.
Tevahuk	: Cemaat olup gitmek. Topluluk hâlinde gitmek.
Tezkere (Tezkire)	: Pusula. Herhangi bir iş için izin verildiğini bildirmek üzere alınan resmî vesika. Bazı meslek sahipleri için yazılan, o şahsın şahsî ve meslekî durumu hakkında bilgi.
Tîla	: Madenler üzerine uygulanan sıvı yaldız.
Tolos	: Köşe bucağı.
Tûl	: Uzunluk.
Tûlen	: Uzunlukça. Uzunluk cihetinden. Boyca.
Vakf-ı müstesnâ	: Vakıflar idaresinin müdahale ve murakabesi olmaksızın, doğrudan doğruya mütevellileri tarafından idare olunan vakıflar.
Vakıf Temessükü	: Vakıf memurları tarafından eski tarihlerde verilen senet.
Vardiyan	: Tersanelerde tutuklular için yapılan yer, zindan.
Vech'ül-arz	: Yeryüzü.
Verdinar	: Köknar.
Vesaid (Vüsûd)	: (Visâde. C.) Yastıklar, şilteler, döşekler. Minare kürsüsü.
Visâdenişin	: (Farsça) Yastığa yaslanıp oturan.
Yağ	: Sürtünmeyi azaltma görevi yapan çeşitli özdeklere verilen ad.

- Yaşmak, -ğı : Ocak üstündeki sergen ve yanındaki gözler. Kapının üst pervazı. Arı kovanlarının önündeki çıkıntı.
- Zirâ' : Arşın parmağı. Değişik kaynaklarda 'orta parmak ucundan dirseğe', 'parmak uçlarından omuza' veya 'kollar iki yana açıldığında sağ elden sol el parmak uçlarına kadar şeklinde farklı şekillerde tanımlanan eski bir uzunluk ölçüsü.
- Zirâ'-i mimari : 60 engüşt (60x1.263 cm), 24 parmak (24x31.572 mm.) ya da 6 "kabza"lık 757.728 mm. uzunluğundaki arşın türü.
- Zivana : Tütün çubuğu başlığının geçirildiği içi delik mil. Makaranın merkezinden geçirilen içi delik mil. Değirmen taşının ortasında kutup yerini tutan kazık. Birbirine geçen Aletlere açılan delik.
- Zübâle : Mum. Kandil fitili.

DİZİN

A

Ahmed paşa sarayı, 36, 46, 47, 48, 110,
252, 386, 462, 464, 583, 584, 585, 586,
599, 614, 616, 618, 654, 665, 745, 752
Ahşap, 16, 29, 42, 100, 104, 110, 177, 200,
205, 248, 264, 289, 297, 298, 300, 307,
309, 310, 463, 466, 524, 575, 578, 583,
605, 612, 639, 646, 663, 745, 756, 758,
759, 776
Alan ve ağırlık, ı
Alçı, 16, 262, 394, 396, 400, 401, 403, 444,
514, 605, 606, 659, 701, 719, 724, 778
Altın varak, 85
Anbar, 54
Arslanhane, 10, 50, 57, 219, 228, 369, 385,
386, 432, 434, 620, 621, 622, 723, 724,
731, 750
Arslanhâne, 50, 220, 223, 311, 379, 418,
432, 442, 446, 447, 463, 464, 562, 580,
592, 595, 596, 598, 614, 620, 621, 622,
627, 730, 731, 759
Arşiv belgeleri, 2
Arşiv kayıtlarını, 12
Atmeydanı, 36, 50, 57, 170, 202, 206, 218
Atmeydanı, 27, 37, 46, 50, 102, 209, 215,
217, 219, 221, 660, 661, 662, 731, 734,
740
Atölye, 16, 463, 506, 555
Avusturya, 18, 19, 20, 29
Ayşe sultan sarayı, 33, 48

B

Bânî, II, v, 26, 32, 37, 169, 411, 433, 750
Başbakanlık osmanlı arşivi, XVIII, 14, 728
Başhalife, 434, 750
Bektaşî kulleleri, 424
Belgrad, 18, 35, 97, 177, 369, 370, 389,
390, 546, 547, 551, 553, 723, 747
Bevvâbân-ı bâbhâ-i harem-i câmi'-i şerîf,
503
Bezirhâne, 50, 731
Bizans, 7, 8, 10, 11, 37, 38, 40, 41, 42, 44,
45, 46, 50, 107, 463, 730
Bostancıân-ı hassa, 503

C

Cafer efendi, 6, 9, 11, 13, 46, 47, 228, 229,
730
Celâfî, 19, 37
Ceyb-i hümâyûn, 429
Ceyb-i hümâyûn, 430, 750

Ç

Çalışanlar, 2, 10
Çini, 9, 25, 28, 37, 72, 84, 104, 153, 207,
393, 597, 606, 664, 735, 747

D

Daimi görevli, 16
Dar'ül-hadis, 54
Dâr-ı kurra, 27, 204, 208, 210
Dâr-ı kurrâ, 398, 747
Dârü'l-hadis, 398, 747
Dârü'l-hadis, 27, 205, 207
Darüssaade ağası, 430, 434
Dârüssaâde ağası, 430, 434, 435, 437, 583,
751
Dârüssaâde ağası kâtibi, 434, 750
Darüssaade hazinesi, 430
Darüşşifa, 54, 64, 191, 193, 202
Defterdâr-ı şikk-ı sâni, 436, 583, 585, 586,
587, 588, 589, 590, 591, 593, 594, 595,
596, 607, 608, 611, 612, 613, 616, 618,
620, 622, 623, 625, 629, 630, 631, 751
Dehliz, 94
Demir, 16, 82, 171, 191, 217, 218, 310,
370, 371, 387, 462, 596, 601, 614, 640,
647, 665, 731, 746, 777, 778, 782
Derviş paşa sarayı, 431, 467, 632
Dolaplı kubbe, 430
Duâcı, 501

E

Edirnekârî, 80, 748
Ehl-i hıref, 263, 439, 440, 505, 506, 507
Emtia, ı
Esirler, 557, 580
Esmay-ı hüsnâ, 407

Evkaf, 61, 430, 750
Evkaf muhâsebecisi, 434, 750
Evkaf müfettişi, 434, 750
Evkâf-ı haremeyn nezareti, 435

F

Fırın, 54, 60, 62, 191, 192, 193, 196, 339,
388, 461, 602, 609, 611, 690, 707, 711,
724, 733

G

Gubârî efendi, 410
Gündelikçiler, 580

H

Haremeyn hazinesi, 430, 435
Hassa mimarbaşı, 440, 612, 752
Hassa mimarlık ocağı, 12
Hatip kapısı, xii, 70
Hatt-ı hümayûn, 431, 435
Hipodrom, 7, 37, 40, 41, 44, 46, 209, 740,
742
Huddâm-ı mi'mâr ağa, 501
Hünkâr mahfili, 70, 128, 735
Hünkâr mahfili, 64, 71, 77, 130, 131, 735
Hüseyin ağa, 49, 84, 198, 249, 376, 377,
378, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 389,
397, 406, 411, 420, 423, 436, 507, 508,
513, 514, 516, 623, 624, 702, 714, 717,
719, 723, 752, 755
Hüseyin ve idris, 5, 220, 251

I

I. Ahmed, i, iii, 13, 17, 18, 20, 28, 36, 46,
47, 50, 51, 215
Irgâdân, 580, 620, 760

İ

İbrahim paşa sarayı, 9, 37, 46, 47, 63, 64,
85, 208, 209, 210, 211, 217, 219, 221,
222, 244, 249, 250, 251, 433, 434, 462,
463, 464, 466, 587, 588, 593, 597, 599,
605, 606, 609, 614, 619, 629, 640, 662,
665, 734, 738, 739, 740, 741, 742, 745,
749, 750, 753

İbrâhim paşa sarayı, 30, 37, 46, 170, 221,
587, 600, 602, 617
İdris ağa, 84, 249, 366, 384, 388, 389, 392,
397, 406, 410, 411, 420, 423, 427, 436,
461, 507, 513, 514, 713, 714, 716, 718,
719, 751, 755, 760

İmaret, xv, xvi, xvii, 54, 58, 59, 60, 67,
191, 192, 193, 194, 195, 202, 386, 387,
726, 727, 737, 738, 740, 742

İmaret yapıları, 54, 738, 740, 742

İnşâ aşamaları, 16

İnşâ defterleri, i, ii, 14, 210

İnşâ kronolojisi, i, 3, 15

İnşâ teknikleri, i, iii, 15

İnşaat, ii, 22, 26, 46, 54, 207, 208, 243,
730, 779

İnzivâ odası, 78

I

Îrâd, 3, 436, 440, 583, 585, 586, 587, 596,
606, 627, 628, 629, 630, 632, 633, 634,
635, 636, 639, 641, 642, 644, 645, 646,
647, 651, 652, 654, 656, 663, 665, 690,
699, 752

İ

İshak paşa, 38, 42, 60

İstimlâk, 16, 36, 46, 730

İstolni, xiii, 97, 186, 187, 370, 389, 390,
747

İş nizâmı, i, iii

K

Kabasakal, 38, 48

Kalay, 354, 366, 392, 393, 396, 410, 514,
703, 714, 719, 774, 782

Kalender efendi, 4, 47, 49, 50, 251, 264,
311, 328, 418, 428, 435, 436, 468, 472,
489, 583, 585, 586, 587, 588, 589, 590,
591, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599,
600, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608,
611, 612, 613, 616, 618, 619, 620, 621,
622, 623, 624, 625, 627, 628, 629, 630,
631, 632, 633, 634, 635, 636, 638, 639,
641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648,

651, 652, 653, 654, 656, 657, 731, 749,
751
Kârhaneler, 7
Kâtib, 3, 244, 245, 246, 256, 258, 259, 270,
272, 274, 276, 278, 279, 283, 284, 285,
287, 289, 296, 301, 302, 311, 315, 324,
325, 327, 329, 331, 341, 346, 347, 351,
353, 355, 356, 357, 358, 359, 361, 362,
364, 378, 379, 383, 394, 395, 396, 425,
428, 454, 457, 458, 468, 469, 470, 474,
476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483,
485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492,
493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500,
504, 519, 521, 532, 554, 558, 559, 560,
561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568,
569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576,
577, 590, 592, 594, 595, 601, 603, 617,
628, 629, 631, 632, 636, 638, 639, 640,
643, 652, 658, 660, 661, 665, 666, 667,
669, 689, 690, 696, 699, 701, 702, 722,
754
Kâtip defterleri, 5
Kayıt, ı, 12, 14, 15, 16, 26, 177, 188, 205,
235, 236, 249, 256, 428, 580, 749, 759,
774
Kemer, 8, 15, 27, 72, 75, 94, 114, 123,
124, 125, 126, 127, 128, 134, 137, 139,
141, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149,
150, 151, 152, 153, 154, 156, 162, 167,
168, 185, 215, 226, 227, 229, 233, 234,
235, 236, 238, 239, 242, 244, 281, 296,
304, 366, 367, 369, 371, 389, 398, 404,
409, 410, 441, 442, 446, 448, 449, 451,
454, 455, 456, 457, 458, 459, 461, 467,
503, 508, 512, 514, 527, 533, 534, 535,
536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543,
544, 545, 548, 549, 554, 555, 556, 557,
585, 586, 597, 598, 609, 622, 625, 626,
635, 638, 645, 648, 649, 662, 670, 671,
672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679,
680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687,
693, 697, 701, 708, 711, 713, 719, 721,
722, 733, 734, 735, 740, 743, 744, 747,
748, 776
Kenadkeşân, 372, 746
Kervansaray, 30, 60
Keten, 16, 260

Kılıçhane, 203
Kırmızı granit, 75, 128, 129, 243, 744
Kiler, 54, 60, 191, 193, 196, 609, 654, 733
Kireç, 16, 112, 219, 223, 243, 252, 256,
263, 463, 502, 504, 587, 600, 616, 617,
621, 744, 778, 779
Kitâbesi, 10, 60
Klasik döneme, 12
Küllüye, 1, 3, 11, 13, 15, 26, 28, 46, 54, 57,
62, 65, 196, 202, 208, 209, 210, 211,
215, 219, 223, 226, 235, 256, 386, 428,
435, 436, 438, 462, 579, 730, 731, 733,
739, 743, 744, 745, 749, 759
Küllüye, ııı, x, 9, 29, 50, 60, 61, 62, 202,
210, 221, 226, 247, 388, 434, 436, 524,
729, 730, 735, 736, 744, 755
Küllüyesi, 2, 4, 9, 10, 11, 12, 22, 23, 25, 28,
29, 37, 40, 51, 53, 57, 62, 63, 65, 67,
93, 94, 102, 103, 104, 170, 190, 192,
193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 202,
203, 204, 205, 207, 208, 216, 219, 221,
222, 225, 228, 229, 231, 232, 235, 236,
243, 245, 246, 249, 250, 256, 257, 259,
261, 263, 264, 289, 290, 291, 292, 297,
298, 307, 309, 310, 372, 386, 387, 389,
390, 391, 397, 399, 407, 409, 411, 418,
420, 421, 423, 429, 430, 431, 433, 434,
435, 436, 440, 462, 501, 506, 524, 525,
555, 557, 575, 578, 579, 580, 728, 729,
730, 731, 732, 734, 738, 739, 742, 744,
745, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 755,
757, 758, 759

L

Lüle, 216, 250, 251, 365, 388

M

Mahfil-i hümâyûn, 80, 90, 131, 152, 168,
171, 174, 175, 176, 227
Mahzen, 6, 57, 94, 103, 105, 111, 113,
140, 210, 216, 221, 302, 325, 326, 393,
465, 503, 504, 519, 563, 592, 594, 596,
617, 619, 638, 645, 651, 663, 664, 693,
698, 700, 701, 702, 704, 733, 753
Mahzen, 103, 104, 216, 503, 592, 746
Mahzenci, 503

Mala-i aşî, 164, 419, 420, 423, 461, 708,
712
Matbah, 54, 191, 193, 195, 196, 608, 609,
616, 617, 703, 704, 725
Me'kel, 54, 60, 191, 193, 196, 733, 738
Medrese, 11, 28, 54, 60, 62, 64, 102, 198,
199, 201, 202, 217, 219, 387, 405, 508,
513, 688, 732, 735, 738
Mehmed paşa, xv, xvi, 29, 36, 38, 45, 47,
48, 51, 196, 203, 210, 211, 219, 220,
221, 223, 359, 369, 390, 394, 402, 403,
433, 445, 461, 464, 508, 517, 519, 525,
566, 571, 572, 573, 574, 592, 604, 608,
609, 616, 662, 665, 666, 667, 668, 669,
688, 689, 690, 691, 692, 694, 695, 696,
697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704,
705, 706, 707, 709, 710, 711, 716, 718,
722, 725, 731, 737, 739, 756, 761, 762
Mehmet ağa, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 23, 24,
25, 26, 28, 29, 30, 730, 767, 770
Mehmet paşa sarayı, 10, 48, 57
Mehter kadrosu, 503
Mertek, 298, 779
Mescid-i kanlu, 223, 735, 739
Meslek grupları, ı, iii
Mimar, 12, 13, 31, 112, 247, 252, 410, 437,
605, 608, 609, 616, 624, 628, 631, 632,
644, 652, 655, 657, 664, 730, 745
Mimar koca sinan, 24
Mimar mehmed ağa, ı, iii, 11, 13, 25, 26, 28
Mimar mehmed ağa'nın, 11
Mimar sinan, 6, 8, 9, 12, 24, 37, 48, 68,
106, 437, 578
Mimarbaşı, x, 5, 23, 25, 28, 29, 240, 242,
437, 438, 462, 463, 464, 465, 466, 467,
468, 505, 506, 597, 608, 728, 730, 743,
752, 753, 754
Mimarbaşı mehmed ağa, 741
Mimarbaşı tezkiresi, 5, 466, 467, 743
Mimarîsi, 11
Mimarlık teşkilatı, ı, iii, 14, 16
Mîrî kârhâne, 439
Mismâriyân, 315, 362, 372, 380, 381, 382,
383, 384, 504, 532, 669, 689, 699, 701,
702, 746
Mu'temedân-ı bevâbân-ı dergâh-ı âlî, 502
Mukâtaacı, 434

N

Nakkâşhâne, 506, 731
Nühâs, 250, 365, 366, 367, 385, 387, 388,
427, 514, 586, 599, 643, 713, 719

O

Organizasyon şeması, 2
Organizasyonu, 16
Osmanlı inşâ organizasyon sistemi, 437,
752
Osmanlı mimarlık tarihi, 1, 14

Ö

P

Payanda, 75, 77, 106, 114, 117, 140, 141,
142, 143, 152, 162, 163, 165, 167, 168,
169, 187, 734, 779, 781
Pâye, 88, 104, 111, 121, 122, 123, 124,
125, 126, 127, 128, 134, 140, 144, 145,
146, 147, 148, 149, 150, 151, 170, 185,
214, 226, 248, 279, 331, 365, 389, 398,
409, 455, 457, 514, 534, 535, 536, 537,
538, 540, 541, 543, 544, 545, 597, 626,
627, 637, 642, 644, 655, 662, 671, 672,
673, 674, 675, 676, 679, 680, 681, 684,
686, 687, 692, 706, 707, 709, 710, 716,
719, 742, 747
Peremeciler kethüdâsı, 466
Puding, 73, 75, 130

R

Ramazanoğulları beyliği, 20
Resm, 25, 54, 196, 205, 207, 216, 219,
395, 403, 404, 406, 410, 411, 418, 419,
441, 462, 588, 657, 663, 699, 700, 705,
713, 732, 738, 739
Rıhtım duvarı, 140
Roma, 11, 40, 236
Rûzname, 15, 47, 49, 251
Rûznâmçe, ıx, x, 2, 3, 25, 46, 54, 57, 125,
235, 243, 244, 245, 259, 370, 438, 502,
582, 739, 755, 771
Rûznâmçesi, 3
Rûznameci, 434, 750

S

Sakıf, 298
Sanat tarihi, I, III, 14, 40, 44, 45, 203
Sanatkârlar, 3, 546
Sanayi mektebi, 204
Satrancî hesap, 119
Sebil, 11, 27, 28, 30, 36, 54, 60, 64, 102,
210, 215, 216, 218, 221, 223, 224, 503,
730, 733, 734, 738
Sebilhane, 207, 215, 216, 251, 387, 397,
405, 411, 660
Sedef kakma, 78, 79
Sedefkâr mehmed ağa, 25, 26, 28, 29, 239,
437, 438, 440, 462, 463, 464, 578, 729,
730, 752, 753
Sedefkâr mehmet ağa, 21, 23, 30, 170, 730
Ser-bevvâbân, 436, 512, 751
Ser-bostanî, 385, 389, 436, 513, 514, 718,
719, 723, 751
Ser-mîmârân-ı hâssa, 249, 252, 266, 267,
268, 282, 288, 301, 310, 313, 321, 400,
418, 426, 431, 440, 441, 442, 443, 444,
445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452,
453, 454, 455, 457, 459, 460, 461, 463,
513, 533, 580, 583, 584, 585, 586, 588,
589, 596, 597, 598, 600, 601, 602, 603,
605, 606, 608, 612, 614, 616, 623, 624,
631, 636, 637, 651, 657, 658, 665, 668,
669, 708, 711, 716, 731, 741, 760
Ser-nakkâşân, 507, 755
Sıbyan mektebi, 54, 197, 198, 199, 201,
738
Sikaye, 54, 60, 61, 210, 216, 217, 218,
733, 738
Sokollu mehmed paşa sarayı, 45
Somaki, 75, 128, 129, 236, 242, 700
Sultan ahmed camii, I, III, V, 1, 4, 8, 28, 32,
36, 37, 39, 40, 44, 46, 51, 52, 59, 60,
69, 72, 73, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 84,
85, 86, 87, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 97,
98, 99, 102, 104, 106, 107, 108, 110,
112, 114, 116, 120, 121, 122, 125, 127,
128, 131, 132, 133, 134, 136, 140, 141,
142, 143, 150, 151, 152, 153, 154, 155,
157, 158, 161, 162, 163, 164, 165, 166,
167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 176,
177, 178, 183, 197, 198, 223, 224, 226,

227, 228, 229, 232, 234, 242, 243, 244,
247, 252, 300, 370, 371, 392, 393, 399,
409, 423, 424, 426, 427, 468, 545, 730,
733, 734, 735, 744, 747, 748

Sultan ahmet camii, 21

Sultan ahmet han, 53

Sultan I. Ahmed, 18, 20, 28, 29, 186, 761

Sultan I. Ahmed han, I, III, 17

Sürb, 202, 249, 261, 303, 310, 346, 347,
350, 355, 356, 362, 363, 367, 369, 372,
373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380,
381, 382, 383, 384, 385, 386, 388, 402,
421, 426, 435, 441, 443, 462, 502, 508,
512, 513, 514, 516, 524, 532, 565, 566,
568, 569, 600, 604, 620, 623, 646, 662,
669, 689, 698, 699, 700, 701, 702, 704,
714, 715, 717, 719, 722, 723, 724, 725,
726, 746, 756

Sürbkeşân, 372, 746

Süreç, 12, 16, 734

Sütûn, 41, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 81, 101,
111, 125, 127, 128, 129, 131, 132, 133,
134, 135, 136, 152, 167, 168, 199, 226,
227, 236, 238, 240, 241, 242, 287, 289,
360, 370, 595, 617, 635, 639, 640, 657,
733, 735, 742, 743, 745, 772

Ş

Şadırvan, 94, 96, 112, 118, 119, 140, 242,
630, 637, 640, 732

Şadırvan, 96, 129, 132, 635

Şâhpâye, 71

T

Tasviri, 7, 47

Taş, 5, 16, 28, 42, 46, 61, 64, 74, 77, 84,
109, 111, 118, 128, 134, 143, 153, 164,
187, 191, 226, 228, 229, 232, 234, 235,
243, 249, 439, 466, 468, 502, 506, 525,
526, 546, 555, 557, 575, 590, 591, 604,
607, 617, 625, 631, 646, 664, 733, 754,
755, 756, 757, 758, 777, 779, 782

Tekke, 54

Temel, 15, 20, 22, 36, 46, 51, 107, 109,
110, 111, 112, 113, 198, 201, 205, 226,
243, 250, 263, 291, 297, 381, 392, 427,

432, 433, 442, 444, 445, 447, 450, 454,
455, 459, 463, 465, 508, 513, 517, 519,
531, 577, 578, 579, 582, 589, 590, 591,
594, 596, 597, 598, 600, 606, 607, 609,
610, 614, 619, 620, 621, 623, 624, 625,
626, 632, 636, 637, 638, 639, 644, 646,
647, 648, 651, 652, 653, 655, 656, 658,
659, 660, 661, 662, 663, 664, 667, 688,
690, 691, 692, 694, 695, 696, 697, 698,
702, 703, 704, 716, 718, 730, 733, 742,
745, 749, 753, 759

Temel atma töreni, 433

Temlik belgeleri, 5, 729

Tezyîn, 85, 91, 407, 748

Topkapı sarayı müzesi kütüphanesi, 2, 14

Topkapı sarayı müzesi kütüphanesi, 728

Türbe, 27, 59, 60, 67, 202, 204, 206, 207,
217, 218, 398, 411, 738, 747

V

Vakfiye, II, 2, 5, 15, 728, 729

Vakfiye, I, III

Vakıf memurları, 434

Vasıflı ve vasıfsız işçilerin, II, 14, 16

Y

Yangın çeşmesi, 95

Yapı malzemeleri, I, III, 244

Yapının inşâ şekli, II, 14

Yemen hazinesi, 430

Yevmiye defterleri, II

Yıkım, 16, 36, 431, 464, 465, 580, 582,
608, 609, 614, 628, 654, 753, 759, 760

Z

Zıvana, 310, 314, 316, 320, 321, 329, 342,
343, 344, 346, 347, 348, 350, 352, 353,
355, 356, 357, 358, 360, 361, 363, 364,
365, 366, 367, 389, 458, 514, 719, 746,
747

Zîc ü takvim, 34

Zitvatorok, 19, 37

